

Class J391

Book N25

Netherlands (Kingdom) 1815-

RAAD VAN STATE.

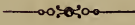
AFDEELING

VOOR DE

GESCHILLEN VAN BESTUUR.

TIENDE DEEL.

1870.

'S GRAVENHAGE,

GEBROEDERS BELINFANTE.

1871.

J 391
N 25

~~~~~  
SNELPERSDRUK VAN GEBR. BELINFANTE.  
~~~~~

144 342

10

31

ALPHABETISCH REGISTER.

- Aarlanderveen.* Zie *Alphen* (183, 242).
- Achtkaarspelen.* Zie *Steenwijkerwold* (87, 117).
- Alkmaar.* Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Noordh., waarbij de goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegroting voor 1870. 33.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 77.
- Alphen.* Geschil tusschen de gemeenten — en Aarlanderveen over 't dom. v. onderst. van M. Visier. 183.
- Beschikking. Aarlanderveen aangewezen. 242.
- Amsterdam.* Beslissing van 't geschil tusschen de gemeenten — en Edam over 't dom. v. onderst. van W. J. Holmes of Holmers. Edam aangewezen. 20.
- Beroep van de Comm. tot 't bestuur over de kerkgebouwen enz. van de Ned. Herv. gem. te — van een besluit van Ged. Stat. van Noordh., waarbij gehandhaafd is de beschikking van Burg. en Weth. van —, houdende afwijzing van 't verzoek om de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven weder ten gebruike open te stellen. 55.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 91.
- Geschil tusschen de gemeenten — en Vreeland over 't dom. v. onderst. van C. Bouten. 81.
- Beschikking. Vreeland aangewezen 140.
- Geschil tusschen de gemeenten — en Norg over 't dom. v. onderst. van M. A. Bergh. 323.
- Beschikking. Norg aangewezen. 350.
- Beroep van F. W. van Outersterp, te —, van een besluit van Ged. Stat. van Noordh., waarbij aan A. en L. Nering Bögel vergunning is verleend tot plaatsing van een derden stoomketel in hunne stoom-meelfabriek. 352.
- Anlo.* Beschikking op 't beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Drenthe, waarbij bevolen wordt vermeerdering van 't aantal scholen in die gem. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 4.
- Appelscha.* Geschil tusschen de armbesturen van — en Elsloo over 't dom. van onderst. van L. L. Kleiker. 342.
- Armbesturen.* Beroep van Alg. Armvoogden, uitmakende 't Burg. Armbest. van Pietersbierum, gem. Barradeel, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., houdende aanwijzing van Pietersbierum als dom. van onderst. van E. van der Zee. 29.
- Beschikking. Pietersbierum aangewezen. 76.
- Beroep van 't Alg. Armbest. te Gorredijk van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., houdende aanwijzing van Gorredijk als dom. v. onderst. van H. A. Hoekstra. 41.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 74.
- Beroep van Alg. Armvoogden te Oudega, gem. Smallingerland, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., waarbij Oudega wordt aangewezen als dom. v. onderst. van K. W. Zwart tijdens zijn overlijden. 111.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 155.
- Beroep van 't Burg. Armbestuur van Garijp van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., houdende aanwijzing van Garijp als dom. v. onderst. van J. K. Krol. 290.
- esBeschikking. Beroep afgewezen. 331.
- Geschil tusschen de — van Appelscha en Elsloo over 't dom. v. onderst. van L. L. Kleiker. 342.
- Geschil tusschen de burgerlijke — van Oudehaske en Haskerdijken over 't dom. v. onderst. van A. B. Moedt, wed. Th. de Vries. 385.
- Barradeel.* Beroep van Alg. Armvoogden, uitmakende 't Burg. Armbest. van Pietersbierum, gem. —, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., houdende aanwijzing van Pietersbierum als dom. v. onderst. van E. van der Zee. 29.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 76.
- Bastiaanse (W. F. van Bouwdijk).* Zie *Gemeenteraad* (205, 244).
- Beekum (Gebr. van).* Zie *Stoomwerktuig* (164, 275).
- Beenderen.* Beroep van M. Oosterbaan, te Bolsward, van eene beschikking van 't Gemeentebest. aldaar, weigerende de oprichting van een pakhuis of bergplaats voor — en Iompen. 64.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 90.

- Begraafplaats.* Beroep van 't R. K. Kerkbest. der parochie Wijhe van eene beschikking van Ged. St. van Overijss., waarbij bevestigd is een besluit van den Gemeenteraad van Wijhe, houdende verbod tot oprigting eener bijzondere — in die gem. 7.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 43.
- Beroep van de Comm. tot 't bestuur over de kerkgebouwen enz. van de Ned. Herv. gem. te Amst. van een besluit van Ged. Stat. van Noordh., waarbij gehandhaafd is de beschikking van Burg. en Weth. van Amst., houdende afwijzing van 't verzoek om de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven weder ten gebruike open te stellen. 55.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 91.
- Beroep van 't Coll. van Kerkvoogden der Herv. gem. te 's Heerenberg, gem. Bergh, van een besluit van Ged. Stat. van Geld., waarbij bevolen wordt, dat vóór of op 7 Dec. 1870 de — der Herv. gem. te 's Heerenberg moet zijn gesloten. 143.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 197.
- Begrooting.* Beroep van den Raad der gem. Alkmaar van een besluit van Ged. Stat. van Noordh., waarbij de goedkeuring is onthouden aan de gem. — voor 1870. 33.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 77.
- Beroep van den Raad der gem. Wensch. van besluiten van Ged. Stat. van Gron., waarbij: 1°. de schutterlijke begrooting voor 1870 definitief is vastgesteld, en 2°. de goedkeuring is geweigerd aan de gem. — voor 1870. 48.
- Beschikking. Respectievelijk ongegrond en niet-ontvankelijk verklaard. 78.
- Adres van den Raad der gem. Veendam, houdende verzoek, dat de bezwaren van Ged. Stat. van Gron. tegen de wijze, waarop, ter uitvoering van 't Kon. besluit, betreffende de oprigting eener dienstd. schutterij in die gem., in de gem. — is voorzien, ongegrond worden verklaard. 96.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 115.
- Beroep van den Raad der gem. Vliss. van een besluit van Ged. Stat. van Zeel., waarbij goedkeuring is onthouden aan de — hier gem. voor 1870. 133.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 192.
- Beroep van den Raad der gem. Maastr. van een besluit van Ged. Stat. van Limb., houdende toevoeging van een nieuw artikel aan de gem. — voor 1870, betrekkelijk de kosten van de weder-oprigting der dienstd. schutterij. 171.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 198.
- Beroep van den Gemeenteraad van Kloe-
- Begrooting.*
- tinge van een besluit van Ged. Stat. van Zeel., waarbij een post op de gem. — voor 1870 met *f* 150 wordt verhoogd. 119.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 190.
- Beroep van den Raad der gem. Leeuwarden van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., waarbij de goedkeuring is onthouden aan eene door den Raad vastgestelde wijziging der gemeente — voor 1870. 248.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 278.
- Beroep van den Raad der gem. Gor. van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij de goedkeuring is onthouden aan twee raadsbesluiten tot 't beleenen of op prolongatie uitzetten van in de gemeentekas aanwezige gelden, en tot 't in verband daarmede wijzigen der gem. —, dienst 1870. 327.
- Belastingen.* Beroep van den Raad der gem. Huissen van een besluit van Ged. Stat. van Geld., waarbij zwaarigheid wordt gemaakt om goed te keuren het raadsbesluit van 2 Oct. 1869, no. 9, strekkende om aan den Stads-Kapellaan en Vicaris G. J. Verwaaijen bij voortdureng eene jaarlijkse schadeloosstelling toe te leggen voor vergoeding wegens gemis van vrijdom van gemeentelasten en belasting. 31.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 80.
- Beleening.* Beroep van den Raad der gem. Gor. van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij de goedkeuring is onthouden aan twee raadsbesluiten tot 't beleenen of op prolongatie uitzetten van in de gemeentekas aanwezige gelden, en tot 't in verband daarmede wijzigen der gemeentebegr., dienst 1870. 327.
- Benner (P.).* Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 149.
- Beschikking. Zwollerkerspel aangewezen. 218.
- Bergh (M. M.).* Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 323.
- Beschikking. Norg aangewezen. 350.
- Bergplaats.* Zie *Beenderen* (64, 90).
- Beusichem.* Zie *Oude Pekel-A* (88, 118).
- Beysens (H. J.).* Zie *Steenbakkerij* (262, 373).
- Bison (S.).* Zie *Onderwijzers* (309, 329).
- Boersma (L. H.).* Beroep van —, te Harlingen, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl. in zake der nat. mil. 186.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 222.
- Bolsward.* Beroep van M. Oosterbaan, te —, van eene beschikking van 't Gemeentebest. aldaar, weigerende de oprigting van een pakhuis of bergplaats voor beenderen en lompen. 64.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 90.

- Born*. Beroep van den Raad der gem. — van eene uitspraak van Ged. Stat. van Limb. in zake de beslissing van dien Raad tot toelating als raadslid van J. S. Lumens, en adres van L. Savelkoul *c. s.*, dat 't gekozen raadslid J. S. Lumens niet moge worden toegelaten als lid van den Gemeenteraad, maar dat 't gekozen raadslid Savelkoul als zoodanig moge worden gehandhaafd. 159.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 196.
- Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Limb., waarbij de goedkeuring is geweigerd aan 't besluit van genoemden Raad, dat de gem. in regten zal procederen tot vernietiging der door haar verleende vrijwaring van den voormaligen Burgemeester L. Savelkoul in zeker tusschen dezen en de Kerkfabriek van Buchten aanhangig rechtsgeding. 223.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 271.
- Bouten (C.)*. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 81.
- Beschikking. Vreeland aangewezen. 140.
- Bruins (F.)*. Beroep van —, te Kalkwijk, gem. Hoogezand, van een besluit van Ged. Stat. van Gron. in zake der nat. mil. 187.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 219.
- Bruning (E.)*, wed. J. H. Stork. Beroep van —, in leven rijks-roeijer der dranken te Delft, ten aanzien van 't bedrag van 't haar toegekend pens. 136.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 179.
- Buchten*. Zie *Born* (223, 271).
- Colijnsplaat*. Geschil tusschen de gemeenten — en Wissekerke over 't dom. v. onderst. van J. P. Verbruggen, vrouw van A. van der Welle. 151.
- Beschikking. Colijnsplaat aangewezen. 201.
- Dackus (J.)* of Lemmens. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 210.
- Beschikking. Bunde aangewezen. 258.
- Dam*. Zie *Waterschappen* (134, 194).
- Dekker Cz. (K. C.) c. s.* Zie *Stoomgemaal* (293, 360).
- Deventer*. Geschil tusschen de gemeenten — en Hoogeveen over 't dom. v. onderst. van H. Smit. 254.
- Beschikking. Deventer aangewezen. 284.
- Domicilie*. Zie *Onderstand*.
- Doodgraver*. Zie *Onderwijzers* (309, 329).
- Doodschouw*. Zie *Gemeenteraad* (205, 244).
- Edam*. Zie *Amsterdam*. 20.
- Eelde*. Beroep van Mr. J. Rengers Hora Siccama van Farmsum, te Oosterbroek, gem. —, van een besluit van Ged. Stat. van Drenthe tot vaststelling van den legger der wegen voor de gem. —. 107.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 154.
- Elslo*. Zie *Appelscha*. 342.
- Engelen*. Geschil tusschen de gemeenten — en Maastr. over 't dom. v. onderst. van F. van Losen. 103.
- Beschikking. Maastricht aangewezen. 142.
- Eysden*. Beroep van Burg. en Weth. van — van eene beschikking van Ged. Stat. van Limb., waarbij aan G. Rocour, civiel Ingenieur te Luik, vergunning is verleend om in gemelde gem. eene fabriek van zinkwit naar 't Amerikaansche stelsel op te rigten. 334.
- Beschikking. De vergunning alsnog onder nadere voorwaarden verleend. 375.
- Ferwerda (H.)*, vrouw van J. H. Frison. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 371.
- Fijnaart* (Ouden). Zie *Ouden Fijnaart* (101, 157).
- Fliermans (H.)*, wed. J. H. Leissner. Beslissing van 't geschil over 't dom. v. onderst. van —. Oost-, West- en Middelbeers aangewezen. 5.
- Franekeradeel*. Zie *Nieuweschans* (24, 98).
- Frison* (Vrouw van J. H.). Zie *Ferwerda (H.)*. 371.
- Garijp*. Beroep van 't Burg. Armbest. van — van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., houdende aanwijzing van — als dom. v. onderst. van J. K. Krol. 290.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 331.
- Geldbelegging*. Zie *Beleening*. 327.
- Geldleening*. Beroep van den Raad der gem. Winterswijk van een besluit van Ged. Stat. van Noordbr., waarbij de goedkeuring is geweigerd aan 't raadsbesluit tot 't aangaan eener —. 238.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 277.
- Gemeentebegroting*. Zie *Begroting* (33, 77) (48, 78) (96, 115) (119, 190) (133, 192) (171, 198) (248, 278), 327.
- Gemeentebesturen*. Zie *Alkmaar* (33, 77); — *Alphen* (183, 242); — *Amsterdam*. 20 (81, 140) (323, 350); — *Barradeel* (29, 76); — *Colijnsplaat* (151, 201); — *Deventer* (254, 284); — *Engelen* (103, 142); — *Eysden* (334, 375); — *Gorinchem*. 327; — *Gorredijk* (41, 74); — *Gramsbergen* (268, 321); — *Groningen*. 15; — 's *Herlogenbosch*. 5; — *Huissen* (31, 80); — *Kloetinge* (119, 190); — *Leeuwarden* (248, 278); — *Lexmond* (203, 257); — *Maastricht*. 17 (171, 198); — *Nieuweschans* (24, 98); — *Obdam*. 18; — *Oude Pekel-A* (88, 118), 302; — *Rosendaal* (256, 285); — *Schoonhoven* (212, 251); — *Schoterland* (343, 378); — *Sleen* (22, 50); — *Smaltingerland* (111, 155); — *Steenwijkerwold* (87, 117); — *Veendam* (9, 45) (96, 115); — *Vlissingen* (133, 192); — *Weert* (252, 283); — *Wildervank* (32, 66); — *Winschoten*. 47 (48, 78); — *Winterswijk* (238, 276); — *Zandt ('t)* (365, 379).

- Gemeenteraad*. Beschikking op 't beroep van A. van Peenen, te Zuidzande, van een besluit van Ged. Stat. van Zeel., waarbij een besluit van den — tot zijne niet-toelating als raadslid is gehandhaafd. Afgewezen. 1.
- Beroep van den Raad der gem. Born van eene uitspraak van Ged. Stat. van Limb. in zake de beslissing van dien Raad tot toelating als raadslid van J. S. Lumens, en adres van L. Savelkoul c. s., dat 't gekozen raadslid J. S. Lumens niet moge worden toegelaten als lid van den —, maar dat 't herkozen raadslid L. Savelkoul als zoodanig moge worden gehandhaafd. 159.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 196.
- Beroep van W. F. van Bouwdijk Bastiaanse, genees-, heel- en verloskundige te Montfoort, van een besluit van Ged. Stat. van Utr., houdende bevestiging van een raadsbesluit der gem. Montfoort, waarbij is beslist, dat hij door 't aannemen der betrekking van geneeskundige, belast met de doodschouw in die gem., heeft opgehouden lid van den Raad te dier plaatse te zijn. 205.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 244.
- Gemeenterekening*. Zie *Rekening* (212, 251).
- Geneeskundige*. Zie *Gemeenteraad* (205, 244).
- Gernaat (G.)*. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 88.
- Beschikking. Beusichem aangewezen. 118.
- Gorinchem*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij de goedkeuring is onthouden aan twee raadsbesluiten tot 't beleenen of op prolongatie uitzetten van in de gemeentekas aanwezige gelden, en tot 't in verband daarmede wijzigen der gemeentebegrooting, dienst 1870. 327.
- Gorredijk*. Beroep van 't Alg. Armbest. te — van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., houdende aanwijzing van — als dom. v. onderst. van H. A. Hoekstra. 41.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 74.
- Gortler (D. D.)*. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 300.
- Beschikking. St. Anna Parochie aangewezen. 332.
- Gouverneur (B. J.) c. s.* Zie *Steenbakkerij* (262, 373).
- Gramsbergen*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Overijss., houdende bevel tot vermeerdering van 't getal openbare lagere scholen met één in de buurtschap de Krim. 268.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 321.
- 's *Gravenhage*. Beschikking op 't beroep van J. J. F. Noordziek van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij afwijzend is be-
- 's *Gravenhage*. schikt op zijne reclame ten aanzien van een stoomwerktuig in de drukkerij van J. A. de la Vieter, te — Beroep afgewezen. 21.
- Beroep van L. C. Hogendoorn van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., houdende wijziging van den legger der wegen en voetpaden in de gem. — ten aanzien van den Schenkweg. 51, 67.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 106.
- Groede*. Beschikking op 't beroep van den Schoolopz. in 't 5de schooldistr. van Zeel. van een besluit van Ged. Stat. dier prov., houdende goedkeuring der toepassing van art. 20 der wet op 't lager onderwijs op eene aan de Kruisdijk, gem. —, op te rigten openbare school. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 26.
- Grofsmederij*. Zie *Smederij*. 358.
- Groningen*. Beslissing van 't geschil tusschen de gemeenten — en Haaren over 't dom. v. onderst. van J. Ph. Kelders. Groningen aangewezen. 15.
- Zie *Rosendaal* (256, 285).
- Grutterij*. Zie *Stoomwerktuig* (164, 275).
- Haaren*. Zie *Groningen*. 15.
- Haskerdijken*. Zie *Oudehaske*. 385.
- Heerendiep*. Zie *Pomppolder* (134, 194).
- 's *Heerenberg*. Beroep van 't Coll. van Kerkvoogden der Herv. gem. te —, gem. Bergh, van een besluit van Ged. Stat. van Geld., waarbij bevolen wordt, dat vóór of op 7 Dec. 1870 de — der Herv. gem. te — moet zijn gesloten. 143.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 197.
- Hemmensche zandweg*. Zie *Wegen* (229, 311).
- 's *Hertogenbosch*. Beslissing tusschen de gemeenten — en Oost-, West- en Middelbeers over 't dom. v. onderst. van H. Pliermans, wed. van J. W. Leissner. Oost-, West- en Middelbeers aangewezen. 5.
- Hervormde gemeente (Ned.)*. Zie *Begraafplaats* (55, 91) (143, 197).
- Heteren*. Beroep van Burg. en Weth. der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Geld. betreffende de voorziening in 't onderhoud van den Hemmenschen zandweg in de gem. —. 229.
- Rapport van den Min. v. Binn. Zak. 311.
- Kon. besluit. Niet-ontvankelijk verklaard. 319.
- Hoekstra (H. A.)*. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 41.
- Beschikking. Gorredijk aangewezen. 74.
- Hoeven*. Beroep van B. J. Gouverneur c. s. van een besluit van Ged. Stat. van Noordbr., waarbij aan H. J. Beysens vergunning is verleend om onder de gem. — eene steenbakkerij op te rigten. 262.
- Beschikking. De vergunning afgewezen. 373.

- Hofstra* (Wed. R.). Zie *Jong* (J. P. de) (301, 333).
- Hogendoorn* (L. C.). Zie *Wegen* (51, 67, 106).
- Holmes* (W. J.) of *Holmers*. Beslissing van 't geschil over 't dom. van onderst. van —. Edam aangewezen. 20.
- Hooge en Lage Zwaluwe*. Zie *Zwaluwe* (83, 114).
- Hoogeveen*. Zie *Deventer* (254, 284).
- Hoogeveen* (H.). Geschil over 't dom. van onderst. van —. 387.
- Houbman* (P. L.). Geschil over 't dom. van onderst. van —. 355.
- Huiden*. Zie *Magazijn* (228, 281).
- Huisen*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Geld., waarbij zwaarigheid wordt gemaakt om goed te keuren 't raadsbesluit van 2 Oct. 1869, n°. 9, strekkende om aan den Stads-Kapellaan en Vicaris G. J. Verwaaijen bij voortdurend eene jaarlijksche schade-loosstelling toe te leggen voor vergoeding wegens gemis van vrijdom van gemeentelasten en belasting. 31.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 80.
- Israëls* (L.). Geschil over 't dom. van onderst. van —. 256.
- Beschikking. Groningen aangewezen. 285.
- Joling* (M.). Geschil over 't dom. van onderst. van —. 22.
- Beschikking. Odoorn aangewezen. 50.
- Jong* (J. P. de), wed. R. Hofstra. Geschil over 't dom. van onderst. van —. 301.
- Beschikking. De kosten van onderst. van Rijkswegen te voldoen. 333.
- Kalfsvellen*. Zie *Magazijn* (228, 281).
- Kapellaan* (Stads-). Zie *Belastingen* (31, 80).
- Katholijk Kerkbestuur* (Rooms-). Zie *Begraafplaats* (7, 43).
- Kelders* (J. Ph.). Beslissing van 't geschil over 't dom. v. onderst. van —. Groningen aangewezen. 15.
- Kerkbestuur*. Zie *Begraafplaats* (7, 43) (143, 197).
- Kerkfabrick*. Beroep van den Raad der gem. Born van een besluit van Ged. Stat. van Limb., waarbij de goedkeuring is geweigerd aan 't besluit van genoemden Raad, dat de gem. in regten zal procederen tot vernietiging der door haar verleende vrijwaring van den voormaligen Burgemeester L. Savelkoul in zeker tus-schen dezen en de Kerkfabrick van Buchten aanhangig regtsgezing. 223.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 271.
- Kerkhof*. Zie *Begraafplaats* (7, 43) (55, 91).
- Kerkwijk*. Beroep van A. Traxel c. s., ingezetenen van — en Bruchem, van een besluit van Ged. Stat. van Geld. tot wijziging van den legger B der wegen in de gem. —. 109.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 240.
- Klaver* (Wed. G.). Zie *Schuyt* (N.). 18.
- Kleiker* (L. L.). Geschil over 't dom. van onderst. van —. 342.
- Kloetinge*. Beroep van den Gemeenteraad van — van een besluit van Ged. Stat. van Zeel., waarbij een post op de gemeente-begr. voor 1870 met f 150 wordt verhoogd. 119.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 190.
- Koedood* (de). Zie *Rhoon* (293, 360).
- Kochuiden*. Zie *Magazijn* (228, 281).
- Krim* (de). Zie *Gramsbergen* (268, 321).
- Krol* (J. K.). Geschil over 't dom. van onderst. van —. 290.
- Beschikking. Garijp aangewezen. 331.
- Kruisdiijk* (de). Zie *Groede*. 26.
- Lage Zwaluwe* (Hooge en). Zie *Zwaluwe* (83, 114).
- Leder*. Zie *Magazijn* (228, 281).
- Leeuwarden*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., waarbij de goedkeuring is onthouden aan eene door den Raad vastgestelde wijziging der gemeentebegrooting voor 1870. 248.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 278.
- Leggers*. Zie *Waterschappen* (305, 363) — *Wegen* (51, 67, 106) (107, 154) (109, 240) (229, 311).
- Lemmens* (J.). Zie *Dackus* (J.) (210, 258).
- Leissner* (Wed. J. H.). Zie *Fliermans* (H.). 5.
- Lexmond*. Geschil tusschen de gemeenten — en Wijngaarden over 't dom. v. onderst. van A. Verschoor. 203.
- Beschikking. Lexmond aangewezen. 257.
- Lompen*. Zie *Beenderen* (64, 90).
- Losen* (F.). Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 103.
- Beschikking. Maastricht aangewezen. 142.
- Lumens* (J. S.). Zie *Gemeenteraad* (159, 196).
- Maastricht*. Beschikking op 't beroep van den Raad der gem. — van eene beschikking van Ged. Stat. van Limb., houdende toevoeging van een post aan de begrooting dier gem. voor 1869, ter bestrijding van de kosten van de weder-oprigting der dienstd. schutterij. Niet-ontvankelijk verklaard. 17.
- Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Limb., houdende toevoeging van een nieuw art. aan de gemeentebegrooting voor 1870, betrekkelijk de kosten van de weder-oprigting der dienstd. schutterij. 171.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 198.
- Zie *Engelen* (103, 142).
- Magazijn*. Beroep van W. J. Wolff, te Zwolle, van een besluit van Ged. Stat. van Overijss., houdende afwijzing van zijn beroep van eene weigerende beschikking van Burg. en Weth. van Zwolle op zijn

Magazijn.

verzoek om te mogen oprigten een — van schors, bereid leder, drooge koehuiden en drooge kalfsvellen in zeker perceel sectie F. n°. 281 en 282, te Zwolle. 228.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 281.

Maris Cz. (A.) c. s. Zie *Waterschappen* (101, 157).

Mellema (H. B.) en K.A. Busema. Zie *Waterschappen* (134, 194).

Middelbeers (Oost-, West- en). Zie 's *Hertogenbosch*. 5.

Mijnsheerenland van Moerkerken. Beroep van T. Verbaas, molenaar te Puttershoek, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij vergunning is verleend tot 't stichten van een gemeenschappelijk stoomgeemaal in die gem. ten dienste van 't waterschap —. 245.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 280.

Militie (Nationale). Beroep van A. J. Nieuwenhuyzen, te Steenbergen, van eene uitspraak van Ged. Stat. van Noordbr. in zake de —. 175.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 216.

— Beroep van A. L. Moors, te Weert, van eene uitspraak van Ged. Stat. van Limb. in zake de —. 176.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 214.

— Beroep van J. Nobel Bz., te Lekkerkerk, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh. in zake der —. 181.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 220.

— Beroep van L. H. Boersma, te Harlingen, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl. in zake der —. 186.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 222.

— Beroep van F. Bruins, te Kalkwijk, gem. Hoogezand, van een besluit van Ged. Stat. van Gron. in zake der —. 187.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 219.

— Beroep van W. F. Rinsma, te Oudkerk, gem. Tietjerksteradeel, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl. in zake der —. 188.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 215.

— Beroep van A. Nanne, te Bergen, in Noordh., van een besluit van Ged. Stat. van Noordh. in zake de loting voor de —. 259.

— Beroep van W. Ramerman, te Stad Hardenberg, van eene uitspraak van Ged. Stat. van Overijs. in zake de —. 326.

— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 349.

Moedt (A. B.), wed. Th. de Vries. Geschil over 't dom. van onderst. van —. 385.

Montfoort. Beroep van W. F. van Bouwdijk Bastiaanse, genees-, heel- en verloskundige te —, van een besluit van Ged. Stat. van Utr., houdende bevestiging van een raadsbesluit der gem. —, waarbij is beslist, dat hij door 't aannemen der be-

Montfoort.

trekking van geneeskundige, belast met de doodschouw in die gem., heeft opgehouden lid van den Raad te dier plaatse te zijn. 205.

— Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 244.

Moors (A. L.). Beroep van —, te Weert, van eene uitspraak van Ged. Stat. van Limb. in zake de —. 176.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 214.

Nanne (A.). Beroep van —, te Bergen in Noordh., van een besluit van Ged. Stat. van Noordh. in zake de loting voor de nat. mil. 259.

Nationale militie. Zie *Militie (Nationale)*.

Nering Bögel (A. en L.). Zie *Stoomwerktuig*. 352.

Nieuwenhuyzen (A. J. van). Beroep van —, te Steenbergen, van eene uitspraak van Ged. Stat. van Noordbr. in zake de nat. mil. 175.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 216.

Nieuwe Pekel-A. Beroep van A. A. Pas en A. C. W. Scheffer, te —, van een besluit van Burg. en Weth. te —, waarbij aan den eerste voorwaardelijke vergunning is verleend tot oprigting eener grofsmederij. 358.

— Zie *Oude Pekel-A.* 302.

Nieuweschans. Geschil tusschen de gemeenten — (prov. Gron.) en Franekeradeel (prov. Friesl.) over 't dom. v. onderst. van D. L. de Vries. 24.

— Beschikking. Nieuweschans aangewezen. 98.

Nieuwkoop. Beroep van Th. Sloof, te —, van een besluit van Burg. en Weth. dier gem., waarbij hem de vergunning is geweigerd tot oprigting eener grofsmederij in 't huis wijk A, no. 92, aldaar. 93.

— Beschikking. De vergunning alsnog onder voorwaarden verleend. 104.

Nobel Bzn. (J.). Beroep van —, te Lekkerkerk, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh. in zake der nat. mil. 181.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 220.

Noordziek (J. J. F.). Zie *Stoomwerktuig*. 21.

Norg. Zie *Amsterdam* (323, 350).

Obdam. Beslissing van 't geschil tusschen de gemeenten — en Spanbroek over 't dom. van onderst. van N. Schuyt, wed. van G. Klaver. Spanbroek aangewezen. 18.

Odoorn. Zie *Sleen* (22, 50).

Onderhoud. Zie *Wegen* (229, 311).

Onderstand. Beslissing van 't geschil over 't dom. van J. Schipper. Sappemeer aangewezen. 3.

— Id. van dat over 't dom. van H. Fliermans, wed. van J. W. Leissner. Oost-, West- en Middelbeers aangewezen. 5.

— Id. van dat over 't dom. van J. Ph. Kelders. Groningen aangewezen. 15.

- Onderstand.* Beslissing van 't geschil over 't dom. van N. Schuyt, wed. van G. Klaver. Spanbroek aangewezen. 18.
- Id. van dat over 't dom. van A. J. Veenstra. Boornbergum (gem. Smallingerland) aangewezen. 19.
- Id. van dat over 't dom. van W. J. Holmes of Holmers. Edam aangewezen. 20.
- Geschil over 't dom. van M. Joling, minderjarig kind van G. Joling. 22.
- Beschikking. Odoorn aangewezen. 50.
- Geschil over 't dom. van D. L. de Vries. 24.
- Beschikking. Nieuweschans aangewezen. 98.
- Beslissing van 't geschil over 't dom. van G. L. de Vries. Rottevalle, gem. Achtkarspelen, aangewezen. 28.
- Geschil over 't dom. van E. van der Zee. 29.
- Beschikking. Pietersbierum aangewezen. 76.
- Geschil over 't dom. van H. A. Hoekstra. 41.
- Beschikking. Gorredijk aangewezen. 74.
- Beslissing van 't geschil over 't dom. van J. Ph. Semmerman. Ulestraten aangewezen. 44.
- Geschil over 't dom. van C. Bouten. 81.
- Beschikking. Vreeland aangewezen. 140.
- Geschil over 't dom. van M. Scheepstra. 87.
- Beschikking. Steenwijkerwold aangewezen. 117.
- Geschil over 't dom. van G. Gernaat. 88.
- Beschikking. Beusichem aangewezen. 118.
- Geschil over 't dom. van T. L. Rosema. 100.
- Beschikking. Suameer, gem. Tietjerksteradeel, aangewezen. 139.
- Geschil over 't dom. van F. van Losen. 103.
- Beschikking. Maastricht aangewezen. 142.
- Geschil over 't dom. van K. W. Zwart. 111.
- Beschikking. Oudega, gem. Smallingerland, aangewezen. 155.
- Geschil over 't dom. van P. Benner. 149.
- Beschikking. Zwollerkerspel aangewezen. 218.
- Geschil over 't dom. van J. P. Verbruggen, vrouw van A. van der Welle. 151.
- Beschikking. Colijnsplaat aangewezen. 201.
- Geschil over 't dom. van H. of H. K. Roosenboom. 174.
- Beschikking. De kosten van — van Rijkswege te voldoen. 200.
- Geschil over 't dom. van M. Visier. 183.
- Beschikking. Aarlanderveen aangewezen. 242.
- Geschil over 't dom. van A. Verschoor. 203.
- Beschikking. Lexmond aangewezen. 257.
- Onderstand.* Geschil over 't dom. van J. Dackus of Lemmens. 210.
- Beschikking. Bunde aangewezen. 258.
- Geschil over 't dom. van J. Smits. 252.
- Beschikking. Veldhoven c. a. aangewezen. 283.
- Geschil over 't dom. van H. Smit. 254.
- Beschikking. Deventer aangewezen. 284.
- Geschil over 't dom. van L. Israëls. 256.
- Beschikking. Groningen aangewezen. 285.
- Geschil over 't dom. van C. Schoenberger. 273.
- Beschikking. De kosten van verpleging ten laste van 't Rijk gebragt. 320.
- Geschil over 't dom. van J. K. Krol. 290.
- Beschikking. Garijp aangewezen. 331.
- Geschil over 't dom. van D. D. Gorter. 300.
- Beschikking. St. Anna Parochie aangewezen. 332.
- Geschil over 't dom. van J. P. de Jong, wed. R. Hofstra. 301.
- Beschikking. De kosten van — van Rijkswege te voldoen. 333.
- Geschil over 't dom. van M. M. Bergh. 323.
- Beschikking. Norg aangewezen. 350.
- Geschil over 't dom. van A. Wasser, wed. Pilage. 324.
- Beschikking. Wolvega aangewezen. 351.
- Geschil over 't dom. van L. L. Kleiker. 342.
- Id. over 't dom. van P. L. Houbman. 355.
- Id. over dat van J. J. de Vries. 356.
- Id. over dat van J. H. Postma. 370.
- Id. over dat van H. Ferwerda, vrouw van J. H. Frison. 371.
- Id. over dat van A. B. Moedt, wed. Th. de Vries. 385.
- Id. over dat van H. Hoogveen. 387.
- Onderwijzers.* Beroep van S. Bison, Hoofd-Onderwijzer te Cillaarshoek, gem. Maasdam, van besluiten van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij hem is geweigerd om de betrekking van doodgraver voor die afdeling met die van Onderwijzer vereenigd waar te nemen. 309.
- Beschikking. De vergunning tot vereenigde waarneming alsnog verleend. 329.
- Oosterbaan (M.).* Zie *Beenderen* (64, 90).
- Oost-, West- en Middelbeers.* Zie *'s Hertogenbosch*. 5.
- Oudega.* Zie *Smallingerland* (111, 155).
- Oudehaske.* Geschil tusschen de burgerlijke armbesturen — en Haskerdijken over 't dom. v. onderst. van A. B. Moedt, wed. Th. de Vries. 385.
- Ouden Fijnaart (den).* Beroep van A. Maris Cz. c. s., Ingelanden van 't waterschap —, gem. Fijnaart, van eene beslissing van Ged. Stat. van Noordbr., houdende afwijzing van 't verzoek tot vernietiging der verkiezing van J. v. Dis Jz. tot lid van 't Best. over gemeld watersch. 101.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 157.

Oude Pekel-A. Geschil tusschen de gemeenten — en Beusichem over 't dom. v. onderst. van G. Gernaat. 88.
 — Beschikking. Beusichem aangewezen. 118.
 — Beroep van 't Gemeentebestuur van — van een besluit van Ged. Stat. van Gron., waarbij deze zich onbevoegd hebben verklaard om tusschen beiden te treden in 't geschil tusschen — en Nieuwe Pekel-A ontrent de al of niet opheffing harer gemeenschappelijke school bij 't Middelste Vallaat te —. 302.
Ooutersterp (F. W. van) Zie *Stoomwerktuig*. 352.
Pakhuis. Zie *Beenderen* (64, 90).
Las (A. A.) Zie *Smederij*. 358.
Peenen (A. van). Zie *Gemeenteraad*. 1.
Pekel-A. Zie op *Nieuwe Pekel-A*, *Oude Pekel-A*.
Pensioen. Beroep van E. Bruning, wed. J. H. Stork, in leven rijks-roeiër der dranken, te Delft, ten aanzien van 't bedrag van 't haar toegekend —. 136.
 — Beschikking. Beroep afgewezen. 179.
Pietersbierum. Zie *Barradeel* (29, 76).
Pilage (Wed.) Zie *Wasser (A.)* (324, 351).
Polderbesturen. Beroep van K. C. Dekker Cz. c. s., te Rhoon, Ingelanden van den polder 't Binnenland van Rhoon, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., houdende goedkeuring eener overeenkomst tusschen Ingelanden van eenige polders in de nabijheid van Rhoon tot 't stichten van een stoomgemaal op de gecombineerde uitwatering de Koedood. 293.
 — Beschikking. Beroep afgewezen. 360.
Pomppolder. Beroep van H. B. Mellema en K. A. Busema, landbouwers te Nieuwe Pekel-A en Ingelanden van 't watersch. de —, van een besluit van Ged. Stat. van Gron., houdende goedkeuring van 't besluit van Ingelanden van dat watersch. tot de uitvoering van werken, waaronder ook 't verplaatsen van een dam in 't Heerendiep. 134.
 — Beschikking. Niet-ontvankelijk en onbeground verklaard. 194.
Postma (J. H.) Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 370.
Prolongatie. Zie *Beleening*. 327.
Ramerman (W.) Beroep van —, te Stad Hardenberg, van eene uitspraak van Ged. Stat. van Overijss. in zake de nat. mil. 326.
 — Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 349.
Rechtsgeding. Zie *Kerkfabriek* (223, 271).
Reiderland. Beroep van 't Bestuur van 't vierde Onderdeel van 't watersch. — van eene beslissing van Ged. Stat. van Gron. in een geschil tusschen 't Hoofdbestuur van 't waterschap — en 't genoemde Onderdeelsbestuur nopens de uitvoering van

Reiderland.

werken, bij 't reglement van 't waterschap voorgeschreven. 286.
 — Beschikking. Beroep afgewezen. 347.
Rekening. Beroep van den Raad der gem. Schoonhoven van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij de — dier gem. is vastgesteld. 212.
 — Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 251.
Rengers Hora Siccama van Farmsum (Mr. J.) Zie *Wegen* (107, 154).
Rhoon. Beroep van K. C. Dekker Cz. c. s., te —, Ingelanden van den polder 't Binnenland van — van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., houdende goedkeuring eener overeenkomst tusschen Ingelanden van eenige polders in de nabijheid van — tot 't stichten van een stoomgemaal op de gecombineerde uitwatering de Koedood. 293.
 — Beschikking. Beroep afgewezen. 360.
Rinsma (W. F.) Beroep van —, te Oudkerk, gem. Tietjerksteradeel, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl. in zake der nat. mil. 188.
 — Beschikking. Beroep afgewezen. 215.
Rocour (G.) Zie *Zinkwit* (334, 375).
Roomsch-Katholijk Kerkbestuur. Zie *Begraafplaats* (7, 43).
Rosenboom (H. of H. K.) Geschil over 't dom. van onderst. van —. 174.
 — Beschikking. De kosten van onderstand van Rijkswegen te voldoen. 200.
Rosema (T. L.) Geschil over 't dom. van onderst. van —. 100.
 — Beschikking. Suameer, gem. Tietjerksteradeel, aangewezen. 139.
Rosendaal. Geschil tusschen de gemeenten — (Noordbr.), Rott. en Gron. over 't dom. v. onderst. van L. Israëls. 256.
 — Beschikking. Groningen aangewezen. 285.
Rotterdam. Beroep van Gebr. van Beekum, te —, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij de aan hen verleende vergunning tot oprigting van een stoomwerktuig in hunne grutterij is aangevuld met de voorwaarde, dat met 't stoomwerktuig des nachts tusschen twaalf en vijf ure niet mag worden gewerkt. 164.
 — Beschikking. Beroep afgewezen. 275.
 — Zie *Rosendaal* (256, 285).
Savelkoul (L.) c. s. Zie *Gemeenteraad* (159, 196).
Schadeloosstelling. Zie *Belastingen* (31, 80).
Scheepstra (M.) Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 87.
 — Beschikking. Steenwijkerwold aangewezen. 117.
Scheffer (A. C. W.) Zie *Smederij*. 358.
Schenkweg. Zie *Wegen* (51, 67, 106).
Schipborg. Zie *Anlo*. 3.

- Schipper (J.)*. Beslissing van het geschil over 't dom. v. onderst. van —. Sappemeer aangewezen. 3.
- Schoenberger (C.)*. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 273.
- Beschikking. De kosten van verpleging ten laste van 't Rijk gebragt. 320.
- Scholen*. Beschikking op 't beroep van den Raad der gem. Anlo van een besluit van Ged. Stat. van Drenthe, waarbij bevolen wordt vermeerdering van 't aantal — in die gem. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 4.
- Beschikking op 't beroep van den School-opz. in 't 5de schooldistr. van Zeel. van een besluit van Ged. Stat. dier prov., houdende goedkeuring der toepassing van art. 20 der wet op 't lager onderwijs op eene aan de Kruisdijk, gem. Groede, op te rigten openbare school. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 26.
- Beroep van den Raad der gem. Gramsbergen van een besluit van Ged. Stat. van Overijss., houdende bevel tot vermeerdering van 't getal openbare lagere — met één in de buurtschap de Krim. 268.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 321.
- Beroep van 't Gemeentebest. van Oude Pekel-A van een besluit van Ged. Stat. van Gron., waarbij deze zich onbevoegd hebben verklaard om tusschen beide te treden in 't geschil tusschen Oude en Nieuwe Pekel-A omtrent de al of niet opheffing harer gemeenschappelijke school bij 't Middelste Vallaat te Oude Pekel-A. 302.
- Beroep van den Gemeenteraad van Schoterland van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., waarbij vermeerdering van 't getal openbare lagere — is bevolen. 343.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 378.
- Schoonhoven*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij de rekening dier gem. is vastgesteld. 212.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 251.
- Schors*. Zie *Magazijn* (228, 281).
- Schoterland*. Beroep van den Gemeenteraad van — van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., waarbij vermeerdering van 't getal openbare lagere scholen is bevolen. 343.
- Beschikking. Het besluit van Ged. Stat. vernietigd. 378.
- Schutterij*. Beroep van den Raad der gem. Veendam van een besluit van den Comm. des Kon. en van twee besluiten van Ged. Stat. van Gron. allen betrekkelijk de vaststelling van de begrooting der dienst. — te Veendam voor 1869. 9.
- Schutterij*. Beschikking. Niet-ontvankelijk en ongegrond verklaard. 45.
- Beschikking op 't beroep van den Raad der gem. Maastricht van eene beschikking van Ged. Stat. van Limb., houdende toevoeging van een post aan de begrooting dier gem. voor 1869, ter bestrijding van de kosten van de wederoprigting der dienst. — Niet-ontvankelijk verklaard. 17.
- Beroep van den Raad der gem. Wildervank van een besluit van Ged. Stat. van Gron., waarbij de begrooting der kosten voor de dienst. — te Wildervank voor 1870 definitief wordt vastgesteld. 32.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 66.
- Beschikking op 't beroep van 't Gemeentebest. van Winsch. van een besluit van Ged. Stat. van Gron. tot definitieve vaststelling der begrooting van de dienst. — voor die gem. voor 1869. Niet-ontvankelijk verklaard. 47.
- Beroep van den Raad der gem. Winsch. van besluiten van Ged. Stat. van Gron., waarbij: 1°. de schutterlijke begrooting voor 1870 definitief is vastgesteld, en 2°. de goedkeuring is geweigerd aan de gemeentebegrooting voor 1870. 48.
- Beschikking. Respectievelijk ongegrond en niet-ontvankelijk verklaard. 78.
- A.lres van den Raad der gem. Veendam, hondende verzoek, dat de bezwaren van Ged. Stat. van Gron. tegen de wijze, waarop, ter uitvoering van 't Kon. besluit betreffende de oprigting eener dienst. — in die gem. in de gemeentebegrooting is voorzien, ongegrond worden verklaard. 96.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 115.
- Beroep van den Raad der gem. Maastr. van een besluit van Ged. Stat. van Limb., houdende toevoeging van een nieuw art. aan de gemeentebegrooting voor 1870, betrekkelijk de kosten van de wederoprigting der dienst. — 171.
- Beschikking Beroep afgewezen. 198.
- Schuyt (N.)*, wed. van G. Klaver. Beslissing van 't geschil over 't dom. v. onderst. van —. Spanbroek aangewezen. 18.
- Semmerman (J. Ph.)*. Beslissing van 't geschil over 't dom. v. onderst. van —. Ulestraten aangewezen. 44.
- Sleen*. Geschil tusschen de gemeenten — en Odoorn (prov. Drenthe) over 't dom. v. onderst. van M. Joling, minderjarig kind van G. Joling. 22.
- Beschikking. Odoorn aangewezen. 50.
- Sloof (Th.)*. Zie *Smederij* (93, 104).
- Smaltingerland*. Beroep van Alg. Armvoogden te Oudega, gem. —, van een besluit van Ged. Stat. van Friesl., waarbij Oudega

Smallingerland.

wordt aangewezen als dom. v. onderst. van K. W. Zwart tijdens zijn overlijden. 111.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 155.

Smederij. Beroep van Th. Sloof, te Nieuwkoop, van een besluit van Burg. en Weth. dier gem., waarbij hem de vergunning is geweigerd tot oprigting eener grofsmederij in 't huis wijk A, n°. 92, aldaar. 93.

— Beschikking. De vergunning alsnog onder voorwaarden verleend. 104.

— Beroep van A. A. Pas en A. C. W. Scheffer, te Nieuwe Pekel-A, van een besluit van Burg. en Weth. te Nieuwe Pekel-A, waarbij aan den eerste voorwaardelijke vergunning is verleend tot oprigting eener grofsmederij. 358.

Smit (H.). Geschil over 't dom. van onderst van —. 254.

— Beschikking. Deventer aangewezen. 284.

Smits (J.). Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 252.

— Beschikking. Veldhoven *c.a.* aangewezen. 283.

Spanbroek. Zie *Obdam*. 18.

Steenbakkerij. Beroep van B. J. Gouverneur *c. s.* van een besluit van Ged. Stat. van Noordbr., waarbij aan H. J. Beysens vergunning is verleend om onder de gem. Hoeven eene — op te rigten. 262.

— Beschikking. De vergunning afgewezen. 373.

Steenwijkerwold. Geschil tusschen de gemeenten — en Achtkarspelen over 't dom. v. onderst. van M. Scheepstra. 87.

— Beschikking. Steenwijkerwold aangewezen. 117.

Stoomgemaal. Beroep van T. Verbaas, te Puttershoek, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij vergunning is verleend tot 't stichten van een gemeenschappelijk — in die gem. ten dienste van 't waterschap Mijnsheerenland van Moerkerken. 245.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 280.

— Beroep van K. C. Dekker *Cz. c. s.*, te Rhoon, Ingelanden van den polder 't Binnenland van Rhoon, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., houdende goedkeuring eener overeenkomst tusschen Ingelanden van eenige polders in de nabijheid van Rhoon tot 't stichten van een — op de gecombineerde uitwatering de Koedood. 293.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 360.

Stoomwerktuig. Beschikking op 't beroep van J. J. F. Noordzick van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij afwijzend is beschikt op zijne reclame ten aanzien van een — in de drukkerij van J. A. de la Vieter, te 's Hage. Beroep afgewezen. 21.

Stoomwerktuig. Beroep van L. Az. de Visser, te Zwaluwe, van een besluit van Ged. Stat. van Noordbr., waarbij afwijzend is beschikt op zijn verzoek om vergunning tot 't oprigten van een stoomvlasbraakwerktuig. 83.

— Beschikking. De vergunning alsnog onder voorwaarden verleend. 114.

— Beroep van Gebr. van Beekum, te Rott., van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij de aan hen verleende vergunning tot oprigting van een — in hunne grutterij is aangevuld met de voorwaarde, dat met 't — des nachts tusschen twaalf en vijf ure niet mag worden gewerkt. 164.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 275.

Stoomwerktuigen. Beroep van F. W. van Outersterp, te Amst., van een besluit van Ged. Stat. van Noordh., waarbij aan A. en L. Nering Bögel vergunning is verleend tot plaatsing van een derden stoomketel in hunne stoom-meelfabriek te Amst. 352.

Stork (Wed. J. H.). Zie *Bruning (E.)* (136, 179).

Traxel (A.) c. s. Zie *Wegen* (109, 224).

Uffelte. Beroep van J. Vedder van een besluit van Ged. Stat. van Drenthe, houdende vaststelling van den legger der waterleidingen van 't waterschap —. 305.

— Beschikking. Beroep afgewezen. 363.

Veendam. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van den Comm. des Kon. en van twee besluiten van Ged. Stat. van Gron. allen betrekkelijk de vaststelling van de begrooting der dienstd. schutterij te — voor 1869. 9.

— Beschikking. Niet-ontvankelijk en ongegrond verklaard. 45.

Veendam. Adres van den Raad der gem. —, houdende verzoek, dat de bezwaren van Ged. Stat. van Gron. tegen de wijze, waarop, ter uitvoering van 't Kon. besluit, betreffende de oprigting eener dienstd. schutterij in die gem., in de gemeente-begrooting is voorzien, ongegrond worden verklaard. 96.

— Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 115.

Veenstra (A. J.). Beslissing van 't geschil over 't dom. v. onderst. van —. Boornbergum (gem. Smallingerland) aangewezen. 19.

Veldhoven. Zie *Weert* (252, 283).

Verbaas (T.). Zie *Stoomgemaal* (245, 280).

Verbruggen (J. P.), vrouw van A. van der Welle. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 151.

— Beschikking. Colijnsplaat aangewezen. 201.

Verschoor (A.). Geschil over 't dom. van onderst. van —. 203.

— Beschikking. Lexmond aangewezen. 257.

- Verwaajen* (G. J.). Zie *Belastingen* (31, 80).
- Vicaris* (Stads-). Zie *Belastingen* (31, 80).
- Vieler* (J. A. de la). Zie *Stoomwerktuig*. 21.
- Visier* (M.). Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 183.
- Beschikking. Aarlanderveen aangewezen. 242.
- Visser* (L. Az. de). Zie *Stoomwerktuig* (83, 114).
- Vlasbraukwerktuig*. Zie *Stoomwerktuig* (83, 114).
- Vlissingen*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Zeel., waarbij goedkeuring is onthouden aan de begrooting dier gem. voor 1870.133.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 192.
- Voetpaden*. Zie op *Wegen*.
- Vreeland*. Zie *Amsterdam* (81, 140).
- Vries* (D. L. de). Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 24.
- Beschikking. Nieuweschans aangewezen. 68.
- Vries* (G. L. de). Beslissing van 't geschil over 't dom. v. onderst. van —. Rottevalle, gem. Achtkarspelen, aangewezen. 28.
- Vries* (J. J. de). Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 356.
- Vries* (Wed. Th. de). Zie *Moedt* (A. B.). 385.
- Vrijdom*. Zie *Belastingen* (31, 80).
- Vrijwaring*. Zie *Kerfabriek* (223, 271).
- Wasser* (A.), wed. Pilage. Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 324.
- Beschikking. Wolvega aangewezen. 351.
- Waterleidingen*. Zie *Waterschappen* (305, 363).
- Waterschappen*. Beroep van A. Maris Cz. c. s., Ingelanden van 't watersch. den Ouden Fijnaart, gem. Fijnaart, van eene beslissing van Ged. Stat. van Noordbr., houdende afwijzing van 't verzoek tot vernietiging der verkiezing van J. v. Dis Jz. tot lid van 't Best. over gemeld watersch. 101.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 157.
- Beroep van H. B. Mellema en K. A. Busema, landbouwers te Nieuwe Pekel-A en Ingelanden van 't watersch. de Pomppolder, van een besluit van Ged. Stat. van Gron., houdende goedkeuring van 't besluit van Ingelanden van dat watersch. tot de uitvoering van werken, waaronder ook 't verplaatsen van een dam in 't Heerendiep. 134.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk en ongegrond verklaard. 194.
- Beroep van T. Verbaas, molenaar te Puttershoek, van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., waarbij vergunning is verleend tot 't stichten van een gemeenschappelijk stoomgemaal in die gem. ten dienste van 't watersch. Mijnsheereland van Moerkerken. 245.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 280.
- Beroep van 't Bestuur van 't vierde

Waterschappen.

- Onderdeel van 't watersch. Reiderland van eene beslissing van Ged. Stat. van Gron. in een geschil tusschen 't Hoofdbestuur van 't watersch. Reiderland en 't genoemde Onderdeelsbestuur nopens de uitvoering van werken, bij 't reglement van 't watersch. voorgeschreven. 286.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 347.
- Beroep van J. Vedder van een besluit van Ged. Stat. van Drenthe, houdende vaststelling van den legger der waterleidingen van 't watersch. Uffelte. 305.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 363.
- Weert*. Geschil tusschen de gemeenten — en Veldhoven over 't dom. v. onderst. van J. Smits. 252.
- Beschikking. Veldhoven c. a. aangewezen. 283.
- Wegen*. Beroep van L. C. Hogendoorn van een besluit van Ged. Stat. van Zuidh., houdende wijziging van den legger der — en voetpaden in de gem. 's Gravenhage ten aanzien van den Schenkweg (51, 67).
- Beschikking. Beroep afgewezen. 106.
- Beroep van Mr. J. Rengers Hora Sicama van Farmsum, te Oosterbroek, gem. Eelde, van een besluit van Ged. Stat. van Drenthe tot vaststelling van den legger der — voor de gem. Eelde. 107.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 154.
- Beroep van A. Traxel c. s., ingezetenen van Kerkwijk en Bruchem, van een besluit van Ged. Stat. van Geld. tot wijziging van den legger B der — enz. in de gemeente Kerkwijk. 109.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 240.
- Beroep van Burg. en Weth. der gem. Heteren van een besluit van Ged. Stat. van Geld. betreffende voorziening in 't onderhoud van den Hemmenschen zandweg in de gem. Heteren. 229.
- Rapport van den Min. van Binnenl. Zak. 311.
- Kon. besluit. Niet-ontvankelijk verklaard. 319.
- Beroep van den Raad der gem. 't Zandt van besluiten van Ged. Stat. van Gron. betreffende de opheffing van 't zoogenaamd Zandtster voetpad tusschen 't Zandt en Godlinze. 365, 379.
- Welle* (Vrouw van A. van der). Zie *Verbruggen* (J. P.) (151, 201).
- West- en Middelbeers* (Oost-). Zie 's *Her-togenbosch*. 5.
- Wijhe*. Beroep van 't R. K. Kerkbest. der parochie — van eene beschikking van Ged. Stat. van Overijss., waarbij bevestigd is een besluit van den Gemeenteraad van —, houdende verbod tot oprigting eener bijzondere begraafplaats in die gem. 7.

- Wijhe*. Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 43.
- Wijngaarden*. Zie *Lermond* (203, 257).
- Wildersrank*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Gron., waarbij de begrooting der kosten voor de dienstdoende schutterij te — voor 1870 definitief wordt vastgesteld. 32.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 66.
- Winschoten*. Beschikking op 't beroep van 't Gemeentebest. van — van een besluit van Ged. Stat. van Gron. tot definitieve vaststelling der begrooting van de dienstd. schutterij voor die gem. voor 1869. Niet-ontvankelijk verklaard. 47.
- Beroep van de Raad der gem. — van besluiten van Ged. Stat. van Gron., waarbij: 1°. de schutterlijke begrooting voor 1870 definitief is vastgesteld, en 2°. de goedkeuring is geweigerd aan de gemeentebegrooting voor 1870. 48.
- Beschikking. Respectivelijk ongegrond en niet-ontvankelijk verklaard. 78.
- Winterswijk*. Beroep van den Raad der gem. — van een besluit van Ged. Stat. van Noordbr., waarbij de goedkeuring is geweigerd aan 't raadsbesluit tot 't aangaan eener geldleening. 238.
- Beschikking. Niet-ontvankelijk verklaard. 277.
- Wissekerke*. Zie *Colijnsplaat* (151, 201).
- Wolff* (W. J.). Zie *Magazijn* (228, 281).
- Zandt* ('t). Beroep van den Raad der gem. — van besluiten van Ged. Stat. van Gron. betreffende de opheffing van 't zoogenaamd Zandtster voetpad tusschen — en Godlinze. 365, 379.
- Zee* (E. van der). Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 29.
- Zee* (E. van der). Beschikking. Pietersbierum aangewezen. 76.
- Zinkwit*. Beroep van Burg. en Weth. van Eysden van eene beschikking van Ged. Stat. van Limb., waarbij aan G. Rocour. civiel Ingenieur te Luik, vergunning is verleend om in gemelde gem. eene fabriek van — naar 't Amerikaansche stelsel op te rigten. 334.
- Beschikking. De vergunning alsnog onder nadere voorwaarden verleend. 375.
- Zuidzande*. Beschikking op 't beroep van A. van Peenen, te —, van een besluit van Ged. Stat. van Zeel., waarbij een besluit van den Gemeenteraad tot zijne niet-toelating als raadslid is gehandhaafd. Afgewezen. 1.
- Zwaluwe*. Beroep van L. Az. de Visser, te —, van een besluit van Ged. Stat. van Noordbr., waarbij afwijzend is beschikt op zijn verzoek om vergunning tet 't oprigten van een stoomvlasbraakwerktuig. 83.
- Beschikking. Alsnog onder voorwaarden de vergunning verleend. 114.
- Zwart* (K. W.). Geschil over 't dom. v. onderst. van —. 111.
- Beschikking. Oudega, gem. Smalingerland, aangewezen. 155.
- Zwolle*. Beroep van W. J. Wolff, te —, van een besluit van Ged. Stat. van Overijss., houdende afwijzing van zijn beroep van eene weigerende beschikking van Burg. en Weth. van — op zijn verzoek om te mogen oprigten een magazijn van schors, bereid leder, drooge kochuiden en drooge kalfsvellen in zeker perceel sectie F, n°. 281 en 282, te —. 228.
- Beschikking. Beroep afgewezen. 281.

VERBETERINGEN.

Op blz. 118 staat een Koninklijk besluit gedagteekend als van 20 April 1870. Lees 22 April.

Op blz. 221, in het aldaar opgenomen Koninklijk besluit van 22 Julij 1870, n°. 14, 6de en 7de regel van boven, in plaats van: „op grond, dat“ tot „bestond“, te lezen: „op grond, dat de reden van vrijstelling, waarop de loteling Klaas Hogendoorn zich beroept, reeds bestond op het tijdstip, waarop de vrijstelling was aangevraagd, gelijk art. 54, 1ste lid, der militiewet vordert.“

Op blz. 326 staat de 26ste vergadering gedagteekend 2 November 1870. Lees 12 November 1870.

VERGADERINGEN VAN 1870.

1.	Woensdag,	12	Januarij	Blz.	1.
2.	»	26	»	»	15.
3.	»	2	Februarij	»	26.
4.	Donderdag,	10	»	»	33.
5.	Woensdag,	16	»	»	43.
6.	»	23	»	»	50.
7.	»	2	Maart	»	66.
8.	»	16	»	»	74.
9.	»	30	»	»	90.
10.	»	13	April	»	98.
11.	»	27	»	»	104.
12.	»	11	Mei	»	113.
13.	»	25	»	»	139.
14.	»	8	Junij	»	154.
15.	»	15	»	»	175.
16.	»	22	»	»	179.
17.	»	13	Julij	»	190.
18.	»	27	»	»	213.
19.	»	10	Augustus	»	240.
20.	»	24	»	»	251.
21.	»	31	»	»	257.
22.	»	14	September.	»	271.
23.	Maandag,	26	»	»	275.
24.	Woensdag,	12	October	»	293.
25.	»	26	»	»	311.
26.	»	12	November	»	326.
27.	»	26	»	»	329.
28.	»	30	»	»	347.
29.	»	14	December	»	360.
30.	»	28	»	»	373.

KONINKLIJKE BESLUITEN.

				Blz.					Blz.
18	Dec.	1869,	n ^o . 16.	1.	28	Junij	1870,	n ^o . 11.	197.
27	"	"	" 9.	2.	29	"	"	" 15.	198.
27	"	"	" 11.	4.	29	"	"	" 18.	200.
28	"	"	" 5.	5.	1	Julij	"	" 22.	201.
6	Jan.	1870.	" 8.	15.	5	"	"	" 18.	214.
6	"	"	" 11.	17.	5	"	"	" 19.	215.
7	"	"	" 6.	18.	6	"	"	" 15.	216.
7	"	"	" 7.	19.	11	"	"	" 32.	218.
10	"	"	" 18.	20.	12	"	"	" 13.	219.
10	"	"	" 20.	21.	12	"	"	" 14.	220.
22	"	"	" 12.	26.	14	"	"	" 21.	222.
23	"	"	" 19.	27.	25	"	"	" 7.	240.
6	Febr.	"	" 15.	43.	26	"	"	" 12.	242.
6	"	"	" 18.	44.	30	"	"	" 24.	243.
7	"	"	" 17.	45.	6	Aug.	"	" 18.	251.
7	"	"	" 18.	46.	19	"	"	" 6.	257.
13	"	"	" 3.	50.	21	"	"	" 5.	258.
20	"	"	" 21.	66.	27	"	"	" 3.	271.
27	"	"	" 15.	74.	6	Sept.	"	" 24.	275.
27	"	"	" 16.	75.	8	"	"	" 16.	276.
4	Maart	"	" 14.	77.	13	"	"	" 15.	278.
6	"	"	" 19.	78.	13	"	"	" 17.	280.
7	"	"	" 1.	80.	13	"	"	" 18.	281.
11	"	"	" 6.	90.	16	"	"	" 14.	283.
21	"	"	" 11.	91.	16	"	"	" 15.	284.
1	April	"	" 14.	98.	19	"	"	" 28.	285.
14	"	"	" 14.	104.	27	"	" (Stbl. n ^o .		
18	"	"	" 5.	106.			166).	311.	
18	"	"	" 6.	113.	9	Oct.	" n ^o . 19.	320.	
21	"	"	" 5.	115.	11	"	"	" 13.	321.
22	"	"	" 6.	117.	1	Nov.	"	" 4.	329.
22	"	"	" 7.	118.	2	"	"	" 12.	331.
9	Mei	"	" 24.	139.	2	"	"	" 13.	332.
10	"	"	" 32.	140.	3	"	"	" 16.	333.
10	"	"	" 33.	141.	10	"	"	" 12.	347.
23	"	"	" 27.	154.	13	"	"	" 33.	349.
27	"	"	" 20.	155.	15	"	"	" 18.	350.
27	"	"	" 22.	157.	15	"	"	" 19.	351.
14	Junij	"	" 23.	179.	23	"	"	" 27.	360.
14	"	"	" 18.	190.	29	"	"	" 13.	362.
16	"	"	" 7.	192.	12	Dec.	"	" 25.	373.
24	"	"	" 19.	193.	12	"	"	" 26.	375.
26	"	"	" 25.	195.	18	"	"	" 5.	377.

Eerste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 12 Januarij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 18 Decemder 1869, n°. 16, houdende beschikking op *het beroep van A. van Peenen, te Zuidzande, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij een besluit van den Gemeenteraad van Zuidzande tot zijne niet-toelating als raadslid is gehandhaafd* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 325, 326).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het door H. van Peenen, te Zuidzande, aan Ons ingediend verzoekschrift, daarbij in beroep komende tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 1 October 1869, n°. 62, waarbij het besluit van den Raad dier gemeente, strekkende tot zijne niet-toelating als raadslid, is gehandhaafd;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 8 December 1869, n°. 76;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 15 December 1869, n°. 137, 2de Afdeeling;

Overwegende: dat, bij de op 13 September jl. plaats gehad hebbende verkiezing voor drie leden van den Gemeenteraad van Zuidzande, de volstreckte meerderheid is verkregen door vier personen, namelijk J. Kools met 29, J. Risseeuw met 24, J. Luteyn Jz. met 21, en de adressant met 19 stemmen; dat deze vier personen door het Stembureau verkozen zijn verklaard, en aan ieder van hen een afschrift van het proces-verbaal van stemopneming is toegezonden; dat de Gemeenteraad daarop de drie eerstgenoemden, als de meeste stemmen verkregen hebbende, heeft toegelaten; dat dit besluit door Gedeputeerde Staten is gehandhaafd, en dat de adressant zich door deze beslissing bezwaard acht, bewerende, dat, volgens den geest der gemeentewet, eene herstemming voor drie raadsleden tusschen de vier gekozenen had moeten zijn bevolen;

dat art. 10, al. 1, der gemeentewet zegt: bij de eerste stemming wordt niemand benoemd dan met volstreckte meerderheid van stemmen; dat hieruit niet volgt, dat ieder, die de volstreckte meerderheid van stemmen verkregen heeft, als benoemd moet worden beschouwd, maar alleen dat men, om benoemd te worden, de volstreckte meerderheid van stemmen op zich moet hebben vereenigd; dat, wanneer de volstreckte meerderheid van stemmen door meer personen verkregen is dan er opene plaatsen in den Gemeenteraad zijn, en op hen een verschillend aantal stemmen is uitgebragt, het beginsel, aan elke verkiezing ten grondslag liggende, gelden moet, dat zij, die de meeste stemmen op zich hebben vereenigd, voor verkozen zijn te houden; dat zoodanig beginsel berust op het gronddenkbeeld, dat zij, die de meeste stemmen van de kiezers erlangden, ook het meeste vertrouwen van die kiezers geacht moeten worden te bezitten, en boven anderen, welke minder stemmen bekwamen, gerekend moeten worden de bij de kiezers bedoelde personen te zijn geweest; dat met zoodanig beginsel geheel strookt de geest der gemeentewet, welke, de benoeming van raadsleden aan de kiezers opdragende, blijkbaar hen als raadsleden wil aangemerkt hebben, in wie de kiezers, blijkens de door hen uitgebragte stemmen, het meeste vertrouwen stellen; dat de meening van den adressant, dat hier eene herstemming had moeten zijn bevolen tusschen de vier personen, die de volstreckte meerderheid hadden verkregen, niet kan opgaan, omdat, volgens art. 10, al. 2, der gemeentewet, eene herstemming alleen dan plaats heeft, wanneer bij de eerste stemming de volstreckte meerderheid niet is verkregen;

Gezien artt. 36 en 37 der gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 1 October 1869, n°. 72, het daartegen door den adressant ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 18 December 1869.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HECKEREN VAN KELL.

2°. van den 27 December 1869, n°. 9, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Jan Schipper* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 320, 321).

Het besluit is van den volgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HEERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Oostdongeradeel provincie Friesland, en Sappemeer, provincie Groningen, over het onderstands-domicilie van Jan Schipper;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) geloofd, advies van den 15 December 1869, n°. 68;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 23 December 1869, n°. 186, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat de genoemde behoefte is geboren den 10 Mei 1844 te Sappemeer, maar dat het Gemeentebestuur aldaar de armlastigheid heeft ontkend, op grond, dat de geboorte toevallig in die gemeente heeft plaats gehad en de ouders destijds woonden te Engwierum, gemeente Oostdongeradeel;

dat het zich, tot staving van dit beweren, beroept op de geboorte-acte, waarin vermeld staat, dat de behoefte is kind van Egbert Schipper, van beroep veerschipper, en Albertje Kamphuis, echtelieden, woonachtig in hun schip en gedomicilieerd te Engwierum, grietenij Oostdongeradeel, provincie Friesland;

dat Burgemeester en Wethouders van Oostdongeradeel hebben erkend, dat de ouders van den behoefte zich in 1849 hebben gevestigd in het gehucht Dokkumer-Nieuwezijlen onder Engwierum, maar ten stelligste hebben ontkend, dat zij reeds in het jaar 1844 in hunne gemeente hebben gewoond;

dat het ingesteld onderzoek geen enkel bewijs heeft opgeleverd, waardoor de vermelding in de geboorte-acte aangaande de woonplaats der ouders wordt bevestigd, maar integendeel omstandigheden heeft aan het licht gebracht, door welke de juistheid dier vermelding bepaald wordt weersproken;

dat toch door den vader des armlastigen voor den Burgemeester van Groningen is verklaard, dat hij vóór 1849 woonde in zijn schip en niet als ingezetenen van Engwierum werd beschouwd; dat hij dáár voor dien tijd geen dorpslasten heeft betaald, maar wel het haven- of walgeld heeft voldaan, zoo dikwerf hij met zijn schip te Engwierum kwam, eene belasting, waarvan de ingezetenen van het dorp waren vrijgesteld;

dat vier te Dokkumer Nieuwezijlen wonende of vroeger gewoond hebbende personen de juistheid dezer opgave voor den Kantonregter te Dokkum onder eede hebben bevestigd;

dat wel door Sappemeer is overgelegd eene verklaring, door drie bloedverwanten van de overledene moeder des armlastigen onder aanbod van eede voor den Burgemeester van Sappemeer afgelegd, ten bewijze, dat de ouders geene de minste betrekking op Sappemeer hebben gehad en dáár zelden kwamen; maar dat die verklaring juist strekt tot bevestiging van het beweren van Oostdongeradeel, daar uit hetgeen door die bloedverwanten is verklaard kennelijk voortvloeit, dat de ouders tijdens de geboorte des armlastigen woonden aan boord van hun schip en nergens eene vaste woonplaats hadden;

dat, onder die omstandigheden, het er voor gehouden moet worden, dat de gemeente, wáár de ouders tijdens de geboorte woonden, onbekend is, en de gemeente, wáár de geboorte voorviel, krachtens het zesde lid van art. 28 der armenwet moet geacht worden de geboorteplaats te zijn;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan :

de gemeente Sappemeer aan te wijzen als het onderstands-domicilie van Jan Schipper.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdceeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 27 December 1869.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

30. van den 27 December 1869, n°. 11, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Anlo van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe, waarbij bevolen wordt vermeerdering van het aantal scholen in die gemeente* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 321, 322).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Anlo van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 25 Augustus 1869, n°. 3, bevelende vermeerdering van het getal scholen in die gemeente;

Den Raad van State (Afdceeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 15 December 1869, n°. 74;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 24 December 1869, n°. 215, 5de Afdceeling;

Overwegende:

dat Gedeputeerde Staten bij hun bovenvermeld besluit, krachtens het tweede lid van art. 17 der wet tot regeling van het lager onderwijs, hebben bevolen de oprigting eener openbare school voor de bevolking van het gehucht Schipborg, gemeente Anlo, op grond, dat de afstand van die buurt voornamelijk van de huizen in het Schipborgerveld naar de naastbijzijnde openbare school te ver zou zijn, dan dat de kinderen daarvan gebruik kunnen maken; dat de Gemeenteraad van Anlo zich door dat bevel bezwaard heeft geacht en van Ons de vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten heeft gevraagd, daarbij aanvoerende, dat in de gemeente reeds acht openbare scholen voor lager onderwijs bestaan voor eene bevolking van slechts ruim 3000 zielen, en dat de oprigting eener negende school voor het gehucht Schipborg niet noodzakelijk is, omdat dáár weinig schoolgaande kinderen zijn, en de afstand naar de hoofdschool te Anlo, langs eenen altoos goeden, en ten allen tijde passabelen zandweg, niet van dien aard is, dat daardoor het schoolbezoek behoeft te worden belet; dat, volgens de overgelegde stukken, het aantal schoolgaande kinderen uit het gehucht Schipborg hoogstens kan bedragen 24, terwijl van de in het Schipborgerveld wonende huisgezinnen zeker niet meer dan zeven kinderen in de termen

vallen om de school te bezoeken; dat de kinderen uit Schipborg binnen het uur de goed ingerigte hoofdschool van het dorp Anlo kunnen bereiken; dat in plattelands-gemeenten een werkelijke afstand van de school van één uur gaans niet te bezwarend kan worden geacht, en in zeer vele dergelijke gemeenten ook bestaat; dat dan ook de kinderen, uit Schipborg zelve afkomstig, de school te Anlo tot dusverre bezocht hebben en nog bezoeken; dat de kinderen uit het Schipborgerveld, welke ingevolge overeenkomst tot nu toe te Zuidlaren ter schole gingen, ongeveer $\frac{1}{4}$ uur verder zullen moeten gaan om de naastbijzijnde school der gemeente Anlo te bezoeken, maa dat het getal kinderen uit die buurt zóó beperkt is, dat de oprigting eener nieuwe school alleen in hun belang en zulks in eene gemeente, die reeds met acht, waaronder twee, overeenkomstig den regel der wet ingerigte, scholen belast is, weinig aannemelijk is te achten; dat het eindelijk in het belang van het onderwijs verkieslijk is, dat de kinderen zich eenige meerdere inspanning getroosten om eene goede school te bezoeken, dan dat zij in hunne nabijheid eene kleine hulschool hebben, zoo als te Schipborg waarschijnlijk zou worden ingerigt;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Drenthe van 25 Augustus 1869, n°. 3, te verklaren, dat er op dit oogenblik nog geene voldoende gronden zijn om de oprigting te bevelen eener school voor het lager onderwijs in het gehucht Schipborg, gemeente Anlo.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 27 December 1869.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

4°. van den 28 December ll., n°. 5, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten 's Hertogenbosch en Oost- en West-Middelbeers over het domicilie van onderstand van Hendrika Fliermans, weduwe van J. W. Leissner* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 323—325).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het geschil tusschen de gemeenten 's Hertogenbosch en Oost-, West- en Middelbeers over het onderstands-domicilie van Hendrika Fliermans, weduwe Johan Willem Leissner;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 15 December 1869, n°. 75;

Op de voordragt van Ouzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 December 1869, n°. 187, 7de Afdeling;

Overwegende, dat deze behoeftige den 18 September 1838 in de gemeente Oost-, West- en Middelbeers (provincie Noordbrabant) is geboren, doch dat door het Bestuur dezer gemeente, op grond van de opgave in de geboorte-acte, wordt beweerd, dat hare ouders tijdens de geboorte woonplaats hadden te 's Hertogenbosch;

dat uit een ingesteld onderzoek is gebleken, dat de vader der behoeftige Evert Fliermans, zich ook noemende van Rheeden, van den 16 November 1830 tot den 30 Junij 1839 heeft gediend bij het korps Koninklijke jagers, zonder dat, volgens opgave van het Departement van Oorlog, thans nog kan worden nagegaan, of hij in 1838 bij het korps tegenwoordig, dan wel met onbepaald verlof afwezig is geweest; dat hij den 9 Maart 1833 te Groenlo in het huwelijk is getreden met Maria Redans of Rethans en destijds, blijkens de huwelijks-acte, was opziener van de jagt, gestationneerd te Gorssel; dat uit dit huwelijk onder anderen zijn geboren den 22 Augustus 1835 te 's Hertogenbosch eene dochter Maria, wordende de vader in de acte opgegeven te zijn kleermakersknecht, wonende op den Vugterendijk aldaar, den 28 Mei 1837 te Someren een zoon Constantinus Lucas, de vader in de acte opgegeven als kleermaker, wonende te Someren, den 18 September 1838 te Middelbeers de behoeftige, de vader volgens de acte kleermaker, wonende te 's Hertogenbosch; dat tot het verkrijgen van nadere inlichtingen onder eede zijn gehoord F.W. Rethans, wonende te Oosterwijk, en C. Rethans, huisvrouw van J. Stielen, wonende te Tilburg, broeder en zuster van de moeder der behoeftige, doch de eerste aanvankelijk heeft verklaard met zekerheid te weten, dat zijn zwager Evert Fliermans, tijdens de geboorte van diens dochter Hendrika, te 's Hertogenbosch woonde; dat hij in dienst was, doch destijds met onbepaald verlof, en als kleermaker de militairen van plaats tot plaats volgde, en dat zoo zijne dochter bij een tijdelijk verblijf te — bij het doortrekken van Middelbeers aldaar zou zijn geboren; doch dat hij later, uitgenoodigd zijne verklaring omtrent de inwoning van zijnen zwager te 's Hertogenbosch door mededeeling van nadere bijzonderheden te staven, alleen heeft opgegeven, dat hij dit in der tijd van zijne zuster E. Rethans, gehuwd met J. Stielen, had gehoord; dat deze zuster heeft verklaard, wel te weten, dat haar zwager te 's Hertogenbosch woonde bij de geboorte van zijne dochter Maria, maar dat hij kort daarop is gaan werken als kleermaker voor de militairen, en deze naar verschillende dorpen is gevolgd, zoodat zij niet weet, waar de tweede dochter geboren is, noch ook waar de vader tijdens de geboorte van deze woonde; dat, onder deze omstandigheden, de verklaring van F. W. Rethans niet kan strekken tot bevestiging der opgave omtrent de woonplaats van den vader, in de geboorte-acte der behoeftige voorkomende; dat integendeel door de geboorte-acte van den zoon Constantinus Lucas, houdende, dat de vader in 1837 te Someren woonde, bevestigd wordt hetgeen door C. Rethans is opgegeven, dat de vader 's Hertogenbosch, waar hij tijdens de geboorte zijner dochter Maria gevestigd was, kort daarna heeft verlaten, zonder dat uit iets is gebleken, dat hij in 1838 weder naar die plaats is teruggekeerd; dat derhalve niet is bewezen, dat de vader der behoeftige tijdens hare geboorte hetzij te 's Hertogenbosch, hetzij elders woonplaats had, en dat dus de plaats, waar de geboorte voorviel, als het onderstandsdomicilie is te beschouwen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de gemeente Oost-, West- en Middelbeers aan te wijzen als het onderstandsdomicilie van Hendrika Fliermans, weduwe Johan Willem Leissner.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit

waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 28 December 1869.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van het Roomsch-Katholijk Kerkbestuur der parochie Wijhe van eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Overijssel, waarbij bevestigd is een besluit van den Gemeenteraad van Wijhe, houdende verbod tot oprigting eener bijzondere begraafplaats in die gemeente.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijnne Heeren! Het Roomsch-Katholijk Kerkbestuur der parochie Wijhe, in Overijssel, heeft aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente verlof gevraagd om op het perceel, bij het kadaster dier gemeente bekend onder sectie F, n°. 1287, eene bijzondere begraafplaats aan te leggen.

Het Gemeentebestuur heeft de vergunning geweigerd, op grond, dat de aangewezen plaats niet aan de voorschriften der wet voldoet; dat zij namelijk ligt binnen de bebouwde kom der gemeente en bovendien eene begraafplaats aldaar schadelijk zou zijn voor de volksgezondheid.

Het Kerkbestuur, beide gronden tegensprekende, is in beroep gekomen bij Gedeputeerde Staten. Burgemeester en Wethouders, door dat Collegie gehoord, hebben het volgende berigt uitgebragt:

„dat de opmerking, die het Kerkbestuur zich veroorlooft, als zoude de bebouwde kom der gemeente door den Raad den dag, nadat hun verzoek tot het oprigten van eene bijzondere begraafplaats op het gemeentehuis was bezorgd, zoo zijn uitgestrekt, dat het perceel, waar zij voornemens waren het kerkhof op te rigten, binnen dezelve kwam te liggen, — ten eenemale bezijden de waarheid is, daar de Raad bij zijn besluit van den 6 Julij 1869, n°. 198, waarop door requestanten wordt gewezen, zonder iets van het plan van het oprigten van eene bijzondere begraafplaats te weten, de grenzen der bebouwde kom dezer gemeente met het oog op het brandreglement enz. nader heeft geregeld, en die, in stede van uit te breiden, aan alle zijden aarmerkelijk heeft ingekort.

„Vroeger toch was, ofschoon de kom toen niet bij raadsbesluit was geregeld, voor de grens bij de bevolkingsregisters, belasting, brandreglement enz. ten noorden bekend het Tolhek op den dijk, ten oosten de Zandwetering en ten zuiden het erve van H. Jansen, in de Wijhesche Enk.

„Terwijl bij het bovengemelde raadsbesluit thans ten noorden de Brabantsche Waa- gen, ten oosten de staats-spoorweg, en ten zuiden de eerste overweg van gemelden spoorweg genomen is, waarvan het gevolg is, dat er, behalve het Weitendaal en de

huize de Gelder 60 woningen minder beschouwd worden onder de bebouwde kom begrepen te zijn.

Wat de opmerkingen van requestanten omtrent de algemeene begraafplaats betreft, verzoeken wij, met verwijzing naar onze missive van den 13 Julij jl., no. 599, aan uwe vergadering ingediend, dat er een groot verschil bestaat in het beantwoorden der vragen, of de ligging van eene bestaande begraafplaats van dien aard is, dat zij nu reeds moet worden gesloten, dan wel of eene nieuwe begraafplaats mag worden aangesteld.

Wat nu het verzoek zelf betreft:

1. moeten wij daaromtrent opmerken:

1. dat er in deze gemeente, behalve de algemeene aan de Boerhaar, eene bijzondere begraafplaats voor de Roomsche-Katholijken op eene distantie van 20 minuten van de bebouwde kom der gemeente bestaat;

2. dat het terrein, waarop requestanten thans eene tweede bijzondere begraafplaats zouden willen oprigten, feitelijk binnen de bebouwde kom der gemeente ligt, dat het van af den spoorweg tot aan den toren in het dorp aan beide zijden van de straat eene aaneenschakeling van huisperceelen is, die door rasters, heggen enz. van elkander zijn gescheiden, welk getal onophoudelijk toeneemt en waarvan het nu reeds zeker is, dat er in het aanstaande voorjaar weder zal worden tussehen gebouwd;

dat het, naar ons inzien, volgens de wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65) betrekkelijk de begraafplaatsen, en zonder de algemeene volksgezondheid in deze gemeente te benadeelen, niet mogelijk is het gedane verzoek in te willigen."

Zij hebben daarbij eene schetsteekening ingezonden, die bij de stukken aanwezig is.

De Geneeskundige Inspecteur, mede gehoord, heeft zich volkomen met de zienswijze van Burgemeester en Wethouders vereenigd. Hij houdt het er voor, dat de gezondheid van dat gedeelte der gemeente door het stichten van een kerkhof op die plaats wel degelijk in de waagschaal zou worden gesteld.

Gedeputeerde Staten hebben verklaard, dat de afwijzing van het verzoek door Burgemeester en Wethouders terecht is geschied, vermits zich in de nabijheid der plaats, waar adressant eene begraafplaats wenscht daar te stellen, een vrij aanzienlijk getal huizen bevindt en die huizen zoodanig zijn gebouwd, dat zij als eene voortzetting der aaneengebouwde huizen van het dorp zijn aan te merken.

Tegen dit op den 7 October jl. genomen besluit is het Kerkbestuur bij Zijne Majesteit in beroep gekomen bij adres, gedagteekend 9 November.

Dat Bestuur maakt in zijn adres de opmerking, dat het bepaald perceel op 5 Julij 1869, den dag, waarop het verzoek om het hier bedoeld verlof is ingediend, buiten de wettelijke kom der gemeente lag, maar dat het Gemeentebestuur den volgenden dag dat terrein in de kom der gemeente heeft getrokken. Adressant meent echter in zijn volle recht te zijn: 1°. wijl de omgeving van eenige huizen, welke daarenboven verder van de bestemde begraafplaats liggen dan de wet vereischt, niet kan gerekend worden uit te maken de kom eener gemeente; 2°. wijl anders elke Gemeenteraad bevoegd zou zijn die kom uit te strekken tot de uiterste grensscheiding der gemeente, en 3°. wijl op den dag, waarop het verzoek aan Burgemeester en Wethouders is ingediend, het terrein buiten de wettelijke kom was gelegen.

Door het Kerkbestuur is nog aan den Raad van State eene memorie ingediend, waarbij de gronden, in zijn adres vervat, nader worden aangedrongen.

De VOorzitter: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het beroep van den Raad der gemeente Veendam van een besluit van den Commissaris des Konings en van twee besluiten van Gedeputeerde Staten van Groningen allen betrekkelijk de vaststelling van de begrooting der dienstdoende schutterij te Veendam voor 1869.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boor. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boor: Mijne Heeren! De gemeentebegrooting van Veendam voor het dienstjaar 1869, door den Raad dier gemeente vastgesteld op 17 September 1868, is door Gedeputeerde Staten van Groningen op 18 December 1868 goedgekeurd.

Ten gevolge van het Koninklijk besluit van 8 Februarij 1868 (*Staatsblad* n°. 20), waarbij onder anderen bepaald is, dat er zal zijn eene dienstdoende schutterij te Veendam, welke tot dusverre aldaar niet bestond, zijn de vereischte maatregelen ter invoering daarvan genomen, werd er een Schuttersraad ingesteld, en heeft die Schuttersraad op 10 April 1869 eene begrooting van kosten opgemaakt en den Raad der gemeente toegezonden, waarin voor de drie laatste kwartalen van 1869 noodig werd bevonden eene toelage van *f* 2485 uit de gemeentekas. De Gemeenteraad zond echter die begrooting aan den Schuttersraad terug (op 27 Mei 1869), op grond, dat art. 34 der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) vordert *tijdsge* inzendings der schutterlijke begrooting over het *geheele volgende jaar*. Toen de Commissaris des Konings den Gemeenteraad verzocht had om op dat besluit terug te komen, werd diens schrijven van 3 Junij gesteld in handen eener Raadscommissie ten fine van praeadvies. Die Commissie bragt uitvoerig verslag uit, en behandelde vooreerst de vraag, of het Koninklijk besluit van 8 Februarij 1868, onder anderen bevelende, dat er te Veendam eene dienstdoende schutterij zal zijn, wel steunde op — en in overeenstemming is met — de wet van 11 April 1827 op de schutterijen. Zij betwijfelt dat, omdat zij ontkent, dat er 2500 inwoners zijn *innen den besloten kring of omtrek der gebouwen*. Maar, ten andere, al is het besluit van 8 Februarij 1868 wettig ten opzichte van Veendam, dan moest de schutterlijke begrooting, volgens art. 34 der genoemde wet van 1827, zijn ingediend vóór en dus behandeld kunnen zijn te gelijk met de gemeentebegrooting voor 1869. De wet wil, dat de eerstgenoemde *altijd* een gedeelte van de laatste *zal* uitmaken. De woorden zijn gebiedend, met het kennelijk doel om de gemeente-finantiën niet in verwarring te brengen, daar tegenover de bijdrage voor de schutterij moeten worden gezocht en aangewezen middelen tot dekking dier uitgaaf. Tot staving van het gevoelen, dat de vormen, voor de gemeentebegrooting bij de gemeentewet vastgesteld, niet straffeloos of ligtvaardig mogen worden veronachtzaamd, beroept de Commissie zich op het Koninklijk besluit van 29 Junij 1863 (*Staatsblad* n°. 97) in de bekende zaak van Vledder (1). De Raad heeft, op 25 Junij 1869, zich met dat praeadvies vereenigd en daarom volhard bij zijn besluit van 27 Mei.

Daarop is door Gedeputeerde Staten van Groningen, bij resolutie van 15 Julij 1869, overwogen: „dat, volgens art. 205 *x* der gemeentewet, op de gemeentelijke begrooting van uitgaven gebragt moeten worden alle uitgaven, bij bijzondere wetten aan de gemeente opgelegd; dat artt. 34 en 36 der wet van 1827 aan de gemeenten opleggen de kosten voor de plaatselijke schutterij; dat eene dienstdoende schutterij te Veendam is bepaald geworden bij Koninklijk besluit van 8 Februarij 1868; dat art. 34 der schutterijwet enkel strekt om regelmaat bij de behandeling dier begrooting te bevorderen, doch niet altijd *kan* worden nageleefd, daar de gemeentebegrooting vier

(1) Zie *Derde Deel*, blz. 27.

maanden vóór het dienstjaar, waarover zij loopt, door Burgemeester en Wethouders aan den Raad moet aangeboden worden, en de schutterij-wet geen termijn stelt; dat, wel is waar, dáár verondersteld wordt, dat die termijn zal zijn vóór de indiening der gemeentebegrooting, doch dat daaraan *in casu*, nu de Schuttersraad eerst in het begin van 1869 kon worden ingesteld, *niet is kunnen* worden voldaan; dat de Raad zelf dit voorzien heeft, door op de gemeentebegrooting voor 1869 een post voor de kosten der schutterij *pro memorie* uit te trekken, in de toelichtende memorie daarop aantekennende: „dat de uitgaven voor de schutterij voor memorie zijn uitgetrokken *om dien post door overschrijving, zoo die vereischt wordt, op het vereischt bedrag te brengen;*” terwijl de hooge post van f3136, uitgetrokken voor *onvoorziene uitgaven*, werd gemotiveerd „met het oog op de kosten, die de dienstdoende schutterij zal veroorzaken;” dat in vele staatswetten voor den geregelden gang van zaken termijnen tot indiening van stukken zijn voorgeschreven, doch dat, als dat niet heeft kunnen geschieden door omstandigheden, onafhankelijk van iemands wil, op de niet tijdige indiening geene nietigheid is bedreigd; dat de *tijd* van indiening wel moet worden onderscheiden van den *vorm* van indiening, weshalve een beroep op het besluit van 29 Junij 1863 geheel onjuist is; dat, loopt de schutterlijke begrooting slechts over negen maanden van 1869, niet over een vol jaar, dit, een noodzakelijk gevolg der omstandigheden, in allen gevalle strekt ten voordeele, niet ten nadeele der gemeentekas.” — Op alle deze gronden hebben Gedeputeerde Staten den Gemeenteraad van Veendam alsnog uitgenoodigd om de aangeboden schutterlijke begrooting in behandeling te nemen en, als die in zijne weigering mogt volharden, aan Burgemeester en Wethouders opgedragen om daarin te voorzien, door dan te doen wat de Gemeenteraad weigert te doen.

Het ontwerp der schutterlijke begrooting is op 31 Augustus 1869 daarop door den Commissaris des Konings gewijzigd, zoodat de toelage uit de gemeentekas zoude bedragen eene som van f2471.50; en die alzoo gewijzigde begrooting is door Gedeputeerde Staten op 3 September 1869 definitief vastgesteld, ingevolge art. 34, 2de lid, der wet van 1827.

De Veendamsche Gemeenteraad heeft daarop, bij besluit van 23 September 1869, verklaard: „dat hij volhardt bij zijne meening, dat er wettig te Veendam geene dienstdoende schutterij kan zijn; dat in ieder geval voor 1869 thans geen post daarvoor op de loopende begrooting kan gebragt worden; dat hij dus niet kan toelaten, dat welke autoriteit ook daarvoor uitgaven op die gemeentebegrooting bringe, of ook middelen ter bestrijding dier uitgaven aanwijze; dat in ieder geval Gedeputeerde Staten onbevoegd zijn in de door hen vroeger reeds goedgekeurde begrooting verandering te brengen door een bevel tot af- en overschrijving zonder medewerking van den Raad, en dat de Raad voornemens is bij den Koning voorziening te vragen tegen de voorloopige vaststelling der schuttersbegrooting door den Commissaris des Konings op 31 Augustus ll. en tegen de definitieve vaststelling daarvan door Gedeputeerde Staten op 3 September ll.

Alstoen hebben Gedeputeerde Staten op 1 October 1869 een besluit genomen, dat in het *Provinciaal Blad* van Groningen geplaatst is, en waarbij zij, op grond, dat, bij 's Raads weigering, door hen volgens art. 212 der gemeentewet in het ontwerp moet worden voorzien, — hebben bepaald, dat op de begrooting van uitgaven voor Veendam, dienst 1869, in hoofdst. 11, afd. 4, een nieuw art. 8 zal gebragt worden: „toelage tot de kosten der dienstdoende schutterij, f2471.50,“ en dat daarentegen de post, voor onvoorziene uitgaven uitgetrokken, met gelijk bedrag zal worden verminderd.

Bij een adres aan den Koning, dat ongedateerd is, doch op 29 October jl. bij 's Konings Kabinet is ingekomen, vraagt de Gemeenteraad van Veendam alsnu vernietiging: 1°. van het meergemeld besluit van den Commissaris des Konings van 31

Augustus, betreffende de vaststelling der schutterlijke begrooting; 2°. van het besluit van Gedeputeerde Staten van 3 September jl. (definitieve vaststelling dier schutterlijke begrooting), en 3°. van het laatstgemeld besluit van Gedeputeerde Staten van 1 October 1869. — Dat adres is, op 's Konings magtiging, door den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 10 December jl., gezonden aan deze Afdeeling van den Raad van State tot het dienen van advies aan Zijne Majesteit met overlegging eener ontwerp-beslissing. — Na een exposé van het in deze zaak tusschen den Raad en het Collegie van Gedeputeerde Staten verhandelde, gaat de Raad over tot ontvouwing der gronden, waarop hij meent, dat door de drie besluiten, wier vernietiging hij van den Koning vraagt, zijn geschonden art. 34 der wet van 1827, en de artt. 127, 212, 214 en 215 der gemeentewet. Ten betooge daarvan wordt aangevoerd:

„Bij de Grondwet van 1815, gewijzigd in 1840 en vervangen door die van 1848, was bepaald: „In alle gemeenten, welker bevolking binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen 2500 zielen of daarboven bedraagt, worden, als van ouds, schutterijen opgerigt.“

„Die bepaling is overgenomen in de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* no. 17).

„Nu is de meening van den Raad, dat hier geene dienstdoende schutterij kan zijn, omdat de gemeente Veendam niet zoodanig is gelegen, dat er een besloten kring of omtrek der gebouwen bestaat, maar zamengesteld is uit groote gehuchten, lange streken, zoodat, al mogt besloten kring van gebouwen geacht worden gelijk te staan met kom, hier geen kom bijna bestaat; en, zoo men nog een gedeelte als kom zou kunnen beschouwen, deze op verre na geen 2500 zielen bevat; en hij wordt in die meening versterkt, doordien in deze gemeente na de invoering van die wet, totdat bij Uwer Majesteits besluit van 8 Februarij 1868 is bevolen de oprigting van eene dienstdoende schutterij te Veendam, — er geene dienstdoende schutterij alhier bestaan heeft.

„Wij laten het geheel aan Uwer Majesteits wijsheid over om op dat besluit al of niet terug te komen.

„Doch aangenomen, dat er te Veendam binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen 2500 zielen of meer aanwezig zijn, dan is, volgens des Raads meening, door de verschillende hierboven opgenoemde besluiten van Gedeputeerde Staten in de eerste plaats geschonden art. 34 der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n. 17).

„Immers het voorschrift van dat artikel is duidelijk. De begrooting van de schutterij moet aan den Raad aangeboden worden vóór den aanvang van het dienstjaar; zij moet een deel uitmaken van de gewone begrooting van de andere ontvangsten en uitgaven der gemeenten, en om dit te kunnen zijn moet zij vóór den aanvang van het dienstjaar zijn vastgesteld.

„De begrooting van de schutterij over de drie laatste quartalen van het jaar 1869 is door den Schuttersraad den Raad aangeboden den 10 April 1869, dus meer dan drie maanden na den aanvang van het dienstjaar, terwijl de begrooting voor dat dienstjaar reeds den 17 September 1865 door den Raad was vastgesteld en den 18 December 1868 door Gedeputeerde Staten goedgekeurd.

„De reden van die bepaling omtrent den tijd van de indiening der begrooting voor de schutterij ligt voor de hand; zij is, opdat de Raad in staat is de uitgaven en ontvangsten zoo te regelen, dat de kosten der schutterij kunnen gedekt worden en in de andere behoeften kan worden voorzien.

„Daarom is dan ook het voorschrift van art. 34, boven aangehaald, zoo gebiedend.

„De Raad was dus in zijn regt en handelde geheel overeenkomstig de wet, door de aangeboden begrooting, als te laat ingediend, niet te behandelen.

„Wat de oorzaak van die te late indiening is geweest, moet hier geheel buiten beschouwing blijven; zij is te laat ingediend, en dat feit was eene voldoende en op de wet gegronde reden voor den Raad om de behandeling van die begrooting te weigeren.

„En het eenige gevolg van de omstandigheid, dat die begrooting niet vroeger ingediend konde worden, zou zijn, dat de volledige organisatie der schutterij eerst in 1870 konde plaats hebben.

„Is het waar, dat de Raad in zijn regt was om aldus te handelen, zoo als hij gehandeld heeft, dan volgt daaruit noodwendig, dat ook Burgemeester en Wethouders regtmatig hebben gehandeld, door ook te weigeren de behandeling van die begrooting, en dat en Commissaris des Konings, door in plaats van den Raad en van Burgemeester en Wethouders die begrooting voorloopig vast te stellen, en Gedeputeerde Staten, door haar definitief goed te keuren, — hebben gehandeld in strijd met de wet, waartoe voorzeker art. 127 der gemeentewet Zijn Hoog Edel Gestrenge geen regt gaf, terwijl Gedeputeerde Staten art. 34 der boven aangehaalde schutterijwet hebben overtreden.

„Doch in ieder geval geeft art. 127 der gemeentewet den Commissaris der Konings geen regt tot de voorloopige goedkeuring. Bij dat artikel wordt den Commissaris des Konings het regt gegeven om, indien Burgemeester en Wethouders niet of niet behoorlijk voor de hun bij het vorig artikel opgedragene uitvoering zorgen, in die uitvoering te voorzien ten koste der nalatigen, dat is dan, volgens de beschouwing van den Commissaris des Konings, ten laste van Burgemeester en Wethouders.

„Zijn Hoog Edel Gestrenge zou volgens dat artikel, altijd op het standpunt, waarop de Commissaris des Konings zich heeft geplaatst, ten laste van Burgemeester en Wethouders hebben moeten brengen hetgeen hij thans ten laste van de gemeente heeft gebragt. Had Zijn Hoog Edel Gestrenge dat gedaan, dan had hij op zijn standpunt art. 127 juist toegepast, hetgeen hij nu verkeerd heeft gedaan.

„Is art. 127 der gemeentewet en art. 34 der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) door den Commissaris des Konings geschonden, Gedeputeerde Staten hebben door hun besluit van den 1 October 1869 (2de Afdeling, n°. 40) art. 34 der boven aangehaalde wet van den 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) en de artt. 212, 214 en 215 der gemeentewet verkeerd toegepast. Art. 34 der boven aangehaalde wet, doordien door dat besluit op de gemeentebegrooting is gebragt een post, deel uitmakende van de schuttersbegrooting, die te laat, in strijd met dat artikel, was opgemaakt en den Raad aangeboden. — Art. 212 der gemeentewet, door dat artikel toe te passen op eene eenmaal door den Raad vastgestelde en door Gedeputeerde Staten goedgekeurde begrooting; terwijl uit de geheele economie der gemeentewet, en vooral uit artt. 210, 213, 214 en 215, blijkt, dat aan Gedeputeerde Staten alleen die magt bij art. 212 is verleend, ingeval de begrooting nog niet door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd.

„Immers, tot en met art. 212, dit blijkt duidelijk, wordt in de gemeentewet gehandeld over de nog niet door Gedeputeerde Staten goedgekeurde begrooting; dan hebben zij regt die goedkeuring te verleenen of te onthouden; dan hebben zij het regt, in cas van weigering van den Raad, om het initiatief te nemen, om de door de wet aan de gemeente opgelegde uitgaven op de begrooting te brengen; en dat zij alleen in dien stand der begrooting het regt hebben dit te doen, blijkt duidelijk uit art. 210 der gemeentewet.

„Doch is de begrooting door den Raad vastgesteld, door Gedeputeerde Staten goedgekeurd, dan kan geen verandering in de begrooting worden gebragt dan met medewerking en van den Raad en van Gedeputeerde Staten. De Raad, door daartoe te besluiten of toestemming te verleenen aan Burgemeester en Wethouders; en Gedeputeerde Staten, door dat besluit goed te keuren en, vóórdat de uitgaaf geschiedt, daartoe magtiging te verleenen (zie artt. 213, 214 en 215).

„En wil men afdoend bewijs voor de juistheid van deze opvatting der gemeentewet, men leze de artt. 214 en 215.

„In het eerste wordt toch gelezen:

„Af- en overschrijving op de posten van uitgave kan niet geschieden, dan voor

„zooverre daartoe bij de begrooting of bij een afzonderlijk door Gedeputeerde Staten „goedgekeurd besluit magtiging is verleend.

„Dus Gedeputeerde Staten hebben in cas van af- en overschrijving slechts het regt om magtiging te verleenen, nadat daartoe door den Raad is besloten.

„Dit sluit duidelijk het regt van Gedeputeerde Staten, om buiten den Raad te handelen, uit.

„Maar al is de bevoegdheid bij de begrooting gegeven tot af- en overschrijving door den Raad, dan moet nog art. 215 worden opgevolgd.

„En in art. 215 is bepaald, dat tot het bevelen der af- en overschrijvingen, waartoe bij de begrooting magtiging werd verleend, behoeven Burgemeester en Wethouders in elk geval de toestemming van den Raad.

„In elk geval, dus zonder eenige uitzondering.

„Burgemeester en Wethouders zijn niet gedekt door eene toestemming van Gedeputeerde Staten, zoolang althans het waar is, dat het collegie van Gedeputeerde Staten eene andere autoriteit is als de Gemeenteraad.

En nog iets: Wanneer Gedeputeerde Staten zonder medewerking van den Raad de begrooting kunnen veranderen, wijzigen, dan vraagt de Raad bescheiden: wat beteekent dan de bepaling van art. 203? die toch is geschreven om den Raad in staat te stellen met rijp beraad en met het oog op de finantiële krachten der gemeente de uitgaven te regelen.

„Die waarborg voor de vaststelling van eene juiste en voor de krachten der gemeente berekende begrooting wordt weggenomen, indien Gedeputeerde Staten de magt hebben om, in strijd met hun eigen besluit van goedkeuring der begrooting, de uitgaven van de begrooting gedurende den loop van het dienstjaar te wijzigen, zonder dat door dat Collegie behoeft te worden geobserveerd de termijn, dien Burgemeester en Wethouders moeten observeren.

„De eenheid der begrooting wordt verbroken; en, ware het gebleken uit de begrooting der schutterij, vóór den aanvang van het dienstjaar ingediend, zoo als de wet voorschrijft dat uit de gemeentekas eene bijdrage moest worden gegeven en approximatief het quantum, dan zou de begrooting geheel anders, zoowel wat uitgaven en ontvangsten betreft, zijn zamengesteld.

„Hebben Gedeputeerde Staten inderdaad het regt om, zonder medewerking van den Raad, de begrooting te wijzigen door af- en overschrijving, dan is het ook waar, dat dat Collegie, dat geroepen is om toe te zien, dat er orde in het finantieel beheer der gemeenten is, inderdaad de magt heeft om het finantieel beheer van de gemeenten te verwarren, zoo als dan ook het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Groningen van den 1 October 1869 (2de Afdeeling, n°. 40), zoo het in stand blijft, de finantiën van de gemeente Veendam jammerlijk zal verwarren, en niet alleen van deze gemeente, maar ook van andere gemeenten, omdat door de vermindering van den post van onvoorziene uitgaven met f 2471.50 de gemeente Veendam buiten staat is te voldoen de vorderingen, die andere gemeenten ten haren laste hebben wegens het verleenen van provisionnelen onderstand aan elders verblijf houdende armen, die te Veendam hun domicilie van onderstand hebben.”

Gedeputeerde Staten, door den Minister op dat adres gehoord, hebben op 24 November 1869, de argumenten van den Raad op den voet volgende, geantwoord:

1o. op de beweerde schending van art. 34 der schutterijwet van 1827:

„De Raad laat aan de behandeling van dit punt voorafgaan de opmerking, dat de gemeente Veendam niet zoodanig is gelegen, dat er een besloten kring of omtrek der gebouwen bestaat, waaruit zou volgen, dat er in de gemeente Veendam geene dienstdoende schutterij kan zijn. De Raad treedt derhalve in eene beoordeeling van de innerlijke waarde van het Koninklijk besluit van 8 Februarij 1868 (*Staatsblad* n°. 20). Hierdoor wordt het standpunt miskend, 't welk art. 126 der gemeentewet aan den

Raad toekent. *Als werktuig der algemeene uitvoerende Rijksmagt* wordt van den Raad bij bedoeld art. 126 geëischt *medewerking*, en, bij *weigerig*, voorziening door Burgemeester en Wethouders. In het systeem van den Raad, wordt de uitvoerende magt, welke ingevolge art. 54 der Grondwet *bij den Koning* berust, feitelijk overgebracht op de gemeentebesturen.

„Niets belet den Raad om, daartoe termen vindende, bij eerbiedig adres aan Zijne Majesteit den Koning de intrekking van bedoeld Koninklijk besluit te vragen; maar zoolang dit Koninklijk besluit bestaat, moet het worden geëerbiedigd en nageleefd.

„Wat nu de schending van art. 34 der wet van 11 April 1827 betreft, wij achten deze stelling voldoende wederlegd bij onze resolutie van den 15 Julij 1869, 3de Afdeling, n°. 6. Onder verwijzing naar de gronden, in gemelde resolutie voorkomende, merken wij nog op, dat juist de Raad art. 34 heeft geschonden, door te weigeren de schutterlijke begrooting voor 1869 *in behandeling te nemen*, omdat ze niet tijdig was ingediend.

2° op de beweerde schending van art. 127 der gemeentewet:

„De stelling, dat art. 127 der gemeentewet den Commissaris des Konings geen regt geeft tot voorloopige goedkeuring der schutterlijke begrooting, uit hoofde dat artikel wil, dat in de uitvoering worde voorzien *ten koste der nalatigen*, dat is van Burgemeester en Wethouders en niet van de gemeente, — deze stelling berust op eene spitsvondige wets-uitlegging.

„Voorziening in de uitvoering ten koste van de nalatigen, dat is van Burgemeester en Wethouders, wil niets anders zeggen, dan dat de kosten, welke *de daad der voorloopige vaststelling* medebrengt, bij weigerig, ten hunnen laste komen. Intusschen zijn aan die voorloopige vaststelling geene kosten verbonden geweest; de Raad verwt hier de *finantiële* gevolgen der vaststelling voor de gemeentekas met *de daad der vaststelling* zelve.

En 3°. op de beweerde schending der artt. 212, 214 en 215 der gemeentewet:

„Wat betreft de beweerde schending van de artt. 212, 214 en 215 der gemeentewet, de Raad gaat hierbij van de veronderstelling uit, dat art. 212 alleen dan kan worden toegepast, indien de gemeentebegrooting nog niet door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd.

„Wij gelooven intusschen, dat deze beperkte opvatting van art. 212 met de algemeenschap der bepaling in strijd is. Wat meer zegt — en hierop vestigen wij inzonderheid de aandacht — het beroep op art. 210 der gemeentewet pleit juist geheel ten voordeele van *onze* opvatting. De uitdrukking: „behoudens het bepaalde bij art. 212,“ in art. 210 voorkomende, geeft aan ons Collegie het regt om, al is de begrooting ook goedgekeurd, toch in den loop van het dienstjaar art. 212 toe te passen.

„De goedkeuring wordt *verleend*, behoudens het bepaalde bij art. 212,“ zegt art. 210; met andere woorden: art. 212 kan worden toegepast *ondanks* de goedkeuring der gemeentebegrooting. Die bevoegdheid is trouwens zeer rationeel, omdat het *noodzakelijk* kon zijn, er nu en dan gebruik van te maken.

„Het kan toch gebeuren (gelijk *in casu* met de schutterlijke uitgaven), dat in den loop van een dienstjaar uitgaven door de wet aan eene gemeente worden opgelegd.

Indien nu het *feit* der goedkeuring van de begrooting het brengen dezer uitgaven op die begrooting in den weg stond, dan zou de gemeente tijdelijk ontheven worden van de voorziening in wettelijke uitgaven.

„De verdere redeneringen van den Raad, aan de artt. 213, 214 en 215 der gemeentewet ontleend, kunnen wij onbesproken laten; onze opvatting van art. 210 ontleent aan die redeneringen in deze alle kracht.

„Ten slotte merken wij op, dat de beweerde verwarring der gemeente-finantiën, zoo die *in casu* bestaat, éénig en alleen het gevolg is van des Raads eigene handelwijze, die reeds den 10 April jl. weigerde de schutterlijke begrooting in behandeling

te nemen en door zijne herhaalde tegenkating de afdoening dezer zaak heeft vertraagd.

Nadere memoriën zijn er niet ingekomen; en ik meen dus met dit verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Tweede vergadering.

Vergadering van Woensdag, 26 Januarij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. K. A. Meeussen,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 6 dezer, n°. 8, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Groningen en Haaren over het domicilie van onderstand van Johan Philip Kelders* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 347, 348).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Groningen en Haaren, provincie Noordbrabant, over het domicilie van onderstand van Johan Philip Kelders;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 22 December 1869, no. 77;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 31 December 1869, no. 210, 1ste Afdeling;

Overwegende, dat genoemde behoeftige is geboren den 17 Februarij 1839 te Groningen; maar dat in die gemeente wordt beweerd, dat hij, krachtens het 2de lid van art. 28 der armenwet, armlastig zou zijn te Haaren, op grond eener vermelding in de geboorte-acte, dat zijn vader was fuselier bij het 4de bataillon der 8ste afdeling infanterie, thans te Haaren, provincie Noordbrabant;

dat Burgemeester en Wethouders van Haaren daartegen hebben aangevoerd, dat het hun, na een naauwkeurig ingesteld onderzoek, niet gebleken was, dat de vader, tijdens de geboorte van dezen behoeftige, dáár ingekwartierd is geweest;

dat de geboorte-acte, waarop Groningen zich beroept, is opgemaakt op de verklaring eener twee-en-zeventigjarige vroedvrouw, die hoogst waarschijnlijk alleen heeft opgegeven, wat de moeder van den behoeftige haar had medegedeeld;

dat die moeder voor Burgemeester en Wethouders van Groningen heeft verklaard, dat haar man, kort na de voltrekking van het huwelijk, in dienst is getreden bij de 8ste afdeling infanterie; dat zij echter niet kon opgeven, waar haar man opvolgend in garnizoen of kantonnement heeft gelegen of gedetacheerd is geweest, en hoelang in welke plaats; dat zij vermeende bepaald te weten, dat haar man, tijdens de geboorte van zijn zoon Johan Philip, zich te Haaren in Noordbrabant heeft bevonden, omdat zij toen uit die plaats wel brieven en geld heeft gekregen;

dat door de hoofd-administratie van het 8ste regiment infanterie eene verklaring is afgegeven, houdende, dat J. P. Kelders, de vader, bij het 4de bataillon, 8ste afdeling infanterie heeft gediend en met dat bataillon in 1839 ook in Noordbrabant moet zijn geweest; dat echter geene papieren meer voorhanden zijn, waaruit zijne tegenwoordigheid bij het bataillon met stellige zekerheid zou zijn te bepalen;

dat de vader reeds in 1841 te Leeuwarden is overleden, en dat noch zijn paspoort, noch de brieven, waarop de moeder zich heeft beroepen, meer zijn gevonden;

dat, onder die omstandigheden, men het hoogst waarschijnlijk kan achten, dat de vader in 1839 te Haaren verblijf heeft gehouden, maar het zeker niet als voldoende bewezen kan aannemen, dat hij toen in die gemeente gekantoneerd is geweest, zonder elders garnizoen te hebben gehad;

Gezien de wet van den 29 Julij 1854 (*Staatsblad* no. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de gemeente Groningen aan te wijzen als het domicilie van onderstand van Johan Philip Kelders.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

'sGravenhage, den 6 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 6 dezer, n. 11, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Maastricht van eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Limburg, houdende toevoeging van een post aan de begrooting dier gemeente voor 1869, ter bestrijding van de kosten van de weder-oprigting der dienstdoende schutterij* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 365—368).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op de voorziening in hooger beroep, door den Raad der gemeente Maastricht, onder dagteekening van 28 October ll., bij Ons ingesteld tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van het hertogdom Limburg van den 3 September ll.;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 22 December 1869, n. 82;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 3 Januarij 1870, n. 355, 2de Afdeling;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten voormeld, nadat zij bij hun besluit van 16 Julij ll. hunne goedkeuring hadden onthouden aan een besluit van den Raad der gemeente Maastricht van den 30 Junij te voren, waarbij onder anderen op de gemeentebegrooting van 1869 een aanvullingspost van f 1500 was gebragt wegens „kosten van eerste oprigting der schutterij“, en de Gemeenteraad op 18 Augustus daaraanvolgende bij zijn besluit van 30 Junij had volhard, — in hun aangevallen besluit van 3 September ll., daarbij lettende op de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n. 17) en art. 212 der gemeentewet: 1. aan hoofdstuk X der begrooting van uitgaven der gemeente Maastricht voor het dienstjaar 1869 een nieuw artikel hebben toegevoegd wegens *kosten van de wederoprigting der dienstdoende schutterij* en zulks tot een bedrag van f 7400; 2. den Raad der gemeente Maastricht hebben uitgenoodigd om, binnen ééne maand na dagteekening van hun besluit, de middelen voor te dragen, waardoor de aldus verhoogde begrooting van uitgaven zal worden gedekt;

Overwegende alzoo, dat er tusschen Gedeputeerde Staten en den Gemeenteraad van Maastricht zoodanig verschil van gevoelen met opzigt tot de gemeentebegrooting van 1869 bestaat, als, naar het beginsel van art. 209, in verband met art. 212, dier wet, vatbaar is om bij wege van hooger beroep aan Onze beslissing te worden onderworpen;

Overwegende intusschen, dat de termijn van dertig dagen, ook in deze voor het hooger beroep gesteld, door den appellant niet is nagekomen;

Gelet op art. 212, in verband met de artt. 209 en 200, der gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Raad der gemeente Maastricht te verklaren niet-ontvankelijk in zijne bij Ons, onder dagteekening van 28 October ll., ingestelde, in hoofde dezes vermelde voorziening.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 6 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

3°. van den 7 dezer, no. 6, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Obdam en Spanbroek over het domicilie van onderstand van Neeltje Schuyt, weduwe van G. Klaver* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 347, 348).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende een geschil tusschen de gemeenten Obdam en Spanbroek over het onderstands-domicilie van Neeltje Schuyt, weduwe Gerrit Klaver;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 22 December 1869, no. 72;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 3 Januarij 1870, n°. 403, 7de Afdeling;

Overwegende: dat deze behoeftige, blijkens hare overgelegde doopacte, den 27 Februarij 1785 te Obdam is gedoopt, doch met uitdrukkelijke vermelding in de acte, dat de ouders woonden aan het eind van het Ludje Dijkje in de Kaag onder Spanbroek; dat dezelfde opgave omtrent de woonplaats der ouders ook voorkomt in de doopacten van twee broeders en eene zuster der behoeftige, allen gedoopt te Obdam in de jaren 1779, 1781 en 1783; dat het Gemeentebestuur van Spanbroek beweert, dat de behoeftige zou zijn geboren aan het Kaas- en Broodsdijske over de Vogelenskooi te Obdam, en dat hare ouders eerst korten tijd na hare geboorte naar Spanbroek zouden zijn verhuisd; doch dat deze beweringen alleen berusten op de opgaven der behoeftige, die reeds van hooge jaren en, blijkens de stukken, zwak van geestvermogens is, zonder dat deze opgaven van elders worden bevestigd; en integendeel, wat de beweerde vestiging onder Spanbroek eerst na de geboorte der behoeftige betreft, door de geboorte-acten der oudere broeders en zuster worden weersproken; dat aan de vermelding van de woonplaats der ouders in deze doopacten in deze te meer waarde moet worden gehecht, omdat niet alleen de gemeente, maar bepaaldelijk de plaats, waar de woning stond, is aangewezen, zoodat hier niet aan dwaling kan worden gedacht; dat, onder deze omstandigheden, de toepassing van het 7de lid van art. 28 der armenwet is uitgesloten, en de plaats, waar de ouders der behoeftige tijdens hare geboorte woonplaats hadden, als haar onderstands-domicilie moet worden aangewezen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* no. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de gemeente Spanbroek aan te wijzen als het onderstands-domicilie van Neeltje Schuyt, weduwe Gerrit Klaver.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 7 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

4. van den 7 dezer, n°. 7, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Akke of Aukje Joukes Veenstra* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 350—352).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil over het domicilie van onderstand van Akke of Aukje Joukes Veenstra;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 22 December 1869, n°. 78;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 3 Januarij 1870, n°. 404, 7de Afdeeling;

Overwegende:

dat van deze behoeftige, welke den 7 September 1866 en later herhaaldelijk te Leeuwarden in onderstand is opgenomen, geene geboorte- of doopacte heeft kunnen worden opgespoord; dat zij zelve, deswege ondervraagd, heeft opgegeven te Boornbergum (gemeente Smallingerland) te zijn geboren; en dat van de zijde van Boornbergum wel wordt erkend, dat de ouders der behoeftige, met name Joukes Hijlkes Veenstra, ook wel genaamd Reitsma, en Eke of Eva Jans Jansma aldaar hebben gewoond, doch dat van die zijde wordt beweerd, dat het niet zou zijn bewezen, dat dit ook nog het geval was tijdens de geboorte der behoeftige; dat uit een overgelegd extract uit het trouwboek van Boornbergum blijkt, dat aldaar den 20 October 1805 kerkelijk in den echt zijn opgenomen Jouke Hijlkes en Eke Jans, beiden van Boornbergum; dat uit de verder overgelegde uittreksels uit de registers van den burgerlijken stand blijkt, dat den 11 Januarij 1854 in den ouderdom van 46 jaren is overleden Wijtske Joukes Veenstra, huisvrouw van Jan Klazes Hoogstins, dochter van Jouke Hijlkes Veenstra en Eva Jans Jansma, wordende zij opgegeven geboren te zijn te Boornbergum; dat den 26 September 1812 is geboren Hijke, zoon van Jouke Hijlkes Veenstra, wonende te Boornbergum, en zijne huisvrouw IJke Jans; dat eindelijk Jouke Hielkes Reitsma en zijne huisvrouw Eva Jans den 14 en den 8 November 1829 te Boornbergum zijn overleden; dat door de betrokken kantonregters onder eede zijn gehoord vijf personen, door welke met voldoende redenen van wetenschap is verklaard, dat de behoeftige is geboren te Boornbergum, dat hare ouders steeds aldaar hebben gewoond en aldaar kort na elkander zijn overleden; dat geen enkel feit is aangevoerd, waaruit zou blijken, dat de ouders der behoeftige Boornbergum met der woon hebben verlaten of zich tijdelijk elders zouden hebben gevestigd; dat, bij gebreke van geboorte- of doopacte, door de aangevoerde daadzaken en omstandigheden voldoende wordt bewezen, dat de ouders der behoeftige steeds en ook tijdens hare geboorte te Boornbergum hebben gewoond;

Gezien de wet van den 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Boornbergum (gemeente Smallingerland) aan te wijzen als het onderstands-domicilie van Akke of Aukje Joukes Veenstra.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit,

waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 7 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

5°. van den 10 dezer, n°. 18, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Amsterdam en Edam over het domicilie van onderstand van Willem Johannes Holmes of Holmers* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 358, 359).

Het besluit is van den folgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Amsterdam en Edam over het domicilie van onderstand van den minderjarigen Willem Johannes Holmes of Holmers;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 29 December 1869, n°. 81;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 6 Januarij 1870, n°. 246, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat deze behoeftige is geboren te Amsterdam, den 21 Februarij 1856, uit het huwelijk van Willem Holmes of Holmers en Johanna Wilhelmina Ras; dat het huwelijk dezer echtelieden, bij vonnis der Arrondissements-Regtbank te Amsterdam van 1 Februarij 1862, op verzoek van den vader door echtscheiding is ontbonden, zonder dat het vonnis heeft bepaald, dat de kinderen aan de moeder of aan derden zouden worden toevertrouwd; dat de vader van den behoeftige later naar Oost-Indië is vertrokken en volgens gerucht zou zijn overleden, doch dat noch het overlijden is bewezen, noch eene verklaring van vermoedelijk overlijden is uitgesproken; dat de behoeftige te Amsterdam bij zijne moeder is verbleven en op haar verzoek aldaar den 24 Januarij 1869 in onderstand is opgenomen; dat deze onderstand is gebracht ten laste der gemeente Edam, alwaar de vader is geboren; dat het Gemeentebestuur van Edam de armlastigheid heeft ontkend, op grond, dat de behoeftige moet geacht worden te zijn een verlaten kind en dus, volgens het achtste lid van art. 28 der armenwet, domicilie van onderstand heeft ter plaatse, waar hij aan de openbare liefdadigheid is overgelaten; dat, volgens het laatste lid van art. 32 der gemelde wet, bij ontbinding van het huwelijk der ouders anders dan door den dood, minderjarigen het domicilie van onderstand volgen van diengene der ouders, aan wien zij zijn toevertrouwd; dat, volgens art. 284 van het Burgerlijk Wetboek, tenzij de Regtbank bij het uitspreken der echtscheiding anders bepale, de kinderen verblijven bij dengene der echtgenooten, op wiens verzoek de scheiding is uitgesproken;

dat bij het ingeroepen achtste lid van art. 28 der armenwet enkel wordt bepaald, dat vondelingen en verlaten kinderen geacht worden geboren te zijn ter plaatse,

waar zij aan de openbare liefdadigheid zijn overgelaten, zoolang niet blijkt, dat zij elders zijn geboren; dat dáár blijkbaar sprake is van zoodanige jeugdige kinderen, wier afstamming en geboorteplaats geheel zijn onbekend, zoodat er geene mogelijkheid bestaat om de algemeene bepalingen der armenwet ten aanzien van het domicilie van onderstand op hen toe te passen; en dat uit de bewoordingen, waarin het 8ste lid is vervat, duidelijk voortvloeit, dat die algemeene bepalingen dadelijk moeten worden toegepast, zoodra de verkregen inlichtingen daartoe de mogelijkheid openstellen; dat art. 32 niet onderscheidt tusschen het geval, dat de vader tegenwoordig dan wel afwezig of buiten 's lands is; en dat, vermits de vader van den behoeftige, alsmede zijn domicilie van onderstand bekend zijn, en het niet gebleken is, dat hij is overleden of vermoedelijk overleden verklaard, — de mogelijkheid bestaat om het domicilie van onderstand van den behoeftige, volgens den bij het laatste lid van art. 32 gestelden regel, reeds dadelijk aan te wijzen, zoodat geene toevlugt mag of behoort te worden genomen tot het aanwijzen daarvoor van de plaats, waar hij door zijnen vader werd achtergelaten;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat Edam moet geacht worden te zijn het onderstands-domicilie van den minderjarige Willem Johannes Holmes of Holmers, zoolang niet blijkt, dat de vader is overleden of vermoedelijk overleden verklaard.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 10 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
DE WEERT, L. D.

6°. van den 10 dezer, n°. 20, houdende beschikking op het beroep van J. J. F. Noordziek van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij afwijzend is beschikt op zijne reclame ten aanzien van een stoomwerktuig in de drukkerij van J. A. de la Vieter, te 's Gravenhage (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel* (blz. 332—347).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van den heer J. J. F. Noordziek, waarbij deze bij Ons in beroep komt tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 7 September 1869, waarbij is verklaard, dat des adressants bezwaren tegen de plaatsing eener nieuwe tweecylindrische snelpers door den heer de la Vieter in een gebouwtje, onmiddellijk grenzende aan het achterhuis van den adressant, niet van dien aard zijn bevonden om tot nieuwe voorziening aanleiding te geven;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 29 December 1869, n°. 79;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 6 Januarij 1870, n°. 270, 12de Afdeling;

Overwegende: dat de adressant bij Ons voorziening vraagt tegen den hinder, dien hij opgeeft te ondervinden door de werking eener twee cilindrische snelpers, geplaatst in een op last van den heer de la Vieter opgerigt gebouwtje in diens tuin, vlak tegen de achterzijde van des adressants woonhuis, welke pers wordt in werking gebragt door het stoomtoestel, tot welks plaatsing vroeger de vereischte toestemming was verleend, gehandhaafd bij Ons besluit van 10 November 1866, n°. 66, terwijl ook de later bij Ons besluit van 2 Januarij 1868, n°. 66, daaraan toegevoegde voorwaarde is nageleefd;

dat die beide vroegere vergunningen betrekking hadden tot de snelpersen, welke zich bevonden in een gebouw, grenzende tegen den tuinmuur van den heer Mr. G. M. van der Linden, en door de stoommachine, welke in een afzonderlijk aangrenzend gebouwtje geplaatst was, werden in beweging gebragt; dat, bijaldien de werking eener groote tweecylindrische snelpers in een nieuw gebouwtje, daartoe opgetrokken aan de tegenovergestelde zijde van het stoomwerktuig, door dreuning of geraas hinderlijk mogt zijn voor de belendenden, daaraan niet mag worden toegemogen door het hechten van nadere voorwaarden aan eene vergunning, welke op deze nieuwe inrigting geene betrekking had; dat zulks te minder te pas komt, omdat, wanneer eene inrigting, waarvoor vroeger vergunning verleend is, wordt veranderd, voor die verandering eene nieuwe vergunning behoort te worden gevraagd, en alsdan omtrent de hinderlijkheid een nieuw onderzoek *de commodo et incommodo* overeenkomstig art. 4 van het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19) behoort te worden ingesteld, terwijl van de na zoodanig onderzoek door Gedeputeerde Staten gegevene gave of voorwaardelijke toestemming of weigering door de belanghebbende partij bij Ons in hooger beroep kan worden gekomen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat des adressants klagte in den tegenwoordigen stand der zaak voor eene voorziening Onzerzijds niet vatbaar is.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 10 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

Minister van binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

DE WEERT, L. D.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het geschil tusschen de gemeenten Sleen en Odoorn (provincie Drenthe) over het domicilie van onderstand van M. Joling, minderjarig kind van G. Joling.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Op den 21 Augustus jl. is te Zweelo, provincie Drenthe, in onderstand opgenomen de behoeftige Marchje Joling, ten laste van de gemeente Sleen, hare geboorteplaats. Het Gemeentebestuur aldaar ontkende de armlastigheid, op grond, dat de vader van de behoeftige tijdens hare geboorte woonachtig was te Valthe, gemeente Odoorn, als boerenknecht, gelijk zulks ook in de acte van geboorte der behoeftige was vermeld.

Het Gemeentebestuur van Odoorn heeft insgelijks de armlastigheid betwist.

Dien ten gevolge is er een onderzoek ingesteld en zijn overgelegd: 1°. eene huwelijks-acte, te Odoorn opgemaakt op den 11 November 1842, waaruit blijkt, dat Geert Joling, toen dienstknecht van beroep, woonachtig te Valthe, gemeente Odoorn, aldaar op dien dag in het huwelijk is getreden met Dina Peters; 2°. een extract uit de acten van geboorte der gemeente Sleen, waaruit blijkt, dat op den 7 Januarij 1843 aldaar te Erm, ten huize van hare grootmoeder van vaderszijde, uit dat huwelijk geboren is de behoeftige. Die acte is opgemaakt op aangifte van den vader Geert Joling, die verklaarde toen te zijn boerenknecht, woonachtig te Valthe, gemeente Odoorn.

Die vader is gehoord door het Gemeentebestuur zijner woonplaats Emmen. Hij heeft toen verklaard: dat hij in November 1842 in de gemeente Odoorn was gehuwd; dat zijne vrouw na het sluiten van het huwelijk vertrokken was naar Erm, gemeente Sleen, om in te wonen bij zijne moeder, en dat zij aldaar was bevallen van de behoeftige; dat hij na het aangaan van zijn huwelijk nog anderhalf jaar te Valthe zijne vaste woonplaats heeft behouden, dienende als knecht bij de weduwe Nijenhuis, en op den 1 Mei 1844 van dáár is vertrokken met der woon naar Emmen.

Op den 5 October 1869 heeft Mans Joling, kleermaker, wonende te Erm, oom van vaderszijde van de behoeftige, aan den Burgemeester van Sleen verklaard zeer goed te weten, dat zijn broeder Geert, vader van de behoeftige, tijdens hare geboorte als boerenknecht bij de weduwe Nijenhuis woonachtig was te Valthe, gemeente Odoorn, alwaar hij nog wel ruim anderhalf jaar na die geboorte was blijven wonen; dat de moeder van de behoeftige is bevallen ten huize van zijne moeder, gemeente Sleen, bij wie zij een paar maanden vóór hare bevalling was komen inwonen; dat zij daarna aldaar nog is verbleven ongeveer gedurende anderhalf jaar en toen met haren man is gaan wonen naar de gemeente Emmen.

De dochter van de weduwe Nijenhuis, genaamd Marchien, huisvrouw van Jans Marisse Trip, heeft aan het Gemeentebestuur van Odoorn verklaard wel te weten, dat de vader van de behoeftige in het najaar van 1842 in het huwelijk is getreden met Dina Peters; dat die vrouw niet bij hare moeder in huis heeft gewoond en Geert Joling ook geen eigen huis in de gemeente Odoorn gehad heeft; dat die Geert wel bij hare moeder als knecht heeft gewoond; dat zij meent, dat hij kort na zijn huwelijk de gemeente heeft verlaten, maar dat zij dit niet stellig kan verklaren.

Het Gemeentebestuur van Odoorn meent, dat er hier geen bewijs is geleverd, dat de vader van de behoeftige tijdens hare geboorte woonachtig was te Odoorn, in den zin der wet, omdat hij de verplichtingen, aan hem opgelegd bij en omschreven in art. 162 van het Burgerlijk Wetboek, heeft vervuld te Erm, gemeente Sleen, ten huize van zijne moeder, alwaar hij zijne vrouw verschaft al hetgeen zij noodig had; zoodat hij aldaar zijne huishouding gehad heeft en zijn hoofdverblijf; — weshalve de geboorte van de behoeftige aldaar niet onder de toevallige kan worden gerekend.

Gedeputeerde Staten der provincie Drenthe zijn, blijkens hun ambtsberigt van den 24 November jl., van meening, dat het, volgens de ingewonnen berigten en verklaringen, duidelijk is, dat Geert Joling, toen de behoeftige geboren werd, als boerenknecht werkzaam was en woonde te Odoorn; en dat de bewering van het Gemeentebestuur aldaar dus niet kan opgaan. Zij adviseren alzoo tot aanwijzing der gemeente Odoorn als de plaats van het domicilie van onderstand.

Deze zaak is ingevolge 's Konings magtiging op den 21 December jl. bij deze Afdeeling aanhangig gemaakt; en daaromtrent zal alsnu een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het geschil tusschen de gemeenten Nieuwe Schans (provincie Groningen) en Franekeradeel (provincie Friesland) over het domicilie van onderstand van Douwe Lammerts de Vries.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Bij besluit van den Burgemeester van Workum van 23 Februarij 1868 is in onderstand opgenomen Douwe Lammerts de Vries, geboren te Nieuwe Schans den 30 April 1862, kind van wijlen Lammerts de Vries en Aafke Douwe van der Veer, echtelieden, thans overleden.

Het Gemeentebestuur van Nieuwe Schans heeft geweigerd de armlastigheid te erkennen op grond der vermelding in de geboorte-acte, dat de ouders destijds woonden aan scheepsboord, en gedomicilieerd waren te Franekeradeel.

De gemeente Franekeradeel beweerde daarentegen, dat tijdens de geboorte van het kind de ouders aldaar noch hunne woonplaats hadden, noch hun werkelijk verblijf. Zij beriepen zich daarbij op de verklaring van den sloopstimmerman W. J. Leijenaar en zijne zonen, allen wonende te Midlum, in die gemeente, houdende, dat uit het door hen aangehouden register van werklieden blijkt, dat Lammert de Vries, vader van het in onderstand opgenomen kind, den 5 Maart 1860 Midlum met der woon heeft verlaten, en met zijn gezin een door hem gekocht schip heeft betrokken, om daarmede turf en andere grondstoffen te vervoeren, zonder vaste bestemming of ligplaats te hebben; dat hij in Junij 1862 weder bij Leijenaar in dienst is getreden en, na eenigen tijd in zijn schip te hebben gewoond, het nog in hetzelfde jaar heeft verkocht en met zijn gezin in het naburige Almenum (gemeente Barradeel) is gaan wonen, terwijl hij tot 8 November 1864 op de werf van Leijenaar is werkzaam geweest.

Volgens berigt van Burgemeester en Wethouders van Barradeel is Lammert de Vries in Mei 1863 uit Franekeradeel te Almenum komen wonen en in Mei 1865 van daár vertrokken naar Harlingen.

Tot het bekomen van nadere inlichtingen zijn door Burgemeester en Wethouders van Bolsward gehoord eene halfzuster en twee zusters van Lammert de Vries en de ouders en drie zusters van zijne huisvrouw. Volgens hunne opgaven heeft Lammert de Vries tot in de maand Augustus 1855 te Bolsward gewoond, daarna te Midlum in Franekeradeel, en late te Almenum onder Harlingen; is hij in den tijd, toen hij schipper was, en wel op 1 Januarij 1861, te Midlum geweest, waar hem toen een zoon is geboren; heeft hij kort na de geboorte van zijn zoon Douwe te Nieuwe Schans voor het eerst zijn ambacht als sloopstimmerman weêr opgevat, en zijn hem buiten dezen zoon Douwe acht kinderen geboren, te weten: Eelkje in 1852, Rinske in 1854, beiden te Bolsward, thans overleden; nog een Eelkje in 1856, nog een Rinske in 1857, een derde Rinske en een IJpe in Junij 1859, en een Douwe op 1 Januarij 1861, allen te Midlum; eindelijk een vierde Rinske te Almenum in Januarij 1865. Van deze acht kinderen zijn alleen Eelkje, geboren in 1856, en IJpe nog in leven.

Door Burgemeester en Wethouders van Hennaarderadeel zijn gehoord eene zuster

en zwager van de moeder van den behoeflige. Door dezen is verklaard: dat het vast verblijf van nu wijlen Lammert de Vries en zijne huisvrouw vóór, tijdens en kort na de geboorte van hunnen zoon Douwe was gevestigd te Midlum, waar zij voortdurend hebben gewoond; dat zij gewoonlijk met hun schip te Midlum lagen, doch den winter van 1861 te Bolsward hebben doorgebracht; dat zij wel tusschen 5 Maart 1860 en 30 April 1862 in Franekeradeel zijn geweest, maar dat het declaranten onbekend is hoe lang; dat Lammert de Vries voor het eerst weder in Junij 1862 zijn ambacht als scheepstimmerman heeft opgevat, toen het bedrijf van turfschipper heeft laten varen en in zijn schip aan de scheepstimmerwerf te Koningsbuurt onder Midlum is blijven wonen, omdat hij dáár terstond geen huis konde huren; dat zijn zoon Douwe is gedoopt te Harlingen in de Christelijk Afgescheidene kerk.

Bij de stukken zijn aanwezig de huwelijks-acte der ouders, gehuwd te Bolsward in 1851; de acten van hun overlijden, voorgevallen, dat van den man te Harlingen in 1866, dat van de vrouw te Workum in 1868; voorts de geboorte-acten der kinderen, in 1856—1859 te Midlum geboren en overleden; in welke acten de vader voorkomt als scheepstimmermans-knecht, wonende te Midlum; eindelijk de acte van overlijden van het in Julij 1860 onder Sybrandahuis overleden kind Rinske, volgens die acte oud ruim een jaar, geboren en wonende te Midlum. De vader komt in die acte voor als schipper, aldaar. De geboorte van het kind, dat op 1 Januarij 1861 te Midlum zou zijn geboren, komt niet in de geboorte-registers van Franekeradeel voor.

Volgens de bij Gedeputeerde Staten van Friesland ingekomen mededeeling van Burgemeester en Wethouders van Bolsward zijn Lammert de Vries en huisvrouw, blijkens aantekening in het bevolkingsregister dier gemeente, op 10 Augustus 1855 met verhuisbillet naar de gemeente Harlingen vertrokken; en hebben Burgemeester en Wethouders van Franekeradeel berigt, dat, zoo als uit het oud bevolkingsregister van 1849—1859 blijkt, Lammert de Vries den 8 October 1855 van Almenum te Midlum is overgekomen; dat hij in 1860 in een vaartuig is gaan wonen en zich met Mei 1863 weder te Almenum heeft gevestigd, zonder in dien tusschentijd met zijne voor goed verlatene woonplaats in betrekking te hebben gestaan, en dat hem, nu ruim zes jaren geleden, uit dat register, daar hij in het nieuwe niet was ingeschreven, een attest is afgegeven.

Gedeputeerde Staten van Friesland zijn van oordeel, dat door de verklaring der verwanten niet geleverd is het bewijs, dat de ouders van den arme op 30 April 1862 woonplaats hadden te Midlum of die plaats als den hoofdzetel van hun verblijf beschouwden, en dat alzoo het domicilie van onderstand van Douwe Lammerts de Vries is gevestigd in zijne geboorteplaats Nieuwe Schans.

De Afdeeling is thans geroepen een ontwerp van besluit in deze zaak den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Derde vergadering.

Vergadering van Woensdag, 2 Februarij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 22 Januarij ll., n°. 12, houdende beschikking op *het beroep van den Schoolpiener in het 5de schooldistrict van Zeeland van een besluit van Gedeputeerde Staten dier provincie, houdende goedkeuring der toepassing van art. 20 der wet op het lager onderwijs op eene aan de Kruisdijk, gemeente Groede, op te rigten openbare school* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 353—358).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Schoolpiener in het 5de schooldistrict van Zeeland van een besluit van Gedeputeerde Staten dier provincie van 18 Augustus 1869, n°. 18, houdende goedkeuring der toepassing van art. 20 der wet op het lager onderwijs op eene aan de Kruisdijk, in de gemeente Groede, op te rigten openbare school;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 12 Januarij 1870, n°. 71;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 18 Januarij 1870, n°. 164, 5de Afdeeling;

Overwegende: dat in het gehucht de Kruisdijk, gelegen op ongeveer 3/4 uur gaans van de kom der gemeente Groede, heeft bestaan eene door de gemeente gesubsidieerde bijzondere school; doch dat die school, op het einde des jaars 1868, ten gevolge

van het overlijden van den Onderwijzer, is gesloten; dat het Gemeentebestuur van Groede, bij besluiten van 17 Februarij/22 Maart 1869, heeft bepaald: 1°. dat in het gehucht de Kruisdijk eene openbare school voor lager onderwijs zal gevestigd worden; 2°. dat aan het hoofd dier school een Hulp-Onderwijzer zal worden geplaatst; 3°. dat dien Hulp-Onderwijzer zal worden toegelegd eene jaarwedde van f500 met vrij gebruik van woning en tuin, waarvan de Rijks personele belasting door de gemeente zal worden vergoed; dat Gedeputeerde Staten van Zeeland, bij hun bovenvermeld besluit, daarop hunne goedkeuring hebben verleend; dat de Schoolopziener in het 5de schooldistrict, hoewel hij de oprigting eener openbare school aan de Kruisdijk allezins toejuicht, van meening is, dat hier geene termen zijn tot toepassing van art. 20 der wet op het lager onderwijs, en mitsdien van Ons de vernietiging heeft gevraagd van het besluit van Gedeputeerde Staten, voor zooverre daarbij is goedgekeurd de plaatsing van een Hulp-Onderwijzer aan het hoofd der bedoelde school; dat de adresant tot staving van zijn beroep heeft aangevoerd, dat alle reden bestaat om aan te nemen, dat het aantal leerlingen op de op te rigten openbare school, wanneer daarbij een jeugdig en bekwaam Hoofd-Onderwijzer zal zijn aangesteld, weldra boven de 70 zal stijgen; dat hij bij een schoolbezoek op 8 December 1869 reeds 78 leerlingen tegenwoordig heeft bevonden onder de leiding van een tijdelijken Hulp-Onderwijzer, en dat ook de gemeente Groede niet kan geacht worden te zijn eene gemeente als in art. 20 is bedoeld; dat art. 20 der wet op het lager onderwijs de plaatsing van eenen Hulp-Onderwijzer aan het hoofd eener openbare school alléén vergunt in gemeenten, waarin, wegens de uitgebreidheid van haar grondgebied, bij verspreide bevolking, een grooter aantal scholen vereischt worden dan anders noodig zou zijn; dat de gemeente Groede, die, wanneer de bedoelde school zal zijn geopend, bij eene bevolking van ruim 2500 zielen, nog slechts twee openbare scholen voor lager onderwijs zal hebben, niet kan geacht worden in het door art. 20 bedoelde geval te verkeerren; en dat er derhalve, met het oog op de wet, geene termen zijn om het plaatsen van een Hulp-Onderwijzer aan de school aan de Kruisdijk toe te laten;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 18 Augustus 1869, n°. 18, voor zooverre daarbij is goedgekeurd het besluit van den Gemeenteraad van Groede tot plaatsing van eenen Hulp-Onderwijzer aan de openbare school aan de Kruisdijk, te vernietigen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 22 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 23 Januarij ll., n°. 19, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Gepke Luitzens de Vries* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 368—370).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil over het onderstands-domicilie van Gepke Luitzens de Vries;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 12 Januarij 1870, n°. 80;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 19 Januarij 1870, n°. 186, 7de Afdeling;

Overwegende:

dat genoemde persoon is ondersteund door Armvoogden van Drogeham en Harkma Opeinde (gemeente Achtkarspelen, provincie Friesland) voor rekening van Armvoogden te Rottevalle (gemeente Achtkarspelen), in welk dorp zij had opgegeven geboren te zijn den 27 Maart 1796; dat Armvoogden van Rottevalle, gemeente Achtkarspelen, hebben geweigerd de armlastigheid te erkennen, op grond, dat geen bewijs zou zijn geleverd, dat de behoeftige aldaar geboren is; dat de Armvoogden van Drogeham en Harkema Opeinde bepaald hebben aangewezen het huis, waar de vader van Gepke Luitzens de Vries, van 1793 tot den 12 Mei 1796, heeft gewoond, zijnde het huis, thans in gebruik bij Willem Joukes van Sloten; dat de behoeftige zelve, die tot aan 1825 bij haren vader heeft ingewoond, onder aanbod van eede heeft verklaard, dat haar vader haar meermalen had gezegd, dat zij geboren was te Rottevalle, gemeente Achtkarspelen, den 27 Maart 1796; dat deze opgave aangaande de geboorte is bevestigd in de eerste plaats door Froukje Hendriks van de Wal, vrouw van Siebe Boomsma, die voor den Kantonregter te Beetsterzwaag onder eede heeft verklaard: „dat zij wist, dat Gepke Luitzens is geboren op de Langewijk onder „Rottevalle, op het gedeelte, dat behoorde onder Buitenpost (Achtkarspelen) en niet „onder Dragten; dat zij meermalen bij de ouders van Gepke in huis is geweest, en „deze eene zuster had, die niet wel bij het hoofd was;“ en in de tweede plaats, door Siebe Boomsma, die voor denzelfden Kantonregter onder eede pertinent heeft verklaard, dat „hij Luitzens de Vries goed had gekend, en dat de dochter Gepke is „geboren op de Langewijk, onder Rottevalle, waar destijds de ouders woonden, en „dat hij wist, dat dit gedeelte hoorde onder Achtkarspelen;“ dat een zeer nauwkeurig onderzoek geene enkele omstandigheid heeft aan het licht gebracht, die aan de juistheid dier opgave kan doen twifelen;

dat wel door den getuige F. M. van der Meer voor den Kantonregter te Bergum is verklaard: „dat hij zich niet herinnerde Luitzen de Vries met zijne vrouw ooit ergens anders gekend te hebben dan in een huis met twee kamers, aan den achterweg, die naar Nijtap loopt, onder Smallerland;“ maar dat deze getuige is geboren in Augustus 1794, zoodat zijne verklaring in deze niets afdoet, en dat hij daarenboven heeft verzekerd, dat het hem ook volkomen onbekend was, in welk gedeelte van Rottevalle Gepke is geboren; dat het, in dien stand der zaak, voor de toepassing der armenwet, als voldoende bewezen mag aangenomen worden, dat de behoeftige is geboren te Rottevalle, gemeente Achtkarspelen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Rottevalle, gemeente Achtkarspelen, aan te wijzen als het domicilie van onderstand van Gepke Luitzens de Vries.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit be-

sluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 23 Januarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van Algemeene Armvoogden, uitmakende het Burgerlijk Armbestuur van Pietersbierum, gemeente Barradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, houdende aanwijzing van Pietersbierum als domicilie van onderstand van Eelkje van der Zee.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! In dit bestuursgeschil hebben Gedeputeerde Staten van Friesland, bij hunne resolutie van 2 April 1869, overwogen: dat Eelkje van der Zee is geboren den 22 Augustus 1844 te Almenum, en dat zij dien ten gevolge te Harlingen domicilie van onderstand heeft, indien dat domicilie niet krachtens art. 36 der wet, zoo als ter laatstgenoemde plaats beweerd wordt, is gevestigd te Pietersbierum, omdat hare moeder, reeds vóór de invoering der tegenwoordige wet en later steeds onafgebroken, van dáár is bedeed geworden, en dat door haar van die bedeeing mede is genoten; dat te Pietersbierum wordt ontkend, dat het domicilie van onderstand van Eelkje van der Zee aldaar gevestigd is, als zijnde zij hare moeder ongetwijfeld tot steun geweest, toen aan deze in de jaren 1863 en 1864 een geringe onderstand werd verstrekt, die zeker tot een aanzienlijker bedrag had moeten worden verleend, indien de dochter daarvan had genoten; zoodat niet kan worden aangenomen, dat zij in die jaren in dien onderstand heeft gedeeld; dat de moeder van Eelkje van der Zee op den 2 September 1868 onder eede voor den Kantonregter te Harlingen heeft verklaard, dat zij sedert den dood van haren man reeds gedurende 22 jaren steeds van de Armvoogden van Pietersbierum onderstand heeft genoten, toen nog des winters gewoonlijk 50 cents, somtijds ook nog aardappelen, doch het laatste jaar niet; dat Eelkje van der Zee meerderjarig is geworden den 22 Augustus 1867; dat zij, toen zij den 6 December van dat jaar te Harlingen in onderstand werd opgenomen, een kind had van omtrent 2½ jaar oud en *daardoor* niet geheel in hare behoeften kon voorzien; dat Eelkje van der Zee altijd bij hare moeder heeft gewoond, zelve nimmer een afzonderlijk bedrijf heeft uitgeoefend, maar hare moeder steeds behulpzaam is geweest in het uitoefenen van haar bedrijf als vischventster; dat alzoo mag worden aangenomen, dat de arme, tijdens de invoering der armenwet, onderstand genoot, door mede te genieten van de aan hare moeder van wege Pietersbierum verstrekte bedeeing, hetgeen haar onderstands-domicilie fixeerte ter plaatse, waar dat der moeder was, en dat dat domicilie staande hare minderjarigheid niet is veranderd, dewijl de moeder steeds bedeeing heeft genoten; dat Eelkje van der Zee, na hare meerderjarigwording, haar domicilie van onderstand ook niet naar elders heeft overgebracht, als zijnde er tusschen dat tijdstip en dat van hare opname in onderstand slechts ruim drie maanden verlopen, zoodat van de toepassing der vijftien maanden volgens art. 36 der wet geene sprake kan

kan zij; — weshalve Gedeputeerde Staten, onder gemelde dagteekening, beslisten, dat het domicilie van onderstand van Eelkje van der Zee is gevestigd te Pietersbierum.

Tegen dat besluit van Gedeputeerde Staten zijn Algemeene Armvoogden, uitmakende het Burgerlijk Armbestuur van Pietersbierum, gemeente Barradeel, onder dagteekening van 20 Mei 1869, in hooger beroep gekomen bij Zijne Majesteit. Zij geven daarbij te kennen, dat zij in de gewisselde stukken te dezer zake voldoende meenen te hebben aangetoond, dat Eelkje van der Zee in de jaren 1863 en 1864 langer dan vijftien achtereenvolgende maanden buiten bedeeeling is geweest, hetwelk te meer grond heeft, als men in aanmerking neemt, dat zij toen, op 19jarigen leeftijd, gezond en sterk, alleen voor zich zelve te zorgen had; terwijl zij gedurende het jaar 1868, bezwaard met twee buiten echt verwekte kinderen, volgens ontvangen declaratie van verschot te Harlingen, slechts eene bedeeeling heeft genoten van $f10.14$, waaronder $f6$ voor geneesmiddelen. Dit wordt dan ook niet in de uitspraak van Gedeputeerde Staten ontkend; maar de beslissing — zeggen adressanten — schijnt gegrond te zijn op de overweging: „dat alzoo mag worden aangenomen, dat de arme, tijdens de invoering der armenwet, onderstand genoot, door mede te genieten van de aan hare moeder van wege Pietersbierum verstrekte bedeeeling, hetgeen haar onderstands-domicilie fixeerte ter plaatse, waar dat der moeder was, en dat dat domicilie staande hare minderjarigheid niet is veranderd, terwijl de moeder steeds bedeeeling heeft genoten.” Hiermede kunnen appellanten zich echter niet vereenigen, omdat, zoo als zij reeds bij den aanvang der quaestie te kennen gaven, hun gevoelen is, dat het de vraag geldt, of de arme in quaestie, *niet* of hare moeder, vijftien achtereenvolgende maanden buiten bedeeeling is geweest; in welk gevoelen zij zijn versterkt geworden door de beslissing bij Zijner Majesteits besluit van 20 Mei 1860, n°. 47 (*Bijv. op het Staatsblad*, blz. 215).

In een brief van 18 December 1867 schreven Armvoogden van Pietersbierum reeds, dat uit hunne rekeningen en verantwoordingen bleek, dat de moeder van Eelkje van der Zee, genaamd Foekje Glas, onderstand heeft genoten in het jaar 1863, aan geld $f5.50$, geneesmiddelen $f1.09$, te zamen $f6.59$, en in het jaar 1864 aan geld $f4.75$, medicijnen $f0.83\frac{1}{2}$ te zamen $f5.58\frac{1}{2}$. In die jaren — zeggen zij — was Eelkje van der Zee eene flinke jonge meid, geschikt tot allen arbeid in haren stand, zoodat zij, verre van te hebben gedeeld in de geringe ondersteuning, aan hare moeder verstrekt, veeleer zonder twijfel hare moeder tot steun is geweest, zoodat die, zonder behulp van Eelkje, stellig meerderen onderstand had moeten genieten. Ten bewijze van deze stelling hebben appellanten overgelegd een afschrift van de door Foekje Glas te dezer zake aan hen op 17 December 1867 afgegevene verklaring, waarop ik zoo straks zal terugkomen.

Dit request met bijlage van wege Zijne Majesteit in handen zijnde gesteld van den Minister van Binnenlandsehe Zaken, heeft deze daarover gehoord het Collegie van Gedeputeerde Staten, met uitnoodiging nader Burgemeester en Wethouders van Barradeel te hooren en hem toe te zenden eene specifieke opgave zoowel van geleverde geneesmiddelen als van verstrekten onderstand, en voorts den Kantonregter van Harlingen uit te noodigen de moeder van Eelkje van der Zee alsnog onder eede te hooren.

Aan dat commissoriaal is onder dagteekening van 25 November 1869 door Gedeputeerde Staten voldaan. Uit de specifieke opgaven, daarbij overgelegd, zou moeten worden afgeleid, dat van de verstrekte geneesmiddelen genoten is door de dochter, de armlastige in deze: op 13 September 1857, 29 November 1858, 27 Januarij en 6 Augustus tot 17 September 1860, 11 tot 15 September 1861, 6 tot 11 October 1862 en 16 Februarij 1863, terwijl van 1864 tot 1867 van geneeskundige verstrekkingen aan de armlastige niet schijnt te blijken. Ook komt daarop voor onder 12 Mei 1866: „voor *woninghuur* $f3$.”

Wat nu aangaat het verhoor onder eede van de moeder der armlastige, dit had plaats op 27 October 1869.

Uit het proces-verbaal van verhoor voor den Kantonregter te Harlingen nu blijkt, dat de getuige, in het algemeen volhardende bij hare verklaringen, in 1867 en later afgelegd, — de navolgende vragen aldus beantwoord heeft: Vraag: hebt gij gewoonlijk des winters bedeeeling in geld genoten? zoo ja, in welk jaar heeft dit plaats gehad? hoeveel hebt gij dan wekelijks ontvangen? en door wie werd die onderstand aan u uitgereikt? — Antwoord: ja! ik kreeg gewoonlijk bedeeeling in geld van de Armvoogden van Pietersbierum; ik heb dat genoten reeds gedurende twee en twintig jaren sedert den dood van mijnen man; ik geniet dat nu nog des winters, gewoonlijk per week 50 cents somtijds ook wel een kinnetje aardappelen daarenboven, doch dit laatste verleden jaar niet; hoogst zelden, heb ik van hen ook wel eens een kwartje extra ontvangen.

Nadere memoriën of stukken zijn er in deze zaak niet ingekomen; en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het beroep van den Raad der gemeente Huissen van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij zwaarigheid wordt gemaakt om goed te keuren het raadsbesluit van 2 October 1869, n°. 9, strekkende om aan den Stads-Kapellaan en Vicaris G. J. Verwaaijen bij voortdoring eene jaarlijksche schadeloosstelling toe te leggen voor vergoeding wegens gemis van vrijdom van gemeente-lasten en belasting.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Het betreft dezelfde vraag als bij Koninklijk besluit van den 9 Mei 1865, n°. 39 (1), reeds is beslist, namelijk: of aan den heer G. J. Verwaaijen, Kapellaan en Vicaris te Huissen, uit de gemeentekas schadeloosstelling kan worden gegeven voor het gemis van vrijdom der plaatselijke belastingen.

Op den 2 October jl. besloot de Raad der gemeente Huissen, beschikkende op een request van genoemden heer Verwaaijen, houdende verzoek, dat hem van wege de gemeente eene vaste jaarlijksche schadeloosstelling uit de gemeentekas moge worden verstrekt, op dezelfde gronden als hem van wege het Rijk wordt verleend, ter tegemoetkoming in zijnen vroegeren vrijdom van gemeentelasten, daar het Gemeentebestuur zich tegenover de stads-kapellarij en vicarij in het jaar 1680 en vroeger reeds voor altijd tot vrijstelling van gemeentelasten en belastingen heeft verbonden, om aan den heer Verwaaijen op die gronden, wegens gemis van vrijdom van gemeentelasten en belastingen, eene jaarlijksche schadeloosstelling toe te leggen, ten bedrage van f 35.

Gedeputeerde Staten hebben op den 26 October daaraanvolgende geweigerd dat raadsbesluit goed te keuren, op dezelfde gronden als waarom zij op den 27 December 1864 hunne goedkeuring hadden onthouden aan een gelijksoortig raadsbesluit, genomen in de zaak, hiervoor vermeld, in het hoogste ressort beslist bij gezegd Koninklijk besluit van den 9 Mei 1865.

De Gemeenteraad van Huissen heeft op den 22 November jl. besloten zich bij den Koning te voorzien tegen het gemeld besluit van Gedeputeerde Staten, op grond, dat de Kapellaan en Vicaris te Huissen van oudsher was in het genot van vrijdom van belastingen, schattingen of contributiën; dat, toen Huissen bij tractaat van 11 November 1807 aan het toenmalig Koninkrijk Holland werd afgestaan en, door het destijds voor dat Rijk nieuw ingevoerd stelsel van belastingen, die vrijdom, wat de

(1) Zie *Vijfde Deel*, blz. 184.

rijks-belastingen betreft, kwam te vervallen, — aan den Kapellaan en Vicaris, ingevolge de Koninklijke besluiten van den 17 van Hooimaand en den 16 van Meimaand 1809, n°. 28 en 20, voor het vervolg is toegestaan eene jaarlijksche schadeloosstelling voor het gemis van vrijdom van impositiën, ten bedrage van f150, met bepaling, dat die zou ingaan met den 23 van Bloemaand 1808, tijdstip, waarop het nieuw stelsel van belastingen werd ingevoerd; — dat die schadeloosstelling niet betrof het gemis van vrijdom van gemeentebelastingen, die aan den Kapellaan en Vicaris reeds vóór 1680 door het Gemeentebestuur van Huissen voor altijd is toegekend en waarvan het genot aan hem is verzekerd door de conventie van den 25 Mei 1816 en de daarop gevolgde grenstractaten van 26 Junij en 7 October van dat jaar, in verband met het Weener tractaat van den 31 Mei 1815 en door art. 194 der Grondwet; dat bij het intrekken van den vrijdom van gemeentebelasting de Kapellaan-Vicaris regt heeft op schadeloosstelling wegens verkregen regten; en dat op die verkregen regten niet is gelet bij gezegd Koninklijk besluit van 9 Mei 1865.

Gedeputeerde Staten, over dit adres gehoord, hebben zich bepaald, te verwijzen naar bedoeld Koninklijk besluit en naar hun rapport, op den 7 Februarij 1865 in de vorige zaak uitgebragt.

Dit geschil is ingevolge magtiging des Konings op den 24 December ll. bij deze Afdeeling aanhangig gemaakt; en daarover zal alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. een beroep van den Raad der gemeente Wildervank van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, waarbij de begrooting der kosten voor de dienstdoende schutterij te Wildervank voor 1870 definitief wordt vastgesteld.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Krachtens Koninklijke magtiging is door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij deze Afdeeling aanhangig gemaakt een adres van den Gemeenteraad van Wildervank, houdende verzoek, dat door Zijne Majesteit worde vernietigd een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van den 29 October 1869, waarbij de begrooting der dienstdoende schutterij te Wildervank voor 1870 definitief is vastgesteld, zoo als zij door den Schuttersraad was voorgedragen, en wel in ontvang en uitgaaf ten bedrage van f3265.

Die begrooting was door den Gemeenteraad voorloopig goedgekeurd tot een bedrag van f1225, waartoe zij door schrapping of wijziging van sommige posten was gebragt.

Gedeputeerde Staten hebben echter, bij besluit als zoo even vermeld, de begrooting der schutterij weder tot een bedrag van f3265 definitief vastgesteld.

In het aan Zijne Majesteit daartegen door den Gemeenteraad ingediend adres wordt beweerd, dat de kosten voor de schutterij te Wildervank te hoog zijn opgevoerd.

Die bezwaren worden nader ontwikkeld in eene aan deze Afdeeling ingediende memorie. Met dit kort overzicht meen ik voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Vierde vergadering.

Vergadering van Donderdag, 10 Februarij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Aan de orde is:

I. *het beroep van den Raad der gemeente Alkmaar van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland, waarbij de goedkeuring is onthouden aan de gemeente-begrooting voor 1870.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOT: Mijne Heeren! Op de gemeente-begrooting van Alkmaar voor 1870 is onder de inkomsten uitgetrokken eene som van f 33,000 voor *regt van de Waag*, onder hoofdstuk 2: *«baten en inkomsten, spruitende uit gemeente-eigendommen en bezittingen.»* Gelijke som was op de begrooting voor 1869 uitgetrokken geweest, doch toen geplaatst onder de 4de afd. van hoofdstuk 3: *«heffingen voor het gebruik van openbare plaatsen, wegen, werken en inrigtingen,»* in een artikel, luidende: opbrengst der wik-, weeg-, meet- en keurloonen. Onder *die* rubriek was de som op de begrooting voor 1870 nu weggelaten.

In de memorie van toelichting zeiden Burgemeester en Wethouders, dat dit regt, ten vorigen jare op verlangen van Gedeputeerde Staten onder hoofdstuk 3, afd. 4, verantwoord, thans weder, gelijk vroeger, onder hoofdstuk 2 was geplaatst, *waar het eigenaardig t'huis behoort.*

Uit een schrijven van het Gemeentebestuur van 17 November 1868 aan Gedeputeerde Staten blijkt meer omstandig de grond dier zienswijze. Toen heeft namelijk de Raad geweigerd om te voldoen aan de uitnoodiging van Gedeputeerde Staten tot het maken eener verordening op de heffing van wik- en weegloonen. De Raad beweert toch, dat het regt van de Waag door Prins Willem I aan de stad Alkmaar is geschonken, als eene vereering voor de gewigtige diensten, in 1573, door het moedig afgeslagen beleg tegenover de Spaansche tiranny aan het gemeene Vaderland en aan de zaak van den Prins bewezen.

Dit blijkt uit eene — in afschrift overgelegde en in het archief onlangs door den Archivaris P. Scheltema gevondene — Oorkonde van 13 Julij 1581, waarbij «die Prince Wilhelm van Orangiën en de Staten van Hollant kond doen, dat zij, wil-lende erkennen en met eenige vereering vergelden de goede getrouwicheyt en de «vromicheyt bij die van Alckmaar bewesen en nog te bewijzen, oock omme andere

„tot gelijke daden en vromigheden te animeren en te verwecken, deselve aan Alk-
 „maer grunnen en gheven de Waghe binnen derzelver stede en alle de gerechticheyt
 „van dien mitten nutschappen en de profijten daaraff commende, sulcx ende in dier
 „vouge die van wege de Grave van Holland als sijne domeynen daaraff gegeven ende
 „genoten zijn geweest, omme deselve voortaan vrij ende onbecommert bij hen luyden
 „tot bate ende profijte der voorsegde stede Alekmaer neffens heure andere in-
 „necommen ontfangen ende beheert te mogen worden naer behooren; beheltelicken,
 „dat wij deselve Waghe ende 't recht van dien t' allen tijde sullen mogen lossen ofte
 „doen lossen met een merckelieke somme van penningen. — Ende dat voor een
 „recognitie van deze by deselve van Alekmaer jaerlicx betaelt sal worden seven ponden
 „ten comptoire van den rentmeester van Kennemerlandt.“

Het Gemcentbestuur van Alkmaar leidt daaruit af, dat de Waag aan die gemeente verzekerd is als loon voor bewezene diensten, en beweert, dat, als Prins Willem eens had goedgevonden die diensten te beloonen door schenking van eenige bunders land, die bunders aan de gemeente *jure privato* zouden toekomen: dus nu ook zoo *de Waag*. Het beweert: dat, als de Staat bij veranderde inzigten willen mogt, dat die bezitting niet meer mag opbrengen, dan om de onkosten te dekken (naar art. 238 der gemeentewet), dan de Waag vooraf ten algemeenen nutte onteigend zoude moeten worden; dat het hier geldt een wettig verkregen regt; dat zoo ook de schutsluis te Zwartsuis, toen art. 238 der gemeentewet in het algemeen belang daarop toepasselijk werd geoordeeld, door den Staat ten algemeenen nutte is onteigend, omdat die sluis het eigendom van particulieren was; dat ditzelfde plaats heeft gehad met de tolln van Koedijk en Schoorldam. — Verder beweert het Gemeentebestuur, dat de waaggelden *niet worden gegeven ten behoeve der publieke dienst*; dat niemand *verplicht* is om van de Waag gebruik te maken; — dat de gemeente die waaggelden int, gelijk eene gemeente b. v. veergelden heft van een veer, dat zij als eigenaresse buiten de grenzen van haar gebied bezit, gelijk zulks het geval is met Woerden; — dat Alkmaar, wat zij *jure privato* bezit, als tot sluiting eener openstaande rekening in 1581 verkregen, ongeschonden, als een kostbaar kleinood aan de nakomelingschap moet overdragen.

In Mei 1869 heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, die door Gedeputeerde Staten over deze zaak en Alkmaar's beweringen was geraadpleegd, zijne zienswijze uitvoerig medegedeeld, hierop nederkomende: „dat de tegenwoordige orde van zaken geheel verschilt van die, welke in de zestiende eeuw heerschte. Het regt van de Waag behoorde in dien tijd aan de Grafelijkheid, en werd door deze geheven ter bestrijding van de gemeene uitgaven, en, als andere middelen van inkomst, eerst verpacht, later bij collecte ingevorderd. Het houden van waag werd bij onderscheidene plakaten verboden, en bij plakaat van 22 Nov. 1563 alleen aan die gemeenten vergund, die er octrooi voor hadden gekregen. Later werd aan sommige gemeenten het regt van de waag gegund, tegen betaling eener recognitie aan de Grafelijkheid. — Thans mag elke gemeente eene waag oprigten. Wat Alkmaar in 1581 als een privilegie verkreeg, dat is thans voor alle gemeenten een regt. Wat dus vroeger privilegie was, is als zoodanig van zelf vervallen; en *alle* heffing van weegloonen is onderworpen aan de algemeene eischen der wet. Werden de Alkmaarsche waagloonen in het vervolg door den Staat geheven, dan kon welligt Alkmaar zich beroepen op een regt tot schadevergoeding ingevolge het slot van den giftbrief, omdat dan de Staat zou terugnemen, wat hij vroeger had afgestaan. Dit is echter niet het geval. Alkmaar blijft heffen, maar het privilegie is door veranderde tijds-omstandigheden vervallen. Ook te Alkmaar is de Waag eene voor het publiek bestemde inrigting, waaraan niet het karakter van burgerlijk eigendom kan toegekend worden; dus is art. 238 der gemeentewet er op toepasselijk.

Bij de beraadslaging over art. 254 dier wet is de vraag gedaan, wat er met dergelijke

regten gebeuren moest, die *titulo oneroso* of als loon voor bewezen diensten verkregen waren en waarvoor daarenboven nog betaald was; of voor het verlies daarvan schadevergoeding gegeven moest worden? en de toenmalige Minister antwoordde: „dat dergelijke regten zijn met belastingen gelijkgestelde heffingen. Daarmede gaat het, als met heerlijke regten tot aanstelling of voordragt van personen. Aan het tegenwoordig stelsel is het ten eenemale vreemd, dat men dergelijke regten zou kunnen bezitten *jure privato*». Om aan het verlies, dat sommige, vooral Noordhollandsche gemeenten zouden lijden uit de toepassing van art. 254 der gemeentewet, te gemoet te komen, hoofdzakelijk dááraan is art. 255 zijn oorsprong verschuldigd.

Het is dan ook bekend, dat in 1866 voor een aantal gemeenten bijzondere wetten zijn gemaakt tot afwijking van de algemeene regelen omtrent het plaatselijk belastingstelsel; en zoo is, bij wet van 10 April 1866 (*Staatsblad* n. 51) voor Alkmaar toegestaan, tot 31 December 1871 wik- en weegloonen te heffen tot een bedrag van 80 cents per 100 pond.

Toen nu op de begrooting van 1870 de geraamde opbrengst der waaggelden was gebracht onder de rubriek: *inkomsten van eigendommen en bezittingen*, hebben Gedeputeerde Staten bij resolutie van 15 December 1869 overwogen, dat, wat ook de oorsprong der Alkmaarsche waaggelden moge zijn, het na de wet van 10 April 1866 eene uitgemaakte zaak was, dat die regten tot de in art. 238 der gemeentewet genoemde behooren, en dat dus hunne heffing niet kan plaats hebben dan met opvolging der artt. 232—235 aldaar; — weshalve zij hunne goedkeuring aan de begrooting hebben *onthouden*, in haar geheel.

Tegen dit besluit is gericht het appèl van den Raad van Alkmaar bij adres aan den Koning van 29 December 1869, en namens Zijne Majesteit door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 18 Januarij jl. aan deze Afdeling toegezonden. Daarin wordt op de reeds bekende gronden voorziening gevraagd tegen het besluit van Gedeputeerde Staten.

Gedeputeerde Staten, op dat adres nader gehoord, verwijzen kortelijk naar hunne motieven van het besluit van 15 December 1869, en wijzen er op, dat, afgescheiden van alle andere argumenten, zoolang de wet van 1866 bestaat, de begrooting, zoo als die nu is vastgesteld door den Alkmaarschen Gemeenteraad, daarmede in strijd is.

In het adres en in het laatstgemeld berigt is voorts nog gewezen op den termijn, in deze zaak voorgeschreven voor de Koninklijke beslissing, bij art. 201 der gemeentewet.

Nadere memoriën zijn er niet ingekomen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. W. VAN DER KAAJ, Regter in de Arrondissements-Regtbank en Lid van den Gemeenteraad te Alkmaar, als gemagtigde voor die gemeente optredende, zegt, dat de Gemeenteraad aldaar er prijs op gesteld heeft bij de behandeling dezer zaak in deze vergadering vertegenwoordigd te zijn, en hem heeft uitgenoodigd bij volmagt voor de gemeente op te treden. Spreker heeft gaarne aan die uitnoodiging gevolg gegeven. Hij begint al dadelijk met te doen opmerken, dat deze zaak voor de gemeente Alkmaar is van het hoogste gewigt. Het geldt toch te gelijk voor haar 1°. eene zaak van eer en 2°. eene zaak van groot finantieel belang.

Hij zegt: in de eerste plaats, eene zaak van eer, en is daarbij gedachtig aan den historischen oorsprong der waagregten en aan het Latijnsch opschrift, waarmede het waaggebouw te Alkmaar prijkt: *restituit virtus ablatae jura bilanciis*. Ieder ingezetene, al verstaat hij geen Latijn, weet, dat het regt van de waag aan de gemeente Alkmaar verleend is als erkenning van gebleken trouw aan 'slands zaak en betoonden moed

tegen den algemeenen vijand en vergelding van de vele opofferingen, die Alkmaar zich weleer heeft getroost in het algemeen belang. De spreker wijst slechts op de krachtige houding, in 1573 door Alkmaar tegen de Spanjaarden betoond. De ingezetenen beschouwen daarom dan ook het regt van de waag als eene soort van adelbrief, als de burgerkroon van de stad. Daarom ook stelt Alkmaar op het behoud van dat regt zoo bijzonderen prijs, mits het niet zij tegen den geest en de strekking der wet. Den Gemeenteraad is het in geen deele om wetsverkrachting te doen, maar om het ongeschonden behoud eener zaak, die der gemeente wettig toekomt. Hij wijst dan ook, tot nadere staving en versterking dier stelling, op hetgeen er geschreven staat in de stukken.

Uit die stukken blijkt, dat het regt van de waag aan Alkmaar verleend is, niet alleen wegens gbleken trouw aan 's lands zaak en betoonden moed tegen den vijand, maar ook als *betaling* van de vele diensten, schattingen, kostbare werken, leveringen van proviand en oorlogsbehoeften, ten algemeenen nutte van de gemeente gevorderd, en door haar gedurende onderscheidene jaren verstrekt, immers reeds *van den beginne der binnenlandsche beroerten*.

Met de toekenning van het regt van de waag werd dus eene schuld voldaan, eene openstaande rekening afgesloten. Alkmaar heeft dus dat regt verkregen *titulo oneroso*. Zij verkreeg over die inrigting het vrij beheer nevens de andere inkomsten der stad, „behoudens dat wij de Waghe en het recht daarvan ten allen tijde zullen mogen lossen of doen lossen *met een merckelicke somme van penningen*.”

Wat hier door den Prins en de Staten van Holland werd toegekend, was geen soevereiniteitsregt, maar een eigendom, domaniaal eigendom. Hier haalt spreker aan hetgeen in der tijd door het toenmalig lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, den heer VAN NIEROP, in de zitting van 13 Maart 1866 (zie *Bijblad*, blz. 476), gezegd is: „Oorspronkelijk was dan ook de waag geene publiekrechtelijke zaak, en de heffing van waaggelden geen belasting. Men heeft gemeend, dat, omdat hier en daar dit regt als loon voor goede diensten door den Souverein aan sommige Noordhollandsche steden was geschonken, het zou zijn een soevereiniteitsregt; maar men zag voorbij, dat de Souverein datgene wegschonk wat hij kon wegschenken, zijn domaniaal eigendom, waarover hij te beschikken had, 't welk bij dan ook pleegde te verkoopen, als hij geld noodig had, en bij gevolg dikwijls niet in handen van gemeenten, maar van particulieren was.”

Hoe zou het zijn — vraagt gemagtigde —, als het regt van de waag te Alkmaar eens door den Prins en de Staten van Holland aan een particulier was toegekend?

Nu is het stelsel van den Gemeenteraad van Alkmaar, dat de wet het vrije genot van de vruchten dezer gemeente-bezitting niet belemmert. Hij beweert namelijk, dat de gelden, die de gemeente door hare waag ontvangt, niet behooren tot de regten en loonen, in artt. 238, 240 en 254 der gemeentewet bedoeld, en wel op tweeërlei grond:

1°. wegens den historischen oorsprong, als verkregen *titulo oneroso*, als onvervreemdbare bezitting, *jure privato*, alleen tegen voldoende schadeloosstelling aan de gemeente te ontnemen;

2°. wegens den aard dezer gemeente-inrigting en de wijze, waarop zij wordt beheerd en de waaggelden worden ontvangen. Het bepaalt zich namelijk bij de inrigting alleen tot het openstellen van de gelegenheid tot wegen met geheele vrijheid van gebruik. Een particulier zou even goed als de gemeente de waag kunnen houden. Elk particulier kan met de stedelijke waag concurreren. Zij wordt niet geëxploiteerd krachtens regeringsregt.

Art. 238 nu der gemeentewet bepaalt het volgende: „Voor plaatselijke belastingen worden gehouden, of daarmede, wat de toepassing van artt. 232—237 betreft, gelijkgesteld de in naam der gemeente gevorderde weg-, straat-, brug-, kaai-, haven-,

kraan-, sluis-, dok-, boom- en veergelden, wik-, weeg-, meet- en keurloonen, gelden voor banken of staanplaatsen in hallen, op markten en dergelijke openbare plaatsen, begrafenisregten en andere gelden voor het gebruik of genot van openbare gemeentewerken, bezittingen of inrigtingen, en dat van door of van wege het gemeentebestuur verstrekte diensten."

Welnu, zal men zeggen, daarin worden toch uitdrukkelijk wik- en weegloonen genoemd. Is daarmee de zaak niet beslist? — Neen, antwoordt de Gemeenteraad van Alkmaar en beroept zich op de geschiedenis der wet. Daaruit blijkt, van welken aard die regten en loonen moeten zijn, om als belastingen te worden aangemerkt; dat het moeten zijn regten en loonen, door de gemeente *krachtens regeringsregt gegeven*, zoodat geen particulier tot de ontvangst dier gelden bevoegd zou zijn, en dat zij betaald moeten worden voor het gebruik of genot van *openbare* gemeentelinrigtingen. Dit woord *openbare* is door de Regering opzettelijk in het artikel gevoegd, om te doen uitkomen, dat niet de opbrengst van *elke* gemeente-inrigting daaronder begrepen is. De opbrengst van inrigtingen, die eene gemeente krachtens een titel van privaatrecht bezit of volgens privaatrecht beheert, valt dus niet onder de beperkende bepaling van art. 254.

Zie BOISSEVAIN's gemeentewet, uitgegeven door Mr. G. VAN OOSTERWIJK, op art. 238, blz. 1289, 1290 en 1291.

In art. 238 is alzoo aangenomen het stelsel, ontwikkeld in het werkje van Mr. J. R. THORBECKE, den ontwerper zelf der gemeentewet, *over plaatselijke begrooting*. Zie blz. 59 en 60, voorts blz. 63, 64 en 65.

Kan het anders? Was het denkbaar, dat de Minister, die de gemeentewet voordroeg en verdedigde, een ander stelsel huldigde dan de schrijver van het werkje: *Over plaatselijke belasting?*

Dat dit het stelsel der gemeentewet is, vindt men uitvoerig uiteengezet in het akademisch proefschrift van Mr. G. J. W. N. VAN HENGST, *Eenige opmerkingen over het eigendomsrecht der gemeenten*, inzonderheid blz. 84, 85, 86 en 87.

En zoo bestaan er ook gemeente-inrigtingen, die geheel volgens privaatrecht worden beheerd, eu waarvan de inkomsten met goedvinden der Regering niet als belastingen worden beschouwd. Spreker noemt als voorbeelden alleen de gasfabrieken. Dezelfde Mr. VAN HENGST heeft dan ook de vraag: "of eene gasfabriek tot den publieken of tot den privaten eigendom eener gemeente behoort," in laatstgenoemden zin beantwoord in *Bijdragen tot de kennis van het staats-, provinciaal en gemeentebestuur in Nederland*, deel X (1864), blz. 54 en volg. Anders evenwel Dr. A. J. W. FARNCOMBE SANDERS in dezelfde *Bijdragen*, deel VIII (1863), blz. 220 en volg.

Toch schijnt een beroep op Mr. VAN HENGST in het nadeel der gemeente Alkmaar; want volgens hem geldt hetgeen hij op zoo goede gronden aanvoert voor de vrijheid der gemeenten omtrent de exploitatie eener gasfabriek, niet van de wik- en weegloonen. Waarom niet? Zie Proefschrift, blz. 84 en 85. Hij onderscheidt tusschen de met namen genoemde en de niet met namen genoemde gelden en loonen, en neemt voor de eerste categorie een ander stelsel aan dan voor de tweede. Hij meent, dat de met namen genoemde regten, gelden en loonen, dus ook de wik- en weegloonen, *altijd* als belasting zijn aan te merken, en de niet met namen genoemde alleen dan, wanneer zij betaald worden, voor het gebruik van *openbare* gemeente-inrigtingen.

Zuik eene stelselloosheid is geheel onaannemelijk. Uit de tusschen de Regering en de Vertegenwoordiging gewisselde stukken en de beraadslagingen in de kamers blijkt het tegendeel; blijkt, dat althans één stelsel in art. 238 is aangenomen, hetzelfde voor de genoemde en de ongenoemde, in het algemeen aangeduide gelden en loonen, één kenmerk voor alle, dat zij door de gemeente *krachtens regeringsregt* worden gevorderd.

Maar ook de woorden zelve van art. 238 laten geen tweërlei maatstaf toe. Immers

als wij daarin de woorden lezen: *andere* gelden voor het gebruik of genot van *openbare* gemeente-werken,“ blijkt daaruit, dat onder de met namen genoemde regten en loonen, die in de eerste plaats worden vermeld, ook alleen de gelden voor het gebruik of genot van *openbare* gemeente-inrigtingen worden bedoeld; en dat alzoo ook wik- en weegloonen alleen als belasting zijn te beschouwen, *ingeval* en *voor zoover* zij vruchten zijn van *openbare* gemeentewerken.

In dit opzigt sehijnen Gedeputeerde Staten van Noordholland van hetzelfde gevoelen te zijn als de Gemeenteraad van Alkmaar. Zie missive van 12 Januarij 1870. Ook zij zijn blijkbaar van oordeel, dat eene toevallige overeenkomst van *naam* niets afdoet, maar dat het *wezen der zaak* beslist.

Is echter alleen de naam een bezwaar, welnu, dan bestaat dit bezwaar reeds niet meer; want op de begrooting, waarover dit geshil loopt, is geen sprake meer van *wik- en weegloonen*, maar van *het regt van de waag*.

Doeh de naam doet zeker niets ter zake. Staat dit vast, dan bestaan er tegen het verschaffen van de gelegenheid tot wegen door eene gemeente zelfs minder bezwaren dan tegen het fabriceren en leveren van gas. Immers wat tegen de gasfabrieken werd aangevoerd in eene missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, denzelfden, van wien de gemeentewet afkomstig is, van 29 Mei 1863, n°. 187, geldt blijkbaar niet van de waag.

Zie BOISSEVAÏN, *gemeentewet*, uitgegeven door Mr. VAN OOSTERWIJK, op art. 230, blz. 1169.

Gemagtigde komt thans tot het bezwaar van Gedeputeerde Staten tegen de onderwerpelijke begrooting, blijkens hunne missive van 12 Januarij 1870, dat namelijk door de wet van 10 April 1866 (*Staatsblad* n°. 51) zou zijn uitgemaakt, dat de regten, aan de waag te Alkmaar geheven, tot de in art. 238 genoemde wik- en weegloonen behooren.

Is inderdaad — vraagt hij — dat alles uitgemaakt bij de wet van 10 April 1866 (*Staatsblad* n°. 51)? — *Neen*.

Zie de wet:

„Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat afwijking van den regel, gesteld bij art. 254, 1ste zinsnede, der gemeentewet in het belang der gemeente Alkmaar raadzaam is;

„Zoo is het“ enz.

Eenig artikel.

„Ten behoeve der gemeente Alkmaar KAN, behoudens Onze goedkeuring, van 1 Mei 1866 tot 31 December 1871 wik- en weegloonen tot een bedrag van hoogstens tachtig cents per honderd pond worden geheven.“

Wordt daarbij speciaal van de regten, die aan de waag te Alkmaar geheven worden, gehandeld; en is daarbij aangenomen, dat deze tot de in art. 238 genoemde *wik- en weegloonen* behooren?

Neen, aan Alkmaar werd alleen *vrijheid* gegeven om, met afwijking van het bepaalde bij art. 254, 1ste lid, *wik- en weegloonen* als *plaatselijke belasting* te heffen tot een bepaald bedrag. En van die vrijheid heeft Alkmaar gebruik gemaakt; het heeft, althans wat den vorm betreft, wik- en weegloonen geheven als *plaatselijke belasting*, krachtens door den Koning goedgekeurde verordening, voldoende aan de vereishten, voor verordeningen op de heffing en invordering van gemeente-belastingen vastgesteld, en waarin deze loonen zelfs uitdrukkelijk *plaatselijke belastingen* worden genoemd. Dat had het missehien niet moeten doen; maar als het nu blijkt, dat de oorsprong van de gemeente-inrigting, die de waag heet, haar tot eene *privaatregel*ijke bezitting maakt, *titulo oneroso* verkregen, tot afdoening eener schuld van den Staat aan eene gemeente, — of dat de aard der inrigting, als niet geëxploiteerd wordende krachtens *regeringsregt*, aan het betaald wordend weegloon het karakter van be-

lasting ontleent, zoodat dit loon niet onder de regten van art. 238 der gemeentewet behoort geteld te worden, — dan zal ons toch wel geene wet in den weg staan, waarbij vrijheid gegeven wordt om wik- en weegloonen te heffen als plaatselijke belasting, met afwijking van het bepaalde bij art. 254, 1ste lid! Eene verleende vrijheid kan ons toch nimmer van slechter conditie maken. Wij wenschen eenvoudig van die vrijheid niet langer gebruik te maken.

Al moge de wet van 10 April 1866 van de *onderstelling* uitgaan, dat wat te Alkmaar voor het wegen van de kaas op de waag betaald wordt, wik- en weegloon is in den zin van art. 238 en alzoo plaatselijke belasting, dan is daardoor niet *uitgemaakt*, zelfs niet *aangenomen*, dat dit inderdaad het geval is. De oorsprong noch de aard der instelling is onderzocht, wat toch voor zulk eene beslissing noodig was. Wat meer is, de wetgevende magt zou dit niet *kunnen* doen, Zij is niet geroepen om wetsverklaringen te geven. Dat is de taak van het administratief gezag; daartoe werkt gij mede door uw advies.

Wat meer is, het blijkt duidelijk uit de geschiedenis dezer wet van 1866, dat men gansch niet algemeen overtuigd was, dat de waagregten, die in sommige Noordhollandsche steden werden betaald, onder de regten van art. 238 geteld moesten worden; en men twijfelde, of sommige gemeenten de uitzonderingswetten *wel noodig hadden* om die gelden te blijven ontvangen. Dat men die wetten toch gaf, kon haar niet schaden.

In het voorloopig verslag der Commissie van rapporteurs leest men :

„Teregt stelt dan ook de Gemeenteraad van Edam het twijfelachtig, of de wik- en weegloonen, waar die geheel ongedwongen worden betaald, zoodat de marktbezoeker, wanneer hij met zijne producten niet naar de waag gaan wil, zich aan de betaling onttrekken kan, wel in de termen van art. 238 der gemeentewet vallen, waarbij men meer uitsluitend het oog had op diensten, die men zich *moet* laten verstrekken.“ (*Bijlagen*, 1865/66, blz. 1253.)

Vooral opmerkelijk is de houding van den Minister van Binnenlandsche Zaken, die deze wets-ontwerpen niet zelf had ontworpen, maar ze van zijn voorganger had overgenomen en ze verdedigde. In de memorie van beantwoording zeide Zijne Excellentie het volgende :

„Het onderscheid, vroeger bij het Koninklijk besluit van 9 April 1819 gemaakt tusschen regten, die voor het vrijwillig of voor het verplicht gebruik van gemeentearigtingen worden gevorderd, waarvan de eerste als huur, de laatste als belasting werden aangemerkt, is door het voorschrift van art. 238 der gemeentewet opgeheven, hetwelk *alle* regten voor het gebruik of genot van gemeentewerken of inrigtingen tot plaatselijke belastingen verklaart.“ (*Bijlagen*, 1856/66, blz. 1272.)

Zie echter art. 238: „gebruik of genot van *openbare* gemeentewerken“ enz.

Als evenwel later de uitzonderingswet voor Alkmaar in de Tweede Kamer in behandeling komt, opent de Minister de beraadslaging aldus: „Vóórdat deze wet aan de beraadslaging wordt onderworpen, meen ik eene inlichting of wel verantwoording aan de Kamer schuldig te zijn, zoowel ten opzichte van dit wets-ontwerp als van dat betrekkelijk Purmerend.

„Overeenkomstig het systeem, door mij in eene der vorige vergaderingen ten aanzien van de wik- en weegloonen ontwikkeld, zou de aanbieding zoowel van dit wets-ontwerp als van dat betrekkelijk Purmerend, waarin niets is vervat dan de eenvoudige toestemming om de wik- en weegloonen tot een bepaald bedrag te blijven heffen, eigenlijk niet te pas zijn gekomen.

„Wanneer ik persoonlijk deze wetten had ingediend, zou ik er de twee genoemde gewis niet bijgevoegd hebben, evenmin als ik in de ontwerpen betrekkelijk Hoorn en Edam de afzonderlijke vermelding van de wik- en weegloonen zou hebben opgenomen.

„Nadat evenwel mijn ambtsvoorganger een anderen weg ingeslagen, en de Kamer van de ontwerpen kennis genomen had, heb ik gemeend, niettegenstaande de wijs-

gingen, die ik nog in de ontwerpen gebragt had, aan de zaak haren loop te moeten laten: vooreerst uit gepaste deferentie voor de Kamer, om haar in de gelegenheid te stellen over de quaestie bij wijze van amendement te decideren; en in de tweede plaats, omdat ik anders voor eene ongelijkmatige toepassing van het stelsel zelf vreesde. Immers wanneer ik de wets-ontwerpen betrekkelijk Alkmaar en Purmerend had ingetrokken, zou de Vergadering niet in staat zijn geweest om voor die plaatsen over de zaak te beslissen; terwijl, indien ik consequent uit de ontwerpen voor Hoorn en Edam de wik- en weegloonen had weggelaten, deze er bij wijze van amendement weder ingebragt konden worden, waardoor voor die plaatsen een ander systeem zou worden aangenomen dan voor Alkmaar en Purmerend. Dit zou ik verkeerd achten; en daarin is dus de reden te zoeken, waarom ik de beide wets-ontwerpen, hoewel in strijd met mijn beginsel, aan het oordeel der Kamer onderwerp.

„Ik voeg er evenwel bij, dat ik, als de meerderheid der Vergadering met mijn beginsel instemt, mij daardoor niet zal ontslagen rekenen van de verplichting om vóór den 31 December 1871 die geheele zaak der wik- en weegloonen aan een nader onderzoek te onderwerpen en daaromtrent des vereischt een bepaald voorstel aan de Kamer te doen.“ (*Bijblad*, 1865/66, blz. 497 en 498.)

Er was dus twijfel, of sommige gemeenten, in 't bijzonder Alkmaar, de uitzonderingswet wel behoeften. De zaak zelve zou nader onderzocht worden. Er werd door de aanneming der wets-ontwerpen niets geprejudiceerd.

Duidelijk had de laatste spreker vóór den Minister, de heer VAN NIEROP, dit uitgedrukt. Hij zeide namelijk: „Het is bekend, dat uit Noordholland eene krachtige stem is opgegaan tegen het belastingstelsel der gemeentewet met het oog op deze aloude regten en loonen; en art. 255 heeft voornamelijk daaraan zijn oorsprong te danken, dat men den weg wilde openen om van den aangenomen regel ten opzichte van die regten en loonen *blijvend* af te wijken, *ook in de onzekerheid, wat tot die regten en loonen al of niet kan gebragt worden*. Die onzekerheid bestaat niet alleen ten aanzien van oudere instellingen, maar ook ten opzichte van nieuwe. Ik wees reeds gisteren op eene gasfabriek. Men heeft sedert mijne aandacht gevestigd op het badhuis te Scheveningen, van wege de gemeente geëxploiteerd. Ik meen derhalve, dat de Minister juist heeft ingezien, *dat men thans de zaak moet laten, gelijk zij is, en dus volstrekt niet, zij het ook door eene geringe vermindering, het beginsel behoort uit te maken, dat ook deze regten en loonen vallen onder artt. 238 en 240 der gemeentewet, of vatbaar zijn voor trapsgewijze vermindering.*“ (*Bijblad*, 1865/66, blz. 499.)

De zaak zelve is dus onbeslist gebleven, of, wat te Alkmaar voor het wegen op de waag betaald wordt, onder artt. 238 en 240 der gemeentewet valt.

Maar moest de Gemeenteraad van Alkmaar zich nu niet tot de wetgevende magt gewend hebben om dit te doen uitmaken, of liever om eene uitzonderingswet te verzoeken overeenkomstig art 255 der gemeentewet, dat is: eene uitzonderingswet van blijvenden aard?

Neen; volgens Alkmaar valt het waaggeld niet onder art. 238, en is dus geene uitzonderingswet noodig. Mogt door eene uitspraak in het hoogste ressort op administratief gebied, door een Koninklijk besluit op uw advies, anders beslist worden, dan zal het op den weg van den Alkmaarschen Gemeenteraad liggen zich tot de wetgevende magt te wenden. Niet eerder.

De Gemeenteraad verliest bij de verdediging van hetgeen hij zijn regt acht, de ware belangen der gemeente niet uit het oog.

Daartoe wijst spreker op de wijze van heffing dezer regten, onder bijvoeging, dat in en buiten Alkmaar het meest onbelemmerd verkeer plaats heeft. Er zijn dáár alzoo geen tollèn, weg- of straatgeldèn, geen bruggeld, geen kaai-, haven- of diepgeld, geen gemaalbelasting, geen belasting op de brandstoffen; — dat alles was er reeds afgeschafft vóór de wet van 1865.

Alkmaar doet integendeel alles om het bezoek harer markten te bevorderen. Zij heeft o. a. f 18,000 ten koste gelegd voor den aanleg van een schelpweg naar Egmond aan den Hoef in 1843, voorts f 41,000 voor den Schermeer-straatweg in 1855, en f 36,000 voor den straatweg door den Heer-Hugowaard in 1865.

Er hebben thans onderhandelingen plaats over een subsidie voor de bestrating van den Munnikenweg, den Frieschen en Hoornschen weg, den weg door de nollen onder St. Pancras, door Schermerhorn en door de Wogmeer.

Zie rede van den heer VAN FOREEST in de Tweede Kamer, *Bijblad* 1865/66, blz. 498).

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

II. *het beroep van het Algemeen Armbestuur te Gorredijk van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, houdende aanwijzing van Gorredijk als domicilie van onderstand van Hoite Aukes Hoekstra.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad BOOT. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOT: Mijne Heeren! De behoeftige Hoite Aukes Hoekstra, oud 33 jaren, is op 19 Februarij 1867 te Leeuwarden, waar hij zich toen ophield, in staat van krankzinnigheid bevonden, en overgebracht naar het krankzinnigengesticht te Franeker. Inmiddels is zijne vrouw in onderstand opgenomen te Dragten (gemeente Smalingerland). Er is verschil over de vraag, welke plaats, Gorredijk of Veenwoude (Gorredijk is een dorp in de gemeente Opsterland, en Veenwouden behoort tot de gemeente Dantumadeel), als onderstandsdomicilie van den krankzinnige moet aangewezen worden. Blijkens de geboorte-acte toch kwam hij op 5 Mei 1833 ter wereld te Gorredijk; doch de vader, die zelf de aangifte had gedaan, heeft daarbij opgegeven te zijn schipper, wonende op zijn schip, gedomicilieerd te Veenwouden. Wordt dit laatste van elders bevestigd? Daarover heeft het onderzoek geloopt. De volgende feiten zijn gebleken: 1°. dat de ouders op 1 Maart 1826 getrouwd zijn te Dragten, waar de bruid woonde, en dat de bruidegom, geboren te Veenwouden, opgaf alstoen te zijn schipper, wonende te Veenwouden; 2°. dat, blijkens de verschillende overgelegde acten, zes kinderen uit hun huwelijk geboren zijn, en wel: op 31 Maart 1827 Tjitske, te Leeuwarden; op 26 October 1829, Freerk, te Leeuwarderadeel; op 7 Mei 1833 (de thans behoeftige) Hoite, te Gorredijk; op 23 Augustus 1836, Maayke; op 30 April 1839, Akke, beiden te Warga, en op 15 Augustus 1842 Siewuke, te Warten (Warga en Warten behooren tot de gemeente Idaaderadeel). De vader, die zelf de aangiften deed, gaf bij de eerstgemelde aangifte op te zijn schipper, wonende te Leeuwarden; bij de tweede te zijn turfschipper, wonende in zijn schip, zonder vaste woonplaats, doch toen liggende te Huizum; bij de derde, wonende in zijn schip, gedomicilieerd te Veenwouden, doch toen met zijn schip liggende te Gorredijk; — bij de volgende aangiften gaf hij op te zijn schipper, gedomicilieerd te Veenwouden; 3°. dat de behoeftige in 1852 in de gemeente Dantumadeel (waartoe Veenwouden behoort) geloot heeft voor de nationale militie.

Op 23 April 1868 is de moeder van den behoeftige, Freerks de Jong, weduwe van Auke Hoites Hoekstra, door den Kantonregter te Leeuwarden, waar zij zich tijdelijk ophield, onder eede gehoord. Zij gaf op te zijn schippersche zonder vaste woonplaats, en verklaarde, dat de drie oudste kinderen (waaronder ook deze behoeftige Hoite) te Leeuwarden zijn gedoopt en te Warga hebben schoolgegaan; dat haar man en zij altijd *in hun schip woonden*, nu hier, dan dáár in de vaart zijnde, doch

hunne lastgelden betaalden te Grouw; dat zij meestal te Leeuwarden overwinterden; dat, toen Hoite te Gorredijk geboren werd, zij hun lastgeld betaalden te Warga; en dat zijue loting voor de nationale militie plaats heeft gehad te Rinsumageest (gemeente Dantumadeel), nadat hij zich eerst daartoe had aangemeld, doch was afgewezen, te Beetsterzwaag (Opsterland) en te Warga.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft nog verlangd, dat zij nader zou worden ondervraagd omtrent de reden, waarom haar man, bij de geboorte van hunnen zoon Hoite, heeft opgegeven gedomicilieerd te zijn te Veenwouden, — of zij dáár een huis hadden, enz., doch daar die vrouw niet meer te Leeuwarden was en haar verblijf niet is bekend geworden, is van die nadere ondervraging niets gekomen.

Daar het geschil zich bepaalde tusschen twee armbesturen in dezelfde provincie, is het door Gedeputeerde Staten van die provincie Friesland beslist, en is door hen Gorredijk aangewezen als het domicilie van onderstand, volgens art. 28, al. 6, der armenwet. De gronden dier beslissing, dd. 4 Februarij 1869, zijn deze: "dat de enkele vermelding in de geboorte-acte, dat de vader of moeder van het kind elders in eenige gemeente woonplaats heeft, zoo zij niet van elders door feiten of bijzonderheden, waaruit daarvan blijkt, wordt gestaafd, niet genoegzaam is, om alleen uit dien hoofde op zoodanige gemeente het 1ste lid van art. 28 der armenwet toe te passen; dat de beëdigde verklaringen der moeder geen grond geven tot de veronderstelling, dat de ouders des behoefligen gedurende hun huwelijk Veenwouden als hunne woonplaats, althans niet tijdens zijne geboorte, beschouwden; en het ook niet is gebleken, dat zij eenige andere plaats als den zetel van hun verblijf aanmerkten; dat dus al. 6 van art. 28 der armenwet in deze toepasselijk is.

Daartegen nu is gericht het beroep van het Algemeen Armbestuur van Gorredijk, dat, op 's Konings magtiging, bij brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 10 Januarij jl., bij deze Afdeeling van den Raad van State is ahangig gemaakt. Daarin wordt aangevoerd: dat de ouders van den behoeflige nooit tot Gorredijk in eenige relatie bestaan hebben, dat Hoite's geboorte er geheel toevallig plaats vond; dat het de bedoeling der wet niet kan geweest zijn om plaatsen, die aan eene vaart liggen, meer dan andere gemeenten te bezwaren met de onderhoudskosten van schipperskinderen, en dat de opgave van den vader in eene authentieke acte, dat hij toen was gedomicilieerd te Veenwouden, geloof moet verdienen.

Gedeputeerde Staten, op het adres gehoord, persisteren bij hun gevoelen, ontwikkeld in hun besluit van 4 Februarij 1869.

Nadere memoriën zijn er niet ingekomen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Vijfde vergadering.

Vergadering van Woensdag, 16 Februarij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge.

Mr. K. A. Meeussen,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 6 dezer, n°. 15, houdende beschikking op *het beroep van het Roomsch-Katholijk Kerkbestuur der parochie Wijhe van eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Overijssel, waarbij bevestigd is een besluit van den Gemeenteraad van Wijhe, houdende verbod tot oprigting eener bijzondere begraafplaats in die gemeente* (zie het verslag over deze zaak op blz. 7 en 8).

Het besluit is van den folgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het door het Roomsch-Katholijk Kerkbestuur der parochie Wijhe bij Ons ingesteld beroep tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel, waarbij zijne bezwaren tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders der gemeente Wijhe, weigerende vergunning tot het aanleggen eener bijzondere begraafplaats, zijn afgewezen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 26 Januarij 1870, n°. 86;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 2 Februarij 1870, n°. 140, 2de Afdeeling;

Overwegende:

dat bij art. 14 zoowel als bij art. 16 der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65) tot vaststelling van bepalingen betreffende het begraven van lijken, de begraaf-

plaatsen en de begrafenisregten, de termijn van beroep van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten omtrent het aanleggen eener bijzondere begraafplaats is bepaald op eene maand;

dat de adressant zich tegen de beschikking van Gedeputeerde Staten van 7 October 1869 niet vóór den 9 November daaraanvolgende bij Ons heeft voorzien, en alzoo met veronachtzaming van genoemden termijn van hooger beroep;

Gezien artt. 14 en 16 der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn bij Ons ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 6 Februarij 1870.

(get.) WILLEM

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 6 dezer, n°. 18, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Jean Philippe Semmerman* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 375—378).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Maastricht en Ulestraten over het onderstands-domicilie van Jean Philippe Semmerman;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 26 Januarij 1870, n°. 84;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 2 Februarij 1870, n°. 179, 7de Afdeeling;

Overwegende:

dat de genoemde behoeftige, die den 19 Junij 1799 te Maastricht is geboren, sedert vele jaren, zoo vóór als na de invoering der armenwet, is bedeed te Ulestraten; dat Burgemeester en Wethouders van laatstgenoemde gemeente hebben beweerd, dat de behoeftige van Julij 1866 tot Maart 1868 zonder bedeeing is gebleven, en dat dus zijne armlastigheid, ingevolge art. 36 der armenwet, is overgebracht op zijne geboorteplaats; dat de behoeftige, daaromtrent ondervraagd zijnde, onder aanbod van eede heeft verklaard, dat de Burgemeester van Ulestraten hem had gezegd, dat hij gedurende vijftien maanden van de armenlijst moest afkomen, maar dat men hem geen gebrek zou laten lijden, en dat hij dan ook sedert dat oogenblik om de veertien dagen twee en een halve franc van de dienstmeid van den Pastoor had ontvangen; dat hij later onder eede voor den Kantonregter te Meerssen nogmaals heeft verklaard,

dat hij van tijd tot tijd van de dienstmeid van den Pastoor eenig geld had ontvangen, en dat ook zijne vrouw dit onder eede heeft bevestigd; dat echter de herkomst der gelden, waaruit die onderstand is verstrekt, niet is gebleken; dat evenwel door de beëdigde, onderling overeenstemmende verklaringen van den Ontvanger van het Armbestuur en van een Wethouder van Ulestraten is bewezen, dat de behoeftige, in of omstreeks de maand Mei 1867, dus midden in het tijdvak, waarover het geschil loopt, onderstand heeft ontvangen uit gelden, die door particulieren aan den Ontvanger van het Armbestuur waren verstrekt, „om aan noodlijdenden uit te reiken;“ dat giften, met dat doel door particulieren aan een Armbestuur verstrekt, geheel gelijkstaan met gelden, door een Armbestuur uit collecten ontvangen, en dus moeten worden gerangschikt onder de fondsen, in art. 36 der armenwet bedoeld; dat de behoeftige derhalve niet kan geacht worden, gedurende het bedoelde tijdperk buiten het genot van onderstand uit armenfondsen te zijn geweest;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat Jean Philippe Semmerman nog armlastig is te Ulestraten.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 6 Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

3°. van den 7 dezer, n°. 17, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Veendam van een besluit van den Commissaris des Konings en van twee besluiten van Gedeputeerde Staten van Groningen allen betrekkelijk de vaststelling der begrooting voor de dienstdoende schutterij te Veendam voor 1869* (zie het verslag over deze zaak op blz. 9—15).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een adres van den Gemeenteraad van Veendam, daarbij bij Ons in beroep komende: 1°. van een besluit van Onzen Commissaris in Groningen van 31 Augustus 1869 tot voorloopige vaststelling der door den Schuttersraad in die gemeente ingediende begrooting over drie kwartalen van 1869; 2°. van een besluit van Gedeputeerde Staten dier provincie van 3 September jl., tot definitieve vaststelling der gezegde begrooting, en 3°. van het besluit van dezelfde

Gedeputeerde Staten van 1 October jl., waarbij een nieuwe post van uitgaven op de loopende gemeentebegrooting van Veendam is gebragt, als *toelage voor de kosten der dienstdoende schutterij aldaar*, en de post voor *onvoorziene uitgaven* met gelijk bedrag verminderd is;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 26 Januarij 1870, n°. 87;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 3 Februarij 1870, n°. 200, 2de Afdeling;

Overwegende: dat tegen de twee eerstgenoemde besluiten, genomen krachtens art. 127 der gemeentewet en art. 34 der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), geen hooger beroep openstaat; en, wat betreft het in de derde plaats genoemd besluit van Gedeputeerde Staten van 1 October jl., dat de toelage uit de gemeentekas voor kosten van de dienstdoende schutterij is een uitvloeisel van de genoemde wet van 11 April 1827, in verband met Ons besluit van 8 Februarij 1868 (*Staatsblad* n°. 20), en derhalve, als *eene uitgave, door eene bijzondere wet aan de gemeente opgelegd*, op de gemeentebegrooting moet worden gebragt; dat, bij onwil van het Gemeentebestuur om daartoe te besluiten, art. 212 der gemeentewet aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid geeft om den daarvoor noodigen post op de begrooting te brengen; dat gezegd artikel die bevoegdheid aan Gedeputeerde Staten niet beperkt tot het geval van onderzoek der begrooting, welke volgens artt. 207 en 208 der gemeentewet aan hunne goedkeuring wordt onderworpen vóór den aanvang van het dienstjaar, waarover zij loopt; maar dat, moge al de wetgever geacht worden dat geval voornamelijk op het oog hebben gehad, de woorden der wet eene ruimere opvatting toelaten, welker noodzakelijkheid voor de hand ligt bij de mogelijke weigering van gemeentebesturen tot het doen van *door eene bijzondere wet* in den loop van een dienstjaar opgelegde uitgaven van dringenden aard;

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Gemeenteraad van Veendam in zijn beroep tegen de besluiten van Onzen Commissaris in de provincie Groningen van 31 Augustus 1869 en van Gedeputeerde Staten dier provincie van 3 September jl. niet-ontvankelijk en, met bevestiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van 1 October 1869, het daartegen door hem ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 7 Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN K. LI.

4°. van den 7 dezer, n°. 18, houdende beschikking op *het beroep van het Gemeentebestuur van Winschoten van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen tot definitieve vaststelling der begrooting van de dienstdoende schutterij voor die gemeente voor 1869* (zie het verslag over deze zaak in het *Negende Deel*, blz. 374, 375).

Het besluit is van den volgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons door den Gemeenteraad van Winschoten den 23 October 1869 ingediend adres, daarbij verzoekende, dat door Ons zullen worden vernietigd: 1°. het besluit van Onzen Commissaris in de provincie Groningen in dato 1 October jl., waarbij voorloopig is goedgekeurd de begrooting voor de kosten der schutterij te Winschoten over het jaar 1869, door den Schuttersraad aldaar den 22 Maart van dat jaar opgemaakt en aan den Gemeenteraad voorgedragen; 2°. het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Groningen van dezelfde dagteekening, waarbij die begrooting definitief is vastgesteld;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 26 Januarij 1870, n°. 83;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 3 Februarij 1870, n°. 201, 2de Afdeling;

Overwegende:

dat de Gemeenteraad te Winschoten geweigerd heeft goed te keuren de begrooting voor de kosten der schutterij aldaar, over het jaar 1869, aan hem door den Schuttersraad op den 22 Maart jl. voorgedragen; hoofdzakelijk op grond, dat, volgens de slotbepaling van art. 34 der wet op de schutterijen, die begrooting behoort te worden ingezonden niet in den loop van het jaar, waarvoor zij dienen moet, maar wel vóór den aanvang van dat jaar en zoo tijdig, dat zij bij het ontwerpen van de begrooting der gemeente, waarvan zij een deel uitmaakt, moet in behandeling worden genomen; dat, toen Burgemeester en Wethouders nalieten te voorzien in hetgeen de Raad geweigerd had te doen, Onze Commissaris in de provincie Groningen op den 1 October jl. de begrooting voorloopig heeft goedgekeurd; dat Gedeputeerde Staten die begrooting op denzelfden dag definitief hebben vastgesteld, doch dat zij hebben nagelaten, ter uitvoering van dat besluit, krachtens art. 212 der gemeentewet, een post voor de uitgaven der schutterij op de gemeente-begrooting te brengen;

dat er alzoo geen sprake kan zijn van een beroep, bedoeld bij art. 209 der wet; en dat noch bij art. 34 der wet op de schutterijen, noch bij eenige andere wettelijke bepaling, op Ons voorziening bij wijze van beroep is opengesteld tegen de aldaar omschreven goedkeuring der begrooting voor de uitgaven der schutterij;

Gezien art. 34 der wet op de schutterijen van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant te verklaren niet-ontvankelijk in zijn beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 7 Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De Voorzitter: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van den Raad der gemeente Winschoten van besluiten van Gedeputeerde Staten van Groningen, waarbij: 1°. de schutterlijke begrooting voor 1870 definitief is vastgesteld, en 2°. de goedkeuring is geweigerd aan de gemeentebegrooting voor 1870.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De Schuttersraad in de gemeente Winschoten heeft aan den Gemeenteraad aangeboden de begrooting der kosten voor de schutterij voor het dienstjaar 1870, tot een bedrag van *f* 1.810 in uitgaaf en eene gelijke som in ontvang. De Gemeenteraad heeft op den 18 September 1869 die begrooting gewijzigd en voorloopig vastgesteld op een bedrag van *f* 594.90, op de gronden, hierna te vermelden.

Gedeputeerde Staten der provincie Groningen hebben, bij besluit van den 15 October daaraanvolgende, niet goedgekeurd de verminderingen en wijzigingen, in de bedoelde begrooting door den Gemeenteraad gebracht, maar integendeel definitief vastgesteld de begrooting, zoo als die door den Schuttersraad ontworpen en aan den Gemeenteraad aangeboden was.

Die Staten overwogen daarbij: dat de Raad de uitgaven onder volgnummer 2, lett. *a, b, c, d, e*, zijnde tractementen, ten onregte had uitgetrokken *ad nihil*, uit hoofde het uitgaven zouden zijn, niet op de wet gegrond; dat toch het tegendeel waar is, omdat de bedoelde tractementen bij Koninklijke Kabinets-dépêche van den 30 November 1823, n°. 7, zijn geregeld, tot uitvoering van de wet op de schutterijen; dat die regeling aan den Koning toekomt, als uitvloeisel van zijne uitvoerende magt; en dat die regeling, als onderwerp van zuiver administratieven aard, om verbindbaar te zijn, niet in het *Staatsblad* behoeft te zijn opgenomen; dat ook art. 3, kosten van kleeding, ten onregte door den Raad aanzienlijk is verminderd; dat toch, al staat in de wet op de schutterijen op den voorgrond, dat ieder schutter in den regel zelf in de kosten zijner kleeding moet voorzien, en de Raad zelfs beslist, wie als onvermogen ten koste der gemeente zal worden gekleed, er eene raming moet zijn van vermoedelijke uitgaven voor dat laatste doel, voldoende om in alle voorkomende behoeften te voorzien; dat, al mogt die raming eenigzins hoog zijn, daaruit nog geen nadeel voor de gemeente voortvloeit, omdat de Raad aanwijst, wie onvermogen zijn, en dus altijd in staat is om noodeloze uitgaven daardoor te voorkomen; dat die raming bovendien niet is te hoog, vergeleken met de ramingen in andere gemeenten der provincie Groningen, waar dienstdoende schutterijen zijn; dat er evenmin gronden zijn om den post «kosten van wapening» ad *f* 15 en het uittrekken *ad nihil* van den post, volgnummer 5, letter *g*, tractement voor den comptabele, ad *f* 50 uit te trekken, op grond, dat die belooning op geene wettelijke bepaling rust; dat toch de belooning van hem, die met de functiën van kwartiermeester belast is dáár, waar zoodanig officier volgens de staten van zamenstelling niet aanwezig is, bij administratieve verordening ter uitvoering der schutterijwet onder de uitgaven is gebracht, die komen ten laste der gemeente.

Bij besluit van den 24 November daaraanvolgende hebben Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring onthouden aan de gemeente-begrooting van Winschoten, omdat daarop niet voorkwamen de uitgaven voor de schutterij, waarvoor de begrooting door hen definitief was goedgekeurd.

Bij adres van 4 December j.l. heeft de Gemeenteraad aan den Koning verzocht beide genoemde besluiten van Gedeputeerde Staten te vernietigen. In dat adres beklagt zich de Raad in de eerste plaats daarover, dat de begrooting der schutterij

niet te gelijker tijd als de gemeentebegroting is onderzocht, hoezeer art. 34 der schutterijwet van 11 April 1827 en de circulaire van den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 11 Julij 1829, medebrengen, dat de schutterijbegroting onafscheidelijk is van de gemeentebegroting; dat deze handeling strijdig is met den geest der wet en ook verkeerd, omdat dan de gelegenheid niet bestaat den algemeenen toestand der finantiën van de gemeente te overzien, die, zoo hij gunstig is, toelaat de uitgaven voor de schutterij ruimer te stellen en, zoo hij ongunstig is, moet nopen om die uitgaven tot het volstrekt noodige te beperken; dat die kennis inzonderheid noodig was ten aanzien van de gemeente Winschoten, die ook nog zooveel andere uitgaven, behalve die der schutterij, op hoogst drukkende wijze voor de ingezetenen te dragen heeft.

Ten aanzien van de hiervoren vermelde posten wordt gezegd, dat bedoelde Kabinet-brief niet heeft gewild, dat de tractementen alom op denzelfden of op een vasten voet zouden worden bepaald, omdat de finantiële middelen in de eene gemeente gunstiger zijn dan in de andere, en het montant van het tractement, hoezeer op billijken voet geregeld, niettemin in sommige gemeenten merkelyk bezwaar voor de plaatselijke kas zou kunnen opleveren; dat Gedeputeerde Staten dadelijk zijn gekomen tot het maximum voor ieder tractement, bij dien Kabinet-brief vastgesteld; dat de kosten voor kleeding door den Raad teregt zijn verminderd; dat art. 34 der wet op de schutterijen voorschrijft, dat enkel in berekening mag komen hetgeen onvermijdelijk noodig is; dat het uitrekken der kosten van kleeding voor 55 onvermogenen, zoo als Gedeputeerde Staten het hebben gedaan, voor eene schutterij, die slechts 99 man sterk is, bovenmatig is; waarbij nog komt, dat die Staten voor de dienst van 1869 ook op een getal van 55 schutters hebben gerekend, als onvermogen om hunne eigen kleeding zelve te bekostigen; dat ook Gedeputeerde Staten te weinig in het oog gehouden hebben, dat de wapenen buiten de schade, die in de dienst of bij de wapen-oefeningen mogt ontstaan, moeten onderhouden worden in den regel op kosten van de schutters, blykens resolutie van den Minister van Binnenlandsche Zaken in dato 7 Mei 1858; dat de belooning aan den comptabele niet berust op eene wettelijke verordening; dat in de circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 4 Februarij 1829, n°. 23, alleen gezegd wordt niet strijdig te zijn met Zijner Majesteits intentie om dergelyke belooningen toe te staan, met andere woorden, dat zulks niet verboden is in gemeenten, die ruime middelen hebben en zich die uitgaven willen getroosten; dat bovendien voor eene gemeente niet verbindend zijn andere verordeningen dan die van algemeene maatregelen van inwendig bestuur, althans wat betreft het brengen dien ten gevolge van posten op de begrooting, volgens art. 205, litt. x, der gemeentewet.

Gedeputeerde Staten hebben tegenover dit adres bij hun ambtsberigt van 30 December jl. uiteengezet, dat gelijktijdige behandeling van de begrooting voor de schutterij en van de gemeente-begrooting niet verplichtend is; dat bij bedoelde circulaire van 11 Julij 1829 is verlangd, dat het onderzoek der schutterij-begrooting zal voorafgaan aan het onderzoek der gemeente-begrooting, en, zoo niet, dat dan het onderzoek gelijktijdig zal plaats hebben; dat de tractementen door hen iets hooger zijn uitgetrokken dan gebruikelijk is en volgens den Kabinet-brief geoorloofd; dat bij eene eerste oprigting die kosten iets hooger kunnen zijn, doch later kunnen worden verminderd, bij afneming der werkzaamheden; dat de begrooting van 1869 heeft uitgewerkt, ook ten aanzien van den post voor de kleeding; dat ten aanzien van den comptabelen ambtenaar de Raad voorbijziet, dat art. 34 der wet op de schutterijen in het generaal spreekt van onvermijdelijke uitgaven; en dat het aan de uitvoerende magt staat, die uitgaven nader te omschrijven. Gedeputeerde Staten merken bovendien op, dat bij gemeld art. 34 geen beroep is opengesteld tegen een besluit, waarbij zij de schutterlijke begrooting definitief hebben vastgesteld.

Deze zijn de daadzaken in dit geschil van bestuur, hetwelk krachtens magtiging des Konings den 13 Januarij ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, en waaromtrent alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning zal moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Zesde vergadering.

Vergadering van Woensdag, 23 Februarij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling is ingekomen een Koninklijk besluit van den 13 dezer, n°. 3, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Sleen en Odoorn (provincie Drenthe) over het domicilie van onderstand van M. Joling, minderjarig kind van G. Joling* (zie het verslag over deze zaak op. blz. 23, 24).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Sleen en Odoorn, provincie Drenthe, over het onderstands-domicilie van Margien Joling;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 2 Februarij 1870, n°. 19;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 8 Februarij 1870, n°. 179, 7de Afdeeling;

Overwegende: dat de genoemde behoefte, die in Augustus 1869 te Zweelo in onderstand is opgenomen, is geboren den 7 Januarij 1843 te Erm, gemeente Sleen, doch dat aldaar de armlastigheid is ontkend, op grond, dat de vader destijds woonplaats had in de gemeente Odoorn; dat uit de geboorte-acte der behoefte, opgemaakt op de aangifte van den vader, en waarvan de juistheid op de meest stellige wijze is bevestigd door eene nadere verklaring van den vader en door eene verklaring van diens broeder Mans Yoling, — boven allen twijfel is gebleken, dat de moeder, tijdens hare bevalling, tijdelijk verblijf hield bij hare behuwdmoeder te Erm, maar dat de vader in Januarij 1843, als boerenknecht, inwoonde bij de weduwe Nijenhuis, te Valthe, gemeente Odoorn;

dat de vader dus, tijdens de geboorte zijner dochter Margien, naar de regelen van het burgerlijk regt, woonplaats had in de gemeente Odoorn, en dat, naar het 1ste lid van art. 28 der armenwet, de behoefte moet geacht worden in die gemeente geboren te zijn;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de gemeente Odoorn is het domicilie van onderstand van Margien Joling.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 13 Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van L. C. Hogendoorn, te Voorburg, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, houdende wijziging van den legger der wegen en voetpaden in de gemeente 's Gravenhage ten aanzien van den Schenkweg.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad BOOT. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOT: Mijne Heeren! Door de optrekking van een stationsgebouw en het van dáár, als aanvangspunt te 's Hage, uitgaan der spoorweglijn op Gouda, was eene kleine verlegging noodig geworden van een gedeelte van den Schenkweg, waarvan de Nederlandsche Rijn-spoorweg-Maatschappij meesters was geworden door ont-eigening ten algemeenen nutte.

Burgemeester en Wethouders bragten daarom op 6 Junij 1869 eene voorloopige wijziging in den legger, voor zooveel dien Schenkweg betreft, en kondigden daarvan aan de ter-visie-legging gedurende twee maanden.

L. C. Hogendoorn en de jufvrouwen C. M. en A. van der Loos bragten bezwaren daartegen in; doch de Gemeenteraad van 's Gravenhage oordeelde, dat die bezwaarschriften geen grond gaven om van de vaststelling der wijziging van den legger terug te houden, en besloot met eenparige stemmen tot de vastgestelde wijziging. De weg wordt op den legger aangeduid als een polderweg, onder beheer van het Bestuur van den Veenpolder, en dat Polderbestuur neemt genoegen met de verlegging. De rigting van den weg, zoo als die vroeger was en thans na de aangebragte

verlegging is, wordt duidelijk aangewezen door eene situatie-teekening van den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat.

Hogendoorn verzocht bij adres van 6 October aan Gedeputeerde Staten van Zuid-holland vernietiging van het besluit van den Gemeenteraad, zich daarin beroepende op de gronden, in zijn vroeger adres aan dien Raad ontwikkeld (te vinden in de gedrukte handelingen van dien Raad van 27 Julij 1869, blz. 159). Die gronden zijn hoofdzakelijk: „dat geen gedeelte van den Schenkweg mag worden verlegd zonder toestemming van belanghebbenden, omdat die weg is een buurtweg, privaatrechtelijk aan de aangrenzende grondeigenaren toebehoorende, en niet een buurtweg, zijnde publieke weg; dat art. 719 Burgerlijk Wetboek op dien weg toepasselijk is; dat dit legaal servituut, door den adressant op dien uitweg van zijne hofstede op den Bezuidenhoutschen weg bezeten, door de administratieve magt moet geëerbiedigd worden; dat de Schenkweg, geen publieke weg zijnde, in 1863 ten onrechte op den legger is gebracht geworden; dat die administratieve daad de burgerlijke regten van particulieren niet kan benadeelen.“ Voorts voerde de adressant nog aan, als nieuwe gronden: dat het hier zoude gelden den aanleg van een nieuwen weg; dat daarbij dus de voorschriften van art. 18 van het provinciaal reglement van 1860 op de wegen en voetpaden hadden moeten in acht genomen zijn, terwijl niet blijkt, dat de Gemeenteraad zulks gedaan heeft; dat, volgens art. 19, de wegen der 2de klasse eene breedte moeten hebben van vijf ellen, en de Raad die bepaald heeft op ongeveer vier ellen; dat Gedeputeerde Staten wel om bijzondere omstandigheden afwijking van die bepaling kunnen toestaan, doch dat niet blijkt; of dat heeft plaats gehad; dat bovendien, naar de tegenwoordige regeling, de weg moet zijn bepuind, en op den gewijzigden legger hij zou voorkomen als gedeeltelijk bepuind.

Gedeputeerde Staten stelden, alvorens te beslissen, dat adres ten fine van berigt in handen van Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage, en vroegen ook het advies van den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat.

Burgemeester en Wethouders refereerden zich tot hun vroeger praeadvies van den Raad (te vinden in het Gemeente-Bijblad van 24 Augustus 1869, blz. 170), waarin wordt aangevoerd: „dat de Schenkweg is een openbare weg, in eigendom toebehoorende aan de onmiddellijk aangrenzende eigenaren, ten wier namen hij bij het kadaster bekend is; dat het eene begripsverwarring is, wanneer de adressant handhaving van den weg op den legger vraagt, en tevens beweert, dat het niet is een openbare weg; dat de Regering, dat gedeelte wegs ter onteigening hebbende aangewezen ten behoeve der Rijnspoorweg-Maatschappij, daardoor heeft uitgemaakt, dat de verlegging noodzakelijk is, weshalve ook het Polderbestuur daarin heeft toegestemd; dat, werd voor Hogendoorn de gemeenschap met den Bezuidenhoutschen weg afgesneden, de regter hem stellig in het onteigenings-proces vergoeding voor die schade zou hebben toegekend; doch dat het niet kan opgaan schadevergoeding te vorderen voor eene noodzakelijke verlegging, evenmin als bij verlegging van iedere straat of brug, waardoor sommige bewoners een grooter eind moeten omloopen. Zoo zoude elke bezoeker van den Schenkweg daarvoor met evenveel grond schadeloosstelling kunnen vorderen. Het administratief gezag heeft intusschen de wijziging enkel te beoordeelen uit het publiek belang; en hij, die eigendomsrecht of een servituut beweert, wende zich te dier zake tot de regterlijke magt.“

Burgemeester en Wethouders voegden er thans nog bij: „dat het hier niet gold den aanleg van een nieuwen weg, maar verandering in een bestaanden, waarop art. 3 van het reglement slaat, niet art. 18, en dat de uitdrukking: „gedeeltelijk begrind“ in Junij, overeenkomstig den toenmaligen toestand, was gebezigd bij de voorloopige vaststelling der wijziging in den legger, welke uitdrukking bij de vaststelling door den Raad onveranderd bleef, doch dat zij Gedeputeerde Staten nu in overweging gaven, die uitdrukking te veranderen in: „bepuind“.

De Hoofd-Ingenieur berigtte, dat de Schenkweg aan de beide einden, bij den

Bezuidenhoutschen weg en de baan der Hollandsche Spoorweg-Maatschappij, onveranderd is gebleven, maar in het midden omgebogen; dat de twee oude gedeelten breed zijn 4 à 4½ meter, en het omgelegd gedeelte 4¼ à 4½ meter breed is, bepuind, dat art. 18 van het reglement slaat op nieuw aan te leggen, niet op slechts ten deele te verleggen wegen; dat de weg in zijn geheel niet van natuur is veranderd.

Gedeputeerde Staten hebben daarop bij resolutie van 22 November 1869 overwogen: dat in gezonden zin door de uitdrukking „nicuwe wegen“ in het reglement alleen kan worden bedoeld eene nieuwe gemeenschap tot verbinding van punten, tusschen welke tot op dat tijdstip geene gemeenschap bestond; dat dit hier niet het geval is, waar slechts in een deel eenige meerdere kromming is aangebragt;“ en zij besloten dus in de wijziging van den legger te berusten, behoudens de verandering der woorden: „gedeeltelijk begrind“ in „bepuind.“

Daartegen nu is gerigt het appel op den Koning, door den adressant ingesteld bij adres van 21 December jl., en hetwelk, op 's Konings magtiging, door den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 22 Januarij jl., bij deze Afdeeliug van den Raad van State is aanhangig gemaakt. Daarin wordt gezegd:

dat de bedoeling van de voorgestelde wijziging is om aan het gedeelte van den Scheijing- of Schenkweg van het eind van Boschlust tot aan de Scheijing of Schenk het karakter van publieken weg te ontnemen, en dat karakter toe te kennen aan eene ombuiging, die ten oosten daarvan zou worden gemaakt;

dat verzoeker meent, dat daartoe geene reden bestaat, en zijne belangen en regten, zij het dan ook middellijk, ten hoogste worden gekrenkt;

dat hij, niet toegevende, dat de Schenkweg regtens zou zijn een openbare weg, en zich zijne regten te dien opzigt voorbehoudende, zich ten deze kan stellen op het standpunt, door de administratieve magt ingenomen;

dat, aangenomen dus, dat de Schenkweg zou zijn een publieke weg, dit dan nog niet wegneemt, dat de bijzondere regten daardoor niet worden of kunnen worden weggenomen;

dat de Schenkweg steeds is geweest een buurweg, dat is een weg, waarvan het gebruik behoort aan de aangrenzende eigenaren, en derhalve ook aan den verzoeker als eigenaar van de bouwhoeve, genaamd de Binklorsterhofstede, zoo als verzoeker dat uitvoerig heeft aangetoond in zijne requesten aan den Gemeenteraad en aan heeren Gedeputeerde Staten;

dat hij het bewijs daarvan meent te leveren door het in zijne vroegere requesten reeds betoogde, en door nog over te leggen stukken, en bereid is dat verder aan te toonen door verklaringen van met den toestand van den weg bekende personen, indien dat mogt worden gevorderd;

dat, indien het waar is, dat burgerlijke regten van particulieren op den thans bestaanden Schenkweg bestaan, die weg alsdan om die reden moet blijven gehandhaafd;

dat dan ook iedere grond voor de verlegging van den publieken weg vervalt, omdat die verlegging niet wordt voorgesteld, uit hoofde het karakter van dien weg dat zou mede brengen, maar alleen om de Rijn-spoorweg-maatschappij in de gelegenheid te stellen het gedeelte van den weg, dat het karakter van publieken weg zou verliezen, te bezigen voor de werken van den te maken spoorweg van 's Gravenhage naar Gouda, aan welk streven niet mag worden voldaan, wanneer dat gepaard gaat met de krenking der regten van anderen;

dat verzoeker alles heeft gedaan wat in zijn vermogen was om de quaestiën tusschen hem en de Rijn-spoorweg-maatschappij op eene wettige wijze te beëindigen;

dat dit streven echter gestuit is op de houding dier maatschappij, die, toen zij tot de onteigeningen overging, niet alleen geene poging heeft aangewend om verzoeker te onteigenen, maar zelfs, toen hij zich in het geding, door haar tegen den heer Enthoven aangevangen, wilde mengen als tusschenkomende partij, gebruik maakte

van al. 2 van art. 3 der onteigeningswet om verzoeker te beloften zijne regten te doen gelden; dat het dus niet regtvaardig zou zijn, dat de Schenkweg zou worden verlegd, alleen met het doel om de Rijnspoorweg-Maatschappij in de gelegenheid te stellen zich van de regten van verzoeker meester te maken zonder schadevergoeding;

dat bovendien het hier geldt den aanleg van een nieuwen weg, waarop van toepassing is art. 18 van het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Zuidholland, doch dat geen enkel voorschrift van dat artikel hier is gevolgd;

dat heeren Gedeputeerde Staten wel antwoorden, dat in gezonden zin de uitdrukking "*nieuwe wegen*" alleen beteekent het daarstellen eener nieuwe gemeenschap tot verbinding van punten, tusschen welke geene gemeenschap bestond, doch dat die meening niet wel overeen te brengen is met art. 18;

dat toch dat artikel, blijkens zijnen inhoud, van toepassing is, al wordt slechts in een bestaanden weg een kunstwerk gemaakt; en dat dus in dat artikel wel zeker ook zullen bedoeld zijn geheele en zich ver uitstrekkende onteigeningen, waarbij een geheel nieuwe weg wordt gesteld in plaats van den ouden;

dat, volgens art. 19 van het reglement, de wegen der 2de klasse eene breedte moeten hebben van 5 ellen, terwijl die in het besluit van den Gemeenteraad voor een nieuw aan te leggen gedeelte wordt bepaald op *ongeveer* 4 ellen;

dat Gedeputeerde Staten dat bezwaar bestrijden door de opmerking, dat de oude en onveranderde gedeelten van den Schenkweg eene afwisselende breedte hebben van 4 en 4.50 meter, terwijl het verlegde gedeelte eene breedte heeft van 4.25 tot 4.50 meter;

dat het bezwaar daardoor echter niet wordt weggenomen; dat, wel is waar, Gedeputeerde Staten afwijkingen van den gestelden regel kunnen toestaan, doch alleen als bijzondere omstandigheden daartoe nopen, waarop Gedeputeerde Staten zich echter niet beroepen."

Gedeputeerde Staten, daarop gehoord, hebben, na aanduiding van den loop dezer zaak, op 11 Januarij 11. aan den Minister berigt: "dat de Commissie uit hun Collegie, indertijd belast met het, in het werk der onteigening, opnemen der bezwaren tegen den aanleg der spoorwegwerken, terecht heeft geoordeeld, dat de kennismaking van des adressants eisch uitsluitend behoort aan de regterlijke magt; dat de éenige grond van verzet, waarover de administratieve magt geroepen is te oordeelen, is schennis of verkeerde toepassing van art. 3, in verband met art. 18, van het reglement op de wegen in deze provincie; dat de verandering, welke de Schenkweg onderging, niet kan worden gebragt onder art. 18; dat de uitdrukking: "*aanleg van nieuwen weg*" in de artt. 3 en 18 geenszins in gelijken zin wordt gebezigd; dat, bij vergelijking dier bepalingen, in het oog valt de onjuistheid van des adressants bewering, dat de geringe verlegging van den Schenkweg zou moeten beschouwd worden als aanleg van een nieuwen weg; dat het nadeel, hetwelk de adressant mogt ondervinden door den eenigzins grooteren afstand, dien hij ten gevolge dier verlegging moet afleggen, zich oplossen moet in eene civiele actie tot schadevergoeding.

In dat berigt wordt voorts gezegd, dat niet alleen de adressant, gelijk hij mededeelt, in het onteigeningsproces als belanghebbende partij is *geëcarteerd* ingevolgd art. 3, 2de lid, der onteigeningswet; maar dat hem, wat hij niet vermeldt, in een daarop gevolgd regtsgeding de eisch tot schadeloosstelling is ontzegd.

Dit heeft aan deze Afdeeling aanleiding gegeven om die regterlijke uitspraken op te vragen. Gedeputeerde Staten zonden het aangevraagde, hun door Burgemeester en Wethouders toegezonden, op; en dezen zelfden ochtend kwamen die stukken bij deze Afdeeling in. Ik verneen, als rapporteur, daarvan melding te moeten maken, nu er een gemagtigde van den adressant tegenwoordig is, die zich daarover kan uitlaten. Ik voeg er bij, dat ik in het vonnis, in één der onteigenings-processen tegen de Rijn-spoorweg-Maatschappij gewezen (de zaak van Enthoven), alleen vind, dat Hogendoorn en anderen *niet* als derde belanghebbenden zijn toegelaten, omdat zij niet hebben aangetoond te zijn mede-eigenaars, huurders of bezitters eener erfdienstbaarheid

op het bewuste gedeelte van den Schenkweg, doch dat een daarop gevolgd vonnis tot ontzegging van gevorderde schadevergoeding mij niet is bekend geworden.

Verdere stukken zijn er niet, waarvan in dit rapport vermelding noodig schijnt.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. D. VAN ECK, Advokaat te 's Gravenhage, gemagtigde van den appellant, wenschte, alvorens tot de behandeling dezer zaak over te gaan, in overweging te geven, of zij niet nog eenig uitstel zou behoeven. Hij heeft toch zoo even uit het verslag van den geachten Staatsraad Rapporteur vernomen, dat nog heden-ochtend nadere stukken zijn ingekomen, die tot inlichting van de Afdeeling noodig waren. Datzelfde is het geval met den belanghebbende, die ook van zijne zijde wenschte in staat gesteld te zijn alle stukken in te zien. Het geldt hier eene zaak van publiek regt; en daarbij is het vooral niet onverschillig, tot verdediging van het beroep van alle stukken inzage te nemen, en dus ook van de nieuwe. Het is op grond hiervan, dat hij alsnog verzoekt, dat de verdere behandeling dezer zaak worde uitgesteld.

De Vergadering wordt hierop voor eene wijle gesloten. Na eenigen tijd de vergadering heropend zijnde, geeft de Voorzitter te kennen, dat de Afdeeling geen bezwaar heeft de verdere behandeling dezer zaak uit te stellen tot de volgende vergadering, ten einde den belanghebbende in de gelegenheid te stellen van de nader ingekomen stukken kennis te nemen.

De heer VAN ECK zegt, dat ook hij nog nadere stukken heeft, die hij de vrijheid zal nemen aan de Afdeeling over te leggen.

De VOORZITTER: Aan de orde is thans:

III. *het beroep van de Commissie tot het bestuur over de kerkgebouwen enz. van de Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland, waarbij gehandhaafd is de beschikking van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, houdende afwijzing van het verzoek om de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven weder ten gebruike open te stellen.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Bij Koninklijk besluit van 12 December 1866 (*Staatsblad* n°. 177) is vernietigd de resolutie van Gedeputeerde Staten van Noordholland, waarbij het begraven op de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven te Amsterdam was toegestaan.

Zijne Majesteit besliste daarbij, dat deze resolutie in strijd was met het hier te lande executoir verklaarde decreet van 23 Plairial XIIdes jaar, vermits de genoemde kerkhoven op bolwerken, binnen de vest gelegen, behoorden tot die begraafplaatsen, welke bij dat decreet zijn verboden.

Toen nu genoemd decreet vervangen was door de wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), heeft de Commissie tot het Bestuur over de kerkgebouwen, goederen, fondsen en inkomsten der Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam aan Burgemeester en Wethouders verlof verzocht om beide kerkhoven, nadat zij behoorlijk overeenkomstig de voorschriften der wet zouden zijn ingerigt, ten behoeve van leden der Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam, weder ten gebruike open te stellen.

Burgemeester en Wethouders wezen het verzoek van de hand, waarop de Commissie zich tot Gedeputeerde Staten heeft gewend met het volgend adres :

Geeft eerbiedig te kennen de Commissie tot het Bestuur over de kerkgebouwen, goederen, fondsen en inkomsten der Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam :

dat zij, bij missive van den 15 Junij 1869 (waarvan een afschrift hiernevens gaat), zich gewend heeft tot Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, met het verzoek haar verlof te verleen en de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven te dezer stede, die tot den 1 Januarij 1866 ten behoeve van leden der Nederduitsch-Hervormde gemeente, onder haar beheer, in gebruik waren, op nieuw, en nadat zij behoorlijk, overeenkomstig de voorschriften der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), zouden zijn ingerigt, ten gebruike te mogen openstellen ;

dat Burgemeester en Wethouders voornoemd, bij hun schrijven van 1 Junij 1869, n°. 1564, waarvan kopij bij deze wordt overgelegd, aan de adressante hebben te kennen gegeven, dat haar verzoek wordt gewezen van de hand, op grond, dat de ligging dier bedoelde kerkhoven niet aan de voorschriften der wet voldoet ;

dat adressante, zich met die beslissing bezwaard gevoelende en daarin niet kunnende berusten, gebruik meent te moeten maken van de bevoegdheid, haar bij de boven aangehaalde wet verleend, om hare bedenkingen tegen de afwijzende beschikking, op haar verzoek, aan uw Collegie kenbaar te maken en zoo mogelijk een gunstig besluit in deze, voor haar zeer aangelegene zaak te erlangen ;

dat Burgemeester en Wethouders van Amsterdam als éénigen grond voor hunne weigering aanvoeren, dat, volgens de wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), tot vaststelling van bepalingen betrekkelijk het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisregten, het begraven binnen de bebouwde kom eener gemeente thans evenmin is toegelaten^s, als vroeger, onder vigeur van het hier te lande executoir verklaarde decreet van 23 Prairial XIIde jaar, in verband met het Koninklijk besluit van 24 Mei 1825, n°. 162, en hetgeen verder, ingevolge dit besluit, door Zijne Majesteit den Koning is bepaald ; dat ten aanzien van steden, onder bebouwde kom der gemeente, uit den aard der zaak moeten worden verstaan het grondgebied, binnen de muren, vesten of singels gelegen ; dat de Wester- en Noorder- of Palm-kerkhoven, als binnen de vest der gemeente Amsterdam gelegen zijnde, bij gevolg geacht moeten worden tot de bij de boven aangehaalde wet verbodene begraafplaatsen te behooren ;

dat, ofschoon Burgemeester en Wethouders met juistheid aanvoeren, dat de wet van 10 April 1869 het aanleggen van nieuwe en het in stand houden van bestaande begraafplaatsen binnen de bebouwde kom eener gemeente verbiedt (artt. 15, 16 en 45), de algeheele gelijkstelling van dit verbod met dat van meergemeld decreet van 23 Prairial XIIde jaar, naar het oordeel der adressante, onjuist is ;

dat toch laatstbedoeld decreet in art. 1 bepaalt : *«aucune inhumation n'aura lieu dans l'enceinte des villes et bourgs,»* terwijl de wet van 1869 het begraven verbiedt op zekeren afstand van elke bebouwde kom eener gemeente ; dat deze beide verbodsbepalingen dus niet op ééne lijn te stellen zijn en in geen en deele geheel hetzelfde bedoelen ;

dat toch onder *enceinte* eener stad niet uitsluitend te begrijpen is het grondgebied, dat met huizen bebouwd en bewoond is, maar daaronder ook kan worden verstaan zoodanig gedeelte van het grondgebied, dat, ofschoon *niet* met gebouwen bezet, echter gelegen is binnen de muren, vesten of singels, in één woord, binnen de algemeene omsluiting, die de stad als met een gordel omgeeft ; dat op deze beschouwing ook berust het Koninklijk besluit van 12 December 1866 (*Staatsblad* n°. 177), door Burgemeester en Wethouders in hun schrijven van 1 Julij ll. aangehaald ;

dat daarentegen onder de *bebouwde kom* eener gemeente niets anders kan worden verstaan dan het grondgebied, hetwelk, binnen de grenzen eener gemeente, door woonhuizen en gebouwen, als in een kring vereenigd, ingenomen wordt ;

dat men aan de uitdrukking *bebouwde kom* geweld zoude moeten aandoen, om daaronder ook te begrijpen zoodanig deel van het grondgebied eener gemeente, dat van huizen zoo goed als ontbloomt en tevens buiten den kring der woningen en gebouwen gelegen is;

dat dit te meer uitkomt, wanneer men nagaat, dat in de wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), artt. 16 en 45, sprake is, niet van de bebouwde kom, doch van *elke of eene* bebouwde kom eener gemeente, zoodat de wetgever van de onderstelling is uitgegaan, dat ééne gemeente meer dan ééne bebouwde kom kan hebben;

dat hieruit ondubbelzinnig voortvloeit, dat de verbodsbepaling der wet van 1869 en die van het decreet van 23 Prairial XIIde jaar geenszins gelijklopend en op ééne lijn te stellen zijn; vermits, waar de wet spreekt van elke bebouwde kom eener gemeente, daaronder noodwendig ook die bebouwde kom te verstaan is, welke buiten de muren, vesten of singels der steden, en dus buiten de *enceinte*, in den zin van voormeld decreet, op het grondgebied der gemeente gelegen is;

dat het dan ook in het minst niet aannemelijk is, dat de Nederlandsche wetgever in 1869 de muren, vesten of singels der steden als démarcatie-lijn, binnen welken geene begraafplaats mag worden aangelegd of in stand gehouden, kan hebben aangenomen, dewijl juist in dezen tijd de meeste steden van ons Vaderland die oude grenzen van lieverlede verlaten en zich verre daarbuiten uitbreiden; en het wel hieraan zal zijn toe te schrijven, dat in de wet van 10 April 1869 sprake is van meer dan ééne bebouwde kom in dezelfde gemeente;

dat uit dit alles volgt, dat het beroep van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam op het Koninklijk besluit van 12 December 1866 (*Staatsblad* n°. 177), waarbij de toepassing is gehandhaafd van een thans afgeschaffd Keizerlijk decreet, welk decreet bovendien voor het thans gegeven geval eene bepaling bevatte, die in de nu vigerende wet niet teruggevonden wordt, iederen goeden grond mist;

dat de wet van 1869, ofschoon een minimum van afstand bepalende tusschen eene nieuw aan te leggen of eene reeds bestaande begraafplaats in iedere bebouwde kom eener gemeente, echter geene voorschriften behelst omtrent het uitgangspunt ter berekening van dien afstand; dat derhalve, bij gebreke van eenig bepaald voorschrift, als de natuurlijke grens van elke bebouwde kom eener gemeente, het naar buiten gekeerde gevelvlak der huizen te beschouwen is, welke den omtrek der kom uitmaken, of wel de muren, heiningen enz., welke de erven, tuinen of andere aanhoorigheden dier huizen omringen; dat iedere andere grensbepaling eener bebouwde kom, willekeurig en dus ongeoorloofd zoude zijn;

dat de beide kerkhoven, waarvan ten deze sprake is, hetzij men die beschouwt als te vallen in de termen van art. 16, hetzij in die van art. 45 der wet van 10 April 1869, in ieder geval op zoodanigen afstand gelegen zijn van het voorgevel-vlak der huizen van de Lijnbaansgraacht, zijnde de natuurlijke grens der meest naburige bebouwde kom dezer gemeente;

dat aan de vereischten der wet in dit opzigt geheel voldaan wordt, gelijk nader blijken kan uit de hiernevens overgelegde schetsteekeningen, op verzoek der adressante door den opzigter harer gebouwen vervaardigd, waarop de bedoelde afstand in Nederlandsche maat is aangeduid;

dat de adressante zich bovendien bereid verklaart, ter verdere toelichting van dit punt, alle mogelijke inlichtingen te verschaffen of opnemingen te doen verrigten, welke door uw Collegie nog wenschelijk mogten worden geacht;

dat, naar het oordel der adressante, de beide meergemelde begraafplaatsen dus zoodanig gelegen zijn, dat er in de wet geen beletsel tegen hare in-gebruik-stelling te vinden is; en dat mitsdien het éénige door Burgemeester en Wethouders aangevoerde motief voor hunne afwijzende beschikking, het éénige tevens, dat de wet toelaat (conform art. 14, lid 2), van allen grond is ontbloomt.

Redenen waarom zij U Hoog Edel Gestrengen eerbiedig verzoekt, dat het U moge behagen, met vernietiging der beschikking van heeren Burgemeester en Wethouders van Amsterdam in dato 1 Julij 1869, n°. 1564, alsnog aan de adressante toe te wijzen haar aan Hun Edel Achtbaren ingediend verzoek, hetwelk zij bij deze herhaalt:

„dat haar verlof worde verleend, de beide voormelde kerkhoven, nadat deze behoorlijk overeenkomstig de voorschriften der wet zullen zijn ingerigt, ten behoeve van leden der Nederduitsch-Hervormde gemeente, op nieuw ten gebruike open te stellen.”

Geëdeputeerde Staten hebben daarop den 18 November 1869 de volgende beschikking gegeven:

„Geëdeputeerde Staten van Noordholland,

Gezien het adres van de Commissie tot het Bestuur over de kerkgebouwen, goederen, fondsen en inkomsten der Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam dd. 14 Augustus 1869, waarbij zij verzoeken, dat, met vernietiging der beschikking van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam dd. 1 Julij 1869, n°. 1564, haar alsnog verlof worde verleend de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven te Amsterdam, nadat dezelve behoorlijk overeenkomstig de voorschriften der wet zullen zijn ingerigt, ten behoeve van leden der Nederduitsch-Hervormde gemeente, op nieuw ten gebruike open te stellen;

Gelet op het daarop ingekomen berigt van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam dd. 5 October jl., n°. 107 B. S.;

Gelet op het verslag, uitgebragt door Gecommitteerden uit hun midden, aan wie is opgedragen de ligging dier kerkhoven op de plaats zelve op te nemen;

Overwegende, wat den zin en de strekking van gemeld verzoek betreft.

dat, ingevolge kennisgeving van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam dd. 26 October 1865, het begraven op de hier bedoelde kerkhoven, vroeger bij de Nederduitsch-Hervormde gemeente in gebruik, met 1 Januarij 1866 heeft opgehouden, zoodat die kerkhoven, bij de invoering der wet van 10 April jl. (*Staatsblad* n°. 65, niet als in gebruik zijnde, maar als gesloten begraafplaatsen aanwezig waren;

dat nu art. 45 dier wet wel bepaalt, dat de, bij de invoering dier wet aanwezige begraafplaatsen in sommige gevallen zullen kunnen blijven bestaan, hozeer zich bevindende op eene plek, waar geene nieuwe begraafplaats zou mogen worden aangelegd; doch dat, even als de woorden: „blijven bestaan” aldaar niets anders kunnen beteekenen dan „in gebruik blijven”, zoo ook de woorden: „thans aanwezige begraafplaatsen” moeten worden verstaan: „thans in gebruik zijnde begraafplaatsen”; en

dat alzoo op de Noorder- en Westerkerkhoven te Amsterdam, als zijnde deze bij de invoering der nieuwe wet niet meer in gebruik, genoemd art. 45 niet van toepassing is;

Overwegende, dat, dit eens vaststaande, der adressante verzoek niet anders kan worden beschouwd en behandeld dan als eene aanvraag, krachtens art. 14 van meergemelde wet, gedaan door het Bestuur eener kerkelijke gemeente, ter bekoming van verlof om, ten behoeve van leden dier kerkelijke gemeente, op de plaatsen, thans door de Wester- en Noorder-kerkhoven ingenomen, bijzondere begraafplaatsen aan te leggen;

Overwegende verder, dat dit verlof niet mag worden geweigerd, dan wanneer de aangewezen plaats niet aan de voorschriften der wet voldoet; en dat dan ook het geschil ten deze ceniglijk loopt over de vraag: of de aangewezen plaatsen *in casu* voldoen aan het voorschrift van art. 16 der wet, waarbij bepaald is, dat geene begraafplaats wordt aangelegd dan op een afstand van ten minste vijftig meters van elke bebouwde kom eener gemeente;

Overwegende daaromtrent, dat door adressante wordt beweerd, dat alhier als uiterste grens eener bebouwde kom moet worden aangenomen het voorgevel-vlak der

huizen van de Lijnbaansgracht, waarvan de bedoelde kerkhoven meer dan vijftig meters verwijderd zouden zijn; en dat hiertegen door Burgemeester en Wethouders van Amsterdam wordt aangevoerd, dat, ten aanzien van steden, onder „*bebouwde kom*” moet worden verstaan het grondgebied, hetwelk binnen de muren, vesten of singels gelegen is; en dat dan ook der adressante verzoek bij de beklagde beschikking van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam dd. 1 Julij 1869, n°. 1564, is afge-
wezen geworden, enkel op grond, dat de bedoelde kerkhoven binnen de vest, en reeds daarom alleen, binnen de bebouwde kom zijn gelegen;

Overwegende, wat dezen grond van afwijzing betreft, dat, hoezeer in eene stad het geval zich ligtelijk kan voordoen, dat de grens eener bebouwde kom met de vesten, muren of singels dier stad feitelijk samenvalt, men echter te ver gaat door te beweren, dat de wet van 10 April jl. (*Staatsblad* n°. 65) met de woorden „*bebouwde kom*” ten aanzien van steden hetzelfde bedoeld zou hebben, wat in de wet van 23 Prairial XIIde jaar door *enceinte* wordt uitgedrukt; dat zoodanige opvatting van de woorden „*elke of eene bebouwde kom*” zeer zeker niet door het spraakgebruik wordt gevorderd, en ook niet van elders blijkt, dat zij in de bedoeling des wetgevers heeft gelegen; dat zij bovendien tusschen steden en openliggende dorpen eene onderscheiding in het leven roept, waarvan in de wet geen spoor is te vinden en die alzoo in strijd is met de wet; en eindelijk dat, hoezeer, gelijk door Burgemeester en Wethouders van Amsterdam terecht wordt opgemerkt, onder vigueur der wet van 23 Prairial, de woorden „*bebouwde kom*”, voorkomende in de op die wet gegronde verordeningen, uit die wet moeten worden toegelicht, daaruit nog niet volgt, dat de nieuwe wet van 10 April uit de afgeschafte wet van Prairial of uit de daaruit voortgevloede verordeningen moet worden uitgelegd of aangevuld;

dat om deze redenen Gedeputeerde Staten zich niet kunnen vereenigen met den grond, waarop het verzoek der adressante door Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, bij beschikking van 1 Julij jl., n°. 1564, is afgewezen;

Overwegende, dat Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, bij hun berigt van 5 October jl., n°. 107 B. S., nog hebben aangevoerd: 1°. dat, ofschoon de afstanden, aangeduid op de door de adressante overgelegde situatie-teekeningen, juist zijn, de kortste afstand tusschen het Wester-kerkhof en de bebouwing van de Lijnbaansgracht, op eene andere plaats gemeten, slechts acht en veertig meters bedraagt;

2°. dat, aangenomen zelfs, dat de Wester- en Noorder-kerkhoven buiten de bebouwde kom der gemeente liggen, de Lijnbaansgracht niet als uiterste grens daarvan kan aangemerkt worden, maar dat de huizen en gebouwen, die evenwijdig met die gracht loopen en zich daaraan aansluiten, evenzeer tot bedoelde kom behooren, en dat het Wester-kerkhof op slechts tien meters en het Noorder-kerkhof op niet meer dan vier en twintig meters afstand van eene bebouwde kom is gelegen;

Overwegende daaromtrent, dat uit eene plaatselijke opneming is gebleken:

A ten aanzien van het Wester-kerkhof, dat tusschen dat kerkhof en de huizen van de Lijnbaansgracht zich bevindt een stuk gronds, besloten door het water dier gracht aan de eene zijde en door den weg, genaamd „*de Schans*” aan de andere zijde, welk stuk grond, hoezeer slechts gedeeltelijk, met gebouwen, woonhuizen en loodsen is bezet; dat de tusschen die gebouwen inliggende ledige erven, deels bergplaatsen voor hout en afbraak, deels tuintjes of binnenplaatsen, behoorende tot de aanhoorigheden der dáár gelegene woonhuizen, door schuttingen of rasters van ongeveer twee meters hoogte en vrij regelmatig in de rigting der voorgevels van de huizen doorloopende, van de Schans zijn afgesloten, zoodat die gebouwen met de daartusschen liggende ledige erven een aaneengesloten geheel uitmaken, hebbende het aanzien van een bebouwd vak;

en dat de afstand tusschen dat vak en het kerkhof ter plaatse, waar de Schans het breedste is, niet meer bedraagt dan tien à elf meters;

B ten aanzien van het Noorder- of Palmkerkhof, dat ook hier tusschen dat kerkhof en de huizen van de Lijnbaansgracht zich bevindt een stuk grond, besloten aan de eene zijde door het water dier gracht en aan de andere zijde door de «Schans»; dat op dien grond in eene rigting, nagenoeg evenwijdig aan die der Lijnbaansgracht, gelegen zijn twee lange schuren (dienende de eene tot pakhuis en de andere tot lijnbaan), die aan beide uiteinden aan elkander verbonden zijn, zoodat ook hier die twee schuren met het daartusschen gelegen lange smalle tuintje een bebouwd vak uitmaken, en dat de afstand tusschen dat vak en het kerkhof niet meer dan zes en twintig meters bedraagt;

Overwegende, dat uit dezen plaatselijken toestand volgt, dat de beide tusschen de kerkhoven en de Lijnbaansgracht gelegen bebouwingen, die niet anders dan door openbare straten of grachten van de overige deelen van de bebouwde kom zijn afgescheiden, mede tot die bebouwde kom moeten geacht worden te behooren;

dat er toch geene de minste noodzakelijkheid bestaat om, zoo als door adressante schijnt te worden bedoeld, als grens eener kom uitsluitend aan te nemen een regelmatig, overal doorloopenden regel huizen, die dan als omtrek de bebouwde kom als in een kring omvat, hoedanige min of meer regelmatige omtrek dan ook slechts zelden te vinden zal zijn; maar dat veeleer als beginsel moet worden aangenomen, dat de grens eener bebouwde kom alle aan elkander aansluitende bebouwingen moet omvatten, hoe onregelmatig in- en uitspringende het beloop van die lijn ook moge zijn;

dat alzoo, hoezeer de Lijnbaansgracht misschien op verscheidenc plaatsen als uiterste grens eener bebouwde kom te beschouwen zij, daaruit nog niet volgt, dat zij dit evenzeer zou zijn dáár, waar de bebouwing tot voorbij die gracht uitspringt;

Overwegende, dat het buiten geschil is, dat de afstand tusschen die uitspringende bebouwing en de hier bedoelde kerkhoven minder bedraagt dan vijftig meters;

Gezien de artt. 14 en 16 der meergemelde wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65);

Handhaven de beschikking van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam van 1 Julij 1869, n°. 1564, waarbij aan de Commissie tot het Bestuur over de kerkgebouwen, goederen, fondsen en inkomsten der Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam is geweigerd het gevraagde verlof om de Wester- en Noorder- of Palm-kerkhoven, die tot den 1 Januarij 1866 ten behoeve van leden dier gemeente onder beheer der Commissie in gebruik waren, op nieuw ten gebruike open te stellen.

Tegen deze beschikking is het adres aan Zijne Majesteit gerigt. Het luidt als volgt:

«Sire! De Commissie tot het Bestuur over de kerkgebouwen, goederen, fondsen en inkomsten der Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam acht zich bezwaard met eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordholland dd. 18 November 1869, waarbij is gehandhaafd de beschikking van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam van 1 Julij 1869, n°. 1564, houdende (ofschoon op andere gronden) weigering van het gevraagde verlof om de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven, die tot den 1 Januarij 1866 ten behoeve van leden dier gemeente, onder beheer der Commissie, in gebruik waren, op nieuw ten gebruike open te stellen.

Bij een adres aan Burgemeester en Wethouders van Amsterdam dd. 15 Junij 1869 hetwelk in afschrift hiernaevens gaat, had de Commissie betoogd, dat de bezwaren die vroeger, naar aanleiding van het decreet van 23 Prairial van het jaar XII, in verband met het Koninklijk besluit van 24 Mei 1825, n°. 162, tegen het in gebruik houden dier kerkhoven bestonden, door de invoering der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), betreffende het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisregten, zijn vervallen, en dat die wet het openen van bijzondere begraafplaatsen ten behoeve van leden eener kerkelijke gemeente toeliet en bevorderde, mits slechts de daartoe aangewezen plaats aan de voorschriften der wet voldoet.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam hebben echter, bij beschikking van 1 Julij 1869, waarvan een afschrift hierbij gaat, dat verzoek afgewezen, op grond, dat de bedoelde kerkhoven, in strijd met hetgeen dienaangaande door de Commissie was betoogd, liggen binnen de bebouwde kom der gemeente, daar, ten aanzien van steden, onder bebouwde kom, uit den aard der zaak, moet worden verstaan het grondgebied, hetwelk binnen de muren, vesten of singels gelegen is.

Bij haar adres, houdende hooger beroep van deze beslissing aan Gedeputeerde Staten van Noordholland, mede in afschrift hierbij gevoegd, heeft de Commissie die zienswijze bestreden, op grond, dat, wel is waar, deze kerkhoven waren gelegen op de bolwerken der stad; doch dat het daarop bij Uwer Majesteits besluit van 22 December 1866, n°. 43 (*Staatsblad* n. 117) toegepaste decreet van 23 Prairial van het jaar XII bepaalde: *qu'aucune inhumation n'aura lieu dans l'enceinte des villes et bourgs,* terwyl de wet van 1869 slechts het begraven verbiedt op zekeren afstand van *elke kom ener gemeente*; dat deze verbodsbepalingen niet hetzelfde bedoelen, en dat dus het beroep van Burgemeester en Wethouders op het thans afgeschafte decreet elken grond mist; verder dat deze kerkhoven op den wettelijken afstand buiten de demarcatie-lijn van elke bebouwde kom der gemeente gelegen zijn, en dat dus niets zich tegen de toewijzing van het verzoek verzetten kon.

Gedeputeerde Staten hebben echter bij de boven aangehaalde uitspraak, waarvan mede een afschrift hierbij gaat, het verbod gehandhaafd, doch geenszins op grond, dat de stadsvest de bebouwde kom der gemeente begrenst, maar omdat, tusschen de huizen der Lijnbaansgracht, die door de adressante als de grens der bebouwde kom waren aangewezen, en het Wester-kerkhof slechts een afstand van acht en veertig meters (48) bestaat en er bovendien tusschen deze kerkhoven en die gracht nog eenige getimmerten aanwezig zijn, die als de grens der bebouwde kom moeten worden beschouwd; dat, volgens deze beschouwing, alsdan slechts een vrije afstand van tien of of elf meters voor het Wester- en van zes en twintig meters voor het Noorder-kerkhof overbleef, zijnde veel minder dan de bij de artt. 14 en 16 der aangehaalde wet geëischte ruimte.

Na deze beknopte mededeeling der gewisselde stukken, die door eene nadere inzage daarvan, zoo noodig, kan worden aangevuld, wenscht de Commissie haar beroep op Uwer Majesteits beslissing te staven door het betoog, dat Gedeputeerde Staten dwalen met de overgangsbepalingen der wet, die, ten aanzien van bestaande begraafplaatsen, eene uitzondering bevatten, geheel ter zijde te stellen, en bovendien met voor eene bebouwde kom aan te zien, wat in ieder geval geen bebouwde kom in den zin der wet is.

Het kan als vaststaande en buiten geschil worden aangenomen, dat de afstand, waarop deze kerkhoven van de huizen der Lijnbaansgracht gelegen zijn, voor het Noorder-kerkhof drie en zestig meters en vijftig eentimeters (63.50) en voor het Wester-kerkhof acht en veertig meters (48) bedraagt. Is dus de Lijnbaansgracht de grens der bebouwde kom, dan kan er geen verbod tegen het weder openstellen bestaan, omdat, volgens art. 45 der wet, de thans aanwezige begraafplaatsen, mits op een afstand van vijf en dertig meters van eene bebouwde kom gelegen, kunnen blijven bestaan.

De éenige vraag is dan, of huizen en getimmerten, die, volgens de beschrijving van Gedeputeerde Staten, tusschen de Lijnbaansgracht en deze kerkhoven staan, tot de bebouwde kom behooren en dus daarvan de grenslijn vormen.

Gedeputeerde Staten beantwoorden die vraag bevestigend, en komen tot de slotsom, reeds hierboven medegedeeld, dat het Wester-kerkhof slechts tien à elf meters en het Noorder-kerkhof zes en twintig meters van die grenslijn verwijderd zijn.

Maar tegen deze toepassing van art. 45 der wet moet de adressante doen opmerken, dat tweërlei bezwaar bestaat:

a. De daár gebezigde woorden „bebouwde kom” eener gemeente, zijn niet synoniem met „gebouwen” eener gemeente. Niet alle gebouwen behooren tot de bebouwde kom. Verspreide, op zich zelf staande, onaanzienlijke getimmerten vormen geen kom der gemeente. De kom der gemeente is de zoodanige, waar de gebouwen aan elkander paleu en regelmatige straten of grachten vormen. Ware het de bedoeling des wetgevers geweest om het allerlaatste of uiterste gebouw der gemeente tot uitgangspunt zijner berekening te maken, hij had niet gesproken van bebouwde kom, maar van gebouw of getimmerde; hij had dan het blijven bestaan eener begraafplaats verboden binnen vijf en dertig meters van af het laatste gebouw der gemeente.

b. Ten andere, wanneer men vraagt, welke de bedoeling des wetgevers is geweest, kan het antwoord geen ander zijn dan dit om te waken voor de openbare gezondheid, door de begraafplaatsen te weren uit te dicht bevolkte en bewoonde deelen der gemeente; maar dit doel wordt bereikt ook zonder den eisch, door Gedeputeerde Staten gesteld, die de wet overdrijven door te verlangen, dat geen enkel gebouw, geen enkel getimmerde, geene enkele schuur, binnen den afstand van vijf en dertig meters der kerkhoven bestaat. Immers het is voor de openbare gezondheid geenszins noodig, dat iedere begraafplaats door eene woestijn of onbebouwde vlakke van minstens vijf en dertig meters omringd zij.

Wanneer deze uitlegging der wet, die de Commissie eerbiedig vermeent met hare letter en haren geest te strooken, ten deze wordt toegepast, dan komt men tot de slotsom:

A. ten aanzien van het Wester-kerkhof, dat, wel is waar, op een minderen afstand dan vijf en dertig meters eenige gebouwtjes en getimmerten staan, maar zonder zamenhang en zonder digtheid, met luttel bewoners en niet aan elkander palende, zoodat hier aan geen bebouwde kom kan worden gedacht; en

B. veel sterker nog op het Noorder-kerkhof, waar binnen de vijf en dertig meters zelfs geen enkel bewoond gebouw aanwezig is, maar niets anders dan eene houten schuur, die tot touwslagerij en bergplaats dient.

Hoe deze onbewoonde getimmerten eene bebouwde kom of bewoonde plaats kunnen uitmaken, verklaart de adressante niet te kunnen begrijpen.

De adressante meent dus te hebben betoogd, dat beide kerkhoven niet vallen onder het verbod, omdat beide verder dan vijf en dertig meters van de bebouwde kom der gemeente, zijnde de huizen-rij van de Lijnbaansgracht, verwijderd zijn.

Wat nu het buiten toepassing laten der overgangsbepalingen omtrent bestaande begraafplaatsen aangaat, vermeent de Commissie onder de aandacht van Uwe Majesteit te moeten brengen, dat Gedeputeerde Staten geheel willekeurig hebben beslist, dat deze kerkhoven niet behooren tot de bestaande begraafplaatsen, omdat daarin sedert primo Januarij 1866 niet wordt begraven. Met evenveel regt zouden Gedeputeerde Staten kunnen beweren, dat een woonhuis ophoudt een woonhuis te zijn, omdat het sedert drie jaren niet bewoond is.

Op de vraag: houdt eene begraafplaats op te bestaan, omdat ze sinds eenigen tijd op hoogerlast is gesloten, vindt men in de artt. 24 en 25 der wet geantwoord, dat minstens gedurende tien jaren de begraafplaats als zoodanig blijft bestaan.

Het kan dus geen twijfel lijden, of het Wester- en Noorder-kerkhof behooren tot de *bestaande* begraafplaatsen, waarvan artt. 45 en 46 der wet spreken. Die artikelen bevatten mildere bepalingen ten aanzien van bestaande begraafplaatsen. Deze blijven bestaan, al zijn ze op een afstand van vijf en dertig meters van eene bebouwde kom gelegen; ja zelfs als ze op kleineren afstand liggen, kunnen zij alleen worden gesloten, als ze schadelijk zijn voor de volksgezondheid.

De Commissie vermeent dus, dat, al neemt men met Gedeputeerde Staten aan, dat deze kerkhoven op tien en op zes en twintig meters van eene bebouwde kom zijn gelegen, zulks nog geenszins de weigering harer aanvraag kan wettigen; dat daarvoor

zou noodig zijn een advies van den Geneeskundigen Inspecteur, dat zij schadelijk zijn voor de volksgezondheid, iets waarvan tot dusverre geen sprake is geweest, en dat ook moeilijk zou zijn vol te houden, vermits die begraafplaatsen, zonder eenig merkbaar ongerief dáár ter plaatse, gedurende meer dan twee eeuwen hebben bestaan en in gebruik zijn geweest.

Maar al meent men de juistheid te moeten beamen der beslissing van Gedeputeerde Staten, dat de overgangs-bepalingen der wet ten deze buiten toepassing moeten blijven, zou hierdoor alleen worden belet de weder-openstelling van het Wester-kerkhof, dat op acht en veertig meters, zijnde minder dan de bij art. 16 der wet gevorderde afstand der Lijnbaansgracht, gelegen is; maar geenszins van het Noorder- of Palm-kerkhof, dat op drie en zestig meters en vijftig centimeters, dus op meer dan vijftig meters daarvan staat, en waartusschen zich alleen eene houten schuur bevindt, die onbewoond is en dus in geen geval den naam van bebouwde kom dragen kan.

De Commissie acht dit genoeg om Uwe Majesteit te doen zien, dat de gronden der weigering van Gedeputeerde Staten onhoudbaar moeten worden geacht, en vertrouwt, dat het Uwe Majesteit zal behagen, met vernietiging hunner uitspraak, alnog het verzoek der Commissie toe te staan om de beide voormelde kerkhoven, immers in elk geval het Noorder- of Palmkerkhof, nadat zij behoorlijk overeenkomstig de voorschriften der wet zullen zijn ingerigt, ten behoeve van leden der Nederduitsch-Hervormde gemeente te dezer stede, weder ten gebruike open te stellen.

Amsterdam,

't Welk doende enz."

den 16 December 1869.

Bij hun nader bericht hebben Gedeputeerde Staten zich bepaald tot eene verwijzing naar de gronden, in hunne beschikking opgenomen. Zij hebben daarbij ingezonden: afschrift van het verslag van twee gecommiteerden uit hun Collegie, die de ligging der beide kerkhoven op de plaats zelve hadden opgenomen, en de twee situatie-teekeningen, door de Commissie aan Gedeputeerde Staten overgelegd.

Uit genoemd verslag blijkt, dat de plaatselijke opneming door twee leden van Gedeputeerde Staten is gedaan, bijgestaan door den Provinciaal Opzichter, en in tegenwoordigheid van een der Wethouders met twee beambten der gemeente-secretarie, en van drie leden der zich adresserende Commissie met hunnen Architect.

Bij die opneming zijn de overgelegde teekeningen naauwkeurig bevonden.

Behalve hetgeen als resultaat van het onderzoek in de beschikking van Gedeputeerde Staten is opgenomen, vindt men in het verslag nog vermeld:

Ten aanzien van het Wester-kerkhof:

dat nabij de Raambarrière nog een uit drie woningen bestaand perceel ligt, hetwelk aan de achterzijde naauwelijks één meter van de schutting van het kerkhof verwijderd is, en waarvan de voorgevel met dien der woningen tusschen de Schans en de Lijnbaansgracht gelegen, en die dáár met hare gevels zuidwaarts gekeerd zijn, de noordzijde van een pleintje uitmaken, zoodat men, komende van de Bloemgracht en gaande naar het kerkhof, den muur van het kerkhof bereikt, zonder dat aan de regterhand (d. i. aan de zijde, waar het kerkhof zich bevindt) de doorlopende regel huizen anders dan door publieke grachten, straten of wegen is afgebroken geweest; voorts dat ook de buitensingel tegenover de brug van de Raambarrière digt met aaneengesloten huizen bezet is, de kortste afstand van de huizen naar den muur van het holwerk, waarop het kerkhof staat, bedraagt 79.5 M.; eindelijk dat door één der aanwezige gemagtigden der Commissie is opgemerkt, dat, indien de afstand tusschen de huizen der Lijnbaansgracht en de schutting van het kerkhof iets minder dan de vereischte 50 M. mogt bedragen, aan dit bezwaar zou kunnen worden getrokken, door die schutting tot op den vereischten afstand terug te trekken.

Ten aanzien van het Noorder- of Palmkerkhof:

dat het aan de noord- en westzijde omgeven is door de vest, breed met den daartegen aangrenzenden weg (den buitensingel) meer dan 50 M., terwijl aan den buitensingel en daarachter verscheidene gebouwen en woningen zijn gelegen, doch dat de bebouwing dáár nergens regelmatig of aaneengesloten is.

Door Burgemeester en Wethouders is aan den Raad van State ingezonden afschrift van hun advies betreffende deze zaak, aan Gedeputeerde Staten overgelegd tijdens het door de adressante bij dat Collegie ingesteld beroep. Daarin wordt breedvoerig betoogd, dat in eene gemeente als Amsterdam het grondgebied der stad binnen de vesten zeer zeker tot de bebouwde kom behoort, al moge hier of daar in die kom eenige zelfs vrij aanzienlijke ruimte zijn opengelaten; dat, zoo de bedoelde kerkhoven al geacht konden worden buiten de kom te liggen, zij daarvan niet op den bij de wet bepaalden afstand verwijderd zijn; en dat Burgemeester en Wethouders het in het belang van Amsterdam zeer zouden betreuren, indien ingevolge de wet het gevraagde verlof zou moeten worden verleend.

De Afdeeling is thans geroepen omtrent deze zaak een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. *het beroep van M. Oosterbaan, te Bolsward, van eene beschikking van het Gemeentebestuur aldaar, weigerende de oprigting van een pakhuis of bergplaats voor beenderen en lompen.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De adressant heeft op den 10 Junij jl. aan het Gemeentebestuur van Bolsward vergunning verzocht tot het oprigten van een pakhuis voor beenderen en lompen in het hem aldaar in eigendom toebehoorend huis wijk B, n°. 159. Op den 16 Junij daaraanvolgende had er een onderzoek plaats *de commodo et incommodo*. Voor het Gemeentebestuur verschenen de geburen Jaan Pieters Mobach en Nicolaas de la Lande Cremer, de eerste suikervorm-pottebakkersknecht, de laatste fabrikant. Zij gaven te kennen tegen het inwilligen van het gedaan verzoek bezwaren te hebben, omdat het bewaren van beenderen een onaangename reuk verspreidt, hoofdzakelijk bij warm weder, inzonderheid wanneer het vleesch van gestorven paarden in aanzienlijke mate met de beenderen wordt vercocht, zoodat er soms wel 20 tot 25 pct. wordt gekort van het gewigt; dat eene inrigting, zoo als de adressant die oprigten wil, nadeelig is voor de openbare gezondheid en ook niet is overeen te brengen met de bedoeling der plaatselijke verordening op de mestvaalten. De tweede geuur, Cremer, voegde er bij, dat hij tegen een lompenmagazijn geen bezwaar had, maar wel tegen eene bergplaats van beenderen, omdat wegens den stank niemand gaarne in de nabijheid van zoodanige bergplaats wonen wil, zoodat de waarde van zijn huis door het verleenen der gevraagde vergunning aanmerkelijk zou worden verminderd: dat hij de vraag, of de openbare gezondheid door de bedoelde oprigting benadeeld zou worden, aan het oordeel overlaat van de Plaatselijke Gezondheids-Commissie.

Het Gemeentebestuur heeft, bij besluit van den 16 Junij, zich vereenigende met de ingebragte bezwaren, het verzoek van den adressant afgewezen, daarbij nog overwegende, dat de aanleg van dergelijke nieuwe inrigtingen binnen de bebouwde kom der gemeente niet is aan te raden, en in het belang der volksgezondheid behoort geweerd te worden.

Van deze beschikking is de adressant op den 8 Julij daaraanvolgende bij den Koning in beroep gekomen. In zijn adres zegt hij, dat de gronden, waarop de afwijzende beschikking rust, en de bezwaren, tegen zijn verzoek ingebracht, onjuist zijn, daar men bij den warmen zomer van 1868 niemand, zelfs niet de geburen, over stank van het beenderen- en lompenmagazijn van de firma J. B. van den Oever en Zonen, te Bolsward, heeft hooren klagen; en dat er ook geen sprake is van het inkoop van beenderen met vleesch en het verleen van korting. In zijne later ingediende memorie zegt hij nog, dat er in Bolsward geene plaatselijke verordening is, die het hebben eener bergplaats van lompen en beenderen verbiedt; en dat het bedoeld pand n°. 159 aan weêrszijden door eene steeg van 1.5 meter van andere woningen is gescheiden.

Over dit adres is nog gehoord het Gemeentebestuur van Bolsward. Blijkens missive van 6 Augustus jl. blijft dat Bestuur volharderen bij de gronden, die tot afwijzing van het verzoek hebben geleid; en merkt het nog op, dat de inrigting van J. B. van den Oever en Zoon reeds te Bolsward bestond vóór het tijdstip, dat wettelijke verordeningen waren uitgevaardigd over het hebben of oprigten van dergelijke bergplaatsen.

Gedeputeerde Staten der provincie Friesland zijn, blijkens hun amtsberigt van den 12 Augustus, de meening toegedaan, dat het verzoek van den adressant teregt afgewezen is.

Bij missive van den 29 November jl. heeft het Gemeentebestuur van Bolsward aan Gedeputeerde Staten der provincie Friesland medegedeeld, dat de Gemeenteraad te Bolsward, bij besluit van den 14 Augustus bevorens, aan den adressant, op zijne aanvraag, een stuk gemeentegrond, buiten de bebouwde kom der gemeente gelegen, heeft afgestaan, om daarop een magazijn ten dienste van zijne koopmans-affaire te kunnen bouwen.

Op verzoek van de Afdeeling is ook nog gehoord de Inspecteur van het Geneeskundig Toezigt voor de provinciën Friesland en Groningen. Die ambtenaar berigtte op den 20 Januarij jl.: dat hij een onderzoek *in loco* heeft ingesteld; dat hem is gebleken, dat het pand n°. 159 reeds gebezigd wordt als magazijn van lompen, waarin tijdelijk gedurende een gedeelte van den dag ook beenderen worden in ontvangst genomen en gewogen, om, volgens de verklaring van den adressant, telken dage gebragt te worden naar zijne bergplaats *ad hoc*, even buiten de kom der gemeente; dat het perceel is een gewoon huis, waarvan het voorste en grootste gedeelte, boven en beneden, ingerigt is tot magazijn; dat achter dat gedeelte woont eene familie, onder hetzelfde dak; dat het huis is het 4de perceel van den wal af binnenwaarts en dus staat binnen den eigenlijken bebouwd kring; dat aan beide zijden van het perceel is een gang, achter een open erf en aan de voorzijde de straat met eene gracht; dat hij wegens den aard van een lompen- en beenderen-pakhuis, met het oog op de ligging van het perceel, in verband met de belangen der volksgezondheid, de afwijzende beschikking en de redenen, die er toe leidden, volkomen gegrond acht; dat hij geen bezwaar zou hebben, wanneer er sprake zou zijn, zoo als het later des adressants voornemen scheen, om enkel op te rigten een magazijn van lompen, mits dan toch verboden werd het in ontvangst nemen en wegen van beenderen in die bergplaats.

Dit geschil van bestuur is krachtens 's Konings magtiging op den 18 October jl. bij deze Afdeeling aanhangig gemaakt. De Afdeeling is thans geroepen daaromtrent een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Zevende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 2 Maart 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling is ingekomen een Koninklijk besluit van den 20 Februarij 11, n°. 21 houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Wildervank van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, waarbij de begrooting van kosten voor de dienstdoende schutterij te Wildervank voor 1870 definitief wordt vastgesteld* (zie het verslag over deze zaak op blz. 32).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van den Raad der gemeente Wildervank van 15 November 1869, daarbij verzoekende, dat door Ons moge worden vernietigd het besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van 29 October van dat jaar, n°. 44, 3de afdeeling, houdende definitieve vaststelling van de begrooting van kosten voor de dienstdoende schutterij dier gemeente over 1870;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 2 Februarij 1870, n°. 1;

Overwegende: dat bedoelde begrooting door den Schuttersraad is voorgedragen tot een bedrag in ontvang en uitgaaf van f 3265; dat zij door den Gemeenteraad bij de voorloopige goedkeuring is verminderd tot een bedrag van f 1225 en door Gedeputeerde Staten bij hun in het hoofd dezes aangehaald besluit definitief is vastgesteld op f 2375; dat de Gemeenteraad zich thans bij Ons beklagt, dat door Gedeputeerde Staten onderscheidene posten van uitgaaf te hoog zijn opgevoerd; dat evenwel noch bij art. 34 der wet op de schutterijen noch bij eenige andere wettelijke bepaling bij Ons

voorziening bij wijze van beroep is opengesteld tegen de bij dat artikel omschreven definitieve vaststelling der begrooting voor de uitgaven der schutterij door Gedeputeerde Staten;

Gezien art. 34 der wet op de schutterijen van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 10);
Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 20 Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. de voortzetting der behandeling van *het beroep van L. H. Hogendoorn, te Voorburg, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, houdende wijziging van den legger der wegen en voetpaden in de gemeente 's Gravenhage ten aanzien van den Schenkweg* (zie blz. 51—55).

Ik geef daartoe andermaal het woord aan den gemachtigde van den appellant.

De heer Mr. D. VAN ECK, Advokaat te 's Gravenhage, zegt als gemachtigde van den appellant het volgende:

Mijne Heeren! De feiten, waarover dit geding loopt, kunnen in weinige woorden worden samengetrokken.

De Nederlandsche Rijn-Spoorweg-Maatschappij wenscht in het bezit te komen van een gedeelte van den Schenkweg (vroeger Scheijningweg), loopende van de hofstede den Binckhorst tot aan den Bezuidenhoutschen weg, en zulks ten behoeve van den door haar aan te leggen spoorweg van Gouda naar 's Gravenhage. Zij heeft zich in der minne en geregteijk in bezit doen stellen van den grond, waarop de weg ligt.

De Gemeenteraad van 's Gravenhage heeft daarop voorgesteld het publiek karakter van openbaren weg aan den Schenkweg, namelijk aan het grootst gedeelte van dien weg, voor zoover hij op het grondgebied van den Haag ligt, te ontnemen, en dat over te brengen op een door de Rijn-Spoorweg-Maatschappij, ten behoeve van de gebruikers van dien weg, nieuw aangelegden omweg, ten einde de Rijn-Spoorweg-Maatschappij in de gelegenheid te stellen om over den thans bestaanden Schenkweg te beschikken.

Niettegenstaande onze bedenkingen is door den Gemeenteraad besloten, dat de legger van de openbare wegen en voetpaden in dien zin zou worden gewijzigd; en dat besluit is met eene kleine wijziging door Gedeputeerde Staten gehandhaafd.

Tegen dat besluit van Gedeputeerde Staten is onze klacht gerigt.

Alvorens de bezwaren te behandelen, nedergelegd in ons verzoekschrift, waarbij het hooger beroep wordt ingesteld, wenschen we eene andere grief te bespreken, die zich later heeft voorgedaan.

Onze klacht in het algemeen betreft willekeurige berooving van onze rechten door de Rijn-Spoorweg-Maatschappij, die zich zonder schadevergoeding van hetgeen ons behoort wil meester maken en daarin, zoo als blijken zal, nog al steun ondervindt.

Ronduit is dat gezegd in den Gemeenteraad. Een lid kwam er voor uit, dat men hier geene tweede vertooning wilde van den molenaar van Sans-Souci.

Magt en invloed van de partijen schijnen derhalve in dit geding in aanmerking genomen te moeten worden; en, ik erken het, mijn client heeft vrij wat minder magt en gezag dan de Rijn-Spoorweg-Maatschappij.

Ik zal u echter niet lastig vallen met de klachten over het onrecht, in zoo verschillende opzichten door mijn client ondergaan; ik zal alleen bijbrengen, wat door u mag worden onderzocht.

Willekeurige in-bezit-neming van den Schenkweg door de Rijn-Spoorweg-Maatschappij.

1ste grief. In het geding tusschen de Rijn-Spoorweg-Maatschappij en den heer K. Enthoven heeft de Arrondissements-Regtbank uitgemaakt, dat de onteigening van den grond van den Schenkweg niet medebragt de onteigening van den weg zelven; dat die weg, als staande op de publieke registers, niet vatbaar was voor onteigening, en dat het aan de administratieve magt zou staan om het karakter van publieken weg te handhaven of daaraan te ontnemen. Zie overweging 42—44.

De Regtbank heeft dit beginsel aangenomen in overeenstemming met de conclusiën van de Rijn-Spoorweg-Maatschappij zelve. Zie overweging 14.

Nu wordt het publiek karakter aan eenen openbaren weg ontnomen door een besluit van den Gemeenteraad; doch dan alleen, wanneer dat besluit, indien zich tegenpraak voordoet, is gehandhaafd door Gedeputeerde Staten en door den Koning. Zie reglement: op de wegen en voetpaden in Zuidholland (*Provinciaal blad* van 1860, n°. 12).

Art. 3, al. 6, zegt: „Zoolang geene eindbeslissing is genomen, blijft de legger van kracht.”

En al. 7 zegt: „De Gemeenteraad wijzigt den legger, overeenkomstig de beslissing van Gedeputeerde Staten of de eindbeslissing des Konings.”

Tot zoolang behoort dus het bestaan van den weg te worden geeërbiedigd.

Doch reeds vóór de beslissing van den Gemeenteraad omtrent de wijziging van den legger, heeft de Rijn-Spoorweg-Maatschappij of haar aannemer goedgevonden dien weg op te graven en te verwerken.

Bij brief van 12 Augustus jl. (ons product n°. 9) hebben we daarover geklaagd aan Burgemeester en Wethouders, en gevraagd, dat, zoo onmiddellijke herstelling niet volgde, de weg op last van Burgemeester en Wethouders, die daartoe volgens art. 61 van het reglement en volgens art. 180 van de gemeentewet bevoegd waren, dadelijk weder in orde zou worden gebracht.

Bij mededeeling van 27 Augustus (zie ons product n°. 10) antwoordden Burgemeester en Wethouders, dat de Schenkweg was hersteld. Intusschen bleek later, dat dat niet het geval was; dat de gemaakte putten slechts met losse aarde waren toegeworpen, zoodat, toen het regenzaizoen aankwam, de weg bleek onbruikbaar te zijn. Daarna echter heeft de Rijn-Spoorweg-Maatschappij zich niet ontzien den Schenkweg, voor zoover zij dien behoefde, geheel op te breken en te verwerken, zoodat de weg geheel is verdwenen en is vervangen door een terrein, met rails belegd en geheel tot spoorweg-baan vervoormd.

Daarover hebben wij ons krachtig beklagd aan Burgemeester en Wethouders bij brief van 25 Januarij jl. (ons product n°. 14). Wij beriepen ons op de handhaving der wet en de daarmede overeenstemmende stellige beloften, ons vooral door den Burgemeester gedaan. Bij voorbaat gaven we te kennen, dat eene eenvoudige opmaking van een proces-verbaal alleen zou strekken om de Rijn-Spoorweg-Maatschappij te stijven in den spot, dien zij met de wet dreef, ons niet zou baten; en dat we dus ernstig verzochten, dat Burgemeester en Wethouders gebruik zouden maken van de

bepaling van art. 61 van het reglement op de wegen en voetpaden en zelve den weg zouden doen herstellen.

In antwoord op onze klacht ontvingen we den 7 Februarij (zie ons product 15) tot antwoord, dat er wegens vernietiging van den weg een proces-verbaal zou worden opgemaakt. Van herstel van het begane onrecht of van bevel om daarmede op te houden, vernamen wij niets: met het plegen van het onrecht kon men dus blijven voortgaan!

De tegenwoordige toestand is dus, dat de Rijn-Spoorweg-Maatschappij, met schending van de strafwet (art. 437 Code Pénal) en van de provinciale verordeningen, moedwillig, en wetende en erkennende daartoe geen regt te hebben, een bestaanden weg vernielt, de burgerlijke regten schendt, die wij en anderen op dien weg hebben, het publiek regt, waarop alle ingezetenen aanspraak kunnen maken, met voeten treedt en de publieke autoriteit trotseert, die zich onderwerpt aan den wil van het magtige ligchaam der Spoorweg-Maatschappij.

Waarlijk, wel een Amerikaansche toestand!

Mij komt het voor, dat herstel van het geschonden regt in de eerste plaats wordt geëischt.

De Maatschappij vertrouwt, dat, even als men zich aan hare ongerechtigheden onderwerpt, en daaraan de regten der ingezetenen prijs geeft, wat de quaestiën, door ons bij de administratie opgeworpen, betreft, wel een of ander *fin de non recevoir* zal worden gevonden; en dan zal hare willekeur haar tot zegen strekken Maar, Mijne Heeren! de maatschappij heeft ook hare regten en hare waardigheid. 's Konings regten om over het publiek karakter van den weg te beschikken, zijn te grovelijk geminacht, dan dat de houding der Rijn-Spoorweg-Maatschappij langer lijdelijk zou worden aangezien; en mijne conclusie is dus, dat de Raad van State den Koning voordrage zijne uitspraak over dit geding te schorsen, totdat de Schenkweg zal zijn hersteld in vroegeren toestand, waartoe door de Regering de noodige maatregelen zullen worden genomen.

2°. Mijne tweede stelling is, dat de Gemeenteraad het besluit tot verlegging van den Schenkweg als publieken weg niet had mogen nemen, zonder daarbij tevens de regten der belanghebbenden te onderzoeken en te handhaven.

De Schenkweg wordt toch niet verlegd wegens den aard der zaak. Noch de bijzondere toestand van den weg, noch verandering in de localiteit vorderen eenige verandering.

De weg wordt alleen verlegd om te gemoet te komen aan den wensch der Rijn-Spoorweg-Maatschappij, die dien weg wil gebruiken om er een spoorweg van te maken,

De Regtbank heeft in zake Enthoven de volgende beginselen vastgesteld, die hier tot leiddraad kunnen strekken.

In overweging 42: „dat, niettegenstaande de wet op de onteigening en de Koninklijke besluiten, waarbij de perceelen zijn aangewezen, de volgens de Grondwet daargestelde reglementen op de wegen en voetpaden van kracht blijven en de bestaande wegen en ten deze de Schenkweg in hun geheel moeten blijven, totdat de legger, waarop zij voorkomen, volgens de bestaande reglementen worde gewijzigd.”

In overweging 44: „dat de verlegging van den Schenkweg, indien zij tot stand komt, niet het noodzakelijk gevolg der onteigening is.”

In overweging 45: „dat noch de eigenaars van den weg zelve, of van de daaraan grenzende gronden, noch zij, die gebruik van dien weg maken, in de gedingen tot onteigening regten daaromtrent kunnen doen gelden, doch dit moeten doen bij gelegenheid, dat zij hunne bezwaren bij de bevoegde administratieve autoriteiten zullen kunnen inbrengen, wanneer er eene wijziging in den legger zal moeten plaats hebben bij verlegging van bestaande of aanlegging van nieuwe wegen, als wanneer

„zij tevens hunne aanspraak over daardoor te veroorzaken schade kunnen doen gelden.“

De weg, door de Regtbank aangewezen, is juist afgebakend.

De administratieve autoriteiten zijn tot wijziging van den legger niet gebonden door de onteigeningswet of de Koninklijke besluiten. Zij zijn in hare beslissing daarover geheel vrij. In het belang van den spoorweg zullen zij waarschijnlijk wel die wijziging vaststellen, maar dan eerst, wanneer de regten van alle belanghebbenden zijn bevredigd.

Nu zeggen Gedeputeerde Staten wel in hunne missive van 11 Januarij aan den Raad van State (product 3), dat ze hunne ondersteuning aan de wijziging van den legger daarmede kunnen verdedigen, omdat die wijziging in het belang van den spoorweg geschiedt.

Maar moet daarom bij de administratieve magt onrecht en willekeur op den voorgrond staan?

De wet op de onteigening is ook gemaakt in het belang van spoorwegen; doch dat neemt niet weg, dat de schade, die te weeg wordt gebracht, moet vergoed worden.

Waar de quaestiën nu, omdat hier het publiek recht geldt, niet voor den civielen, maar voor den administratieven regter moeten gebracht worden, dáár zou die geene vergoeding geven voor het te weeg gebrachte nadeel?

De Regtbank spreekt die onredelijke leer tegen, en zegt, dat de administratieve magt de zaak zal regelen met het oog op de belangen der verschillende regthebbenden.

Het reglement op de wegen en voetpaden doet dezelfde vordering. Zie o. a. artt. 3 en 18: geene verandering dan in overleg met belanghebbenden.

Als Gedeputeerde Staten nu zeggen: wij hebben met geene schadevergoeding te maken, dan antwoord ik: de burgerlijke regter heeft aangetoond, waarom hij er niet mede te maken heeft, en gij wel.

Gedeputeerde Staten sparen ons echter het negatief conflict, doch zeggen, dat wij ons over schadevergoeding met de onteigenende partij moeten verstaan.

Het advies is waarlijk wel wat naïf! In strijd met de bedoeling van de Grondwet zullen zoodanige bepalingen door de administratieve magt worden genomen, dat onze regten ons worden ontnomen zonder de minste schadevergoeding; en nu moeten we ons maar zoeken te redden, door op het gemoed te werken van onze tegenpartij!

Verbazing moet het wekken, als Gedeputeerde Staten in hunnen brief van 11 Januarij u toeroepen, dat Hogendoorn thans niet vermeldt, dat hem in een rechtsgeding de eisch tot schadevergoeding is ontzegd.

Waar hebben Gedeputeerde Staten toch die met de waarheid zoo geheel strijdige bewering van daan kunnen halen?

In het rechtsgeding tusschen Enthoven en de Rijn-Spoorweg-Maatschappij *kan* aan den appelland geen eisch zijn ontzegd, want hij heeft geene vordering kunnen doen, omdat hij, ten gevolge van de tegenspraak van partij, op grond van art. 3 van de onteigeningswet, buiten het proces is gezet.

En dat de Regtbank aan niemand recht op schadevergoeding heeft ontzegd, maar alleen heeft beweerd, dat de quaestiën tusschen partijen door de administratieve magt moesten worden beslist, omdat het een op den publieken legger zich bevindenden weg betref, hebben we gezien.

Het Gemeentebestuur had dus behooren te onderzoeken, of Hogendoorn civiele regten op dien weg kon doen gelden; want òf door de wijziging van den legger vervalt de Schenkweg als weg, en daarmede de civiele regten van Hogendoorn op dien weg: in die redenering zijn wij geheel getrouw aan de uitspraak der Regtbank, en dan behoort de administratieve magt ook te waken voor behoorlijke schadevergoeding, omdat de schade dan een gevolg is van hare daad; — òf die regten blijven bestaan; maar dan mag ook de Schenkweg niet vervallen, en dan houdt iedere reden op voor het wijzigen van den legger. Alleen dus, omdat onze regten niet zijn onderzocht, moet de uitspraak van den Gemeenteraad vernietigd worden.

De vraag moet echter worden beantwoord, of wij wel civiele regten op den Schenkweg kunnen hebben, wanneer die als publieke weg op den legger staat?

Dat, als we dergelijke regten hadden, die nooit kunnen zijn weggenomen door het plaats van den weg op den legger, en dat wij ons op die regten steeds kunnen beroepen, leert ons DE JONGE, *Administratie en Justitie*, blz. 100 a verbis: de Hooge Raad — blz. 101 med.

Ik wensch nu, hoewel mijns inziens ten overvloede, eenige gronden aan te geven ten bewijze, dat aan appellant op den Schenkweg het regt toekomt, bedoeld in art. 719 Burgerlijk Wetboek.

Het karakter van een weg wordt voornamelijk door de plaatselijke gesteldheid uitgemaakt.

Die zegt, dat de Schenkweg geen buurtweg kan zijn, want hij verbindt geene buurten.

Tot verklaring van art. 141 der gemeentewet, zeide de Regering: „Zoo ver de voet-, veld- en andere paden het publiek dienen om van de eene plaats naar de andere te gaan, zijn zij gemeentewegen en derhalve in het artikel begrepen.” Zie *Bijdragen*, deel 4, blz. 161.

Buurwegen daarentegen zijn wegen, en volgens het Romeinsche en volgens het oud-Hollandsche regt aan verscheidene bureu gemeen, die niet dan met gemeene bewilliging dier bureu mogen gesloten worden; ligging en gebruik alleen toonen de geregtigheid tot die wegen aan, of, met andere woorden, de bevoegdheid tot die wegen vloeit voort uit den eigendom van de aangrenzende perceelen. Arrest Hof in Noordbrabant van 27 October 1868, *Weekblad van het Regt* n°. 3122.

Aan die omschrijving voldoet de Schenkweg volkomen.

Hij loopt van de hofstede van den appellant, den Binckhorst, naar den Bezuidenhoutschen weg, en strekt dus alleen aan de aangrenzende bureu tot uitweg naar den Haag. (Zie ook vonnis Enthoven overweging 36.)

Op den Binckhorst is de weg afgesloten met een hek, toebehoorende aan appellant, en dat hij naar goedvinden kan gesloten houden.

Dat die toestand minstens reeds 1½ eeuw heeft geduurd, blijkt uit de authentieke kaarten van Delfland (zie ons prod. 2); het hek staat dáár ook aangewezen.

Zie verder onze koopacte van 3 October 1803 (ons prod. n°. 1), waar op blz. 4 init. 24 med. en 28 med. ons regt op een uitweg naar den Haag en naar Voorburg wordt bedongen, dat van andere landerijen hetzij naar den Haag, hetzij naar Voorburg; zoodat daaruit blijkt, dat de afsluiting ook toen bestond, en de weg dus alleen was een buurtweg, en dat uitgangen bedongen werden op den weg, wat bij een publieken weg niet te pas zou komen; en die acte is verleden voor President en Schepenen van Voorburg, die zeker niet op die wijze over een publieken weg zouden hebben laten beschikken, indien die weg dat karakter had gehad.

Daar komt bij, dat de grond, waarover die weg loopt, steeds heeft toebehoord aan de aangrenzende eigenaren, die ook het eigendom der kunstwerken hadden en die met het onderhoud waren belast.

Zie de overgelegde kaarten: het vonnis Enthoven overweg. 38; onze koopacte blz. 24 med., de overgelegde stukken van Voorburg (onze prod. n°s. 4—6), het praeadvies van Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage, Handel. Gemeenteraad blz. 170 (ons prod. n°. 8), en den ouden thans nog bestaanden legger van wegen en voetpaden van 's Gravenhage.

Hoewel ik het regt om den Schenkweg op den legger te brengen, niet kan bewijzen, omdat ik daar nu geen belang bij heb, merk ik alleen op, dat de wijze waarop dit is geschied, niets bewijst tegen het bestaan van burgerlijke regten aan de zijde van appellant.

Het schijnt toch, dat, toen de Gemeenteraad, daartoe gelast door Gedeputeerde Staten

die dat zullen gedaan hebben op grond van art. 230, al. 2, der gemeentewet, eenen staat op moest maken van de openbare wegen in de gemeente, hij in de meening verkeerde, dat alle wegen, waarover het publiek zich bewoog, daarom publieke wegen waren.

Maar dan was die meening onjuist, want HUGO DE GROOT, *Inleid.*, b. 2, deel 35, par. 10, zegt: „*buurwegen* zijn wegen, die verscheidene bureu 't samen toekomen en „mogen niet gesloten worden dan met gemeene bewilliging, en de vruchten komen „dezelve bureu toe.”

Burgemeester en Wethouders van Voorburg erkennen ook ronduit, dat de weg nooit een publieke weg is geweest; en zij maken dien weg alleen publiek voor het Voorburgsche gedeelte, omdat NB. de ingelanden hunne eigene kunstwegen op hun eigen weg niet onderhielden (zie ons prod. n., 5).

Hiermede is het bestaan van ons burgerlijk regt, waarvan trouwens ieder overtuigd is, die dien weg kent, genoegzaam gestaafd; wij verklaren ons bovendien bereid tot het leveren van meerdere bewijzen, mogt dat worden verlangd.

Wij hebben steeds de blijken gegeven, dat wij het regt aan onze zijde hadden. In het onteigeningsgeding tusschen den heer Enthoven en de Rijn-Spoorweg-Maatschappij hebben we geene poging verzuimd om ons regt te doen gelden; doch we zijn afgestuit op de houding van partij, die, zich verschuilende achter art. 3 van de onteigeningswet, ons belette den strijd aldaar te voeren.

Trouwens heeft de Regtbank uitgemaakt, dat, omdat de Schenkweg op den legger stond, de regten der verschillende belanghebbenden moesten worden geregeld door de administratieve autoriteit.

Hetzelfde regt, dat we van den burgerlijken regter zouden hebben gevraagd, ware die de bevoegde geweest, wat hij ontkent, dat vragen we nu van de administratieve magt, die ten onzen aanzien hetzelfde regt te betrachten heeft, als de burgerlijke regter zou uit te spreken hebben gehad, als de Schenkweg niet een publiekrechtelijk karakter had gehad.

En omdat naar ons regt geen onderzoek is gedaan, en geene poging is aangewend om ons schadeloos te stellen voor de gevolgen, die de verandering van den legger voor ons hebben zal, vragen we vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten, die de uitspraak van den Gemeenteraad bekrachtigt.

3°. Onze derde stelling is, dat het besluit van den Gemeenteraad tot wijziging van den legger moet worden vernietigd, omdat de voorgestelde verandering alleen had kunnen worden geregeld in overleg met de daarbij betrokkene personen, waaronder ook Hogendoorn behoort, en zulks op grond van art. 18 van het reglement. Gedeputeerde Staten zeggen art.: 18 is niet toepasselijk, want het is hier geen nieuwe weg. Een nieuwe weg, beweren zij, is alleen, die eene nieuwe gemeenschap opent tot verbinding van punten, die nog niet verbonden zijn.

Als Gedeputeerde Staten dat zoo verstaan, dan hadden zij de door den Gemeenteraad voorgedragen regeling moeten vernietigen, want dan is de geheele Schenkweg geen openbare weg, daar die geene verbinding van punten in publiekrechtelijken zin is.

De beperking van art. 18 door Gedeputeerde Staten heeft dan ook geen grond.

Art. 3 van het reglement spreekt van het opmaken van den legger in het algemeen, waarbij wel valt op te merken, dat men hier voornamelijk op het oog had het vaststellen van den eersten legger van alle *bestaande* openbare wegen.

Art. 18 spreekt daarentegen van te maken nieuwigheden; van veranderingen in den bestaanden toestand, met het oog op de regten, die daarbij betrokken zijn.

Daarom mag volgens art. 18 zoodanige aanleg niet plaats hebben dan in overleg met de belanghebbenden.

Nu moet ik vragen, of die belangen niet evenzeer kunnen gekwetst worden bij eene omlegging van den weg in eene geheel andere rigting? Is dat zoo, dan vervalt

de opmerking van Gedeputeerde Staten; want de regten van de bijzondere personen mogen door de verandering niet worden gekrenkt: dat wil art. 18.

Art. 3, al. ult., stelt dan ook duidelijk den aanleg van eenen nieuwen weg met de verandering in eenen bestaanden weg op dezelfde lijn.

Art. 18 toont nog om andere redenen aan, hoe zeer Gedeputeerde Staten dwalen.

Als dat artikel toch alleen wilde handelen van wegen, aangelegd in geheel andere rigting dan een bestaande, waarom neemt het artikel dan tevens op de kunstwerken in de bestaande wegen? Gedeputeerde Staten, hoewel op dat argument gewezen, laten dat in hun betoog ter zijde.

De bedoeling is dus duidelijk, dat, waar verandering in het bestaande wordt bedoeld, vóór de regeling overleg met de betrokken personen moet plaats hebben, opdat niemands belangen of regten worden geschonden.

Indien derhalve de aangewezen weg, die van art. 18, ware ingeslagen, en de wijziging ware geschied in overleg ook met ons, dan zouden onze regten gewaarborgd zijn geweest. Over die regten schijnt echter ieder op de luchthartigste wijze te mogen heenstappen.

Ik merk hierbij tevens op, dat Gedeputeerde Staten spreken van eene geringe verlegging van den Schenkweg, alsof het hier zulk eene onbeduidende zaak zou gelden, terwijl het Haagsche gedeelte, en daarover loopt hier alleen de vraag, nu is 800 meters en zal vervangen worden door een weg van 1435 meters, en terwijl bijna al het bestaande wordt weggenomen; want de nieuwe weg zal aanvangen 50 el voorbij *Boschlust* en eindigen aan de Schenkwatering.

Wegens de verkorting van onze regten door de niet-opvolging van art. 18 moet ik dus ook concluderen tot vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten.

4o. De vierde stelling is, dat Gedeputeerde Staten het besluit van den Gemeenteraad tot wijziging van den legger hadden moeten vernietigen wegens schending van art. 19 van het reglement op de wegen en voetpaden.

Art. 19 zegt, dat de breedte van de nieuw aan te leggen wegen moet zijn, *ten minste* van de wegen der 2de klasse 5 ellen. Gedeputeerde Staten kunnen echter uit aanmerking van bijzondere omstandigheden afwijkingen van die bepaling toestaan.

De Gemeenteraad heeft echter bepaald, dat de nieuwe weg zal zijn *ongeveer vier ellen*.

Er is dus strijd met het reglement. En wat antwoorden nu Gedeputeerde Staten? Dat volgens den Hoofd-Ingénieur de tegenwoordige Schenkweg eene breedte heeft van 4 en 4.50 meters, en dat de nieuwe breed zal zijn 4.25 tot 4.50 meters.

Dat bericht van den Hoofd-Ingénieur is natuurlijk hier geheel onverschillig, omdat we met geen feitelyken, maar alleen met den wettelyken toestand, dat is met den legger te maken hebben.

Volgens den legger behoeft de nieuwe weg slechts breed te zijn ongeveer 4 el, volgens het reglement moet dat zijn vijf meters. En dat er bijzondere redenen om af te wijken zouden bestaan, dat hebben Gedeputeerde Staten niet beweerd.

Het bevreemdt mij, dat Gedeputeerde Staten ook op dit betoog mij niet hebben tegengeworpen: het is geen *nieuwe* weg, want dan hadden we het zonderling verschijnsel gehad, dat de breedte van deze verlegging *nergens* ware geregeld, zoodat dan de breedte zelfs op een decimeter had kunnen zijn bepaald.

Gedeputeerde Staten zouden dáár echter bezwaar in hebben; daarom berusten zij *hier* in het betoog, dat wij met een nieuwen weg te maken hebben. Spreken wij echter van de regten, die we aan art 18 ontleenen, dan wordt ons gezegd, dat die nieuw te maken weg volstrekt nog niet is een nieuwe weg.

Uit deze houding van de administratieve autoriteit ontleenen we dus nieuwe kracht voor ons betoog betreffende art. 18.

Derhalve zal dus ook wegens schending van art. 19 van het reglement op de wegen en voetpaden de beroepen beschikking moeten worden te niet gedaan.

Ik concludeer dus ten slotte: 1°. dat de Raad van State den Koning zal voordragen het besluit te nemen, dat de beslissing van het geschil zal worden geschorst, totdat de Schenkweg weder in den vorigen toestand zal zijn hersteld, waartoe van Regeringswege maatregelen zullen worden genomen; en 2°. ondergeschikt, op grond van het niet-eerbiedigen van de regten van den verzoeker en van de schending van artt. 18 en 19 van het reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland, dat de Raad zal voordragen een besluit tot tenietdoening van de beschikking van heeren Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 22 November 1869, waarbij het besluit van den Gemeenteraad van 's Gravenhage van 7 September 1869 is gehandhaafd.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, is deze zaak daarmede afgehandeld.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Achtste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 16 Maart 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 27 Februarij ll., n°. 15, houdende beschikking op *het beroep van het Algemeen Armbestuur te Gorredijk van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, houdende aanwijzing van Gorredijk als domicilie van onderstand van Hoite Aukes Hoekstra* (zie het verslag over deze zaak op blz. 41, 42).

Het besluit is van den folgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van het Armbestuur van Gorredijk (gemeente Opsterland)

van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland dd. 4 Februarij 1869, n°. 24, waarbij Gorredijk is aangewezen als het onderstands-domicilie van Hoite Aukes Hoekstra;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 16 Februarij 1870, n°. 2;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 23 Februarij 1870, n°. 168, 7de Afdeling;

Overwegende: dat de genoemde behoefte in Mei 1833 geboren is te Gorredijk; maar dat aldaar de armlastigheid is ontkend op grond eener vermelding in de geboorte-acte, dat de vader was schipper, wonende in zijn schip, gedomicilieerd te Veenwoude;

dat de juistheid dezer vermelding van elders door niets is gestaafd, en dat de bedoeling van den vader bij het doen der aangifte kennelijk alleen is geweest te verklaren, dat hij te Veenwoude was geboren;

dat toch het ingestelde onderzoek de duidelijke bewijzen heeft opgeleverd, dat de ouders van den behoefte waren zwervende schippers, die nergens aan wal vaste woonplaats hadden, en geen gemeente beschouwden als zetel van hun verblijf;

dat de ouders zijn gehuwd in 1826 te Dragten, de woonplaats der bruid, en dat van de zes kinderen staande hun huwelijk zijn geboren, een te Leeuwarden, een te Gorredijk, twee te Warga en één te Wartena;

dat de moeder van den behoefte onder eede voor den Kantonregter te Leeuwarden heeft verklaard: dat zij was schippersche zonder vaste woonplaats; dat hare drie oudste kinderen te Leeuwarden zijn gedoopt en te Warga hebben school gegaan; dat haar man en zij altijd in hun schip woonden, nu hier dan dáár in de vaart zijnde en hunne lastgelden betalende te Grouw; dat zij meestal te Leeuwarden overwinterden; dat, toen Hoite geboren werd te Gorredijk, zij hun lastgeld betaald hebben te Warga, en eindelijk dat Hoite wel geloot heeft in de gemeente Dantumadeel, maar dat hij zich eerst daartoe heeft aangemeld, nadat hij was afgewezen te Beetsterzwaag en te Warga;

dat, onder die omstandigheden, de plaats, die, naar het 1ste lid van art. 28 der armenwet, voor de geboorteplaats zou moeten gehouden worden, niet kan geacht worden bekend te zijn, en mitsdien het 6de lid van genoemd wets-artikel teregt is toegepast;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het bovenvermeld besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland te handhaven en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 27 Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 27 Februarij ll., n°. 16, houdende beschikking op *het beroep van Algemeene Armvoogden, uitmakende het Burgerlijk Armbestuur van Pietersbierum, gemeente Barradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, houdende*

aantrijving van Pietersbierum als domicilie van onderstand van Eelkje van der Zee (zie het verslag over deze zaak op blz. 29—31).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Algemeene Armvoogden, uitmakende het Burgerlijk Armbestuur van Pietersbierum (gemeente Barradeel), van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 2 April 1869, n°. 22, waarbij Pietersbierum is aangewezen als het onderstands-domicilie van Eelkje van der Zee;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 16 Februarij 1870, n°. 88;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 23 Februarij 1870, n°. 169, 7de Afdeling;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten Pietersbierum als onderstands-domicilie van de genoemde behoeftige, die den 22 Augustus 1844 te Almenum (gemeente Barradeel) geboren is, hebben aangewezen, op grond, dat art. 36 der armenwet ten deze toepasselijk zou zijn, en de behoeftige gedurende hare minderjarigheid voortdurend genot heeft gehad van de ondersteuning, die hare moeder vóór en na de invoering der armenwet onophoudelijk heeft ontvangen van Armvoogden van Pietersbierum, en na hare meerderjarigwording haar domicilie van onderstand ook niet naar elders heeft overgebracht; dat de adressant daartegen heeft aangevoerd, dat de behoeftige moet geacht worden in de jaren 1863 en 1864 zonder genot van onderstand te zijn geweest, daar zij toen, op negentienjarigen leeftijd, gezond en sterk, zeer goed in staat was voor zich zelve te zorgen en zelfs, blijkens eene beëdigde verklaring der moeder, aan deze tot steun is geweest; dat het ingesteld onderzoek de bewijzen heeft opgeleverd, dat Eelkje van der Zee nimmer een eigen middel van bestaan heeft gehad, maar steeds met hare moeder heeft zamen gewoond, uitmakende één huishouden en met hare moeder uitoefenende het bedrijf van vischventster; dat het mogelijk is, dat de dochter der moeder tot steun is geweest, maar dat ook wederkeerig de moeder, die toen nog in de kracht van haar leven was, hare dochter zal hebben bijgestaan; dat niet is gebleken, dat de ondersteuning in geld en in warme spijsen, gedurende de jaren 1863 en 1864 verstrekt, zijn verleend alléén met het oog op de behoeften van de moeder, en dat men dus moet aannemen, dat die zijn gekomen ten bate van het huishouden; dat, onder die omstandigheden, Gedeputeerde Staten wél en terecht hebben beslist, dat deze behoeftige geen vijftien achtereenvolgende maanden is geweest zonder genot van onderstand uit de in art. 36 der armenwet bedoelde fondsen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het bovenvermeld besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland te handhaven en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 27 Februarij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

30. van den 4 dezer, n°. 14, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Alkmaar van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland, waarbij de goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegroting voor 1870* (zie het verslag over deze zaak op blz. 33—41).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Alkmaar van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland dd. 15 December 1869, n°. 68, waarbij de goedkeuring is onthouden aan de begroting dier gemeente voor 1870;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 23 Februarij 1870, no. 6;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 1 Maart 1870, n°. 150, 2de Afdeling;

Overwegende, dat in de begroting van inkomsten en uitgaven van de gemeente Alkmaar voor de dienst van 1870 onder de afdeling „Baten en inkomsten, spruitende uit de gemeente-eigendommen en bezittingen“, is uitgetrokken eene som voor regt van de waag, terwijl onder de afdeling voor de opbrengst van wik- en weeg-, meet- en keurlooën geene som als inkomst is gebragt;

dat Gedeputeerde Staten die begroting niet voor goedkeuring vatbaar hebben geacht, op grond, dat, welke ook de oorsprong moge zijn van de heffing van waaggelden ten behoeve der gemeente Alkmaar, en welke ook de aard dezer regten en de wijze van heffing moge wezen, het na de wet van 10 April 1865 (*Staatsblad* n°. 51) eene uitgemaakte zaak is, dat die regten behooren tot de in art. 238 der gemeentewet bedoelde wik- en weeglooën; dat dus hunne heffing niet kan plaats hebben dan met opvolging der voorschriften, in de artt. 232—235 dier wet gegeven;

dat de goedkeuring door Ons op de heffing der waaggelden slechts is verleend tot 30 April 1870, en dat de waaggelden dus na dien tijd niet meer kunnen geïnd worden, zoo niet eene nieuwe goedkeuring is verleend;

dat de Gemeenteraad daartegen heeft aangevoerd: dat het regt van de waag aan Alkmaar is verleend, niet alleen als belooning voor diensten, aan 's lands zaak bezeten, maar ook als betaling voor leveringen van proviand en oorlogsbehoeften en andere voorschotten, ten algemeenen nutte gedaan, zoodat Alkmaar dat regt heeft verkregen onder bezwarenden titel en het bezit *jure privato*; dat het vrije genot van de vruchten dezer gemeente-bezitting niet mag belemmerd worden zonder voldoende schadeloosstelling; dat de wet van 10 April 1866 (*Staatsblad* n°. 51) alleen vrijheid gegeven heeft om ook wik- en weeglooën als plaatselijke belasting te heffen, maar niet heeft beslist, dat de regten, die aan de waag te Alkmaar geheven worden, tot de in art. 238 der gemeentewet genoemde wik- en weeglooën behooren;

dat uit de geschiedenis blijkt, dat Prins Willem van Oranje en de Staten van Holland, bij oorkonde van 13 Julij 1581, als erkenning en vergelding van „de goede „getrouwheid en vromicheit bij die van Alckmaar bewezen, aan Alkmaar hebben afgestaan de waag en alle profijten daarvan komende, sulcse ende in der vouge die „van wege de Grave van Hollant als zijn domeijnen daar afgegeven ende geuoten „zijn geweest,“ tegen eene recognitie van zeven ponden 's jaars;

dat het regt van de waag nooit is geweest een privaats domeiniale eigendom van den Souverein, maar dat het behoorde tot de regeringsregten, en door de Grafelijkheid geheven werd ter bestrijding van de gemeene uitgaven;

dat dus Alkmaar de waag nooit kan hebben bezeten als burgerregtelijk eigendom;

dat het uitsluitend regt van waaggelden te heffen, ten gevolge van de veranderde begrippen en staatsinstellingen, is komen te vervallen;

dat thans iedere gemeente eene waag mag oprigten, maar wat de heffing der waaggelden betreft onderworpen is aan de bepalingen van het gemeene regt, die dit onderwerp beheerschen;

dat de omstandigheid, dat het gebruik van de waag niet verplichtend is gesteld, aan die inrigting niet kan ontnemen het karakter eener openbare gemeente-inrigting; dat toch dezelfde omstandigheid zich voordoet bij openbare scholen, die nooit zijn ontkend onder de voor de publieke dienst bestemde inrigtingen te behooren; dat de wet van 10 April 1866 (*Staatsblad* n°. 51), blijkens hare geschiedenis en de bevoordingen, waarin zij is vervat, niet anders kan op het oog gehad hebben dan om, gebruik makende van de gelegenheid, in art. 255 der gemeentewet opengesteld, aan Alkmaar te vergunnen de regten harer waag tijdelijk te blijven heffen tot een hooger bedrag dan anders, volgens art. 254 der gemeentewet, geoorloofd zou zijn geweest;

dat dus Gedeputeerde Staten wel en teregt hebben begrepen, dat de begrooting, zoo als die door den Gemeenteraad van Alkmaar is vastgesteld, niet vatbaar is voor goedkeuring;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85) en de wet van 10 April 1866 (*Staatsblad* n°. 51);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het bovenvermeld besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland te handhaven, en het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 4 Maart 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

4°. van den 6 dezer, n°. 19, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Winschoten van besluiten van Gedeputeerde Staten van Groningen, waarbij: 1°. de schutterlijke begrooting voor 1870 definitief is vastgesteld en 2°. de goedkeuring is geweigerd aan de gemeentebegrooting voor 1870 (zie het verslag over deze zaak op blz. 48—50).*

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons door den Gemeenteraad van Winschoten op den 4 December jl. ingediend adres, daarbij verzoekende, dat door Ons zal worden vernietigd

1°. het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Groningen van den 24 November jl., waarbij zij hunne goedkeuring hebben onthouden aan de begrooting der gemeente Winschoten voor het dienstjaar 1870;

2°. het besluit van diezelfde Staten in dato 15 October bevorens, waarbij definitief is vastgesteld de begrooting voor de dienstdoende schutterij aldaar voor het jaar 1870;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 23 Februarij 1870, n°. 3;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 2 Maart 1870, n°. 124, 2de Afdeeling;

Overwegende: dat de Geraeenteraad van Winschoten bij besluit van den 18 September jl. de hem door den Schuttersraad dier gemeente aangeboden begrooting der kosten van de dienstdoende schutterij aldaar voor het jaar 1870, in uitgaven en inkomsten bedragende f 1810, heeft teruggebracht tot het bedrag van f 594.90; dat Gedeputeerde Staten der provincie Groningen, bij hun besluit van den 15 October daaraanvolgende, zich niet vereenigende met de in de begrooting door den Raad gebrachte wijzigingen, definitief de begrooting hebben vastgesteld, zoo als die door den Schuttersraad was ontworpen, en bovendien bij hun besluit van 24 November jl. hunne goedkeuring hebben onthouden aan de gemeentebegrooting van Winschoten voor het dienstjaar 1870, omdat daarop niet voorkwamen de uitgaven voor de schutterij, waarvan zij de begrooting definitief hadden vastgesteld;

dat de toelage uit de gemeentekas voor kosten van de dienstdoende schutterij is een uitvloeisel der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) op de schutterij, en derhalve als eene uitgave, door eene bijzondere wet aan de gemeente opgelegd, op de gemeentebegrooting moet worden gebracht; dat Gedeputeerde Staten alzoö gerechtigd waren hunne goedkeuring te onthouden aan eene begrooting, waarop de toelage, zoo als die definitief door hen was vastgesteld, niet voorkwam, onverminderd hunne bevoegdheid om later, zoo noodig, art. 212 der gemeentewet toe te passen; dat de vraag, of Gedeputeerde Staten teregt de begrooting der kosten van de schutterij definitief hebben vastgesteld in ontvang en uitgaaf ten bedrage van f 1810, hier buiten beschouwing moet blijven, omdat, volgens art. 34 der gemelde wet op de schutterij, geen hooger beroep openstaat tegen het gemeld besluit van 15 October jl., waarbij de schutterlijke begrooting definitief is vastgesteld;

Gezien de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) en die van den 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant te verklaren ongegrond in zijn beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Groningen van den 24 November jl. en niet-ontvankelijk in dat, gericht tegen het besluit dier Staten van den 15 October bevorens.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 6 Maart 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

50. van den 7 dezer, n°. 1, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Huissen van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij zwaarigheid wordt gemaakt om goed te keuren het raadsbesluit van 2 October 1869, n°. 9, strekkende om aan den Stads-Kapellaan en Vicaris G. J. Verwaaijen bij voortdurende eene jaarlijksche schadeloosstelling toe te leggen voor vergoeding wegens gemis van vrijdom van gemeente-lasten en belasting* (zie het verslag over deze zaak op blz. 31, 32).

Het besluit is van den folgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons den 22 November jl. door den Gemeenteraad van Huissen ingediend adres, daarbij verzoekende, dat door Ons, met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Gelderland in dato 26 October jl., zal worden goedgekeurd het besluit van den Gemeenteraad in dato 2 October bevorens, waarbij aan den Stads-Kapellaan en Vicaris G. J. Verwaaijen eene jaarlijksche schadeloosstelling van *f* 35 is toegestaan wegens gemis van vrijdom der plaatselijke belastingen;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 23 Februarij 1870, n°. 91;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 2 Maart 1870, n°. 125, 2de Afdeling;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Huissen, bij besluit van den 2 October jl., aan den Stads-Kapellaan en Vicaris G. J. Verwaaijen, op zijn verzoek, en gelet op art. 194, litt. *g*, van de gemeentewet, waarbij aan de goedkeuring der Gedeputeerde Staten het treffen van dadingen wordt onderworpen, heeft toegestaan eene jaarlijksche schadeloosstelling van *f* 35 wegens beweerd gemis van vrijdom der plaatselijke belastingen; dat Gedeputeerde Staten van Gelderland aan dat besluit hunne goedkeuring hebben onthouden; dat de adressant van dat besluit bij Ons in beroep is gekomen, op grond, dat van oudsher en toen Huissen nog tot het Koninkrijk Pruisen behoorde, aan de betrekking van Kapellaan en Vicaris steeds vrijdom van belastingen was verbonden geweest; dat aan hem reeds vóór het jaar 1680 door het Gemeentebestuur van Huissen voor altijd vrijdom der plaatselijke belastingen is toegekend; dat het genot daarvan aan hem is verzekerd door de conventie van den 25 Mei 1816 en het daarop gevolgde grenstractaat van den 7 October van dat jaar, tusschen het Koninkrijk der Nederlanden en dat van Pruisen gesloten, alsmede door art. 168 der Grondwet; en dat daarop bij Ons besluit van den 9 Mei 1865, n°. 39, niet genoegzaam is gelet; dat onder de bestaande wetgeving niet bij uitzondering en als bij privilegie vrijdom van plaatselijke belastingen kan worden genoten dan in de gevallen, bij de gemeentewet omschreven, waaronder de hierboven bedoelde vrijdom niet behoort; en dat schadeloosstelling verleen en aan den belastingschuldige wegens wettig verschuldigde gemeentebelasting, wat de gevolgen betreft en in het wezen der zaak, volkomen gelijkstaat met het uitdrukkelijk toekennen van vrijdom, en dus evenzeer verboden is; dat vrijdommen van belastingen, als gegrond op het publiek regt, ten allen tijde afhankelijk zijn van de wet, die ze kan intrekken, wijzigen of verminderen, zonder wettig verkregen regten te schenden; dat het beroep op de hiervoor vermelde tractaten, als zoude daardoor de beweerdte vrijdom bij internationale verdragen als verkregen regt gewaarborgd zijn, is volkomen onjuist; dat toch daarin geene enkele bepaling aangetroffen wordt betreffende dezen of dergelijken vrijdom; dat even ongegrond is het beroep op art. 168 der Grondwet, omdat aldaar

enkel sprake is van inkomsten, dat is van tractementen, pensioenen, weduwen-, kinder-, school-, akademiegelden en dergelijken;

Gezien de wet van den 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Gelderland in dato 26 October 1869, den adressant te verklaren ongegrond in zijne daartegen ingebragte bezwaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 7 Maart 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HERCKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het geschil tusschen de gemeenten Amsterdam en Vreeland over het domicilie van onderstand van Cornelis Bouten.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! In het begin des vorigen jaars is in het belelaarsgesticht te Ommerschans opgenomen Cornelis Bouten, zoon van Jan Hendrik Bouten en Aafje Romkes, volgens zijne opgaaf geboren te Vreeland den 11 April 1803.

Het Gemeentebestuur van Vreeland heeft erkend, dat in het trouwboek aldaar is aangeteekend, dat in de Hervormde kerk aldaar op 26 Januarij 1800 zijn gehuwd de genoemde ouders, en dat op 25 Januarij 1801 aldaar is gedoopt een zoon van hen, genaamd Pieter; maar het voegde daarbij, dat het verder niet blijkt, dat aldaar van genoemde ouders kinderen zijn geboren.

De behoeftige heeft nader verklaard: dat zijn vader te Vreeland als heekkundige was gevestigd; dat, vermits er aldaar geene Doopsgezinde gemeente bestond, hij met Paschen 1825 in de Doopsgezinde kerk te Amsterdam is gedoopt; dat zijn vader is overleden in Julij 1809 te Vreeland, zijne moeder in 1849 te Amsterdam; dat hij te Vreeland met zijne ouders gewoond heeft tot November 1809, en na dien tijd met zijne moeder te Amsterdam. Zijn broeder Pieter heeft hij niet gekend; hij vermoedt, dat dit kind een der tweelingen is, waarvan zijne moeder twee jaar vóór zijne geboorte is bevallen, maar die beide zeer jong zijn overleden.

In de acte van zijn huwelijk, den 8 Maart 1826 gesloten met H. C. Ahrens, komt Cornelis Bouten voor als geboren en wonende te Amsterdam; hetzelfde is het geval met de acte van zijn tweede huwelijk, in 1845 aangegaan. Die vermelding steunde op eene aantekening in een geboorte-register van de Doopsgezinde kerk te Amsterdam, thans berustende bij den burgerlijken stand aldaar, luidende: „Cornelis, zoon van Jan Hendrik Bouten en Atje Romkes, geboren elf April 1800 drie“.

Later is overgelegd een uittreksel uit het geboorteregister bij de Vereenigde Doopsgezinde gemeente te Amsterdam, bij die gemeente berustende, in welk register op

bl. 19 staat: „Kornelis geboren 11 April 1803 te Vreeland, ouders Jan Hendrik Bouten, Gereformeerd, en Atje Romkes.“ Deze inschrijving heeft bij voornoemde gemeente plaats gekregen, omdat de moeder dáár lidmaat was. Verder staat, volgens hetzelfde stuk, afgegeven door den Kerkeraad der gemeente, in het boek der leden ingeschreven op bl. 46: Cornelis Bouten, gedoopt 4 April 1824.

In de lotingsregisters voor de nationale militie van 1822 staat de behoeftige ingeschreven als geboren te Vreeland.

Burgemeester en Wethouders van Vreeland zijn bij hunne ontkenenis gebleven.

Gedeputeerde Staten van Utrecht hebben zich met dat gevoelen vereenigd. Zij meenen, dat de opgaven van den behoeftige niet veel waarde hebben, daar hij zich in verschillende dagteekeningen blijkbaar heeft vergist. Het bewijs uit het doopsregister van den Kerkeraad der Doopsgezinde gemeente wordt, naar hun oordeel, geneutraliseerd door datgene, wat bij den burgerlijken stand berust. Wat de opgaven bij de inschrijving voor de nationale militie betreft, deze is volgens hen niet van gewigt ontbloomt, maar steunt vermoedelijk toch alleen op eene verklaring van den persoon zelve. Zij achten alzoo het 7de lid van art. 28 der armenwet op dit geval toepasselijk, en dat mitsdien de plaats, waar de persoon gedoopt is, dat is Amsterdam, voor zijne geboorteplaats moet worden gehouden.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam voeren hiertegen aan, dat de aangehaalde wetsbepaling de plaats van den doop alleen dan voor de geboorteplaats houdt, indien het tegendeel niet blijkt; dat in dit geval het tegendeel blijkt: 1°. uit de verklaringen van den behoeftige zelve, wier geloofwaardigheid niet verzwakt wordt, omdat hij op 65 jarigen leeftijd blijkt in de dagteekeningen kleine onnaauwkeurigheden te hebben begaan, maar integendeel versterkt wordt, omdat er voor hem niet het minste belang is bij eene onjuiste opgave; 2°. uit de overgelegde vrijstelling voor de dienst der nationale militie, en 3°. uit het overgelegde uittreksel uit het doopregister van den Kerkeraad der Doopsgezinde gemeente. Burgemeester en Wethouders voegen daarbij, dat het register, bij den burgerlijken stand gedeponereerd, hoewel het met den naam van geboorteregister wordt bestempeld, niet anders is dan het zoogenaamde kinderen-boek; dat daarin werden ingeschreven de kinderen, die voor toekomstige leden der Doopsgezinde gemeente bestemd waren, waaronder ook geboren in gemeenten, waar geene Doopsgezinde gemeente was gevestigd; bij hunne namen werd enkel de dagteekening en het jaar hunner geboorte gemeld, zonder dat van de geboorteplaats aanteekening werd gehouden. Het is ons, schrijven Burgemeester en Wethouders, gebleken, dat in dat register personen vermeld zijn, die niet in deze gemeente geboren zijn, en wij zijn in staat zoodanige personen op te geven. Aan dat register is derhalve als geboorteregister geene waarde te hechten, en een uittreksel uit dat register kan dus het extract uit het register van den Kerkeraad der Doopsgezinde gemeente niet neutraliseren.

Gedeputeerde Staten van Noordholland, deelende in het gevoelen van het Gemeentebestuur van Amsterdam, adviseren tot aanwijzing van Vreeland als domicilie van onderstand van Cornelis Bouten.

De Afdeeling is thans geroepen in deze zaak een ontwerp van besluit aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een belanghebbende tegenwoordig. Heeft de belanghebbende ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. W. H. J. BARON VAN HEEMSTRA, als Burgemeester van Vreeland, geeft o. a. te kennen, dat de armlastige zich kennelijk heeft vergist in de opgave, dat zijn vader nog twee kinderen zou gehad hebben van zijne tweede vrouw. Belanghebbende heeft over een aantal jaren de registers van den burgerlijken stand na-

gezien; en ook nergens den naam van Cornelis Bouten gevonden. — Op de deswege gedane vraag, of ook uit die registers gebleken is, dat de vader des behoeftigen in Vreeland overleden is, antwoordt belanghebbende, dat daaruit blijkt, dat de vader den 1 Julij 1809 overleden is.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van L. Az. de Visser, te Zwaluwe, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij afwijzend is beschikt op zijn verzoek om vergunning tot het oprigten van een stoomvlasbraakwerktuig.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Leendert Abrahamszoon de Visser, vlasbouwer, wonende in de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe, provincie Noordbrabant, heeft zich bij verzoekschrift gewend tot Zijne Majesteit, daarbij te kennen gevende: dat hij op het hem in eigendom toebehoorende perceel onder de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe, kadastraal bekend sectie G, n°. 106, heeft eene fabriek, waarin hij door middel van paarden het vlas braakt; dat hij, in plaats van door paarden, het vlas wilde braken door een stoomwerktuig, en hij zich tot Gedeputeerde Staten der provincie Noordbrabant heeft gewend, met verzoek om op gezegd perceel te mogen oprigten en in werking brengen een stoomwerktuig met ingemetselden stoomketel van vier paardenkracht ter drijving van werktuigen om het vlas te braken; dat de éénige persoon, die bij het onderzoek *de commodo et incommodo* bezwaren heeft ingebracht, is Cornelis C. Vogel, landbouwer te Hooge Zwaluwe, wiens bezwaren hoofdzakelijk, hierop nederkomen: 1°. dat het bedoeld stoomwerktuig zou worden daargesteld in het centrum der gemeente en slechts op eenige passen afstands van huizen en schuren, ook in de nabijheid van de vlaskeeten van hem adressant, en inzonderheid in zeer korte nabijheid van des reclamants gebouwen, waarvan er een, volgens hem, op eenen afstand van een tiental ellen zoude staan; 2°. dat door de bedoelde stoommachine niet alleen vlasbraking, maar ook vlasdrooging zoude kunnen geschieden, en daardoor gevaar voor brand zoude ontstaan; 3°. dat de vuile stoffen van het stoomwerktuig de bleekerijen in de nabijheid zouden vernietigen, en 4°. dat het water van de aangrenzende waterleiding, ten gevolge van de vlasbraking door stoom, voor het gebruik van de ingezetenen zoude worden bedorven.

Burgemeester en Wethouders van Hooge en Lage Zwaluwe daarentegen verklaarden, dat aan hen geene redenen bekend zijn, waarom het gedaan verzoek niet zoude worden ingewilligd, en adviseerden aan Gedeputeerde Staten om de vergunning te verleenen om ter aangeduide plaatse het voorschreven stoomwerktuig op te rigten en in werking te brengen. — Burgemeester en Wethouders gaven als hun gevoelen omtrent de geopperde bezwaren van C. C. Vogel te kennen: dat, wat het eerste bezwaar betreft, het stoomwerktuig, indien het opgerigt wordt ter aangeduide plaatse, zich zal bevinden buiten den bebouwd kring der gemeente en van de panden van dien reclamant, namelijk sectie G, n°. 891 en 869, en van de zich daarop bevindende gebouwen zal verwijderd zijn, niet, zoo als hij voorgeeft, een tiental ellen, maar respectievelijk ten aanzien van ieder dier gebouwen 67, 80 en 140 meters, terwijl de afstand tusschen het stoomwerktuig en de gebouwen van andere personen, wel is waar, niet zoo ruim is, doch dat geen der eigenaren of bewoners dier panden eenige reclame heeft ingediend, hetgeen de meening versterkt van Burgemeester en Wethouders, dat er geene redelijke vrees voor brandgevaar aanwezig zijn zal. Wat het tweede bezwaar betreft, is door Burgemeester en Wethouders te kennen gegeven,

dat de stoom geleid zal worden door koperen buizen, zoo als zulks geschiedt in vele fabrieken, en daardoor het vlas gedroogd zal worden, zoodat het vlas met geen vuur in aanraking komt en de vlasdrooging derhalve geen gevaar voor brand oplevert. Wat het *derde* punt betreft, dat in de gemeente Zwaluwe, speciaal in de nabijheid van de bewuste plaats, geene bleekcrijzen aanwezig zijn, en ingezetenen slechts hun gewoon huisselijk waschgoed bleeken, waaraan door het op te rigten stoomwerktuig geen nadeel zal worden toegebracht, te meer niet, omdat dit werktuig hoofdzakelijk des winters zal gebezigd worden, en alsdan het bleeken zoo veelvuldig niet is. — Omtrent het *vierde* punt merken zij op, dat door het stoomwerktuig het water in de aangrenzende vliet niet onbruikbaar zal gemaakt worden, omdat geene schadelijke stoffen voor vlasbraking gebezigd worden, waarbij de adressant in deze nog voegt, dat het water in den stoomketel met geene andere bestanddeelen in aanraking komt en zuiver uit de fabriek weder geloosd wordt, en dat integendeel het water veel meer bedorven wordt door de aangrenzende mestkuilen van den reclamant zelven en van vele andere veehouders, welke mestkuilen zich in die vliet ontlasten, en dat er overigens in de gemeente genoegzaam drinkwater voor de ingezetenen voorhanden is.

Over deze zaak hebben Gedeputeerde Staten geraadpleegd den Hoofd-Ingenieur van 's Rijks Waterstaat in de provincie. Deze heeft, onder dagteekening van 29 Julij 1869, zijn ambtsberigt deswege aan Gedeputeerde Staten uitgebragt. Onder overlegging van een kaartje van het bedoeld gedeelte der gemeente Hooge Zwaluwe, merkt de Hoofd-Ingenieur op, dat het werktuig zou worden opgericht op hetzelfde perceel, waarop in het voorgaand jaar de vlaskeet van adressant is gebouwd, ten gevolge van eene wijziging der daartoe betrekkelijk bestaan hebbende politie-verordening. De Hoofd-Ingenieur herinnert verder, dat de plaatsing van een dergelijk werktuig te Drimmelen, wegens te groote nabijheid van andere gebouwen, door Gedeputeerde Staten is geweigerd, blijkens hun schrijven van 4 September 1868; en is van oordeel, dat er alle redenen bestaan om ook in het onderwerpelyk geval de vergunning te weigeren, vooral doordien de plaatsing op eigen grond op perceel sectie G, n°. 352, als verder van de bebouwde buurt verwijderd, en overigens ook onmiddellijk aan het water liggende, geene bezwaren zoude behoeven te ontmoeten. De Hoofd-Ingenieur erkent, wel is waar, dat, wat betreft den hinder voor de naastbij wonenden van den schoorsteendamp en van de uitgeworpen zwarte stoffen, alsmede de verontreiniging van eene tot dagelijksch gebruik dienende waterleiding, door het vuile machine-water, — deze bezwaren niet van overdrijving zijn vrij te pleiten; doch de overige bezwaren acht hij van genoegzaam belang om aan Gedeputeerde Staten in overweging te geven de verlangde vergunning te weigeren, en om tevens aan adressant te kennen te geven, dat zijn verzoek in nadere overweging zal worden genomen, indien het stoomwerktuig op het hem toebehoorende perceel sectie G, n°. 352, wordt opgericht.

Omtrent dit ambtsberigt merkt al dadelijk de adressant in zijn verzoekschrift aan Zijne Majesteit op, dat hij niet kan beoordeelen, of de weigering ten aanzien van Drimmelen al of niet was gegrond, omdat het hem is onbekend, in welke nabijheid aldaar gebouwen staan, en van welke soort en aard die gebouwen zijn; maar dat in ieder geval die verwijzing naar eene weigering elders niet voldoende kan zijn om hier, waar volgens Burgemeester en Wethouders geen gevaar van brand voor de belendende gebouwen bestaat, hem zijn verzoek niet in te willigen.

Intusschen hebben Gedeputeerde Staten, bij hun besluit van 30 Julij 1869, aan den adressant te kennen gegeven, dat tegen de plaatsing van een stoomwerktuig op de door hem aangeduide plaats in de bebouwde kom der gemeente overwegende bezwaren zijn gerezen en dat derhalve aan zijn verzoek, *zoo als het daar ligt*, niet kan worden voldaan.

Daartegen merkt de adressant op, in de eerste plaats, dat het besluit van Gedeputeerde Staten, wel beschouwd, is ongemotiveerd, en wijders, dat hij uit het te

kennen geven, dat aan zijn verzoek, *zoo als het daar ligt*, niet kan worden voldaan, in verband met den slotzin van het rapport van den Hoofd-Ingénieur, moet opmaken, dat Gedeputeerde Staten van oordeel zijn, dat het bedoelde stoomwerktuig zonder bezwaar op een ander aan appellant toebehoorend perceel sectie G, n°. 352, zou kunnen worden opgericht; dat echter adressant op dit laatstgenoemd perceel dat stoomwerktuig niet wel kan oprigten met enig voordeel, omdat alsdan de fabriek op zoodanigen afstand van zijne woning zou zijn verwijderd, dat het hem onmogelijk zoude zijn om op den gang der zaken een behoorlijk toezigt te houden, en het voorts hoogst nadeelig voor hem zoude zijn zijne bestaande fabriek geheel te moeten verplaatsen; dat adressant eenen grooten handel drijft in vlas en tot het bewerken daarvan bezigt meer dan zeventig à tachtig arbeiders; dat hij tot braking van dat vlas, zoo als gezegd is, paarden bezigt, maar door dit middel niet in staat is al zijn vlas te braken, en genoodzaakt is om zich naar elders, soms naar Zevenbergen, soms naar Ridderkerk te begeven, alwaar hij meer dan ééne stoomfabriek vindt, die in de kom der gemeente en in de onmiddellijke nabijheid van andere gebouwen werkzaam is; dat het voor hem adressant uiterst grievend en nadeelig is, dat hem geweigerd wordt zijne industrie uit te oefenen op eene wijze, die elders ook door Gedeputeerde Staten van Noordbrabant in het naburige Zevenbergen is veroorloofd, en hij tot uitoefening van zijnen handel aan andere industriëlen moet betalen aan werkloon eene som, betrekkelijk zeer groot, f 3000 à f 4000 's jaars, die hij op eene wijze, elders geoorloofd, deels voor zich zoude kunnen verdienen, deels door arbeiders in zijne gemeente zoude kunnen doen verdienen; dat adressant verscheidene besluiten van Zijne Majesteit vindt, waarbij in gevallen, waar meer schijn van grond voor het aanvoeren van bezwaren was dan hier, besluiten van Gedeputeerde Staten, houdende eene afwijzende beschikking, zijn vernietigd, en andere besluiten van Gedeputeerde Staten, houdende toewijzing van het verzoek, zijn gehandhaafd; dat hij adressant dan ook vertrouwt, dat het Zijner Majesteit moge behagen het besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waartegen hij bij deze zijne klagten inbrengt, te vernietigen; dat adressant, mogt zijn verzoek niet onvoorwaardelijk kunnen worden toegestaan, bereid is zooveel doenlijk na te komen de voorwaarden, die hem mogten worden opgelegd, om eenig bezwaar, dat hij met Burgemeester en Wethouders zijner gemeente echter niet zien kan, te voorkomen. Redenen waarom hij verzoekt, dat het Zijner Majesteit moge behagen het besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van den 30 Julij 1869 te vernietigen, en hem adressant alsnog de vergunning te willen verleenen om op het perceel onder de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe, kadastraal bekend sectie G, n. 106, op te rigten en in werking te brengen een stoomwerktuig met ingemetselden stoomketel van vier paardenkracht, ter drijving van werktuigen om het vlas te braken.

Nadat dit verzoekschrift van wege Zijne Majesteit den Minister van Binnenlandsche Zaken was in handen gesteld, heeft deze nader geraadpleegd het Collegie van Gedeputeerde Staten, die, onder dagteekening van 31 December ll., hun ambtsberigt hebben uitgebragt, na vooraf eene ambtsberigt, dd. 27 December, van den Hoofd-Ingénieur alsnog te hebben ingewonnen.

Deze berigten komen daarop neder, dat het bewuste perceel, behalve aan de westzijde, overal op korten afstand door gebouwen omringd is; dat gevaar voor brand derhalve is onmiskenbaar bij het verwerken door middel van eene stoommachine van zoo ligt ontbrandbare stof als het vlas is; dat overigens appellant even goed zijn stoomwerktuig kan stellen op perceel n°. 352, en mitsdien de afwijzende beschikking van 30 Julij zou behooren te worden gehandhaafd.

Er zijn bij de Afdeeling memoariën en adressen ingekomen, zoo ten gunste van het verzoek, als ten nadeele daarvan.

In de eerste plaats is door appellant zelven eene memorie ingediend, waarin hij

o. a. te kennen geeft, dat de zoogenaamd onmiddellijke nabijheid van andere woningen bestaat in een afstand van 20 à 25 meters, welke afstand belangrijk genoeg is om te behoeden voor brandgevaar, te ontstaan door een stoomwerktuig van slechts vier paardenkracht; dat de adressant zijne fabriek *niet* kan plaatsen op een ander meer verwijderd perceel, daar de fabriek reeds bestaat op het perceel in quaestie. De bedoeling -- zegt hij -- is, zoo als adressant in zijn request reeds te kennen gaf, thans in *die* fabriek een stoomwerktuig van vier paardenkracht te plaatsen; — dat bovendien de fabriek noodzakelijk in de nabijheid van des adressants woning moest geplaatst worden, omdat een getal van p. m. 80 arbeiders, welke voor de fabriek noodig zijn, een onmiddellijk en voortdurend toezigt vereischt, en dat, bij verderen afstand, hij met andere fabrieken niet zou kunnen concurreren, omdat hij dan nog veel minder arbeiders zou kunnen verkrijgen door dien verderen afstand en den slechten toestand der wegen; dat het in het oog springt, dat het een bepaald nadeel voor de gemeente is, wanneer de adressant genoodzaakt wordt voor f 3000 ongeveer in eene andere gemeente te doen verwerken.

Voorts heeft zich bij memorie een zestal ingezetenen tot deze Afdeeling gewend, ten betooge, dat het verzoek van den adressant wel zou kunnen worden ingewilligd.

Door den appellant zelve zijn nog overgelegd twee verklaringen van de Burge-meesters van Oost- en West- Barendregt en van Hendrik-Ido-Ambacht, houdende, dat de binnen hunne gemeenten aanwezige stoomvlasfabrieken tot dusverre geene of geene overwegende bezwaren hebben opgeleverd.

Tot afwijzing van het verzoek zijn ingekomen: eene memorie van C. C. Vogel en de adressen van een viertal ingezetenen der gemeente, waarin deze hunne bezwaren tegen de aangevraagde oprigting van het stoomwerktuig ontwikkelen.

Naar aanleiding van de door den appellant overgelegde verklaringen van de Burgemeesters van Oost- en West-Barendregt en Hendrik-Ido-Ambacht, heeft de Afdeeling het noodig geacht bij Gedeputeerde Staten van Zuidholland nadere inlichting in te winnen en bepaaldelijk omtrent de vragen: of de inrigtingen aldaar ook bestaan in de bebouwde kom der gemeente en in de onmiddellijke nabijheid van andere gebouwen en, zoo ja, of de ondervinding geleerd heeft, dat geen bijzonder brandgevaar daarvan te duchten is.

Uit de daarop door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten van Zuidholland ingekomen berigten blijkt, dat deels binnen, deels buiten de bebouwde kom der gemeenten, deels nabij, deels verwijderd van andere woningen, de bewuste fabrieken, ten getale van 13, in voormelde gemeenten zijn opgericht, zonder dat tegen de oprigting bij het onderzoek *de commodo et incommodo* bezwaren werden ingebracht; dat, tijdens die ambtsberigten werden gegeven, van geen bijzonder gevaar van brand was gebleken. Volgens den Burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht wordt echter het droogen van vlas langs ijzeren of koperen buizen door *rook* als gevaarlijk beschouwd, zoodat men van die wijze van droogen bijna overal terugkomt en aan het droogen door *stoom* de voorkeur geeft.

Met dit verslag, Mijne Heeren, meen ik te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De appellant verwijst tot de gronden, in zijn adres ontwikkeld. Mogt ook de afstand van 20 à 25 meters nog aan bezwaar onderhevig worden geacht, dan verklaart hij zich bereid het stoomwerktuig 8 à 10 meters verder te plaatsen, waartoe

nog wel gelegenheid bestaat. Op de deswege gedane vraag, langs welke methode hij van plan is het vlas te rooten: door stoom of rook, antwoordt hij: door stoom. Hij deelt verder mede, dat er geen vrees voor brandgevaar behoeft te bestaan, omdat die stoom door koperen buizen geleid wordt, die onder den grond liggen, en het vlas hoegenaamd met geen vuur in aanraking komt. Overigens zal genoegzaam alles van ijzer en steen worden gemaakt. Hij heeft ook geen bezwaar tegen de bepaling, dat de droogkamer geheel van steen worde opgetrokken.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

IV. *het geschil tusschen de gemeenten Steenwijkerwold en Achtkarspelen over het domicilie van onderstand van Melle Scheepstra.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uibringen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Te Franeker is in onderstand opgenomen de behoeftige Melle Scheepstra, schipper van beroep, ten laste van zijne geboorteplaats Steenwijkerwold, provincie Overijssel.

Uit de overgelegde stukken blijkt, dat die behoeftige aldaar werkelijk geboren is op den 31 October 1824, doch tevens, dat de vader van den behoeftige, schipper van beroep, toen heeft opgegeven, dat hij op het tijdstip van die geboorte woonplaats had in het dorp Buitenpost, gemeente Achtkarspelen, provincie Friesland.

Volgens een extract uit het huwelijksregister van die gemeente is die vader Egbert Mennes Scheepstra, toen ook schipper, aldaar, te Buitenpost, op den 3 Julij 1824 in het huwelijk getreden met Elske Feddes Saaimans en is die vader geboren in het dorp Optwijzel, gemeente Achtkarspelen, en was hij destijds aldaar nog woonachtig.

Er is geschil tusschen de gemeenten Steenwijkerwold, het dorp Optwijzel en het dorp Buitenpost, beide in de gemeente Achtkarspelen, over de vraag: waar de behoeftige armlastig is. Te Steenwijkerwold beweert men, dat de behoeftige toevallig aldaar is geboren; dat zijne ouders aldaar destijds niet woonden, maar wel te Buitenpost, zoo als de vader bij de aangifte van zijn kind aan den ambtenaar van den burgerlijken stand zelf heeft verklaard; en dat hij in allen geval, zoo die verklaring onjuist mogt zijn, dan nog woonplaats had te Optwijzel, alwaar hij, blijkens de huwelijks-acte, nog woonachtig was op den 5 Julij 1824, dus slechts ongeveer vier maanden vóór de geboorte van den behoeftige. Te Buitenpost zegt men, dat hij aldaar nimmer heeft gewoond en dat hij die plaats, zoo als dit bij schippers wel meer gebeurt, zal hebben opgegeven als zijne woonplaats, omdat aldaar zijn huwelijk voltrokken is, en hij de daarvoor noodige stukken aldaar heeft moeten ligten. Te Optwijzel wordt beweerd, dat de vader van den behoeftige dadelijk na zijn huwelijk zijne vrouw aan boord heeft genomen en met zijn schip en familie overal heeft gevaren, waar zijn beroep dit medebragt, zonder te Optwijzel eenig verblijf aan den wal of woonplaats te hebben.

Tot driemaal toe is de vader van den behoeftige gehoord over de vraag, waar hij tijdens de geboorte van den behoeftige woonachtig was. De eerste maal verklaarde hij voor Burgemeester en Wethouders van Franeker, dat hij vóór, tijdens en na de geboorte van den behoeftige altijd in een schip heeft gewoond; dat hij in zijn huwelijk tien kinderen heeft verwekt, waarvan nog vier in leven zijn, zijnde de behoeftige, geboren te Steenwijkerwold, in 1824, Fedde, Aafke en Sjoutje, allen geboren te Franeker respectivelijk in 1827, 1832 en 1838; dat bijna al zijne kinderen zijn gedoopt te Fra-

neker, alwaar de jongens ook voor de militie hebben geloot; dat hij, tijdens de geboorte van den behoeftige, Buitenpost, als de plaats, waar zijn hoofdverblijf was gevestigd, had opgegeven, omdat hij het laatst van dáár gekomen was. Bij zijn tweede verhoor heeft hij aan het Gemeentebestuur van Franeker, blijkens missive van dat Bestuur in dato 8 Februarij 1869, te kennen gegeven, dat hij tijdens de geboorte van den behoeftige nog even goed zijn domicilie te Optwijzel had gevestigd, als tijdens zijn huwelijk, op den 3 Julij te voren voltrokken; dat het echter wel zijn kon, dat hij te Steenwijkerwold als woonplaats Buitenpost had opgegeven, daar hij dit meestal deed, wanneer men hem vroeg, waar hij van daan kwam, omdat Buitenpost algemeen bekend was en men Optwijzel dikwijls nooit had hooren noemen; dat hij nu wel begreep, dat dit verkeerd uitkwam, maar dat hij daaraan vroeger nooit had gedacht.

Bij zijn derde verhoor, voor Burgemeester en Wethouders van Harlingen afgelegd, heeft hij, volgens het berigt van het Gemeentebestuur aldaar in dato 26 October jl., ter aanvulling van zijne vroegere verklaringen, opgegeven, dat hij steeds in zijn schip had gewoond en dat dit dus zijne wettelijke woonplaats was; dat hij, wel is waar, soms Buitenpost had opgegeven als zijne woonplaats, omdat deze plaats beter bekend was dan Optwijzel, en ook omdat hij zich aldaar voor zijn patent aangaf; dat hij nimmer een huis heeft bewoond en zijn zoon te Steenwijkerwold geboren is in het schip; dat hij zich nimmer te Optwijzel om andere redenen heeft opgehouden dan voor zijn bedrijf, hetgeen hij thans ook nog wel eens doet, dat is, om mest, turf enz. aldaar te brengen; dat hij bij de aangifte van zijne kinderen Optwijzel niet heeft opgegeven als zijne woonplaats, omdat hij dáár niet voortdurend woonplaats heeft gehad, maar wel woonplaats dáár, waar zijn schip lag.

Gedeputeerde Staten der provinciën Friesland en Overijssel zijn eenstemmig van meening, dat te Steenwijkerwold, als de geboorteplaats, het domicilie van onderstand van den behoeftige is gevestigd, omdat niet is gebleken, dat zijne ouders destijds ergens vaste woonplaats hadden en het veelmeer gebleken is, dat zij vóór en tijdens de geboorte van den behoeftige in de uitoefening van het schippersberoep, aan boord wonende, een zwervend leven leidden, zonder ergens woonplaats te hebben.

Ter beslissing van dit bestuursgeschil, hetwelk krachtens Zijner Majesteits magtiging den 19 Februarij ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, zal alnu een ontwerp van besluit aan den Koning moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

V. het geschil tusschen de gemeenten Oude Pekel-A en Beusichem over het domicilie van onderstand van den minderjarige G. Gernaat.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Geert of Gerard Gernaat is op 16 October 1858 geboren uit Grietje Gernaat, ongehuwd. Deze vrouw woonde te Oude-Pekel-A, en bevond zich in het nosocomium te Groningen, toen zij dáár haren zoon ter wereld bragt. Het Armbestuur van Oude-Pekel-A heeft dan ook altijd tot ondersteuning van dat kind bijgedragen, toen het door de moeder, die in zijn levensonderhoud niet kon voorzien, reeds op den leeftijd van 1½ jaar ter opvoeding werd afgestaan aan eenen neef, Geert Hilberts Panjer, te Nieuwe-Pekel-A.

Toen nu de moeder op 18 April 1869 te Leeuwarden in het huwelijk trad met Albertus Jacobus de Jong, geboren te Beusichem, werd door het Bestuur van Nieuwe-

Pekel-A een nieuw besluit van bedeeeling à /1.25 per week voor dien behoeftigen knaap opgemaakt en ingezonden aan Burgemeester en Wethouders van Beusichem, omdat de onderhoudslast nu, ingevolge art. 31 der armenwet, op deze gemeente was overgegaan. Het Gemeentebestuur van Beusichem, erkennende, dat dáár het domicilie van onderstand van Albertus Jacobus de Jong zijn zoude, sprak evenwel tegen, dat de regel van art. 31 der armenwet in dit geval den zoon van de vrouw van de Jong armlastig zoude maken te Beusichem, omdat dat kind nooit door de moeder zelve was erkend geworden, zoodat er tusschen moeder en zoon geene burgerregtelijke betrekking bestaat.

Dat sustenu wordt door Oude Pekel-A tegengesproken door een beroep op art. 32, al. 1, der armenwet, volgens hetwelk door den vader niet erkende natuurlijke kinderen het domicilie van onderstand der moeder volgen, dat is (vermits hier niet wordt vereischt eene erkenning door de moeder) van degene, die, tot aan bewijs van het tegendeel, als de moeder bekend staat. Erkenning door de moeder heeft zelden plaats. De armenwet vereischt het niet. Deze moeder heeft hare betrekking op het kind, uit de geboorte-acte blijkende door opvolgende daden, altijd erkend en, zooveel zij vermogt, altijd voor hem gezorgd.

Gedeputeerde Staten van Gelderland achten het beweren van Beusichem geheel en al ongegrond. Wel moge (volgens hun oordeel) nooit eene formele erkenning van Geert Gernaat door de moeder gedaan zijn, en mogen dus de burgerlijke betrekkingen, waarop art. 335 van het Burgerlijk Wetboek doelt, tusschen hen niet bestaan; toch is het door niemand betwist, dat zij, overeenkomstig de geboorte-acte van het kind, inderdaad zijne moeder is, en dat is volgens de armenwet voldoende. Gaat nu het domicilie van onderstand der moeder zelve, volgens art. 31 dezer laatstgenoemde wet, door huwelijk over op dat van haren man, dan is dit laatste domicilie, *in casu* Beusichem, het domicilie van onderstand van het natuurlijk kind geworden.

Ten bewijze, dat de moeder hare betrekking op het kind, waarvan hier sprake is, nooit heeft verloochend, is door den Burgemeester van Nieuwe-Pekel-A nog overgelegd het relaas eener voor hem afgelegde verklaring van den reeds genoemden Geert Hilberts Panjer.

Dit geschil is, op 's Konings magtiging, door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 15 Februarij jl. bij deze Afdeeling van den Raad van State ahangig gemaakt.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Negende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 30 Maart 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge.

Mr. K. A. Meeussen,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 11 dezer, no. 6, houdende beschikking op *het beroep van M. Oosterbaan, te Bolsward, van eene beschikking van het Gemeentebestuur aldaar, weigerende de oprigting van een pakhuis of bergplaats voor beenderen of lompen* (zie het verslag over deze zaak op blz. 64, 65).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ. ENZ. ENZ.

Beschikkende op een adres van Marcellus Oosterbaan, koopman, wonende te Bolsward, daarbij bij Ons in beroep komende tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 16 Junij 1869, n°. 25, waarbij hem vergunning is geweigerd om in het huis aan de Kalvermarkt, wijk B, n°. 159, in die gemeente eene bergplaats van beenderen en lompen op te rigten;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 2 Maart 1870, n°. 69;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Maart 1870, n°. 222, 12de Afdeeling;

Overwegende: dat de afwijzende beschikking van Burgemeester en Wethouders steunt op de overweging, dat, voor zooveel de oprigting van een magazijn van beenderen in het bedoelde huis betreft, daardoor aan de naburen groote overlast zou worden veroorzaakt ten gevolge van den stank, welke door de beenderen wordt ver-

spreid, en dat ook in het belang der openbare gezondheid de aanleg van nieuwe inrigtingen van dien aard binnen de bebouwde kom der gemeente niet kan worden vergund;

dat deze bezwaren allezins gegrond zijn te achten, en dat ook de betrokken Geneeskundige Inspecteur, na ingesteld plaatselijk onderzoek, heeft geadviseerd, dat, met het oog op de ligging van het perceel en op de belangen der openbare gezondheid, de vestiging aldaar eener bewaarplaats van beenderen niet behoort te worden toegestaan;

Gezien de Koninklijke besluiten van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19) en van 19 October 1852 (*Staatsblad* n°. 185);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Burgemeester en Wethouders van Bolsward van 19 Junij 1869, het door den adressant daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 11 Maart 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 21 dezer, n°. 11, houdende beschikking op *het beroep van de Commissie tot het Bestuur over de kerkgebouwen enz. van de Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland, waarbij gehandhaafd is de beschikking van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, houdende afwijzing van het verzoek om de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven weder ten gebruike open te stellen* (zie het verslag over deze zaak op blz. 55—64).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III. BIJ DE GRATIE GODS. KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG. ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van de Commissie tot het Bestuur over de kerkgebouwen, goederen, fondsen en inkomsten der Nederduitsch-Hervormde gemeente te Amsterdam, houdende verzoek, dat door Ons, met vernietiging van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordholland van 18 November 1869, n°. 6, aan haar worde toegestaan om de Wester- en Noorder- of Palmkerkhoven te Amsterdam, immers in elk geval het Noorder- of Palmkerkhof, nadat zij behoorlijk overeenkomstig de voorschriften der wet zullen zijn ingerigt, ten behoeve van leden der Nederduitsch-Hervormde gemeente aldaar, weder ten gebruike open te stellen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 8 Maart 1870, n°. 4;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 16 Maart 1870, no. 140, 2de Afdeeling;

Overwegende: dat, nadat het begraven op de bedoelde kerkhoven, op last van het openbaar gezag, sedert 1 Januarij 1866 was gestaakt, de voornoemde Commissie zich bij adres van 15 Junij 1869 heeft gewend tot Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, te kennen gevende, dat, naar haar inzien, de beletselen, die zich vroeger tegen het gebruik dier kerkhoven opdeden, thans door de wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 45) zijn opgeheven, en op dien grond verzoekende om die kerkhoven weder ten behoeve van leden der Nederduitsch-Hervormde gemeente ten gebruike open te stellen;

dat door Burgemeester en Wethouders op dit verzoek afwijzend is beschikt, op grond, dat de bedoelde kerkhoven liggen binnen de vesten der stad en dus binnen de bebouwde kom der gemeente, zoodat het aanleggen van begraafplaatsen aldaar door de bepalingen der genoemde wet wordt verboden; dat dit besluit in hooger beroep door Geëdeputeerde Staten van Noordholland is bevestigd, hoewel op andere gronden, daar toch, naar het oordeel van Gedeputeerde Staten, die kerkhoven wel niet binnen de bebouwde kom der gemeente zijn gelegen, maar toch op eenen aanmerkelijk minderen afstand van gebouwen en getimmerten, die tot de bebouwde kom der gemeente behooren, is verwijderd dan die van 50 meters, door art. 16 der genoemde wet voor den aanleg van begraafplaatsen als minimum voorgeschreven; dat de voornoemde Commissie, bij Ons in hooger beroep gekomen, tegen deze uitspraak heeft aangevoerd: vooreerst, dat het hier geldt bestaande begraafplaatsen, waarop niet art. 16, maar de overgangsbepalingen van artt. 45 en 46 van meergemelde wet van toepassing zijn; en, ten andere, dat, al ware deze zienswijze niet juist, dan nog door de bepaling van art. 16 alleen zou worden belet de weder-openstelling van het Westerkerkhof, dat op 48 meters, maar niet van het Noorder- of Palmkerkhof, dat op 63.50 meters verwijderd is van de gevels der huizen van de Lijnbaansgraecht, zijnde naar het oordeel der Commissie de uiterste grens van de bebouwde kom der gemeente; dat, wat het eerste beweren betreft, artt. 45 en 46 der wet van 10 April 1869 wel vergunnen, dat de bij de invoering dier wet aanwezige begraafplaatsen in sommige gevallen zullen kunnen blijven bestaan, hozeer zich bevindende op eene plek, waar geene nieuwe begraafplaats zou mogen worden aangelegd; doch dat, even als de woorden „blijven bestaan“ in art. 45 niet anders kunnen beteekenen dan „in gebruik blijven“, zoo ook aldaar onder de woorden „thans aanwezige begraafplaatsen“ moet worden verstaan „thans in gebruik zijnde begraafplaatsen“; en dat art. 46, bevelende, dat de bestaande begraafplaatsen in het dáár omschreven geval zullen worden gesloten, zeer zeker niet de reeds vóór het in werking treden der wet gesloten begraafplaatsen heeft bedoeld;

dat alzoo op de Noorder- en Westerkerkhoven te Amsterdam, als zijnde bij de invoering der wet niet meer in gebruik geweest, art. 45 en 46 niet van toepassing zijn; dat, wat het tweede beweren betreft, art. 16 der wet bepaalt, dat geene begraafplaats wordt aangelegd dan op den afstand van ten minste 50 meters van elke bebouwde kom eener gemeente; en dat het geschil loopt over de vraag, wat in deze onder „bebouwde kom“ zij te begrijpen; dat te dezen opzichte niet kan worden aangenomen het gevoelen van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, dat, bij steden, die door muren of vesten zijn omringd, door bebouwde kom is te verstaan het grondgebied, hetwelk binnen de muren of vesten is gelegen; dat integendeel de plaatselijke gesteldheid in elk geval tot rigtsnoer moet strekken; dat van de eene zijde onbebouwde gedeelten, ook al zijn zij binnen de vesten gelegen, buiten de bebouwde kom kunnen vallen, en van de andere zijde de bebouwde kom niet altijd door de vesten wordt begrensd; dat dit laatste bepaaldelijk niet het geval is te Amsterdam, ter plaatse waar de terreinen der beide thans gesloten kerkhoven gelegen zijn, vermits tegenover deze aan de buitenzijde van den singel en daarachter een aantal woonhuizen en andere gebouwen zich bevinden, wel niet overal aan elkander, maar

toch in elkanders nabijheid gebouwd en van de gebouwen binnen de vest alleen door openbare wegen en wateren gescheiden;

dat dus in dat gedeelte der gemeente de bebouwde kom zich buiten de veste uitstrekt, en de terreinen der bedoelde kerkhoven alzoo binnen de bebouwde kom der gemeente zijn gelegen, zoodat het aanleggen van begraafplaatsen aldaar niet is geoorloofd;

Gezien de artt. 14 en 16 der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65) tot vaststelling van bepalingen betreffende het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisregten;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland van 18 November 1869, n°. 6, het door de adresserende Commissie daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 21 Maart 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van Th. Sloof, te Nieuwkoop, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem de vergunning is geweigerd tot oprigting eener grofsmederij in het huis wijk A, n°. 92, aldaar.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Naar aanleiding van het verzoek van Thomas Sloof tot oprigting eener grofsmederij in zijn huis, gelegen binnen de gemeente Nieuwkoop, wijk A, n°. 92, had op 22 Januarij ll. het gebruikelijk onderzoek *de commodo et incommodo* plaats. Drie bureu kwamen bij die gelegenheid in bezwaar tegen de voorgenomen oprigting. De bezwaren waren vierledig: 1. het nadeel, dat veroorzaakt zou worden door het zwarte vuil (zoogenaamde stibben), hetwelk zich in den omtrek verspreiden, de omliggende bleekvelden en goten verontreinigen en, wat één der reclamanten meer bijzonder betreft, zijnde genees-, heel- en verloskundige binnen de gemeente, het op den duur houden der apotheek in diens woning bijna onmogelijk maken zou; 2. het te vreezen brandgevaar voor de naburige woningen, terwijl in het dorp bijna alle huizen met riet zijn gedekt; 3. het aanboudend, rustversturend gedruisch, uit de werkzaamheden in de smederij te wachten, en 4. de waardevermindering der omliggende perceelen door de vorengenoemde bezwaren, indien de gevraagde vergunning werd verleend.

Een der reclamanten, optredende als Kerkmeester van het Roomsche-Katholijc Kerkbestuur te Nieuwkoop, drong die bezwaren aan, met het oog op het voornemen van

bedoeld Kerkbestuur om op een, aan hetzelfde toebehoorend, naburig perceel een gebouw daar te stellen, voor welk eventueel op te rigten gebouw alsdan dezelfde bezwaren zouden gelden, die nu door de twee andere reclamanten worden aangevoerd met opzigt tot reeds bestaande gebouwen.

Burgemeester en Wethouders van Nieuwkoop hebben vervolgens den 24 Januarij ll. aan Th. Sloof de oprigting eener grofsmederij geweigerd bij een besluit, waarbij zij overwogen: dat bij eene inspectie *in loco* is gebleken, dat de bij het proces-verbaal *de commodo et incommodo* aangegeven bezwaren werkelijk bestaan voor de belendende perceelen; dat bedoeld gebouw is staande en gelegen in de bebouwde kom der gemeente, en wel in de nabijheid van de Roomsch-Katholieke kerk, waarin dagelijks kerkelijke diensten worden verrigt, zoodat de uitoefening van eene ijzersmederij, waar onophoudelijk op het aambeeld wordt geslagen, alligt stoornis daarin zoude veroorzaken; dat daarenboven het algemeen belang dezer gemeente vordert en het de algemeene wensch der ingezetenen is om geene vergunningen tot het oprigten van grofsmederijen in de bebouwde kom der gemeente te verleenen, zoowel uit het oogpunt van de onreinheid en het aanhoudend geraas, die dezelve veroorzaken, als wegens het meerdere gevaar voor brand, dat daardoor ontstaat, en waarvan in den laatsten tijd maar al te zeer in deze gemeente is gebleken, welk brandgevaar te grooter is, omdat de meeste huizen alhier, ook die in de nabijheid van het huis van Th. Sloof, zoowel als dat huis zelf, met riet gedekt zijn; en in aanmerking nemende, dat er ook geene gelegenheid bestaat om, door het stellen van voorwaarden bij het verleenen der gevraagde vergunning, aan de bestaande bezwaren te ontmoet te komen, en er bovendien in deze gemeente buiten de bebouwde kom, waar reeds een zoo groot aantal smederijen bestaat, ook nog overvloedige gelegenheid gevonden wordt tot het oprigten van nieuwe smederijen. Het is op deze gronden, dat Burgemeester en Wethouders de gevraagde vergunning hebben geweigerd.

Van daar een beroep op den Koning door Th. Sloof, die in zijn verzoekschrift aan Zijne Majesteit te kennen geeft, dat hij in zijne broodwinning zeer benadeeld is door de weigering van Burgemeester en Wethouders en verzoekt, dat hem alsnog eene gunstige vergunning worde verleend.

Gedeputeerde Staten zijn op dat request gehoord door den Minister van Binnenlandsehe Zaken.

Eene Commissie uit Gedeputeerde Staten met den Hoofd-Ingénieur van den Waterstaat in het tiende distriet heeft daarop een onderzoek *in loco* ingesteld.

De Hoofd-Ingénieur heeft in zijn rapport van 12 Februarij ll. te kennen gegeven: De op te rigten grofsmederij zal worden geplaatst in de achterwoning van het door den adressant bewoond huis, en zal bestaan uit twee zoogenaamde vuren of smidsen; het uit te oefenen bedrijf is het vervaardigen van deurhengsels en duimen; een bedrijf, dat in de gemeente Nieuwkoop fabriekmatig op vele plaatsen wordt uitgeoefend. Eene bestaande fabriek van twaalf vuren of smidsen is op een afstand van ongeveer 70 meter verwijderd van de kerk der Roomseh-Katholieke gemeente; de op te rigten smederij zal daarvan verwijderd zijn 50 meter. Het achterhuis is bedekt met pannen en geheel ingerigt, zoo als voorbedoelde grootere smederij. Het voorhuis is bedekt met riet, zoo als meest alle huizen in Nieuwkoop. De woning staat geheel op zich zelve; de naastbij zijnde woning op 6 meter afstand is de eigendom en, het zuidelijk opvolgende, het woonhuis, van den medicijnmeester, die gereelameerd heeft. Het laatste zal 15 meter van de woning des adressants gelegen zijn. Men houdt in Nieuwkoop — zegt de Hoofd-Ingénieur — als kom der gemeente, de bestrating met klinkersteen. De woning des adressants is nog als laatste huis aan het zuidelijk gedeelte van die dorpstraat gelegen op 8 à 10 minuten afstand van het gemeentehuis; de naastgelegen buur manswoning is reeds niet meer aan de klinkerstraat gelegen. Uit het oogpunt van brandgevaar — zegt de Hoofd-Ingénieur — is hier geen meer vrees te duchten dan

ergens anders bij dergelijke inrigtingen in dezelfde gemeente. Hinder voor uitoefening van de openbare godsdienstoefening is niet meer, zoo dit al niet als *te* overdreven moet aangemerkt worden, als door de smederij van 12 vuren wordt te weeg gebracht. Het nadeel voor regenwater en bleeken, van het zwart en vuil of de zoogenaamde stibben, is een bezwaar van eenige meer beteekenis, omdat werkelijk de stibben, bij regen, op bleekgoed roestvlekken achterlaten; bij deze bleeken moet evenwel niet gedacht worden aan een uit te oefenen bedrijf als bleeker, dan wel aan een grasplek voor eigen gebruik. De geopperde bezwaren, door Burgemeester en Wethouders van Nieuwkoop toegestemd, komen den Hoofd-Ingenieur voor, uit een algemeen oogpunt, en met terugzigt op verleende toestemmingen tot oprigting van fabrieken van veel meer omvang en ingrijpenden aard, in veel grootere gemeenten en bij veel ongunstiger omstandigheden, niet te mogen beletten de uitoetening van een bedrijf, dat in de gemeente Nieuwkoop algemeen wordt uitgeoefend en als het ware dáár te huis schijnt te zijn.

Gedeputeerde Staten, in hun ambtsberigt van 15 Februarij 11. aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, vereenigen zich met het rapport van den Hoofd-Ingenieur en laten zich daarbij in denzelfden geest uit als die hoofd-ambtenaar van 's Rijks waterstaat. Zij merken overigens nog op, dat, al moge het, blijkens het besluit van Burgemeester en Wethouders van 24 Januarij 11., de algemeene wensch van Nieuwkoop's ingezetenen zijn, dat in de bebouwde kom der gemeente geene grofsmederijen meer worden opgerigt, dit echter geene afdoende reden tot weigering der gevraagde vergunning kan zijn in een tijd, waarin ook te midden der aanzienlijkste gemeenten dergelijke vergunningen worden verleend. Gedeputeerde Staten merken verder op, dat, wel is waar, in de gemeente Nieuwkoop de meeste huizen, ook die, in de nabijheid van het huis van Th. Sloof, zoowel als dat huis zelf, met riet gedekt zijn; doch dat de politie-verordening voor die gemeente eene bepaling inhoudt, volgens welke de daken der huizen, bij herstel of vernieuwing, met pannen moeten worden gedekt. Wanneer die bepaling streng wordt gehandhaafd, dan zal dit bezwaar allengs verminderen. Intusschen is aan Gedeputeerde Staten gebleken, dat van die bepaling gewoonlijk ontheffing wordt gevraagd en verkregen, waaruit blijkt, dat aan dit bezwaar in den regel niet zóóveel gewigt wordt gehecht als uit het berigt van Burgemeester en Wethouders zou moeten worden afgeleid. — Op grond van een en ander zijn Gedeputeerde Staten van oordeel, dat er allezins termen bestaan voor het nemen eener gunstige beschikking op het hooger beroep, door Th. Sloof bij Zijne Majesteit ingesteld.

Er zijn bij de Afdeeling memoriën ingediend: 1°. van Th. Sloof zelven; 2°. van eenige ingezetenen van Nieuwkoop tot aanbeveling van Sloofs belangen, en 3°. van de drie personen, die reeds bij het onderzoek *de commodo et incommodo* waren in bezwaar gekomen, daarbij opmerkende: 1°. dat Gedeputeerde Staten in hun rapport van 11 Februarij het brandgevaar te ligt hebben geteld: „immers de feiten spreken hier,“ zeggen adressanten, „hoe menigvuldig brand ontstaan is in andere smederijen, in de gemeente gelegen, en welke in den laatsten tijd in al hun gevaar volgens adressanten zijn bekend geworden, zoodat het noodig is in de toekomst daartegen te waken“; 2°. dat de ingezetenen, die thans in het belang van Sloof zich tot de Afdeeling gewend hebben, in geheel anderen zin zouden te werk gaan, indien de smederij naast hunne woningen wierd opgerigt; 3°. dat, indien onverhoopt Sloofs verzoek moest worden ingewilligd, daaraan de noodige voorwaarden mogten worden verbonden, namelijk het bouwen van een steenen schoorsteen, hoog 15 meters, en het voorzien der houten schuur of loods, waarin der smederij zal uitgeoefend worden, van steenen gevels.

Verdere stukken zijn er niet ingekomen, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn belanghebbenden opgekomen. Hebben de belanghebbenden ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De belanghebbende VAN DER TOL, met verwijzing tot den inhoud der ingediende stukken, houdt de bewering vol, dat er bij vergunning tot oprigting der grofsmederij op de aangeduide plaats, en dus binnen de kom der gemeente, gevaar voor brand bestaat, zoo als de ondervinding meermalen heeft aangetoond. Daarbij is het volgens hem te voorzien, dat de nabij gelegen percelen ook veel in waarde zullen verminderen.

De APPELLANT meent van zijnen kant, dat de geopperde bezwaren in hooge mate overdreven zijn, en voegt er bij, dat hij reeds door de ondervonden weigering en den tijd, die er sedert verlopen is, eene aanzienlijke schade lijdt en sedert tien weken geenerlei verdiensten heeft om voor zijn gezin te kunnen zorgen. Op de deswege aan hem gedane vragen geeft hij voorts te kennen, dat zijne smidse wel van hout is, maar daarentegen de schoorsteen van steen zal worden opgericht ter lengte van 5 el en wel een voet of 2 boven het dak zal uitkomen. Zoo men uitdrukkelijk mogt verlangen, dat de smidse geheel van steen worde opgericht, zal hij zich daaraan onderwerpen. Er zijn echter te Nieuwkoop voor het meerendeel smidsen van hout, zonder dat er ooit gevaar voor brand was. Maar hij is bereid, des gevorderd, zijne smidse van steen te laten oprigten en den schoorsteen ook hooger op te trekken.

De belanghebbende VAN DER TOL misgunt den appellant de verlangde zaak niet; maar meent, dat zij zeer gemakkelijk op eene andere plaats kon worden ingerigt, buiten de kom der gemeente. Ook zou hij het wenschelijk achten, dat de schoorsteen eene lengte had van 15 el, gelijk onderscheidene smidsen te Nieuwkoop er van voorzien zijn.

De APPELLANT bestrijdt nog nader het aangevoerde door den vorigen belanghebbende, onder opmerking overigens, dat zijne smidse genoegzaam aan het einde van het dorp ligt, en er alzoo geen grond voor vrees bestaan kan uit het oogpunt van brandgevaar.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het adres van den Raad der gemeente Veendam, houdende verzoek, dat de bezwaren van Gedeputeerde Staten van Groningen tegen de wijze, waarop, ter uitvoering van het Koninklijk besluit, betreffende de oprigting eener dienstdoende schutterij in die gemeente, in de gemeentebegrooting is voorzien, ongegrond worden verklaard.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Het is aan deze Afdeeling van den Raad van State uit de behandeling in Januarij dezes jaars van een beroep van den Gemeenteraad van Veendam, tegen eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Groningen ten aanzien der gemeentebegrooting voor 1869, bekend, dat bij dat Gemeentebestuur bezwaar bestaat tegen het Koninklijk besluit van 8 Februarij 1861 (*Staatsblad* n°. 20), waarbij o. a. bevolen is de oprigting eener dienstdoende schutterij in die gemeente (1).

Toen in den loop van 1869 dien ten gevolge noodig geworden was eene supplettoire begrooting van uitgaven voor de daartoe vereischte kosten, en toen èn de Raad èn Burgemeester en Wethouders weigerden daartoe het noodige te verrigten, is door Gedeputeerde Staten op 1 October 1869 een besluit genomen, waarbij een nieuwe post

(1) Zie blz. 9 -- 15, 45, 46.

van uitgaven tot dat doel op de toen loopende begrooting is gebracht. Het *daartegen* door den Raad van Veendam ingesteld beroep is bij Zijner Majesteits besluit van 7 Februarij 1870, n°. 17, *ongegrond* verklaard. Dusverre kan worden volstaan met eene herinnering aan het gebeurde met die begrooting voor 1869.

Inmiddels had de Gemeenteraad van Veendam op de gemeentebegrooting voor 1870 slechts eene som van *f*101 uitgetrokken voor „kosten der schutterij,“ door die omschrijving willende in het midden laten, of er zoude zijn eene dienstdoende of wel eene rustende schutterij. Gedeputeerde Staten verlangden eene verandering in na te melden zin; en vermits Burgemeester en Wethouders, met den Raad eenstemmig denkende omtrent het punt in geschil, weigerden art. 126, al. 2, der gemeentewet toe te passen, hebben Gedeputeerde Staten van Groningen, bij brief van 24 December 1869, op de gemeentebegrooting voor 1870 aan den Raad de bedenking gemaakt, dat de post voor de kosten van de schutterij, uitgetrokken tot eene som van *f*101, zoude moeten luiden: toelage tot de kosten der dienstdoende schutterij, en worden uitgetrokken tot eene som van *f*2000, op welk bedrag die toelage uit de gemeentekas was bepaald bij hunne definitieve vaststelling der schutterlijke begrooting.

De Gemeenteraad van Veendam wendt zich nu met een adres tot den Koning, bererende: dat Gedeputeerde Staten ten onregte hunne goedkeuring aan de begrooting voor 1870 zouden hebben onthouden; dat de omschrijving „kosten van de schutterij“ zoo is gesteld, omdat, hetzij er eene dienstdoende of eene rustende schutterij mogt zijn, de kosten dan altijd uit dien post zouden kunnen betaald worden; dat Gedeputeerde Staten van de veronderstelling uitgaan, dat er te Veendam eene dienstdoende schutterij moet zijn, doch dat dit afhangt van het al of niet aanwezig zijn eener bevolking van 2500 zielen binnen den kring of omtrek der gebouwen, hetgeen de Raad ontkent in die gemeente het geval te zijn; dat, aangenomen zelfs, dat er eene dienstdoende schutterij moet zijn, Gedeputeerde Staten de daarvoor noodige kosten niet mogen opvoeren tot een bedrag, de middelen der gemeente verre te boven gaande.

Ter loops zij nog vermeld, dat omtrent een ander geschilpunt, dat de goedkeuring der begrooting scheen in den weg te staan, namelijk een post voor de opbrengst van het schutgeld, de Raad verklaart zich naar het gevoelen van Gedeputeerde Staten te willen schikken.

Het request aan den Koning strekt eindelijk daartoe, dat de Koning het door Gedeputeerde Staten omtrent den post, rakende de schutterij, op de begrooting voor 1870 gemaakt bezwaar moge ongegrond verklaren.

Aan deze Afdeeling is door den Raad nog ingezonden een extract uit de notulen zijner op 30 November 1869 gehoudene vergadering, houdende de bedenkingen tegen verscheidene posten, op de schutterlijke begrooting voorkomende.

Gedeputeerde Staten, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op dat adres aan den Koning gehoord, hebben in hun berigt van 11 Februarij jl. berigt, dat zij de omschrijving van den betwisten post verlangen: „toelage tot de kosten der dienstdoende schutterij“, als steunende op art. 36 der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), in verband met het Koninklijk besluit van 8 Februarij 1868 (*Staatsblad* n°. 20); dat 's Raads omschrijving voortvloeit uit een denkbeeldigen twijfel ten aanzien van het wettig bestaan eener dienstdoende schutterij te Veendam; dat daarvoor geen grond bestaat na het bevel, vervat in het besluit van 8 Februarij 1868, welks innerlijke waarde niet staat ter beoordeeling van den Raad; als deel der uitvoerende rijksmagt mag hij niet treden in eene waardering der juistheid van genomene maatregelen van algemeen bestuur.

Ook — zoo vervolgen Gedeputeerde Staten — werd door den Raad verkeerdelijk getreden in eene beoordeeling der schutterlijke begrooting, welke door Gedeputeerde Staten definitief is vastgesteld; daartoe toch is de Raad onbevoegd; beroep op den

Koning te *dien* aanzien is niet toegelaten; en het komt daarom Gedeputeerde Staten onnoodig voor om den Raad te volgen in de waardering van de onderdeelen dier schut-terlijke begrooting, welke der Raad tot de moeilijk te staven bewering leidt, dat de toelage van f100 voldoende zou zijn. Zij adviseren dus tot afwijzing van het ge-
daan verzoek.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de ver-
gadering.

Tiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 13 April 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling is ingekomen een Koninklijk besluit van den 1 dezer, no. 14, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Nieuwe Schans (provincie Groningen) en Franekeradeel (provincie Friesland) over het domicilie van onderstand van Douwe Lammerts de Vries* (zie het verslag over deze zaak op blz. 24 en 25).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het geschil tusschen de gemeenten Nieuwe Schans en Franekeradeel over het onderstands-domicilie van Douwe Lammerts de Vries;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 21 Maart 1870, n°. 90;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 29 Maart 1870, n°. 183, 7de Afdeling;

Overwegende:

dat deze behoefte, die, bij besluit van den Burgemeester van Workum van den 23 Februarij 1868, in onderstand is opgenomen, den 30 April 1862 te Nieuwe Schans is geboren; en dat in de geboorte-acte wordt vermeld, dat de ouders destijds woonden aan scheepsboord en gedomicilieerd waren te Franekeradeel;

dat het Gemeentebestuur van Nieuwe Schans, op grond dezer vermelding, weigert de armlastigheid van den behoefte te erkennen; en dat het Gemeentebestuur van Franekeradeel de inwoning der ouders van den behoefte in die gemeente, tijdens de geboorte van den behoefte, betwist, op grond, dat uit het register van werklieden door den sloopstimmerman W. J. Leijenaar, te Midlum, in die gemeente, gehouden, blijkt, dat Lammert de Vries, vader van het in onderstand opgenomen kind, op 5 Maart 1860 Midlum met der woon heeft verlaten en met zijn gezin een door hem gekocht schip heeft betrokken, om daarmede turf en andere grondstoffen te vervoeren, zonder vaste bestemming of ligplaats te hebben; dat hij eerst in Junij 1862 weder bij genoemden Leijenaar in dienst is getreden en toen, na eenigen tijd nog in zijn schip te hebben gewoond, zich met zijn gezin in het naburige Almenum met der woon heeft gevestigd;

dat uit het ingesteld onderzoek wel is gebleken, dat genoemde Lammert de Vries in het tijdvak van Maart 1860—Junij 1862 eenmaal te Midlum heeft overwinterd, maar tevens dat hij den anderen winter te Bolsward heeft doorgebracht; dat hij zijne vrachten nu eens van deze dan weder van gene plaats haalde, en nu eens hier dan elders bragt, maar niet hoofdzakelijk van of naar Midlum vervoerde; dat het niet is gebleken, dat hij in dat tijdvak het voornemen gehad heeft om, wanneer de schipperij niet slaagde, naar Midlum terug te keeren en weder aldaar aan wal te gaan wonen, en dat hij ook werkelijk bij het verlaten van het schip zijne woonplaats niet aldaar heeft gevestigd;

dat hij, onder deze omstandigheden, niet geacht kan worden na zijn vertrek uit Midlum zijne woonplaats aldaar te hebben behouden; en dat alzoo de vermelding van Franekeradeel als zijn domicilie, in de geboorte-acte van den behoefte voorkomende, niet is bevestigd;

dat alzoo de plaats, waar de geboorte van zijn zoon Douwe is voorgevallen, diens domicilie van onderstand is;

Gezien art. 28, 6de lid, der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de gemeente Nieuwe Schans aan te wijzen als het onderstands-domicilie van Douwe Lammerts de Vries.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 1 April 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde :

II. *het geschil over het domicilie van onderstand van Tieke Lammerts Rozema.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! In Januarij 1869 werd de armlastige Tieke Lammerts Rozema in onderstand opgenomen te Nijega (gemeente Smallingerland), hare woonplaats, ten laste van Suameer (gemeente Tietjerksteradeel), alwaar zij zou zijn geboren op den 13 Mei 1814 uit het huwelijk van Lammert Biemers Rozema en Tielkje Jelkes de Haan.

Bij brief van 1 April 1869 meldde het Gemeentebestuur van Tietjerksteradeel aan dat van Smallingerland, in antwoord op de gebruikelijke kennisgeving van 23 Januarij te voren, dat de Armvoogden van Suameer aan eerstgenoemd Gemeentebestuur hadden te kennen gegeven, dat de onderstand van Tieke Lammerts Rozema, met veertien dagen na dato moest ophouden, zullende de declaratie van den verstrekten onderstand op tijd worden betaald.

Op 5 Junij 1869 werd de genoemde arme op nieuw in onderstand te Nijega opgenomen en wel, even als in Januarij, ten laste van Suameer.

Op 23 Junij gaf echter het Gemeentebestuur van Tietjerksteradeel alsnu te kennen, dat het onderstands-domicilie der armlastige te Suameer werd ontkend, als zijnde van hare geboorte aldaar niet gebleken.

Daarop nam op 1 Julij 1869 het Gemeentebestuur van Smallingerland een nieuw besluit, waarbij T. L. Rozema werd bedeed ten laste van het Rijk in den zin van art. 33 der wet tot regeling van het armbestuur, en gaf het daarvan kennis op 6 Julij aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Uit de stukken blijkt, dat de ouders der armlastige op 17 April 1808 in de kerk te Suameer zijn gehuwd. Buiten de armlastige werden uit dat huwelijk nog drie kinderen geboren, allen kort na de geboorte gestorven. In de registers van den burgerlijken stand komen voor één zoon, Wijmen, geboren in 1811 te Suameer, en ééne dochter, Sijtske, geboren onder Bergum in 1817. De derde, mede eene dochter, zou omstreeks 1818 onder Suameer geboren, doch dadelijk overleden, en daarom waarschijnlijk niet in de registers van den burgerlijken stand ingeschreven zijn. Van de geboorte der armlastige in deze werd evenmin aangifte voor den burgerlijken stand gedaan, naar het schijnt, omdat, bij afwezigheid des vaders, de moeder meende, dat zoodanige aangifte voor meisjes niet noodig was.

De armlastige heeft, volgens eigene verklaring, met hare ouders de beide eerste jaren van haar leven te Suameer, later te Bergum, daarna wederom gedurende acht jaren te Suameer en eindelijk te Nijega gewoond. Haar vader is in 1837 en hare moeder op 19 April 1869 te Nijega overleden.

Door de kantonregters te Beetsterzwaag en te Bergum zijn onder eede verscheidene getuigen gehoord betreffende de vraag, wáár de armlastige geboren is en verdere omstandigheden. Hunne verklaringen (behalve van enkelen, die weinig of niets wisten mede te deelen) komen hoofdzakelijk daarin overeen, dat de armlastige op de Harste, onder Suameer, zou geboren zijn. Met name is deswege zeer omstandig de getuigenis van zekere weduwe Rietstra, te Suameer, oud 75 jaren, die verklaarde, onder opgave van velerlei daadzaken en omstandigheden, dat zij de vroedvrouw is gaan halen, toen in 1814 der armlastige moeder zou gaan bevallen van Tieke Lammerts Rozema, de armlastige in deze. Volgens een ander getuige was de armlastige reeds vóór een jaar of vier, destijds te Nijega woonachtig, almede door Suameer ondersteund; eene daad-

zaak, die getuige zich herinnerde, omdat hij destijds was Armvoogd te Nijega, en Armvoogden van Nijega haar toen naar Suameer hadden verwezen.

Armvoogden van Suameer en het Gemeentebestuur van Tietjerksteradeel blijven intusschen zwarigheid maken om Suameer als het onderstands-domicilie in deze te erkennen, aangezien slechts ééne getuige, de voormelde weduwe, bepaaldelijk omtrent tijd en plaats van de geboorte der arme inlichtingen heeft gegeven, en een op zich zelf staand getuige huns inziens niet voldoende is.

Gedeputeerde Staten van Friesland zijn van hetzelfde gevoelen. Verdere memoriën zijn bij den Raad niet ingekomen.

Het is omtrent dit geschil, dat eene voordragt door dezen Raad alsnu aan den Koning zal behooren te worden gedaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het beroep van A. Maris Cz. c. s., Ingelanden van het waterschap den Ouden Fijnaart, gemeente Fijnaart, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 31 December 1869, houdende afwijzing van het verzoek tot vernietiging der verkiezing van Jan van Dis Jz. tot lid van het Bestuur over gemeld waterschap.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Op den 13 October jl. is door stemgeregtigde Ingelanden van het waterschap den Ouden Fijnaart, gemeente Fijnaart, tot lid van het Bestuur gekozen Jan van Dis Jz. Hij was geen stemgeregtigde Ingeland; wel was dat Maria van der Linde, weduwe Jan Meeuwisse van Dis, zijne moeder, die hem had aangewezen om haar stemregt enz. uit te oefenen.

De benoemde van Dis had aan Gedeputeerde Staten der provincie Noordbrabant gevraagd, of hij, als zoon van eene weduwe en deze als stemgeregtigde vertegenwoordigende, benoembaar was tot lid van het Bestuur. Bij missive van den 8 October jl. antwoordden Gedeputeerde Staten in bevestigenden zin.

De adressant A. Maris Cz. en nog acht andere Ingelanden van het waterschap waren echter van meening, dat J. van Dis, als zelf geen Ingeland zijnde, niet wettig was benoemd. Bij hun adres aan Gedeputeerde Staten, van den 18 October jl., voerden zij aan, dat de aanwijzing, door de moeder gedaan, den zoon niet benoembaar maakt tot lid van het Bestuur, omdat aan het slot van art. 12 van het algemeen polderreglement van Noordbrabant gevorderd wordt, dat, „zullen zonen of schoonzonen van Ingelanden tot leden van het Bestuur benoembaar zijn, eene bepaling daaromtrent in het bijzonder reglement moet zijn opgenomen,“ hetgeen voor het waterschap van Oude Fijnaart niet is geschied; dat in gemeld art. 12 geen onderscheid is gemaakt tusschen weduwen, weduwnaars of andere Ingelanden.

Met verwijzing naar artt. 2 en 5, wordt beweerd, dat men bij de toepassing van het algemeen reglement niet te veel hechten moet aan de redactie der artikelen, omdat die gebrekkig is; dat dit ook het geval is met art. 29 van het reglement, waarbij wordt voorgeschreven, dat de lijst van stemgeregtigde Ingelanden de namen van die Ingelanden behelst, en dat toch daarop niet voorkomen zonen of schoonzonen, door hen tot het uitoefenen van het stemregt aangewezen.

Gedeputeerde Staten hebben bij hunne resolutie van den 31 December jl. de aangevoerde bezwaren verklaard ongegrond, omdat art. 2 van het algemeen reglement voor de waterschappen in Noordbrabant, omschrijvende, wie Ingelanden van een waterschap zijn, bepaalt, dat de eigendommen der moeder of schoonmoeder als grondbezit

geiden voor den zoon of schoonzoon, die schriftelijk door haar is aangewezen; dat alzoo, volgens de aangehaalde artikelen, die zoon of schoonzoon eener weduwe Ingeland is en als zoodanig al de regten kan uitoefenen, welke door het algemeen reglement aan grondbezit in het waterschap zijn verbonden; dat de meening der adressanten, dat zonen of schoonzonen eener weduwe alleen dan tot leden van een Bestuur benoembaar zouden zijn, indien, volgens art. 12 van het algemeen reglement, het bijzonder reglement daartoe bevoegdheid verleende, onjuist is; dat wel de laatste zinsnede van art. 12 toelaat om in het bijzonder reglement de bepaling op te nemen, dat Ingelanden, die de stemgeregtigdheid missen, zonen en schoonzonen van Ingelanden, tot leden van het Bestuur benoembaar zijn; maar dat in dit geval sprake is van eene geheel andere zaak, namelijk van de omstandigheid, dat iemand, die een voldoende goederenbezit heeft om stemgeregtigd te zijn, zijn of haar stemregt aan een zoon of schoonzoon overdraagt, iets waarmede het bijzonder reglement, ten deze handelende over niet-stemgeregtigden, niets gemeens heeft.

De adressanten hebben zich van deze beschikking, bij adres van den 25 Februarij jl., in beroep bij den Koning voorzien, op dezelfde gronden als hiervoor vermeld. In dat adres wordt nog gezegd, dat Gedeputeerde Staten willekeurig eene onderscheiding maken tusschen vrouwen en mannen, weduwen of andere Ingelanden; dat de benoembaarheid tot lid van het Bestuur niet afhankelijk behoort te zijn van eene aanwijzing tot uitoefening van het stemregt, die ieder oogenblik kan worden teruggenomen, waardoor telkens het radicaal van benoembaarheid en om lid van het Bestuur te zijn, kan vervallen. Zij resumeren hun adres aldus: J. van Dis Jz. is de zoon eener Ingelande; het bijzonder reglement van het waterschap bepaalt niet, dat zonen of schoonzonen van Ingelanden, enkel als zoodanig, tot leden van het Bestuur mogen worden benoemd: zoodat zijne benoeming nietig is.

De benoemde J. van Dis heeft aan deze Afdeeling doen toekomen een bewijs, dat hij sedert 28 April 1863 tot nu toe lid is geweest van het Bestuur, in dezelfde omstandigheden verkeerende als nu; en dat hij tot tweemaal toe als zoodanig is benoemd; nl. op den 28 April 1863 en op den 26 April 1864.

De adressant Maris heeft, bij missive van 19 Maart jl., aan deze Afdeeling nog medegedeeld, dat Gedeputeerde Staten vroeger wel eens hebben uitgemaakt, dat eene weduwe in het waterschap den Ouden Fijnaart haar stemregt persoonlijk kon uitoefenen; terwijl zij nu zeggen, dat de eigendom der moeder als grondbezit geldt voor den zoon. Verder wordt in die missive nog gezegd, dat Gedeputeerde Staten nu nog verder gaan dan vroeger en zelfs zouden toelaten den kleinzoon eener weduwe. Eindelijk, dat de herhaalde herbenoeming van J. van Dis bij dwaling is geschied, omdat men meende, dat, zoolang het bijzonder reglement niet in werking kwam, die benoeming volgens het vorig reglement wettig was; dat die meening echter onjuist was, omdat art. 102 van het algemeen reglement dienaangaande reeds bijzondere bepalingen bevatte.

Omtrent dit bestuursgeschil, hetwelk ingevolge magtiging des Konings den 7 Maart jl. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, zal alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. het geschil tusschen de gemeenten Engelen en Maastricht over het domicilie van onderstand van Francisca van Losen.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Deze behoeftige, die den 18 Februarij 1868 te Engelen in onderstand is opgenomen, is den 4 November 1844 geboren te Maastricht, en wel in het schip harer ouders, destijds liggende in de kom van de Zuid-Willemsvaart aldaar. Hare ouders zijn op 28 Januarij 1840 te Engelen gehuwd. De vader, Henricus van Losen, woonde, blijkens de huwelijks-acte, destijds te Xanten, in Pruissen, waar hij ook geboren was. De huwelijks-afkondigingen hebben dan ook te Xanten zoowel als te Engelen plaats gehad. De moeder, Francisca Hagelaars, woonde bij het voltrekken des huwelijks te Engelen, hare geboorteplaats.

Het Bestuur der gemeente Maastricht betwist de armlastigheid aldaar op grond van de vermelding in de geboorte-acte, dat de vader Henricus van Losen, van beroep schipper, destijds woonachtig was te Engelen, provincie Noordbrabant.

Het Gemeentebestuur van Engelen daarentegen ontkent, dat het domicilie van onderstand der behoeftige aldaar zou zijn gevestigd, op grond, dat de vader niet uit die gemeente afkomstig is, en bij zijn huwelijk zijne vrouw onmiddellijk met zich aan boord heeft genomen.

Naar aanleiding van een nader ingesteld onderzoek heeft de vader der behoeftige verklaard, dat, ofschoon hij te Engelen sedert vele jaren is gedomicilieerd geweest, hij voortdurend aan boord van zijn schip heeft gewoond, waarheen hem zijne vrouw, na hun op 28 Januarij 1840 te Engelen gesloten huwelijk, is gevolgd, en waarop ook de meeste zijner zeventien kinderen zijn geboren; dat hij meestal zijne ligplaats had te Engelen en aldaar overwinterde, doch bepaaldelijk in den winter van 1844 op 1845 met zijn schip te Rotterdam gelegen heeft; en dat hij de gemeente Engelen beschouwde als den zetel van zijn verblijf, waar hij en zijne vrouw de meest duurzame betrekking onderhielden, omdat de familie zijner vrouw aldaar woonde en hij uit hoofde van die betrekking zich dikwijls daarheen wendde.

Op grond van deze verklaringen meent het Gemeentebestuur van Maastricht, dat de opgave in de geboorte-acte der behoeftige betreffende de toenmalige woonplaats van haren vader genoegzaam wordt bevestigd. Gedeputeerde Staten van Limburg vereenigen zich met dat gevoelen. Ook Gedeputeerde Staten van Noordbrabant deelen daarin, en geven mitsdien in overweging, de gemeente Engelen als domicilie van onderstand der behoeftige aan te wijzen.

Omtrent deze zaak zal de Afdeeling alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning hebben voor te dragen.

De *VOORZITTER:* Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Elfde vergadering.

Vergadering van Woensdag, 27 April 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Mr. K. A. Meeussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als :

1°. van den 14 dezer, n°. 14, houdende beschikking op *het beroep van Th. Sloof, te Nieuwkoop, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij geweigerd is de oprigting eener grofsmederij in perceel wijk A, n°. 92, aldaar* (zie het verslag over deze zaak op blz. 93—96).

Het besluit is van den volgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons door Thomas Sloof, wonende te Nieuwkoop, ingediende verzoek, houdende, dat door Ons, met vernietiging van een besluit van het Gemeentebestuur aldaar van 24 Januarij jl., aan hem vergunning worde verleend tot het oprigten eener grofsmederij in zijne woning, gelegen binnen de gemeente Nieuwkoop, wijk A, n°. 92;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 5 April 1870, n°. 15;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 12 April 1870, litt. I, 12de Afdeeling;

Overwegende: dat, bij het onderzoek *de commodo et incommodo*, naar aanleiding van het door Th. Sloof aan het Gemeentebestuur van Nieuwkoop gedaan verzoek gehou-

den, enkele naburen zich tegen de inwilliging daarvan hebben verzet, op grond: van het te veroorzaken nadeel van het zwarte vuil (zoogenaamde stibben) zoowel aan omliggende bleekvelden en goten als aan de in de nabijheid gelegen apotheek van den geneesheer der plaats; van het te duchten brandgevaar, zijnde bijna alle huizen in de gemeente met riet bedekt; van het aanhoudend gedruisch, uit de werkzaamheden in de smederij te wachten; voorts van de waarde-vermindering, die de omliggende perceelen ten gevolge van het verleenen der vergunning zouden ondergaan;

dat het Gemeentebestuur van Nieuwkoop, bij gemeld besluit van 24 Januarij 11., adressants verzoek heeft afgewezen, deels op grond van de aangevoerde bezwaren, deels overwegende, dat uit de oprigting der smederij stoornis zoude ontstaan voor een naburig, tot de openbare godsdienstoefening bestemd gebouw, en dat aan al de genoemde bezwaren zelfs niet door het stellen van voorwaarden bij het verleenen eener vergunning zou kunnen worden te gemoet gekomen; dat, nadat de adressant van dat besluit zich bij Ons in beroep heeft voorzien, door Gedeputeerde Staten van Zuidholland en door den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in het 10de district een onderzoek *in loco* is ingesteld, waaruit gebleken is, dat de op te rigten grofsmederij zal bestaan uit twee zoogenaamde vuren of smidsen, en op een afstand van 80 meters zal verwijderd zijn van de kerk der Roomsch-Katholijke gemeente, terwijl eene bestaande fabriek van twaalf vuren of smidsen op een afstand van slechts 70 meters daarvan verwijderd is; dat adressants woning geheel op zich zelve staat, en van het naastbijzijnde huis op 6 meters van het zuidelijk opvolgende huis, bewoond door den hiervoren vermelden geneesheer, op 15 meters afstand verwijderd is; dat, uit het oogpunt van brandgevaar, hier geene meerdere vrees behoeft gekoesterd te worden dan bij soortgelijke inrigtingen in dezelfde gemeente; dat adressants achterhuis, waarbinnen de grofsmederij zal worden uitgeoefend, bedekt is met pannen en geheel ingerigt zoo als de voorbedoelde grooter smederijen; en bovendien dat, volgens eene in de gemeente bestaande politie-verordening, bij herstel of vernieuwing, de daken der huizen met pannen moeten worden gedekt; dat, wat betreft den hinder voor de uitoefening van de openbare godsdienst, die hinder, zoo de vrees daarvoor al niet als overdreven moet worden beschouwd, in geen geval grooter zal zijn dan die door de bestaande smederij wordt te weeg gebragt; dat, bij de beoordeeling van het nadeel, hetwelk van bleekerijen zou worden veroorzaakt, niet moet worden gedacht aan bleekerijen, als bedrijf uitgeoefend, maar alleen aan grasplekken, daartoe voor eigen gebruik ingerigt; dat, al ware het de algemeene wensch der ingezetenen, dat in de bebouwde kom der gemeente geene grofsmederij meer worde opgerigt, hierin geene afdoende reden tot weigering der gevraagde vergunning kan gelegen zijn, vooral niet, daar adressants woning het laatste huis is van het zuidelijk deel der dorpstraat, en bovendien aan eene te verleenen vergunning de noodige voorwaarden kunnen worden verbonden;

Gezien het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van het Gemeentebestuur te Nieuwkoop dd. 24 Januarij jl., aan den adressant vergunning te verleenen tot het oprigten eener grofsmederij te Nieuwkoop in zijne woning, gelegen binnen die gemeente, wijk A, n°. 92, onder voorwaarde: 1°. dat de smidse geheel van ijzer en steen moet worden gebouwd en de schoorsteen der smidse minstens hoog moet zijn twee meters boven den nok van het dak; 2°. dat deze vergunning geacht moet worden te zijn vervallen, bijaldien niet binnen den tijd van zes maanden na de dagtekening van dat besluit de grofsmederij in werking zal zijn gebragt; en 3°. dat de adressant of zijne regtverkrijgenden zich aan zoodanige verplichtingen onderwerpen, als later blijken mogten noodig te zijn in het belang eener goede politie.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit,

waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 14 April 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

2. van den 18 dezer, n°. 5, houdende beschikking op *het beroep van L. H. Hogendoorn, te Voorburg, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij is goedgekeurd de wijziging van den legger der wegen en voetpaden in de gemeente 's Gravenhage ten aanzien van den Schenkweg* (zie het verslag over deze zaak op blz. 51—55, 66—74).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van L. C. Hogendoorn, landbouwer in de gemeente Voorburg, daarbij verzoekende, dat door Ons in hooger beroep vernietigd worde de resolutie van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 22 November 1869, waarbij is goedgekeurd de door den Gemeenteraad van 's Gravenhage vastgestelde wijziging in den legger der wegen en voetpaden in die gemeente, voor zooveel de omschrijving van den Schenkweg betreft;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 21 Maart 1870;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 April 1870, n°. 208, 3de Afdeling;

Overwegende: dat de Schenkweg, als een weg, liggende ten dienste van het algemeen, op 7 Julij 1863 door het Gemeentebestuur van 's Gravenhage gebragt is op den legger der wegen en voetpaden in die gemeente; dat, toen voor den aanleg van een stationsgebouw met bijbehorend terrein voor de spoorweglijn van 's Gravenhage naar Gouda eene verlegging van een gedeelte van den Schenkweg noodig geworden was, daartoe is overgegaan, nadat de Directie der Nederlandsche Rijn-Spoorweg-Maatschappij eigenaresse van den benodigden grond was geworden ten gevolge van Ons besluit van 23 Maart 1868, n°. 54 (*Staatscourant* van 27 Maart 1868, n°. 75), en nadat het Bestuur van den Veenpolder, met het beheer van den weg belast, bij brief van 18 Maart 1868, zijne toestemming tot die verlegging had gegeven; dat, ten gevolge dier verandering in de rigting van den Schenkweg, eene wijziging in de omschrijving daarvan op den legger noodzakelijk werd; en dat door den Gemeenteraad en door Gedeputeerde Staten de voorschriften van art. 3 van het provinciaal reglement, goedgekeurd bij Ons besluit van 26 November 1852, n°. 75, daarbij in acht genomen zijn; dat de reclamant, bewerende, dat de weg in geen geval had mogen vergraven worden, vóórdat er eene eindbeslissing was genomen, bij de mondelinge behandeling dezer zaak heeft geconcludeerd tot schorsing van het geschil, totdat vooraf de weg in zijn vorigen toestand zal zijn hersteld; dat het reglement aan Ons de eindbeslissing opdraagt van de vraag, of er al of niet teregt eene wijziging in den legger heeft plaats

gehad; en dat, wat er ten deze moge gebeurd zijn, zulks geen grond oplevert om die beslissing te verdagen, daar, mogt er door de vergraving van den weg gehandeld zijn tegen het reglement of eenige wettelijke bepaling, de beoordeeling daarvan aan den regter zoude zijn overgelaten; dat de vraag, of de Schenkweg, zoo als de adressant beweert, te beschouwen is als een weg, hem met verscheidene geburen gemeen, en hun tot eenen uitweg dienende, welke alzoo, volgens art. 719 van het Burgerlijk Wetboek, niet dan met gemeene toestemming kon worden verlegd, — niet staat ter beoordeeling van het administratief gezag, maar door de regterlijke magt moet worden beslist;

dat, vermits het hier geldt de verandering in rigting van een deel van den bestaanden weg, geenszins den aanleg van een nieuwen, dat is van eene geheel nieuwe gemeenschap tot verbinding van twee plaatsen, — de artt. 18 en 19 van het provinciaal reglement, welk laatste de voor nieuwe wegen vereischte breedte bepaalt, hier buiten toepassing zijn;

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant in zijn bij Ons ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 18 April 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van Mr. J. Rengers Hora Siccama van Farmsum, te Oosterbroek, gemeente Eelde, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 19 Januarij 1870 tot vaststelling van den legger der wegen voor de gemeente Eelde.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Den 19 Januarij ll. stelden Gedeputeerde Staten van Drenthe de tabel vast der wegen en daartoe betrekkelijke voorwerpen voor de gemeente Eelde.

Overeenkomstig art. 5 van het reglement op de wegen en voetpaden in die provincie van 11 Julij/5 Augustus 1868 (*Provinciaal Blad* n°. 31), heeft bedoelde tabel een en andermaal ter visie gelegen, laatstelijk met name van 28 December tot 10 Januarij ll.

Op denzelfden dag als waarop Gedeputeerde Staten de tabel vaststelden, namelijk op 19 Januarij, werd ter provinciale griffie door den appellant in deze, den heer J. Rengers Hora Siccama van Farmsum, grondeigenaar, wonende te Oosterbroek, eene reclame tegen die tabel ingediend, gedagteekend 17 Januarij te voren.

Adressants bezwaren betreffen het behoud op meergemelde tabel van twee pompen, gelegen in den Punterdijk, den weg naar Oosterbroek, en vooral zijne onderhoud-

pligtigheid met opzigt tot die voorwerpen. Ofschoon erkennende in Maart 1860 op zich genomen te hebben den Punterdijk tot zekere lengte zijnerzijds in schouwbaren toestand te houden, beweert hij, dat het onderhoud dier pompen daaronder niet begrepen is.

Bij beschikking van 25 Januarij ll. hebben Gedeputeerde Staten adressants op 19 Januarij ingekomen bezwaarschrift buiten gevolg gelaten, als zijnde te laat ingediend, daar, volgens art. 5, lid 3 en 4, van bovengemeld reglement, slechts gedurende een tijdvak van veertien dagen de tabel, na voorloopige vaststelling door den Gemeenteraad, ter visie gelegd wordt, en belanghebbenden hunne bezwaren daartegen vermogen in te brengen.

Onder dagteekening van 14 Februarij ll. is de verzoeker tegen der Gedeputeerde Staten beschikking van 25 Januarij in beroep gekomen bij Zijne Majesteit, na vooraf bij Gedeputeerde Staten en Gemeenteraad te hebben beproefd zijne bezwaren alsnog *à fond* te doen onderzoeken en uitmaken.

In zijn verzoekschrift geeft de appelland te kennen: dat, hoewel erkennende, dat het allen schijn heeft, dat hij den termijn om bezwaren in te dienen niet heeft geobserveerd, adressant daarvan evenwel niet is overtuigd, omdat bij de hoogst gebrekkige en onregelmatige wijze van bekendmaking, binnen de gemeente Eelde gebruikelijk, het voor een ingezetenen hoogst moeilijk is te constateren, of en, zoo ja, gedurende welke tijdsruimte de bewuste tabellen in de daad zullen hebben voorgelegen, en hij zich evenmin kan neerleggen bij dat besluit, omdat het de zaak in quaestie niet *à fond* heeft behandeld, en hij alzoo door een gering verzuim, meer dan billijk is te achten, zal worden belast. Het is daarom, dat hij aan Zijne Majesteit verzoekt het besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 25 Januarij ll. te annuleren of in te trekken en de zaak op nieuw te renvoyeren aan Gedeputeerde Staten, om ten principale te worden behandeld en uitgemaakt, des noods na eene inspectie *in loco*.

Door den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn daarop Gedeputeerde Staten op dat adres gehoord. Onder dagteekening van 9 Maart ll., n°. 6, hebben Gedeputeerde Staten daaromtrent rapport uitgebragt. In dat rapport gedragen Gedeputeerde Staten zich hoofdzakelijk aan den inhoud hunner resolutie van 25 Januarij ll. Zij merken verder op met betrekking tot het bezwaar nopens de gebrekkige wijze, waarop te Eelde bekendmakingen als die van het ter visie leggen der tabel zouden plaats hebben, — dat Burgemeester en Wethouders van Eelde, daarover door hen gehoord, hun hebben medegedeeld, dat de bekendmaking geschiedt door kerkespraak en door aanplakking in de daarvoor bestemde kasten op twee plaatsen in de gemeente. Bovendien had in dit geval, naar het reglement, de bekendmaking plaats in de *Drentsche en Asser Courant*. Te Eelde is derhalve — zeggen Gedeputeerde Staten — volgens het reglement met de tabel gehandeld, en hunne besluiten tot vaststelling van die tabellen en tot beschikking op de reclame zijn overeenkomstig het reglement en niet in strijd, voor zooveel Gedeputeerde Staten zien kunnen, met de wet of het algemeen belang. Het is daarom, dat Gedeputeerde Staten adviseren tot afwijzing van het verzoek.

Er zijn bij deze Afdeeling memoriën ingediend, als: 1°. van den appelland, ten betooge, zoowel van het tijdige zijner voorziening als van zijn goed regt *à fond*; en 2°. van eenige landeigenaren uit de gemeente Eelde, ten betooge, dat de bewuste pompen niet gemist kunnen worden en derhalve op de tabel moeten blijven.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. I. CAPADOSE zegt als gemagtigde van den appelland, dat in 1868 een nieuw reglement is vastgesteld, waarbij dat van 1852 is gewijzigd, en dat de toe-

stand alzoó geheel is veranderd. Het reglement van 1852 was een reglement op het beheer der wegen en waterlossingen; en in 1868 is bij het nieuwe reglement afzonderlijk geregeld het beheer der wegen, zoodat er voor beide onderwerpen afzonderlijke reglementen bestaan. En nu heeft de appellant geprotesteerd tegen de bewering, dat er in de *Drentsche en Asser Courant* melding zou zijn gemaakt van den vastgestelden legger wegens de waterlossingen. Van die openbaarmaking is niet gebleken. De pompen nu, waarvan ten deze sprake, behooren niet tot het reglement op de wegen; want dat reglement spreekt van al wat in het belang dier wegen is gemaakt. Die pompen, zoo ze al eenig nut doen, dienen alleen om eenig water af te loozen van een gedeelte van den weg tot het ander, maar zij behooren niet tot het onderhoud van den weg. Binnen den tijd, dat de legger ter inzage heeft gelegen, heeft adressant zich intusschen tot Gedeputeerde Staten gewend. *Au fond* is er overigens veel aan te voeren tegen de beweringen van Gedeputeerde Staten; maar gemagtigde meent, dat dit hier nu niet wel te behandelen is. Hij heeft gemeend dit een en ander te moeten in het midden brengen, om daarmede in het licht te stellen, waaraan het zoogenaamd verzuim is toe te schrijven.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van A. Traxel c. s., ingezetenen van Kerkwijk en Bruchem, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland tot wijziging van den legger B der wegen enz. in de gemeente Kerkwijk.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Adressanten zijn bij Zijne Majesteit in beroep gekomen tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij is goedgekeurd eene wijziging van den legger B der gemeente Kerkwijk, strekkende om van het voetpad van Kerkwijk tot aan de Delwijnsche kade, op dien legger voorkomende onder n°. 30, te doen vervallen het gedeelte van den noordoostelijken hoek van sectie C, n°. 175, af tot aan de westzijde van sectie C, n°. 163, langs de zuidzijde van sectie C, n°. 159, en de Achtersteeg tot aan den Walderweg, welk gedeelte 485 meters lang is.

Tot die wijziging is door den Gemeenteraad van Kerkwijk besloten op verzoek van de landbouwers, over en door wier erven dat gedeelte van het voetpad loopt. De behoefte, die vroeger aan dat voetpad bestaan heeft, is, meenden de verzoekers, vervallen, doordat de Achtersteeg, die op een afstand van weinige meters evenwijdig met dat gedeelte loopt, door de zorg van het Polderbestuur goed begrind is. De Raad heeft zich met die meening vereenigd en met algemeene stemmen tot de wijziging besloten. De Wethouder de Treffer, die onder de verzoekers behoorde, had zich, vóórdat de beraadslagingen begonnen, verwijderd.

Toen dit besluit, gedagteekend 6 Julij 1868, ter voldoening aan de bestaande bepalingen, ter visie was gelegd, hebben adressanten hunne bezwaren daartegen aan den Raad ingediend, te weten:

- 1°. dat het voetpad buiten beschikking van den Raad is en in de magt van den polder, die het sinds 1834 onderhoudt en daardoor den eigendom heeft verkregen;
- 2°. dat het eene groote verkorting daarstelt;
- 3°. dat het altijd zonder gevaar te gebruiken is, hoog gelegen en daardoor zelfs in natte tijden droog en goed onderhouden;
- 4°. dat het de geschiktste weg voor de kerk- en schoolgangers is en daarvoor sedert onheugelijke tijden wordt gebruikt;

5°. dat de weg, in de plaats van het voetpad aangewezen, zeer ongeschikt is, zeer gevaarlijk bij het ontmoeten van voertuigen, zeer onzindelijk, niet altijd water-vrij en slecht onderhouden bij nat weder;

6°. dat er geene reden is om dit veelvuldig gebruikt voetpad op te heffen, dan alleen om de eigenaren, wier landen daarmede bezwaard zijn, van dien last te bevrijden.

Tegen deze bezwaren heeft het Gemeentebestuur aangemerkt:

1°. dat de eigendom hier niet ter zake doet, omdat het pad, als tot publieke dienst bestemd, op den legger is gebragt;

2°. dat het eene onwaarheid is, dat het pad eene verkorting zou daarstellen;

3°. dat het niet geheel zonder gevaar te gebruiken is, want dat het loopt door boomgaarden, die geweid worden, zoodat het vee den voetganger last kan aandoen, en dat er ook op de erven der eigenaars honden losloopen; dat het wel goed onderhouden wordt, maar dat ditzelfde van de Achtersteeg gezegd kan worden, die zeker zindelijkker is, daar het pad over bouwlanden en door boomgaarden loopt; op de eerste hebben vooral de voetgangsters last van de gewassen, langs het pad zonder eenige afmaking groeiende; in de tweede brengen de beesten vaak hunne mest op het pad. Bij wintertijd is het voetpad gevaarlijker dan de weg door de vonders, die bij vriezend weder glad kunnen zijn en aanleiding geven, dat de personen in het water vallen, of van de vonders afwaaijen, zoo als gebeurd is; voorts hebben de passanten last van de hekken, die de erven van elkander scheiden;

4°. dat het vroeger gebruikt moest worden, omdat toen de wegen in klei lagen en het voetpad alleen bezand was;

5°. dat de weg nu geheel begrind is en met de beste kan wedijveren, en het eene dwaasheid zou zijn op zulk een korten afstand twee evenwijdig loopende wegen te onderhouden; dat de Achtersteeg op dit punt alleen tot uitweg voor ééne hectare bouwland dient en slechts bij uitzondering door een enkel rijtuig bereeden wordt;

6°. dat het volstrekt onnoodige om de twee wegen te behouden en te onderhouden genoezame reden is tot opheffing van het bedoelde gedeelte voetpad.

Adressanten hebben nader hunne bezwaren aangedrongen in een adres aan Gedeputeerde Staten, daarbij nog opgevende, dat de Achtersteeg voor het grootste gedeelte slechts vier meters breed is, en tot uitweg dient niet voor één, maar voor ruim 14 hectares, genaamd *naar het paradijs*.

Uit den legger blijkt, dat zoowel het bedoelde voetpad als de Achtersteeg (die onder 28 op den legger voorkomt) door den polder van Kerkwijk wordt onderhouden; waarop die verpligting tot onderhoud steunt, heeft het Gemeentebestuur niet kunnen opgeven.

Gedeputeerde Staten hebben op 3 Augustus 1869 de wijziging van den legger goedgekeurd en vastgesteld. Zij grondden hunne beslissing op deze overwegingen:

„dat, blijkens de rapporten van het Gemeentebestuur, door plaatselijke opneming bevestigd, het bedoeld gedeelte voetpad voor de publieke dienst als geheel overbodig is te beschouwen, en de opheffing dan ook niet is voorgesteld om enkele eigenaren te gerieven, maar omdat de behoefte, die in vroegere jaren aan dat gedeelte voor het publiek bestond, reeds geruimen tijd heeft opgehouden door de daarmede op een afstand van weinige meters ongeveer evenwijdig loopende Achtersteeg, welke laatste weg door de zorg van het Polderbestuur goed is begrind en onderhouden wordt;

„dat deze weg allezins in de publieke dienst voorziet, daar hij toch niet, zoo als adressanten beweren, als een langere weg tot bereiking van kerk en school als anderszins kan beschouwd worden, en ook niet te smal is, omdat hij niet is een rijweg in den gewonen zin, maar slechts een uitweg, en evenmin de bewering juist is, dat deze weg ten gevolge van het water onbruikbaar zou zijn;

„dat alzoo de opheffing van dit gedeelte voetpad geen ongerief of schade aan de ingezetenen kan veroorzaken;

„dat bovendien dit gedeelte voetpad wegens de vonders en hekken langs de erven weinig geschikt voor de openbare dienst is te achten.“

Tegen dit besluit van Gedeputeerde Staten is het beroep van de adressanten gericht. Hunne bezwaren zijn dezelfde als die, boven reeds opgegeven. Nieuwe gronden worden in het adres niet aangevoerd. Alleen wordt nog de opmerking gemaakt, dat de Gemeenteraad tot de opheffing heeft geadviseerd om zijne twee meest invloed hebbende leden: de Treffer en van Bergeyk en den Poldermeester Panssier van een last op hunne gronden te ontheffen, zonder dat die leden als belanghebbenden zich van de medewerking hebben onthouden; dat zij hunne landen vrij krijgen, zonder daarvoor iets te hebben betaald of gegeven; dat in alien geval de opheffing van een geringelijk pad voor de gemeente geen nut aanbrengt.

In een nader bericht hebben Burgemeester en Wethouders verklaard, dat het bestreden besluit genomen is in eene vergadering, waarin het lid Bergeyk niet tegenwoordig is geweest, terwijl het lid de Treffer bij de behandeling dezer zaak de zaal had verlaten. Zij voegen er nog bij, dat de Achtersteeg en niet het voetpad steeds tot zoogenaamden lijk- of baarweg heeft gediend; en stellen tegenover de vraag, welk nut de opheffing te weeg brengt? deze andere vraag: welk nut, om niet te spreken van schade wegens noodeloos onderhoud, zou het blijven op den legger van dat gedeelte voetpad geven?

Gedeputeerde Staten hebben bij de inzending van dit bericht van Burgemeester en Wethouders geene nadere beschouwingen gevoegd.

De Afdeeling is thans geroepen omtrent deze zaak aan Zijne Majesteit een ontwerp van besluit voor te dragen.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer **P. BROUWERS**, Secretaris der gemeente Kerkwijk, zegt als gemagtigde van het Gemeentebestuur aldaar, dat hij een uittreksel uit de kadastrale kaart heeft medegebragt, om te overtuigen, hoe overbodig het onderwerpelijke voetpad kan worden geacht. Hij geeft verder, op de hem gedane vragen, eenige bijzonderheden op nopens de plaatselijke gesteldheid, onder opmerking, dat des winters het voetpad zeer gevaarlijk is; dat overigens de gemeente er geen belang bij heeft en het tot dusverre door den polder is onderhouden.

De **VOORZITTER**: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

IV. het beroep van Algemeene Armvoogden te Oudega, gemeente Smallingerland, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij Oudega wordt aangewezen als domicilie van onderstand van Klaas Waters Zwart tijdens zijn overlijden.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad **MEEUSSEN**. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Op den 8 Augustus 1857 werd te Leeuwarden in onderstand opgenomen Klaas Waters Zwart, ten laste van het dorp Oudega, gemeente Smallingerland, alwaar hij geboren werd op den 7 Maart 1822. Dáár betwistte men toen niet de armlastigheid; en heeft men de uitgaven, door Leeuwarden gedaan, terugbetaald tot de maand Februarij 1860. Toen heeft men te Oudega be- weerd: dat de erkenenis van de armlastigheid bij dwaling had plaats gehad; dat toch de behoefte te Oudega eigenlijk toevallig geboren was, omdat zijne ouders,

schippers van beroep, destijds met hun schip niet konden vertrekken door den ingevalen winter; dat toen de moeder van den behoeftige van hem ten huize harer moeder is bevallen, maar dat zij en haar man destijds woonachtig waren te Leeuwarden.

Ten bewijze van die beweringen hebben zij overgelegd een proces-verbaal van verklaringen van gehoorde getuigen, opgemaakt door den Kantonregter te Beetsterzwaag op den 11 Febrnarij 1860. Uit dat proces-verbaal blijkt, dat door bedoelden Kantonregter zijn gehoord vier getuigen, namelijk: 1°. Abraham Durks Nicolaï, koopman, oud 67 jaren; 2°. Sjoukjen Klazes Smeerke, zonder beroep, oud 65 jaren; 3°. Jacobus Pieters Tjierdsma, oud 69 jaren, akkerbouwer, en 4°. Hillebrand Cornelis Beerlings, oud 58 jaren, landbouwer, — allen wonende te Oudega. Zij verklaarden allen in hoofdzaak: dat de moeder van den behoeftige in het jaar 1822 van den behoeftige bevallen is, ten huize harer moeder te Oudega; dat zijn vader in den loop van dat jaar met zijne vrouw, die in zwangeren toestand verkeerde, met zijn aardappelschip in den herfst te Oudega is gekomen en aldaar heeft overwinterd ten huize van zijne schoonmoeder; dat althans zijne vrouw, met name Trijntje L. van der Pol, toen bij hare moeder is verbleven en aldaar bevallen is van den behoeftige. De eerste getuige zegt, dat de moeder van den behoeftige, kort na hare bevalling, door haren man naar Leeuwarden is afgehaald, alwaar zij eene kamer bewoonde op het Vliet. De tweede getuige verklaart omtrent dit laatste punt, dat de ouders van den behoeftige toen volgens zeggen woonachtig waren op het Vliet, te Leeuwarden. De derde getuige refereert zich ook omtrent dit punt aan de verklaring van den tweeden getuige. De drie eerste getuigen zeggen, dat de ouders van den behoeftige, na hun verblijf te Oudega gedurende den winter, nimmer aldaar hebben gewoond. De eerste voegt er bij, dat zij nimmer te Oudega domicilie hebben gehad.

Verder heeft men te Oudega nog overgelegd eene verklaring, in Junij 1860 door den getuige Nicolaï afgegeven, waarbij hij verklaart, dat hij in persoon de ouders van Klaas Waters Zwart, met name Wate Jans Zwart en Trijntje Lieuws van der Pol, heeft bezocht in hunne woonkamer op het Vliet onder Leeuwarden, en dat toen de vrouw, wijzende op een jongentje, dáár aanwezig, zeide: „Zie, dat is Klaas, die te Oudega geboren is.“

Het geschil is toen slapende gebleven tot in Julij 1868, toen men te Leeuwarden betaling vroeg wegens onderstand, verleend na Februarij 1860 aan den behoeftige, die daarna is overleden. Op de gronden, hiervoren vermeld, blijft men te Oudega de armlastigheid ontkennen. Voorts wordt dáár beweerd, dat bij een ingesteld onderzoek in de kohieren van hoofdelijke omslagen en in de patentregisters niet is gebleken, dat de vader van den behoeftige aldaar ooit woonachtig is geweest.

Uit de overgelegde stukken blijkt nog, dat in de geboorte-acte van den behoeftige voorkomt, dat de vader tijdens diens geboorte woonachtig was te Oudega; dat er bovendien, behalve den behoeftige, uit het huwelijk zijner ouders geboren zijn zes kinderen; en dat, volgens de extracten uit hunne geboorte-acten, de ouders woonden op den 4 Februarij 1814 te Lekkum, op den 12 Maart 1817, 11 Julij 1819, 6 October 1825, 5 Maart 1830 en 2 September 1832 te Leeuwarden.

Te Leeuwarden erkent men niet, dat de ouders van den behoeftige, op het tijdstip zijner geboorte, woonachtig waren te Leeuwarden, en zegt men, buiten staat te zijn daaromtrent bepaalde inlichtingen in te winnen, daar de behoeftige onlangs is, en zijne ouders reeds sedert lang, waren overleden; en er geene personen waren op te sporen, die over de beweerde inwoning te Leeuwarden in 1822 eenig licht konden verspreiden.

Het geschil is toen onderworpen aan Gedeputeerde Staten der provincie Friesland, die bij hunne uitspraak van den 25 November jl. hebben beslist, dat de behoeftige armlastig was te Oudega, op grond, dat, zoo al niet mogt zijn bewezen, dat de ouders, toen de behoeftige geboren werd, te Oudega woonden, het zeker niet bewe-

zen is, dat zij destijds te Leeuwarden of elders vaste woonplaats hadden; en dus Oudega, volgens al. 6 van art. 28 der armenwet, als de geboorteplaats, ook is de plaats van het domicilie van onderstand.

Armvoogden te Oudega zijn, op de hiervoor vermelde gronden, van dit besluit bij den Koning gekomen in beroep.

Nadere memoriën zijn niet ingeleverd.

Dit geschil van bestuur is op den 14 Maart jl., krachtens 's Konings magtiging, bij deze Afdeeling aanhangig gemaakt, en daarin zal thans een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vernits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Twaaifde vergadering.

Vergadering van Woensdag, 11 Mei 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. *Æ.* Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. K. A. Meeussen,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 18 April ll., n°. 6, houdende beschikking op *het beroep van L. Az. de Visser, te Hooge en Lage Zwaluwe, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij afwijzend is beschikt op zijn verzoek om vergunning tot oprig-*

ting van een stoom-vlasbraakwerktuig op het perceel, sectie G, no. 106, in gemelde gemeente (zie het verslag over deze zaak op blz. 83—87).

Het besluit is van den folgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van L. Az. de Visser, te Zwaluwe, daarbij Onze voorziening inroepende tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 30 Julij 1869, G, n°. 106, waarbij afwijzend is beschikt op zijn verzoek om vergunning tot het oprigten van een stoom-vlasbraakwerktuig van hooge drukking op het perceel sectie G, n°. 106, binnen voormelde gemeente;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 5 April 1870, n°. 5;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 13 April 1870, n°. 260, 12de Afdeling;

Overwegende, dat de adressant van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant vergunning heeft verzocht om op het bovengenoemd, hem in eigendom toebehoorend perceel te mogen oprigten en in werking brengen een stoomwerktuig, met ingemetselden stoomketel, van vier paardenkracht, ter drijving van werktuigen om vlas te braken; dat, bij de gehoudene informatiën *de commodo et incommodo*, één persoon bezwaren heeft ingebracht tegen de inwilliging van het verzoek, op grond: 1°. dat het stoomwerktuig zou worden daargesteld in het centrum der gemeente en op maar eenige passen afstand van huizen en schuren; 2°. dat het stoomwerktuig ook voor vladrooing zou kunnen worden dienstbaar gemaakt, waardoor gevaar voor brand zoude ontstaan; 3°. dat door den rook en de vuile stoffen, die het stoomwerktuig zou uitwerpen, de bleekerijen in den omtrek zouden vernietigd worden; 4°. dat het water eener aangrenzende waterleiding voor het gebruik van de ingezetenen zou worden bedorven;

dat Gedeputeerde Staten daarop aan den adressant hebben te kennen gegeven, dat tegen de plaatsing van een stoomwerktuig op de door hem aangeduide plaats in de bebouwde kom der gemeente overwegende bezwaren waren gerezen, en derhalve aan zijn verzoek, gelijk het daar lag, niet kon worden voldaan; dat de adressant Onze voorziening tegen die beschikking heeft ingeroepen, daarbij aanvoerende, dat hij eenen grooten handel drijft in vlas, tot het bewerken waarvan hij meer dan zeventig à tachtig arbeiders bezigt; dat hij onmogelijk al zijn vlas kan braken met paarden, en daarom genoodzaakt is zich naar andere gemeenten te begeven, waar stoomfabrieken zijn in de kom der gemeente en in de onmiddellijke nabijheid van andere gebouwen; dat hij zijn stoomwerktuig niet kan oprigten op een ander perceel, zoo als Gedeputeerde Staten schijnen te verlangen, omdat hij dan zijne bestaande fabriek geheel zou moeten verplaatsen; dat het verzoek van den adressant niet heeft gestrekt om vergunning te erlangen voor het oprigten eener fabriek, maar alléén om in eene bestaande inrigting een klein stoomwerktuig te mogen in werking brengen, hetgeen voor de uitoefening van zijn bedrijf noodig is; dat door Burgemeester en Wethouders van Hooge en Lage Zwaluwe is verklaard: dat het stoomwerktuig, hoewel het geplaatst zal worden in het midden der gemeente, toch niet binnen den bebouwen kring zal komen, en van andere gebouwen en schuren genoegzaam zal zijn verwijderd; dat brandgevaar niet bestaan zal, omdat het vladrooigen zal geschieden door middel van stoom, geleid door koperen buizen; dat eigenlijk gezegde bleekerijen in de gemeente niet bestaan; en eindelijk dat voor bederf van de waterleiding geen vrees behoeft te bestaan, daar het water,

dat het stoomwerktuig zal afgeven, niet met nadeelige stoffen vermengd zal worden, en dat daarenboven in de gemeente genoegzaam drinkwater voorhanden is; dat dus de ingebragte bezwaren deels geheel ongegrond zijn, deels geen voldoende grond kunnen opleveren om de daarstelling eener nijverheids-onderneming, die voor de gemeente Zwaluwe van groot belang wordt geacht, te beletten; dat daarenboven door het stellen van eenige voorwaarden aan alle hinderlijkheid en gevaar kan worden te gemoet gekomen;

Gezien het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19), rakende de vergunningen ter oprigting van fabrieken en trafieken;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van voormeld besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 30 Julij 1869, G, n°. 106, aan den adressant vergunning te verleenen tot het oprigten en in werking brengen van een stoomwerktuig met ingemetselden stoomketel van vier paardenkracht, in zijne fabriek gelegen op het perceel sectie G, n°. 106, onder de navolgende voorwaarden: 1°. dat het gebouw, waarin de stoomketel en de vuurhaarden zullen worden geplaatst, en de kamer, waarin het vlas zal gedroogd worden, geheel van ijzer en steen zullen zijn zamengesteld; 2°. dat de stoomketel en de vuurhaarden zoodanig afgescheiden zullen zijn van de droogkamer, dat het vlas onmogelijk met vuur in aanraking kan komen; 3°. dat het droogen van het vlas alleen zal mogen geschieden door middel van stoom, geleid door ijzeren of koperen buizen; 4°. dat de schoorsteen zal worden gebouwd van steen en opgetrokken tot eene hoogte van minstens tien meters van uit den grond gemeten; 5°. dat de adressant zich zal onderwerpen aan alle andere voorwaarden, die later, uit het oogpunt eener goede politie, nog mogten noodig bevonden worden.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 18 April 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
DE WEERT, L. D.

2°. van den 21 April ll., n°. 5, houdende beschikking op *het adres van den Raad der gemeente Veendam, houdende verzoek, dat de bezwaren van Gedeputeerde Staten van Groningen tegen de wijze, waarop, ter uitvoering van het Koninklijk besluit, betreffende de oprigting eener dienstdoende schutterij in die gemeente, in de gemeentebegroting is voorzien, ongegrond zullen worden verklaard* (zie het verslag over deze zaak op blz. 96—98).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

· WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend adres van den Gemeenteraad van Veendam, houdende verzoek om ongegrond te verklaren het bezwaar, door Gedeputeerde Staten

van Groningen, bij schrijven van 24 December 1869, gemaakt tegen de door dien Raad vastgestelde gemeentebegrooting voor het dienstjaar 1870, voor zooveel betreft zoowel de omschrijving als het bedrag van den post, art. 2, afd. IV, hoofdstuk II der uitgaven, waaruit de toelage voor de dienstdoende schutterij moet worden gekweten;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 5 April 1870, n°. 14;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 14 April 1870, n°. 158, 2de Afdeeling;

Overwegende: dat Gedeputeerde Staten van Groningen, bij missive van 24 December 1869, aan Burgemeester en Wethouders van Veendam hunne bedenkingen hebben medegedeeld tegen het door den Raad dier gemeente uittrekken eener som van f101 voor „kosten der schutterij,“ met uitnoodiging om den Raad in overweging te geven om zoowel de omschrijving van dat artikel van uitgave als het daarvoor uit te trekken bedrag in den door hen verlangden zin te wijzigen, en dat daartegen het door dien Raad aan Ons ingediend adres is gerigt; dat, voor zooveel de bezwaren betreft, tegen verschillende posten van de schutterlijke begrooting aangevoerd, tegen het besluit, waarbij Gedeputeerde Staten die begrooting den 17 December 1869 definitief hebben vastgesteld, overeenkomstig art. 34 der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), geen hooger beroep openstaat; dat voorts de gemeentewet in art. 200, hetwelk bij art. 209 op de voorziening tegen de niet-goedkeuring eener begrooting wordt toepasselijk verklaard, aan gemeentebesturen de bevoegdheid toekent om bij Ons in beroep te komen van besluiten van Gedeputeerde Staten, houdende weigering van goedkeuring van raadsbesluiten binnen dertig dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Gedeputeerde Staten, maar dat die wet geene bepaling inhoudt, waaruit een Gemeentebestuur de bevoegdheid zou kunnen ontleenen om van Ons eene beslissing te vragen, zoolang Gedeputeerde Staten nog geene uitspraak hebben gedaan; dat Gedeputeerde Staten van Groningen wel hun gevoelen over de omschrijving van den post en het bedrag der som, welke als toelage voor de schutterij op de gemeentebegrooting behoort te worden gebragt, aan den Raad hebben medegedeeld, maar dat zij het met redenen omkleed besluit, dat voor de weigering van goedkeuring gevorderd wordt, nog niet hebben genomen;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Gemeenteraad van Veendam niet-ontvankelijk te verklaren in zijn tot Ons gerigt verzoek.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 21 April 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

DE WEERT, L. D.

3°. van den 22 April 11., n°. 6, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Steenwijkerwold en Achtkarspelen over het domicilie van onderstand van Melle Scheepstra* (zie het verslag over deze zaak op blz. 87, 88).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil over het domicilie van onderstand van den behoeftige Melle Scheepstra, schipper van beroep;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 5 April 1870, n°. 10;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 19 April 1870, n°. 336, 7de Afdeling;

Overwegende: dat voornoemde behoeftige te Franeker in onderstand is opgenomen ten laste zijner geboorteplaats Steenwijkerwold; dat het Gemeentebestuur aldaar de armlastigheid ontkent, op grond, dat zijn vader Egbert Menne Scheepstra bij de aangifte der geboorte van zijn zoon heeft opgegeven, dat hij toen woonplaats had in het dorp Buitenpost, gemeente Achtkarspelen, en omdat, zoo gemelde opgave al onjuist zijn mogt, die vader dan destijds moet hebben gewoond in het dorp Optwizel, gemeente Achtkarspelen, alwaar hij is geboren en op den 3 Julij 1824, kort vóór de geboorte van den behoeftige, nog woonachtig was; dat te Buitenpost insgelijks de armlastigheid wordt ontkend, omdat de vader aldaar nooit zou hebben gewoond; en te Optwizel beweerd wordt, dat hij dat dorp dadelijk na zijn huwelijk met der woon heeft verlaten, en dáár niet meer woonde, toen de behoeftige werd geboren; dat uit een ingesteld onderzoek enkel is gebleken, dat de behoeftige is geboren te Steenwijkerwold op den 31 October 1824, en dat zijn vader bij de aangifte van die geboorte werkelijk heeft verklaard woonachtig te zijn te Buitenpost; dat die vader op den 3 Julij bevorens te Buitenpost in het huwelijk is getreden met de moeder van den behoeftige, en dat in de huwelijks-acte vermeld staat, dat hij toen woonde te Optwizel; dat die vader echter, bij herhaling gehoord over de vraag, waar hij woonde op het tijdstip, toen zijn zoon geboren werd, hoofdzakelijk heeft verklaard, dat hij steeds in zijn schip had gewoond, zoo vóór, tijdens als na de gemelde geboorte; dat hij nimmer een huis aan den wal heeft bewoond; dat de behoeftige is geboren in het schip van hem declarant; dat hij Buitenpost had opgegeven als woonplaats, omdat dit dorp meer algemeen bekend is; dat hij zich nimmer te Optwizel heeft opgehouden dan om zijn bedrijf uit te oefenen; dat de enkele vermelding in de acte van geboorte, dat de vader woonachtig was te Buitenpost, als van elders door niets gestaafd, geen voldoende bewijs kan opleveren, dat hij aldaar werkelijk woonachtig was, en dat, vermits uit het ingestelde onderzoek niet is gebleken, dat de vader van den behoeftige, op het tijdstip van diens geboorte, ergens vaste woonplaats had, maar veel eer dat hij als schipper een zwerfend leven leidde, het domicilie van onderstand van den behoeftige moet geacht worden gevestigd te zijn in de gemeente Steenwijkerwold, alwaar hij werd geboren;

Gezien de wet van den 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat het domicilie van onderstand van den behoeftige Melle Scheepstra is gevestigd in zijne geboorteplaats, de gemeente Steenwijkerwold.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit,

waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 22 April 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
DE WEEFT, L. D.

4°. van den 20 April ll., n°. 7, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Oude Pekel-A en Beusichem over het domicilie van onderstand van den minderjarige G. Gernaat* (zie het verslag over deze zaak op blz. 88, 89).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Oude Pekel-A (Groningen) en Beusichem (Gelderland) over het onderstands-domicilie van den minderjarigen Gerard Gernaat;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 5 April 1870, n°. 12;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 19 April 1870, n°. 337, 7de Afdeling;

Overwegende, dat genoemde behoeftige is geboren den 16 October 1858 in het akademisch ziekenhuis te Groningen, en dat van die geboorte aangifte is gedaan bij den burgerlijken stand door den controleur van het ziekenhuis, die heeft verklaard, dat de moeder van het kind was Grietje Gernaat, oud 25 jaren, zonder beroep, geboren te Oud-Pekela, ongetrouwd; dat de behoeftige korten tijd na zijne geboorte ter opvoeding is afgestaan aan eenen neef G. H. Panjer, te Nieuwe Pekel-A, en door Oude Pekel-A is ondersteund;

dat Grietje Gernaat in April 1869 is gehuwd met Albertus Jacobus de Jong, geboren te Beusichem, en dat toen is beweerd, dat de armlastigheid van den behoeftige, krachtens het 1ste lid van art. 31 der armenwet, was overgegaan op die gemeente;

dat Burgemeester en Wethouders van Beusichem daartegen hebben aangevoerd, dat genoemd artikel den behoeftige niet armlastig kon maken te Beusichem, omdat het kind nooit door Grietje Gernaat was erkend, en er dus geene burgerregtelijke betrekking bestond;

dat het ter zake niets afdoet, of er al dan niet burgerregtelijke betrekking bestaat; dat de armenwet geene uitdrukkelijke erkenning door de moeder vordert, en dat het voor de aanwijzing van het domicilie van onderstand van een natuurlijk kind voldoende is, dat de moeder bekend zij; dat *in casu* door de geboorte-acte, waarvan de juistheid bovendien nog bevestigd is door de stellige verklaring van Geert Hilberts Panjer, volkomen bewezen is, dat de behoeftige is een onecht kind van Grietje Gernaat, zoodat, ten gevolge van haar huwelijk met de Jong, Beusichem het onbetwist domicilie

van onderstand van laatstgenoemde, als onderstands-domicilie van Gernaat is aange-
wezen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat Gerard Gernaat armlastig is te Beusichem.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit be-
sluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling
voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 22 April 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

DE WEERT, L. D.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van den Gemeenteraad van Kloetinge van een besluit van Gedeputeerde
Staten van Zeeland, waarbij een post op de gemeentebegroting voor 1870 met f150
wordt verhoogd.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het
verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! De weg van Goes naar 's Gravenpolder, op
het eiland Zuid-Beveland, werd vroeger onderhouden door het *Middel van Straat- en
Zandwegen* in Zuid-Beveland. Na de opheffing van dat middel met 1 Januarij 1866
is het onderhoud overgegaan op de gemeenten, door wier gebied die weg zich uit-
strekke. Ook de gemeente Kloetinge heeft het gedeelte, in haar gebied gelegen, onder-
houden tot in 1868, toen de Raad, naar aanleiding van een schrijven van den Commissaris
des Konings in Zeeland betreffende het voornemen van Kerkvoogden der Hervormde
gemeente van Kloetinge om eenige olmenboomen langs dien weg door nieuwe te ver-
vangen, tot de overtuiging kwam, dat de gemeente tot het onderhoud niet verplicht
was, als zijnde die weg een deel van den weg van Goes over Eilewoutsdijk, Neuzen
Axel en Hulst naar St. Nicolaas, welke op de staten, gevoegd bij het Koninklijk
besluit van 13 Maart 1821, geklassificeerd is als een groote weg van de tweede
klasse; terwijl bij art. 4 van dat besluit het onmiddellijk beheer over zoodanige wegen
is opgedragen aan de Staten der provinciën, met last om in hun onderhoud te voor-
zien. De Raad rekende zich alzoo ontheven van dat onderhoud, hetwelk hij bij ver-
gissing sedert 1 Januarij 1866 ten laste der gemeente had genomen, en weigerde
eenige uitgave te dier zake op de begroting van 1870 te brengen.

Gedeputeerde Staten van Zeeland schreven aan het Gemeentebestuur, dat het bevoegd
was het geschil overeenkomstig art. 148 der provinciale wet aan de uitspraak des
Konings te onderwerpen; maar dat het, zoolang door Zijne Majesteit niet zou zijn
beslist, niet mogt nalaten de vereischte kosten voor dien weg op de begroting te
brengen, op grond, dat, blijkens art. 205 l der gemeentewet, de kosten van de zorg
voor de plaatselijke wegen eene uitgaaf is, door de wet aan de gemeenten opgelegd.
Toen niettemin het Gemeentebestuur weigerachtig bleef, hebben Gedeputeerde Staten,
gebruik makende van de bevoegdheid, hun bij art. 212 dier wet gegeven, voor het

bedoeld onderhoud eene som van f150 op de begrooting der gemeente gebragt, en wel in dier voege, dat zij den post voor: gewoon onderhoud van wegen, voetpaden, straten, pleinen, markten enz. met dat bedrag verhoogden, die voor onvoorziene uitgaven daarentegen met gelijk cijfer verminderden.

Tegen het besluit, waarbij Gedeputeerde Staten de begrooting aldus gewijzigd hebben goedgekeurd, hetwelk genomen is op 28 Januarij dezès jaars, is dit beroep op Zijne Majesteit gerigt. De gronden van 's Raads adres komen hierop neder. Art. 212 geeft aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid om op de gemeentebegrooting te brengen de uitgaven, door de wet der gemeente opgelegd; artt. 230 en 231 verklaren het onderhoud der aan de gemeente behorende wegen tot een gemeentelast, en art. 205 l schrijft voor, dat de kosten van de zorg voor de plaatselijke wegen op de gemeentebegrooting moeten worden gebragt; maar de vraag, of onder deze wegen ook de weg in geschil behoort, is juist het punt in quaestie. Gedeputeerde Staten beweren het, de Raad ontkent het; de beslissing van dit geschil nu komt niet aan Gedeputeerde Staten toe, maar aan den Koning, art. 148 provinciale wet; en zoolang die beslissing niet gegeven is, kan art. 212 niet op de bedoelde kosten worden toegepast. Gedeputeerde Staten zelve schijnen dat te hebben gevoeld, door in hun besluit te overwegen, dat de zorg tot instandhouding van den bewusten weg teregt door het Gemeentebestuur is op zich genomen en dus de kosten daarvan ingevolge art. 205 l der gemeentewet op de begrooting der uitgaven behooren te worden gebragt; doeh Gedeputeerde Staten hebben hierdoor eene vraag uitgemaakt, die niet ter hunner beslissing stond. Ook de stelling van Gedeputeerde Staten, dat Burgemeester en Wethouders niet bevoegd zijn om hangende Zijner Majesteits beslissing zich aan het beheer en onderhoud te onttrekken, wettigt hun besluit volgens adressant niet: 1°. omdat de artt. 205 l, 179 h en 231 wel voorschrijven de door de wet bevolen uitgaven op de begrooting te brengen, maar geenszins de zoodanige, waaromtrent nog door de bevoegde magt beslist moet worden, dat zij werkelijk in die termen vallen; 2°. omdat nergens aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid is verleend om hangende 's Konings uitspraak omtrent een ter zijner beslissing staand geschil aan eene der geschilvoerende partijen de verplichting op te leggen zich aan hunne zienswijze te onderwerpen, vooral niet, wanneer, zoo als hier, de provincie zelve de tegenpartij is en Gedeputeerde Staten alzoo regters zouden worden in hunne eigene zaak. Ook de opmerking van Gedeputeerde Staten, dat het Gemeentebestuur de vrijheid heeft de zaak krachtens art. 148 der provinciale wet aan de beslissing van Zijne Majesteit te onderwerpen, kan, volgens adressant, niet als grond gelden om het inmiddels tot het onderhoud van den weg te verplichten; het is veeleer de taak van Gedeputeerde Staten die beslissing in te roepen, omdat hun Collegie zich met den bestaanden toestand bezwaard acht, niet het Gemeentebestuur, daar deze weg, loopende door het minst bevolkt gedeelte der gemeente en op verren afstand van hare bebouwde kom blijvende, voor haar van geen noemenswaardig belang is.

Op deze gronden vraagt de Raad vernietiging van het bovenvermeld besluit van Gedeputeerde Staten en goedkeuring der begrooting, zoo als die door hem is vastgesteld.

Op dit adres van den Gemeenteraad zijn Gedeputeerde Staten nader gehoord. In hun berigt verwijzen zij naar hun schrijven aan Burgemeester en Wethouders van Kloetinge van 2/14 April 1869, aldus luidende:

„De heer Commissaris des Konings heeft ons in kennis gesteld met uwen brief van den 13 December ll., waarbij de gehoudenheid uwer gemeente om in het onderhoud van den weg naar 's Gravenpolder te voorzien wordt in twijfel getrokken, op grond, dat hij een gedeelte uitmaakt van den weg van Goes naar Ellewoutsdijk, die, volgens de staten, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821, tot de groote wegen van de 2de klasse behoort, en dat, volgens art. 4 van

even gemeld besluit, voor het onderhoud van deze wegen door de provincie moet gezorgd worden.

„Zoo als door UE. zelve echter wordt opgemerkt, zijn de provinciën niet in het algemeen en onbepaald met het onderhoud van die soort van wegen bezwaard geworden, maar alleen dáár, waar het niet vroeger ten laste was van corporatiën, gemeenten of particulieren, als wier verpligting te dien aanzien uitdrukkelijk gehandhaafd werd.

„Uwe bedenking vindt dan ook haren grond in de meening, dat uwe gemeente nimmer met het onderhoud van den straatweg naar 's Gravenpolder, voor zooverre die over haar grondgebied loopt, is belast geweest.

„Wij willen niet ontkennen, dat dit beweren ons eenigzins heeft bevreemd, vooral wgens hetgeen met betrekking tot dit onderwerp voorkomt in het verslag van den toestand uwer gemeente over 1866, waar gezegd wordt, dat, sedert de opheffing van het Middel van straten en wegen in Zuid-Beveland, het onderhoud der wegen een gemeentelast is geworden, en zulks geheel in overeenstemming met de toelichting op onderdeel e van art. 1, afd. 1, hoofdstuk 3 van de begrooting van uitgaven voor 1866, volgens welke de dáár geraamde som van f1450 werd gebragt, uit aanmerking, dat het onderhoud der wegen met de leverantie van materialen en hun vervoer, met den 1 Januarij 1866, ten laste der gemeente zoude komen, uit hoofde het Middel van straten en wegen met dat tijdstip zou ophouden te bestaan.

„Door UE. is derhalve destijds het gevoelen gedeeld, dat wij reeds bij onze missive van den 31 Maart 1865, en naar wij meenen terecht, hadden vooruitgezet, namelijk dat, bij de ontbinding van voornoemd Middel, in het onderhoud der wegen, waarvoor door hetzelfde tot dusverre gezorgd was, voortaan door de gemeentebesturen, ieder ten zijnent, zou moeten worden voorzien.

„Dat Middel toch, als zedelijk ligchaam beschouwd, stelde eene vereeniging van de verschillende gemeenten in Zuid-Beveland daar, voor de behartiging van eene gemeenschappelijke zaak, te weten de verbetering en goede instandhouding van de in dat eiland bestaande gemeentewegen.

„Dit volgt reeds hieruit, dat Directeuren, door welke die vereeniging werd bestuurd, gekozen en benoemd werden door de Regering van Goes en de gezamenlijke Ambachtsheeren van Zuid-Beveland, en wel door deze laatsten als vertegenwoordigende de gemeenten ten platten lande aldaar.

„Het is toch bekend, dat de Ambachtsheeren, als bekleed met het openbaar gezag in hunne parochiën, in vroegeren tijd er zorgden of deden zorgen voor het onderhoud der publieke werken. En dat zij in deze hunne hoedanigheid zich met de Regering van Goes over de verbetering en het onderhoud van de wegen verstaan hebben blijkt uit de verschillende oetrootijen, daartoe door hen aangevraagd, en niet het minst uit een vertoog, door hen in het begin der vorige eeuw bij de Staten van Zeeland ingeleverd, waarin zij onder anderen te kennen gaven in deze niets verrigt te hebben dan ten overstaan en na ingenomen advies en toestemming van Gedeputeerden uit alle respectieve parochiën van Zuid-Beveland, buiten wier voorwaarden zij zeiden, dat te dier tijd anders geene reële lasten tot het maken van straten en zandwegen waren geheven geworden.

„Bij de ontbinding van het Middel spreekt het dus van zelf, dat het beheer, waarmede Directeuren tot dusverre waren belast geweest, terugkeerde tot diegenen, welke hen daartoe hadden gecommiteerd, dat is tot de gemeentebesturen, zoodat deze nu zelve te' zorgen hadden voor hetgeen zij tot dusverre door Directeuren als hunne gecommiteerden hadden gedaan, namelijk voor een behoorlijk onderhoud der ten hunnent aangelegde of verbeterde wegen.

„Doch welke hoedanigheid de vroegere Directeuren ook mogen gehad hebben en wat ook het eigenlijke karakter van het nu onthouden Middel moge geweest zijn, het

staat bovendien vast, dat de weg van uwe gemeente naar 's Gravenpolder in 1821 uit de daartoe door de eigenaars der landerijen opgebragte gelden onderhouden werd, en dat mitsdien deze weg, hoezeer een van de tweede klasse, niet heeft behoord tot die, met wier onderhoud de provincie zich volgens het Koninklijk besluit van den 13 Maart van dat jaar heeft moeten belasten.

„Ware dus na de ontbinding van het Middel geen andere bepaalde onderhoudspligtige aan te wijzen, dan zoude uwe gemeente dit thans zijn, krachtens de gemeentewet, die bij art. 205^l, in verband met art. 179^h, de gemeenten heeft belast met de zorg voor de instandhouding en bruikbaarheid der publieke wegen en bij art. 231 haar daarvan alleen dan heeft ontheven, waar de gehoudenheid daartoe volgens wettige verplichtingen op anderen rust.“

Verder doen Gedeputeerde Staten in hun berigt opmerken, dat, wat betreft 's Raads beweren, dat zij, alvorens art. 212 toe te passen, het geschil over de onderhoudspligtigheid krachtens art. 148 der provinciale wet aan 's Konings beslissing hadden moeten onderwerpen, — hun Collegie geen geschil heeft opgeworpen, en het zelf eene uitgemaakte zaak acht, dat de verplichting tot onderhoud van den bedoelden weg op de gemeente rust; dat er voor hun Collegie dus geene termen bestonden 's Konings beslissing in te roepen, maar integendeel alle grond om art. 212 toe te passen, gelijk zij hebben gedaan. Ten slotte wijzen Gedeputeerde Staten er op, dat, volgens artt. 217 en volg. der Grondwet van 1815, bij artt. 4 en 5 van het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821, in verband met art. 2 der reglementaire verordeningen, gevoegd bij het besluit van 17 December 1819, alleen die groote wegen in onderhoud aan de provinciën zijn overgedragen, die op dat tijdstip waren, zoo als in art. 217 dier Grondwet staat, ten laste van 's lands kas, en dat daaronder niet begrepen was de weg Goes—Ellewoutsdijk, waarvan die in quaestie een gedeelte uitmaakt, welke door het toen bestaande *Middel van Straat- en Zandwegen* werd onderhouden, zoodat er nooit spraak van kan zijn, dat de verplichting tot onderhoud op de provincie Zeeland zou rusten.

De Gemeenteraad heeft tot staving van zijn beroep nog eene ampele memorie aan den Raad van State ingediend, met overlegging van de daarbij vermelde stukken. In den aanvang dier memorie betoogt de Raad, dat Gedeputeerde Staten, hoezeer zij het eene uitgemaakte zaak oordeelden, dat de verplichting om den bedoelden weg te onderhouden, op de gemeente rust, nu die verplichting werd betwist, niet uit art. 212 de bevoegdheid konden ontleenen om dat punt te beslissen; dat, alvorens, volgens art. 205^l, de kosten van plaatselijke wegen door Gedeputeerde Staten op de gemeentebegroting kunnen worden gebragt, moet uitgemaakt zijn, dat de wegen werkelijk als plaatselijke wegen zijn te beschouwen, even als krachtens art. 205° de kosten van onderhoud van gemeente-eigendommen door Gedeputeerde Staten niet op de begroting gebragt kunnen worden, wanneer het eigendomsregt der gemeente niet is erkend of uitgemaakt, waaromtrent alleen de burgerlijke regter, maar niet Gedeputeerde Staten door toepassing van art. 212 kunnen beslissen. *In casu* moet dat te meer in het oog vallen, nu het geldt een weg, op hoog gezag verklaard een rijksweg van de tweede klasse te wezen, waarvan dus *a priori* het vermoeden bestaat, dat het onderhoud niet aan de gemeente behoort. Hier had dus niet art. 212 moeten worden toegepast, maar vooraf 's Konings beslissing omtrent de onderhoudspligtigheid moeten zijn gevraagd.

Ten aanzien van 's Raads meening, dat nimmer de gemeente Kloetinge met het onderhoud van den bedoelden weg kan worden belast, komt voorts in die memorie het volgende voor:

„Het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821 (LUTTENBERG, *Chron. Verz.*, p. 37), genomen om eenige maatregelen daar te stellen tot betere verzekering van het goed en regelmatig onderhoud der *groote wegen des Rijks*, bepaalt in art. 1, dat de op het aan het Koninklijk besluit van 25 Julij 1816, n°. 49, geannexeerd tableau gebragte groote wegen *als zoodanig behouden* blijven; terwijl volgens art. 2 de voor-

melde groote wegen in twee klassen worden verdeeld volgens de aan het besluit geannexeerde staten A en B.

„Op staat B, bevattende de *groote wegen van de tweede klasse*, vindt men onder n°. 3 der provincie Zeeland (de weg van Goes over Ellewoutsdijk, Terneuse, Axel, Hulst naar St. Nicolaas, tot op de grensscheiding met Oost-Vlaanderen.“

„Het is buiten geschil, dat de quaestieuse weg van dien grooten weg der 2de klasse een deel uitmaakt (zie o. a. den brief van Gedeputeerde Staten aan den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 1870).

„Art. 4 van het besluit van 13 Maart 1821 zegt: „De groote wegen van de tweede klasse en derzelver embranchementen zullen staan onder de onmiddellijke beheering van de Staten der onderscheidene provinciën, waardoor dezelve loopen, *met last om in derzelver onderhoud te voorzien.*“

„Op dezen regel schijnt art. 5 van het besluit eene uitzondering te maken ten aanzien van zoodanig gedeelte der wegen, *welke bevorens zijn geweest ten laste van gemeenten, corporatiën of particulieren*; want, voor zooverre die wegen tot dusverre niet ten laste dier gemeenten, corporatiën of particulieren waren herbragt — gelijk dit bij art. 2 der reglementaire voorschriften, gevoegd bij Koninklijk besluit van 17 December 1819, n°. 1, was voorgeschreven, — zou (volgens art. 5) daartoe onverwijld moeten worden overgegaan.

„Ten aanzien van den quaestieusen weg had dergelijke maatregel niet plaats.

„Het Koninklijk besluit van 9 Maart 1821, zoowel als dat van 17 Mei 1819, vond den weg van Goes naar Ellewoutsdijk onder beheer en bekostiging van een Collegie genaamd de *Directie van het Middel van Straat- en Zandwegen in Zuid-Beveland*.

„Deze Directie was een Collegie, aangesteld door de gezamenlijke Ambachtsheeren in Zuid-Beveland en de Regering der stad Goes.

„Reeds in 1650 verkregen de respectieve Ambachtsheeren in den Eylande van „Zuytbevelant“ een octrooi van de Staten van Zeeland om over alle de gemeten van Zuid-Beveland te mogen heffen vier grooten Vlaamsch per gemet voor den tijd van tien jaren, zulks ten einde daaruit de middelen te vinden tot bestrijding der kosten tot het verbeteren en onderhouden der wegen.

„Het eerstvolgend octrooi van 11 December 1662 (Notulen van de Staten van Zeeland 1709, p. 5 der geïnserceerde stukken) werd gegeven aan „de heeren Regenten der Stadt Goes en „de gemeene Ambachtsheeren van Zuytbevelant“ voor den tijd van zeven jaren.

„Steeds heeft de Regering die octrooijen vernieuwd of verlengd, en het laatste werd gegeven bij Koninklijk besluit van 14 Julij 1853, n°. 61, voor een termijn van twintig jaren en zou loopen tot en met 31 December 1877.

„Door en ten gevolge van het bestaan van dit „Middel“ bleef de provincie Zeeland verschoond van het onderhoud van den quaestieusen weg.

„Het „Middel“ echter, niet langer kunnende beantwoorden aan den eischen des tijds, ging in 1865 te niet.

„Voor zoover het „Middel“ zich tot dusverre ook met de zorg voor de *plaatselijke wegen* belast had, kwamen deze dien ten gevolge, zoo krachtens art. 11 van het reglement op de buurtwegen in Zeeland van 6 Julij 1838 als krachtens de gemeentewet, ten laste der *gemeenten*.

„Ten opzigte der *groote wegen des Rijks* was dit echter het geval niet. Zij vielen òf aan het Rijk, voor zoover het wegen der *eerste*, òf, krachtens art. 4 van het besluit van 13 Maart 1821, aan de provinciën, voor zoover het wegen van de *tweede* klasse waren.

„Gedeputeerde Staten voeren bij hunnen brief van 2/14 April 1869 hoofdzakelijk twee gronden aan om de verpligting der gemeente Kloetinge tot het onderhouden van den onderwerpelijken grooten weg der 2de klasse te betoogen.

„In de eerste plaats beweren zij, dat de gemeentebesturen, als opvolgers der Ambachtsheeren in de zorg voor het onderhoud der publieke werken, moeten geacht worden zelve Directeuren van het Middel van Straat- en Zandwegen, tot het beheer waarmede deze tot dusverre waren belast geweest, te hebben geëncmitteerd, zoodat, bij de ontbinding van het Middel, dat beheer tot hen (de gemeentebesturen) terugkeerde.

„In de tweede plaats, dat, wat hier van zij, dáár, waar geen andere bepaalde onderhoudsplichtige is aan te wijzen, de gemeenten dit thans krachtens de gemeente-wet zouden zijn.

„De Raad wenscht nog kortelijk de onjuistheid dier beide stellingen te betoogen.

„Ad 1um. Daargelaten de vraag, in hoeverre het juist is te zeggen, dat Ambachtsheeren van Zuid-Beveland zich de zaak der wegen hebben aangetrokken krachtens hun openbaar gezag in de parochiën, ja zelfs aangenomen, dat de gemeentebesturen hun in die zorg zijn *opgevolgd*, — dan gaat het desniettemin volstrekt niet op om te beweren, dat uit dien hoofde Directeuren van het Middel van Straat- en Zandwegen moeten geacht worden *door* de gemeentebesturen geëncmitteerd te zijn.

„Vooreerst niet, omdat tot in 1853, en dus lang na de grondwettelijke organisatie van het gemeentewezen in ons land, ja zelfs na de invoering der gemeentewet, de Regering de octrooijen van het Middel vernieuwde of verlengde, en dat steeds met de wetenschap, dat de gemeentebesturen geheel buiten de zaak bleven, zoo als o. a. blijkt uit den aanhef van het Koninklijk besluit van 21 Maart 1834, n°. 89.

„Waar dus, met voorbijgang en ter-zijde-stelling van de gemeentebesturen, de zaak tusschen de Regering en de Ambachtsheeren of hunne geëncmitteerden geregeld werd, kan men bezwaarlijk volhouden, dat de gemeentebesturen moeten geacht worden zelve gehandeld te hebben. De gemeentebesturen hebben dan ook nimmer eenig gezag uitgeoefend, noch over de zamenstelling der Directie noch over haren werkkring.

„Doch ten andere niet, omdat nimmer door de gemeenten in de kosten van het onderhoud is bijgedragen.

„Van den beginne af was het fonds, ter beschikking van Directeuren, zamengesteld uit eene belasting *op de gronden*, — niet eens gemeente-, maar eilandsgewijze geheven; terwijl, volgens latere regeling, blijkens het Koninklijk besluit van 28 November 1839, n°. 114, en 15 December 1852, n°. 51, die heffing *poldersgewijze* geschiedde en alzoo tot den einde toe is gebleven.

„Waar dus noch door de gemeentebesturen is beheer gevoerd, noch door de gemeenten bijgedragen, moet de eerste stelling van Gedeputeerde Staten als ongegrond worden verworpen.

„Ad 2um. De tweede stelling van Gedeputeerde Staten is niet minder onjuist.

„Zij is al dadelijk in strijd met de gemeentewet, meer bepaald met den Vden titel, handelende van de gemeente-eigendommen, werken en inrigtingen.

„De door niets gestaafde bewering, dat, waar geen andere bepaalde onderhoudsplichtige is aan te wijzen, de gemeente dit zoude zijn, wordt weêrlegd door de bepaling van art. 231 der wet, hetwelk, bij gebreke van anderen onderhoudsplichtige, alleen het onderhoud aan de gemeenten oplegt van de *aan de gemeente behoorende* wegen enz., hij art. 230 opgenoemd.

„De Regering heeft zich reeds zoo herhaaldelijk in dien geest verklaard, dat de Raad het overbodig acht dit punt hier nader toe te lichten.

„Hij bepaalt zich tot de verwijzing naar: 1°. het Koninklijk besluit van 26 Junij 1854, n°. 182, en het daartoe betrekkelijk schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken, opgenomen in het *Weekblad voor de Burgerlijke Administratie*, n°. 266; — 2°. de brieven van den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de Staten van Overijssel van 8 Januarij en 20 September 1859 en de nota, gevoegd bij het Koninklijk besluit van 6 Januarij 1860, n°. 98, *Weekblad voor de Burgerlijke Administratie*, n°. 542, *Bijdragen* IV, p. 166; — 3°. het Koninklijk besluit van 28 November 1864, *Weekblad*

voor de Burgerlijke Administratie, n°. 326 (allen geciteerd bij VAN EMDEN, deel 1, 417, 421 en 423).

„En voor zoover het nog noodig mogt zijn te betoogen, dat de onderwerpelijke weg niet aan de gemeente Kloetinge behoort, kan ten bewijze daarvan strekken, dat Directeuren van het Middel hem bij acte, verleden voor den Notaris J. G. Risseeuw, te Goes, den 9 Maart 1866 publiek aan de meestbiedende hebben verkocht.

„Zij deden dat, na daartoe door Gedeputeerde Staten van Zeeland, blijkens hunnen brief van 23 Januarij 1866, n°. $\frac{168}{B, n°. 566}$ 40, uitdrukkelijk te zijn geautoriseerd.

„Kan hier sprake zijn van een aan de gemeente behoorende weg?

„De weg is bovendien voor Kloetinge van schier geenerlei belang. Uit de bijgevoegde schetsteekening blijkt, dat hij, het bevolkte en bebouwde gedeelte ter zijde latende, slechts strekt om Goes met het zuidelijk gedeelte des eilands te verbinden.

„Bij hun schrijven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken trachten Gedeputeerde Staten nog te betoogen, dat de provincie Zeeland in geen geval met het onderhoud kan worden belast, op grond, dat bij art. 4 van het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821 alleen zoodanige groote wegen der 2de klasse in onderhoud aan de provinciën zijn opgedragen, die op dat tijdstip ten laste waren van 's lands kas.

„Eene onderscheiding, die in het Koninklijk besluit haren grond niet vinden kan. Integendeel is de Raad van oordeel, dat art. 4 een algemeenen regel stelt, behoudens de daarbij opgenoemde uitzonderingen, en dat bij het wegvallen dier uitzonderingen (de ontbinding van het Middel) de algemeene regel weder in werking treedt.

„Doch het is noch het doel noch de taak van den Raad dit punt uit te maken.

„Wie den weg onderhoudt, ja, al werd hij niet onderhouden, het ware voor den Raad, voor de gemeente Kloetinge, eene onverschillige zaak; op hem rust slechts het betoog, dat de onderhoudsplicht nimmer op de gemeente Kloetinge kan gelegd worden; op hem rust slechts de plicht, zooveel in zijn vermogen is, te waken, dat deze gemeente van slechts even 1000 zielen niet bezwaard worde met het onderhoud van eenen zeer druk bezochten klinkerweg, die bijna uitsluitend door anderen dan door ingezetenen van Kloetinge gebruikt wordt.”

Verdere stukken zijn er niet ingekomen; en het is thans aan de Afdeeling een ontwerp van besluit te dezer zake aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. IJ. H. DE LAAT DE KANTER, Secretaris der gemeente Kloetinge, zegt als gemagtigde van den Gemeenteraad aldaar hoofdzakelijk het volgende:

Mijne Heeren, President en Leden van deze Afdeeling van den Raad van State!

Wenschende zooveel mogelijk herhalingen te vermijden en een bescheiden gebruik te maken van de tot toelichting geschonken gelegenheid, zullen wij, de schriftelijk aangevoerde gronden als bekend onderstellende, ons bepalen tot het bijbrengen van eenige nadere motieven voor de stellingen van ons adres, aan den Raad van State ingediend.

I. Het eerste hoofdpunt betreft de bevoegdheid van Gedeputeerde Staten om, in eene zaak als de onderwerpelijke, art. 212 der gemeentewet toe te passen.

Gedeputeerde Staten van Zeeland qualificeren de beweringen van den Gemeenteraad op dit punt als eene poging om de beslissing omtrent de zaak in quaestie te verschuiven. Het komt ons inmiddels voor, dat zij, bij eene eenigzins meer welwillende opvatting, er ook in hadden kunnen zien een billijk verlangen naar eene juiste toepassing der gemeentewet, waarbij de gemeentebesturen in het algemeen het

grootste belang hebben. Het is dan ook alleen om die reden, dat de Gemeenteraad, blijkens zijn adres aan den Koning, wenschte, afgescheiden van de hoofdzak, vooraf te zien uitgemaakt, of Gedeputeerde Staten, zoo als zij beweren, steeds en in ieder geval bevoegd zijn art. 212 toe te passen.

Art. 212 spreekt van uitgaven, door *de wet* aan de gemeente opgelegd. Het heeft kennelijk op het oog art. 205, opsommende de uitgaven, die op de gemeentebegroting moeten worden gebracht, waaronder ten slotte die, welke door bijzondere wetten aan de gemeente zijn opgelegd.

Doorloopt men dat art. 205, dan ontwaart men terstond, dat verreweg de meeste onderwerpen, daarin opgenoemd, omtrent hunnen aard tot geen twijfel of verschil van opvatting kunnen aanleiding geven.

Als men dáár leest, dat op de begroting van uitgaven moeten worden gebracht: *a.* de jaarwedden van den Burgemeester, de Wethouders, den Secretaris, enz., *b.* het presentie-geld van de leden van den Raad, *g.* de kosten van het aanleggen en bijhouden der registers van den burgerlijken stand, *n.* die der brandweer enz. enz., dan is het niet denkbaar, dat omtrent die onderwerpen een geschil ontsta over de vraag, of de uitgaven daarvoor werkelijk door de wet zijn opgelegd.

Maar men moet al dadelijk onderscheiden tusschen dergelijke uitgaven en de zoodanige, die in verband staan met of afhankelijk zijn van *eigendoms-* of andere quaestiën van *burgerlijk regt*. Wanneer toch de verpligting der gemeente tot zekere uitgaven van de vraag omtrent burgerlijken eigendom afhankelijk is, kunnen Gedeputeerde Staten niet beslissen, dat de uitgaaf *door de wet* is bevolen, omdat zoodanige beslissing tevens en *per se* eene beslissing *over den eigendom zelven* zoude medebrengen, in strijd met art. 148 der Grondwet.

Ten betooge van de noodzakelijkheid dezer onderscheiding wezen we bij onze memorie reeds op litt. *l* en *o* van art. 205.

Nog sterker komt zij welligt uit bij de uitgaaf, genoemd onder litt. *s*, zijnde de opeischbare schulden der gemeente.

Bij geschil tusschen een schuldeischer en de gemeente over de *opeischbaarheid* der schuld, zouden alzoo Gedeputeerde Staten, in hun systeem, kunnen beslissen.

Immers, zoo zij, gelijk zij beweren, steeds en in ieder geval bevoegd zijn art. 212 toe te passen, als zij van oordeel zijn, dat de uitgaaf door de wet is opgelegd, kunnen zij het ook ten aanzien eener schuld, waarvoor de Raad geene uitgaaf op de begroting wilde brengen, omdat de schuld naar zijne meening *niet opeischbaar* was.

Maar het gevolg zou zijn, dat Gedeputeerde Staten daardoor *implicite* hadden uitgemaakt, dat de schuld opeischbaar was, en zich zoo doende eene decisie aangematigd, die, volgens art. 148 der Grondwet, *bij uitsluiting* aan de regterlijke magt behoort. En hier zou zelfs geen hooger beroep baten, omdat de Koning zoomin als Gedeputeerde Staten bevoegd is de al of niet opeischbaarheid eener burgerlijke schuld uit te maken. Blijkt hieruit niet zonneklaar, dat eerst dan door Gedeputeerde Staten krachtens art. 212 der gemeentewet eene som voor opeischbare schulden op de gemeentebegroting kan worden gebracht, en dus die uitgaaf als eene *door de wet opgelegde* worden beschouwd, wanneer vooraf door de bevoegde regterlijke magt is uitgemaakt, dat de schuld werkelijk opeischbaar is?

Gelijke onthouding, gelijk wij in ons adres en memorie betoogden, voegt aan Gedeputeerde Staten, wanneer de toepassing van art. 212 noodzakelijk zoude medebrengen eene beslissing omtrent hetgeen naar publiek regt aan de gemeente behoort, of eene, die aan een anderen (hooger) administratieven regter is voorbehouden. Of zouden welligt Gedeputeerde Staten kunnen worden bevoegd geacht te beslissen, welke ter dienst van het algemeen bestemde zaken aan de gemeente behooren?

Art. 229 der gemeentewet schrijft voor, dat de gemeentebesturen zorgen, dat een nauwkeurige staat opgemaakt en bijgehouden worde van hetgeen, naar het burgerlijk

regt, eigendom der gemeente is, en dat deze staat en de daarin jaarlijks gebragte verandering aan Gedeputeerde Staten wordt *medegedeeld*. *Mededeeling* dus slechts aan Gedeputeerde Staten van hetgeen in den boezem der gemeente wordt geconstateerd burgerlijk eigendom der gemeente te zijn; geenerlei gezag daaromtrent bij Gedeputeerde Staten.

Het 2de lid van art. 230 nu bepaalt, dat Gedeputeerde Staten kunnen bevelen, dat in de gemeenten, waar het hun nuttig schijnt, van de gemeente-wegen, vaarten en andere ter dienst van het algemeen bestemde zaken eveneens een staat worde opgemaakt en bijgehouden. In verband met het voorgaande omtrent de burgerlijke eigendommen, blijkt, dat de wet, ook ten aanzien der publiekrechtelijke eigendommen, de beslissing aan de gemeente zelve heeft overgelaten, maar te dien aanzien geenerlei gezag aan Gedeputeerde Staten heeft toegekend.

De wet alzoo de taak aan de gemeentebesturen opdragende met bevel van *mededeeling* aan Gedeputeerde Staten, vinden deze in het werk der besturen eene aanwijzing of leidraad bij hunne beoordeeling van de begrooting van uitgaven. Gedeputeerde Staten van Zeeland keeren de zaak om en kennen zich het regt toe der gemeenten aan te wijzen, wat al of niet naar burgerlijk of publiek regt aan haar behoort.

Ofschoon in het onderwerpelijke geval Gedeputeerde Staten zich onthouden hebben dit *uitdrukkelijk* in ronde woorden te doen, ligt die aanwijzing toch noodwendig in hunne toepassing van art. 212 der gemeentewet opgesloten.

Immers art. 212 geeft aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid om op de gemeente-begrooting een post te brengen voor eene *door de wet* aan de gemeente opgelegde uitgave.

Zij hebben dus, door voor het onderhoud van den weg in quaestie een post op de begrooting der gemeente Kloetinge voor het jaar 1870 te brengen, uitgemaakt, dat het onderhoud van dien weg *door de wet* bevelen is.

En vermits *de wet* alleen het onderhoud der *aan de gemeente behoorende* wegen tot een gemeentelast verklaart, sluit het besluit van Gedeputeerde Staten noodwendig in de beslissing, *dat de straatweg naar 's Gravenpolder aan de gemeente Kloetinge behoort*.

De *juistheid* dezer beslissing voor een oogenblik in het midden latende, komt het ons duidelijk voor, dat Gedeputeerde Staten nimmer bevoegd kunnen zijn, *die* beslissing te nemen.

Behalve toch, dat zij, gelijk wij aantoonen, niet door de wet zijn bekleed met de bevoegdheid om te beslissen, wat al of niet aan de gemeente behoort, blijkt de juistheid onzer stelling in 't bijzonder nog uit den toestand, waarin de onderwerpelijke weg verkeert.

Die weg is — wij komen daarop nader terug — met autorisatie van Gedeputeerde Staten publiek verkocht.

Gesteld nu, dat het Gemeentebestuur, berustende in de beslissing van Gedeputeerde Staten, dat die weg aan de gemeente behoort, daarmede als (publiekrechtelijke) eigenaar ging handelen, bijv. door den weg te verbreedten of te versmallen, de zijkantten af te graven, of de beplanting uit te roeijen of onmogelijk te maken; — de kooper van den weg zou zeer zeker herstel zoeken. Maar niet bij Gedeputeerde Staten, doch bij de regterlijke magt, op grond van zijn (civielrechtelijk) eigendomsregt. En als die dan eens, op grond van den wettigen titel van aankomst des koopers, besliste, dat de weg *niet* aan de gemeente behoort, of liever: het Gemeentebestuur verbood den eigenaar in het rustig bezit van zijn eigendom te storen?

Een ander bezwaar.

Bij Koninklijke besluiten van 1819 en 1821 is de onderwerpelijke weg gequalificeerd te zijn: *een groote rijksweg van de 2de klasse*.

Het Zeeuwsche reglement op het beheer en het onderhoud en de politie der buurt-wegen en voetpaden van den 6 Julij 1838 onthoudt zich ook uitdrukkelijk van eenig voorschrift omtrent het onderhoud van de *groote wegen*. Bijv. art. 3: „Onder de (buurtwegen van de) eerste klasse worden begrepen alle heerenwegen of heerbanen,

„dienende tot communicatie tusschen de steden, zoo binnen als buiten de provincie „onderling en de takken derzelve, welke naar de groote wegen en overzetveren „leiden, voor zooverre dezelve geen gedeelte uitmaken van de groote wegen der 1ste en „2de klasse“. De Provinciale Staten in 1838 begrepen dus, dat zij omtrent de *groote wegen* geenerlei gezag konden uitoefenen.

In allen gevalle vinden wij in de aangehaalde Koninklijke besluiten eene beslissing omtrent den weg, afkomstig van het Algemeen Rijksbestuur.

Zal men nú dáár, waar eenerzijds ten gevolge van burgerlijke eigendomsverkrigging de regterlijke magt kan geroepen worden te beslissen, en anderzijds het Algemeen Rijksbestuur het publiekrechtelijk karakter van den weg heeft bepaald, Gedeputeerde Staten als derden regter kunnen toelaten, om te beslissen, aan wien de weg behoort?

In deze beschouwing kan geen verandering brengen hetgeen Gedeputeerde Staten in hunnen brief van 2/14 April 1869 uit de geschiedenis gelieven af te leiden.

Want al was dat alles juist, en al kon er uit worden afgeleid, dat de gemeentebesturen aan het Middel van Straat- en Zandwegen zijn opgevolgd; al kon het opgaan, dat, bij het te niet gaan van het Middel, niet de provincie, maar de gemeente krachtens het Koninklijk besluit van 1821 met het onderhoud zou worden belast, dan nog zou het geene uitgaaf zijn, door de wet bevolen, en deze alleen zijn Gedeputeerde Staten bevoegd op de begrooting te brengen.

Wij herinneren hier nog slechts ten overvloede, dat Gedeputeerde Staten, door hunne verwijzing naar art. 148 der provinciale wet, zelve erkend hebben, dat er een geschil, als dáár bedoeld, over de onderhoudplichtigheid van den weg bestaat. Zij hebben daardoor zelve erkend, dat de Koning de eenig bevoegde magt is om te beslissen, en bij gevolg hunne bevoegdheid is uitgesloten.

Het is. om al deze redenen en het bij adres en memorie aangevoerde zeker, dat, alvorens het onderhoud van den weg naar 's Gravenpolder kan gezegd worden *door de wet* te zijn bevolen, door de bevoegde magt moet worden uitgemaakt, dat *die weg aan de gemeente behoort* en dat Gedeputeerde Staten, door art. 212 toe te passen op het onderhoud van dien weg, vóórdat hij erkend of door de bevoegde magt verklaard was aan de gemeente te behooren, dat artikel hebben toegepast op eene uitgaaf, *niet* door de wet bevolen.

II. Ofschoon de Gemeenteraad, op deze gronden van oordeel, dat het besluit van Gedeputeerde Staten van 28 Januarij 1870, n°. 3, als strijdig met de wet, behoort te worden vernietigd, zich bij zijn adres aan den Koning heeft onthouden van eene uiteenzetting der redenen, waarom naar zijne meening de gemeente Kloetinge nimmer met het onderhoud van den bedoelden weg kan worden belast, heeft hij bij zijne aan den Raad van State ingediende memorie die redenen kortelijk uiteengezet, in de onzekerheid, of zijn gevoelen op dit punt zoude worden aangenomen, en dewijl Gedeputeerde Staten bij hun schrijven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken de quaestie dadelijk op dit terrein hebben overgebracht.

Wij wenschen daarom ook thans de hoofdzaak nog met een woord toe te lichten.

Wij meenen als vaststaande te mogen aannemen en alzoo slechts in het voorbijgaan te moeten herinneren:

dat de onderwerpelijke weg een gedeelte uitmaakt van den grooten weg der 2de klasse van de provincie Zeeland en als zoodanig is gequalificeerd op het tableau B, gevoegd bij het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821;

dat art. 4 van dat besluit als algemeenen regel voorschrijft, dat de groote wegen van de 2de klasse onder het onmiddellijk beheer staan der Provinciale Staten, met last in derzelve onderhoud te voorzien, als uitzondering daarop toelatende (art. 5), dat die gedeelten van de genoemde groote wegen, welke vroeger ten laste van gemeenten, corporatiën of particulieren waren geweest, ten laste van deze zouden blijven of worden herbragt;

dat bij de invoering van gemeld Koninklijk besluit de onderwerpelijke weg in beheer was bij het zoogenaamde Middel van Straten en Wegen in Zuid-Beveland en is gebleven tot 31 December 1865, toen dit Middel zich zelf heeft ontbonden.

De vraag is nu: wien incumbeerde, bij de ontbinding van het Middel, het onderhoud van den weg? Der *provincie* krachtens art. 4 van het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821, zoo als dezerzijds wordt beweerd, of der *gemeente*, zoo als Gedeputeerde Staten sustineren?

De grond van het beweren van Kloetinge is hoogst eenvoudig: hij berust op de uitdrukkelijke bewoordingen van een Koninklijk besluit, welks geldigheid niet in twijfel is getrokken, en op het algemeen aangenomen regtsbeginsel, dat dáár, waar de uitzondering ophoudt, de regel in het leven treedt.

Te minder achten wij het noodig deze stelling breeder te motiveren, omdat het belang van Kloetinge niet zoozeer is om de provincie met het onderhoud te doen belasten, als om er zelf van bevrijd te zijn.

De stelling van Gedeputeerde Staten, dat de provincie in geen geval met het onderhoud van den weg kan worden belast, op grond, dat bij art. 4 van het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821 alleen zoodanige groote wegen der 2de klasse in onderhoud aan de provinciën zijn opgedragen, die op dat tijdstip ten laste waren van 's lands kas, behoeft uit dien hoofde dan ook geene nadere bespreking.

Bij de motieven daarentegen, door Gedeputeerde Staten aangevoerd om te betoogen, dat de last des onderhouds op de gemeente Kloetinge incumbert ten gevolge van de ontbinding van het Middel, wenschen wij nog eenige oogenblikken stil te staan.

Vooraf een woord, naar aanleiding van het argument van Gedeputeerde Staten, dat de gemeente in 1866 den weg in onderhoud heeft genomen.

Gelijk aan de Afdeeling uit het bij den aanvang dezer zitting uitgebrachte helder rapport over deze zaak reeds is gebleken, hadden Gedeputeerde Staten bij brief van 31 Maart 1865 aan de gemeentebesturen in Zuid-Beveland te kennen gegeven, dat, bij de ontbinding van het Middel, in het onderhoud der wegen, waarvoor door hetzelfde tot dusverre gezorgd was, voortaan door de gemeentebesturen, ieder ten zijnent, zou moeten worden voorzien. Daarbij werd niet onderscheiden; en het Gemeentebestuur van Kloetinge, onbekend met de qualificatie van den weg naar 's Gravenpolder, die even als alle gemeentewegen onder gelijkmatig beheer van het Middel was geweest, achtte zich verplicht dien weg, zoowel als de overige eigenlijk gezegde gemeente- of buurtwegen, in onderhoud te aanvaarden.

Het voorschrift van Gedeputeerde Staten had op zich zelf niets bevreemdends, en er bestond geene bepaalde aanleiding tot verzet.

Een schrijven van den Commissaris des Konings van Zeeland van 1 December 1868 over een ingekomen verzoek tot het rooijen van boomen aan den weg naar 's Gravenpolder, en waarin de vermelding werd aangetroffen, dat bij den Hoofd-Ingénieur van den Waterstaat tegen de inwilliging geen bezwaar bestond, mits de nieuwe beplanting in de rigting der te rooijen boomen, dat is, niet nader dan 3.25 el uit de as des weg geschiedde, enz., deed echter de vraag rijzen, op welken grond de waterstaat zich gezag toekende over eenen aan de gemeente (gelijk men toen meende) behoorenden weg? De vraag leidde tot onderzoek; en toen eerst ontdekte men te Kloetinge, dat de weg naar 's Gravenpolder niet een gemeente-, maar een groote rijksweg van de 2de klasse was. Dat alles is aan Gedeputeerde Staten volledig bekend; en nu mogen wij het niet verhelen, dat zij, onzes inziens, door telkens op dat in onderhoud nemen in 1866 terug te komen en er zelfs in hun besluit van 28 Januarij een grond van beslissing van te maken, van de dwaling van het Gemeentebestuur (waarin wij liefst willen gelooven, dat zij zelve ook hebben verkeerd) een, zachtst uitgedrukt, *zeer ruim* gebruik hebben gemaakt.

En nu de motieven voor het stelsel van Gedeputeerde Staten. Zij zijn tweeërlei:

Vooreerst, dat het Middel, als zedelijk ligchaam beschouwd, eene vereeniging daarstelde van de verschillende gemeenten in Zuid-Beveland voor de behartiging van eene gemeenschappelijke zaak, te weten de verbetering en goede instandhouding van de in dat eiland bestaande *gemeentewegen*; hetgeen reeds hieruit zoude volgen, "dat Directeuren, door welke die vereeniging werd bestuurd, gekozen en benoemd werden door de Regering van *Goes* en de gezamenlijke Ambachtsheeren van *Zuid-Beveland* en wel door deze laatsten, als vertegenwoordigende de gemeenten ten platten lande aldaar."

De stelling, dat hier sprake zoude zijn van eene *vereeniging van gemeenten* is, zoo als nader zal blijken, volkomen onjuist; doch aangenomen, dat zij juist ware, dan bleef het toch altijd eene vereeniging in het belang der *gemeentewegen*. Maar van een *gemeenteweg* is juist geen sprake; het geldt een *grooten rijks-weg van de 2de klasse*; daardoor alleen vervalt reeds iedere gevolgtrekking in het voordeel van het systeem van Gedeputeerde Staten.

Zonder zich bij dit essentiële onderscheid op te houden, leiden Gedeputeerde Staten uit de vooropgeplaatste stelling af, dat de gemeentebesturen, als opvolgers der Ambachtsheeren in de zorg voor het onderhoud der publieke werken, moeten geacht worden zelve Directeuren van het Middel van Straat- en Zandwegen, tot het beheer waarmede deze tot dusverre waren belast geweest, te hebben gecommiteerd, zoodat, bij de ontbinding van het Middel, dat beheer tot hen (de gemeentebesturen) terugkeerde.

Om deze stelling eenigermate goed te maken, poseren Gedeputeerde Staten, dat de Ambachtsheeren zich de zaak der wegen hebben aangetrokken, *krachtens hun openbaar gezag in de parochiën*.

De juistheid dier stelling mag betwijfeld worden:

1°. omdat — indien zij juist ware — het onderhoud der wegen wel van de vroegste tijden af bij de Ambachtsheeren zoude geweest zijn.

Van het tegendeel zijn onderscheidene bewijzen.

Wij citeren:

a. Notulen van Burgemeester en Schepenen van *Goes* van den 19 April 1612, waaruit blijkt, dat toevallig juist een gedeelte van den onderwerpelijken weg door de zorg van het Polderbestuur, genaamd de West-watering (thans Breede-watering besteven Yerseke) werd in orde gebragt;

b. Notulen van hetzelfde Collegie van 16 October 1651, waaruit blijkt, dat de Regering van *Goes*, op verzoek van den Schout en Dijkgraaf, Administrateurs van de nieuwe Straten in het Oost-, Zuid- en West-kwartier van *Zuyd-Beveland*, verbodsbepalingen uitvaardigde tegen het te zwaar beladen der vrachtwagens.

c. P. BORT's Traetaet van de domeijnen van *Hollant*, deel IV, no. 14, waar wij lezen: "Ende de quaestien ende geschillen, het vernauwen, verminderen ofte verargeren van publiecque ofte gemeene Heerewegen rakende, en komen bij ons niet "ter eerster instantie ad Principem ejusve Senatam, maer voor *Dyckgraef ende Hooge "Heemraden* van de plaets daeronder deselve Heere-wegen sijn gelegen."

2°. omdat de Ambachtsheeren slechts het *dominium utile* van de wegen en dergelijcke gronden hadden, zoo als blijkt uit P. BORT's tractaet van *Hooge* en ambtsheerlyckheden, 6de deel, p. 51.

Al de dáár genoemde gronderven (en de wegen verkeerden in hetzelfde geval) behoorden den Graaf directelijk, maar aan Ambachtsheeren *utiliter*.

Cf. het advies van de Rekenkamer van *Zeeland* aldaar, p. 53.

Ten aanzien der wegen hadden dus de *Graven* het overheidsregt of openbaar gezag, doch de Ambachtsheeren het utile bezit, waarvan zij gebruik maakten om de wegen te beplanten, zoo als ook nog heden ten dage aan zeer vele wegen de Ambachtsheeren het plantregt bezitten.

Het openbaar gezag nu der *Graven* is op de Staten der provinciën overgegaan; en

indien er dus sprake kon zijn van het tegenwoordige recht uit het voormalige af te leiden, zoude veeleer de provincie als opvolgster van den Graaf voor het onderhoud der wegen in aanmerking komen dan de gemeenten als opgevolgd aan de Ambachtsheeren. Want zoo de Zuid-Bevelandsche Ambachtsheeren zich de zaak der wegen aantrokken, dan was dit uit hoofde van de civielrechtelijke betrekking (*dominium utile*), die zij er op hadden: — zij genoten er de baten van, en daarom achtten zij zich geïnteresseerd de zaak van het onderhoud aan te trekken. Zij bekostigden echter dat onderhoud niet, noch hieven te dier zake belastingen in hunne parochiën; maar zij verzochten eenvoudig aan de Staten (reprezenterende de Graeffelyckheit) om eene zekere heffing te mogen doen over alle landen, in het eiland gelegen, zulks in overleg met Goes, daar alles wat zij deden strekte om de toegangen naar Goes te verbeteren.

Wij achten het overigens niet van overwegend belang den feitelijken en regtstoestand der middeleeuwen op te sporen, dewijl de ongegrondheid van de stelling van Gedeputeerde Staten nog veel duidelijker blijkt uit de feiten van den lateren tijd.

Waar toch was dat *openbaar gezag* der Ambachtsheeren in deze eeuw, in de laatste jaren?

Was het krachtens hun *openbaar gezag*, dat zij de concessiën of octrooijen vroegen en verkregen in 1819, 1825, 1830, 1834, 1839, 1850, 1852 en 1853?

Dat zou bezwaarlijk zijn vol te houden; en nogtans is het een feit, dat in elk dier jaren aan de Directeuren van het Middel een octrooi is verleend tot heffing van eene zekere som per bunder, zonder dat er ooit iemand over gedacht heeft, zelfs maar het gevoelen van eenig gemeentebestuur daarover in te winnen.

Evenzoo hebben Directeuren — die nu NB. door Gedeputeerde Staten worden gezegd door de gemeentebesturen te zijn gecommiteerd — nimmer eenige rekening of verantwoording aan eenig gemeentebestuur gedaan. En teregt: want de gemeenten hebben nimmer een penning tot het onderhoud der wegen, door het Middel beheerd, bijgedragen.

Met het oog op dit alles, vragen wij thans: hoe kan er sprake zijn van eene „vereeniging der verschillende gemeenten in Zuid-Beveland“, wanneer wij zien, dat alles, met voorbijgang juist van de gemeenten, werd geregeld?

En zoo nu de gemeentebesturen — ook Kloetinge — bij de ontbinding van het Middel sommige wegen in beheer hebben genomen, dan was dit volstrekt niet, omdat zij zich als opvolgers van Ambachtsheeren of als committenten van het Middel beschouwden, maar omdat zij — bij gebreke van andere wegplichtigen — daartoe gedwongen waren door art. 11, in verband met art. 4, van het provinciaal reglement op de buurtwegen en voetpaden van 1838, luidende: „de buurtwegen en voetpaden, voor welke geen wegplichtigen bestaan of kunnen worden aangewezen, zullen ten laste der gemeenten worden onderhouden“ enz. En naar den inhoud van het reglement vallen daaronder *alle* wegen, geen groote wegen der 1ste of 2de klasse zijnde, alle wegen, die de gemeente-wet gemeente-wegen noemt; en het sprak dus van zelf, dat art. 231 dier wet toepasselijk was. Dit wat het verband met de oude geschiedenis betreft.

Ten andere. Het tweede motief van Gedeputeerde Staten bestaat daarin, dat — wat er ook zijn moge van de betrekking tusschen het Middel en de gemeentebesturen — in allen gevalle, dáár, waar geen andere bepaalde onderhoudplichtige is aan te wijzen, de gemeenten dit thans krachtens de gemeentewet zijn.

Te dien opzichte meenen wij te kunnen volstaan met te verwijzen naar onze *memorie* en de dáárin aangehaalde Koninklijke besluiten.

Alleenlijk merken wij hier nog op, dat deze stelling van Gedeputeerde Staten berust op eene geheel onjuiste interpretatie van art. 231 der gemeentewet.

Dat artikel heeft ten doel om te bepalen, dat zelfs *erkend aan de gemeente behoorende* wegen en werken niet altijd en onvoorwaardelijk ten laste der gemeente zijn; het artikel is dus *in favorem* van de gemeente.

Gedeputeerde Staten maken er eene bepaling van *ten nadeele* der gemeente, door er uit af te leiden, dat — onverschillig of de wegen en werken aan de gemeente behooren — de gemeente met het onderhoud zal belast zijn, zoodra er geene andere onderhoudplichtigen zijn aan te wijzen.

De onjuistheid hiervan springt in het oog; en nu laten we nog dáár, dat er onzes inziens wel degelijk een andere onderhoudplichtige bestaat, namelijk de *provincie*, krachtens Koninklijk besluit van 13 Maart 1821.

Tot versterking van het betoog, dat de onderwerpelijke weg niet aan de gemeente Kloetinge behoort, wijzen wij nog op den *verkoop* van dien weg en de daarover tusschen het Middel en Gedeputeerde Staten gevoerde briefwisseling. Men zie de overgelegde brieven van *a.* 27 Julij 1865, n°. 122, *b.* 22 Augustus 1865, n^o. ²⁰⁹⁰7, *c.* 13 Januarij 1866, n°. 134, *d.* 23 Januarij 1866, n^o. ¹⁶⁸40, alsmede *e.* de slotrekening van het Middel, waaruit de verkoop van den weg blijkt. Uit die correspondentie blijkt ook het opmerkelijke feit, dat Gedeputeerde Staten over den verkoop wel aan de Departementen van Binnenlandsche Zaken en Finantiën hebben geschreven, maar volstrekt niet aan het Gemeentebestuur van Kloetinge.

Wij durven op deze gronden ons vleijen, dat de Afdeeling een gunstig besluit zal provoceren. Eene nadeelige beslissing zou eene ware ramp zijn voor eene gemeente van ruim 1000 zielen, die bovendien bij den weg schier geenerlei belang heeft.

Staatsraad DE VRIES: Mag ik vragen, of het u ook bekend is, door wien de Directeuren van het Middel benoemd werden?

De heer DE LAAT DE KANTER: Zij werden benoemd voor twee derden door de Ambachtsheeren en voor één derde door de Regering van Goes. Vroeger was dit niet naauwkeurig geregeld; doch na hevige oneenigheden tusschen Goes en de Ambachtsheeren in het begin der vorige eeuw, werd den 10 April 1714, ten overstaan van den Notaris Hoogkamer, te Goes, eene transactie gesloten en daarbij onder anderen bepaald, dat „van de zijde van de Magistraet sullen werden aengesteld twe heeren „Directeurs en wegens de heeren Ambagtsheren vier Directeurs, ofte na die proportie „soo veel meerder als men onderling en met gemene bewilliging sal goedvinden.“ Op dien voet is het tot het laatst toe gebleven.

Staatsraad DE VRIES: Door wien is het Middel ontbonden? Hebben Directeuren eigener autoriteit besloten zich te ontbinden? of is het Hooger Bestuur daarin tusschen beide gekomen?

De heer DE LAAT DE KANTER: Ik geloof, dat zij zich op eigen gezag hebben ontbonden en dat Gedeputeerde Staten daarin hebben berust. Deze hebben die ontbinding vermoedelijk als eene onvermijdelijke zaak beschouwd. Uit een brief van het Middel blijkt nog, dat de Minister van Finantiën eene poging gedaan heeft om Directeuren daarvan terug te brengen. Maar sommige polderbesturen waren begonnen met te weigeren te betalen; de nieuw ingedijkte polders hebben van den beginne af geweigerd. Het Middel kon dus niet blijven bestaan. Dit is al wat ik er van weet.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van den Raad der gemeente Vlissingen van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij goedkeuring is onthouden aan de begroting dier gemeente voor 1870.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Op de begrooting voor 1870 der gemeente Vlissingen komt voor een post in uitgaaf van *f* 17,750 als subsidie aan het *arm-gast- en weeshuis* aldaar.

Onder dit voor 1870 aldus te verleenen subsidie bevindt zich eene som van *f* 496, bestemd om de bewoners van voormeld gesticht voortaan het genot te verschaffen van koffij en thee.

Gedeputeerde Staten hebben echter bezwaar gemaakt hunne goedkeuring aan meergenoemd subsidie en mitsdien aan de gemeentebegrooting van 1870 te schenken. Zij gaven dienaangaande in de deswege gevoerde briefwisseling aan Burgemeester en Wethouders van Vlissingen hoofdzakelijk te kennen: dat bij het aanzienlijke cijfer, hetwelk het uit de gemeentekas aan het arm-gast- en weeshuis te Vlissingen toegelegde subsidie reeds heeft bereikt, het raadzaam schijnt, dat alle uitgaven worden vermeden, die, hoe nuttig en wenschelijk misschien ook op zich-zelve, evenwel niet als volstrekt noodzakelijk kunnen beschouwd worden; dat, naar het hun voorkomt, daartoe de som van *f* 496 gebragt kan worden, waarmede de toelage uit de gemeentekas aan bovengenoemd gesticht zou worden verhoogd; dan een van beide waar is, dat namelijk de verpleegden, hiertoe misschien door kleine verdiensten of giften van naastbestaanden en vrienden in staat gesteld, tot dusverre in den regel zelve in hunne thee en koffij hebben voorzien, of wel dat zij deze dranken vroeger zonder nadeel hebben kunnen ortberen; maar dat, zoowel in het een als in het ander geval, de vraag rijst, waarom in den bestaanden toestand eene verandering gebragt, die weder eene blijvende vermeerdering van uitgaven zal na zich slepen, en dit, terwijl door of ten koste van de gemeente reeds in zoovele behoeften wordt voorzien, en zij te dier zake zich zulke belangrijke offers getroost? dat Gedeputeerde Staten althans, met het oog op de bij de 2de zinsnede van art. 61 der wet van den 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100) aan hen opgelegde verpligting, bezwaar moeten maken in het door den Raad genomen besluit te berusten. Zij voegen daarbij nog de opmerking, dat, wanneer het Bestuur van het gesticht er niettemin prijs op mogt stellen om aan den door hem wenschelijk beschouwd wordende maatregel gevolg te geven, dan naar hun inzien het geval bestaat, dat van de bij art. 12 der voornoemde wet toegekende bevoegdheid zou kunnen worden gebruik gemaakt om een beroep op de liefdadigheid der ingezetenen te doen, zoo als dit, hoezeer dan niet bepaald voor koffij en thee, maar tot het jaarlijks verstrekken van andere verkwikkingen, in eene der grootste gemeenten van dit Rijk, onlangs heeft plaats gehad.

Nadat Gedeputeerde Staten, laatstelijk bij brief van 4 Februarij 1870, bij dit hun gevoelen hadden volhard, wendde de Raad der gemeente Vlissingen op 3 Maart ll. zich bij verzoekschrift tot Zijne Majesteit, daarbij te kennen gevende: dat reeds in het jaar 1869 de Gemeenteraad gemeend had koffij en thee aan de verpleegden in genoemd gesticht te moeten verschaffen, doch alstoen heeft berust in de bedenkingen, daartegen door Gedeputeerde Staten geopperd. De Gemeenteraad, zonder over de zaak zelve uit te weiden, biedt korthedshalve aan Zijne Majesteit als bijlagen aan de gevoerde correspondentie en zijne beraadslagingen, dit punt betreffende, benevens een afdruk van de door hem vastgestelde begrooting, en een overzicht van de verleende subsidiën aan het arm-gast- en weeshuis over de laatste vijftien jaren, met eerbiedig verzoek, dat het Zijner Majesteit moge behagen, met het oog op art. 209 der wet van den 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85), en na kennis genomen te hebben van de genoemde bijlagen, in den toestand, ontstaan door het niet-goedkeuren van de begrooting der gemeente voor het jaar 1870 door Gedeputeerde Staten, wel te willen voorzien.

Uit de overgelegde bijlagen blijkt overigens, dat Burgemeester en Wethouders en de Gemeenteraad van gevoelen zijn, dat de toestand te Vlissingen, vooral ook met het oog op het tegengaan van alle mogelijke bedelarij, de som van f496 voor koffij en thee als onvermijdelijk moet doen beschouwen, daar de ouden van dagen, in het arm- gast- en weeshuis opgenomen, zoo deze warme dranken hun niet van wege het gesticht worden verschaft, geen middel hebben om in de behoefte te voorzien dan door gevraagde giften; en toeh het gebruik van koffij en thee zoo onder de dagelijkse gewoonten van een ieder is opgenomen, dat dit op een gevorderden leeftijd minder eene verkwikking dan wel eene onmisbare vertering kan genoemd worden.

Wat aangaat het jaarlijks opvoeren van het subsidie ten behoeve van meergenoemd gesticht werd de opmerking gemaakt, dat de steeds in de laatste jaren geklommen prijzen der eerste levensbehoeften wel de voorname oorzaak der achtereenvolgende verhoogingen van dat subsidie daarstellen; dat er echter, wel beschouwd, van geene verhooging sprake kan zijn, aangezien in 1869 verleend werd een gemeentesubsidie van f19,500, terwijl het voor 1870 geraamd is op f17,750.

Intusschen blijkt uit een overgelegden staat, dat het subsidie bedroeg bv. in 1865 f14,800, in 1866 f15,250, in 1867 f17,650, in 1868 f19,800; terwijl het bv. over de jaren 1855 tot 1857 telken jare bedroeg f18,000 of iets meer.

Door Regenten van het gesticht, in eene door hen aan de Afdeeling ingediende memorie dd. 14 April ll., wordt het toestaan van gelden voor koffij en thee ook uit dien hoofde aanbevolen, dat daardoor de gelegenheid zou worden verschaft tot het weren van de ingeslovene gewoonte, dat bijna ieder inwoner van het gesticht zijn eigen verwarmingsmiddel bezit tot het bereiden van die dranken, al hetwelk zou kunnen worden opgeruimd, ook in het belang der gezondheid, waaraan toeh de verschillende dampen en uitwasemingen van een tal van afzonderlijke potten en pannen niet dan schadelijk kunnen zijn; en ten andere, dat door het toestaan van koffij- en thee-gelden de aanleiding voor velen zou worden weggenomen om, ter verkrijging van het verlangde, hunne toevlugt te nemen tot openbare of bedekte bedelarij, die maar al te zeer dient om hun de noodige middelen te verschaffen om in de behoefte aan warm drinken te voorzien.

Verdere stukken zijn er niet ingekomen, en ik meen dus met dit verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. het beroep van H. B. Mellema en K. A. Busema, landbouwers te Nieuwe Pekel-A en Ingelanden van het waterschap de Pomppolder, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, houdende goedkeuring van het besluit van Ingelanden van dat waterschap tot de uitvoering van werken, waaronder ook het verplaatsen van een dam in het Heerendiep.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! In de vergaderingen van het Bestuur en de Ingelanden van het waterschap de Pomppolder, provincie Groningen, gehouden den 12 en 20 April 1869, werd o. a. besloten, behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten, om den dam, zittende in den mond van het Heerendiep, te doen wegruimen en te verplaatsen achter of tegen de sloot tussehen de preecelen 787 en 709, en het Heerendiep van het Hoofddeep af tot den laatstbedoelden dam te hergraven.

Gedeputeerde Staten hebben, krachtens art. 27 van het reglement voor het waterschap van den 16 Junij 1868, door den Koning goedgekeurd den 10 September daaraanvolgende, zich met het evengemeld besluit vereenigd.

De adressanten hebben daarna bij adres aan die Staten verzocht het Bestuur van het waterschap de Pomppolder te gelasten, dat het, voldoende aan art. 4, al. 2, van het reglement, het Heerendiep opene, door den thans bestaanden dam te vergraven, en zich te onthouden om, zoo als daartoe besloten is, dien dam te verplaatsen.

De gronden voor dat verzoek waren: 1°. dat de vergaderingen van Bestuur en Ingelanden, die op den 12 en 20 April plaats hadden, onwettig zijn gehouden, omdat zij adressanten, hoezeer Ingelanden zijnde, ter bijwoning daarvan niet opgeroepen waren; en 2°. dat het besluit tot verplaatsing van den dam in lijnregten strijd zijn zou met het bepaalde bij al. 2 van art. 4 van het reglement.

Bij hun besluit van den 17 December jl. hebben Gedeputeerde Staten dat verzoek afgewezen, omdat de adressanten vermoedelijk, en dan terecht, niet zijn opgeroepen, als zijnde zij volgens art. 3 van het reglement vrijgesteld van het betalen van waterschapslasten, en alzoo niet bevoegd om te stemmen; voorts omdat de verplaatsing van den dam niet strijdig kan worden geacht met het reglement, dewijl dit nergens is verboden: — zoodat de uitvoering van dat werk alleen wordt beheerscht door het 4de lid van art. 27, eischende, dat Gedeputeerde Staten daaraan hunne goedkeuring moeten hechten, hetgeen is geschied; en dat de bewering, ook door adressanten nog aangevoerd, dat het verplaatsen van den dam 95 el verder achterwaarts hun nadeel zou berokkenen, onjuist was, vermits door die verplaatsing de toegang met schepen 95 el nader bij hunne landerijen komen zou.

Bij adres van den 29 December jl. hebben adressanten zich tegen deze afwijzende beschikking in beroep voorzien bij den Koning. In dat adres voeren zij aan: dat, volgens art. 52 van het reglement, de Ingelanden behoorlijk moeten worden opgeroepen, hetgeen hier te hunnen aanzien niet is geschied, om eene wettige vergadering te kunnen houden; dat zij adressanten vrijdom van waterschapslasten hebben, dus niet stembevoegd, maar toch Ingelanden zijn; dat uit de artt. 5, 11, 17, 25, 42, 45, 46, 49, 50, 51, 55, 56 en 58 van het reglement genoegzaam voortvloeit, dat zij in kennis moeten worden gesteld met het houden der vergaderingen, ten einde in de gelegenheid te zijn hunne belangen aldaar voor te staan met hunne adviezen, al is het stemmen hun ook ontzegd. In de tweede plaats wordt door hen aangevoerd, dat art. 4, al. 2, duidelijk bepaalt, dat de thans bestaande dam zal worden vergraven en het Heerendiep geopend; dat door verplaatsing van den dam aan dat bevel niet wordt voldaan, omdat niet geheel het Heerendiep, maar slechts een klein gedeelte daarvan daardoor geopend wordt; dat art. 27, bepalende, dat het maken van nieuwe werken aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen is, ten deze toepassing mist, omdat het hier een werk geldt, bij het reglement zelf door de Provinciale Staten vastgesteld, bevolen. Verder voeren de adressanten nog aan, dat zij door de verplaatsing van den dam en dien ten gevolge door de belemmering van het vervoer van mestspeciën en vruchten naar en van die landerijen per scheepsgelegenheid, eene schade zullen lijden, die voor ieder hunner wel op f200 's jaars kan worden begroot. — De conclusie van het adres is, dat het den Koning behagen moge, te vernietigen het besluit van Gedeputeerde Staten van 18 Junij jl. en te gelasten, dat, overeenkomstig art. 4, al. 2, van het reglement, de dam uit het Heerendiep worde verwijderd en het Heerendiep worde geopend.

Dit adres is in handen gesteld van Gedeputeerde Staten der provincie Groningen, die daarover op den 11 Maart jl. hebben berigt. Volgens die Staten zijn adressanten niet bevoegd de vernietiging te vragen van het besluit van den 18 Junij 1869, omdat, volgens art. 58 van het reglement, in verband met art. 38 van het grondreglement voor de waterschappen in de provincie Groningen van den 23 November

1853, door den Koning goedgekeurd bij besluit van den 6 December daaraanvolgende, bepaald is, dat beroep valt van beslissingen in geschillen; dat hier echter geen beslissing in een geschil is gevallen door het besluit van 18 Junij 1869, maar enkel eene approbatie of goedkeuring is verleend, geëischt bij art. 27 van het reglement.

Wat de zaak aangaat, zeggen Gedeputeerde Staten, na in eene breedvoerige uiteenzetting te zijn getreden der geschiedenis of wording van het waterschap, en na te hebben aangevoerd, dat door de uitdieping van het diep en de verplaatsing van den dam de hooger gelegen landen hun water in de sloten en in de wijken behouden en de lagere van het overtollige water worden bevrijd, waardoor ze zeer gebaat worden, — dat bij het reglement, wanneer er sprake is van het oproepen van Ingelanden, enkel kunnen bedoeld zijn stembevoegde Ingelanden, omdat zij alleen kunnen medewerken tot het nemen van een besluit; dat, indien het reglement had gewild, dat niet-stembevoegde Ingelanden toch eene raadgevende stem zouden kunnen uitbrengen, — dit dan voorzeker in het reglement uitdrukkelijk zou zijn vermeld.

Ten aanzien van art. 4, al. 2, zeggen Gedeputeerde Staten, dat daarbij enkel wordt bevolen het vergraven van den dam van het Heerendiep, het zoover noodig vergraven en verdiepen van dat diep en het verrigten van al wat door de opening van het Heerendiep blijken zal in het belang van het waterschap noodig te zijn, maar dat daarin niet wordt bepaald, dat in het diep geen andere dam, al wordt die noodig geoordeeld, mag worden gelegd; dat aan art. 4, al. 2, is voldaan, want dat de oude dam is opgeruimd; dat het algemeen belang van het waterschap vorderde, dat, wilde men eene geheele droogvalling van het bovengedeelte van het Heerendiep voorkomen, verder opwaarts een andere dam werd gelegd: — waaruit voortvloeide, dat het gedeelte van het diep, gelegen tusschen den nieuwen dam en het kanaal te Pekel-A, moest worden vergraven en verdiept, omdat in dat gedeelte van het diep de afwatering van het waterschap moet plaats hebben.

In dat berigt wordt ten slotte nog aangevoerd, dat de adressanten niet voluit 14 hectaren grondbezit in het waterschap hebben, en dat het onjuist is en geheel onbewezen, dat zij door de verplaatsing van den dam de beweerde schade lijden zouden.

De adressanten hebben aan deze Afdeeling nog eene korte memorie ingezonden, die echter geene nieuwe gronden of gezigtspunten bevat.

Dit geschil van bestuur, hetwelk krachtens 's Konings magtiging op den 31 Maart jl. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, zal tot een voorwerp van 's Konings beslissing bij een ontwerp-besluit aan Zijne Majesteit moeten worden voorgedragen.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

V. het beroep van Elisabeth Bruning, weduwe J. H. Stork, in leven rijks-roeijer der dranken, te Delft, ten aanzien van het bedrag van het haar toegekend pensioen.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Johan Hendrik Stork, op 1 Februarij 1800 te Delft geboren, is, na bijna vijftien jaren in militaire diensten te hebben doorgebragt (van 7 April 1814 — 15 Februarij 1829), op 15 Januarij 1829 aangesteld en op 15 Februarij 1829 in functie getreden als Commies bij de belastingen en op 25 Julij 1859 overleden, zijnde hij de laatste twaalf à dertien jaren geweest rijks-roeijer der dranken te Rotterdam.

Zijne weduwe, Elisabeth Bruning, heeft na het overlijden van haren man tijdig het weduwen-pensioen aangevraagd.

De man had behoord tot de deelgeregtigden in het voormalig pensioen-fonds der ontvangsten, die bij de invoering der wet van 9 Mei 1846 (*Staatsblad* n°. 24), betreffende de burgerlijke pensioenen, in dienst waren, en had in zijne burgerlijke betrekkingen van 1829 af bijgedragen voor het fonds.

Op 15 September 1859 heeft de Raad van bestuur van het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren, na onderzoek der ingevolge de wet overgelegde stukken, geoordeeld, dat zij krachtens art. 50 der wet van 1846 aanspraak had op een pensioen, berekend op den voet van het reglement van 29 Mei 1822, in verband met art. 51 dier wet; dat haar huwelijk, voltrokken op 26 Februarij 1834, langer dan acht jaren heeft bestaan, zoodat haar toekomst $\frac{3}{4}$ van het pensioen, waarop de overledene aanspraak zoude gehad hebben; dat de middelsom der belooning, welke tot grondslag strekken moet van de pensioensberekening, bedragen heeft f 663.88, en dat, sedert de invoering der wet tot op het tijdstip van zijn overlijden, door hem voor geene *mindere* som is bijgedragen; dat de diensten van den overledene, volgens het reglement van 1822, in verband met art. 51 der wet, geldig voor de weduwe, uitmaken een tijdvak van dertig jaren, zes maanden en elf dagen; en dat de aangewezen grondslagen voor hem zouden hebben opgeleverd een jaarlijksch pensioen van f 340, zoodat het weduwen-pensioen bedragen moet f 255 's jaars.

Zoodanig pensioen is haar toegelegd bij Koninklijk besluit van 16 October 1859, n°. 86.

Aanvankelijk schijnt daarin te zijn berust. Maar in 1869 heeft de weduwe zich herhaaldelijk gewend tot den Minister van Finantiën met de bewering, dat ten onregte bij den staat van dienst van wijlen haren man niet medegeteld waren de jaren, in militaire dienst doorgebracht, en ook dat ten onregte voor de berekening der middelsom van belooning van 1 Julij 1843 tot 1 Julij 1846 niet in aanmerking waren genomen de emolumenten à f 60 's jaars.

De Minister heeft op hare reclames herhaaldelijk een gemotiveerd weigerend antwoord gegeven, en wel: 1°. op 7 Mei 1869 haar te kennen gegeven, dat de middelsom van belooning, waarvoor haar echtgenoot heeft bijgedragen van 1 Julij 1843 tot 1 Julij 1846, is f 663.88, en dat voor het weduwen-pensioen alleen de burgerlijke diensten des overledenen van 15 Januarij 1829 tot 25 Julij 1859 — dertig jaren, zes maanden en elf dagen — in aanmerking konden komen, daar de *militaire* diensten *niet* door hem waren ingekocht op den voet van art. 60 van het reglement; — 2°. op 16 Julij 1869: dat onder de uitdrukking „*geheel* diensttijd” in art. 51 der wet van 1846 (waarop zij haar sustenu grondde) niet anders kan verstaan worden dan geheel de *geldende* diensttijd, als hoedanig niet mede kunnen gelden de *militaire* diensten volgens het reglement van 1822, daar deze *niet* op den voet van art. 60 van dat reglement waren ingekocht; — 3°. op 6 Augustus 1869: dat de wet van 9 Mei 1846 (*Staatsblad* n°. 24), ook blijkens de toelichtingen, welke het ontwerp dier wet vergezelden, de bijzondere regten, uit vroegere pensioensverordeningen ontleend, slechts heeft willen handhaven in verhouding tot de middelsom der belooning, gedurende de zestig laatste maanden vóór hare invoering door de ambtenaren genoten; dat zulks ten opzichte der ambtenaren zelve duidelijk blijkt uit art. 47 der wet, volgens hetwelk hun pensioen, voor zooveel die middelsom betreft, uitsluitend naar de *bestaande verordeningen* is te berekenen; dat, volgens diezelfde verordeningen, het pensioen der weduwen steeds bepaald wordt op zeker gedeelte van dat, hetwelk den ambtenaren zelve zou toekomen; dat bij art. 50 der wet aan de weduwen der deelhebbers in het voormalig pensioenfonds der ontvangsten slechts is verzekerd het pensioen, haar bij de verordeningen op dit fonds beloofd, terwijl de bovenbedoelde beperking tot de middelsom der op 1 Julij 1846 genoten belooning bij art. 51 ook ten aanzien van *hare* pensioenen uitdrukkelijk is vastgesteld; dat het daarom op zich zelf reeds onaannemelijk is, dat de wetgever voor de berekening van het pensioen der weduwen diensten zou hebben

geldig verklaard, die, volgens het eerste gedeelte van art. 47, niet voor de berekening van dat der ambtenaren in aanmerking kunnen komen; dat, ging de bewering der adressante op, nà de invoering der wet van 1846 in vele gevallen aan de weduwen der bedoelde deelgerechtigden een hooger pensioen zou moeten toegekend worden dan waarop zij aanspraak zouden gehad hebben, als die wet *niet* was tusschen beiden getreden; dat de woorden: *„voor den geheelen diensttijd„* in art. 51 derhalve in gezonden zin niets anders kunnen beteekenen dan dat, in tegenstelling van hetgeen het artikel omtrent de wedde of belooning bepaalt, namelijk dat deze slechts in aanmerking komt tot de middelsom, over de 36 laatste maanden vóór 1 Julij 1846 genoten, de diensttijd in aanmerking komt *tot op het tijdstip der aftreding van den ambtenaar*; dat de artt. 6 en 8 der wet niet tot staving der beweringen van de adressante kunnen gelden: 1°. omdat die artikelen, in de *eerste* afdeeling der wet voorkomende, uitsluitend toepasselijk zijn op de pensioenen van *ambtenaren*; 2°. omdat de bepalingen dier 1ste afdeeling, bij art. 43, voor de ambtenaren, bij de invoering der wet in dienst, en hunne weduwen en weezen, slechts geldig zijn verklaard in verband met de bijzondere bepalingen van de *tweede* afdeeling der wet, en derhalve voor hen *niet* toepasselijk zijn, waar zij, als in dit geval, in strijd zijn met de verordeningen, bij die tweede afdeeling toepasselijk verklaard.

Nadat bij eene vierde dispositie, van 27 Augustus 1869, door den Minister van Finantiën bij die afwijzende beschikking was volhard en de weduwe een request aan den Koning over dezelfde zaak had ingediend, is, op 's Konings magtiging, deze zaak door den Minister van Finantiën, bij brief van 2 April jl. (Afdeeling Generale Theaurie, n°. 120), bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) aanhangig gemaakt, en zal alzoo thans eene ontwerp-beslissing den Koning moeten worden voorgedragen.

Nog is door de belanghebbende eene memorie aan deze Afdeeling ingediend, van dezelfde strekking als het request aan Zijne Majesteit, en waarin zij, op de bekende gronden, verzoekt, dat haar pensioen op f 425 's jaars bepaald en het over al de pensioensjaren bereids te min genotene zal uitbetaald worden.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Dertiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 25 Mei 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de *leden* :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Mr. K. A. Meeussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 9 dezer, n°. 24, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Tieke Lammerts Rosema* (zie het verslag over deze zaak op blz. 100, 101).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil over het onderstands-domicilie van Tieke Lammerts Rosema;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 27 April 1870, n°. 13;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Mei 1870, n°. 241, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat genoemde behoeftige laatstelijk in onderstand is opgenomen in Junij 1869 te Nijega (gemeente Smalingerland), voor rekening van Suameer (gemeente Tietjerksteradeel), op grond, dat zij dáár geboren zou zijn den 13 Mei 1814, uit het huwelijk van Lammert Wiemers Rosema en Uilkje Jelkes de Haan; dat Armvoogden van Suameer, die vroeger de kosten van verleenden onderstand voor deze behoeftige aan Nijega hadden teruggegeven, in Junij 1869 op hunne erkenning zijn teruggekomen, nadat der armlastige moeder op 19 April te voren was overleden, en beweerd hebben, dat de geboorte der arme te Suameer niet genoegzaam bewezen zou zijn; dat van de geboorte der bedoelde persoon geene aantekening is gevonden in de registers van den burgerlijken stand, maar dat dit zich laat verklaren door de omstandigheid, dat de vader, tijdens de geboorte zijner dochter Tieke afwezig is

geweest en daardoor verzuimd is aangifte der geboorte te doen; dat het ingesteld onderzoek de bewijzen heeft opgeleverd, dat de ouders der behoeftige in 1808 te Suameer zijn gehuwd, en dat uit dat huwelijk, behalve de behoeftige, nog drie kinderen zijn geboren, en zulks blijkens de registers van den burgerlijken stand, een in 1811 te Suameer, en een in 1817 onder Bergum, terwijl van het derde kind, zijnde eene jongere zuster der armlastige, welke omstreeks 1818 almede te Suameer zou geboren zijn, evenmin aangifte voor den burgerlijken stand schijnt gedaan te zijn;

dat de behoeftige aan Armvoogden van Nijega heeft opgegeven, dat zij de beide eerste jaren van haar leven met hare ouders had gewoond onder Suameer, vervolgens ongeveer een half jaar te Nijega in de school, die 'szomers niet voor onderwijs werd gebruikt, toen anderhalf jaar te Bergum of onder Bergum, daarop acht jaren onafgebroken onder Suameer en eindelijk te Nijega; dat de getuige Antje Pieters Fokkema, weduwe Rietstra, onder eede voor den Kantonregter te Bergum heeft verklaard, met vermelding van verschillende feiten en omstandigheden, en opgave van redenen van wetenschap, dat Tieke in 1814 is geboren op de Harste onder Suameer in een oud huis, dat nu is afgebroken; dat de getuige IJinkje Jans van der Heide onder eede heeft verklaard, dat zij gewoond heeft naast de moeder van Tieke op de Harste onder Suameer, en dat zij Tieke heeft opgepast, toen nog gezoogd werd en niet kon loopen; dat eindelijk drie getuigen onder eede voor den Kantonregter te Beetsterzwaag hebben verklaard van de moeder vernomen te hebben, dat Tieke te Suameer was geboren;

dat geene enkele omstandigheid is aan het licht gekomen; waaruit men zou kunnen afleiden, dat de geboorte elders heeft plaats gehad, dat men het dus voor voldoende bewezen mag houden, dat de geboorte te Suameer heeft plaats gehad;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Suameer, gemeente Tietjerksteradeel, aan te wijzen als het onderstands-domicilie van Tieke Rosema.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 9 Mei 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 10 dezer, n°. 32, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Amsterdam en Vreeland over het domicilie van onderstand van Cornelis Bouten* (zie het verslag over deze zaak op blz. 81—83).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het geschil tusschen de gemeenten Amsterdam en Vreeland over het onderstands-domicilie van Cornelis Bouten;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 5 April 1870, n°. 11;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 6 Mei 1870, n°. 227, 7de Afdeling;

Overwegende: dat deze behoeftige heeft opgegeven geboren te zijn te Vreeland den 11 April 1803 uit Jan Hendrik Bouten en Aafje Romkes, echtelieden, en er heeft bijgevoegd, dat zijn vader destijds in genoemde gemeente als heekkundige was gevestigd; dat het Gemeentebestuur van Vreeland de armlastigheid aldaar betwist, op grond, dat van de geboorte of doop des behoeftigen in de registers dier gemeente niets is vermeld; dat ook in de acten van beide zijne huwelijken als zijne geboorteplaats voorkomt de gemeente Amsterdam, en zulks op grond van eene aantekening in een register van de Doopsgezinde gemeente te Amsterdam, thans berustende bij den burgerlijken stand aldaar, luidende: „Cornelis, zoon van Jan Hendrik Bouten en Afje Romkes, geboren 11 April 1800 drie“, zonder dat evenwel de plaats der geboorte daarbij is opgegeven; dat echter in een ander register, bij de Vereenigde Doopsgezinde gemeente te Amsterdam gehouden en nog bij die gemeente berustende, de volgende aantekening wordt gevonden: „Cornelis, geboren 11 April 1803 te Vreeland, ouders: Jan Hendrik Bouten, Gereformeerd, en Afje Romkes,“ welke inschrijving bij die gemeente is geschied, omdat de moeder dáár lidmaat was; terwijl uit hetzelfde register blijkt, dat de behoeftige eerst op 4 April 1824 te Amsterdam is gedoopt; dat wijders in de lotingsregisters voor de nationale militie van 1822 ook de gemeente Vreeland als geboorteplaats van deze behoeftige voorkomt; dat voorts het Gemeentebestuur van Vreeland heeft erkend, dat in het trouwboek dier gemeente is aange teekend, dat in de Hervormde kerk aldaar op 26 Januarij 1800 de genoemde ouders van den behoeftige zijn gehuwd, en dat uit het doopboek aldaar blijkt, dat op 25 Januarij 1801 een zoon van hen, met name Pieter, in die gemeente is gedoopt, en dat van die zijde tevens is erkend, dat de vader Jan Hendrik Bouten in Junij 1809 te Vreeland is overleden; dat deze door het Gemeentebestuur van Vreeland erkende feiten op voldoende wijze bevestigen de opgaaf van den behoeftige, dat zijne ouders tijdens zijne geboorte gevestigd waren te Vreeland, en dat hij reeds daarom geacht moet worden aldaar te zijn geboren;

Gezien art. 28, al. 1, der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat Vreeland is het domicilie van onderstand van voornoemden Cornelis Bouten.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 10 Mei 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HECKEREN VAN KELL.

3°. van den 10 dezer, n°. 33, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Engelen en Maastricht over het domicilie van onderstand van Francisca van Losen* (zie het verslag over deze zaak op blz. 102, 103).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ. ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Engelen en Maastricht over het onderstands-domicilie van Maria Francisca van Losen;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 27 April 1870, n°. 19;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Mei 1870, n°. 228, 7de Afdeling;

Overwegende: dat de behoeftige is geboren te Maastricht den 4 November 1844, in het schip harer ouders, destijds liggende in de kom van de Zuid-Willemsvaart aldaar; dat echter hare armlastigheid te Maastricht wordt betwist, op grond der vermelding in de geboorte-acte, dat haar vader, Henricus van Losen, van beroep schipper, destijds woonachtig was te Engelen, provincie Noordbrabant;

dat het Gemeentebestuur van Maastricht beweert, dat deze vermelding van de woonplaats des vaders in de geboorte-acte voldoende wordt bevestigd door diens onder eede afgelegde verklaring, dat hij meestal zijne ligplaats te Engelen had en aldaar overwinterde, ofschoon hij zulks ook wel in andere gemeenten heeft gedaan, en dat hij Engelen als den zetel van zijn verblijf beschouwde en met die gemeente de meeste betrekkingen onderhield, omdat de familie zijner vrouw dáár woonde en hij uit dien hoofde zich dikwijls daarheen wendde;

dat uit het onderzoek is gebleken, dat de ouders der behoeftige, met name Henricus van Losen en Francisca Hagelaars, op den 28 Januarij 1840 te Engelen zijn gehuwd; dat de vader destijds woonachtig was in zijne geboorteplaats Xanten, in Pruisen, waar alzoo ook de afkondigingen des huwelijks even als te Engelen hebben plaats gehad, en dat de moeder in laatstgenoemde gemeente was geboren en tijdens haar huwelijk woonde; dat dadelijk na het huwelijk de echtgenooten in hun schip zijn gaan wonen; dat hunne kinderen in verschillende gemeenten en meest in het schip zijn geboren; dat de vrouw ook wel enkele malen in de gemeente Engelen bij godde bekenden aan huis is bevallen, maar dat de echtgenooten op hun schip zijn blijven wonen tot den dood van den vader der vrouw in 1854, toen zij diens huis te Engelen met der woon hebben betrokken;

dat, onder deze omstandigheden, de vader der behoeftige, door het herhaaldelijk bezoeken der gemeente Engelen, waar de familie zijner vrouw woont, en door het veelal overwinteren aldaar, niet geacht kan worden zijne woonplaats in die gemeente, waarvan hij niet afkomstig was, vóór 1854 te hebben gevestigd;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de gemeente Maastricht aan te wijzen als het onderstands-domicilie van Maria Francisca van Losen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 10 Mei 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van het Collegie van Kerkvoogden der Hervormde gemeente te 's Heerenberg, gemeente Bergh, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij bevolen wordt, dat vóór of op 7 December 1870 de begraafplaats der Hervormde gemeente te 's Heerenberg moet zijn gesloten.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijnne Heeren! Bij art. 46 der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65) op het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenis-regten, is bepaald, dat de bestaande begraafplaatsen, welke niet op den afstand van 35 meters van eene bebouwde kom liggen, na ingewonnen advies van den Geneeskundigen Inspecteur, krachtens besluit van Gedeputeerde Staten, door den Burgemeester worden gesloten, zoo zij schadelijk zijn voor de volksgezondheid.

Dien ten gevolge hebben Gedeputeerde Staten van Gelderland den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht geraadpleegd, welke van de in hunne provincie gelegen, tot de bij art. 46 bedoelde behoorende begraafplaatsen als schadelijk voor de gezondheid beschouwd moeten worden.

Naar aanleiding daarvan heeft genoemde ambtenaar omtrent de begraafplaats der Hervormde gemeente te 's Heerenberg (gemeente Bergh) berigt, dat aldaar in de laatste tien jaren begraven waren 29 lijken (dus gemiddeld nog geen drie in het jaar); dat in datzelfde tijdvak in de geheele gemeente begraven zijn 349 lijken, hetwelk bij eene bevolking van gemiddeld 1295 zielen per jaar eene sterfte-verhouding geeft van 1 overleden op $37.1 = 2.6$ pct.

Onder de oorzaken, aan welke deze ongunstige sterfte-verhouding te wijten is, beslaat, naar zijn oordeel, zeker de begraafplaats der Hervormden eene eerste plaats. Behalve de kerk en kosterwoning, die onmiddellijk aan haar grenzen, bevinden zich op een afstand van slechts 5 meters drie kleine woningen, op een afstand van 7 meters een huis, bewoond door een slager en een koperslager; op 15 meters een huis, bewoond door den gemeente-veldwachter en twee weduwen; op 30 meters afstand de Roomsche-Katholieke pastorie. De Inspecteur achtte zich daarom verplicht tot sluiting van die begraafplaats te adviseren, overtuigd, zoo schreef hij, zich »daarbij te moeten plaatsen op het standpunt van de toekomst.»

Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben daarop den 7 December 1869 genomen het volgende besluit:

»Nader voorgenomen de naar aanleiding van *Provinciaal blad* n°. 71 van dit jaar ingekomen berigten der betrokken gemeentebesturen omtrent de sluiting, als schadelijk voor de volksgezondheid, van eene of meer begraafplaatsen, binnen den afstand van 35 meters van eene bebouwde kom gelegen in de gemeenten Berghen enz.;

»Gehoord het gerapporteerde op het ingevolge art. 46 der wet van 10 April jl. (*Staatsblad* n°. 65) ingewonnen advies van den Geneeskundigen Inspecteur dd. 29 September jl. n°. 475;

»Gelet op de nadere rapporten van de gemeentebesturen van Bergh en enz.;

»Overwegende, dat door den Inspecteur voornoemd wordt geadviseerd tot de sluiting van de navolgende begraafplaatsen, gelegen in de daarbij genoemde gemeenten, als:

»in de gemeente Bergh, de begraafplaats om de Hervormde kerk te 's Heerenberg;

»in enz.;

»Overwegende, dat genoemde ambtenaar zich, blijkens zijn advies, heeft geplaatst op het standpunt der toekomst, op dat der eventuele en niet zoozeer der tegenwoordige schadelijkheid van gemelde begraafplaatsen; — terwijl de vraag, of in de bedoelde

gemeenten eene eigenlijke gezegd *bebouwde kom* bestaat, niet schijnt te zijn overwogen ;
„Overwegende echter, dat, volgens art. 46 der aangehaalde wet, de sluiting van aldaar bedoelde begraafplaatsen eerst dan kan worden bevolen, indien zij liggen binnen den afstand van 35 meters van eene *bebouwde kom*, en dan nog alleen zoo zij werkelijk schadelijk *zijn* voor de volksgezondheid ;

„Overwegende, dat, dit in het oog houdende, naar het oordeel van Gedeputeerde Staten, in den regel, in geene andere gevallen bevel tot sluiting van zoodanige begraafplaatsen behoort te worden gegeven, dan wanneer door overschrijding van het als normaal aangenomen sterfte-cijfer van twee ten honderd ter plaatse, waar de begraafplaats ligt, reeds dadelijk van schadelijkheid voor de volksgezondheid schijnt te blijken, en op grond daarvan tot de sluiting door den Geneeskundigen Inspecteur wordt geadviseerd, en nadat het Gemeentebestuur zal zijn gehoord ;

„Overwegende, dat dáár, waar twijfel bestaat over de al of niet aanwezigheid van eene *bebouwde kom*, deze na eene plaatsbeschouwing door dit Collegie zou kunnen worden opgeheven ;

„Overwegende verder, dat dáár, waar de toestand geene dringende oogenblikkelijke voorziening vordert, aan de betrokken besturen de noodige tijd, immers hoogstens een jaar, behoort te worden gegeven tot inrigting van nieuwe begraafplaatsen ;

„Overwegende nu, wat de boven omschreven begraafplaatsen betreft, dat over de aanwezigheid van bebouwde kommen in de betrokken gemeenten geen twijfel is gerezen, met uitzondering van enz. ;

„dat het sterfte-cijfer verder bedraagt: in het dorp (vlek, stad) 's Heerenberg, gemeente Bergh, 2.6 pct. enz. ;

„Overwegende, dat, naar de boven aangenomen beginselen en het ongunstig advies van den Inspecteur, de genoemde begraafplaatsen in de zoo even gemelde gemeenten, waar de sterfte het cijfer van 2 pct. overschrijdt, als schadelijk voor de volksgezondheid moeten worden beschouwd ;

„dat enz. ;

„Is goedgevonden :

„1°. te bevelen, dat, binnen een jaar na dagteekening van dit besluit, alzoo vóór of op 7 December 1870, door den Burgemeester der gemeente worden gesloten de navolgende begraafplaatsen, als :

„die om de Hervormde kerk te 's Heerenberg (gemeente Bergh) enz. „

Het Collegie van Kerkvoogden der Hervormde gemeente komt nu van dat besluit in beroep bij den Koning. Tot staving van zijn beroep voert het de volgende gronden aan :

„dat onder de overledenen over dat tijdvak zijn medegerekend 44 levenloos aangegeven kinderen, die de gezonde of ongezonde lucht dezer stad niet eens mogten inademen, en 15 à 25 personen, welke hier begraven zijn, die hier slechts tijdelijk verblijf hielden ;

„dat het, volgens hunne meening, niet juist is, dat zoowel de levenloos aangegeven kinderen, als die, welke hier toevallig zijn begraven, in het cijfer zijn opgenomen ter berekening van het sterftecijfer ;

„dat het niet onbelangrijk kan geacht worden mede te deelen, dat tegenover een getal van 166, overleden na het derde levensjaar, een getal staat van 123 kinderen, vóór het derde levensjaar overleden, of, wat nog meer zegt, een getal van 197, die minstens één jaar hebben gelcefd, tegenover een getal van 92, die kort na de geboorte (binnen het jaar) zijn overleden ;

„dat, zoo de sluiting van de begraafplaats alleen afhankelijk is gesteld van de meerdere of mindere sterfte binnen deze stad en den gezondheidstoestand, die daaruit moet worden opgemaakt, zoo als uitdrukkelijk in het besluit is vermeld, dan mag toch die buitengewone sterfte onder de kinderen, waarvan verscheidene slechts eenige uren

telden en de meesten geen maand het levenslicht aanschouwden, daarop niet van beslissenden invloed zijn, en zulks te minder, nu het gebleken is, dat het sterfte-cijfer van kinderen, binnen het jaar overleden, en volwassenen te zamen slechts 197 bedragen heeft op eene bevolking van 12,950 zielen, of 1 overledene op de 65.7 = 1.5 pet.;

dat bovendien gedurende de jaren 1859 — 1868 in de huizen, in den naasten omtrek der bedoelde begraafplaats gelegen, volstrekt geene sterftegevallen hebben plaats gehad en twee geneesheeren, alhier gedurende vele jaren woonachtig, bereid zijn te verklaren, dat zoowel de begraafplaats onmogelijk, de ligging in aanmerking genomen, aan de volksgezondheid, zelfs niet in de toekomst, eenige schade kan doen, als ook dat de stad hunner inwoning tot ééne der gezondste plaatsen van Nederland behoort;

dat, indien hier ter stede eene geneeskundige Commissie gevestigd ware geweest, deze ongetwijfeld een gunstiger advies aan den Geneeskundigen Inspecteur zoude hebben gegeven, dan nu door eene bloote opgaaf van het cijfer der overledenen, de levenloos aangegeven kinderen daaronder begrepen, het geval is geweest;

en dat, zóó er eene locale opname hier had plaats gehad omtrent de ligging der begraafplaats, dit zeer waarschijnlijk eene geheel andere beslissing van Gedeputeerde Staten ten gevolge zou hebben gehad, dan de sluiting te bevelen der begraafplaats der Hervormde gemeente alhier."

Gedeputeerde Staten, op dit adres gehoord, hebben een nader berigt van den Inspecteur ingezonden, waarin hij ter bestrijding van het adres het volgende schrijft:

"Bij het berekenen eener sterfteverhouding en den gezondheidstoestand eener gemeente worden de levenloos aangegevene kinderen en degenen, die slechts een tijdelijk verblijf aldaar hebben gehad, steeds medegerekend, zoo als blijken kan uit den sterfte-atlas van Nederland, uitgegeven door de Maatschappij tot bevordering der geneeskunst.

"De adressanten beroepen zich tevens op het hooge sterfte-cijfer van jonge kinderen. Deze sterfte wordt overal, op de eene plaats in meerdere, op de andere plaats in mindere mate waargenomen, maar is in deze gemeente inderdaad nog al belangrijk. Wanneer het nu ook kan toegegeven worden, dat vele van zulke kinderen bezwijken ten gevolge van gebrekkige verpleging, slechte voeding enz., even ontegenzeggelijk waar is het, dat werkelijk krachtige kinderen, niettegenstaande zulke nadeelige omstandigheden, meestal in het leven blijven, en dat derhalve velen van degenen, die bezweken zijn, reeds bij hunne geboorte minder krachtig waren. Hieruit volgt van zelf het besluit, dat ook hunne ouders geene krachtige en volkomen normale gestellen zullen gehad hebben. Dit pleit derhalve ook al niet voor eene bijzonder gezonde woonplaats.

"De bewering, dat gedurende de laatste tien jaren in de huizen der naaste omgeving van de begraafplaats geene sterftegevallen zijn voorgekomen, bewijst niets, wanneer men niet eens weet, of in die huizen altoos dezelfde menschen gewoond hebben en welke de staat van hunne gezondheid is.

"Van eene locale opname, meenen adressanten, zoude eene andere uitspraak van den Inspecteur het gevolg zijn geweest. Hierin vergissen zij zich ten eenemale; want, hoezeer ik bij den minsten twijfel mij steeds door eigen aanschouwing van de gesteldheid der begraafplaatsen tracht te overtuigen, achtte ik dit bij deze niet noodig, want ik had voor mij eene zeer juist geteekende schets van haar en hare omgeving, opgave van den nauwkeurig berekenden afstand der woningen, die bij die begraafplaats staan, eene opgaaf over tien jaren van het getal der inwoners en der begravenen in elk jaar. Dit was derhalve eene vaste basis ter beoordeeling, die door geen plaatselijk bezoek de minste wijziging zoude hebben ondergaan.

"Hoezeer ik nu niet beweere, dat de min gunstige gezondheidstoestand van 's Heerenberg *uitsluitend* moet toegeschreven worden aan de aldaar aanwezige begraafplaats der Hervormde gemeente, en dit in mijne missive van 29-September 1869, n°. 475,

ook niet bewoord heb, moet ik echter ook thans nog als mijne stellige overtuiging uitspreken, dat zij tot de ongunstige sterfteverhouding bijdraagt. Wanneer op 37 1 inwoner jaarlijks sterft, eene verhouding van 2.6 pet., dan is dit een allezins ongunstige toestand, welke de verplichting medebrengt *alle invloeden te verwijderen, welke de gezondheid kunnen benadeelen.*

„Wanneer in Engeland in eenige plaats de jaarlijksehe sterfte meer dan 2.3 pet. bedraagt, dan acht men zich gerechtigd en verplicht de algemeene gezondheidswet, the Public Health-Aet, in toepassing te brengen, om deze sterfte door gezondheidsmaatregelen te verminderen, welke voor alle gemeentebesturen verplichtend zijn.

„Hier bedraagt de jaarlijksehe sterfte 2.6 pet. Er sterven dus van de 1000 inwoners jaarlijks 6, *die volgens den loop der natuur hadden kunnen in leven blijven.* Bij de gemiddelde bevolking van 's Heerenberg van meer dan 1300, bedraagt dit getal derhalve voor deze gemeente jaarlijks nagenoeg 8.

„Ik moet derhalve volgens mijne innige overtuiging ook thans UEd. Groot Achtbaren in overweging geven om het bevel tot sluiting der Hervormde begraafplaats aldaar bij den Koning te handhaven.“

Door het Collegie van Kerkvoogden is aan den Raad van State eene memorie ingediend, waarin betreffende de sterfteverhouding gezegd wordt:

„Bij ons komt de vraag op, wáárom toch 2.6 pet. of 26 per 1000 zulk een ongunstig eijfer heeten mag, en op welke gronden de Inspecteur juist 20 per 1000 een normaal sterftecijfer noemen kan. Het beroep op Engeland, van den Genesekundigen Inspecteur, kan voor Nederland in deze van geen kraecht zijn, daarom beroepen wij ons alleen op Nederland, en stellen de vraag: wat leert ons in dat land de statistiek aangaande de sterfte in verhouding tot de bevolking; wat is in dat Rijk de loop der natuur; wat is in ons vaderland het normaal sterftecijfer? De inzage van den sterfte-atlas van Nederland, door den Inspecteur aangehaald, heeft ons juist overtuigd, dat 's Heerenberg, wat hare sterfte betreft, onder de gelukkigste steden van Nederland mag gerangschikt worden. In de provincie Gelderland toch bestaat er bijna geene enkele stad of plek, waarmede 's Heerenberg (wat de digtheid der bevolking betreft, en dit moet natuurlijk berekend worden, aangezien alle plaatsen, waar de huizen meer verstrooid liggen, steeds gezonder zijn) vergeleken kan worden, welke beneden het sterftecijfer 2.6 pet. of 26 per 1000 blijft; onze stad toch staat in haar sterftecijfer gelijk met Doetinchem, Lochem, Hattem, Nijkerk, Elburg, Tiel, Zalt-Bommel enz. De steden Doesborgh, Groenlo en Borculo hebben één per 1000 minder; maar daarentegen overtreffen Arnhem, Zutphen, Nijmegen en Harderwijk allen dit eijfer. Wilden we nu nog van steden uit andere provinciën van ons vaderland spreken, zoude dit nog veel meer in ons voordeel zijn. Gelderland immers, volgens meergenoemden sterfte-atlas, is de gunstigste provincie van geheel Nederland, wat hare sterfte betreft, aangezien in deze provincie slechts 23 per duizend per jaar sterven, terwijl dat getal overal verre wordt oversehreden, en o. a. in Noordholland 34 per 1000, in Zuidholland en Zeeland 33 per 1000 per jaar is. Nemen wij nu verder aan, dat het gemiddeld sterftecijfer, volgens meergenoemden sterfte-atlas, van geheel Nederland 28 per 1000 bedraagt, en dat 's Heerenberg dus nog 2 per 1000 beneden dat normaal cijfer van Nederland blijft, dan zal men ons moeten toestemmen, dat het normaal eijfer, door den Inspecteur aangegeven, voor Nederland geen regt van bestaan heeft, en dat 's Heerenberg onder de plaatsen, waarmede zij zich vergelijken kan, allezins gunstig staat aangeschreven. Dit betoog, gebaseerd op feiten der statistiek, wordt des te klemmender, indien men weet, dat er in 's Heerenberg waarlijk vele omstandigheden zijn, die op een ongunstig sterftecijfer invloed zouden kunnen uitoefenen. Wij behoeven niet verder over de buitengewone sterfte der jonge kinderen te spreken; de Inspecteur immers erkent zelfs in zijn tweede advies, dat „het sterftecijfer inderdaad nog al belangrijk is“. Ook willen wij niet herhalen, hoe

het aantal tijdelijk verblijf houdenden wegens den gezonden naam van 's Heerenberg steeds groot is geweest. Wij wijzen thans liever op de volgende omstandigheden: 1°. de ondoelmatige en ongezone woningen, die in 's Heerenberg worden gevonden; 2°. de oopenhooping van menschen en vee in zulk eene woning, bij gebrek aan bouwterrein, en de daaruit voortvloeiende hooge huurprijzen der woonhuizen voor den werkmán; 3°. het houden van mestvaalten in, of onmiddellijk achter die woningen; 4°. de slechte afwatering der goten en gebrekkige afvoer van foccale stoffen; 5°. het begraven en wegwerpen van dood gedierte op plaatsjes en in tuintjes zonder behoorlijke zandbedekking.

Voorts wordt in die memorie nog medegedeeld, dat alle huisgezinnen in de naaste omgeving der begraafplaats, op één na, aldaar meer dan tien jaren hebben gewoond, en dat de staat hunner gezondheid meer dan voldoende is; eindelijk dat het getal van twee à drie lijken, hetwelk jaarlijks op de begraafplaats begraven wordt, ook in de toekomst niet vermeerderen zal, daar het getal zielen der Protestantsche gemeente steeds afnemend is.

Bij de memorie is overgelegd eene verklaring van twee geneesheeren, aldus luidende:

„Wij ondergeteekenden, practiserende geneesheeren te 's Heerenberg, de een reeds méér dan 43 jaren en belijdende de Protestantsche godsdienst, en de ander méér dan 30 jaren en belijdende de Roomsche-Katholieke godsdienst, verklaren, dat het ons nooit gebleken is, dat het kerkhof der Protestantsche gemeente alhier den geringsten nadeeligen invloed heeft uitgeoefend op den gezondheidstoestand van de inwoners, zelfs niet, toen ook de Roomsche-Katholijken op hetzelfde kerkhof hunne lijken begroeven; terwijl het praktisch bewijs, dat deze verklaring volkomen waar is, daardoor geleverd en bevestigd wordt, dat juist die huizen, welke het dichtst bij hetzelfde gelegen zijn, steeds de minste sterfgevallen hebben opgeleverd en die menschen meestal eenen hoogen ouderdom bereikt hebben; terwijl hier ter plaatse nimmer eene epidemische of contagieuse ziekte geheerscht heeft, zelfs niet, toen de omliggende gemeenten daarmede zeer ruimschoots bedeed waren. 's Heerenberg, den 25 Maart 1870“ enz.

Op verzoek van den Raad van State is de Geneeskundige Inspecteur nader gehoord op de door Kerkvoogden ingediende memorie. In zijn berigt ontkent hij niet het aanwezen van de oorzaken van een ongunstigen gezondheidstoestand, waarop Kerkvoogden zich beroepen, maar verklaart hij bij zijn gevoelen te volharden. Hij wijst nog op de verergerende sterfteverhouding, daar deze in de jaren 1866 tot 1869 is geklommen aldus: 2.17 pct., 2.27 pct., 2.38 pct. en 3.25 pct.

Door Burgemeester en Wethouders is opgave gedaan, dat de bedoelde begraafplaats ligt, niet midden in de bebouwde kom van 's Heerenberg, maar aan ééne zijde tusschen de Hervormde kerk en de gebouwen van het slot en de huizen der stad; dat het tijdstip van den bouw van de naastbij zijnde huizen van die begraafplaats zich in de oudheid verliest, behalve de pastorie, die vóór ongeveer negen jaren is herbouwd, en dat in de bedoelde huizen, gedurende de laatste tien jaren, zijn overleden zes personen, in de maanden, door hen opgegeven.

Eene schets van de gelegenheid der plaats is bij de stukken gevoegd.

De Afdeeling is thans geroepen omtrent deze zaak een ontwerp-besluit aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer A. RUTGERS VAN DER LOEFF JR., Predikant en President-Kerkvoogd der Hervormde gemeente te 's Heerenberg, als gemagtigde optredende, acht het noodig,

nog even op de geheele zaak terug te komen. Hij doet opmerken, dat de appellanten hun beroep op den Koning niet alleen gedaan hebben om het groot finantieel belang, dat hunne gemeente heeft bij eene beslissing dezer zaak, ook niet in verband tot het gering aantal zielen; maar zij hebben dat ook gedaan in het volle gevoel van hun recht. Wat is het geval? Als men de wet van 10 April 1869 leest, blijkt, meent hij, uit de artt. 45 en 46 ten duidelijkste, dat de wetgever alleen op de toekomst gelet heeft en niet op bestaande begraafplaatsen. „De thans aanwezige begraafplaatsen — zegt art. 45 — mits op den afstand van 35 meters van eene bebouwde kom gelegen en overigens aan de vereischten dezer wet voldoende, kunnen blijven bestaan. Geschillen over de toepassing van het eerste lid van dit artikel worden beslist door Gedeputeerde Staten. Van hunne uitspraak is binnen eene maand hooger beroep bij Ons toegelaten.” Terwijl art. 46 bepaalt: „De thans bestaande begraafplaatsen, welke niet op den in art. 45 bepaalden afstand van eene bebouwde kom liggen, worden zoo zij schadelijk zijn voor de volksgezondheid, na ingewonnen advies van den Geneeskundigen Inspecteur, krachtens besluit van Gedeputeerde Staten, door den Burgemeester gesloten. Van dat besluit is binnen ééne maand beroep bij Ons toegelaten.” Dus nooit kan eene begraafplaats gesloten worden dan in dat ééne geval, dat zij voor de volksgezondheid schadelijk is; en dat moet blijken, niet door de mededeeling of opgaven van dezen of genen, zelfs van geene geneeskundigen, maar uit het advies van den Geneeskundigen Inspecteur. Alzoo moet eerst een advies worden gegeven tot het sluiten eener begraafplaats.

En nu vraagt de spreker, of hier het wezenlijk bewijs geleverd is, dat de begraafplaats voor de openbare gezondheid schadelijk is. Er bestaat — zegt hij — wel eene ongunstige verhouding in de sterfte, maar die kan niet worden toegeschreven aan de ligging der begraafplaats, maar aan andere oorzaken. In den regel worden er van die gemeente slechts twee à drie lijken 's jaars begraven. Hoe kan — vraagt hij — bovendien nu die begraafplaats gesloten worden, waar zoovele menschen hunne eigen graven hebben? De bedoeling der wet is dan toch om alles, zooveel het maar even kan, te laten bestaan. Blijkt het dan werkelijk, dat eene begraafplaats schadelijk is voor de volksgezondheid, — welnu, in 's hemels naam, dan moet zij gesloten worden.

Daarbij herinnert gemagtigde reeds bij schriftuur te hebben aangevoerd, dat Gelderland is de gezondste provincie van Nederland; dat ook is aangetoond, dat zoo ontzaggelijk vele omstandigheden hebben bijgedragen tot eene ongunstige sterfteverhouding te 's Heerenberg, en dat dit alles is voorbijgegaan en niet deugdelijk onderzocht. Hij toont nader aan, dat niet het aanwezig zijn van een weinig gebruikt wordend kerkhof (in de laatste tien jaren werden er slechts 29 lijken ter aarde besteld, en het zielental der kerkelijke gemeente is sterk afnemend), maar andere waar te nemen omstandigheden oorzaak der sterftevermeerdering waren, als daar zijn: beperkte woningen, het aanwezig zijn van mestvaalten achter de woningen, het verzuim om de fecale stoffen af te voeren enz. enz.

Gemagtigde constateert wijders, dat noch de Geneeskundige Inspecteur noch Gedeputeerde Staten een onderzoek *in loco* hadden gedaan; terwijl daarentegen twee bevoegde en onpartijdige beoordeelaars in deze, de beide genesheeren te 's Heerenberg, de een Roomsch Katholijk, de ander Protestant, respectivelijk 33 en 30 jaren aldaar wonende, schriftelijk als hunne meening hebben te kennen gegeven, dat het kerkhof niet schadelijk is voor de gezondheid. De eigenlijke begraafplaats ligt overigens op den vereischten afstand van de kom der burgerlijke gemeente. Gemagtigde merkt daarbij nog op, dat er velen in zijne gemeente zijn, die er graven hebben; zij hebben daar hart voor, en hunne godsdienstige behoeften brengen mede ze te behouden. Onder nadere locale aanduiding zegt hij ook, dat Gedeputeerde Staten zelve erkennen, dat de begraafplaats op dit oogenblik niet bepaald schadelijk is voor de openbare gezondheid, maar het in het vervolg worden kan. Welnu, als dat zoo is, dan zal men

bakken voor het bevel tot sluiting van het kerkhof. Hij doet evenwel uitkomen, dat de gezondheidstoestand steeds vooruit is gegaan en dat de het meest nabij de begraafplaats wonende huisgezinnen tot de gezondste behooren en hunne leden in den regel een hoogen leeftijd bereiken. — Op eene door den Staatsraad DE VRIES gedane opmerking, dat, naar het oordeel van den Geneeskundigen Inspecteur, de gezondheidstoestand te 's Heerenberg juist zou achteruitgaan, wordt die bewering nader door den gemagtigde bestreden door de aanhaling van het feit, dat er alleen verleden jaar veel mazen hebben geheerscht, als een voorbijgaand feit, maar waarbij hij andermaal wees op plaatselijke bezwaren, die tot dusver, bij ontoereikende geldmiddelen, niet uit den weg konden worden geruimd, en dat ligt hoofdzakelijk aan open goten, terwijl er te dier plaatse geen één bedekt riool is.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het geschil over het domicilie van onderstand van den minderjarige Paulus Benner.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boor. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boor: Mijne Heeren! Te Delfzijl is in Augustus 1868 Paulus Benner in onderstand opgenomen. Hij is op 7 Januarij 1848 te Leeuwarden geboren, zoon van Johannes Benner, timmerman, wonende te Leeuwarden, en Anna Margaretha Appel, die op 15 Januarij 1843 te Leeuwarden zijn getrouwd.

Zijn vader, Johannes Benner, was op 23 November 1867 te Farnsum (gemeente Delfzijl) overleden. Hij is nog minderjarig en volgt dus, tot bepaling zijner armlastigheid, het domicilie van onderstand van zijne moeder.

Deze nu was, blijkens overgelegde geboorte-acte, op 17 Julij 1823 te Windesheim (gemeente Zwollerkerspel) geboren; doch het Bestuur dier gemeente ontkent de armlastigheid, omdat de moeder dáár nooit heeft gewoond en er slechts toevallig haren zoon had ter wereld gebracht. De vader aangever had zelf opgegeven te zijn pottenkoopman, wonende te Groningen, Te Groningen ontkende men, dat de vader ooit in die stad gewoond had, zoolang die opgave, in de geboorte-acte voorkomende, niet van elders zoude zijn bevestigd.

Bij onderzoek is gebleken, dat, toen Anna Margaretha Appel in 1823 in Zwollerkerspel geboren werd, hare ouders nog niet gehuwd waren, zijnde hun huwelijk eerst op 9 Januarij 1825 voltrokken te Wormerveer, en bij die gelegenheid is verzuimd het kind Anna Margaretha te erkennen en alzoo te wettigen. Gedeputeerde Staten van Groningen leidden daaruit de gevolgtrekking af, dat men Anna Margaretha niet mogt beschouwen als eene erkende dochter van Paulus Appel, ofschoon deze als vader de aangifte harer geboorte gedaan had, maar enkel onderzoek moest doen naar het domicilie van de moeder, genaamd Maria Magtelena Brijtbag, in 1823. Te dien aanzien is enkel bekend geworden, dat die vrouw gedurende het laatste jaar vóór hare bevalling woonde in een schip, waarmede aardewerk naar verschillende plaatsen werd vervoerd, en dat zij met Paulus Appel in dat schip verblijf hield, toen zij te Windesheim van hare dochter Anna Margaretha bevallen is.

Deze laatstgenoemde heeft onder eede verklaard, dat hare ouders zich toen, in Julij 1823, aldaar slechts zeer kort hebben opgehouden, zijnde wonende in hun schip, en destijds op reis van Linz, in Pruisen, naar Wormerveer; dat hare moeder om de bevalling zich slechts twaalf dagen ongeveer te Windesheim had opgehouden en van dáár naar Groningen was vertrokken.

Paulus Appel zelf, die in Februarij en Maart 1869 met zijn schip met potten te

Veendam lag, is door den Burgemeester dier gemeente gehoord en heeft de opgave van Anna Margaretha, weduwe van Benner, bevestigd, er bijvoegende, dat hij tot aan zijne kennismaking met Maria Magtelena Brijtbag bij zijne ouders te Groningen vaste woonplaats had.

Gedeputeerde Staten, aan die laatste opgave niets heeltende, omdat er volgens de armenwet geene betrekking tusschen dien vader en zijne *niet* erkende dochter bestaat, waren van oordeel, dat Zwollerkerspel, als plaats, waar de geboorte voorviel, volgens al. 6 van art. 28 der armenwet, als domicilie van onderstand moest worden aangewezen. Doeh Gedeputeerde Staten van Overijssel verlangden nog een nader onderzoek, of de moeder Brijtbag of Breitbaeh niet ook te Groningen woonde, toen zij met den dáár wonenden Paulus Appel in kennis kwam.

Dien ten gevolge is Paulus Appel op 24 September 1869 nader, en wel onder eede, voor den Kantonregter van Zuidbroek gehoord, en heeft hij verklaard, dat, toen hij Maria Magdalena Breitbaeh leerde kennen, zij nog geen half jaar te Groningen had gewoond, en woonde zij tijdelijk bij eene weduwe Mas in het Ruitersstraatje, hare ouders woonden in Duitschland; dat die vrouw de gemeente Groningen ongeveer eene maand vóór de geboorte van hare dochter Anna Margaretha heeft verlaten, in de maand Mei 1823; de dochter is geboren 8 Julij 1823; dat zij te zamen met elkander naar Duitschland zijn vertrokken, en zij steeds bij hem gebleven is; dat Magdalena Maria Breitbaeh steeds bij hem is gebleven, nadat zij Groningen heeft verlaten; dat zij op hunne terugreis van Duitschland naar Groningen te Windesheim, gemeente Zwollerkerspel, bevallen en de geboorte van het kind aangegeven is; dat zij te Windesheim is gekomen op hare genoemde terugreis van Duitschland naar Groningen; dat hij vóór 1826 niet heeft gevaren, maar het beroep als koopman uitoefende en zich tijdens de gemelde geboorte niet in een schip bevond; dat hij met Maria Magdalena Breitbaeh te voet naar Linz, Koninkrijk Pruisen, waar hare ouders woonden, was vertrokken, en bij hunne terugreis was Maria Magdalena Breitbach te Windesheim bevallen; dat hij later te Wormerveer, provincie Noordholland, had gewoond, alwaar hij den 15 Januarij 1825 met genoemde Maria Magdalena Breitbaeh was gehuwd en een jaar verbleven; dat hij bij zijne ouders in het schip woonde en geen vaste woonplaats had, tenzij Groningen als zoodanig zoude gerekend worden, omdat hij dáár voor de nationale militie had geloot; dat ook Maria Magdalena Breitbach geen vaste woonplaats in Nederland had; dat zij voor korten tijd te Groningen was gekomen uit Duitschland, waar hare ouders woonden, toen hij haar dáar had leeren kennen en zich met haar had verbonden.

Gedeputeerde Staten van Groningen bleven, na die verklaring, bij hunne meening, dat het niet bewezen was, dat Maria Magdalena Breitbach te Groningen of elders vaste woonplaats had, omstreeks Julij 1823, en dat dus, volgens art. 28, al. 6, der armenwet, Zwollerkerspel als domicilie van onderstand moest worden aangewezen; en Gedeputeerde Staten van Overijssel werden nu ook het gevoelen hunner Groningsehe ambtgenooten toegedaan.

Uit deze opgave van het in deze zaak geïnstrueerde blijkt, dat altijd gezocht is naar de woonplaats van Maria Magdalena Breitbach, de grootmoeder van moederszijde van den behoeftige Paulus Benner, in de stelling, dat de moeder van dezen, weduwe Benner, is geweest eene dochter, wier geboorte wel door haren natuurlijke vader bij den burgerlijken stand was aangegeven, doch die niet door hem was erkend. — Nadat deze Afdeeling van de stukken dezer zaak had kennis genomen, is dan ook door haar op 2 Maart jl. aan Gedeputeerde Staten van Groningen geschreven, dat, heeft die erkenning al niet plaats gehad bij de anderhalf jaar na hare geboorte voltrokken huwelijksvereniging harer ouders te Wormerveer, bij de instructie der zaak schijnt te zijn over het hoofd gezien, dat Paulus Appel, bij gelegenheid van het huwelijk zijner dochter met Benner, als vader zijne toestemming tot haren echt heeft gegeven, daarbij verklarende, dat zijn familie-naam was Appel, niet Abbel, gelijk de naam verkeerde-

lijk in de geboorte-acte van zijne dochter was gespeld, terwijl de acte, die verklaring inhoudende, door hem mede is ondertekend. Moet alzoo Anna Margaretha Appel wèl als eene door haren vader erkende dochter worden beschouwd (vergelijk *Weekblad van het Regt* n°. 3043, bl. 4), zoo is daarom door deze Afdeeling noodig geacht een nader onderzoek uit te lokken. Want, als natuurlijke, door den vader erkende dochter moet dan de moeder des behoeftigen geacht worden te zijn geboren ter plaatse, waar die vader tijdens hare geboorte woonplaats had; en die vader, Paulus Appel, was toen 19 jaren oud en had alzoo, als minderjarige, woonplaats bij zijne ouders, die, volgens eene door hem gedaane opgave, te Groningen woonden of zich ophielden. De Afdeeling verlangde dus een nader onderzoek omtrent den aard van het verblijf des vaders, Paulus Appel, te Groningen, omstreeks 1823.

Het resultaat van dat nader onderzoek is vervat in eenen brief van Gedeputeerde Staten van Groningen van 13 Mei jl., houdende berigt, dat het niet gelukt is Paulus Appel nader te doen hooren, daar hij Veendam heeft verlaten en zijn tegenwoordig verblijf onbekend is; en dat zijne te Groningen wonende zuster, Catharina Appel, heeft verklaard, dat hare ouders, tijdens de kennismaking van haren broeder Paulus Appel met Maria Magdalena Breitbach en hun vertrek naar Duitschland, in een schip woonden, het bedrijf van pottenkooplieden uitoefenden, en eerst in het laatst van hun leven zich gevestigd hebben te Leeuwarden.

Verdere memoriën zijn er niet ingekomen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. *het geschil tusschen de gemeenten Colijnsplaat en Wissekerke over het domicilie van onderstand van Janna Pieterella Verbruggen, vrouw van Abraham van der Welle.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Ter zake van krankzinnigheid heeft er noodzakelijkheid bestaan om Janna Pieterella Verbruggen in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te doen opnemen, en wordt die vrouw sedert den 17 Februarij 1869 in het geneeskundig gesticht te Delft verpleegd. Die opneming en verpleging zijn bevorderd door het Algemeen Armbestuur te Vlissingen, in welke gemeente die vrouw met haren man Abraham van der Welle woonde.

Daar volgens art. 31 der wet tot regeling van het armbestuur eene gehuwde vrouw het onderstands-domicilie volgt van haren man en Abraham van der Welle den 7 Februarij 1826 te Colijnsplaat is geboren, — werd het Bestuur dier gemeente omtrent de erkenning van zijne gemeente als het onderstands-domicilie van genoemde van der Welle gehoord.

Dat Gemeentebestuur vermeent echter zijne gemeente niet als onderstands-domicilie van Abraham van der Welle te kunnen erkennen, op grond van diens geboorte-acte, waarin voorkomt, dat op 8 Februarij 1826 voor den ambtenaar van den burgerlijken stand te Colijnsplaat is verschenen Henricus Joh. Keyl, van beroep medicinae doctor en vroedmeester, welke verklaarde, dat op 7 Februarij te voren te Colijnsplaat een kind van het mannelijk geslacht was geboren uit Matthijs van der Welle, wagenmakersknecht te Wissekerke, doch destijds te Colijnsplaat met de kinderziekte liggende ten huize van zijns vrouws moeder, en uit Leuntje Jacoba Korthals, echtelieden, thans alhier nog woonachtig, en waaraan hij verklaarde te geven den naam van Abraham.

Tot staving, dat, zoo als in de geboorte-acte staat vermeld, de vader van van der

Welle, tijdens de geboorte van diens zoon, niet te Colijnsplaat, maar te Wissekerke woonplaats had, — wordt door het Bestuur van Colijnsplaat ook overgelegd eene verklaring van twee personen, ingezetenen der gemeente Wissekerke, van den 15 Maart 1869, volgens welke verklaring Matthijs van der Welle in den jare 1826 in de gemeente Wissekerke woonachtig was als wagenmakersknecht bij Cornelis van Melle. Voorts beroept het Gemeentebestuur zich ook op de huwelijks-acte van Matthijs van der Welle van den 21 October 1825, waarin vermeld staat, dat Matthijs van der Welle destijds woonde te Wissekerke en ten gevolge daarvan ook de huwelijks-afkondiging in laatstgenoemde gemeente heeft plaats gehad.

Door het Gemeentebestuur van Wissekerke wordt ontkend, dat Matthijs van der Welle in de jaren 1825 en 1826 in die gemeente woonplaats had. Volgens de bewering van dat Bestuur, heeft genoemde van der Welle, na uit het land van Cadzand te zijn overgekomen, slechts nu en dan een tijdelijk verblijf te Wissekerke gehad, niet als wagenmakersknecht, maar als houtzager, en beroept het Gemeentebestuur zich daarvoor op twee door hem overgelegde verklaringen van in zijne gemeente wonende personen, die dat bevestigen, terwijl naar zijne meening ook de plaats gehad hebbende huwelijks-afkondiging te Wissekerke daarvoor tot geen bewijs kan strekken.

Om in deze, zoo mogelijk, tot enige zekerheid te geraken, is Matthijs van der Welle, die in de gemeente Nieuw- en St. Joosland woont, door den Kantonregter te Middelburg onder eede gehoord omtrent de gemeenten, in welke hij in de jaren 1825 en 1826 heeft gewoond. Bij dat verhoor heeft genoemde persoon verklaard, dat hij in de voormelde jaren achtereenvolgende in de gemeente Colijnsplaat heeft gewoond.

Daar die verklaring niet strookte met eene vroeger door genoemde van der Welle aan den Burgemeester van Nieuw- en St. Joosland gedane mededeeling, is hij hieromtrent door genoemden Burgemeester nader ondervraagd, waarop door hem is te kennen gegeven: dat hij twee jaren gewoond heeft bij den wagenmaker Meule, te Colijnsplaat. Hij weet niet juist in welk jaar, maar herinnert zich zeer goed, dat hij toen nog ongetrouwd was. Van dien meester is hij vertrokken naar den wagenmaker Cornelis van Melle, te Wissekerke, en heeft dáár als vaste knecht, en geenszins als houtzager, in tijdelijke dienst, gewerkt. Bij dezen van Melle zijnde, is hij getrouwd met Jacoba Leuntje Korthals; doch daar hij nog geene middelen bezat om in de kosten van zijn huishouden te voorzien, bleef hij in zijne dienst, terwijl zijne vrouw te Colijnsplaat bij hare ouders te huis bleef. Nadat dit huwelijk was voltrokken, in October 1825, heeft van der Welle, in December daaropvolgende, de kinderpokken gekregen en is toen uit zijne woonplaats getransporteerd naar de woning zijner schoonouders te Colijnsplaat. Die ziekte heeft langen tijd geduurd, en in dien tijd is zijn zoon, Abraham, geboren in diezelfde woning. Daar van der Welle na die ziekte langen tijd nog te zwak was om te werken, is hij niet weder naar zijne dienst te Wissekerke teruggekeerd, maar met zijn geheele gezin naar Neuzen, zijne geboorteplaats, vertrokken. Van der Welle weet niet, of aan hem, dan wel aan den Kantonregter de vergissing ligt, in zijne beëdigde verklaring gedaan, maar verzekert, dat bovenstaande opgaven de juiste zijn, en dat hij, toen zijn zoon geboren werd, in het denkbeeld verkeerde, te Wissekerke te wonen, daar zijne dienst hem dáár nog niet was opgezegd.

Het feit van zijn vertrek naar Neuzen wordt bevestigd door een uittreksel uit het register van ledematen der Hervormde gemeente te Neuzen, waaruit blijkt, dat de ouders van Abraham van der Welle op 2 April 1826 te Neuzen als lidmaten zijn ingeschreven.

Ook de personen van H. J. Keyl, de reeds genoemde geneesheer te Wissekerke, W. Wilderom en P. Wilderom zijn omtrent het verblijf van Matthijs in de gemeente Wissekerke door den Kantonregter te Cortgene onder eede gehoord. Uit de door hen

gedane mededeeling en de door Matthijs van der Welle aan den Burgemeester van Nieuw- en St. Joosland nader gegeven inlichtingen blijkt almede, dat genoemde van der Welle op den 8 Februarij 1826, toen zijn zoon Abraham is geboren, de gemeente Wissekerke reeds meer dan eene maand had verlaten en naar die gemeente niet meer is teruggekeerd.

Niettegenstaande deze verklaring blijft het Gemeentebestuur van Colijnsplaat bij zijne bewering volharden, dat Matthijs van der Welle den 7 Februarij 1826, toen zijn zoon Abraham is geboren, in de gemeente Wissekerke woonplaats had.

Naar de meening van Gedeputeerde Staten, wordt de woonplaats van Matthijs van der Welle, te Wissekerke, tijdens de geboorte van diens zoon Abraham, door geene voldoende feiten of bijzonderheden gestaafd of bevestigd; en zijn zij mitsdien van oordeel, dat de gemeente Colijnsplaat als het onderstandsdomicilie van Abraham van der Welle, en bij gevolg ook van zijne vrouw, Janna Pieterella Verbruggen, zou behooren te worden aangewezen.

Bij de Afdeeling is ingekomen eene memorie van het Gemeentebestuur van Colijnsplaat, waarin het doet opmerken, dat genoemde Matthijs van der Welle ook heeft verklaard: „dat hij bij de geboorte van zijn zoon Abraham (8 Februarij 1826) in het denkbeeld verkeerde te Wissekerke te wonen, daar zijne dienst hem dáár nog niet was opgezegd.“ Zijn verblijf was dus, naar de meening van het Gemeentebestuur, te Colijnsplaat slechts tijdelijk, hetgeen ook — zegt het — bevestigd wordt door de verklaring van den geneesheer H. J. Keyl, opgenomen in de geboorte-aete van het kind, dat de vader als wagenmakersknecht woonachtig was te Wissekerke, welke geneesheer daarmede zeer goed bekend was, als ook in die gemeente woonachtig zijnde. Het Gemeentebestuur meent dus, in tegenstelling van Gedeputeerde Staten, te mogen beweren, dat de gemeente Wissekerke, als de woonplaats van M. van der Welle, tijdens de geboorte van diens zoon Abraham, door voldoende feiten en bijzonderheden wordt gestaafd of bevestigd.

Verdere stukken zijn er niet ingekomen; en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Veertiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 8 Junij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Mr. K. A. Meeussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 23 Mei ll., n°. 27, houdende beschikking op *het beroep van Mr. J. Rengers Hora Siccama van Farmsum van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe tot vaststelling van den legger der wegen in de gemeente Eelde* (zie het verslag over deze zaak op blz. 107—109).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van Mr. J. Rengers Hora Siccama van Farmsum, te Oosterbroek, gemeente Eelde, daarbij Onze voorziening inroepende tegen de vaststelling door Gedeputeerde Staten van Drenthe van den legger der wegen voor de gemeente Eelde;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 11 Mei 1870, n°. 20;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 18 Mei 1870, n°. 166, 3de Afdeeling;

Overwegende, dat, ter voldoening aan art. 3 van het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drenthe, van $\frac{11 \text{ Julij}}{5 \text{ Augustus}}$ 1868, door Burgemeester en Wethouders van de gemeente Eelde is opgemaakt eene tabel van de wegen en voetpaden in die gemeente, welke tabel, na voor het publiek te hebben voorgelegen, door den Gemeenteraad voorloopig is vastgesteld en vervolgens weder ter visie is gelegd van 28 December 1869 tot 10 Januarij 1870; dat Gedeputeerde Staten, bij resolutie van 19 Januarij 1870, n°. 23, die tabel definitief hebben vastgesteld; dat op dienzelfden dag ter provinciale griffie is ontvangen een op den 17 Januarij gedagteekend bezwaarschrift van den adressant tegen het brengen op die tabel van twee pompen, gelegen

gelegen in den Punterdijk, en tegen zijne onderhoudsplichtigheid met opzigt tot die voorwerpen;

dat Gedeputeerde Staten, bij resolutie van 25 Januarij daaraanvolgende, n°. 5, aan den adressant hebben te kennen gegeven, dat zijn bezwaarschrift, als te laat ingediend, ter zijde was gelegd;

dat adressant alsnu van Ons verzoekt, dat deze resolutie moge worden ingetrokken, en de zaak op nieuw worde verwezen naar Gedeputeerde Staten, om ten principale te worden behandeld en uitgemaakt, des noods na eene inspectie *in loco*, tot staving van zijn verzoek aanvoerende, dat hij niet overtuigd is, dat de tabel gedurende den bij het reglement voorgeschreven tijd ter visie heeft gelegen, en dat hij voorts niet tegen deze tabel behoefde te reclameren, omdat de bedoelde pompen op de tabel der waterlossingen te huis behoorden; dat een ingesteld onderzoek de bewijzen heeft opgeleverd, dat de bekendmaking van het ter visie liggen der tabel is geschied door kerkespraak en aanplakking in de daarvoor bestemde kasten op twee plaatsen in de gemeente, en bovendien door aankondiging in de Drentsche en Asser Couranten; dat adressant derhalve ten volle bekend heeft kunnen zijn met de herhaaldelijk plaats gehad hebbende ter-visie-liggingen, en zijne bezwaren tegen de tabel binnen den daartoe gestelden termijn bij Gedeputeerde Staten had moeten inbrengen;

dat Gedeputeerde Staten mitsdien bij de definitieve vaststelling van de tabel gehandeld hebben geheel overeenkomstig het reglement, en geen acht konden slaan op een bezwaarschrift, dat negen dagen na het verstrijken van den termijn, voor het inbrengen van reclames toegestaan, was ingediend;

Gezien het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drenthe, van 11 Julij 1868, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868, n°. 55;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat er geene termen zijn tot inwilliging van des adressants verzoek.

Onze Minister van Binnenlandsehe Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 23 Mei 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

DE WEERT, L. D.

2°. van den 27 Mei ll., n°. 20, houdende beshikking op *het beroep van Algemeene Armvoogden te Oudega, gemeente Smallingerland, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij Oudega is aangewezen als domicilie van onderstand van Klaas Wates Zwart tijdens zijn overlijden* (zie het verslag over deze zaak op blz. 111—113).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ. ENZ.

Beschikkende op het door de Algemeene Armvoogden van het dorp Oudega, gemeente Smallingerland, provincie Friesland, aan Ons op den 4 Februarij jl. ingediend

adres, daarbij verzoekende, dat, met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie in dato 25 November jl., n°. 31, door Ons zal worden verklaard, dat de gemeente Leeuwarden was de plaats van het domicilie van onderstand van den behoeftige Klaas Wates Zwart bij diens overlijden;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 11 Mei 1870, n°. 18;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 21 Mei 1870, n°. 208, 7de Afdeling;

Overwegende, dat deze behoeftige, op den 8 Augustus 1857 te Leeuwarden, ten laste van het dorp Oudega, gemeente Smallingerland, in onderstand opgenomen, in laatstgemeld dorp op den 7 Maart 1822 is geboren, terwijl in de geboorte-acte van den behoeftige wordt vermeld, dat de vader Wate Jans Zwart tijdens die geboorte aldaar woonachtig was;

dat te Oudega de armlastigheid niet dadelijk, doch in Februarij 1860 is ontkend, en wel op grond, dat de ouders van den behoeftige, tijdens zijne geboorte, woonachtig waren te Leeuwarden, en dat die geboorte slechts toevalligerwijze te Oudega heeft plaats gehad, vermits de ouders, schippers van beroep, destijds met hun schip, wegens den ingevallen winter, niet konden vertrekken; dat voorts uit de kohieren van hoofdelijken omslag en uit de patentregisters niet is gebleken, dat de vader van den behoeftige ooit te Oudega woonachtig is geweest;

dat daarentegen het Gemeentebestuur van Leeuwarden niet erkent, dat de ouders van den behoeftige, op het tijdstip zijner geboorte, aldaar woonachtig waren, en bovendien verklaart buiten staat te zijn daaromtrent bepaalde inlichtingen in te winnen, daar de behoeftige onlangs is, en zijne ouders reeds sedert lang waren overleden, en er geene personen waren op te sporen, die over de beweerde inwoning te Leeuwarden eenig licht konden verspreiden;

dat Gedeputeerde Staten van Friesland, geroepen om in dit geschil te beslissen, bij hun besluit van 25 November jl. Oudega hebben aangewezen, alwaar de behoeftige werd geboren, als de plaats, waar hij armlastig is, omdat niet is gebleken, dat zijne ouders tijdens die geboorte te Leeuwarden of elders vaste woonplaats hadden;

dat vier onder eede op den 11 Februarij 1860 door den Kantonregter te Beetsterzwaag gehoorde getuigen in hoofdzaak hebben verklaard: dat de moeder van den behoeftige in het jaar 1822 van hem is bevallen ten huize harer moeder, te Oudega; dat zijn vader in den loop van dat jaar met zijne vrouw, die in zwangeren toestand verkeerde, met zijn aardappelschip te Oudega is gekomen en aldaar heeft overwinterd ten huize zijner schoonmoeder, alwaar zijne vrouw toen van den behoeftige is bevallen; en dat een hunner, Abraham Durks Nicolai, bovendien verklaarde, dat de ouders toen woonachtig waren op eene kamer op het Vliet te Leeuwarden, en twee anderen dit ook opgaven, doch onder de bijvoeging, dat zij het slechts wisten van hooren zeggen; dat de getuige Nicolai in de maand Junij 1866 heeft afgegeven eene schriftelijke verklaring, dat hij in persoon de ouders van den behoeftige heeft bezocht op het Vliet te Leeuwarden, in hunne woonkamer, en dat de vrouw, wijzende op een aldaar aanwezig jongetje, zeide: „dat is Klaas, die te Oudega is geboren“; dat uit die verklaringen wel mag worden afgeleid, dat zij te Oudega geene woonplaats hadden; doch dat daaruit in geen deele volgt, dat zij te Leeuwarden woonden; dat toch de beëdigde verklaring van den getuige Nicolai met geen reden van wetenschap is bekleed, en bovendien geheel op zich zelve staat, omdat de beide andere getuigen slechts van hooren zeggen getuigen, en insgelijks geen reden van wetenschap aanvoeren; dat de geheel op zich zelf staande schriftelijke verklaring van den getuige Nicolai geen geldig bewijs kan opleveren en in geen geval afdoende kan zijn, omdat zijn bezoek bij de ouders op het Vliet te Leeuwarden plaats had na de geboorte van den behoeftige en daarin niets voorkomt, waaruit zou volgen, dat zij

ook dáár reeds woonden, toen de behoeftige werd geboren; en dat mitsdien Gedeputeerde Staten terecht hebben beslist, dat de behoeftige armlastig is te Oudega, alwaar hij werd geboren;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van het voormeld besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Friesland in dato 25 November 1869, n°. 31, de adressanten te verklaren ongegrond in hunne daartegen bij Ons ingebragte bezwaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvau afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 27 Mei 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

DE WEERT, L. D.

3°. van den 27 Mei ll., n°. 22, houdende beschikking op *het beroep van A. Maris Cz. c. s., Ingelanden van het waterschap den Ouden Fijnaart, gemeente Fijnaart, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 31 December 1869, houdende afwijzing van het verzoek tot vernietiging der verkiezing van Jan van Dis Jr. tot lid van het Bestuur over gemeld waterschap* (zie het verslag over deze zaak op blz. 101, 102).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons door A. Maris Cz. en zes andere Ingelanden van het waterschap den Ouden Fijnaart, provincie Noordbrabant, op den 25 Januarij jl. ingediend adres, daarbij verzoekende, dat door Ons zal worden vernietigd het besluit van stemgerechtigde Ingelanden van gezegd waterschap in dato 13 October jl., houdende verkiezing van Jan van Dis Jz. tot lid van het Bestuur van het waterschap, alsmede het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Noordbrabant in dato 31 December 1869, G, n°. 111, 2de Afdeling, waarbij de bezwaren tegen de geldigheid dier verkiezing, door adressanten ingebracht, ongegrond zijn verklaard;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 27 April 1870, n°. 16;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Mei 1870, n°. 306, 3de Afdeling;

Overwegende, dat op den 13 October jl. door stemgerechtigde Ingelanden van het

waterschap den Ouden Fijnaart, provincie Noordbrabant, tot Dijkgraaf is verkozen Jan van Dis Jz., die zelf uit eigen hoofde geen stemgerechtigd Ingeland is, maar de zoon eener weduwe, die een voor de stemgerechtigdheid voldoende grondbezit in het waterschap heeft, en hem schriftelijk had aangewezen, volgens het bepaalde bij de 2de al. van art. 2 van het algemeen reglement voor de waterschappen in de provincie Noordbrabant van den 9 November 1861 (*Provinciaal blad* 1862, n°. 1); dat de adressant en nog zes andere Ingelanden van het waterschap tegen de geldigheid dezer benoeming bezwaar hebben ingebracht bij Gedeputeerde Staten, op grond, dat iemand, die geen stemgerechtigd Ingeland is, enkel dan tot lid van het Bestuur kan worden benoemd, indien, krachtens de laatste al. van art. 12 van gezegd algemeen reglement, in het bijzonder reglement de bepaling is opgenomen, hetgeen hier het geval niet is, dat Ingelanden, die de stemgerechtigdheid missen en de zonen of schoonzonen van Ingelanden tot leden van het Bestuur mogen worden benoemd; dat Gedeputeerde Staten bij hun besluit van 31 December jl. de benoeming geldig hebben verklaard, omdat het grondbezit der moeder-weduwe geldt ten behoeve van den door haar aangewezen zoon, en het bepaalde bij de laatste zinsnede van art. 12 hier buiten toepassing moet blijven, omdat de benoemde door de aanwijzing van de moeder met een stemgerechtigd Ingeland gelijkstaat;

dat, volgens de artt. 2 en 3 van het algemeen reglement, stemgerechtigde Ingelanden zijn alle personen, die een bepaald aantal heetaren, in het waterschap gelegen, bezitten, en het grondbezit eener weduwe voor den zoon geldt, door haar daartoe schriftelijk aangewezen; dat door die aanwijzing die zoon, indien de moeder een volgens het reglement voldoende grondbezit heeft, wordt stemgerechtigd en al de regten verkrijgt van een stemgerechtigd Ingeland, even alsof hij het grondbezit uit eigen hoofde had, en dus in zooverre benoembaar is tot lid van het Waterschapsbestuur; dat de omstandigheid, door adressanten ingeroepen, dat in het bijzonder reglement de bepaling niet is opgenomen, bedoeld in de laatste al. van art. 12, ten deze niets afdoet, omdat de benoembaarheid van Jan van Dis Jzn. voortvloeit uit het grondbezit zijner moeder, en dus niet steunt of behoeft te steunen op het exceptionneel en facultatief voorschrift van gezegde laatste alinea;

Gezien het algemeen reglement voor de waterschappen in de provincie Noordbrabant van den 9 November 1861 (*Provinciaal blad* 1862, n°. 1), door Ons goedgekeurd bij besluit van 4 Januarij 1862, n°. 101;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Noordbrabant in dato 31 December jl., de daartegen door de adressanten ingebrachte bezwaren te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsehe Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 27 Mei 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsehe Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

DE WEERT, L. D.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van den Raad der gemeente Born van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Limburg in zake de beslissing van dien Raad tot toelating als raadslid van J. S. Lumens, en 2°. het adres van L. Savelkoul c. s., dat het gekozen raadslid J. S. Lumens niet moege worden toegeelaten als lid van den Gemeenteraad, maar dat het herkozen raadslid L. Savelkoul als zoodanig moege worden gehandhaafd.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Omtrent hetgeen aan de verkiezing van het raadslid J. Lumens is voorafgegaan en daartoe heeft aanleiding gegeven, berigten Gedeputeerde Staten van Limburg, als blijkende uit hunne briefwisseling met het Gemeentebestuur van Born, hetgeen volgt:

„Bij de periodieke verkiezing van 21 Julij 1869 werd de heer Savelkoul als lid van den Raad herkozen. Als dusdanig werden hem dan ook door het Stembureau geloofsbriefven uitgereikt.

„In de vergadering van den Raad van 14 Augustus werd onverwachts, zonder dat in de oproepingsbriefjes daarvan was melding gemaakt, overgegaan tot het onderzoek der geloofsbriefven van de bij diezelfde verkiezing gekozen en herkozen leden.

„Uit een bij ons onder dagteekening van 15 Augustus ingekomen bezwaarschrift, ondertekend door twee Wethouders en Savelkoul, bleek het al dadelijk, dat die spoedige behandeling der geloofsbriefven geen ander doel had, dan aan Savelkoul de gelegenheid te benemen om zijne geloofsbriefven te gelijkertijd met die der beide andere gekozene leden te doen onderzoeken.

„Den 7 September, kort nadat de heer Savelkoul zijne geloofsbriefven had overgelegd, werd er eene vergadering belegd tot installatie der beide toegelaten leden.

„Blijkens kennisgeving van den 11 September daaraanvolgende, werd in die vergadering een begin gemaakt met het onderzoek der geloofsbriefven van Savelkoul.

„Daar de leden van den Raad het niet eens konden worden, werden de geloofsbriefven, ten fine van onderzoek en voorstel, gesteld in handen van eene Commissie van drie leden.

„Daar die Commissie in gebreke bleef verslag uit te brengen, werd het Bestuur, bij missive van ons Collegie dd. 29 October, aan de afdoening der zaak herinnerd.

„Den 6 November ontvingen wij berigt, dat de Commissie in de raadsvergadering van 5 November had verklaard de zaak niet in behandeling te hebben kunnen nemen, zoolang de Koning nog geene uitspraak had gedaan over het raadsbesluit van 14 Augustus, alhoewel door ons reeds den 29 October bevorens aan het Bestuur was kennis gegeven, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken geene termen had gevonden om evengemeld besluit ter vernietiging aan Zijne Majesteit voor te dragen.

„Het Bestuur werd, onder herinnering aan deze laatste omstandigheid, andermaal uitgenoodigd om, in eene spoedig te beleggen vergadering, het onderzoek der voornoemde geloofsbriefven in behandeling te nemen.

„Den 16 November ontving de heer Savelkoul een schriftelijk berigt van den Burgemeester, meldende, dat hij, Savelkoul, aan de Commissie uit den Raad, door het overleggen van certificaten, het bewijs moest afleveren, dat hij de hoedanigheid van Nederlander bezat.

„Den 26 November volgde van onze zijde eene nieuwe aanbeveling aan het Bestuur, om de afdoening der zaak te bespoedigen.

„Daarop werd ons den 15 December door Burgemeester en Wethouders medegedeeld, dat, in de vergadering van daags te voren, de zaak aan de orde zijnde

gebragt, de Commissie had verklaard de zaak niet tot een einde te kunnen brengen, omdat Savelkoul in gebreke was gebleven zijne hoedanigheid van Nederlander te bewijzen, doeh dat zij bereid was in eene volgende vergadering verslag te doen.

„Ten gevolge dier mededeeling werd het Bestuur door Ons den 23 December uitgenoodigd om ten spoedigste eene vergadering te beleggen, ten einde de Commissie in de gelegenheid te stellen haar verslag uit te brengen.

„In antwoord daarop, ontvingen wij van Burgemeester en Wethouders het berigt, dat, aangezien de heer Savelkoul, volgens de verklaring van den Wethouder Spee, zijne woonplaats had gevestigd buiten de gemeente, zij besloten hadden, ter vervulling der hierdoor ontstaane vacature, den 8 Februarij over te gaan tot de verkiezing van een lid van den Gemeenteraad.”

Bij brief van 7 Januarij 1870 heeft L. Savelkoul, zich teekenende: gekozen en niet toegelaten raadslid, aan Gedeputeerde Staten geschreven, dat hij van Burgemeester Lebens een kennisgeving, door dezen alleen geteekend, had ontvangen, houdende, dat Burgemeester en Wethouders besloten hadden tot het verkiezen van een lid van den Gemeenteraad ter vervanging van hem adressant, op grond, dat hij de gemeente Born zou verlaten hebben en te Grasbroek, onder Limbriecht, zou wonen, hetgeen volgens adressant onwaar was. Hij verzoekt, dat Gedeputeerde Staten zouden voorkomen, dat ter zijner vervanging een lid voor den Gemeenteraad gekozen werd.

Ook door een der Wethouders, de heer Lendfers, en het raadslid Sloun werd hetzelfde aan Gedeputeerde Staten berigt. De Wethouder verklaarde, dat hij tegen het besluit van Burgemeester en Wethouders had geprotesteerd, omdat L. Savelkoul in waarheid de gemeente niet met der woon had verlaten. Beiden ondersteunden daarom het verzoek, door dezen gedaan.

Gedeputeerde Staten gaven in antwoord te kennen, dat de zaak niet bij hunne vergadering behoorde, maar dat die, ingevolge de 4de al. van art. 25 der gemeentewet, aan den Raad had onderworpen moeten worden binnen de acht dagen, nadat adressant door Burgemeester en Wethouders was gewaarschuid, dat ter zijner vervanging eene verkiezing zou plaats hebben.

Daarna heeft de verkiezing, die door Burgemeester en Wethouders, bij besluit van 15 Januarij, tegen 8 Februarij was uitgeschreven, plaats gehad, en is tot raadslid gekozen Jan Servaas Lumens. Op 18 Februarij besloot de Raad, na onderzoek der geloofsbrieven, den gekozenen toe te laten.

Inmiddels had L. Savelkoul zich op nieuw tot Gedeputeerde Staten gewend, mededeelende eenige bijzonderheden tot staving, dat hij de gemeente niet met der woon had verlaten, en verklarende nooit eenige officiële kennisgeving ontvangen te hebben, dat hij niet als raadslid toegelaten werd, of dat men tot eene nieuwe keuze om hem te vervangen wilde overgaan; dat hij als zoodanig niet kon beshouwen een briefje, van den Burgemeester Lebens ontvangen, door dezen alleen onderteekend, en mitsdien verzoekt, dat het nieuwgekozen raadslid Lumens niet zou worden toegelaten.

Dat briefje, bij de stukken aanwezig, is van den volgende inhoud:

„Kennisgeving. — Aan den heer L. Savelkoul, wonende te Grasbroek, gemeente Limbriecht.

„Eene kennisgeving bekomende hebbende van den heer M. Spée, Wethouder dezer gemeente, vermeldende, dat UEd. uwe woonplaats genomen hebt te Grasbroek, gemeente Limbriecht, en mitsdien niet meer als inwoner dezer gemeente mogt beschouwd worden.

„Als gevolg hiervan heeft bovengenoemde Wethouder aan Burgemeester en Wethouders, ingevolge art. 25 der gemeentewet, een voorstel gedaan om alsnu over te gaan om een dag te bepalen tot het verkiezen van een lid voor den Gemeenteraad ter vervanging der vacature, ontstaan door het van woning veranderen van den heer L. Savelkoul uit deze gemeente naar de gemeente Limbriecht.

„Besluit :

„Ingevolge boven-aangehaalde wet, tot het verkiezen van een lid voor den Gemeenteraad, niet over te gaan, alvorens dit aan den heer L. Savelkoul ter kennis gebracht te hebben.

„Deze kennisgeving zij hiermede aan UEd. gedaan.

„Born, den 1 Januarij 1870.

„ Namens Burgemeester en Wethouders,
(get.) G. LEBENS. „

Ook de Wethouder Spée wendde zich tot Gedeputeerde Staten, ontkennende, dat de Wethouder Lendfers tegen het bevelen van eene nieuwe keuze zou hebben geprotesteerd, en bewerende, dat Savelkoul met der daad zijne woning niet meer te Buchten (Born) had. Dit laatste is ook nog door den Burgemeester aan Gedeputeerde Staten berigt.

Gedeputeerde Staten gaven daarop aan den Raad kennis, dat zij ten aanzien der toelating van het raadslid Lumens, krachtens art. 35, al. 2, der gemeentewet, ambts-halve uitspraak zouden doen.

Die uitspraak is op 3 Maart gevolgd. Zij luidt als volgt :

„Gezien de beslissing van den Raad der gemeente Born dd. 18 Februarij ll., waarbij is besloten om den heer Jan Servaas Lumens, die, blijkens proces-verbaal van opening der stembriefjes van den 9 derzelfde maand, welke daags te voren, ter verkiezing van een lid van den Gemeenteraad, zijn ingeleverd, bij volstreckte meerderheid van stemmen is gekozen, als zoodanig toe te laten ;

„Mede gezien de missive van Burgemeester en Wethouders dier gemeente dd. 15 Januarij ll., n°. 622, waaruit blijkt, dat de evengemelde verkiezing is uitgeschreven ter vervulling der plaats, welke door het vertrekken van het raadslid L. Savelkoul uit de gemeente opengevallen is ;

„Gelet op de drie door genoemden Savelkoul aan Gedeputeerde Staten ingediende bezwaarschriften, dd. 7 en 20 Januarij en 14 Februarij ll., waarbij deze te kennen geeft, dat hij niet vertrokken is, en buitendien dat hij geene waarschuwing van Burgemeester en Wethouders in den zin van het derde lid van art. 25 der gemeentewet heeft ontvangen ;

„Mede gelet op het door den Wethouder Lendfers en het raadslid van Sloun den 20 Januarij aan Gedeputeerde Staten ingediend protest tegen de gemelde verkiezing, zich grondende op de daadzaak, dat genoemde Savelkoul de gemeente niet heeft verlaten ;

„Overwegende :

„dat de heer Savelkoul bij zijn bezwaarschrift van den 14 Februarij ll. heeft ingezonden eene door den Burgemeester van Born ; namens Burgemeester en Wethouders onderteekende, aan den belanghebbende gerigte kennisgeving, dat zal worden overgegaan tot het bevelen eener nieuwe keuze, ter voorziening in de vacature, ontstaan door zijn vertrek uit de gemeente ;

„dat, volgens het 3de lid van art. 25 der gemeentewet, Burgemeester en Wethouders verplicht zijn, ten einde eene nieuwe keuze te kunnen bevelen, acht dagen bevorens den belanghebbende te waarschuwen ; dat *in casu* niet blijkt, dat de vereischte waarschuwing is geschied ; terwijl als zoodanig niet kan gelden de evengemelde kennisgeving, gedaan door den Burgemeester zelfs zonder vermelding zijner qualiteit en overigens in strijd met de bepaling van art. 102 der gemeentewet ;

„dat die kennisgeving aldus niet alleen informeel is, maar ook alle kenmerken en waarborgen van authenticiteit mist ;

„dat de authenticiteit der waarschuwing te meer tot het wezen der zaak behoort en niet tot den vorm, omdat de waarschuwing het uitgangspunt vormt van eenen bepaalden termijn (*terme fatal*), welks verloop wettige regten onherroepelijk doet verloren gaan ;

„dat, de voorschriften der wet niet zijnde in acht genomen, de verkiezing van 8 Februarij voornoemd moet beschouwd worden nietig te zijn met al de daaraan verbonden gevolgen;

„Herzien het dezerzijdsch berigt aan den Gemeenteraad van Born dd. 26 Februarij ll., l^o. 1456/0, daarbij kennisgevende van het voornemen van Gedeputeerde Staten omkrachtens art. 35 der gemeentewet, ambtshalve uitspraak te doen omtrent de in den aanhef dezer vermelde beslissing;

„Besluiten :

„De beslissing van den Raad der gemeente Born tot toelating van den heer Jan Servaas Lumens wordt vernietigd.“

Tegen deze beslissing is de Raad gekomen in hooger beroep bij den Koning.

In zijn adres voert hij ter wederlegging van de gronden van Gedeputeerde Staten het volgende aan :

„Toen Burgemeester en Wethouders hadden besloten den belanghebbende te waarschuwen, dat zij tot het bevelen eener nieuwe keuze ter vervulling der plaats, die door Savelkoul's vertrek uit de gemeente in den Gemeenteraad was opengefallen, moesten overgaan, heeft de Burgemeester, ingevolge art. 70 der gemeentewet, aan dit besluit van het Collegie uitvoering gegeven, door die waarschuwing te doen in een vorm, dien Gedeputeerde Staten thans informeel en niet authentiek noemen.

„De Raad meent met de meeste bescheidenheid te mogen opmerken, dat nergens bij de wet is voorgeschreven, in welken vorm dergelijke waarschuwing moet gegoten worden, om aan dezelve de kenmerken van authenticiteit te verzekeren, zoodat het den Burgemeester vrijstond mondeling, schriftelijk, bij deurwaarders-exploit, of hoe ook, aan den belanghebbende te weten te doen, dat ter zijner vervanging eene nieuwe keuze zal uitgeschreven worden.

„Moge nu ook de vorm dezer waarschuwing eenigermate gebrekkig kunnen genoemd worden, aan het wezen der zaak doet hij evenwel niets te kort, te minder, omdat de belanghebbende, die buitendien nog bij monde van den Wethouder Lendfers is gewaarschuwd, den 7 Januarij reeds aan Gedeputeerde Staten heeft geschreven, dat hij, eene door den Burgemeester ondertekende kennisgeving ontvangen hebbende, Hun Hoog Edele Hoog Achtbare heeren verzocht de bedoelde verkiezing van een raadslid te willen verhinderen.

„Uit een en ander is op te maken, dat het beweerde gebrek in den vorm toch niet van invloed is geweest op de regten van den belanghebbende, terwijl hij allen tijd en gelegenheid heeft gehad om de zaak aan 's Raads beslissing te onderwerpen, iets, wat hij niet heeft verkozen te doen, nademaal hij inderdaad met vrouw en kinderen, met vee en zijnen geheelen huisselijken inboedel de gemeente heeft verlaten, en zijne vroegere woning thans nog buiten gebruik is.

„Van een anderen kant hebben Savelkoul, van Sloun en eenige andere kiezers en grondeigenaars een verzoek aan den Koning gerigt, ten betooge, dat door den Burgemeester en de meerderheid van den Raad met partijdigheid is gehandeld ten aanzien van Savelkoul, met het doel hem uit den Raad te verwijderen, en ter bestrijding van het beweren, dat Savelkoul de gemeente met der woon zou hebben verlaten.“

Beide adressen aan Zijne Majesteit zijn in handen gesteld van Gedeputeerde Staten, die in hun berigt dd. 13 April 1870 de boven reeds vermelde mededeelingen omtrent de toedragt der zaak hebben gedaan, en voorts hebben opgemerkt:

1°. ten aanzien van het adres van den Raad: „Voorreest wordt er gezegd, dat nergens bij de wet is voorgeschreven, in welken vorm dergelijke waarschuwing moet geschieden, zoodat dezelve ook kan gedaan worden mondeling, bij deurwaarders-exploit of hoe ook.

„Wij geven dit gaarne toe; doch welke wijze van kennisgeving men ook kiese, telkens zal het bewijs moeten kunnen opgeleverd worden, dat die kennisgeving is

gedaan door de uitsluitend daartoe bevoegde magt, namelijk door Burgemeester en Wethouders.

„Het is juist dat bewijs wat hier ontbreekt.

„Verder wordt er ook gezegd, dat de belanghebbende buitendien bij monde van den Wethouder Lendfers zou zijn gewaarschuwd geworden.

„Deze bewering is niet overeen te brengen met de schriftelijke, bij de stukken overgelegde verklaring van dien Wethouder.

„Doch al mogt zulks waar zijn, dan kon die individuele handeling noch het gebrek van de reeds gedane waarschuwing herstellen, noch als eene handeling van het Collegie van Burgemeester en Wethouders worden beschouwd.

En 2°. ten aanzien van het adres van Savelkoul c. s.: „Wij kunnen niet ontkennen, dat de bewering der requestanten, dat ten aanzien van het herkozen lid Savelkoul niet met de gewenschte onpartijdigheid door het Bestuur en den Raad is te werk gegaan, dat er toeleg bestond om hem door alle kunstmiddelen uit den Raad te verwijderen, niet van grond is ontbloot.

„Immers, het steeds in behandeling houden van het onderzoek der geloofsbriefen had geene andere strekking dan om de toelating van Savelkoul te verschuiven; want de bewering der Commissie, dat Savelkoul, die in 1811 te Born is geboren, zijne hoedanigheid van Nederlander had te bewijzen, kan niet als ernstig worden beschouwd.

„Wat het tweede punt aanbetreft, moeten wij ons van alle consideratiën onthouden, omdat de zaak, die dáár wordt besproken, geen punt van onderzoek heeft uitgemaakt en dan eerst aan de orde kan komen, wanneer door Zijne Majesteit over het dezerzijdsch besluit van 3 Maart ll. zal zijn uitspraak gedaan.

Aan den Raad van State zijn nog ingezonden:

1°. een brief van den Gemeenteraad ten geleide van afschrift van het besluit van Burgemeester en Wethouders van 31 December 1869 om tot eene nieuwe verkiezing over te gaan; en

2°. eene memorie van Savelkoul c. s., waarin echter geene nieuwe feiten of gronden worden aangevoerd.

De Afdeeling is thans geroepen omtrent deze zaak een ontwerp van besluit aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gematigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer MR. D. VAN ECK, Advokaat te 's Gravenhage, treedt, als gemagtigde van den Gemeenteraad van Born, in eene nadere ontwikkeling van diens bezwaren. Hij erkent, dat ook van de zijde van het Gemeentebestuur van Born onnoodige moeilijkheden zijn opgeworpen; want als de heer Savelkoul als lid van den Raad is geweerd, omdat hij, ofschoon dan ook in Nederland, vóór 1810 is geboren en daarom een Fransman zou zijn, dan worden, met ééne pennestreek, allen, die tot 1811 in Nederland geboren waren, tot Franschen verklaard; een stelsel, waarmede gemagtigde zich moeilijk zou kunnen vereenigen. In de quaestie, die het hier geldt, merkt hij echter op, dat de tegenstanders van het Gemeentebestuur van Born chicane op chicane hebben gestapeld om Lumens te weren en Savelkoul daarentegen toe te laten. Intusschen heeft de laatste zijne vrouw, zijne kinderen en zijn vee, kortom alles naar eene andere gemeente overgebragt, en daardoor alle aanleiding gegeven om het te kunnen beschouwen, dat hij werkelijk de gemeente met der woon verlaten heeft. Gemagtigde vraagt, of er alzoo niet alle regt was, en of er zelfs geene verpligting voor Burgemeester en Wethouders bestond om eene nieuwe verkiezing te bevelen. Als iemand toch eene gemeente verlaat, houdt hij op lid van den Raad te zijn. Het feit, dat

Savelkoul al zijne bezittingen naar elders heeft overgebracht — zegt gemagtigde — is door niemand wedersproken. Het was dus zeer goed, dat Burgemeester en Wethouders eene nieuwe verkiezing hebben uitgeschreven; en toch heeft men een chicane-proces aangevangen, dat, tot sprekers verwondering, bij Gedeputeerde Staten ingang heeft gevonden. Hij gaat vervolgens over tot bestrijding van de door Gedeputeerde Staten beweerde informaliteiten. Hij herinnert, dat volgens dat Collegie zelf, niet alle informaliteiten aanleiding tot nietigheid geven, tenzij zij krenking van regten mogten medebrengen, en dat is hier in geenen deele het geval. De Burgemeester nu heeft hier in de waarschuwing, volgens art. 25 der gemeentewet aan den belanghebbende te doen, wel degelijk zijne qualiteit medegedeeld; immers hij heeft geteekend namens Burgemeester en Wethouders. Is het dan niet zonderling — vraagt gemagtigde — te beweren, dat de Burgemeester niet in zijne qualiteit van Burgemeester zou hebben geteekend, omdat die qualiteit niet bepaaldelijk nog eens onder de onderteekening staat? Daarenboven, de naam en de qualiteit van den Burgemeester zullen toch ook wel bij den heer Savelkoul bekend zijn geweest, die zelf nog niet lang geleden Burgemeester van Born geweest is. En daar komt nog dit bij, dat de heer Savelkoul zelf erkent: „door *den Burgemeester* van Born is mij de mededeeling gedaan” enz., dat schrijft hij aan Gedeputeerde Staten. — Eene verdere opmerking van Gedeputeerde Staten is, dat de mededeeling niet door den Secretaris is onderteekend. Gemagtigde vraagt echter, of de onderteekening van den Secretaris wel gevorderd was. Art. 102 der gemeentewet, dat die onderteekening vordert, bedoelt alleen stukken, die noodzakelijk in *schriftelijken* vorm van Burgemeester en Wethouders moeten uitgaan; maar als er eene schriftelijke acte gevorderd wordt, is dat niet het geval. Hier was eene mondelinge verklaring voldoende geweest; Gedeputeerde Staten geven het zelve toe. En art. 25 strijdt daar volstrekt niet mede; het zegt alleen, dat Burgemeester en Wethouders eene waarschuwing moeten doen. Er wordt niet gesproken van eene schriftelijke. De vraag dus is alleen, of de waarschuwing is gedaan, en of de belanghebbende kon weten, dat zij van de bevoegde magt was uitgegaan. Stellig ja, zegt spreker; de inhoud van het stuk duidt het aan; en in de tweede plaats blijkt, dat de heer Savelkoul wist, dat het van Burgemeester en Wethouders was gekomen. Aan dat artikel is derhalve geheel voldaan. Gedeputeerde Staten waren ook volkomen overtuigd van een en ander. Hier is alzoo naar het oordeel van gemagtigde geenerlei informaliteit begaan en, zoo al, zijn er niemands regten door geschonden. Er bestaan derhalve, meent hij, geene termen om het besluit van den Raad te vernietigen; en verzoekt hij op die gronden, dat het aan de Afdeeling behage den Koning een besluit voor te dragen tot vernietiging van het aangevallen besluit van Gedeputeerde Staten.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van Gebroeders van Beekum, te Rotterdam, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij de aan hen bij besluit van 21 Augustus 1861, n. 27, verleende vergunning tot oprigting van een stoomwerktuig in hunne grutterij is aangevuld met de voorwaarde, dat met het stoomwerktuig des nachts tusschen twaalf en vijf ure niet mag worden gewerkt.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijnne Heeren! Door Gedeputeerde Staten van Zuidholland is bij besluit van 21 Augustus 1861, aan de weduwe H. van Beekum, te Rotterdam

op haar verzoek, vergunning verleend om in hare grutterij, gelegen aan de Kipstraat aldaar, een stoomketel met schoorsteen te plaatsen tot het drijven van een stoomwerktuig van zes paardekrachten, onder voorwaarde o. a., dat de adressante of hare regtverkrijgenden gehouden zullen zijn zich aan zoodanige verplichtingen te onderwerpen, als later blijken mogten in het belang eener goede politie noodig te zijn.

Aan Burgemeester en Wethouders van Rotterdam, die na het gehouden onderzoek *de commodo et incommodo* hadden voorgesteld om te bepalen, dat niet, dan bij uitzondering, des nachts met het stoomwerktuig worde gewerkt, wordt te kennen gegeven, dat die voorwaarde in het besluit niet was opgenomen, aangezien zulks een onderwerp is van plaatselijke politie.

Heeren Gebroeders van Beekum, op wie later die grutterij is overgegaan, hebben in den aanvang van 1869 aan Gedeputeerde Staten vergunning aangevraagd om dien stoomketel, te vervangen door een stoomwerktuig van middelbare drukking en van 16 paardekrachten, in een ander gedeelte hunner fabriek te plaatsen, lang 5.50 bij een diameter van 0.90 meter.

Burgemeester en Wethouders van Rotterdam stelden weder het vereischt onderzoek in door het hooren der bureu, en gaven aan den Commissaris des Konings in hunnen brief van den 10 Maart 1869 te kennen: „dat uit nader, in verband met de aangevoerde bezwaren, door ons ingewonnen berigten is gebleken, dat enkele van de in het proces-verbaal vermelde klagten en bezwaren niet ongegrond zijn, namelijk die betreffende den hinder en overlast, welke in den omtrek worden ondervonden van den rook en het roet, voortkomende uit den bestaanden schoorsteen der fabriek, en omtrent het des nachts met stoom werken (grutten en malen), waardoor de nachtrust van de bewoners der belendende huizen wordt gestoord;

„dat voorts is bevonden, dat de nieuwe stoomketel van 16 paardekrachten, welke de adressanten wenschen te plaatsen, eigenlijk niet zal dienen tot vervanging van den in die fabriek bestaanden stoomketel, maar dat het voornemen bestaat om die beide stoomketels te bezigen aanvankelijk tot het drijven van het bestaande, doch later ook tot het drijven van een daarbij te plaatsen tweede stoomwerktuig, waaruit te voorzien is, dat, indien daartegen geene maatregelen worden genomen, de hinderenissen, die thans door de bestaande inrigting worden verwekt, door de plaatsing van den bedoelden stoomketel en het bouwen van een tweeden schoorsteen enz. in die fabriek veel grooter zouden worden;

„dat het ons daarom wenschelijk is voorgekomen, dat, bij het plaatsen van dien stoomketel in het gemelde pand, tot uitbreiding van de in het belendende pand bestaande fabriek, een schoorsteen worde gebouwd, in plaats van 20 el hoog, tot minstens 25 el hoog, boven den beganen grond der fabriek, en dat de bestaande schoorsteen van het in die fabriek aanwezige stoomfornuis, welke eene hoogte heeft van ongeveer 20 el, mede tot de hoogte van minstens 25 el worde opgetrokken.

„Met betrekking tot het bezwaar van het des nachts werken, hebben wij de eer U Hoog Edel Gestrenge voorts te berigten, dat wij, naar aanleiding van het slot der beschikking van heeren Gedeputeerde Staten van den 21 Augustus 1861 B., n°. 4847 (1ste Afdeeling), GS., n°. 27, waarbij op een adres van dezelfde strekking van de weduwe H. van Beekum (thans firma Gebroeders van Beekum) aan ons werd medegedeeld, dat de bepaling, welke wij bij ons advies van den 7 Augustus bevoorens, n°. 930, hadden voorgesteld, omtrent het des nachts werken, niet was opgenomen, aangezien zulks een maatregel van plaatselijke politie is, — aan de adressante slechts hebben toegestaan om, bij uitzondering, des nachts met stoom in hare fabriek te doen werken, welke bepaling, volgens de daaromtrent bij ons ingekomen klagten, in den laatsten tijd volstrekt niet wordt nageleefd, alzoo het des nachts werken bijna regel is geworden.

„Ofschoon wij nu dat voorschrift hebben gegeven bij de beschikking omtrent het bouwen, berust dit op geene plaatselijke verordening en kan dus door ons niet gehandhaafd worden.

„Daar wij evenwel meenen, dat zoodanig voorschrift, wanneer het bij de door heeren Gedeputeerde Staten te geven vergunning wordt opgenomen als eene voorwaarde tot voorkoming van *incommodum*, waarvoor het burenenverhoor heeft plaats gehad, zoude kunnen dienen, zijn wij zoo vrij U Hoog Edel Gestrenge in overweging te geven te bevorderen, dat aan de adressanten de verlangde vergunning worde verleend, mits daarbij, behalve de bepalingen, welke in het proces-verbaal zijn opgenomen, nog worde voorgeschreven:

„1°. dat de ten behoeve van den te plaatsen stoomketel te bouwen schoorsteen tot de hoogte van minstens 25 el boven den beganen grond van het lokaal worde opgetrokken;

„2°. dat, indien de adressanten het in de fabriek aanwezige stoomfornuis in het vervolg nog willen gebruiken, alsdan de schoorsteen van dat fornuis mede tot de hoogte van 25 el boven den beganen grond in de fabriek moet worden verhoogd;

„3°. dat in de fabriek, slechts bij uitzondering, des nachts met stoom mag worden gewerkt, en dat adressanten telkens, wanneer zij dat willen doen, daarvan vooraf schriftelijk kennis moeten geven aan den Hoofd-Commissaris van politie, naar wiens bevelen zij zich deswege zullen hebben te gedragen.

„Mogten heeren Gedeputeerde Staten van oordeel blijven, dat laatstgemelde bepaling, als eene van plaatselijke politie, niet door hun Collegie kan worden gemaakt, dan achten wij ons verplicht, met het oog op de reeds ondervonden moeilijkheden om aan de herhaalde klagten te gemoet te komen, U Hoog Edel Gestrenge het bevorderen eener afwijzende beschikking aan te raden.“

De Hoofd-Ingénieur van den Waterstaat in het 10de district had geen bezwaar tegen de plaatsing der bedoelde stoommachine, en gaf de bepalingen op, die, naar zijn oordeel, omtrent de wijze van inrigting behoorden te worden opgenomen in de vergunning. Hij zegt o. a. in zijn berigt van 7 April 1869: „Met betrekking tot het voorstel om adressanten de bepaling op te leggen, dat zij niet dan met vergunning van den Hoofd-Commissaris van politie des nachts door stoom hun werktuig in beweging mogen brengen, moet ik opmerken, dat, voor zooverre mij bekend, nimmer eene dergelijke bepaling, bij welke fabriek ook, is voorgeschreven. Het is niet het stoomwerktuig, maar wel de gruttenmolen, welke het hinderlijk geraas maakt, welk geraas hetzelfde zou blijven, indien de molen door paarden in beweging werd gebragt; en hiertegen waren geene bezwaren in het midden te brengen. Ik vermeen dan ook, dat dit als maatregel van plaatselijke politie zal moeten geregeld worden, en, zoo daarvoor geene verordening bestaat, die alsdan zal moeten voorgesteld worden.“

Bij hunne resolutie van 25 Mei 1869 hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-holland de gevraagde vergunning aan Gebroeders van Beekum verleend, onder verschillende bepalingen omtrent de wijze van inrigting, de fundering, de hoogte van den te bouwen schoorsteen enz., en ook onder de bepaling, sub 1°. „dat des nachts van twaalf tot vijf ure niet met het stoomwerktuig worde gewerkt;“ en sub 9°. „dat het stoomwerktuig in werking zij gebragt binnen zes maanden na de dagteekening der vergunning.“

Toen de bedoelde stoommachine van 16 paardekracht binnen die zes maanden na 25 Mei niet was in werking gebragt, gaven Burgemeester en Wethouders van Rotterdam aan Gedeputeerde Staten berigt, dat zij door eenen der concessionarissen hadden vernomen, dat van de daarstelling van dat stoomwerktuig was afgezien. Zij merkten daarbij voorts op, dat nu ook art. 1 van het besluit van 25 Mei 1869 zal vervallen zijn, en dat de concessionarissen, thans alleen gebruik makende van de concessie van 21 Augustus 1861, niet tot de naleving dier latere bepaling, d. i. het

niet-werken des nachts — zullen kunnen worden verplicht. Uit dien hooftde verzochten zij, dat Gedeputeerde Staten alsnog, bij nader besluit, aan die fabrikanten deze verplichting zouden opleggen.

Gedeputeerde Staten hebben daarop, bij hunne resolutie van 21 December 1869, bepaald, „dat het in hun besluit van 24 Augustus 1861 bedoeld stoomwerktuig des nachts tusschen twaalf en vijf ure, niet mag worden in werking gebragt.“ Dat gebod werd gegeven, gelet op § 1, 1^a. d, van het besluit van 1861, luidende: „dat de adressante of hare regtverkrijgenden gehouden zullen zijn zich aan zoodanige verplichtingen te onderwerpen, als later blijken mogten in het belang eener goede politie noodig te zijn.“

Daartegen nu is gerigt het beroep op den Koning, door Gebroeders van Beekum ingesteld bij adres van 14 Maart 1870, op 's Konings magtiging, door den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 28 April jl., bij deze Afdeeling van den Raad van State aanhangig gemaakt. Daarin wordt beweerd: „dat Gedeputeerde Staten door de bij hun besluit van 21 December 1869 gemaakte bepaling, blijkens hun eigen besluit van 26 Augustus 1861 getreden zijn op het gebied der plaatselijke politie en dus handelen in strijd met de wet; dat de voorwaarde, onder § 1, 1^a. d, van het besluit van 1861 opgenomen, dat later gebod niet kan regtvaardigen; dat toch door die clause in de concessie niet kan zijn beoogd om voor het Collegie van Gedeputeerde Staten als het ware contractueel een regt te verwerven, hetwelk aan dat Collegie regtens niet toekomt; maar die bepaling in gezonden zin niets anders kan beteekenen, dan dat door het verleenen der concessie niet zal zijn uitgesloten, dat Gedeputeerde Staten later nog andere, binnen het bereik van hunne wettelijke algemeene politiezorg liggende bepalingen maken; dat in elk geval door het opnemen der clause in de concessie niet kan zijn gederogerd aan de bepalingen van publiek regt, welke den omvang van de politiezorg van Gedeputeerde Staten en van die der plaatselijke besturen regelen;

„dat de bestredene beschikking ook in strijd is met het algemeen belang, daar, bij goedkeuring en handhaving van de in deze gevolgde wijze van handelen, de industriëlen niet meer alleen aan algemeen geldende regelen van verordeningen, hetzij van plaatselijk, hetzij van hooger bestuur, onderworpen zouden zijn, maar geheel aan de administrative magt zouden zijn overgeleverd, die alsdan bij magte zou zijn om een industrieel individueel door allerlei, niet vooraf bekende bezwarende bepalingen te treffen;

„dat mitsdien het boven aangehaalde en bij deze bestredene besluit van het Collegie van Gedeputeerde Staten van Zuidholland dd. 28 December 1869 in strijd is zoowel met de wet als met het algemeen belang;

„dat eindelijk dat besluit ook hoogst onbillijk is, en naar requestanten vermoeden het gevolg is van ongegronde klagten, daar alle bezwaren, welke, naar zij vermoeden, thans door een bewoner van een naburig erf bijgebragt worden, reeds zeer lang vóórdat de aanschaffing van een stoomwerktuig de tusschenkomst van Gedeputeerde Staten noodig maakte, bestonden, en destijds dan ook geen gewigt hebben gehad, en door den vermoedelijken Geb. van Beekum, tegenwoordigen klager, zelfs niet zijn aangevoerd;

„dat toch door de aanwending der regelmatig werkende beweegkracht het misschien hoorbaar, doch niet hinderlijk geraas nog zeer verminderd is, en het werken des nachts veel minder heeft behoeven plaats te hebben.

„Redenen waarom requestanten eerbiedig verzoeken, dat het Uwe Majesteit moge behagen het besluit van heeren Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 28 December 1869 te vernietigen.

Gedeputeerde Staten zijn door den Minister nader op dat adres gehoord. Na eene omstandige opgave van al wat in 1861 en 1869 in deze zaak is voorgevallen (en

wat hier niet behoeft te worden herhaald), komen zij tot des appellants bewering, dat zij, Gedeputeerde Staten, onbevoegd waren om, nu de uitbreiding der stoomwerking niet heeft plaats gehad en de concessie van 25 Mei 1869 vervallen is, en nu dus de inrigting geheel dezelfde blijft als zij was krachtens de primitieve vergunning van 1861, aan deze laatste alsnog de voorwaarde te hechten omtrent het niet-werken des nachts. »Hieromtrent zij opgemerkt (zoo schrijven Gedeputeerde Staten), dat wij, geheel in overeenstemming met de aanschrijving van Uwer Excellentie's Departement van 14 Mei 1860, n°. 153 (2de afdeeling), aan *alle* vergunningen, zonder onderscheid, tot het oprigten en drijven van stoomtuigen, de voorwaarde verbinden, dat de concessionarissen zich zullen hebben te onderwerpen aan hetgeen later mogt blijken in het belang eener goede politie te worden geëischt. Bij de in het oog vallende en nog dagelijks toenemende aanwending der stoomkracht tot allerlei doeleinden, waarop zij bij het ontwerpen van het Koninklijk besluit van 1824 niet of slechts zeer zeldzaam werd toegepast, hebben wij steeds gemeend, bij het onderzoeken van- en beslissen omtrent de daartoe strekkende aanvragen, op vrijgeveige wijze de bepalingen van dat besluit te moeten opvatten. De tijd is trouwens lang voorbij, waarin men meende voor zoodanige inrigtingen bepaalde plaatsen of standen in de gemeente te kunnen aanwijzen; en thans worden ze ook in de meest volkrijke en aanzienlijke gedeelten der gemeente aangetroffen. De klagt, alsof derhalve op de zoo zeer gewenschte ontwikkeling van handel en nijverheid door ons niet genoegzaam wordt gelet, ware naar ons inzien ongegrond.

» Maar zeker is het, naar onze overtuiging, dat het Koninklijk besluit van 1824 wederkeerig de belangen van *alle* ingezetenen, en dus ook van hen, die geen nijverheids-onderneming hebben, wil beschermd zien, en dat deze tegen bepaalden overlast en hinder, zoo al niet gevaar, behooren te worden gewaarborgd. En wij meenen dat juist bij de vermenigvuldiging van het aantal inrigtingen van dien aard, waardoor de nijverheid wordt gebaat, het pligt is dubbel naauwlettend toe te zien, opdat de onvermijdelijke hinder, die altijd in meerdere of mindere mate aan de nabijheid van een stoomwerktuig uit den aard der zaak verbonden is, tot een minimum worde teruggebracht. Zoo is nog verleden jaar, bij gelegenheid van de oprigting van een tweeden stoomketel in de Rijkskanongietery alhier, en ter tegemoetkoming aan de zeer gegronde klagten der naburen over hinderlijken steenkolendamp, de voorwaarde opgelegd, dat die ketel alleen met cokes zou mogen worden gestookt.

» Nog onlangs is aan eene stoomdrukkerij in een dicht bebouwd deel dezer gemeente gelijke voorwaarde opgelegd; en het is ons bekend, dat ze ook in andere gewesten aan reeds bestaande stoomfabrieken is opgelegd naar aanleiding van gerezèn klagten van naburen.

» Bij deze toelichting van het standpunt, dat wij bij de toepassing van het Koninklijk besluit van 1824 meenen te moeten in acht nemen, mag nog worden opgemerkt, dat de adressant, naar ons gevoelen, den geest van dit besluit miskent, waar hij betoogt, dat de industriëlen alleen aan algemeen geldende regelen van verordeningen, hetzij van plaatselijk, hetzij van hooger bestuur, behooren te worden onderworpen, maar dat zij, in het door hem bestreden systeem, geheel aan de administratieve magt zouden zijn overgeleverd, die bij magte zoude zijn om een industrieel individueel door allerhande, niet vooraf bekende bezwarende bepalingen te treffen.

» Dat, bij de concessien tot het in werking brengen van stoomwerktuigen, er eenige algemeene en als het ware elementaire voorschriften worden gegeven, die bij de beoordeeling van iedere aanvraag te pas komen, zoo als hoogte der schoorsteenen, in verband tot die der naastbij gelegen daken en gebouwen, minimum van afstand van belendende gebouwen ter voorkoming van brand en dreuning enz.,— spreekt van zelf; en in dien zin bestaan er ongetwijfeld algemeen geldende regelen, die altijd worden toegepast.

„Maar dit neemt niet weg, dat iedere aanvraag afzonderlijk behoort te worden onderzocht en beoordeeld, en, naar gelang van de uitkomsten van dat onderzoek, nevens de algemeene ook de speciale en bijzondere voorwaarden worden gesteld, voor ieder afzonderlijk geval vereischt.

„Het ligt ook in de reden, dat deze telkens moeten verschillen; want die voorwaarden worden bepaald door locale en neven-omstandigheden; en hoogst zeldzaam zullen twee gevallen voorkomen, die geheel gelijk zijn. Bovendien schijnt de adresant voorbij te zien, dat in art. 6 het beginsel is aangenomen, dat in sommige gevallen, en wanneer de werking der stoommachine niet *à priori* met voldoende zekerheid kan worden beoordeeld, eene voorwaardelijke toestemming kan worden verleend, en dat, wanneer de voorgeschreven beschikkingen en bepalingen niet worden opgevolgd, die voorwaardelijke toestemming dadelijk zal kunnen worden ingetrokken.

„Ter aanvulling van- en in overeenstemming met dit voorschrift, is in art. 8 het geval voorzien, dat bij de uitoefening van eene fabriek (waaraan geene voorwaardelijke toestemming is gegeven), om zeer bijzondere redenen, uit het locale van het punt der oprigting ontleend, zoodanige nadere voorzorgen kunnen worden bevolen, als ter voorkoming van ongelukken of uit eenig ander oogpunt van goede politie mogten noodig worden bevonden.

„Het komt ons voor, dat het geval, waarvan hier sprake is, wordt beheerscht door de laatste algemeene uitdrukking.

„In de herhaalde adviezen van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam zijn ons de klagten medegedeeld van de geburen wegens gestoorde of zelfs onmogelijke nachtrust, ten gevolge der werking van de stoommachine. Een plaatselijk onderzoek heeft ons de overtuiging geschonken, dat de stoommachine niet werken kan, zonder geraas en gedreun te veroorzaken, niet voor één gebuur of klager — gelijk in het adres wordt vermoed — maar voor de meeste geburen, met name genoemd in de processen-verbaal van het gehouden onderzoek *de commodo et incommodo* en ook in het rapport van den Ingenieur de Vries Robbé.

„En op deze gronden zijn wij, geheel in overeenstemming met het voorstel van den Ingenieur en van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam, van oordeel, dat er allezins gronden waren om den last, die door het stoomwerktuig der firma van Beekum aan de geburen wordt veroorzaakt, tot een minimum terug te brengen en daartoe te bevelen, dat het gedurende vijf uren — een betrekkelijk kort deel van het etmaal — zal moeten stilstaan.

„Het gewigt van het onderwerp, dat schier dagelijks bij ons ter behandeling voorkomt, heeft ons genoopt eenigzins uitvoerig onze opvatting van art. 8 van meergemeld Koninklijk besluit te ontvouwen, die ons voorkomt geheel overeen te stemmen met bovengemelde aanschrijving van Uwer Excellentie's Département van 14 Mei 1860 en met den geest van het Koninklijk besluit van 23 Junij 1869, n°. 13, waarbij is beslist ten aanzien van het bezwaarschrift van H. van Borgerding, te Leiden (1).

„Op deze gronden hebben wij de eer Uwe Excellentie te adviseren, op het adres der firma van Beekum het nemen eener afwijzende beschikking te bevorderen.”

Hiermede meen ik voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. S. VAN HOUTEN, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van de appellanten optredende, geeft hoofdzakelijk te kennen, dat het hier eene nieuwigheid geldt en hij daarom even moet stilstaan bij de bezwaren, die tegen het aangevallen besluit bestaan.

(1) Zie *Negende Deel*, blz. 189.

I. Het aangevallen besluit — zegt hij — is informeel. Het is genomen zonder eenige, veelmin contradictoire instructie.

Tot grondslag der uitspraak schijnt eene instructie gediend te hebben, welke heeft plaats gehad naar aanleiding van een verzoek om plaatsing van een stoomtoestel van grooteren omvang en kracht in het tegenwoordig pakhuis der adressanten, waarvoor de concessie ook is verleend, doch vervallen, omdat de bijgevoegde voorwaarden, bepaaldelijk de stilstand van twaalf tot vijf uur, voor adressanten te bezwarend waren. Gedeputeerde Staten hebben gemeend aan de concessie van 1861 nieuwe voorwaarden te moeten verbinden. Over die nieuwe aanvraag heeft geen voorafgaand onderzoek plaats gehad. Het gevolg hiervan is geweest, dat blijkbaar het tegenwoordig besluit mede genomen is naar aanleiding van bezwaren van personen, die, met het oog op de tegenwoordige plaats der machine, in het geheel niet bij de zaak betrokken zijn, de bewoners nl. van de Gedempte Botersloot.

II. Het genomen besluit strijdt met verkregen regten, en wel in twee opzigten.

a. De grutterij heeft terzelfder plaatse reeds gedurende meer dan eene eeuw bestaan. Vóór 1861 werd zij door twee paarden in beweging gebragt, en werd geregeld des nachts gewerkt. Bij de aanvraag om een stoomketel te mogen plaatsen en tot beweegkracht aan te wenden behoorde dus het geraas van de verdere werktuigen, bepaaldelijk de zift-toestellen, buiten aanmerking te blijven. En toch zijn juist deze de oorzaak van het geraas, niet het stoomwerktuig. Dat blijkt uit het advies van den Hoofd-Ingenieur van het 10de district van 7 April 1869 zelf.

b. Men komt nu terug op de in 1861 afgedane zaak. Toen reeds was de zaak volledig onderzocht. De klacht was toen reeds gerezen van hinder door het des nachts werken; en door Gedeputeerde Staten is in 1861 de toen reeds gewenschte beperking van den tijd van werken *afgewezen*. En nu gaat het niet aan om nu daarop terug te komen en eene andere beschikking te geven. Die afwijzing behoort door de administratieve autoriteit geëerbiedigd te worden. Op dezelfde klacht mag nu niet weder in een anderen zin beslist worden, ten nadeele van adressanten, die op de destijds gestelde voorwaarden tot de plaatsing overgegaan zijn.

III. De beslissing treedt op het gebied der plaatselijke politie.

Het preventief administratief toezigt regelt de voorzorgen, aan enkele fabrieken op te leggen met het oog op de belending. *Algemeene* voorschriften in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid zijn het onderwerp van plaatselijke verordeningen. Handhaving van nachtelijke stilte is eene omstandigheid, welke uit haren aard niet speciaal tot maatregelen tegen eene enkele fabriek, maar alleen tot algemeene maatregelen zou kunnen leiden; al moge ook van eene stad als Rotterdam wel niet het eerst zoodanige algemeene maatregel te verwachten zijn. In 1861 waren heeren Gedeputeerde Staten ook van hetzelfde gevoelen; en de Hoofd-Ingenieur deelt het nog. Door de bepaling van art. 8 van het besluit van 1824 of het voorbehoud in de concessie kan de wettelijke bevoegdheid van Gedeputeerde Staten niet uitgebreid worden tot het gebied van den plaatselijken wetgever. Art. 8 eischt, dat de nieuwe bepaling volstrektelijk worde gevorderd, wegens *zeer bijzondere omstandigheden*, uit het locale van het punt der oprigting ontleend. Dit artikel geldt hier in het geheel dus niet, daar hier noch locale noch bijzondere omstandigheid, noch volstrekte noodzakelijkheid bestaat. Het voorbehoud in de concessie schijnt regelmatig slechts toepassing te kunnen vinden, indien een verbeterd middel wordt uitgevonden tot meerdere beveiliging of wegneming van schadelijken invloed op gezondheid of iets dergelijks, en de verleende concessieën dienvolgens gewijzigd worden. Dat daardoor aan de bureu de gelegenheid zou geopend kunnen zijn om telkens tegen de voorwaarden eener concessie op nieuw met hoop op gunstigen uitslag klagten te doen gelden, is niet aannemelijk. Dan ware het in strijd met den geest der wetgeving, die na ingesteld onderzoek zekerheid geven wil.

IV. Het bestreden besluit is in strijd met het algemeen belang.

a. De nijverheid vordert zekerheid, en de industrieel mag niet aan willekeur van het administratief gezag overgeleverd worden. Waar gaat het heen, indien Gedeputeerde Staten bevoegd worden verklaard om nieuwe voorschriften te geven *naar aanleiding van eene omstandigheid, welke bij de oorspronkelijke concessie evenzeer bestond, ja zelfs om op de destijds daaromtrent genomen beslissing terug te komen?*

b. De deur staat voor allerlei willekeur open, indien hinder voor de nachtrust van een buurman tot stilstand van eene fabriek aanleiding geven kan. Moet consequent de stilstand niet telkens ingerigt worden naar de uren, waarop een buurman zijne nachtrust verkiest te nemen? Wegens dergelijken hinder, die geen schade doet, mag de administratieve autoriteit krachtens den aard van haar toezigt geene, veelmin zoo vexatoire bepalingen maken. Dat overigens die hinder gering is, wanneer men er aan gewoon is, blijkt daaruit: a. dat de bureu op het bovenhuis naast de fabriek, de heeren Wiener en van Witsen, uitdrukkelijk de inwilliging onvoorwaardelijk verzocht hebben; b. dat slaapvertrekken van adressanten onmiddellijk daarneven zijn; c. dat onmiddellijk naast het perceel, waarheen adressanten hunne machine wilden verplaatsen, de gemeentelijke kraamzaal gelegen is, en van die zijde geen bezwaar hoegenaand is gemaakt.

Gemagtigde vertrouwt op al de genoemde gronden, dat de Afdeeling reden zal vinden om den Koning te adviseren tot vernietiging van het genomen besluit.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

IV. *het beroep van den Raad der gemeente Maastricht van een besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg van 18 Maart 1870, n°. 2, G¹, houdende toevoeging van een nieuw artikel aan de gemeentebegroting voor 1870, betrekkelijk de kosten van de weder-oprigting der dienstdoende schutterij.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijnne Heeren! Het tegenwoordig bestuursgeschil staat in naauw verband met datgeen, waarover ik de eer had verslag uit te brengen in de openbare vergadering van den Raad van State van 22 December ll. (1) en waarop betrekking had Zijner Majesteits besluit van 6 Januarij 1870, n°. 11 (2).

De Gemeenteraad van Maastricht vraagt thans van Zijne Majesteit voorziening tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg dd. 18 Maart 1870, luidende als volgt:

„Gezien de begroting van inkomsten en uitgaven der gemeente Maastricht voor het jaar 1870, laatstelijk vastgesteld door den Gemeenteraad in deszelfs openbare vergadering van den 15 Februarij ll.;

„Overwegende, dat bij dezerzijdsch besluit van den 3 September 1869, l^a. V., op grond van art. 212 der gemeentewet en van de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), aan hoofdstuk X der begroting van uitgaven der gemeente Maastricht voor het dienstjaar 1869 onder het volgnummer 13 een nieuw artikel is toegevoegd met de volgende omschrijving: *„kosten van weder-oprigting der dienstdoende schutterij naar aanleiding van Zijner Majesteits besluit van den 19 September 1867 (Staatsblad n°. 99),”* en zulks tot een bedrag van f 7400;

(1) Zie *Negende Deel*, blz. 365—368.

(2) Zie *Tiende Deel*, blz. 17.

„Overwegende, dat de Gemeenteraad van Maastricht zich van gemeld besluit in hooger beroep heeft voorzien bij den Koning; doch dat, bij beschikking Zijner Majesteit van den 6 Januarij dezès jaars, n°. 11, de Raad is verklaard niet-ontvankelijk in zijne gemelde voorziening;

„dat op evengemeld tijdstip het jaar 1869 was afgelopen, zonder dat in gemeld jaar uitgaven hebben plaats gehad voor kosten van de weder-oprigting der dienstdoende schutterij, terwijl anderzijds uit den voorschreven ambtshalve op de begrooting van 1869 gebragten post geene uitgaven meer kunnen worden gekweten, die ter zake in het loopend jaar behooren te worden gedaan;

„dat het voorbedoeld op de begrooting van 1869 geopend crediet van *f* 7400 derhalve moet worden gehouden te zijn vervallen, en er dienvolgens noodzakelijkheid bestond om hetzelfde crediet op de begrooting van het loopend jaar in uitgaaf te stellen;

„dat op grond daarvan het Gemeentebestuur van Maastricht van deze zijde is uitgenoodigd geworden om te zorgen, dat op de begrooting van het jaar 1870 het vereischte crediet in uitgaaf wierd gebragt tot voldoening der kosten van de weder-oprigting der dienstdoende schutterij;

„Overwegende, dat de Gemeenteraad van Maastricht in zijne bovengemelde vergadering van den 15 Februarij ll. het door Burgemeester en Wethouders voorgedragen crediet van *f* 7400 op de begrooting van uitgaven der gemeente voor 1870 tot kwijting der evenbedoelde kosten heeft verworpen, en de gemelde Gemeenteraad alzoo weigerachtig is op die begrooting de noodige fondsen beschikbaar te stellen tot voldoening der kosten van de weder-oprigting der dienstdoende schutterij te Maastricht;

„Herzien het aangehaald dezerzijdsch besluit van den 3 September 1869, l^a. 2 V, en de consideratiën, die daartoe aanleiding gegeven hebben;

„Besluiten:

1°. aan hoofdstuk X der begrooting van uitgaven der gemeente Maastricht voor het dienstjaar 1870 onder volgnummer 12 een nieuw artikel toe te voegen, luidende: „Kosten van de weder-oprigting der dienstdoende schutterij, naar aanleiding Zijner Majesteits besluit van den 19 September 1867 (Staatsblad n°. 99)“ tot een bedrag van *f* 7400;

2°. den Gemeenteraad van Maastricht uit te noodigen om, binnen eene maand na dagteekening van dit besluit, de middelen voor te dragen tot dekking van de aldus verhoogde begrooting van uitgaven.“

Onder dagteekening van 8 April ll. nam alsnu de Gemeenteraad van Maastricht het navolgende besluit:

„De Gemeenteraad van Maastricht,

„Gezien het besluit van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg dd. 18 Maart 1870, 2de Afdeeling, l^a. 1507/2 G¹, waarbij enz.;

„Nader gezien de beide adressen, het eene van den 19 Mei 1868, het andere van den 17 Julij daarna, destijds aan Zijne Majesteit den Koning ingediend, zijnde beide adressen in afschrift hierbij gevoegd;

„Herzien het adres, onder dagteekening van den 28 December 1868 door den Raad aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend, met de daarbij behorende memorie, van welk adres en memorie mede afschrift aan deze zijn geannexceerd;

„Gelet op het besluit, door den Raad genomen den 30 Junij 1869, en op het nader besluit, genomen door den Raad in deszelfs zitting van den 13 Augustus 1869, wordende ook de beide besluiten copieeljk overgelegd;

„Overwegende, dat de Raad steeds bij zijn gevoelen blijft volharden;

„Besluit:

„in hooger beroep te komen bij den Koning van het besluit van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg dd. 18 Maart 1870, in den hoofde dezès vermeld.“

Bij den inhoud der in het raadsbesluit van 8 April aangehaalde bescheiden van 1868 en 1869 zal ik niet behoeven stil te staan, daar ik reeds in mijn verslag van 22 December ll. dienaangaande het noodige heb medegedeeld.

Gedeputeerde Staten, over de voorziening van 8 April ll. gehoord, geven in hun ambtsberigt dd. 28 April ll. te kennen, dat: „Aangezien bij de thans door den Gemeenteraad overgelegde stukken geene nieuwe argumenten zijn aangevoerd, welke zouden kunnen strekken tot ontzenuwing der consideratiën, waarop onze besluiten van 3 September 1869 en 18 Maart ll. rusten, vermeenen wij ons ten deze aan die consideratiën te moeten refereren. Wij zijn dienvolgens van oordeel, dat de onderwerpelijke voorziening behoort te worden afgewezen.”

Memoriën zijn er niet ingekomen, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. J. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde voor den Gemeenteraad van Maastricht optredende, begint met de vraag te stellen, of Gedeputeerde Staten van Limburg in deze terecht hebben gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bij art. 212 der gemeentewet gegeven? Hij beantwoordt die vraag ontkennend. Het Koninklijk besluit van 1867 kan zijns inziens niet wettigen de toepassing van dat wets-artikel. Ook art. 112 der provinciale wet, waarmede art. 212 der gemeentewet overeenkomt, spreekt van eene wet, niet van een Koninklijk besluit. Slechts de wet bepaalt alzoo, wat op de gemeentebegroting moet worden bragt. En nu beweert de gemagtigde hoofdzakelijk, dat in 1830 de Militaire Kommandant geene bevoegdheid had eene behoorlijk afgekondigde wet te schorsen of buiten werking te stellen; hij had geene hoogere magt dan de Koning, die er zelf niet toe bevoegd was. Maar ook eens aangenomen, dat die bevoegdheid bij den Militairen Kommandant bestond, zoo is dan nog in 1830 de schutterijwet te Maastricht niet ingetrokken, maar heeft die Kommandant alleen de stedelijke schutterij „gelicentieerd”. Hij heeft dus niets anders dan de schutterij ontwapend, maar haar niet ontbonden. Hij heeft de manschappen *afgedankt*; maar de schutters, die *jure* schutters waren, verloren daardoor niet hunne hoedanigheid van schutters. En de officieren zeker ook niet, die alleen door den Koning waren benoemd. De Koning kon dan ook nooit een zoodanig besluit van den Kommandant bekrachtigen. En dat de officieren ook niet als officieren ontslagen werden, blijkt uit het besluit van den Kommandant zelve, die daarbij de officieren verantwoordelijk stelt voor de uitvoering van den door hem genomen maatregel. — Maar mogt ook de daad van den Militairen Kommandant geacht worden te zijn geschied in staat van beleg, dan heeft hij dat gedaan krachtens eene souvereine magt en dan was daardoor de wet van 1827 ingetrokken. Maar dan was alweêr de Koning niet bevoegd de wet weêr in te voeren. Dus, zegt spreker, of het besluit van den Kommandant had geene kracht, of het bestaat, en dan had de Koning geene bevoegdheid de wet weêr in te voeren. — De hoofdquaestie is — zegt hij — art. 84 der schutterijwet, waarop Gedeputeerde Staten zich beroepen. En nu meent hij, dat uit verschillende bepalingen dier wet blijkt, dat dat art. 84 alleen toepasselijk is op hen, die in 1828 ingelijfd zijn. Dus er kan, meent hij, ten deze van geene transitoire bepaling sprake zijn. Er komt geene nieuwe wet in de plaats van eene bestaande. Het komt niet te pas bij Koninklijk besluit te bepalen, dat eene wet moet worden nageleefd. Al is er nu ook feitelijk op dit oogenblik geene schutterij, — in eene weder-oprigting heeft de wet niet voorzien; zij heeft daaromtrent geen voorschrift gegeven. Bovendien — vraagt

spreker — hoe kon de wet voorzien in het geval, dat de wet niet zou worden nageleefd? Wil men den Raad dwingen op de begrooting een post te brengen, dan moet men de wet aanwijzen, die dat medebrengt. — Op deze en meerdere gronden verzoekt gemagtigde, dat het advies der Afdeeling strekke om het besluit van Gedeputeerde Staten alsnog te vernietigen.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

V. het geschil over het domicilie van onderstand van H. of H. K. Roosenboom.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Deze behoeftige is te Rotterdam op den 11 Mei 1869 in onderstand opgenomen. Uit de gewisselde stukken blijkt: dat hij de zoon is van Hendrik Roosenboom en diens huisvrouw Almuth Lubben; dat hij geboren is te Norden, voormalig Koninkrijk Hannover, op den 7 Julij 1844, en dat in de acte van geboorte vermeld staat, dat zijne ouders destijds woonden, schippers van beroep zijnde, te Norden.

Voorts blijkt uit de stukken, volgens eene doop-acte en de verklaring van den vader des behoeftigen: dat die vader op den 22 Augustus 1802 is gedoopt bij de Hervormde gemeente te Oude-Pekel-A; dat de moeder van den behoeftige te Bremen is overleden den 2 Julij 1849, en dat in de dood-acte voorkomt, dat haar man, de vader van den behoeftige, schipper was aan het Pekel-A.

De vader van den behoeftige, gehoord, heeft verklaard: dat hij tijdens de geboorte van den behoeftige niet woonachtig was te Norden; dat hij dáár toen slechts tijdelijk was met zijn vaartuig en gedomicilieerd was te Groningen, waar hij patentplichtig was en van waar hij onder Nederlandsche vlag op de Oostzee en ook veelal naar Norden voer.

Die vader heeft verder opgegeven, dat hij te Groningen in huur had eene kamer van Te Winter, ambtenaar ter plaatselijke secretarie; dat hij omtrent den duur van zijn verblijf aldaar geene bepaalde inlichtingen kon geven; dat hij dáár was van tijd tot tijd; dat hij niet weet, in welke straat die kamer was gelegen, maar dat hij vermeent, dat het in de nabijheid van de Grootte Markt was.

De gemeente Groningen, aangesproken zijnde, alsof de behoeftige aldaar armlastig was, heeft te kennen gegeven, dat bedoelde Te Winter overleden was, en dus omtrent de verklaring van den vader des behoeftigen geene inlichting geven kon; dat de verklaringen van dien vader te onbepaald waren, om daaruit te kunnen opmaken, dat hij te Groningen woonde, toen de behoeftige geboren werd.

Gedeputeerde Staten van Groningen zijn, blijkens hun ambtsberigt van den 8 April jl., insgelijks van meening, dat die inwoning te Groningen in geenen deele bewezen is.

Deze zijn hoofdzakelijk de feiten in dit geschil van bestuur, hetwelk krachtens magtiging des Konings den 29 April ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, en waaromtrent alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning zal moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Vijftiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 15 Junij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur.

Aan de orde is:

I. *het beroep van A. J. van Nieuwenhuizen, te Steenberg, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant in zake de nationale militie.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De loteling voor de nationale militie, ligting 1870, Willem van Nieuwenhuizen, uit de gemeente Steenberg, is de vijfde zoon eener familie, die zeven zonen telt. De oudste zoon heeft zijn diensttijd bij de militie volbragt; de tweede zoon is door de dienst van zijn ouderen broeder wegens broederdienst vrijgesteld; de derde zoon is wegens het door hem getrokken hoog nummer niet voor de dienst opgeroepen; de vierde zoon is nog in dienst; de zesde en de zevende zoon zijn nog te jong om voor de militie in aanmerking te komen.

Genoemde vijfde zoon, Willem van Nieuwenhuizen, heeft bij de loting getrokken nummer 35. De adressant, vader van dien loteling, heeft bij den Militieraad vrijstelling gevraagd van de dienst voor genoemden loteling, op grond van de dienst van twee zijner broeders. De Militieraad heeft het verzoek afgewezen, omdat de adressant zou hebben verzuimd de bij art. 53 der militiewet gevorderde bewijsstukken over te leggen van de dienst der twee broeders van den loteling. De adressant heeft zich in beroep voorzien bij Gedeputeerde Staten der provincie Noordbrabant. Deze hebben bij hun besluit van den 6 April jl., het beroep ongegrond verklaard, omdat de Militieraad wegens het niet-overleggen van de bedoelde bewijsstukken geen vrijstelling kon verleenen; en omdat, al waren die bewijsstukken overgelegd, de ingeroepen vrijstelling zou moeten zijn geweigerd; dat de wetgever toch van het beginsel is uitgegaan, dat, zolang de helft van het getal zonen niet reeds dient of gediend heeft, elke verleende vrijstelling in rekening moet worden gebragt tegenover eene aan-

wijzing tot de dienst; — weshalve in het onderwerpelijk geval tegen het van de dienst bevrijd blijven van den tweeden en derden broeder het dienen van den oudsten en vierden broeder overstaat, en de vijfde dienstpligtig is; dat overigens, bij het vragen van vrijstelling wegens broederdienst, behoort te worden gelet op het getal van al de zonen, tot het gezin behoorende.

Van deze uitspraak is de adressant den 15 April jl. bij den Koning gekomen in beroep. In zijn adres zegt hij hoofdzakelijk: dat hij de bewijsstukken van de dienst van twee zijner zonen niet heeft kunnen overleggen, omdat men ter secretarie van de gemeente Steenberghe had geweigerd, op zijne aanvraag om die te bekomen, hem daarin behulpzaam te zijn. Ten principale zegt de adressant bij zijn adres: dat het de strekking der militiewet niet zijn kan om bij voorbaat iemand tot de dienst aan te wijzen, om reden, dat er na hem nog twee broeders moeten loten, die misschien beiden zouden kunnen vrijloten; dat, indien de beide jongste zonen vóór hun lotings-tijd kwamen te overlijden, drie zonen van de vijf, indien de zoon Willem, loteling van dit jaar, tot de dienst werd aangewezen, tot de dienst zouden zijn opgeroepen, en dus de meerderheid; dat er in ieder geval nu reeds dienen of gediend hebben twee van zijne vijf zonen en dus juist het getal en diegenen, welke volgens de tabel, 28ste geval, gevoegd achter de militiewet, zijn aangewezen.

Gedeputeerde Staten der provincie Noordbrabant, in wier handen dit adres is gesteld, ten fine van consideratiën en advies, hebben op den 29 April jl. berigt, zich overigens refererende aan de motieven van hun hiervoor vermeld besluit, dat, volgens berigt van den Burgemeester van Steenberghe in dato 27 April bevorens, werkelijk de adressant de aanvraag om de bewuste stukken ter secretarie te Steenberghe heeft gedaan; dat hem toen is aangetoond, dat zijne reclame was ongegrond; dat hij in die verklaring heeft berust; dat hij later echter is teruggekomen en op nieuw afgifte van de bewijsstukken heeft gevorderd; dat dit geschiedde slechts twee dagen, vóórdat de Militieraad zitting zou houden, zoodat de tijd te kort was om die stukken, gestaafd door de attesten van de kommanderende officieren der korpsen, in gereedheid te doen brengen. Die stukken, broederdienst bewijzende, zijn thans door den adressant overgelegd.

Dit zijn hoofdzakelijk de feiten in dit geschil van bestuur, hetwelk ingevolge magtiging des Konings den 12 Mei jl. bij deze Afdeling is aanhangig gemaakt en waaromtrent alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning zal moeten worden voor-
gedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

II. *het beroep van A. L. Moors, te Weert, loteling van de ligting der nationale militia van 1870, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Limburg in zake de nationale militia.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijnheeren! De beschikking van Gedeputeerde Staten van Limburg van 8 April 1870, waarbij de aanwijzing voor de dienst bij de nationale militia van Antonius Lodewijk Moors, loteling van de ligting 1870, uit de gemeente Weert, is gehandhaafd, luidt aldus:

„Overwegende:

„dat genoemde loteling bij bovengemelden Militieraad vrijstelling van de dienst bij

de militie heeft gevraagd wegens broederdienst, en tot staving van dat verzoek heeft overgelegd een getuigenschrift (model n°. 10), afgegeven door den Burgemeester der gemeente Weert den 1 Maart 1870, waaruit, in verband met de daarbij gevoegde bewijsstukken, blijkt, dat gedachte loteling is de vierde van eene familie van vijf zonen, waarvan de eerste op den 15 Mei 1855 als loteling van de ligting van dat jaar uit de gemeente Weert ter vervanging van een loteling van de ligting der nationale militie van het jaar 1852, die gedurende zijn diensttijd was overleden, voor twee jaren ingelijfd en den 15 Mei 1857 wegens geëindigden militie-diensttijd gepasporteerd is, de tweede op den 30 April 1861 als loteling van de ligting van dat jaar uit de gemeente Weert bij het 3de regiment infanterie ingelijfd en op den 30 Januarij 1863 alzoo gedurende zijn diensttijd, in evenvermelde gemeente overleden is, de derde in 1867 tot de dienst is aangewezen, doch een nommer heeft getrokken, dat hem niet tot de dienst heeft verplicht (de adressant beweert en in het overgelegde getuigenschrift wordt ten onregte vermeld, dat die broeder wegens broederdienst zou zijn vrijgesteld) en de vijfde nog beneden den militieplichtigen leeftijd is;

„dat, volgens art. 50, n°. 6 en 7, der wet van den 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), slechts vrijstelling van de dienst der militie wegens broederdienst kan worden verleend onder anderen, wanneer de broeder, na drie jaren bij de militie te hebben gediend, ten gevolge van eene uitspraak van den Militieraad of van Gedeputeerde Staten, uit de dienst is ontslagen of zijne vijfjarige dienst heeft doen volbrengen of aanvullen door plaatsvervangende of een plaatsvervanger heeft gesteld, die in het zoo even vermelde geval verkeert;

„dat, daar des adressants oudste broeder slechts twee jaren bij de militie gediend heeft, aan de dienst van dezen, al is hij tot geen langer dienst bij de militie verplicht geweest, geen regt op vrijstelling van de militiedienst kan worden ontleend, vermits de wet betrekkelijk de nationale militie bij art. 50, n°. 6 en 7, het beginsel van minstens driejarigen diensttijd vaststelt om aanspraak op vrijstelling van de dienst bij de militie wegens broederdienst te kunnen maken;

„dat alzoo de door des adressants oudsten broeder volbrachte tweejarige dienst ten deze niet in aanmerking kan komen;

„dat de adressant evenmin aanspraak op vrijstelling van de militiedienst kan ontleenen aan de omstandigheid, dat zijn tweede broeder gedurende zijn diensttijd is overleden, vermits hij is de vierde zoon van eene familie van vijf zonen, waarvan voor de toepassing van art. 50 der militiewet nog slechts één geacht kan worden te hebben gediend, en hij derhalve, met het oog op het 6de geval der bij art. 49, 2de lid, van boven aangehaalde wet bedoelde tabel betreffende eene familie van vijf zonen door den Militieraad teregt tot de dienst bij de militie is aangewezen;

„Gelet op artt. 97–100 der wet van den 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), alsmede op art. 41 van Zijner Majesteits besluit van den 8 Mei 1862 (*Staatsblad* n°. 46);

„Besluiten:

„De uitspraak van den Militieraad in het 2de militie-district van dit gewest, op den 17 Maart jl. gedaan, houdende aanwijzing van den adressant tot de dienst bij de militie, wordt bij deze gehandhaafd.”

Tegen deze uitspraak is de adressant in beroep gekomen. Tot staving van zijn verzoek om vernietiging van die uitspraak en vrijstelling van de dienst voert hij aan: dat hij vermeent, dat de diensttijd van zijn oudsten broeder niet buiten aanmerking mag blijven, als zijnde hij onder de wet van den 8 Januarij 1817, in verband met die van 27 April 1820, behoorlijk uit de dienst ontslagen en de bepaling van art. 50 der thans bestaande wet op de militie in het onderwerpelijke geval niet van toepassing mag worden gemaakt, wijl hij zijn regt op vrijstelling ontleent op grond van den diensttijd, welke zijn genoemde broeder onder de eerstgenoemde wetten heeft volbragt en de bepaling van de laatste wet alleen toepasselijk is, voor het geval

al de zoons eener familie uitsluitend onder de werking van dezelve militiepligten te vervullen hebben.

Dit adres in handen zijnde gesteld van Gedeputeerde Staten, hebben deze onder dagteekening van 6 Mei ll. berigt, dat zij zich gedragen aan de gronden, vervat in hun besluit van den 8 April te voren.

In deze zaak zal alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Zestiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 22 Junij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot,
Mr. K. A. Mœussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling is ingekomen een Koninklijk besluit van den 14 dezer, n°. 23, houdende beschikking op *het beroep van Elisabeth Bruning, weduwe J. H. Stork, in leven rijks-roetjer der dranken, te Delft, ten aanzien van het bedrag van het haar toegekend pensioen* (zie het verslag over deze zaak op blz. 136—138).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van Elisabeth Bruning, weduwe van Jan Hendrik Stork, te Delft, daarbij verzoekende om herziening van Ons besluit van 16 October 1859, n°. 86, waarbij is geregeld het bedrag van het haar toekomend weduwenpensioen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 31 Mei 1870, n°. 23;

Op de voordragt van Onzen Minister van Financiën van den 9 Junij 1870, n°. 107, Generale Thesaurie;

Overwegende, dat hij Ons bovengenoemd besluit aan de adressante is toegekend een pensioen van *f* 255 'sjaars, op grond, dat wijlen J. H. Stork had behoord tot de deelgerechtigden in het voormalig pensioenfonds der ontvangsten, die bij de invoering der wet van 9 Mei 1846 (*Staatsblad* n°. 24) in dienst waren, en dat hij sedert het jaar 1829 voor het fonds had bijgedragen; dat de middelsom der belooning, die, volgens art. 51 der wet van 1846, tot grondslag moet strekken der pensioensberekening, had bedragen *f* 663.88; en dat de diensten van den overledene, volgens het reglement van 1822, in verband met art. 51 der wet, geldig voor de weduwe, een tijdvak hadden uitgemaakt van dertig jaren, zes maanden en elf dagen;

dat de adressante aanvankelijk in die berekening heeft berust, maar in 1869 daartegen heeft gereclameerd, en nu van Ons heeft verzocht, dat haar pensioen mogt worden verhoogd tot f 423 'sjaars, tot staving van haar bewoord goed regt aanvoerende, dat, naar de duidelijke letter van art. 51 der wet op de burgerlijke pensioenen, het pensioen moet berekend worden over den geheelen diensttijd, en dat dus ten onrechte niet is in aanmerking genomen de tijd, die haar man, vóór zijne aanstelling bij de belastingen, in militaire dienst heeft doorgebracht, zich daarenboven beroepende op verschillende gevallen, waarin militaire dienstjaren, hoewel niet aangekniverd, toch bij de berekening van het pensioen zijn in computatie gebragt;

dat de wet van 9 Mei 1846 (*Staatsblad* n°. 24) in den regel geen pensioen aan weduwen van burgerlijke ambtenaren toekent, maar alleen bij wijze van gunstige uitzondering bepaalt, „dat aan de weduwen van de deelhebbers in het algemeen burgerlijk pensioenfonds, die tevens behooren tot de deelgeregtigden in het voormalig pensioenfonds der ontvangsten, en bij de invoering der wet in dienst waren, wordt berekend het pensioen, bij de verordening op het laatstgenoemd fonds beloofd“; dat, volgens de uitdrukkelijke bepaling van art. 60 van het reglement op dat fonds, andere lands-diensten, dan die in dezelve administratiën zijn gepreasteerd, geenszins in aanmerking kunnen komen bij de berekening van het pensioen van nagelatene vrouwen, zoo niet de ambtenaren, binnen zes maanden na zijne benoeming bij het vak der belastingen, zich heeft aangemeld, ten einde die diensten te doen admitteren, tegen een extra-fournisement tegen één ten honderd van het tractement; dat J. H. Stork geen gebruik heeft gemaakt van deze bevoegdheid, en dat dus bij de berekening van het pensioen zijner weduwe zeer teregt alleen zijn in aanmerking genomen de dienstjaren, van het oogenblik zijner aanstelling als Commies bij de belastingen; dat de uitlegging, die de adressante aan art. 51 der wet wil gegeven hebben, niet alleen in strijd zou zijn met de duidelijke bepaling van het vorige artikel, „dat eene weduwe regt heeft op het pensioen, bij de verordeningen op het laatstgenoemd fonds beloofd“, maar daarenboven zou leiden tot de onaannemelijke gevolgtrekking, dat de wetgever op het oog heeft gehad, voor de berekening van het weduwenpensioen, diensten geldig te verklaren, die voor de berekening van dat der ambtenaren zelven niet in aanmerking kunnen komen, en dat hij de weduwen nog in voordeeligere eenditie heeft willen brengen dan waarin zij zouden geweest zijn, zoo deze wet, die als regel de weduwenpensioenen afschaft, niet ware tot stand gekomen; dat de voorbeelden, waarop de adressante zich beroept, in deze niets afdoen, omdat die betreffen gevallen, waarin sprake was van eene berekening van het pensioen der ambtenaren zelven;

Gezien de wet van 9 Mei 1846 (*Staatsblad* n°. 24) betreffende de burgerlijke pensioenen, gewijzigd bij de wet van 3 Mei 1851 (*Staatsblad* n°. 49) en het reglement op het fonds van pensioenen voor de ambtenaren tot de Rijks-ontvangsten, gearresteerd bij Koninklijk besluit van 29 Mei 1822, n°. 19;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat het verzoek der adressante niet vatbaar is voor inwilliging.

's Gravenhage, den 14 Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Finantiën,

(get.) VAN BOSSE.

Accordcert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KEIL.

De Voorzitter: Thans is aan de orde:

II. *het berceep van J. Nobel Bzn., te Lekkerkerk, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland in zake der nationale milicie.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! J. Nobel Bz., bouwman, te Lekkerkerk, heeft, in het belang van zijn zoon Aalbert Bastiaan, loteling der ligting van 1870, bij Gedeputeerde Staten van de provincie Zuidholland bezwaren ingebracht tegen de uitspraak des Militieraads in zijne tweede zitting tot vrijstelling als éénigen wettigen zoon van Klaas Hogendoorn, op grond, dat hij eerst na de eerste zitting des Militieraads, voor de gemeente Lekkerkerk, gehouden op 24 Maart jl., zou zijn gewettigd.

Gedeputeerde Staten van Zuidholland hebben in aanmerking genomen: dat de als Klaas Hogendoorn ingeschrevene, wiens ouders vóór en bij het aangaan van hun huwelijk hebben verzuimd dit hun natuurlijk kind te erkennen en te wettigen, op den 24 Maart 1870, tijdens de eerste zitting van den Militieraad als reden tot vrijstelling heeft ingebracht het zijn van éénigen wettigen zoon; dat hij het vereischte getuigselrift, model n°. 11, toen nog niet kunnende overleggen, de Militieraad het doen van uitspraak omtrent hem heeft aangehouden tot de tweede zitting; dat vervolgens tussehen de eerste en tweede zitting bij den Militieraad is ingekomen het vereischte bewijsstuk n°. 11, en twee extracten uit het geboorteregister, waaruit blijkt, dat aan laatstgenoemden loteling, bij Koninklijk besluit van 16 Maart 1870, ingevolge art. 329 van het Burgerlijk Wetboek, brieven van wettiging zijn verleend; en dat de reden van vrijstelling derhalve reeds bestond op het tijdstip (24 Maart 1870), waarop zij was aangevraagd, gelijk art. 54, eerste lid, der militiewet vordert.

Op deze gronden hebben Gedeputeerde Staten van Zuidholland, bij resolutie van 26 April jl., besloten: de uitspraak van den Militieraad tot vrijstelling, op grond van te zijn éénige wettige zoon van Klaas Stravers, voor de militie ingeschreven onder den naam van Hogendoorn, te handhaven.

Tegen dit besluit van Gedeputeerde Staten is bij den Koning opgekomen, bij adres van 4 Mei 1870, J. Nobel Bz., bouwman, wonende te Lekkerkerk, die zich bezwaard acht door het besluit van Gedeputeerde Staten. In dat adres geeft hij te kennen: dat de bedoelde vrijstelling in strijd is met de wet, daar art. 47, n°. 3, der wet van 19 Augustus 1861, betrekkelijk de nationale milicie (*Staatsblad* n°. 72), alleen vrijstelling geeft aan den loteling, die éénige wettige zoon is; dat gezegde Klaas Hogendoorn, blijkens overgelegd extract uit het geboorteregister der gemeente Streefkerk, over den jare 1850, een natuurlijke zoon is van Willenijntje Hogendoorn en als zoodanig in de geboorteregisters is ingeschreven; dat wel, blijkens hetzelfde geboortextract, K. Hogendoorn, bij een Koninklijk besluit van 16 Maart 1870, gewettigd is als kind van de echtelieden Lammert Stravers en Willenijntje Hogendoorn, door wie hij op 14 Januarij bevorens erkend is, en dat de wettiging bij aete, op 5 April 1870, is ingeschreven in de registers van den burgerlijken stand der gemeente Streefkerk dat die latere wettiging, naar de algemeene regtsbeginselen, nimmer de verkregen regten van derden kan verkorten noch schenden; dat dit te meer klemt bij de categorische en imperatieve bepalingen van art. 54 der wet betrekkelijk de nationale milicie: „elke reden van vrijstelling moet bestaan op het tijdstip, waarop zij wordt aangevraagd”. En art. 34 derzelve wet: „de ter loting opgekome ne geeft de redenen van vrijstelling op, die hij meent te hebben”; dat nu op 24 Februarij 1870, den dag der loting, Klaas Hogendoorn geene redenen van vrijstelling als éénige wettige zoon

had, en dit niet goedge maakt kan worden door eene latere wettiging, daar toch de reden van vrijstelling moet bestaan op het tijdstip, waarop zij wordt aangevraagd; dat Klaas Hogendoorn in persoon gelooft heeft, en dus, ingevolge art. 34 der wet betrekkelijk de nationale militie, zijne vrijstelling bij de loting moest doen gelden, en aan een opgekomen loteling nergens bij de wet een latere termijn tot het doen gelden zijner vrijstelling gegeven is, en dus Klaas Hogendoorn regtens alleen vrijstelling aangevraagd kon hebben op den dag der loting, op welken dag echter de reden van vrijstelling nog niet bestond, en dus, in strijd met artt. 34 en 54 der wet betrekkelijk de nationale militie, aangenomen is; dat Klaas Hogendoorn ook als natuurlijke zoon van Willemijntje Hogendoorn voor de loting ingeschreven is, en dus dien ten gevolge de Militieraad regtens alleen tegenover zich kan hebben gehad Klaas Hogendoorn, natuurlijke zoon van Willemijntje Hogendoorn; dat daarenboven het Koninklijk besluit van 16 Maart 1870 eerst tegenover derden zou kunnen werken van den dag, waarop het in de registers van den burgerlijken stand is ingeschreven, zijnde 5 April 1870, en nimmer, ingevolge art. 4 der wet, houdende algemeene bepalingen van wetgeving, eene terugwerkende kracht kan hebben, en dus nimmer kan maken, dat de loteling Klaas Hogendoorn op 24 Maart 1870, den termijn, die hier alles beslist, éenige wettige zoon was, en dit alles niet geveieerd kan worden door art. 332 Burgerlijk Wetboek, als alleen burgerlijke betrekkingen en verhoudingen regelende, terwijl de wet betrekkelijk de nationale militie eene publiek-regtelijke wet is.

Het is om deze redenen, dat J. Nobel Bz. zich tot den Koning heeft gewend met het verzoek, dat het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 26 April 1870, handhavende eene uitspraak van den Militieraad in het derde district dier provincie, waarbij de loteling Klaas Hogendoorn van de dienst is vrijgesteld, op grond van schending en verkeerde toepassing van artt. 34 en 54 der wet betrekkelijk de nationale militie, worde vernietigd, en mitsdien Klaas Hogendoorn voor de dienst worde opgeroepen, met buiten-effet-stelling van de oproeping van des adressants zoon Aalbert Bastiaan Nobel.

Bij het adres is gevoegd eene ten verzoeken van den adressant door den Burgemeester van Lekkerkerk aan den Raad van State ingezondene verklaring, door onderscheidene ingezetenen dier gemeente onderteekend, aldus luidende: „De ondergeteekenden, allen ingezetenen der gemeente Lekkerkerk, verklaren, dat het hun bekend is, dat Klaas Hogendoorn, zoon van Willemijntje Hogendoorn, gehuwd met Lammert Stravers, niet is de zoon van gemelden Lammert Stravers, en dat de wettiging van Klaas Hogendoorn door genoemde echtelieden uitsluitend is geschied, om hem vrijstelling te bezorgen voor de dienst der nationale militie. Lekkerkerk, den 8 Junij 1870.” Volgen een en twintig handteekeningen.

Verdere stukken zijn bij den Raad niet ingekomen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem mitgebragt verslag. En zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het geschil tusschen de gemeenten Alphen en Aarlanderveen over het domicilie van onderstand van Martinus Visier.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Martinus Visier is den 19 April 1794 gedoopt in de Roomsche-Katholieke kerk te Aarlanderveen. Toen hij zeven jaren oud was vertrok hij met zijne ouders naar Frankrijk, van waar hij terugkwam naar Nederland op vijftienjarigen leeftijd, dus in 1809, van welk jaar tot 1813 of 1814 hij met zijne ouders gewoond heeft (volgens zijne opgave) te Aarlanderveen. Toen is hij in Nederlandsche krijgsveld getreden, welke hij echter in 1816 of 1817 weder verliet met paspoort naar Frankrijk. In 1830 nam hij weder dienst in het Nederlandsche leger, en lag hij achtereenvolgens in garnizoen te Lillo, Liefkenshoek en Vlissingen, om in 1834 weder met paspoort naar Frankrijk terug te keeren. In 1837 in Nederland teruggekomen zonder middelen van bestaan, gaf hij zich vrijwillig aan voor de kolonie Ommerschans, alwaar hij sedert en tot op den huidigen dag toe verpleegd is geworden ten laste van de gemeente Aarlanderveen, na aftrek ten haren behoeve van het hem toegelegd pensioen.

Blijken een schrijven van den Minister van Binnenlandsehe Zaken dd. 6 April 1838 aan den Staatsraad Gouverneur van Zuidholland, scheen destijds uit de stukken te moeten worden afgeleid, dat Visier sedert zijne meerderjarig-wording hier te lande in geene bepaalde gemeente lang genoeg verblijf had gehouden, om er, overeenkomstig de wet van 1818, regt op onderstand te hebben verkregen, zoodat zijne geboorteplaats, welke Aarlanderveen geacht werd te zijn, zijn onderstands-domicilie behoorde te wezen.

Het Gemeentebestuur van Aarlanderveen erkende dan ook destijds, dat Visier aldaar armlastig was.

Intusschen hebben Burgemeester en Wethouders van Aarlanderveen zich bij brief van 7 Julij 1869 gewend tot Gedeputeerde Staten van Zuidholland, onder te-kennening, dat een nader ingesteld onderzoek tot de overtuiging had geleid, dat Visier, wel is waar, te Aarlanderveen was gedoopt, maar geboren was te Alphen. Tot staving van dit hun beweren leggen zij over een extract uit het doopboek der Roomsche-Katholieke kerk te Aarlanderveen betreffende den doop van Martinus Visier, aan het hoofd van welke doopacte vermeld staat de gemeente Alphen. Zij leggen tevens over een afschrift van voormeld doopboek over het geheele jaar 1794, onder opmerking, dat destijds Alphen zoowel als Oudshoorn onder Aarlanderveen parochieerden en geene kerk hadden, zoodat de kinderen allen werden gedoopt te Aarlanderveen, bij welke gelegenheid dan, zoo als uit het overgelegd afschrift blijkt, aan het hoofd van de inschrijving des doops, de geboorteplaats pleegde vermeld te worden.

De Minister van Justitie, als belast met de zaken der Roomsche-Katholieke Eeredienst, op dit punt door den Minister van Binnenlandsehe Zaken geraadpleegd, heeft bij brief van 21 Maart ll. de opgaven van Aarlanderveen dienaangaande bevestigd.

Burgemeester en Wethouders van Alphen hebben daartegen ingebracht: 1°. dat het niet overtuigend was gebleken, dat Visier te Alphen zou geboren zijn, ook daarom niet, dewijl een gedeelte van de gemeente Aarlanderveen, hetwelk van Alphen gescheiden is, alleen door den Rijn, gewoonlijk *Alphen* of *lage zijde van Alphen* genoemd wordt, en ook nu kerkelijk onder de parochie Alphen behoort; dat bovendien de doopboeken blijkbaar niet altijd even naauwkeurig gehouden zijn; 2°. dat art. 36 der wet op het armbestuur van 1854 hier gelden moet, en derhalve, dat, zoolang Visier niet gedurende vijftien achtereenvolgende maanden buiten openbaren onderstand blijft, hij het onderstands-domicilie behoudt, dat hij bij het in werking treden der wet van 1854 had; en 3°. dat er, met het oog op n°. 2 hiervoren, ook geen grond kan bestaan om van de zijde van Alphen aan Aarlanderveen terug te betalen, wat sedert 1838 ten behoeve van Visier door laatstgenoemde gemeente is uitgegeven.

De armlastige zelf is een en andermaal gehoord, zoowel in 1837 als thans. Hij zelf gaf Aarlanderveen op als zijne geboorteplaats, en deelde ook mede, dat zijne drie zusters, met name Louise, Catharine en Marianne, in 1796, 1798 en 1801 mede

aldaar geboren zijn; dat het huis, waar zijne ouders leefden, thans eene apotheek is, — omtrent welke laatste mededeeling door Alphen is opgemerkt, dat te Alphen geene apotheek bestaat, maar wel onder Aarlanderveen.

Wat de zusters betreft, hare namen zijn te Aarlanderveen in geene doop- of geboorteregisters te vinden, maar wel komen die voor, als gedoopt in 1796, 1797 en 1799, in een doopboek te Alphen, alwaar, blijkens voornelste mededeeling van den Minister van Justitie dd. 21 Maart II., in 1795 eene eigene statie of parochie met eigen Pastoor is tot stand gekomen, zoodat het doopen te Aarlanderveen van kinderen, te Alphen geboren, sedert opghield plaats te hebben.

De armlastige is overigens nimmer gehuwd geweest; zijne ouders zijn sedert vele jaren overleden.

Geëdeputeerde Staten, onder verwijzing naar een antecedent, beslist bij Koninklijk besluit van 25 Augustus 1858, n°. 60, in zake Verwoerd, zijn van oordeel, dat alsnog Alphen als het onderstands-domicilie van Martinus Visier zal behooren te worden aangewezen.

Alphen heeft echter geweigerd de armlastigheid te erkennen. Memoriën zijn te dezer zake niet bij den Raad ingekomen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn belanghebbenden opgekomen. Hebben de belanghebbenden ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

Als belanghebbende treedt in de eerste plaats op de Burgemeester van Alphen, die volhondt, dat Visier niet kon geacht worden te Alphen te zijn geboren, en dat de dwaling hieraan is toe te schrijven, dat Aarlanderveen, *lage zijde*, steeds ten onregte beschouwd wordt tot de gemeente Alphen te behooren. De lage zijde van Aarlanderveen wordt ook kerkelijk, zoowel voor de Protestanten als de Roomsche-Katholijken en de Israëlieten, steeds geacht te zijn Alphen. Als er dus aan het hoofd der doopacte staat de gemeente Alphen, dan beteekent dat niets anders dan dat hij geboren is aan de lage zijde van Aarlanderveen. Indertijd is Aarlanderveen dan ook aangewezen als het domicilie van onderstand van Visier. Er is geen mensch, die aan de lage zijde woont, of hij zegt te wonen te Alphen, hoezeer dit werkelijk het geval niet is. Dat gaat evenzoo met de brieven, die men op Alphen dirigeert, hoezeer de lage zijde tot de gemeente Aarlanderveen behoort. En het is ook niet te ontkennen, dat die bewoners van de lage zijde zeer gesteld zijn om beschouwd te worden als tot Alphen te behooren. Visier is, volgens den Burgemeester, gedoopt te Aarlanderveen, maar ten gevolge van de vergissing, die steeds heeft bestaan, komt hij voor als te zijn geboren te Alphen. Gemagtigde heeft bij zich het doopboek van de Katholieke gemeente te Alphen en Oudshoorn; en daaruit blijkt duidelijk, dat Aarlanderveen daarin geen enkel maal wordt genoemd. In het doopboek staat niet of Visier te Alphen of te Aarlanderveen is geboren. Visier heeft o. a. gezegd, dat hij in het huis nu door den apotheker bewoond, was geboren. Welnu, die apotheek bestaat er nog, maar die apotheek is nooit te Alphen geweest, maar aan de lage zijde van Aarlanderveen. Gedurende jaren was de Burgemeester lid van den Raad en zelfs Wethouder van Aarlanderveen. Toen heeft hij ook deel uitgemaakt van het Burgerlijk Armbestuur; en toen is hem gebleken, dat de voormalige Burgemeester, de heer Jongkindt Coninck, de zaak zeer prompt behandelde en zeker geen cent zonder noodzakelijkheid uitgaf. De heer Jongkindt Coninck heeft veel moeite gedaan, om van dien lastigen man af te komen; maar zijne pogingen daartoe mogten niet baten. Toen deze moeilijkheden ontstonden, heeft hij, Burgemeester van Alphen, nog moeite gedaan om eenige nadere inlichtingen van den heer Jongkindt Coninck te verkrijgen; maar diens schoonzoon, de heer Pické, Burgemeester van de Beide Noordwijken, antwoordde, dat zijn schoonvader ernstig ongesteld was en hem alle inspanning was verboden;

maar dat die heer toch zooveel van den oud-Burgemeester had vernomen, dat *de lage zijde* steeds werd behouwd tot Alphen te behooren, en dat er wel vele pogingen waren aangewend om Aarlanderveen van dezen last te ontslaan, maar dat zij niet hadden gebaat. Het had dan ook dadelijk in het oog moeten springen, zoo deze hulpbehoevende tot Alphen behoorde. Als deze werkelijk te Alphen te huis behoorde, dan had die gemeente hem in haar weeshuis opgenomen, en dan was deze zaak sedert lang afgedaan geweest.

In de tweede plaats treedt als belanghebbende op de Burgemeester van Aarlanderveen, die zich beroept op art. 28 der armenwet. Hij wijst er op, dat zijn ambtgenoot steeds sprak bij wijze van onderstelling, maar niets overtuigend bewees. Hij legt op zijne beurt over het doopboek van Aarlanderveen, waaruit duidelijk blijkt, dat Visier is geboren te Alphen, en waaruit tevens blijkt, dat, wanneer het doopen plaats vond te Aarlanderveen, van kinderen, elders geboren, dit duidelijk en opzettelijk werd vermeld. Ook zijn er verschillende personen, die aan de lage zijde wonen, en die het deugdelijk bewijs leveren, dat Visier kerkelijk is ingeschreven en gedoopt te Aarlanderveen, maar geboren te Alphen. Zoolang nu Alphen niet het tegendeel bewijzen kan, moet die gemeente als domiellie van onderstand van Martinus Visier worden aangemerkt. Gaarne brengt hij alle hulde aan de verdiensten van zijn voorganger, den heer Jongkindt Coninek; maar dwalen is menschelijk, en het is hem gebleken, dat onder diens bestuur, gedurende tien jaren, aan een man, twee gulden per week werd verstrekt, waartoe de gemeente Aarlanderveen niet verplicht was. Daaruit blijkt toch, dat die administratie niet altijd zoo geheel nauwkeurig is geweest. Hij blijft dus aandringen op een gunstig advies voor Aarlanderveen van den Raad van State in de onderwerpelijke zaak.

Op de vraag van den Staatsraad DE VRIES, of in het doopboek zieh ook iemand bevindt, die tot de lage zijde van Aarlanderveen zou behooren, wordt door den Burgemeester van die gemeente bepaaldelijk ontkennend geantwoord.

De Burgemeester van Alphen replieert en beroept zich op nieuw op het schrijven van den Burgemeester Pieké. Uit al hetgeen over Visier is voorgevallen, over de correspondentie, die te zijnen aanzien is gevoerd, leidt belanghebbende af, dat deze zaak volstrekt niet bij surprise is afgedaan, maar dat men toch eindelijk tot de overtuiging was gekomen, dat Aarlanderveen het domicilie van onderstand was, en dat de dwaling alleen daaruit ontstaat, dat men gewoon is de lage zijde van Aarlanderveen te beschouwen als tot de gemeente Alphen te behooren.

De Staatsraad DE JONGE vraagt aan den Burgemeester van Aarlanderveen, of het juist is, wat van de zijde van Alphen is medegedeeld, dat de *lage zijde* van *Alphen* (gemeente Aarlanderveen) voor een deel sedert 1795 en ook nu nog onder Alphen parochieert, en welk deel dat dan is?

De Burgemeester van Aarlanderveen antwoordt, met aanwijzing op de kaart, dat werkelijk zeker deel van de lage zijde parochieert onder Alphen.

De Staatsraad DE JONGE vraagt daarop, of die apotheek, waarop Visier zich beroept, nog bestaat, en of die werkelijk onder Aarlanderveen ligt, en waar?

De Burgemeester van Aarlanderveen hervat, dat die apotheek alsnog bestaat. Men kan zeer goed het huis aanwijzen, dat Visier op het oog heeft en hetwelk aan *de lage zijde* ligt; maar hij moet het voor bepaald onmogelijk achten, dat het bewijs

kau worden geleverd, dat Visier aan de lage zijde is geboren. Al wat daaromtrent wordt gezegd, berust op veronderstellingen.

Eindelijk herinnert de Burgemeester van Alphen nog, dat die gemeente in 1795 eene eigene kerk heeft gekregen; dat er geene andere doopboeken bestaan dan die door hem zijn overgelegd; dat daaruit niet blijkt, dat Visier te Alphen is geboren, en dat het hoofd: *gemeente Alphen* boven de doop-acte, om de meermalen aangevoerde reden, geen bewijs oplevert.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

IV. het beroep van L. H. Boersma, te Harlingen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland in zake der nationale militie.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De loteling voor de ligting der nationale militie van dit jaar, Jacobus Barend Boersma, uit de gemeente Harlingen, heeft bij de loting getrokken n°. 3. Hij is de tweede zoon eener familie van twee zonen. De oudste, Hessel Boersma, heeft een dienstplichtig nummer getrokken in het jaar 1866. Hij heeft een plaatsvervanger gesteld, Gerrit van Rhee genaamd, die op den 11 September 1866 is ingedeeld in zijne plaats. Die plaatsvervanger heeft zich op den 14 September daaraanvolgende als vrijwilliger geëngageerd voor zes jaren met f30 handgeld, doch is op den 7 Maart 1867, door de nadere inlijving van een anderen milicien, van zijne betrekking tot de militie ontheven.

De loteling Jacobus Barend Boersma is door den Militieraad tot de dienst aangewezen. De adressant, zijn vader, heeft zich tegen dat besluit in beroep voorzien bij Gedeputeerde Staten van de provincie Friesland. Deze hebben bij hun besluit van den 7 April jl. het beroep van den adressant ongegrond verklaard, omdat de plaatsvervanger van den oudsten broeder slechts zes maanden heeft gediend, en dat deze dienst, korter dan drie jaren zijnde, volgens art. 50 der militiewet geen regt van vrijstelling aan een broeder geeft.

Van deze uitspraak is de adressant, aan wien zij op den 15 April werd medegedeeld, den 24 daaraanvolgende bij den Koning gekomen in beroep.

In zijn adres zegt hij hoofdzakelijk: dat van eene familie van drie zonen slechts één behoeft te dienen, en zijn oudste zoon Hessel heeft gediend door het stellen van een plaatsvervanger; dat, hoezeer de remplaçant op den 7 Maart 1867 moge zijn ontslagen, dit ten opzichte van den loteling geene verandering kan te weeg brengen, omdat deze tot geene verdere dienstpraestatie bij de militie kon worden verplicht, en ook geen nadeeligen invloed mogt uitoefenen op de vrijstelling van den tegenwoordigen loteling Jacobus Barend Boersma; dat toch door die remplacering alles is gedaan wat gedaan worden kon; dat de handeling van den remplaçant, om zich als vrijwilliger te engageren, geen invloed behoort uit te oefenen op de vrijstelling van een broeder of broeders van den gereplaceerde; en dat hij adressant den plaatsvervanger, die thans uit anderen hoofde nog in dienst is, als vrijwilliger namelijk, de bedongen som voor de plaatsvervangning ten volle heeft betaald.

Gedeputeerde Staten der provincie Friesland hebben bij hun ambtsberigt van den 12 Mei jl. volhard bij de gronden, vervat in hun hiervoor vermeld besluit.

Deze zijn de daadzaken in dit geschil van bestuur, hetwelk krachtens Zijner Majesteits magtiging den 28 Mei jl. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt. De Afdeeling

is thans geroepen daaromtrent een ontwerp van besluit aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is :

V. het beroep van F. Bruins, te Kalkwijk, gemeente Hoogezand, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen in zake der nationale militie.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De loteling Geert Gelderloos, te Kalkwijk, gemeente Hoogezand, provincie Groningen, is de tweede en jongste zoon eener familie van twee zonen. De oudste zoon, Paul Gelderloos, loteling voor de nationale militie, ligting 1856, werd in dat jaar voor het buitengewoon contingent ingedeeld voor een wegens ligchaamsgebreken ontslagen loteling der ligting van 1852. Hij heeft de eenjarige dienst, die hij nog te volbrengen had, door plaatsvervangers doen vervullen. De eerste dier plaatsvervangers is ontslagen wegens ligchaamsgebreken, — de tweede werd gepasporteerd op den 27 Mei 1857 wegens geëindigden diensttijd.

De adressant Freerk Bruins heeft, als voogd van den loteling Geert Gelderloos, bij den Militieraad en in beroep bij Gedeputeerde Staten der provincie Groningen voor den loteling gevraagd vrijstelling van de dienst, door of voor den oudsten broeder volbragt. Dat verzoek is afgewezen, laatstelijk door gemelde Gedeputeerde Staten, bij besluit van den 15 April jl., op grond, dat art. 50 der wet van den 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) op de nationale militie geen regt van vrijstelling toekent wegens broederdienst aan hem, wiens broeder slechts éénjarigen diensttijd heeft volbragt of heeft doen volbrengen.

De adressant is van dit besluit bij den Koning gekomen in beroep. In zijn adres zegt hij: dat de oudste broeder al de dienst heeft volbragt, die volgens de toenmalige wetten van hem kon gevorderd worden; dat zijne eenjarige dienst alzoo, omdat er van hem geen langer dienst is gevraagd, gelijk moet staan aan vijfjarige dienst; dat men derhalve zou kunnen beweren, dat art. 50, n°. 7, der tegenwoordige militiewet van 1861 op hem van toepassing zijn moet; dat, wat daarvan ook zijn moge, het volkomen volbrengen van de dienst, die gevegd werd onder de wetten van 1817 en 1820, volgens artt. 22 en 23 der laatste, in verband met art. 94, 1^a. *mm*, der eerste wet, aan den broeder van hem, die alzoo zijn diensttijd volbragt, gaf geheele vrijstelling van dienst; dat dit regt dus was verkregen voor den loteling onder vigueur der vroegere wetten, en dat, wanneer men nu zou aannemen, dat onder de tegenwoordige wetten die vrijstelling niet meer in aanmerking zou komen, die wet zou terugwerken op het voorledene, hetgeen in strijd zou zijn met art. 4 der wet, houdende algemeene bepalingen voor de wetgeving van het Koninkrijk; dat eene wet niet mag terugwerken, tenzij de wet dit uitdrukkelijk beveelt, hetgeen bij de wet van 1861 het geval niet is; dat bij art. 190 dier wet wel regels worden gesteld, als overgangsbepalingen ten aanzien van den toestand van hen, die voor een jaar waren vrijgesteld, doch dat gezegd artikel niet van toepassing kan zijn op den loteling, die onder vigueur der vroegere wetten reeds de zekerheid had voor altijd te zijn vrijgesteld; dat de omstandigheid, dat in art. 50 der wet van 1861 de inlijving gedurende een of twee jaren voor het buitengewoon contingent niet als grond van vrijstelling is opgenomen, daaraan moet worden toegeschreven, dat het buitengewoon contingent thans niet meer is bekend; dat nergens bij de wet van 1861 de

vrijstelling is opgeheven, hier bedoeld, maar wel die wegens het zijn van Kadet of Adelborst; en dat dus, bij het uitbreken van eene uitdrukkelijke terugneming, de vrijstellingen, waarop men onder de vroegere wetten regt verkregen had, geacht moeten worden alsnog te kunnen worden ingeroepen; dat dit ook volgt uit de memorie van toelichting op de artt. 45 tot 47 van het ontwerp, in 1861 tot wet verheven; daarin wordt toch gezegd: „de vrijstelling, in art. 22 der wet van 27 April 1820 toegekend aan den broeder van hem, die een plaatsvervanger heeft gesteld, welke in dezelfde gevallen verkeert. In al deze gevallen toch heeft de broeder aan zijne verplichtingen omtrent de militie voldaan;“ dat, wel is waar, een amendement is afgestemd, strekkende om daarachter een nieuw artikel te voegen, houdende, dat alle vrijstellingen, waarop onder de vorige wet aanspraak was verkregen, zonder uitzondering zouden worden gehandhaafd; maar dat dit enkel is geschied, omdat de bij het amendement bedoelde onbepaalde handhaving van alle eens verkregen regten in strijd zoude zijn met de voorafgaande bepaling van art. 51, waarbij limitatief enkele vrijstellingen, onder de vroegere wetten verkregen, waren vervallen verklaard; dat die afstemming dus van geen invloed kan zijn op de vrijstelling van den loteling, daar hij zijn regt put uit de artt. 22 en 23 der wet van 1820; een regt, dat bij bedoeld art. 51 niet is opgeheven en op de billijkheid is gegrond; dat bij het besluit van den Koning dd. 22 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 64), in het geschil betreffende E. L. Dapper, een éénjarige diensttijd onvoldoende is geacht(1), en in het besluit van den 14 Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. 167), betreffende den loteling Geesink, eene driejarige dienst voldoende is verklaard; dat, volgens art. 50 der wet van 1861, die driejarige diensttijd slechts in aanmerking kan komen, wanneer de dienst is geëindigd ten gevolge van eene uitspraak van den Militieraad of van Gedeputeerde Staten, of wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken; dat die omstandigheden in de zaak van den loteling Geesink niet bestonden; en dat, wanneer men in zoodanig geval een driejarigen diensttijd voldoende kan rekenen, het dan ook vrijstaat een eenjarigen diensttijd als voldoende aan te nemen.

In deze zaak, welke ingevolge magtiging des Konings den 2 Junij jl. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, zal alsnu een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

VI. *het beroep van W. F. Rinsma, te Oudkerk, gemeente Tietjerksteradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland in zake der nationale militie.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Willem Fockes Rinsma, op 16 Mei 1850 geboren en nog wonende te Oudkerk, gemeente Tietjerksteradeel, in Friesland, heeft in dit jaar deelgenomen aan de loting voor de nationale militie, en is, als hebbende een dienstplichtig nummer getrokken, door den Militieraad voor de dienst aangewezen, niettegenstaande zijne bewering van regt op vrijstelling wegens broederdienst. Op de reclame van den vader van dien jongeling, Focke Rinsma, is die uitspraak van den Militieraad door Gedeputeerde Staten van Friesland bij hun besluit van 7 April jl.

(1) Zie *Eerste Deel*, blz. 208.

gehandhaafd. Op 17 April is die uitspraak van Gedeputeerde Staten aan den reclamant ter kennis gebracht, en bij request, abusief gedateerd Mei 1870, doch bij het Kabinet des Konings reeds aangeteekend op 25 April jl., is de reclamant van die uitspraak in appel gekomen bij Zijne Majesteit. Op magtiging des Konings is de zaak door den Minister van Binnenlandsehe Zaken, bij brief van 28 Mei jl., bij deze Afdeeling van den Raad van State aanhangig gemaakt.

De loteling Fockes Rinsma is de jongste van de vier zonen van den appellant. De oudste zoon heeft zijne vijfjarige dienst als milicien volbragt; de tweede is vrijgeloot; de derde is op 28 April 1860 ingedeeld als milicien, ter vervanging van een ontbrekende aan de ligting van 1857, en dus op 28 April 1862 met paspoort ontslagen.

Militieraad en Gedeputeerde Staten waren van oordeel, dat die dienst van slechts twee, niet drie jaren, volgens art. 50 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), geen regt aan den vierden zoon geven kan op vrijstelling wegens broederdienst.

De appellant acht dic opvatting te zijn in strijd met de wet, doch voert geene bepaalde gronden aan tot staving van dat beweren.

Bij de Afdeeling is nog ingekomen eene door elf personen, te Oudkerk wonende, onderteekende verklaring, gedateerd 6 Junij 1870, houdende, dat Willem Fockens Rinsma is mede kostwinner voor zijnen 70jarigen vader.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik deze vergadering.

Zeventiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 13 Julij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot,

Mr. K. A. Meeussen.

Commies van Staat, Mr. C. J. E. Graaf van Bylandt.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1o. van den 14 Junij ll., n°. 18, houdende beschikking op *het beroep van den Gemeenteraad van Kloetinge van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij een post op de gemeente-begrooting voor 1870 met f 150 wordt verhoogd* (zie het verslag over deze zaak op blz. 119—132).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een adres van den Raad der gemeente Kloetinge, daarbij Onze voorziening inroepende tegen een besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Zeeland van 28 Januarij 1870, waarbij een post, voorkomende op de begrooting dier gemeente voor 1870, is verhoogd;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 31 Mei 1870, n°. 22;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 10 Junij 1870, 1^a. G, 2de Afdeeling;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten van Zeeland, bij hun aangevallen besluit, de begrooting der gemeente Kloetinge, voor 1870, zoo als die door den Raad was vastgesteld, hebben gewijzigd, door den post voor gewoon onderhoud van wegen, voetpaden, straten enz. te verhoogden met f 150, ter bestrijding der kosten van onderhoud van den straatweg van Goes naar 's Gravenpolder, voor zoover die over het grondgebied van de gemeente Kloetinge loopt;

dat Gedeputeerde Staten daarbij zijn uitgegaan van de overweging, dat die weg, sinds onheugelijke tijden, altijd is onderhouden door het sedert 10 Januarij 1866 opgeheven Middel van Straat- en Zandwegen in Zuid-Beveland, en zijn onderhoud, van dat tijdstip af, even als dat der overige door gemeld Middel onderhouden straat- en zandwegen is, overgegaan aan de gemeenten, gelijk dan ook de gemeente Kloetinge gedurende de jaren 1866, 1867 en 1868 den weg heeft in stand gehouden; dat alzoo, volgens art. 205^l der gemeentewet, de kosten van onderhoud op de begrooting der uitgaven van de gemeente behooren te worden gebracht;

dat de Gemcenteraad daarentegen beweert, dat Gedeputeerde Staten, krachtens art. 212 der gemeentewet, geene andere uitgaven op de gemeentebegrooting mogen brengen dan die, welke door de wet aan de gemeente zijn opgelegd, waartoe de kosten van het onderhoud van gemelden weg niet kunnen gerekend worden te behooren;

dat, volgens art. 205^l der genoemde wet, op de begrooting van uitgaven, onder anderen moeten gebracht worden de kosten van de zorg voor de plaatselijke wegen in den omvang, bij art. 179^h aangeduid, welke laatste bepaling aan Burgemeester en Wethouders opdraagt de zorg voor de instandhouding enz. der publieke wegen, voor zoover van hen afhangt, dat wil zeggen, voor zoover die zorg niet krachtens het publieke regt aan een ander openbaar gezag is opgedragen;

dat nu dit laatste met den weg in geschil inderdaad het geval is;

dat toch bij den staat *B*, behoorende bij het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821, n°. 73, onder de groote wegen der tweede klasse is gerangschikt de weg van Goes over Ellewoutsdijk, Neuzen, Axel, Hulst naar St. Nicolaas tot op de grens-scheiding met Oost-Vlaanderen, waarvan de weg van Goes naar 's Gravenpolder een gedeelte uitmaakt;

dat, volgens art. 4 van evengemeld besluit, de groote wegen van de 2de klasse staan onder de onmiddellijke beheering van de Staten der provinciën, door welke zij loopen, met last voor deze om in hun onderhoud te voorzien;

dat, volgens art. 5, die groote wegen, welke bevorens geweest waren ten laste van gemeentën, corporatiën of particulieren, ten hunnen laste moesten blijven of herbragt worden, waarom ook de hier bedoelde groote weg der 2de klasse tot ult^o. December 1865 is gebleven onder het beheer van de Directeuren van straten en wegen binnen Zuid-Beveland, ten wier behoeve, krachtens herhaalde Koninklijke besluiten, een bedrag van *f* 0.25, later van *f* 0.35 per hectare over alle de landen van het eiland werd begrepen in de rolle der gewone waterpenningen of dijkgeschoten, door de polderbesturen geheven; dat genoemde Directeuren benoemd werden deels door de gemeente Goes, deels door de Ambachtsheeren van het eiland, zonder dat de gemeente Kloetinge daarin werd gekend, en zij hun beheer voerden, geheel buiten het Bestuur der genoemde gemeente om, onder toezigt van Gedeputeerde Staten, overeenkomstig de bepalingen, bij meerdere Koninklijke besluiten vastgesteld;

dat alzoo de zorg voor de instandhouding van dien weg, volgens de bestaande verordeningen, steeds aan anderen dan aan het Gemeentebestuur van Kloetinge is opgedragen geweest, en de kosten van die zorg alzoo niet behooren tot die, bij art. 205^l der gemeentewet bedoeld;

dat wel de genoemde Directie, met ultimo December 1865, zich heeft ontbonden, maar dat deze enkele daad de gemeente niet kon belasten met de zorg voor de instandhouding van een grooten weg der 2de klasse, die, bij gebreke van andere onderhoudspligtigen, volgens het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821, op de Staten der provincie rust; terwijl ook de provinciale verordening van Zeeland, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 4 Augustus 1838, n°. 106, aan de plaatselijke besturen het beheer en de politie alleen van die buurtwegen, heerenwegen of heerbanen opdraagt, welke geen gedeelte uitmaken van de groote wegen der 1ste of 2de klasse;

dat ook de artt. 230 en 231 der gemeentewet het onderhoud van meergemelden weg niet aan de gemeente Kloetinge opleggen, daar die artikelen tot een gemeentelast verklaren het onderhoud van de aan de gemeente behoorende wegen, terwijl de weg in geschil aan de nu ontbonden Directie heeft toebehoord, die daarover ook, na bekomen magtiging van Gedeputeerde Staten, bij openbare veiling heeft beschikt;

dat alzoo de kosten voor het onderhoud van dien weg geene uitgaven zijn, door de wet aan de gemeente opgelegd, en zij alzoo ten onrechte door Gedeputeerde Staten op de gemeentebegroting zijn gebragt;

Gezien de artt. 179^h, 205^l, 212, 230 en 231 der wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85) en het Koninklijk besluit van 13 Maart 1821, n°. 73, omtrent de verdeeling der groote wegen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 23 Januarij 1870, n°. 3, de begroting der gemeente Kloetinge voor 1870 goed te keuren, zoo als die door den Raad is vastgesteld.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 14 Junij 1870.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 16 Junij ll., n°. 7, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Vlissingen van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij de goedkeuring is geweigerd aan de gemeentebegroting van 1870* (zie het verslag over deze zaak op blz. 133 en 134).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend verzoek van den Gemeenteraad van Vlissingen, daarbij Onze voorziening inroepende tegen de weigering van Gedeputeerde Staten van Zeeland om de door dien Raad vastgestelde gemeentebegroting voor het dienstjaar 1870 goed te keuren, en zulks uit oorzaak van den onder het subsidie aan het arm-, gast- en weeshuis aldaar begrepen post, groot f 496, bestemd om de bewoners van voormeld gesticht voortaan het genot te verschaffen van koffij en thee;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 31 Mei 1870, n°. 24;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Junij 1870, n°. 285, 2de Afdeling;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten van Zeeland bij herhaling aan Burgemeester en Wethouders van Vlissingen hunne bedenkingen hebben medegedeeld tegen het door den Raad uittrekken op de gemeentebegrooting van eene vaste som, tot het bovengemelde doeleinde bestemd; dat, nadat laatstelijk door Gedeputeerde Staten bij hun ambtsschrijven, onder dagteekening van 4 Februarij jl., aan Burgemeester en Wethouders van Vlissingen gerigt, bij dat gevoelen volhard, en de goedkeuring der begrooting geweigerd was, de Gemeenteraad van Vlissingen zich bij verzoekschrift, gedagteekend 3 Maart jl., tot Ons heeft gewend, met verzoek, in den toestand, ontstaan door het niet-goedkeuren der gemeentebegrooting door Gedeputeerde Staten, te willen voorzien; dat, volgens art. 61, 2de al., der armenwet, Gedeputeerde Staten moeten toezien, dat niet dan bij volstreckte onvermijdelijkheid subsidiën uit de fondsen van burgerlijke gemeenten aan besturen van instellingen van weldadigheid worden verleend, terwijl van het aanwezig zijn van zoodanige onvermijdelijkheid in het onderhavige geval niet voldoende is gebleken, en daarentegen door Regenten van voormeld gesticht geene enkele poging is in het werk gesteld om, anders dan door het verkrijgen van zoodanig subsidie, in de aangewezen behoefte te voorzien; dat de onthouding van goedkeuring aan eene gemeentebegrooting moet worden geacht te behooren tot die maatregelen, welke, volgens het aangehaalde artikel der armenwet, door Gedeputeerde Staten binnen den kring hunner bevoegdheid kunnen worden genomen, ten einde de vermindering van de bedoelde subsidiën te bevorderen;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het in hoofde dezes omschreven verzoek van den Gemeenteraad van Vlissingen te wijzen van de hand.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 16 Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

3°. van den 24 Junij ll., n°. 19, houdende beschikking op *het beroep van H. B. Mellema en K. A. Busema, landbouwers te Nieuwe Pekel-A en Ingelanden van het waterschap de Pomppolder, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, houdende goedkeuring van het besluit van Ingelanden van dat waterschap tot de uitvoering van werken, waaronder ook het verplaatsen van een dam in het Heerendiep* (zie het verslag over deze zaak op blz. 134—136).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons door Harm Berends Mellema en Coenraad Alberts Busema, landbouwers te Nieuwe Pekel-A, provincie Groningen, op den 29 December jl. ingediend adres, daarbij verzoekende, dat door Ons zal worden vernietigd het besluit van Gedeputeerde Staten dier provincie van den 18 Junij 1869, en zal worden gelast, dat, overeenkomstig art. 4, n°. 2, van het reglement voor den Pomppolder, aldaar de dam uit het Heerendiep verwijderd en dat diep geopend worden zal;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 31 Mei 1870, n°. 21;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 18 Junij 1870, n°. 176, 3de Afdeling;

Overwegende, dat, op de voordragt van het Waterschapsbestuur van het waterschap de Pomppolder, provincie Groningen, de stembevoegde Ingelanden van dat waterschap in hunne vergaderingen, den 12 en 20 April 1869 gehouden, hebben besloten om den dam, zittende in den mond van het Heerendiep, te doen wegruimen en te verplaatsen achter of tegen de sloot, tusschen de perceelen 787 en 709, en het Heerendiep van het Hoofddiep af tot den laatstbedoelden dam te hergraven, alles ter voldoening aan het voorschrift van art. 4, n°. 2, van het reglement voor het waterschap van den 16 Julij 1868 (*Provinciaal blad* n°. 112), goedgekeurd bij Ons besluit van den 10 September daaraanvolgende;

dat Gedeputeerde Staten der provincie Groningen, bij hun besluit van den 18 Junij 1869, hunne goedkeuring hebben gehecht aan het maken van het hiervoor omschreven werk; dat de adressanten daarna, bewerende, dat art. 4, n°. 2, van het reglement daardoor zou zijn geschonden, aan Gedeputeerde Staten hebben verzocht het Bestuur van den Pomppolder te gelasten, dat het, voldoende aan het voorschrift van gemeld art. 4, het Heerendiep opene, door den thans bestaanden dam te vergraven en zich te onthouden om dien dam te verplaatsen; dat dit verzoek daarop was gegrond: 1°. dat de vergaderingen van Bestuur en Ingelanden, die op den 12 en 20 April plaats hadden, onwettig waren gehouden, daar zij adressanten, hoezeer ook Ingelanden zijnde, ter bijwoning daarvan niet waren opgeroepen; en 2°. dat het besluit tot verplaatsing van den dam in lijnregten strijd is met het bepaalde bij art. 4, n°. 2, van het reglement, dat de geheele opening van het Heerendiep beveelt; dat Gedeputeerde Staten bij hun besluit van 17 December 1869 dit verzoek hebben afgewezen, omdat de adressanten, volgens art. 3 van het reglement, vrijgesteld zijnde van het betalen van waterschapslasten, stembevoegdheid missen en alzoo tevens het regt om aan de vergaderingen van Ingelanden deel te nemen; dat bij art. 4, n°. 2, enkel wordt bevolen het vergraven van den dam in het Heerendiep, het zoo noodig vergraven en verdiepen van dat diep, en het verrigten van al wat door de opening van het Heerendiep blijken zal in het belang van het waterschap noodig te zijn, maar dat daarin niet wordt bepaald, dat in het diep geen andere dam, al wordt die noodig geoordeeld, mag worden geplaatst; dat die nieuwe dam noodig was om het droogvallen van het bovengedeelte van het Heerendiep te voorkomen; dat adressanten op den 29 December jl. bij een aan Ons ingediend adres hebben verzocht, dat door Ons zal worden vernietigd het besluit van Gedeputeerde Staten van 18 Junij 1869 en zal worden gelast, dat, overeenkomstig art. 4, n°. 2, van het reglement, de dam uit het Heerendiep worde verwijderd en het diep worde geopend; dat het besluit van 18 Junij 1869 niet is eene daad van administratieve regtspraak, en geene beslissing bevat over eenig geschil, maar enkel de goedkeuring, bij art. 27 van het reglement

geëischt op een te maken werk; en dat tegen het weigeren of verleenen van zoodanige goedkeuring geen beroep is opengesteld; dat echter het tweede of laatste gedeelte van der adressanten verzoek, namelijk, dat de dam verwijderd worde en het Heerendiep opengesteld, kennelijk de strekking heeft om door Ons te doen vernietigen het besluit van Gedeputeerde Staten van den 17 December 1869, waarbij een gelijk verzoek, aan hen gedaan, is afgewezen; dat de adressanten, op grond van de artt. 5, 11, 17, 25, 42, 45, 46, 49, 50, 51, 55, 56 en 58 van het reglement, ten onregte beweren, dat zij ter vergadering moesten zijn opgeroepen; dat toch uit die artikelen wel volgt, dat de adressanten zijn Ingelanden, maar geenszins dat niet-stembevoegde Ingelanden, zoo als zij zijn, ter bijwoning van de vergadering moeten worden opgeroepen, en dat het integendeel meer overeenkomstig den aard der zaak is, dat Ingelanden, die niet geregtigd zijn om aan de beraadslaging en stemming deel te nemen, ook niet bevoegd zijn te eischen, dat zij op de vergadering zullen worden toegelaten; dat bij art. 4, n°. 2, wordt bevolen het vergraven van den dam in het Heerendiep, het zoover noodig vergraven en verdiepen van dat diep en het verrigten van al wat door de opening van het diep blijken zal in het belang van het waterschap noodig te zijn; dat door de opruiming van den ouden dam en het verdiepen en vergraven van het diep aan het voorschrift van art. 4, n°. 2, is voldaan, en dat daarbij niet verboden is om, ter voorkoming, dat het bovengedeelte van het diep droogvallen zou, 95 meters verder opwaarts een anderen dam te maken;

Gezien het reglement voor het waterschap de Pomppolder van den 16 Julij 1868 (*Provinciaal blad* n°. 112), door Ons goedgekeurd den 10 September daaraanvolgende; Hebben goedgevonden en verstaan:

de adressanten te verklaren niet-ontvankelijk in hun verzoek tot vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Groningen van den 18 Junij 1869 en, met bevestiging van het besluit dier Staten in dato 17 December van dat jaar, ongegrond in hun verzoek, dat de nieuwe dam uit het Heerendiep verwijderd en dat diep geopend worde.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 24 Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

4°. van den 26 Junij ll., n°. 25, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Born van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Limburg in zake de beslissing van dien Raad tot toelating van het raadslid J. S. Lumens, en een adres van L. Savelkoul c. s., dat het gekozen raadslid J. S. Lumens niet moge worden toegelaten als lid van den Gemeenteraad, maar dat het herkozen raadslid L. Savelkoul als zoodanig moge worden gehandhaafd* (zie het verslag over deze zaak op blz. 159—164).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het verzoek van den Raad der gemeente Born, in beroep komende van de beslissing van Gedeputeerde Staten van Limburg van 3 Maart 1870, Afdeling IA, n°. 1499, waarbij vernietigd is het besluit van den Raad van 18 Februarij jl. tot toelating van het gekozen raadslid Jan Servaas Lumens;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 15 Junij 1870, n°. 28;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 22 Junij 1870, n°. 193, 2de Afdeling;

Overwegende, dat op den 22 Julij 1869 het raadslid Savelkoul, die met den eersten Dingsdag van September moest aftreden, is herkozen; dat hij zijne geloofsbrieven heeft overgelegd, die door den Raad in handen zijn gesteld van eene Commissie ten fine van onderzoek, maar dat omtrent zijne toelating nog geene beslissing is genomen; dat intusschen Burgemeester en Wethouders, op grond, dat de heer Savelkoul zijne woonplaats buiten de gemeente zou hebben gevestigd, besloten hebben, ter vervulling der hierdoor ontstane vacature, den 8 Februarij over te gaan tot eene nieuwe verkiezing van een lid van den Gemeenteraad; dat die verkiezing werkelijk heeft plaats gehad, en alstoen tot lid is verkozen Jan Servaas Lumens, die op den 18 Februarij daaraanvolgende door den Raad als zoodanig is toegelaten; dat Gedeputeerde Staten van Limburg, ambtshalve omtrent die beslissing van den Gemeenteraad uitspraak doende, het besluit tot toelating hebben vernietigd, op grond, dat Burgemeester en Wethouders niet overeenkomstig art. 25, al. 3, der gemeentewet den belanghebbende hadden gewaarschuwd, ten minste niet in een vorm, die geacht kon worden aan de wet te voldoen, dat art. 25 voormeld voorziet in het geval, dat iemand, als lid van den Raad zitting hebbende, een der in art. 19 vermelde vereischten verliest of eene der in art. 23 uitgeslotene betrekkingen aanneemt; maar dat de heer Savelkoul, toen Burgemeester en Wethouders eene nieuwe keuze bevalen, nog niet als lid van den Raad zitting had, omdat het onderzoek van zijne geloofsbrieven nog niet was afgelopen en omtrent zijne toelating nog niet was beslist; dat dus art. 25 der gemeentewet op hem niet toepasselijk was, en de verkiezing van 8 Februarij jl. verkeerdelijk is uitgeschreven, omdat er op dat oogenblik nog geene plaats was opgevallen; dat alzoo de gekozene Lumens niet kon worden toegelaten, en het besluit van den Gemeenteraad tot zijne toelating mitsdien teregt door Gedeputeerde Staten is vernietigd;

Gezien artt. 25 en 36 der wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het beroep van den Gemeenteraad van Born te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 26 Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

5°. van den 28 Junij il., n°. 11, houdende beschikking op *het beroep van het Collegie van Kerkvoogden der Hervormde gemeente te 's Heerenberg, gemeente Bergh, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij bevolen wordt, dat vóór of op 7 December 1870 de begraafplaats der Hervormde gemeente te 's Heerenberg moet zijn gesloten* (zie het verslag over deze zaak op bl. 143—149).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ. ENZ.

Beschikkende op het beroep van het Collegie van Kerkvoogden der Hervormde gemeente te 's Heerenberg tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 7 December jl., n°. 83, waarbij deze, krachtens art. 16 der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65) op het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisregten, hebben bevolen, dat de begraafplaats van die Hervormde gemeente, liggende niet op den afstand van 35 meters van de bebouwde kom van 's Heerenberg, als schadelijk voor de gezondheid, zal worden gesloten;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 15 Junij 1870, n°. 17;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 22 Junij 1870, n°. 194, 2de Afdeeling;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten de sluiting van de bedoelde begraafplaats hebben bevolen, omdat het sterftecijfer te 's Heerenberg, gemeente Bergh, bedraagt 2.6 ten honderd, en dus overschrijdt het als normaal door hen aangenomen sterftecijfer van twee ten honderd, en omdat op grond daarvan door den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht tot die sluiting is geadviseerd; dat art. 16 der voormelde wet de sluiting van begraafplaatsen, die, gelijk de hier bedoelde, niet op den afstand van 35 meters van eene bebouwde kom liggen, alleen beveelt, zoo zij schadelijk zijn voor de volksgezondheid; dat het sterftecijfer van 's Heerenberg, al neemt men aan, dat het van onvoldoenden gezondheidstoestand te dier plaatse getuigt, niet bewijst, dat de bedoelde begraafplaats schadelijk voor de volksgezondheid is, zoolang niet is uitgemaakt, dat de hoogte van dat sterftecijfer door die begraafplaats wordt veroorzaakt; dat dit laatste echter niet is gebleken, en te minder als bewezen kan worden aangenomen, omdat door het Collegie van Kerkvoogden op het bestaan van andere oorzaken van een ongunstigen gezondheidstoestand is gewezen, die door den Inspecteur voornoemd niet zijn tegengesproken; dat daarenboven de schadelijkheid dezer begraafplaats voor de volksgezondheid niet wel is aan te nemen, omdat aldaar in de laatste tien jaren gemiddeld nog geen drie lijken in het jaar zijn begraven, terwijl in de huizen, die in de onmiddellijke nabijheid dier begraafplaats staan, in die jaren weinig sterfgevallen hebben plaats gehad en, volgens getuigenis van twee te 's Heerenberg gevestigde geneesheeren, de bewoners dier huizen meestal een hoogen ouderdom hebben bereikt; dat dan ook door die beide geneesheeren is verklaard, dat het hun nooit is gebleken, dat de bedoelde begraafplaats eenigen den minsten nadeeligen invloed op de gezondheid der inwoners heeft uitgeoefend;

Gezien art. 46 der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het in hoofde dezes vermelde besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland te vernietigen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit

besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 28 Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

Go. van den 29 Junij ll., no. 15, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Maastricht van een besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg, houdende toevoeging van een nieuwen post aan de gemeentebegroting voor 1870 betrekkelijk de kosten voor de weder-oprigting eener dienstdoende schutterij in gemelde gemeente* (zie het verslag over deze zaak op blz. 171—174).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op de voorziening in hooger beroep, door den Raad der gemeente Maastricht onder dagteekening van 15 April ll. bij Ons ingesteld tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg van 18 Maart te voren;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 22 Junij 1870, no. 31;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 24 Junij 1870, 1^e F, 2de Afdeling;

Overwegende, dat bij voormeld besluit van 18 Maart ll. door Gedeputeerde Staten aan hoofdstuk X der begroting van uitgaven der gemeente Maastricht, voor het dienstjaar 1870, onder het volgnommer 12 een nieuw artikel is toegevoegd met de volgende omschrijving: „kosten van de wederoprigting der dienstdoende schutterij naar aanleiding van Zijner Majesteits besluit van 19 September 1867 (*Staatsblad* n°. 99);” en zulks tot een bedrag van *f* 7400;

dat de Raad der gemeente Maastricht, zich met voormeld besluit van Gedeputeerde Staten bezwaard achtende, volhardt bij zijn reeds in 1868 en 1869 ontwikkeld gevoelen, dat alleen die ingezetenen van Maastricht tot de schutterlijke dienst verplicht kunnen worden, welke op 1 Januarij hun vijf-en-twintigste jaar zijn ingetreden, en geenszins al die ingezetenen, gelijk Gedeputeerde Staten oordeelen, welke hun vijf-en-twintigste jaar zijn ingetreden, en hun vier-en-dertigste nog niet hebben voleindigd; dat derhalve de som van *f* 7400, door Gedeputeerde Staten op de begroting in uitgaaf gebracht, te hoog gesteld is, doch dat hovendien het hier betreft eene uitgave, niet bij de wet aan de gemeente opgelegd;

Overwegende, dat, ofschoon de dienstdoende schutterij te Maastricht, na in het jaar 1828 te zijn opgerigt, in November 1830 bij maatregel van het toenmalig mili-

tair gezag in die vesting werd gelicentieerd en ontwapend, de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), houdende oprigting van schutterijen over de geheele uitgestrektheid des Rijks, regtens nimmer opgehouden heeft voor de gemeente Maastricht van kracht te zijn;

dat, toen bij Ons besluit van 19 September 1867 (*Staatsblad* n°. 99) met ingang van 1 Januarij 1868 een einde werd gemaakt aan den exceptionnelen toestand, die sedert November 1830 met opzigt tot de schutterij te Maastricht bestaan had, op al die mannelijke ingezetenen van voornoemde gemeente, welke op 1 Januarij 1868 hun vijf-en-twintigste jaar waren ingetreden, art. 6 der wet van 1827 toepasselijk was;

dat de overige mannelijke ingezetenen aldaar, voor zooverre die op datzelfde tijdstip wel hun vijf-en-twintigste, maar niet vier-en-dertigste jaar voleindigd hadden, ingevolge art. 1 en binnen de grenzen van art. 23 der wet van 1827, tot de schutterlijke dienst verplicht waren, zonder dat de omstandigheid, dat zij tot dusverre, dat is vóór 1 Januarij 1868 niet waren opgeroepen, iets kon of kan afdoen van hunne verplichting tot de schutterlijke dienst, zoolang zij hun vier-en-dertigste jaar niet hebben voleindigd;

dat derhalve al de hiervoren bedoelde ingezetenen, welke hun vijf-en-twintigste jaar waren ingetreden en hun vier-en-dertigste jaar nog niet voleindigd hadden, na 1 Januarij 1868, ingevolge art. 9 der wet van 1827, in verband met art. 6 van het Koninklijk besluit van 21 Maart 1828 (*Staatsblad* n°. 6), alsnog ambtshalve zouden moeten ingeschreven zijn of worden, indien en voor zooverre zij niet op eigen aangifte ingeschreven waren, welke inschrijving dan ook werkelijk in het jaar 1868 te Maastricht heeft plaats gehad;

dat, volgens art. 10 der wet van 1827, over al die ingeschrevenen eene loting heeft moeten plaats hebben, door middel van welke uit de ingeschrevenen het benooid getal personen voor de schutterij moest worden getrokken;

dat art. 3 van het Koninklijk besluit van 21 Maart 1828 (*Staatsblad* n°. 6), waarop de Gemeenteraad zich almede heeft beroepen, ter zake niet dienende is, aangezien voorzeggd artikel, ofschoon het niet uitsluitend het tijdstip der eerste oprigting betreft, en ook voor de jaren, op die eerste oprigting volgende, bepalingen inhoudt; — echter kennelijk geschreven is voor zoodanige gemeenten, waar van jaar tot jaar tot jaar de inschrijving enz. regelmatig heeft plaats gehad, en geenszins voor eene gemeente, welke, gelijk Maastricht sedert 1830, gedurende vele jaren in een geheel exceptionnelen toestand verkeerde;

dat alzoo, langs den door de wet van 1827 afgebakenden weg, de schutterij te Maastricht weder heeft moeten optreden of alsnog optreden moet tot de volle getalsterkte en over het tienjarig tijdvak, bij die wet bepaald;

dat al de kosten der schutterij, voor zoover zij niet door boeten, bijdragen en contributiën worden gedekt, volgens art. 36, n°. 2, der wet van 1827, ten laste komen van de gemeentekas;

dat derhalve de door Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg, bij hun besluit van 18 Maart ll., op de begrooting der gemeente Maastricht voor het dienstjaar 1870 in uitgaaf gebragte, hiervoren omschreven post, groot f 7400, daarstelt eene uitgaaf, aan de gemeente opgelegd bij eene bijzondere wet;

Gelet op art. 212, in verband met de artt. 205x, 209 en 200, der gemeentewet, alsmede op Ons besluit van 6 Januarij 1870, n°. 11;

Hebben goedgevonden en verstaan:

de voorziening in hooger beroep, door den Gemeenteraad van Maastricht, onder dagteekening van 15 April ll., bij Ons ingesteld tegen het meergemeld besluit van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg van den 18 Maart te voren, te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit be-

sluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 29 Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

7°. van den 29 Junij ll., n°. 18, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van H. of H. K. Roosenboom* (zie het verslag over deze zaak op blz. 174).

Het beskrit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken, betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil over het onderstands-domicilie van H. of H. K. Roosenboom;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 15 Junij 1870, n°. 30;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 24 Junij 1870, n°. 201, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat genoemde behoeftige, den 11 Mei 1869 te Rotterdam in onderstand opgenomen, op den 7 Julij 1844 is geboren te Norden, voormalig Koninkrijk Hannover, uit het huwelijk van Karssen Hendrik Roosenboom en diens huisvrouw Almuth Lubben, schippers van beroep;

dat in de geboorte-acte staat vermeld, dat de ouders tijdens die geboorte verbleven te Norden; dat echter de vader van den behoeftige heeft verklaard, dat hij tijdens die geboorte niet woonachtig was te Norden, en dat hij dáár toen slechts tijdelijk verbleef met zijn vaarttuig, waarmede hij veelal op de Oostzee voer, en ook op Norden, onder Nederlandsche vlag; dat hij destijds was gedomicilieerd te Groningen, waar hij patentplichtig was; dat hij te Groningen in huur had eene kamer van zekeren Te Winter, ambtenaar ter plaatselijke secretarie; dat hij niet weet, in welke straat die kamer was gelegen, maar dat hij gelooft, dat het in de nabijheid was van de Grootte Markt; dat hij geene bepaalde inlichtingen kon geven omtrent den duur van zijn verblijf te Groningen; dat hij dáár verbleef van tijd tot tijd; dat het Gemeentebestuur van Groningen, met deze verklaring in kennis gesteld, medegedeeld heeft, dat, door het overlijden van genoemden Te Winter, van hem over den aard, duur en tijdvak van het verblijf van den vader des behoeftigen te Groningen geene inlichtingen konden worden ingewonnen; en dat de opgave van den vader, als geheel onbepaald zijnde, het vereischte bewijs van de beweerde inwoning niet kan leveren; dat werkelijk de verklaring van den vader, als geheel op zich zelf staande, van

elders door niets gestaafd en bovendien geheel onbestemd en onbepaald zijnde voor de inwoning te Groningen tijdens de geboorte van den behoeftige, in geen deele als genoegzaam bewijs kan worden aangenomen; dat de vader van den behoeftige is geboren te Oude Pekel-A, uit ouders, aldaar gevestigd en op 22 Augustus 1802 bij de Hervormde gemeente is gedoopt; dat alzoo die vader en dus ook, krachtens art. 5, 1°. en 2°., van het Burgerlijk Wetboek, de behoeftige als Nederlanders moeten worden beschouwd; dat derhalve, vermits niet is gebleken, dat de vader van den behoeftige, tijdens diens geboorte, te Groningen of elders in dit Rijk woonplaats had en de geboorteplaats van den behoeftige buiten het grondgebied van het Koninkrijk gelegen is, het domicilie van onderstand van den behoeftige in het Rijk niet is te vinden;

Gezien art. 33 der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen, dat de kosten van den onderstand van den bovengenoemden behoeftige van Rijkswegen zullen worden voldaan uit de fondsen, voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsehe Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 29 Junij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsehe Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings.

VAN HEECKEREN VAN KELL.

So. van den 1 dezer, n. 22, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Colijnsplaat en Wissekerke over het domicilie van onderstand van Janna Piaternella Verbruggen, huisvrouw van Abraham van der Welle* (zie het verslag over deze zaak op blz. 151—153).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken, betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Colijnsplaat en Wissekerke (provincie Zeeland) over het onderstands-domicilie van Janna Piaternella Verbruggen, huisvrouw van Abraham van der Welle;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 15 Junij 1870, n. 27;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsehe Zaken van den 27 Junij 1870, n. 313, 7de Afdeling;

Overwegende, dat de genoemde behoeftige, die in Februarij 1869 in het geneeskundig gesticht te Delft in verpleging is opgenomen, als gehuwde vrouw het domicilie

van onderstaand heeft van haren man; dat haar man, Abraham van der Welle, den 7 Februarij 1826 geboren is te Colijnsplaat; doch dat aldaar de armlastigheid wordt ontkend en wordt beweerd, dat de vader van Abraham, tijdens diens geboorte, woonplaats heeft gehad te Wissekerke; dat het Gemeentebestuur zich, tot staving van dit beweren, beroept op eene aanteekening in de geboorte-acte, dat de vader was „Matthijs van der Welle, wagenmakersknecht te Wissekerke, doch thans alhier met de kinderziekte liggende ten huize van deszelfs vrouwsmoeder;

dat uit het ingesteld onderzoek is gebleken, dat Matthijs van der Welle vóór zijn huwelijk twee jaren heeft gewoond bij eenen wagenmaker te Colijnsplaat, en dat hij daarna is vertrokken naar den wagenmaker Cornelis van der Melle, te Wissekerke, waar hij als vaste knecht heeft gewerkt en ingewoond, zoodat toen dáár, krachtens art. 79 van het Burgerlijk Wetboek, zijne woonplaats was gevestigd;

dat dan ook, toen hij in October 1825 te Colijnsplaat is gehuwd, de huwelijksafkondigingen zoowel in die gemeente als te Wissekerke hebben plaats gehad;

dat hij, na voorzegd huwelijk, in zijne dienst te Wissekerke is gebleven, terwijl zijne vrouw bij hare ouders te Colijnsplaat inwoonde;

dat hij, in de maand December daaraanvolgende de kinderpokken hebbende gekregen, uit zijne woonplaats te Wissekerke is overgebracht naar de woning zijner schoonouders te Colijnsplaat, waar hij is gebleven, tot hij, van zijne ziekte hersteld, omstreeks de maand April 1826 met zijn gezin vertrokken is naar Neuzen, zijne geboorteplaats;

dat wèl niet is gebleken, dat hem, bij zijn vertrek uit Wissekerke in December 1825, de dienst is opgezegd, maar dat het onderzoek ook geene omstandigheden heeft aan het licht gebracht, waaruit men zou kunnen opmaken, dat hij, ook na zijn vertrek uit Wissekerke, woonplaats aldaar zoude behouden hebben;

dat integendeel het destijds ophouden der inwoning bij zijnen meester aldaar, met het oog op art. 79 van het Burgerlijk Wetboek, moet leiden tot het gevoelen, dat hij met en door zijn vertrek uit Wissekerke zijne woonplaats aldaar heeft verloren;

dat dus het beweren van Colijnsplaat, dat Matthijs van der Welle zou moeten geacht worden nog in Februarij 1826 woonplaats te hebben gehad te Wissekerke, is ongegrond;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de gemeente Colijnsplaat is het domicilie van onderstand van Abraham van der Welle, en dus ook van zijne vrouw Janna Pieterella Verbruggen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 1 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het geschil tusschen de gemeenten Lexmond en Wijngaarden over het domicilie van onderstand van den minderjarige Aart Verschoor.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Over de feiten is in deze zaak geen geschil. Aart Verschoor, op 17 Mei 1865 te Wijngaarden geboren uit de dáár gedomicilieerden Aart Verschoor en Jannigje Bouwman, is geplaatst of zal geplaatst worden in het gesticht voor jeugdige idioten te 's Gravenhage. Zijn vader is gestorven, en zijne moeder is hertrouwd met Jan den Besten, die in 1844 te Lexmond is geboren.

Het Bestuur van Wijngaarden, dat voor de plaatsing van het aldaar wonend behoeftig kind zorg moet dragen, sprak Lexmond aan tot erkenning van den onderhoudslast; doch Lexmond beweert, dat het kind het domicilie van onderstand van zijne moeder moet volgen op grond van art. 32 der armenwet.

Burgemeester en Wethouders van Wijngaarden stelden nu, bij brief van 3 Februarij jl., aan Gedeputeerde Staten van Zuidholland de vraag: wáár is het domicilie van onderstand gevestigd van een minderjarige, wiens vader overleden is en wiens moeder is hertrouwd? Wijngaarden antwoordt: de minderjarige volgt dan het domicilie van onderstand van zijnen stiefvader. Art. 32 der armenwet doet minderjarigen, die in echt zijn geboren, slechts in twee gevallen het domicilie van onderstand der moeder volgen, te weten, na het overlijden van den vader, of, bij zijn aanwezen, als de moeder is hertrouwd, krachtens art. 550 van het Burgerlijk Wetboek. Waar de moeder hertrouwd, niet krachtens art. 550 van het Burgerlijk Wetboek, dáár volgt zij zelve, volgens art. 31, het domicilie van onderstand van haren man, en dus ook hare minderjarige kinderen.

Gedeputeerde Staten hebben op 8 Februarij geantwoord, dat zij datzelfde gevoelen waren toegedaan.

Burgemeester en Wethouders van Lexmond schreven op 2 April daaraanvolgende aan Gedeputeerde Staten: dat huns inziens art. 32 wil, dat minderjarigen, na het overlijden van hunnen vader, volgen het domicilie van onderstand der moeder; dat nu wel die moeder, hertrouwende, zelve het domicilie van haren tweeden man volgt, doch dat die speciale bepaling, voortvloeiende uit het huwelijksregt, niet op de kinderen kan worden toepasselijk gemaakt, die het domicilie van onderstand der moeder blijven volgen; dat dit ook strookt met regt en billijkheid, daar een stiefvader toch in geene betrekking staat tot de vóórkinderen zijner vrouw.

Daar het niet gelukt is dit geschil tusschen Wijngaarden en Lexmond in der minne te beëindigen, droegen Gedeputeerde Staten, op verzoek van Lexmond, de quaestie voor aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, ten einde eene Koninklijke beslissing te provoceren; tot welk einde door dien Minister, op 's Konings magtiging, de zaak bij brief van 2 Junij jl. bij deze Afdeeling van den Raad van State is ahangig gemaakt.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. H. J. DIJCKMEESTER, Procureur te Gorinchem, zegt, als gemagtigde van het Gemeentebestuur van Lexmond, het volgende:

Hoog Edel Gestrenge Heeren! Dewijl overmorgen de wet van 1 Junij 1870, houdende wijziging in de bestaande wet tot regeling van het armbestuur, in werking treedt, zal het misschien de laatste maal zijn, dat uwe Afdeeling geroepen wordt tot het uitbrengen van een advies omtrent het beginsel van het domicilie van onderstand, zoo als dit bepaald is bij de wet van 28 Junij 1854. Als regtsquaestie is dus de tegenwoordige vraag van weinig belang; doch bij de beslissing van de tegenwoordige quaestie heeft de gemeente Lexmond, waarvoor ik de eer heb op te treden, een groot finantieel belang. De Gedeputeerde Staten van Zuidholland hebben als hunne meening te kennen gegeven, dat de gemeente Lexmond het domicilie van onderstand zoude zijn van den minderjarige Aart Verschoor, op grond, dat zijne moeder, Jannigje Bouwman, hertrouwd met Jan den Besten, domicilie van onderstand heeft te Lexmond, als hebbende het domicilie van onderstand van haren tweeden echtgenoot, wiens domicilie van onderstand Lexmond is. De minderjarige, een kind van ongeveer vier jaren, wordt door de geneeskundige faculteit beschouwd als krankzinnig of idiotisch. De plaatsing van dit kind, in het gesticht voor minderjarige idioten te 'sGravenhage heeft reeds plaats gehad of zal spoedig plaats hebben. Zulk eene verpleging kost elk jaar minstens f 250, behalve entrée en vervoer, kleine onkosten, hetgeen voor eene kleine gemeente als Lexmond geene onbeduidende jaarlijks terugkeerende uitgaaf is. Het Bestuur dier gemeente acht zich dus verplicht hierin niet te berusten, vóór en al eer door de hoogste administratieve autoriteit uitgemaakt is, dat zij werkelijk het domicilie van onderstand van dat kind is. Zij acht die beslissing te meer wenschelijk, omdat, volgens bescheiden meening van het Bestuur, de beantwoording zeer twijfelachtig is, en in elk geval de billijkheid vordert, dat niet Lexmond, maar Wijngaarden als domicilie van onderstand aangewezen worde.

Volgens art. 27 der armenwet is de geboorteplaats in het algemeen het domicilie van onderstand van den behoeftige. Minderjarigen volgen, naar art. 32 dier wet, het domicilie van hunnen vader, en met diens dood dat hunner moeder. Dewijl de vader van den minderjarige Aart Verschoor overleden is, heeft hij het domicilie van zijne moeder. De vraag is dus: waar is het domicilie van de moeder?

Volgens art. 31 der armenwet was haar domicilie, gedurende haar eerste huwelijk, dat van haren man, na diens dood echter haar geboorteplaats, zoodat haar minderjarig kind, bij het overlijden van zijnen vader, armlastig werd in de geboorteplaats zijner moeder, Wijngaarden. Wijngaarden wil echter die verplichting overdragen op Lexmond, omdat de moeder, daarna gehuwd met een man, die als domicilie van onderstand heeft Lexmond, dit domicilie van haren man zou volgen. Het is onbetwistbaar, dat het tegenwoordig domicilie van de moeder van Aart Verschoor, Jannigje Bouwman, Lexmond is, omdat aldaar armlastig is haar tweede man, Jan den Besten.

Hieruit kan ik echter niet afleiden, dat ook het domicilie van onderstand van het kind uit haar eerste huwelijk zou veranderen. De regel is, dat de geboorteplaats het domicilie van onderstand is van den arme, zoodat de geboorteplaats van de moeder van Aart Verschoor haar domicilie van onderstand is en blijft; doch zoolang zij gehuwd is, is, bij uitzondering, de gemeente, waar haar echtgenoot domicilie van onderstand heeft, ook haar domicilie. Ik zeg: bij uitzondering, want de wijziging van domicilie is slechts een gevolg van den band, die ontstaat tussehen haar en het domicilie van haren tweeden man als gevolg van haar huwelijk. Het ligt in den aard der zaak, dat de vrouw, die de woonplaats heeft van den man, dus verplicht is haren man te volgen en geen ander domicilie als den man kan hebben. Die regeling steunt dus op de beginselen van het huwelijk, omschreven in het burgerlijk regt. Eene gelijke *ratio* bestaat niet voor de kinderen van de vrouw tegenover hunnen stiefvader, met wien zij in geen direct verband staan.

Het huwelijk maakt de vrouw van weduwe gehuwde vrouw; doch het minderjarig

kind verandert niet van burgerlijken staat; het is en blijft onder voogdij, en de toestand van *persona miserabilis*, waarin het gebragt is door den dood van den vader, wordt niet opgeheven door het hertrouwen der moeder.

Welke *ratio* bestaat er dus om dáár, waar in den burgerlijken toestand geene verandering ontstaat, die te doen plaats hebben op administratief terrein? De moeder verliest, volgens art. 371 van het Burgerlijk Wetboek, door haar hertrouwen het vruchtgebruik of genot van de goederen harer kinderen.

Welk eene tegenstrijdigheid dus om aan de ééne zijde door een tweede huwelijk de moeder te berooven van het vruchtgebruik, en te gelijktijd de gemeente, die enkel met het kind in betrekking komt, door dat tweede huwelijk met het onderhoud te belasten. De fictie is ongerijmd. Waarom heeft het kind domicilie op de plaats, waar zijne ouders domicilie hebben? omdat het in den aard der zaak ligt, dat, dewijl de ouders het kind moeten onderhouden, bij onmagt van de ouders ook het onderhoud komt van die zijde, van waar de ouders het moeten ontvangen. Doch waarom nu dat onderhoud gebragt ten laste van de gemeente, die domicilie van onderstand is van den stiefvader, die niet in verband staat met de voorkinderen zijner vrouw? Zelfs is bij het burgerlijk regt aan de stiefouders geene verplichting opgelegd tot onderhoud der stiefkinderen, en evenmin omgekeerd. Het domicilie van onderstand van het kind, wiens vader sterft, wordt geboren op het oogenblik, dat de vader sterft, en alsdan is dat domicilie, waar de moeder leeft, het domicilie van de moeder; doch nergens staat geschreven, dat het domicilie van dat kind verandert, wanneer de moeder hertrouwt, omdat dat hertrouwen slechts invloed kan hebben op de moeder zelve, wier staat daardoor verandert, maar niet op haar kind, wier staat onveranderd blijft.

Het is op deze gronden, dat de gemeente Lexmond vermeent niet te zijn het domicili van onderstand van Aart Verschoor.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van W. F. van Bouwdijk Bastiaanse, genees-, heel- en verloskundige te Montfoort, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht, houdende bevestiging van een raadsbesluit der gemeente Montfoort, waarbij is beslist, dat hij door het aannemen der betrekking van geneeskundige, belast met de doodschouw in die gemeente heeft opgehouden lid van den Raad te dier plaats te zijn.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Blijkens extract uit de notulen van Burgemeester en Wethouders van Montfoort, heeft de heer W. F. van Bouwdijk Bastiaanse op 13 Augustus 1869 in handen van den Burgemeester den eed afgelegd als geneeskundige tot het verrigten der doodschouw, door Burgemeester en Wethouders aangewezen.

Door den Raad dier gemeente is daarop in zijne vergadering van 17 Augustus 1869 de belooning voor elke doodschouw vastgesteld op f 1.50.

De heer Bastiaanse had destijds zitting in den Raad, maar trad, volgens den rooster, op den eersten Dingsdag van September van genoemd jaar af.

Bij de gewone verkiezing van Julij was hij op nieuw gekozen. Den 17 Augustus besloot de Raad, na onderzoek zijner geloofsbriefen, tot zijne toelating; en op 7 September werd door hem als nieuwbenoemd raadslid de eed afgelegd, werd hij als zoodanig geïnstalleerd en vervolgens tot Wethouder benoemd.

Op 18 Januarij 1870 vestigde de heer P. Th. van Vuren, ingezeten van Montfoort,

de aandacht van Gedeputeerde Staten van Utrecht op het feit, dat genoemde Wethouder als geneeskundige tot het verrigten der doodschouw was aangewezen, welke betrekking zijns inziens niet vereenigbaar is met het lidmaatschap van den Raad. Burgemeester en Wethouders, hiernede bekend gemaakt, vroegen het gevoelen van Gedeputeerde Staten omtrent de al- of niet-toepasselijheid te dezer zake van art. 23, lett. *f*, der gemeentewet. Gedeputeerde Staten raadpleegden den Minister van Binnenlandsehe Zaken. Deze antwoordde bij berigt van 5 Maart jl., dat, naar het hem voorkwam, genoemd wets-artikel ten deze moest geacht worden van toepassing te zijn, en Gedeputeerde Staten deelden dit antwoord, bij schrijven van 21 Maart jl., aan Burgemeester en Wethouders mede.

Inmiddels had de heer Bastiaanse op den 19 Maart reeds zijn ontslag genomen voor de lijkschouwingen, in het vervolg gedaan moeiende worden.

Burgemeester en Wethouders, de meening toegedaan zijnde, gelijk zij schrijven, dat, waar het besluit van den Minister was antérieur aan het genomen ontslag, dit laatste niet meer mogt beschouwd worden als een middel om te kort te doen aan de duidelijke voorschriften der gemeentewet,— bragten, ingevolge art. 25, § 3, dier wet, ter kennis van den heer Bastiaanse, dat eene nieuwe keuze voor een lid van den Raad door hen zoude worden uitgeschreven. De heer Bastiaanse bragt daartegen zijne bezwaren bij den Raad in, maar deze heeft daarop, den 29 Maart jl., afwijzende beschikt.

Tegen deze beschikking is de heer Bastiaanse in beroep gekomen bij Gedeputeerde Staten, die, na op zijn adres Burgemeester en Wethouders te hebben gehoord, op den 14 April hebben genomen de volgende resolutie:

„De Gedeputeerde Staten der provincie Utrecht,

„Voorgenomen een adres van den heer W. F. van Bouwdijk Bastiaanse, genees-, heel- en verloskundige te Montfoort, ingekomen den 6 April 1870, houdende bezwaren tegen het besluit van den Raad dier gemeente, genomen in de vergadering van 29 Maart jl., waarbij is beslist, dat adressant, ten gevolge van het aannemen der hen door Burgemeester en Wethouders dier gemeente op den 15 Augustus 1869 opgedragen betrekking van geneeskundige, belast met de doodschouw, geacht moet worden opgehouden te hebben lid te zijn van den Raad der gemeente Montfoort;

„Gelezen het besluit van den Raad der gemeente Montfoort dd. 29 Maart 1870, en de missive van Burgemeester en Wethouders dier gemeente dd. 7 April 1870, n°. 110/1096;

„Gehoord het verslag van de leden der betrokken afdeling;

„Gelet op de artt. 23, 25 en 33 der gemeentewet en op art. 4 der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65);

„Overwegende, dat adressant op den 13 Augustus 1869 door Burgemeester en Wethouders der gemeente Montfoort, krachtens art. 4, § 4, der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n°. 65), is aangewezen tot het vervullen der doodschouw, in gemeld artikel bedoeld, en dat deze opdracht door adressant is aangenomen; dat de geneeskundige, die bovenbedoelde opdracht aanneemt, moet geacht worden eene betrekking aan te nemen, waartoe hij van wege het Gemeentebestuur aangesteld en waardoor hij daaraan ondergeschikt wordt, en mitsdien eene met het lidmaatschap van den Gemeenteraad volgens art. 23, litt. *f*, der gemeentewet onvereenigbare betrekking;

„dat adressant mitsdien, volgens art. 25, § 1, der gemeentewet, op het oogenblik, dat hij bovenbedoelde opdracht aannam, ophield lid van den Raad der gemeente Montfoort te zijn;

„dat de toepasselijheid van aangehaald art. 25, § 1, der gemeentewet niet kan worden verhinderd door de omstandigheid, dat adressant reeds op 19 Maart jl., en

alzoó vóórdat het berigt van Burgemeester en Wethouders, bedoeld in art. 25, § 3, der gemeentewet, door hem werd ontvangen voor de door hem aangenomen betrekking van geneeskundige, belast met de doodschouw, heeft bedankt;

„Overwegende verder, dat de termijn, bedoeld in art. 25, § 2, der gemeentewet, wel is voorbijgegaan, zonder dat òf eene nieuwe keuze, òf de waarschuwing, bedoeld in art. 25, § 3, der gemeentewet, heeft plaats gehad, en de zaak aan de beslissing van den Raad is onderworpen; doch dat het niet in acht nemen van den bedoelden termijn door Burgemeester en Wethouders niet kan verhinderen, dat alsnog eene nieuwe keuze, wanneer daartoe overigens termen zijn, kan en moet geschieden;

„Gezien art. 34 der gemeentewet;

„Hebben besloten:

„te verklaren, dat de Raad der gemeente Montfoort terecht heeft beslist, dat adressant door het aannemen der hem door Burgemeester en Wethouders dier gemeente op den 13 Augustus 1869 opgedragen betrekking van geneeskundige, belast met de doodschouw in die gemeente, heeft opgehouden lid van den Raad der gemeente Montfoort te zijn.“

Van deze beslissing is adressant in beroep gekomen bij den Koning. Hij wijst er in zijn adres op, dat hij reeds eenigen tijd, vóórdat het besluit tot schorsing aan hem kennelijk werd gemaakt, bedankt had voor de waarneming der lijkschouwing, en er dus geene motieven bestonden om hem als lid van den Gemeenteraad te doen defungeren, en verzoekt ten slotte, dat de Koning eene enquête gelieve in te stellen over het al of niet gegronde van het bestreden raadsbesluit, en hem gelieve te handhaven in zijn regt als lid van den Gemeenteraad.

De uittreksels uit de notulen tot staving der opgegeven feiten zijn bij de stukken.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn gemagtigden tegenwoordig. Hebben de gemagtigden ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. J. J. VAN GEUNS, Advokaat bij den Hoogen Raad, gemagtigde van den heer W. F. van Bouwdijk Bastiaanse, zegt hoofdzakelijk het volgende:

Hoog Edel Gestrenge Heeren! Bij de behandeling dezer zaak wensch ik alle hartstogt buiten spel te laten. Dat deze aan de zaak zelve sehade toebrengt, bewijst m. i. de missive van Burgemeester en Wethouders van Montfoort van 7 April jl. aan Gedeputeerde Staten van Utrecht, waarin onwaardige insinuatien tegen den heer van Bouwdijk Bastiaanse voorkomen. Ten aanzien dier missive wensch ik dan ook alleen dit te zeggen: 1°. dat daaruit blijkt, hoe voor een groot deel persoonlijke en geen regtskundige redenen er toe hebben bijgedragen om, nadat genoemde heer op 19 Maart jl. zijn ontslag als geneeskundige, belast met de doodschouw, genomen had, toch nog den 22 bij Burgemeester en Wethouders het vervallen als raadslid uit te spreken; 2°. dat het onaannemelijk is, dat de appellant, die den 7 September 1869 met op één na algemeene stemmen tot Wethouder werd benoemd, zich in die betrekking tot kwade practijken zou hebben geleend.

Maar ter zake.

Ik stip even aan eene bedenking, die ongetwijfeld bij U Hoog Edel Gestrengen moet ter sprake komen, of Burgemeester en Wethouders en de Gemeenteraad van Montfoort nu nog bevoegd waren in deze een besluit te nemen. Na het aannemen toeh der betrekking van geneeskundige, belast met den doodschouw (13 Augustus 1869), zijn den 17 Augustus de geloofsbrieven van nieuwverkozen raadsleden, waaronder die van den heer van Bouwdijk Bastiaanse, onderzocht en heeft deze den 7 September op nieuw

als zoodanig zitting geuomen. De quaestie, of beide betrekkingen konden worden zamengevoegd, had dus bij het onderzoek der geloofsbriefen moeten ter sprake komen, en in het stelsel van den Gemeenteraad *toen* moeten zijn beslist, dat de heer van Bouwdijk Bastiaanse, als eene met het lidmaatschap van den Raad onvereeniigbare betrekking bekleedde, geen zitting als raadslid kon nemen. Het gaat niet aan, nu een besluit te nemen, waardoor tot vóór de beslissing omtrent het op nieuw zitting nemen wordt teruggegaan en deze zelve zou worden te niet gedaan; art. 25 der gemeentewet is dus in het onderhavige geval niet van toepassing.

Sehoon deze bedenking geheel gegrond aehende, wil ik eehter niettemin de hoofdzak nagaan, vooral omdat eene beslissing hieromtrent in de gevolgen van gewigt is. Ging het stelsel van Gemeenteraad en Gedeputeerde Staten op, het getal van hen, die weigeren aan de jaarlijksehe aanwijzing van Burgemeester en Wethouders tot het houden der doodsehouw (art. 4 der wet van 10 April 1869, *Staatsblad* n°. 65), te voldoen, zou nog grooter worden dan het nu reeds is.

Twee vragen eisehen in deze eene beantwoording. Vooreerst: wat is de zin van het woord „ambtenaar“ en van het „ondergeschikt zijn“ in art. 23f der gemeentewet, in verband met het aangehaalde artikel der wet van 10 April 1869? Ten tweede: op welke voorwaarden is de heer van Bouwdijk Bastiaanse om de lijksehouw te verrigten door Burgemeester en Wethouders aangesteld?

Ad 1°. is het duidelijk, dat, evenmin als men, om ambtenaar van een Gemeentebestuur te zijn, door het laatste behoeft te zijn aangesteld, men door iedere aanstelling van het Bestuur van zelf ambtenaar in den zin van art. 23f gemeentewet zou worden. Het artikel bedoelt, om met BOISSEVAIN (Gemeentewet 1864, blz. 117 en 536) te spreken: hem, „die werkzaamheden verrieh, welke tot de gemeentelijke administratie behooren“, en dus als zoodanig de bevelen van Burgemeester en Wethouders of den Raad heeft te volgen. Is b. v. een makelaar een zoodanig ambtenaar? Neen, want sehoon een ambtenaar, en door het Gemeentebestuur benoemd en te ontslaan, rusten op hem geene werkzaamheden der gemeente-administratie. Maar een geneeskundige, belast met de doodsehouw, is het nog veel minder. Hij is zelfs geen ambtenaar in geheel algemeenen zin; het spraakgebruik wraakt zulk eene benaming. Hij doet geene enkele werkzaamheid der gemeentelijke administratie. Hij verrigt niets anders dan hetgeen waartoe zijne dagelijksche praktijk hem roept; legt geene andere verklaring af dan die door al zijne collega's omtrent hunne patienten wordt gedaan. Men heeft — en ziehier, meen ik, de fout van de redenering — den geneeskundige, die, sehoon door het Gemeentebestuur voor sommige gestorvenen aangesteld, eehter geen anderen aard van taak tegenover het Gemeentebestuur dan alle andere artsen vervult, verward met den persoon, die missehien ten gemeentehuze de uitkomsten van de door alle geneeskundigen gedane verklaringen bijeenvoegt. De laatste, zoo die er is, houdt gemeentelijke administratie, al is het zelfs geenszins voor een gemeentelijk, maar voor een rijksbelang (zie Hoog, *Begrafeniswet*, 1870, blz. 88). De eerste heeft in zijnen werkkring niets, hetgeen daarnaar gelijkt.

Men werpe mij niet tegen, dat de personen, die in het slot van art. 23 der gemeentewet genoemd worden, ook geene ambtenaren in den eigenlijken zin des woords zijn; want 1°. staat er aldaar niet, dat van de zinsnede *f* zijn *uitgezonderd*, maar dat zij „niet is van toepassing“, als om allen twijfel daarover op te heffen; 2°. voeren de aldaar vermelde personen gemeentelijke administratie en handelen zij in het zuiver gemeentelijke belang.

Maar — zegt de Redactie van de *Gemeentestem* in haar n°. 963 — de voor de doodsehouw aangewezen geneeskundige moet zich toeh naar de voorschriften van het Gemeentebestuur gedragen en is dus hiearaan ondergeschikt. Ook dit ontken ik. De aangewezen geneeskundige kan alle bevelen van het Gemeentebestuur afwijzen en heeft slechts op te volgen hetgeen het genoemde art. 4 der begraafeniswet en

art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60) van hem vorderen. Slechts hierdoor staat hij tot het Gemeentebestuur in betrekking, dat hij door het laatste benoemd en beëdigd wordt en voorts, even als ieder ander, zijne verklaring ten behoeve van den ambtenaar van den burgerlijken stand opmaakt. Wat verder in genoemd nummer der *Gemeentestem* wordt aangevoerd ter wederlegging van eene in onzen geest in Maart jl. door Gedeputeerde Staten van Zuidholland genomen beslissing (1) strekt, naar mijne meening, veeleer ter bevestiging van ons gevoelen. Is in de stukken, die vóór de vaststelling der wet van 10 April 1869 tusschen Regering en Staten-Generaal zijn gewisseld, sprake van *eene billijke overeenkomst*, met den geneeskundige te treffen, zoo blijkt m. i. daaruit, dat althans geen denkbeeld van ambtenaar of iemand, die aan het Gemeentebestuur ondergeschikt is, bij de zamenstelling der wet heeft voorgezeten.

Een geneeskundige, belast met de doodschouw, is alzoo evenmin ambtenaar of in dienst der gemeente als een deskundige, geroepen om een regtscollegie tijdelijk voor te lichten, al moge hij daarvoor vergoeding ontvangen, ambtenaar of in dienst is van dat Collegie, en als een Advokaat, een advies aan een Gemeentebestuur gevende, ambtenaar of in dienst van dat Bestuur is, gelijk de laatste zaak dan ook geheel afzonderlijk in art. 24 der gemeentewet is geregeld. Bij deze beschouwing kunnen de vragen, wie de kosten van de doodschouw heeft te dragen, en of de aangewezen zijne benoeming kan weigeren, als voor deze zaak van geen belang, buiten bespreking blijven.

Ad 2um. zou het kunnen zijn, dat men in de gemeente Montfoort, tegen den zin en de bedoeling van art. 4 der begrafeniswet, van den geneeskundige, belast met de doodschouw, een ambtenaar of ondergeschikte aan het Gemeentebestuur had gemaakt. Het tegendeel is echter waar. Nadat de heer van Bouwdijk Bastiaanse den 13 Augustus 1869 den eed als gezegd geneeskundige had afgelegd en als zoodanig was aangesteld, heeft hij, volgens de notulen van Burgemeester en Wethouders van dien datum, zelf op de daartoe strekkende vraag van den Burgemeester f 1.50 als belooning voor elke schouw gesteld, en is deze som vervolgens den 17 Augustus door den Gemeenteraad goedgekeurd. Ook van eene instructie of iets dergelijks blijkt in de verte niets. Er is hier dus geen sprake van een ondergeschikte, die bevelen van het Bestuur ontvangt, maar van een *in casu* zelfs geheel onafhankelijken deskundige, die zelf het montant zijner belooning, onder nadere bekrachtiging van het Gemeentebestuur, regelt.

Ik verzoek dus, vermits het Gemeentebestuur niet meer tot het nemen van een besluit in deze bevoegd was en zijn stelsel juridisch en feitelijk is onjuist, dat de Raad den Koning advisere, het besluit van Gedeputeerde Staten er van den Gemeenteraad te vernietigen en den heer van Bouwdijk Bastiaanse als raadslid en Wethouder te handhaven.

(1) Deze beslissing houdt o. a. in (zie *Gemeentestem*, t. a. p.):

„dat, zoowel bij de wet van 10 April 1869 als bij andere wetten, aan alle geneeskundigen, zonder onderscheid, verplichtingen zijn opgelegd, waaraan zij zich niet kunnen onttrekken; „dat hier ook geen sprake is van een ambt of betrekking, die men kan aannemen of weigeren, of waartoe men bij keuze benoemd wordt, maar dat Burgemeester en Wethouders telken jare een van de geneeskundigen, binnen de gemeente gedomicilieerd, behooren aan te wijzen, die alsdan, na beëdigd te zijn, verplicht is, zoodra hij daartoe geroepen wordt, lijken te schouwen; dat het niets afdoet, of hij al dan niet voor deze bezigheid vacatiegeld of loon berekent, daar hij in elk geval het criterium mist van gemeente-ambtenaar, dat is iemand, die tot wederopzeggens en voor de gemeentedienst wordt benoemd en ontslagen en dus tegenover dat Gemeentebestuur min of meer afhankelijk is.“

De heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van het Gemeentebestuur van Montfoort, traecht daarop de verschillende argumenten van den vorigen pleiter te ontzenuwen. Volgens hem moeten de bewuste geneeskundigen wel degelijk als vallende in art. 23f der gemeentewet beschouwd worden, omdat zij tot het doen van gemeentelijke diensten door het Gemeentebestuur worden aangesteld en beëdigd. De vergelijking met de makelaars gaat daarom mank, omdat de aanstelling van de makelaars door de gemeente meer het karakter heeft van eene *toelating*, die overigens den titularis de handen geheel vrijlaat. Met den geneeskundige van art. 4 der wet op het begraven is het geheel anders. Zijne aanstelling is niet eene qualificatie tot het verrigten van vrijwillige handelingen; maar krachtens zijne aanstelling is hij verplicht in al de bij die aanstelling beoogde gevallen zijne dienst aan de gemeente te praesteren. Volgens pleiter is het van den appellant dan ook eene geheel verkeerde beschouwing, als deze meent, dat de ter doodschouw aangestelde medicus niets anders verrigt dan elk medicus moet doen volgens art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* no. 60), en dus evenmin ambtenaar zou zijn als elk ander geneesheer. Immers de laatstgenoemde verplichting is eene verplichting, den doctoren opgelegd in de uitoefening hunner gewone praetijk, ten opzichte hunner lijders, terwijl de functiën van den doodschouw-arts liggen geheel buiten zijne praetijk, daar zij juist volgens de wet zelve die personen betreft, van welke door hun eigen doctor geene verklaring is afgegeven, en het dus *a fortiori* niet de lijders geweest zijn van den doodschouw-arts zelve.— Pleiter merkt verder op, dat de wijze van bezoldiging niets ter zake doet, en wijst er eindelijk op, dat de gemeentewet zelve de geneeskundigen, in dergelijk soort van functie werkzaam, als zoodanig als ambtenaren heeft beschouwd; immers ware zulks anders, dan zoude de laatste alinea van art. 23 in zooverre zijn geweest overbodig.

Pleiter komt alzoo tot het resultaat, dat de Gemeenteraad de onvereinigbaarheid der beide betrekkingen volkomen teregt heeft aangenomen. Hij bespreekt vervolgens de door den appellant slechts ter loops behandelde quaestie van vorm en besluit, dat, hoe verkeerd men in deze ook moge geprocedeerd hebben, in geen geval dat appel eenig resultaat zou opleveren, omdat het te laat is ingesteld. Art. 36 geeft slechts veertien dagen na de dagteekening der uitspraak van Gedeputeerde Staten en niet na de dagteekening van eenige kennisgeving of berigt van die uitspraak, zoo als in art. 169 der gemeentewet of art. 12 der kieswet. De appellant nu heeft zijne dagen geteld van af den datum, waarop het besluit van Gedeputeerde Staten ter zijner kennis is gebracht; maar die kennisgeving, hoewel zij volgens art. 34 terstond behoort te geschieden, heeft eerst plaats gehad vijf dagen na de uitspraak, en op die wijze is het appel geweest tardief en de appellant dus niet-ontvankelijk.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

IV. *het geschil over het domicilie van onderstand van Jan Dackus of Lemmens.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Te St. Pieter is in onderstand opgenomen Jan Dackus, dienstknecht, aldaar wonende, in het besluit des Burgemeesters vermeld als geboren te Borgharen in 1799, zoon van Jan en Elisabeth Lemmens.

Het Gemeentebestuur van Borgharen heeft ontkend, dat die persoon dáár is geboren, beweerende, dat hij geboren is te Bunde op 30 Augustus 1799 en aldaar in de registers van den burgerlijken stand is ingeschreven als onechte zoon van Elisabeth Lemmens.

In de registers te Bunde is werkelijk de aanteekening gevonden, dat Elisabeth Lemmens, oud 24 jaren, dochter van Jean Lemmens, wonende te Bunde, op den 13 Fructidor an VII (d. i. 30 Augustus 1799) is bevallen van een kind, buiten huwelijk geboren, aan hetwelk de naam is gegeven van Jean Lemmens.

Te Bunde wordt de eenzelvigheid van dezen Jan Lemmens met den in onderstrand opgenomen Jan Dackus betwist, en op dien grond het domicilie van onderstand ontkend.

Bij de stukken is overgelegd, behalve de vermelde geboorte-acte, de huwelijks-acte van Jean Dackus en Marie Elisabeth Lemmens, oud 27 jaren, dochter van Jean Lemmens, wonende te Bunde. Het huwelijk is gesloten te Bunde 18 Pluviôse an X.

De beide echtgenooten zijn overleden; de vrouw in 1855, de man in 1859, beiden in de gemeente Borgharen.

Onder eede zijn gehoord de drie broeders en ééne zuster van Jan Dackus, oud 61, 64, 65 en 57 jaren, die verklaard hebben, dat zij een halven broeder hebben, die lange jaren te St. Pieter gewoond heeft en aldaar bekend is onder den naam van Joannes Dackus, terwijl hij genaamd is Joannes Lemmens; dat deze is de onwettige zoon van hunne moeder Elisabeth Lemmens, geboren vóór haar huwelijk met hunnen vader Joannes Dackus; dat zij hunne moeder dikwijls hebben hooren zeggen, dat hij te Bunde, waar hij toen woonde, geboren is.

De behoeftige zelf, daarna onder eede gehoord, heeft verklaard: dat hij geboren is in de gemeente Bunde, zoo hij vermeent den 30 Augustus 1799; dat hij den familienaam Lemmens gedragen heeft gedurende de eerste drie jaren van zijn leven; dat alstoen zijne moeder is komen te trouwen met Dackus en dat hij sedert dien trouw den naam van Dackus gedragen heeft, zoowel op school als anderszins; dat hij zelfs onder dien naam zijne eerste communie heeft gedaan en wel om reden, dat Dackus, de echtgenoot van zijne moeder, hem openlijk als zijn zoon herkend had; dat hij tot den ouderdom van drie jaren bij zijne moeder in de gemeente Bunde gewoond heeft, daarna ter gelegenheid van den trouw zijner moeder met Dackus, die te Borgharen woonde, met laatstgemelde echtelieden in Borgharen te zamen is gaan wonen, alwaar hij door zijne moeder en haren man Dackus is opgevoed en verpleegd geworden tot zijn drie en twintigste jaar, als wanneer hij te St. Pieter als dienstknecht is gaan wonen, waar hij thans nog zijn verblijf heeft; dat hij door Johannes Dackus en diens echtgenoot Maria Elisabeth Lemmens, zoo als ook door hunne kinderen steeds als kind en broeder is behandeld geworden, en dat de bloed- en aanverwanten van zijne moeder hem altijd als bloed- en aanverwant hebben erkend en behandeld; dat hij niet weet, onder welke betrekking hij erkend is geworden door de bloed- en aanverwanten van Johannes Dackus, aangezien laatstgemelden allen gestorven zijn, toen hij comparant nog kind was.

Nog zijn onder eede gehoord Hendrik Pieters, oud 72, Nicolaas Paulussen, 82, Anselmus van Sint Fiet, 69, Leonard van Sint Fiet, 66, Paulus Kengen, 67 jaren, allen wonende te Borgharen, wier verklaringen eenstemmig hierop nederkomeu, dat zij zeer goed weten, dat de persoon, die gedurende een aantal jaren in de gemeente St. Pieter als dienstbode gewoond heeft, en aldaar algemeen bekend is onder de namen van Joannes Dackus, de onwettige zoon is van Elisabeth Lemmens, geboren te Bunde, vóór haar huwelijk met Joannes Dackus, van Borgharen; dat zij dezen Joannes Lemmens van kind af goed gekend hebben, en van de familie Dackus deze bijzonderheden hebben gehoord met erkenning, dat Joannes een ongelukkige was.

Een der declaranten voegt er bij, dat Joannes Dackus, na overlijden van zijn stiefvader, hem gezegd heeft: ik krijg van zijne nalatenschap niets, ik ben geen erfgenaam van hem. Twee anderen weten insgelijks, dat hij bij de deeling dier nalatenschap niets heeft gekregen.

Het Gemeentebestuur van Bunde heeft aan Gedeputeerde Staten geschreven, dat het in al die verklaringen slechts eene historie of vertelsel, maar geen het minste

grondig bewijs der identiteit kan vinden. Het wees er op, dat, volgens eene opgave, Jan Lemmens een bewijs voor zijne loting gehaald heeft te Bunde. Verschafte men aan het Gemeentebestuur een extract uit het lotingsregister, dan kon dat tot wegwijzer dienen om te zien, waar J. Lemmens, onwettige zoon van Elisabeth Lemmens, geloot heeft en voorts gebleven is, en of hij nog leeft.

Daarop is aan dat Bestuur toegezonden het volgende bij de stukken aanwezige certificaat:

"Van de ligting van 1818."

"Dahus, Joannes, geboren den 30 Augustus 1799, zoon van Joannes — en van "Lemmens Elisabeth — en heeft bovengemelde voldaan aan de nationale militie en aan hem ten deele gevallen no. 12 en vrijgesproken niet bereikende de maate.

"voor eensluidend extract uit de Alphabetische lijst"

"Gegeven te Borcharen den 16 Junij 1829, geteekend S. Loise, Secretaris."

Het Gemeentebestuur van Bunde is bij zijne ontkenenis blijven volharderen.

Naar het oordeel van Gedeputeerde Staten van Limburg kan er geen redelijke twijfel zijn omtrent de identiteit tusschen J. Dackus en Lemmens. Zij adviseren dus tot aanwijzing van Bunde als diens domicilie van onderstand.

De Voorzitter: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt ver-

slag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

V. *het beroep van den Raad der gemeente Schoonhoven van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij de rekening dier gemeente is vastgesteld.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boor. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boor: Mijn Heeren! De Gemeenteraad van Schoonhoven, aan wien door Burgemeester en Wethouders de rekening over het dienstjaar 1868 was overgelegd, tot voorloopige vaststelling van het bedrag der ontvangsten en uitgaven, heeft bij besluit van 5 October 1869 daaraan zijne goedkeuring onthouden (sic!), waarna Burgemeester en Wethouders dat stuk toch inzonden aan Gedeputeerde Staten. Deze, eenige bedenkingen tegen sommige posten hebbende, zonden de rekening terug. De Raad gaf toe aan die bedenkingen, en magtigde Burgemeester en Wethouders de posten volgens de nota van Gedeputeerde Staten te wijzigen; doch over de nadere vaststelling van het besluit tot fixatie van het bedrag der ontvangsten en uitgaven staakten de stemmen.

Burgemeester en Wethouders zonden daarop de stukken aan Gedeputeerde Staten.

Dit Collegie was van oordeel, dat de Raad door zijne op Burgemeester en Wethouders verstrekte magtiging adhaesie had geschonken aan de handelingen van het Dagelijksch Bestuur, en stelde bij besluit van 1 Maart 1870 het bedrag der ontvangsten en uitgaven van Schoonhoven over 1868 vast.

Daartegen komt nu de Gemeenteraad van Schoonhoven op bij adres aan Zijne Majesteit van 19 April jl., waarin voorziening wordt gevraagd tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van 1 Maart. Daarin wordt aangevoerd, dat de rekening niet door den Raad voorloopig was vastgesteld en dat onder de uitgaven voorkomt eene aan eenen stalhouder uitbetaalde som voor een rittuig, waarin militiepligtigen naar Gouda zijn vervoerd geworden. De Raad meent, dat die kosten moeten komen ten laste van het Rijk. Gedeputeerde Staten, op dat adres gehoord, geven opheldering, waarom de bedoelde som terecht op de gemeenterekening in uitgaaf is gebragt, daar alleen de noodwendige reiskosten, b. v. overvaartgelden; zelfs vrachten op spoor-

treinen en stoombooten voor verre trajecten, aan het Rijk in rekening kunnen gebragt worden, doch niet de huur van rijtuigen, als de Gemeenteraad goedvindt uit een oogpunt van politie de miliciens, die den weg *te voet* konden en moesten afleggen, liever per as te doen vervoeren. — Zij wijzen voorts er op, dat de Raad, die volgens art. 227 jo. 200 der gemeentewet binnen dertig dagen na het besluit van 1 Maart van Gedeputeerde Staten voorziening daartegen had moeten vragen, dit gedaan heeft bij een adres aan den Koning, dat eerst in zijne vergadering van 19 April jl. is vastgesteld en een paar dagen later bij 's Konings Kabinet is ingekomen.

Door Burgemeester en Wethouders van Schoonhoven is nog aan deze Afdeeling van den Raad van State afschrift ingezonden van eenen brief van den Burgemeester aan den Commissaris des Konings, met inzending van een afschrift van een besluit aan den Gemeenteraad van Schoonhoven van 5 Mei jl., waaruit blijkt, dat, even als vroeger, ook nu weder de Raad zelf heeft bepaald, dat de miliciens per rijtuig naar Gouda zullen vervoerd worden.

T

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Commissaris van

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten.

Te van den 2 dezer, n. 18, houdende beschikking op het beroep van A. L. Moores tot loofing voor de nationale militie van de district 1870, van eenen ondersprek van Gedeputeerde Staten van Limburg in zake de nationale militie (zie het verslag over deze zaak op blz. 176—178).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WILHELM III, BIJ DE GRADIE GODS KONING DER NEDERLANDEN, PRINCE VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, KENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkinge op het aan Ons ingediend verzoekschrift van Antonius Lodewijk Moores, te Weert, daarbij in beroep komende van eenen ondersprek van Gedeputeerde Staten van Limburg van den 8 April 1870, n. 2278, RT, 3de Afdeeling, waarbij met bevestiging eenen ondersprek van den Ministeraad in het 3de district van die provincie, hij, niettegenstaande zijn verzoek om vrijstelling wegens broederdienst, voor de dienst is aangewezen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 22 Junij 1870, n. 33; Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsehe Zaken van 30 Junij 1870, n. 187, 4de Afdeeling;

Overschiedende, dat Gedeputeerde Antonius Lodewijk Moores is de vierde van vijf broeders, waarvan de oudste op 15 Mei 1822 als toelating van de licting van dat jaar, ter vervanging van een toelating van de licting van 1822, die gedurende zijn diensttijd

Achttiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 27 Julij 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Commissies van Staat, Mr. C. J. E. Graaf van Bylandt.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 5 dezer, n°. 18, houdende beschikking op *het beroep van A. L. Moors, loteling voor de nationale militie van de ligting 1870, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Limburg in zake de nationale militie* (zie het verslag over deze zaak op blz. 176—178).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend verzoekschrift van Antonius Lodewijk Moors, te Weert, daarbij in beroep komende van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Limburg van den 8 April 1870, 1^a. 2278, R1, 3de Afdeeling, waarbij, met bevestiging eener uitspraak van den Militieraad in het 2de district van die provincie, hij, niettegenstaande zijn verzoek om vrijstelling wegens broederdienst, voor de dienst is aangewezen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 22 Junij 1870, n°. 33;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Junij 1870, n°. 187, 4de Afdeeling;

Overwegende, dat genoemde Antonius Lodewijk Moors is de vierde van vijf broeders, waarvan de oudste op 15 Mei 1855 als loteling van de ligting van dat jaar, ter vervanging van een loteling van de ligting van 1852, die gedurende zijn diensttijd

was overleden, voor twee jaren is ingelijfd, en na verloop van dien tijd wegens geëindigden militie-diensttijd gepasporteerd is; de tweede, op 30 April 1861, als loteling van de ligting van dat jaar, bij het 3de regement infanterie ingelijfd en op 30 Januarij 1863 overleden is; de derde een nummer heeft getrokken, dat hem niet tot de dienst heeft verplicht, en de vijfde nog beneden den ouderdom is om voor de militie in aanmerking te komen; dat, krachtens art. 30, n°. 6 en 7, der militiewet, de tweejarige diensttijd van den oudsten broeder geen regt op vrijstelling aan eenen broeder geeft;

dat alzoo de aanwijzing voor de dienst van den loteling Antonius Lodewijk Moors is in overeenstemming met de wet;

Gelet op art. 103 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging der uitspraak van Gedeputeerde Staten van 8 April 1870, de aanwijzing voor de dienst van Antonius Lodewijk Moors te handhaven.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 5 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 5 dezer, n°. 19, houdende beschikking op *het beroep van W. F. Rinsma, te Oudkerk, gemeente Tietjerksteradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland in zake der nationale militie* (zie het verslag over deze zaak op blz. 188, 189).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend verzoekschrift van Focke Rinsma, schipper, wonende te Bartelehiem onder Oudkerk, gemeente Tietjerksteradeel, in Friesland, daarbij in beroep komende van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland van 7 April 1870, n°. 42, waarbij, met handhaving der uitspraak van den Militieraad te Leeuwarden, zijn zoon Willem, niettegenstaande zijn verzoek om vrijstelling wegens broederdienst, is aangewezen voor de dienst;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 22 Junij 1870, n°. 38;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Junij 1870, n°. 188, 4de Afdeling;

Overwegende, dat Willem Fockens Rinsma is de jongste van vier broeders, waarvan de oudste den vijfjarigen diensttijd als milicien heeft volbragt, de tweede buiten oproeping is gebleven en de derde, op 28 April 1860 als milicien ingedeeld zijnde ter vervanging van een' ontbrekende aan de ligting van 1857, reeds op 28 April 1862 met paspoort is ontslagen; dat die dienst slechts twee, geene volle drie baren hebbende geduurd, volgens art. 50 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), geen regt van vrijstelling aan eenen opvolgenden broeder geeft, zoodat de aanwijzing voor de dienst van den loteling Willem Focke Rinsma is in overeenstemming met de wet;

Gelet op art. 103 der militiewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 7 April jl., n°. 42, het door den adressant daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 5 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HECKEREN VAN KELL.

3°. van den 6 dezer, n°. 15, houdende beschikking op *het beroep van A. J. van Nieuwenhuyzen, te Steenberg, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant in zake de nationale militie* (zie het verslag over deze zaak op blz. 175, 176).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een door A. J. van Nieuwenhuyzen, te Steenberg, bij Ons ingesteld beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 6 April jl., n°. 85, waarbij de aanwijzing van zijn zoon Willem voor de dienst bij de nationale militie is gehandhaafd;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 22 Junij 1870, n°. 32;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 1 Julij 1870, n°. 185, 4de Afdeeling;

Overwegende, dat genoemde loteling is de vijfde van zeven zonen, waarvan de oudste zijn diensttijd bij de militie heeft volbragt, de tweede wegens broederdienst is vrijgesteld, de derde wegens het door hem getrokken hoog nommer niet voor de dienst is opgeroepen, de vierde nog in dienst is en de zesde en zevende nog beneden den ouderdom zijn om voor de militie in aanmerking te kunnen komen;

dat die loteling heeft deel genomen aan de loting in de gemeente Steenberg voor de ligting 1870, en een laag nommer getrokken heeft; dat adressant bij den Militieraad vrijstelling van dienst heeft verzocht voor genoemden loteling, op grond van de dienst van twee van diens oudere broeders; dat, nadat door den Militieraad dat verzoek was afgewezen, omdat adressant zou hebben verzuimd de bij art. 53 der militiewet gevorderde bewijsstukken van de dienst der twee broeders van den loteling over te leggen, de adressant bij Gedeputeerde Staten van Noordbrabant in beroep is gekomen en voor zijn zoon vrijstelling van dienst heeft gevraagd, op grond, dat zijne twee jongste zonen, alsnog beneden de jaren zijnde van militiepligtigheid, bij de berekening van het getal zonen buiten aanmerking hadden moeten blijveu, en dat dus hier aanwezig was het acht-en-twintigste geval der tabel voor eene familie van vijf zonen, gevoegd bij art. 49 der militiewet, volgens welke hij aanspraak had op vrijstelling wegens de dienst van zijn eersten en vierden broeder;

dat Gedeputeerde Staten bij hun besluit van 6 April jl. het beroep hebben afgewezen, op grond, dat, al waren de noodige bewijsstukken door den adressant aan den Militieraad overgelegd, de ingeroepen vrijstelling niettemin zou moeten zijn geweigerd;

dat de adressant alstoen van dit besluit bij Ons in beroep is gekomen en heeft overgelegd de vereischte bewijsstukken; dat bij de wet op de nationale militia geen onderscheid wordt gemaakt tusschen zonen, die boven of beneden den leeftijd zijn van militia-dienstpligtigheid; dat, blijkens de duidelijke bewoordingen van de 2de alinea's van de artt. 49 en 53 dier wet, al de zonen in aanmerking komen, die tot het gezin behooren; dat derhalve het 28ste geval der tabel voor eene familie van vijf zonen, bij de militiewet gevoegd, hier niet van toepassing is, daar de familie van den adressant uit meer dan vijf personen bestaat; dat echter uit die tabel blijkt, dat bij vrijstelling wegens broederdienst als beginsel moet worden aangenomen, dat, zoolang de helft van het getal zonen niet reeds dient of gediend heeft, elke verleende vrijstelling in rekening moet worden gebragt tegenover eene aanwijzing voor de dienst;

dat alzoo in dit geval door de dienstpligtigheid van den oudsten zoon de tweede werd vrijgesteld, en de vierde zoon door de vrijstelling van den derden dienstpligtig werd, en dat de loteling Willem van Nieuwenhuizen, de oudste zijnde eener serie van drie andere zonen, een dienstpligtig nommer trekkende, zich niet op broederdienst beroepen kan, maar door zijne dienst daartoe later wel de gelegenheid aan zijne jongere broeders openen kan;

Gezien art. 103 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan

met bevestiging der uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 6 April jl., n°. 85, den adressant te verklaren ongegrond in zijne daartegen bij Ons ingebragte bezwaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdéeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 6 Julij 1870.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

(get.) WILLEM.

Accordeert met deszelfs origineel,

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

4o. van den 11 dezer, n°. 32, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van den minderjarige Paulus Benner* (zie het verslag over deze zaak op blz. 149—151).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken, betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Zwollerkerspel (Overijssel) en Groningen over het domicilie van onderstand van den minderjarigen Paulus Benner;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 15 Junij 1870, n°. 9;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Julij 1870, n°. 238, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat de gencende behoeftige, die in Augustus 1868 te Delfzijl in onderstand is opgenomen, is een in echt geboren minderjarige, wiens vader is overleden, zoodat hij volgt het domicilie van onderstand zijner moeder;

dat die moeder, genaamd Anna Margaretha Appel, den 17 Julij 1823 geboren is te Windesheim, gemeente Zwollerkerspel, maar dat aldaar de armlastigheid wordt ontkend, op grond eener vermelding in de geboorte-acte: „dat de vader destijds woonde te Groningen“;

dat het ingesteld onderzoek de bewijzen heeft opgeleverd, dat deze Anna Margaretha Appel is geboren, vóórdat hare ouders gehuwd waren, en dat zij bij het opvolgend huwelijk, in Januarij 1825, ook niet is erkend en alzoo gewettigd; dat echter haar vader Paulus Appel, bij gelegenheid van haar huwelijk met Benner, als vader zijne toestemming heeft gegeven tot haren echt, daarbij verklarende, dat zijn familienaam was Appel en niet Abbel, gelijk de naam verkeerdelijk in de geboorte-acte van zijne dochter was gespeld, en dat de acte, die verklaring inhoudende, door hem mede is onderteekend;

dat acten van den burgerlijken stand zijn authentieke acten, en dat het erkennen van een natuurlijk kind kan geschieden door alle authentieke acten, zonder dat daaromtrent bij de wet beperkende voorschriften zijn gemaakt;

dat dus Anna Margaretha Appel is te beschouwen als een door den vader erkend kind, en als zoodanig zou moeten worden geacht geboren te zijn in de gemeente, wáár haar vader tijdens de geboorte woonplaats had; dat haar vader, Paulus Appel, in 1823 was minderjarig, zoodat hij, krachtens art. 78 van het Burgerlijk Wetboek, de woonplaats volgde zijner ouders;

dat die ouders het bedrijf van pottenkooplieden uitoefenden, in een schip wonden, en eerst in het laatst van hun leven zich aan wal gevestigd hebben, gelijk gebleken is uit de, onder eede voor den Kantonregter te Zuidbroek afgelegde verklaring van Paulus Appel, en uit de voor het Gemeentebestuur van Groningen afgelegde verklaring van zijne zuster Catharina;

dat voorts geene enkele omstandigheid is aan het licht gekomen, waaruit men zou kunnen afleiden, dat die ouders omstreeks 1823 ergens vaste woonplaats zouden gehad hebben;

dat dus de gemeente, die, volgens het eerste lid van art. 28 der armenwet, voor de geboorteplaats zou moeten gehouden worden, niet bekend is, en derhalve, volgens het 6de lid van dat artikel, die, waar de geboorte voorviel, daarvoor moet gehouden worden;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de gemeente Zwollerkerspel is het domicilie van onderstand van Paulus Benner.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 11 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEEREN VAN KELL.

5°. van den 12 dezer, n°. 13, houdende beschikking op *het beroep van F. Bruins, te Kalkwijk, gemeente Hoogezand, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen in zake der nationale militie* (zie het verslag over deze zaak op blz. 187, 188).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het verzoek van Freerk Bruins, landgebruiker, wonende te Kalkwijk, gemeente Hoogezand, provincie Groningen, in zijne hoedanigheid van voogd over den minderjarigen Geert Gelderloos, loteling van de ligting voor de nationale militie van 1870, bij Ons in beroep komende van het besluit van Gedeputeerde Staten dier provincie van 15 April jl., n°. 59, waarbij de uitspraak van den Militie-raad aldaar van 16 Maart bevorens is gehandhaafd en voornoemde loteling voor de dienst is aangewezen;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 29 Junij 1870, n°. 39;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Julij 1870, n°. 251, 4de Afdeling;

Overwegende: dat de loteling Geert Gelderloos is de jongste van twee zonen, waarvan de oudste, behoorende tot de ligting 1856, overeenkomstig art. 15 der wet van 8 Januarij 1817 (*Staatsblad* n°. 1), voor het buitengewoon contingent is ingelijfd ter vervanging van een wegens ligchaamsgebreken ontslagen loteling van de ligting van 1852; dat die oudste zoon alzoo, volgens art. 2 der wet van 27 April 1820 (*Staatsblad* n°. 11), regt had op ontslag uit de dienst in het jaar 1857, in welk jaar de ontbrekende loteling, dien hij verving, zijnen dienstdtijd zou hebben volbragt; dat de wet hem dus slechts tot éénjarigen dienstdtijd verpligtte; dat hij deze dienst deed volbrengen door plaatsvervangers, waarvan de tweede dan ook wegens geëindigden dienstdtijd op 27 Mei 1857 is gepasporteerd;

dat, volgens art. 50 der militiewet, deze eenjarige dienst geen regt op vrijstelling aan eenen broeder geeft; dat derhalve de aanwijzing voor de dienst van den loteling Geert Gelderloos is in overeenstemming met de wet;

Gezien art. 104 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

de aanwijzing voor de dienst van Geert Gelderloos, bij uitspraak van Gedeputeerde Staten van Groningen van 15 April 1870, n°. 59, gedaan, te handhaven.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 12 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

6°. van den 12 dezer, n°. 14, houdende beschikking op het beroep van J. Nobel Wzn., te Lekkerkerk, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland in zake der nationale militia (zie het verslag over deze zaak op blz. 181, 182).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een adres van Johannes Nobel Bastiaanzoon, bouwman, wonende te Lekkerkerk, bij Ons in beroep komende van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 26 April 1870, n°. 38, waarbij is afgewezen zijn reclame tegen de vrijstelling van Klaas Hogendoorn, van de dienst bij de nationale militia, door den Militieraad in het 3de district in zijne tweede zitting uitgesproken;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 29 Junij 1870, n°. 40;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Julij 1870, n°. 1252, 4de Afdeling;

Overwegende, dat Klaas Straus, loteling voor de nationale militia van 1870, voor de militia ingeschreven onder den naam van Hogendoorn, zijnde die zijner moeder, na op den 14 Januarij jl. door de echtelieden Lammert Straus en Willemijntje Hogendoorn wettig te zijn erkend, aan de loting heeft opgegeven den 24 Februarij jl., en toen als reden van vrijstelling heeft opgegeven éenige wetlige zoon te zijn, doch het getuigschrift van den Burgemeester, bij art. 53, al. 3, der militiewet vereischt, tijdens de eerste zitting van den Militieraad, op 24 Maart jl. nog niet heeft kunnen overleggen; dat door den Militieraad het doen van uitspraak toen is aangehouden tot de tweede zitting en inmiddels bij dien Raad zijn ingekomen het vereischte getuigschrift, alsmede twee extracten uit het geboorteregister der gemeente Lekkerkerk, tot staying; dat bij Ons besluit van 16 Maart 1870 aan voornoemden loteling, ingevolge art. 329 van het Burgerlijk Wetboek, brieven van wetting zijn verleend;

dat op grond hiervan bij uitspraak van den Militieraad, in zijne tweede zitting, aan voornoemden loteling als éénigen wettigen zoon vrijstelling is verleend, tegen welke uitspraak adressant in het belang van zijn zoon Albert Bastiaan, eveneens loteling der ligting 1870, voor dezelfde gemeente bij Gedeputeerde Staten van Zuidholland is gekomen in hooger beroep; dat Gedeputeerde Staten bij hun besluit van 26 April jl., n°. 38, dat beroep hebben afgewezen, op grond, dat de reden van vrijstelling, waarop de vrijstelling was aangevraagd, gelijk art. 54, 1ste lid, der militiewet voortd, niet bestond; dat adressant zich toen tot Ons heeft gewend met verzoek, dat dit besluit van Gedeputeerde Staten door Ons worde vernietigd; dat door hem tot staving van de gegrondheid van zijn verzoek wordt aangevoerd, dat Klaas Hogendoorn, tijdens de loting, nog was een natuurlijke zoon van Willemijntje Hogendoorn, en dus geen regt had op vrijstelling als éénige wettige zoon, en dat zijne latere wettiging hierin geene verandering ten nadeele van derden brengen kan; dat wijders Ons besluit van 16 Maart 1870 tegenover derden niet heeft kunnen werken dan van den dag, waarop het in de registers van den burgerlijken stand is ingeschreven, zijnde de vijfde April, en dus niet heeft kunnen maken, dat Klaas Hogendoorn op den 24 Maart 1870, toen hij zijne vrijstelling bij den Militieraad in diens eerste zitting aanvroeg, éénige wettige zoon was; dat, volgens art. 54, al. 1, der militiewet, elke reden van vrijstelling moet bestaan op het tijdstip, waarop zij wordt aangevraagd; dat met dit tijdstip bedoeld is de zitting van den Militieraad; dat toch uit de tijdens de behandeling der wet tusschen de Regering en de Staten-Generaal gewisselde stukken blijkt, dat het de bedoeling is geweest de aanvraag van vrijstelling, ook na de loting, bij den Militieraad toe te laten, ten einde, wanneer een loteling zich bij de loting omtrent de geldigheid van die redenen niet mogt hebben verklaard, of de aanteekening van het bestaan daarvan mogt zijn verzuimd, de gelegenheid om zijn eigen verzuim of dat van anderen vóór de uitspraak van den Militieraad te herstellen, niet zij afgesneden; dat nu de brieven van wettiging, waardoor de bedoelde loteling de hoedanigheid van éénigen wettigen zoon heeft verkregen, door Ons op den 16 Maart jl., en dus vóór de eerste zitting van den Militieraad zijn verleend; dat wettiging van natuurlijke kinderen, volgens art. 329 van het Burgerlijk Wetboek, stand grijpt door het besluit zelf, waarbij de brieven van wettiging door Ons worden verleend, en hare kracht en werking van geene verdere formaliteiten afhankelijk is;

dat dus de reden, waarom genoemde loteling is vrijgesteld, reeds bestond, toen die vrijstelling door hem bij den Militieraad werd aangevraagd;

Gezien artt. 54, al. 1, en 114 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* no. 72);
Hebben goedgevonden en verstaan :

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 26 April jl., n°. 38, het daartegen door den adressant ingestelde beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 12 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

7o. van den 14 dezer, n°. 21, houdende beschikking op *het beroep van I. H. Boersma, te Harlingen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland in zake der nationale militie* (zie het verslag over deze zaak op blz. 186).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend verzoekschrift van Louw Hessels Boersma, wonende te Harlingen, daarbij in beroep komende van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland van 7 April 1870, n°. 43, waarbij, met handhaving der uitspraak van den Militieraad te Leeuwarden, zijn zoon Jacobus Barend, niettegenstaande zijn verzoek om vrijstelling wegens broederdienst, voor de dienst is aangewezen;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 29 Junij 1870, n°. 37;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Julij 1870, n°. 250, 4de Afdeling;

Overwegende, dat Jacobus Barend Boersma is de tweede van drie broeders, waarvan de oudste, in 1866 een dienstplichtig nommer getrokken hebbende, een plaatsvervanger heeft gesteld, die op den 11 September van dat jaar is ingelijfd, doch op den 7 Maart 1867 door de nadere inlijving van een anderen milicien van zijne betrekking tot de militie is ontheven; dat deze dienst, geene volle drie jaren hebbende geduurd, volgens art. 50 der militiewet geen recht op vrijstelling aan eenen opvolgenden broeder geeft, zoodat de aanwijzing voor de dienst van den loteling Jacobus Barend Boersma is in overeenstemming met de wet;

Gelet op art. 104 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 7 April 1870, n°. 43, het door den adressant daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 14 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van den Raad der gemeente Born van een besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg van 4 Februarij 1870, waarbij de goedkeuring is geweigerd aan*

het besluit van genoemden Raad, dat de gemeente in regten zal procederen tot vernietiging der door haar verleende vrijwaring van den voormaligen Burgemeester L. Savelkoul in zeker tusschen dezen en de Kerkfabriek van Buchten aanhangig regtsgeding.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! In de gemeente Born, provincie Limburg, is een schoolgebouw, staande in de onder-afdeeling Buchten, dienende tot het geven daarin van openbaar lager onderwijs. De gemeente Born beweerde van dat gebouw te zijn eigenares. De Kerkfabriek van Buchten betwistte dit, bewerende, dat de eigendom van de school aan haar toekwam.

Toen de openbare Onderwijzer, die laatstelijk in het schoollokaal onderwijs gaf, was overleden, stelde zich de Kerkfabriek feitelijk in het bezit van het lokaal. Kort daarop heeft de toenmalige Burgemeester van Born L. L. Savelkoul zich door binnen- en buitenbraak den toegang verschaft tot het schoollokaal en daarvan bezit genomen voor en ten behoeve van de gemeente Born.

De Kerkfabriek heeft daarop den Burgemeester in privé gedagvaard voor de Arrondissements-Regtbank te Maastricht wegens de bovenbedoelde door hem gepleegde handeling, die door de Kerkfabriek als wederregtelijk geschied beschouwd werd.

De Burgemeester heeft toen, bewerende, dat hij had gehandeld in hoedanigheid van Burgemeester, ter handhaving van de eigendomsregten der gemeente Born, die gemeente opgeroepen om hem te vrijwaren tegen den eisch, door de Kerkfabriek te zijnen aanzien gedaan.

Op den 28 Februarij 1868 zou de Gemeenteraad hebben besloten om tusschen te komen in het regtsgeding, tusschen de Kerkfabriek en den Burgemeester aanhangig, ten einde hem te vrijwaren en schadeloos te houden tegen alle veroordeelingen, welke tegen hem ten behoeve van de Kerkfabriek zouden kunnen worden uitgesproken.

Volgens de erkenning van de partijen in dit geschil van bestuur, is de hoofdvraag in dit geschil, of werkelijk zoodanig besluit door den Gemeenteraad van Born is genomen.

Zeker is het, dat een authentiek afschrift van zoodanig besluit is opgezonden ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten van Limburg, en dat die Staten op den 6 Maart 1868 de goedkeuring hebben verleend.

De gemeente Born is dien ten gevolge als vrijwarende partij in het regtsgeding opgetreden. Daarna is de Burgemeester Savelkoul niet herbenoemd en zijn meerdere leden van den Gemeenteraad bij de verkiezingen uitgevallen. De Kerkfabriek heeft daarop aan den Gemeenteraad van Born voorstellen gedaan ter vereffening van het bestaande geschil. Die voorstellen zijn op 18 October 1869 door den Gemeenteraad aangenomen.

Op den 4 Januarij 1870 besloot de Gemeenteraad, op grond, dat door dien Raad nimmer een besluit is genomen om den Burgemeester te vrijwaren, en dat, bijaldien in uiterlijken vorm zoodanig besluit mogt bestaan, dat stuk moet zijn valsch of vervalscht, — nu in het oorspronkelijk regtsgeding tusschen te komen, met het doel om de verpligting tot vrijwaring te ontkennen en dus terug te komen op hetgeen door de gemeente als vrijwarende partij was gedaan.

Op den 19 Januarij zonden de heeren J. H. Lentfers, Wethouder, en J. P. van Sloun, Raadslid te Born, aan Gedeputeerde Staten van Limburg eene verklaring in, dat het raadsbesluit op den 28 Januarij 1868, zoo als het aan Gedeputeerde Staten was ingediend, werkelijk was genomen; dat zij het origineel, eigenhandig door de meer-

derheid van den Raad onderteekend, tot alle zekerheid in bewaring hadden gehouden, ter voorkoming van vervreemding, en dat zij bereid waren dat stuk op aanvraag uit te reiken.

Gedeputeerde Staten hebben op den 4 Februarij jl. geweigerd goedkeuring te verleen tot het voeren van het geding, omsehreven in het besluit van den Gemeenteraad van 4 Januarij, op grond, dat het eerste besluit van 28 Februarij 1868 aan hen vormelijk in authentiek afschrift is ingezonden; en dat het beweren, dat dit besluit nimmer zou zijn genomen, door geen bewijs is gestaafd, en zelfs bepaald tegengesproken wordt door de evenvermelde verklaring van den Wethouder Lentfers en het Raadslid van Sloun.

Op den 18 Februarij daaraanvolgende heeft de Gemeenteraad van Born zich tegen dat besluit van Gedeputeerde Staten in beroep voorzien bij den Koning, op grond, dat de belangen der gemeente medebrengen, dat de gemeente gemagtigd worde om in het geding tusschen te treden op de wijze, bedoeld in het besluit van 4 Januarij jl.

Gedeputeerde Staten, over dit adres gehoord, gaven bij hun amtsberigt van 18 Maart jl. te kennen, dat zij de verlangde vergunning hadden moeten weigeren, omdat de bewering, dat het raadsbesluit van 28 Februarij 1868 niet bestond en het aan hen ingezonden afschrift dus valsch was, door niets was gestaafd; en dat zij bij hunne meening moesten volharden, omdat in het adres van den Gemeenteraad aan den Koning ook geene bewijsmiddelen hoegenaamd van de beweerde valscheid aangevoerd werden.

Aan deze Afdeeling heeft de oud-Burgemeester Savelkoul ingezonden een afschrift van het raadsbesluit van 28 Februarij 1868, aan hem uitgereikt door den Wethouder Lentfers en het Raadslid van Sloun; — en laatstgenoemde heeren eene verklaring, dat zij gemeld afschrift aan den Burgemeester hebben afgegeven en weten, dat de Gemeenteraad op den 28 Februarij werkelijk heeft besloten om als vrijwarende partij op te treden.

De Gemeenteraad van Born heeft eene memorie ingezonden, hoofdzakelijk inhoudende, dat in het register van de raadsbesluiten der gemeente geen besluit voorkomt als dat genomen zou zijn op den 28 Februarij 1868; dat het inzenden van een authentiek afschrift van het besluit, dat genomen zou zijn op 28 Februarij 1868, niet bewijst, dat zoodanig besluit bestaat of genomen is; dat het afschrift valsch kan zijn en werkelijk is; dat de gemeente Born het bewijs van die valscheid niet behoef te leveren en dit ook moeilijk kan doen; maar dat bewezen moet worden, dat het besluit van 28 Februarij 1868 werkelijk genomen is.

De Kerkfabriek van Buchten heeft ook eene memorie ingediend, hoofdzakelijk ten betooge van haar regt op het schoollokaal. Daarin komt o. a. voor, dat de Kerkfabriek reeds op den 1 Maart 1868 had geprotesteerd tegen den inhoud van het raadsbesluit van 28 Februarij te voren en tegen de onwettige wijze, waarop het zoogenaamde besluit zou zijn tot stand gekomen.

Deze Afdeeling heeft omtrent dat protest en omtrent den stand, waarin het regtsgeding, voor de Regtbank te Maastricht aanhangig, thans verkeert, bij Gedeputeerde Staten der provincie Limburg inlichtingen ingewonnen. Die Staten hebben ingezonden gemeld protest van 1 Maart 1868. Daarin wordt gezegd, dat aan het raadslid Willem Dohmen en het raadslid Martinus Spee slechts op 27 Februarij kennis is gegeven, dat er op den 28 eene vergadering zou zijn van den Raad, — aan den eersten zonder mededeeling van de zaken, die behandeld zouden worden, en aan den tweeden met de verklaring, dat er gehandeld zoude worden over de quaestie van het schoollokaal; dat beiden, ter vergadering aanwezig, hebben verklaard bij hun gevoelen te blijven, in vorige vergaderingen door hen geuit; hoezeer in het raadsbesluit

van 28 Februarij staat, dat zij toen beiden niet hebben gestemd; dat het Raadslid Willem Quix ook eerst den 27 Februarij voor de vergadering is opgeroepen, zonder te weten, wat er in de vergadering van 28 Februarij zou worden behandeld.

Voorts hebben Gedeputeerde Staten ingezonden, naar aanleiding van eene missive van den Officier van Justitie te Maastricht, de laatste conclusie, in het regtsgeding genomen, door den Procureur van den oud-Burgemeester Savelkoul. In die conclusie wordt o. a. gezegd, dat er hier eene litispudentie is en dus de ééne partij niet tegen den wil en ten nadeele van de andere den stand en nog minder den aard van het geding mag veranderen. De slotsom van de conclusie is, dat de gemeente Born zal worden gelast haren wil en verlangen bij nadere conclusie uit te drukken, opdat de oorspronkelijke gedaagde (de oud-Burgemeester) daarop zou kunnen antwoorden; en dat, bij gebreke daarvan en in ieder geval, de verplichting tot vrijwaring, door de gemeente Born op zich genomen, zal worden gehandhaafd en zij tot uitvoering daarvan zal worden veroordeeld.

Voorts hebben Gedeputeerde Staten nog ingezonden een berigt van den Gemeenteraad van Born dd. 17 Mei jl., mededeeling inhoudende van den loop van het regtsgeding, doch verder geene beschouwingen bevattende.

In deze zaak, welke ingevolge magtiging des Konings den 1 April ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, zal alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. D. VAN ECK, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van den Gemeenteraad van Born optredende, begint met te herinneren, dat de Kerkfabriek te Buchten alleen eigenaar was van het schoollokaal. In 1866 heeft de gemeente de fabriek gedagvaard om die school over te geven. Die vordering is haar evenwel ontzegd bij vonnis van de Arrondissements-Regtbank te Maastricht van 31 Mei 1867

Bij exploit van 5 November 1867 heeft de fabriek desnietteenstaande aan den Raad aangeboden de school ter beschikking te stellen van den Onderwijzer der gemeente, wanneer hij tot de Roomsch-Katholieke kerk mogt behooren. Desnietteenstaande heeft de heer Savelkoul zich door middel van geweld meester gemaakt van de school.

De Kerkfabriek had redenen om te onderstellen, dat de heer Savelkoul dat *proprio motu* had gedaan, en dagvaardde hem in privé tot handhaving van haar eigendom bij exploit van 12 December 1867.

Onder dagteekening van 28 Februarij 1858 zou, zoo als beweerd is, de Gemeenteraad besloten hebben den heer Savelkoul te vrijwaren en schadeloos te houden tegen alle veroordeelingen, welke tegen hem ten behoeve der Kerkfabriek zouden kunnen worden uitgesproken.

Intusschen is er later een ander Burgemeester benoemd; men begreep nu, dat het proces onhoudbaar was, en verklaarde in regten aan te nemen het aanbod van de fabriek van 5 November 1867.

Daarmede is het proces over de school uit. Wil de heer Savelkoul daarover voort-procederen, dan doet hij dat *sua auctoritate*

Maar uit het proces vloeit een ander gevolg voort. De gemeente zou veroordeeld worden om de kosten, schaden en interessen te betalen voor de handelingen, door den heer Savelkoul verrigt, en in de proceskosten.

Daartoe acht zij zich niet gehouden, omdat het besluit tot vrijwaring niet bestaat, is valsch of vervalscht, en in allen gevalle onwettig.

Er is geconcludeerd, dat de gemeente zou antwoorden. Zij kan dat niet, zoolang zij niet gemagtigd is om hare wren van regten te doen.

Bij besluit van 4 Januarij 1870 heeft de gemeente besloten de zoogenaamde vrijwaring in te trekken. Gedeputeerde Staten weigerden echter, onder dagteekening van 4 Februarij 1870, den Raad magtiging te verleen en tot het voeren van dat geding. Zij weigerden, op grond, dat de Raad wel beweert, dat het besluit van 28 Februarij 1868 geen wettig bestaan heeft, maar dat niet bewijst, en omdat de heeren Lentfers en van Sloun verklaren, dat het besluit van 28 Februarij 1868 wel degelijk door den Raad is vastgesteld.

Gemagtigde acht dit eene zonderlinge houding van Gedeputeerde Staten. De Raad bewijst niet, zeggen zij; maar het bewijzen kan alleen te pas komen bij den regter.

Beweren is, meent gemagtigde, genoeg, tenzij de onwaarheid der bewering bleek; maar die blijkt niet uit de tegenspraak van twee tegenstanders tegenover de verklaring van den Raad.

Gedeputeerde Staten wisten niet alleen door het besluit van den Raad, maar ook uit de motieven van het overgelegd regtsgeleerd advies en uit het uitvoerig betoog van de Fabrik van Buchten reeds van 1 Maart 1868, op welke onwettige wijze het besluit van 28 Februarij was verkregen, zoo het al bestond.

Gedeputeerde Staten doen het in hunne beschikking op het besluit van den Raad voorkomen, alsof de gronden van dat adres der fabriek hun onbekend waren. Van hoeveel gewigt echter de Raad van State dat adres acht, blijkt uit de missive van deze vergadering van 11 Mei ll.

Doch op die klacht is door Gedeputeerde Staten nooit enig acht geslagen.

Met al die onwettigheden bekend zijnde, weigerden Gedeputeerde Staten toch aan Born het regt om wren van regten tegen Savelkoul te doen.

In de zaak van de verkiezing van J. S. Lumens deden zij de verkiezing te niet, omdat in den brief van den Burgemeester aan den heer Savelkoul, na mededeeling, dat hij uitging van Burgemeester en Wethouders, er niet nog eens onder stond, dat de heer Lebens was Burgemeester. Toen was alles onwettig!

Gemagtigde meent alzoo, dat deze en andere redenen er toe moeten leiden om het besluit van Gedeputeerde Staten van 4 Februarij 1870, in deze zaak genomen, te niet te doen.

In de eerste plaats toch behoeft de gemeente slechts te beweren, niet te bewijzen.

Maar ten andere blijkt, dat het besluit van 28 Februarij 1868 òf niet bestaat òf bij sub- en obreptie is verkregen, en ten eenemale is onwettig.

a. Dat besluit van 28 Februarij 1868 is in de archieven van den Gemeenteraad niet te vinden.

Het bestaat dus niet. Wat niet krachtens de notulen, zoo als die zijn gearresteerd, en krachtens het register van besluiten bestaat, heeft geen plaats gehad.

b. Gedeputeerde Staten beroepen zich op het gezag van de heeren Lentfers en van Sloun. Welk vertrouwen daaraan kan worden gegeven, blijkt uit hun eigen adres van 19 Januarij 1870 aan Gedeputeerde Staten.

Zij erkennen daarbij het genomen besluit, als het ooit genomen is, van den aanvang af, en dus niet uit vrees voor een nieuwen Burgemeester, uit het archief geroofd te hebben. Zij hebben dat echter niet eens doen notuleren.

c. De toezending van het besluit van 28 Februarij 1868 aan Gedeputeerde Staten bewijst niets: de Raad heeft dat niet gedaan, maar de belanghebbende partij, de heer Savelkoul, en de Wethouders, die zoo zeer zijne partij trokken, dat zij zelve erkenden het stuk verduisterd te hebben.

d. Een bewijs, dat het besluit nooit genomen is, is, dat het volgens het afschrift, aan Gedeputeerde Staten gezonden, genomen is onder n°. 76; doch blijkens de memorie van den Raad van Born van 14 April 1870 aan den Koning, is het besluit niet alleen niet te vinden in het register der raadsbesluiten, maar ook niet onder n°. 76 te lezen. Integendeel staat als onderwerp onder dat nummer vermeld: Ontslag van den Onderwijzer Hermans te Buchten.

e. Het afschrift, door den heer Savelkoul aan Gedeputeerde Staten gezonden, en het zoogenaamd origineel, door den heer Lentfers onder zich gehouden, komen in menig opzigt niet overeen.

In het afschrift aan Gedeputeerde Staten staat als hoofd niet, wie in den Raad tegenwoordig waren; in het andere wel.

In het afschrift aan Gedeputeerde Staten staat geene onderteekening der leden; in het origineel wel.

Het nummer 76 staat wel op het afschrift aan Gedeputeerde Staten, niet op het origineel.

f. Al wat, om aan het bestaan van dat besluit te doen gelooven, gedaan is, is afkomstig van eene daarbij belanghebbende partij, niet van den geheelen Raad: integendeel wordt tegen het bestaan van het besluit van 28 Februarij 1868 geprotesteerd door de leden Quix en Spee, die in 1868 ook leden waren.

Daargelaten echter de vraag, zegt gemagtigde, of het besluit van 28 Februarij 1868 ooit heeft bestaan of, zoo ja, is vervalscht, geldt nog de bewering, dat het besluit is onwettig.

a. De Fabriekraad van Buchten heeft reeds dadelijk (1 Maart 1868) aan Gedeputeerde Staten te kennen gegeven, die dat nooit hebben tegengesproken, dat het raadslid Dohmen den vorigen dag eerst is opgeroepen, mondeling en zonder mededeeling over welk onderwerp; dat het raadslid Spee hun heeft verklaard, dat de Burgemeester op 27 Februarij 1868 hem alleen mondeling heeft gezegd, dat de Raad zou vergaderen over de quaestie van Buchten.

De Burgemeester zocht hem over te halen om niet te komen; later, om zich van stemmen te onthouden.

De heer Quix heeft geprotesteerd, omdat hij eerst was opgeroepen op 27 Februarij en hem niet was medegedeeld waartoe.

Dat is in strijd met artt. 41 en 42 van de gemeentewet.

b. Uit gezegd betoog van den Fabriekraad blijkt, even als uit de afschriften van het besluit van 28 Februarij 1868, dat de heer Savelkoul heeft medegestemd.

Dat is in strijd met art. 46 der gemeentewet.

Uit gezegd betoog van den Fabriekraad blijkt nog, dat de heeren Dohmen, Spee en Quix hebben tegengestemd. Trekt men nu Savelkoul af, dan hebben de stemmen gestaakt en is er geen besluit genomen. Art. 50 der gemeentewet en art. 143.

Al zijn al die sustenuen nu niet bewezen, zij zijn reeds dadelijk te berde gebracht; Gedeputeerde Staten hebben ze niet willen onderzoeken.

Er is dus genoegzaam grond om de gemeente toe te laten tot het bewijs in regten.

Redenen van proces-orde strijden daar niet tegen: de gemeente moet nog hare conclusie ten principale nemen; zij is gerechtigd daarbij voor hare belangen te waken.

Gemagtigde concludeert op grond van een en ander, dat de Raad van State goedvinde aan Zijne Majesteit het besluit voor te dragen om te vernietigen het besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg van 4 Februarij 1870, waarbij de bij besluit van den Gemeenteraad van Born van 4 Januarij te voren gevraagde magtiging om het proces in zake den Fabriekraad van Buchten en den heer Savelkoul te voeren, zoo als daarbij is besloten, goed te keuren, is geweigerd, en tevens den Gemeenteraad daartoe te magtigen.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van Wolff Jacob Wolff, te Zwolle, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel van 3 Maart ll., houdende afwijzing van zijn beroep van eene weigerende beschikking van Burgemeester en Wethouders van Zwolle op zijn verzoek om te mogen oprigten een magazijn van schors, bereid leder, drooge koehuiden en drooge kalfsvellen in zeker perceel sectie F, n°. 281 en 282, te Zwolle.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Op een verzoek van Wolff Jacob Wolff, te Zwolle, ter bekoming van vergunning om twee pakhuizen, op den Dijk te Zwolle, te mogen bezigen tot berging van schors, bereid leder, drooge koehuiden en drooge kalfsvellen, hebben Burgemeester en Wethouders alle belanghebbenden bij publicatie opgeroepen om hunne bezwaren, zoo zij er mogten hebben, kenbaar te maken. Ten gevolge daarvan, is bij Burgemeester en Wethouders ingekomen een bezwaarschrift van B. H. Jansen, P. J. van Hoboken en nog zes andere bewoners van huizen, in de onmiddellijke nabijheid dier pakhuizen, gedateerd 21 October 1869. Zij drukken daarin de vrees uit, dat de opeenhooping van schors, eene snel-ontvlambare stof, gevaar oplevert voor brand; dat een beduidende voorraad bereid leder, vooral bij warmte, stank zal verwekken; en dat dit laatste vooral hinderlijk en voor de gezondheid schadelijk zal zijn, ten gevolge van de opeenstapeling van koe- en kalfshuiden. De eerst-onderteekenaar, een logementhouder, schetst, hoe daardoor zijn bedrijf zal te niet gaan. Zij wijzen op het ongerief, dat de aan de vellen klevende vleeschdeelen, tot rotting overgaande, het ongedierte tot zich trekken, en hoe dat alles bij cholera of andere epidemiën schadelijk op de gezondheid werkt.

Uit de beschikking van Burgemeester en Wethouders blijkt, dat de door hen gehoorde Commissie van Stadsgeneesheeren op 4 November 1869 als haar eenparig gevoelen heeft opgegeven: „dat uit een hygienisch oogpunt eene dergelijke opeenhooping van voor het oog gedroogde dierlijke zelfstandigheden uit de kom der gemeente volstrekt behoort geweerd te worden, daar het niet kan uitblijven, dat zoodanige drooge koehuiden en drooge kalfsvellen de vochtdeelen uit den dampkring tot zich trekken, en dat zij bij opeenhooping tot broeiing overgaan, waardoor stinkende en der gezondheid schadelijke dampen worden ontwikkeld; dat ook de ondervinding bij typhus-epidemiën van vroegere jaren, even als bij het bestaan van cholera, tastbaar heeft geleerd, dat bij voorkeur dáár de meeste gevallen voorkwamen, waar de uitwaseming en dampen van in ontbinding zijnde zelfstandigheden aangetroffen worden.” Met aanhaling van dat advies hebben Burgemeester en Wethouders van Zwolle bij besluit van 6 November 1869 de gevraagde vergunning *geweigerd*. Wolff heeft daarop een adres gezonden aan Gedeputeerde Staten van Overijssel, waarin hij doet uitkomen, dat hij niet beoogt eene *droogerij* van huiden, maar slechts eene *bergplaats* van reeds *elders gedroogde* huiden, waarvan geen gevaar voor broeiing of stankverwekking te duchten is. Hij verzoekt daarom, dat Gedeputeerde Staten, na onderzoek, Burgemeester en Wethouders van Zwolle zullen bewegen om van hunne afwijzende beschikking terug te komen en om alsnog de gevraagde vergunning te verleenen, des noodig onder voorwaarden. — Gedeputeerde Staten hebben echter bij resolutie van 3 Maart jl. den adressant te kennen gegeven, dat zij geene termen hebben gevonden om aan zijn verzoek te voldoen. Zij deden dit, na te hebben ingewonnen het bericht van den Geneeskundigen Inspecteur der provincie, die in de inwilliging van het verzoek geen bezwaar zou zien, *indien* men zekerheid bezat, dat er niets dan schors,

leder en *volkomen drooge* huiden worden ingebracht; doch meent, als men niet volkomen zeker is, dat vochtige of aan bederf onderhevige artikelen niet zullen worden ingeladen, dat het dan in het belang der gezondheid niet raadzaam is het verzoek toe te staan.

De adressant heeft door twee architecten een plan laten opmaken tot het aanbrenge van eene ventilatie, waardoor alle vrees voor stank in of buiten die pakhuizen als ze met huiden beladen zijn, zoude zijn weggenomen; en hij wendde zich nu' bij adres van 15 Mei jl. tot den Koning, met overlegging van dat berigt van architecten, daarbij verzoekende, dat het besluit van Burgemeester en Wethouders van Zwolle worde vernietigd en de vergunning alsnog worde verleend, des noodig onder zoodanige voorwaarden als noodig of nuttig zullen bevonden worden.

Gedeputeerde Staten, op dit adres gehoord, verklaren, met het oog op het rapport van den Geneeskundigen Inspecteur, dat het ondoenlijk is om voortdurend te controleren, of de adressant, nu hij ook handelt in natte huiden, enkel kurkdrooge huiden in die pakhuizen zal laden, en dat het, bij die onmogelijkheid, raadzaam is om het verzoek af te wijzen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. L. HERTZFELD, Advokaat te Zwolle, als gemagtigde van den appellant optredende, beweert hoofdzakelijk, dat de aanvraag, waarvan in deze de rede is betrekking had op drooge waren, die dus aan geen bederf onderhevig zijn, en dat alzoo eene afwijzende beschikking op grond van vermeende bezwaren, uit het oogpunt van de openbare gezondheid, die men *a priori* niet kan onderstellen, was buiten en in strijd met het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19), dat overigens de bezwaren van bureu enz. in hooge mate overdreven waren te achten.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

IV. *het beroep van Burgemeester en Wethouders der gemeente Heteren van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 24 November 1869, betreffende de voorziening in het onderhoud van den Hemmenschen zandweg in de gemeente Heteren.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Bij Koninklijk besluit van 26 April 1869 (*Staatsblad* n°. 28) is beslist, dat de legger A der gemeente Heteren zoo moest worden gewijzigd, dat de heer F. G. Baron van Lijnden van Hemmen van de verpligting tot onderhoud en begrinding van den Hemmenschen zandweg in de gemeente Heteren werd ontheven (1).

Dien ten gevolge hebben Burgemeester en Wethouders van Heteren in Januarij 1869 aan Gedeputeerde Staten eene voordragt gedaan tot wijziging van genoemden legger. Daarbij was in strijd met het reglement op de wegen niet bepaald aangeduid, wie tot het onderhoud van dien zandweg verplicht was; en Gedeputeerde Staten zagen zich alzoo genoodzaakt de voordragt terug te zenden en eene nieuwe te verzoeken, met inachtneming van de bepalingen van het reglement opgemaakt.

(1) Zie *Achtste Deel*, blz. 182.

Op 13 November jl. hebben Burgemeester en Wethouders van Hemmen zich tot Gedeputeerde Staten gewend met eene klage over den slechten toestand van den weg, en naar aanleiding van art. 21 van het reglement op de wegen dringend verzocht, dat Gedeputeerde Staten dien weg mogten doen opnemen en maatregelen mogten nemen tot diens instandhouding en bruikbaarheid. Gedeputeerde Staten, van oordeel zijnde, dat, na de gevallen beslissing des Konings, geene openbare magt gedwongen kan worden het onderhoud van den weg door middel van begrinding voort te zetten, maar dat, vermits de weg een erkende openbare weg is, de zorg voor de instandhouding, bruikbaarheid, vrijheid en veiligheid aan Burgemeester en Wethouders van Heteren, voor zoover van hen afhangt, opgedragen is, — hebben, bij resolutie van 24 November jl., het zoo evengenoemd Collegie daarop indachtig gemaakt, en een afschrift van hun besluit daartoe medegedeeld aan Burgemeester en Wethouders van Hemmen als antwoord op hun adres.

Deze voelden zich met dat besluit bezwaard, en wendden zich met hunne grieven tot den Koning. Zij meenden, dat door Zijner Majesteits vroeger besluit alleen is uitgemaakt, dat verkeerdelijk als onderhoudpligtige was aangewezen de Heer van Hemmen; dat voor het overige de legger dus voor altijd was vastgesteld en onveranderd moest blijven; dat niet de persoon van den onderhoudspligtige den aard van het onderhoud, maar de soort van den weg den aard der onderhoudspligtigheid regelt; dat geen openbare weg kan zijn zonder onderhoudspligtige, doch dat art. 6 van het reglement dat onderhoud beschouwt als gemeentelast, dáár waar de legger geen anderen onderhoudspligtige aanwijst; dat het besluit van Gedeputeerde Staten dus was in strijd met het aangehaald reglement en tevens, daar het een openbaren weg zonder onderhoud liet, en dien dus doet vervallen, in strijd met het algemeen belang. Op dien grond verzochten Burgemeester en Wethouders, dat Zijne Majesteit het besluit van Gedeputeerde Staten, krachtens art. 166 der provinciale wet, zoude vernietigen. Dat adres was gedagteekend 18 Januarij 1870. Het werd aan Gedeputeerde Staten van Gelderland gezonden om berigt en raad.

Intusschen was op 23 October door het Gemeentebestuur van Heteren eene wijziging van den legger vastgesteld, waarbij als onderhoudspligtigen van den Hemmenschen zandweg in die gemeente waren aangewezen de dorpspolderbesturen van Randwijk, Lakemond en Indoornik, onder bijvoeging, dat zij tot het gewoon onderhoud verplicht zijn, zoo als de weg vóór 1769 bestond.

Geen enkel bezwaarschrift, ook niet van Burgemeester en Wethouders van Hemmen, is tegen die wijziging van den legger bij Gedeputeerde Staten ingebragt. Dat Collegie heeft haar daarom op 22 Februarij jl. vastgesteld.

Hun daartoe strekkend besluit luidt als volgt:

„Voorgenomen een bij missive van Burgemeester en Wethouders van Heteren dd. 13 Januarij ll., n°. 28, in duplo met den legger A der wegen en de verder vereischte stukken ingezonden staat van wijziging van dien legger;

„Nader voorgenomen de na te melden, door het Gemeentebestuur teruggezonden adressen, gerigt aan Gedeputeerde Staten, houdende bezwaren tegen een vroegeren, thans door den bovengemelden vervangen staat van wijziging van den legger, voor zoover daarbij de onderhoudspligtigheid van den Hemmenschen zandweg niet was aangewezen, maar alleen was vermeld: „Wie nu daartoe verplicht is, is bij het Gemeentebestuur onbekend“, en wel

„1°. een adres van V. Baron de Constant Rebecque, grondeigenaar in den polder Indoornik, dd. 22 Januarij 1869, waarbij adressant te kennen geeft geen bezwaar te hebben tegen het beweren, dat op de polders van Indoornik, Lakemond en Randwijk de verplichting tot onderhoud van den bedoelden weg met grind *niet* kan gelegd worden, maar dat art. 231 der gemeentewet in deze van toepassing is, zoolang niet het tegendeel is bewezen, en het onderhoud van dien weg alzoo een gemeentelast zou zijn;

„2°. een adres van P. de Hartog, te Hemmen, dd. 22 Januarij 1869, waarbij wordt verzocht, dat op den legger omtrent den onderhoudspligt duidelijk worde vermeld, waarin ze bestaat en ten wiens laste ze komt, zóó dat het onderhoud voor altijd verzekerd worde;

„3°. een adres van A. Budding en zeven andere ingezetenen van Dodewaard dd. 30 Januarij 1869, waarbij verzocht wordt, dat de legger vermelde, wie onderhoudspligtig is;

„4°. een adres van R. van Ede en vier andere ingezetenen van Randwijk, Lakemond en Indoornik dd. 27 Januarij 1869, van dezelfde strekking als het sub 1°. genoemde adres;

„Mede voorgenomen:

„5°. de missive van Burgemeester en Wethouders van Wageningen dd. 18 Januarij 1869, n°. 61/58, houdende dezelfde bezwaren als bovenvermeld, met te-kennen-geving, dat de gemeente Heteren, volgens art. 231 der gemeentewet, indien er geene wettige verplichting tot onderhoud voor anderen bestaat, tot onderhoud verplicht zou zijn, omdat er noodzakelijkheid bestaat en het onderhoud thans door niemand geschiedt;

„Gehoord het uitgebragt rapport;

„Overwegende, dat in den thans ingezonden staat van wijziging ten aanzien van den Hemmenschen zandweg is vermeld, dat de dorpspolderbesturen van Randwijk, Lakemond en Indoornik tot het gewoon onderhoud verplicht zijn, zoo als dezelve vóór 1769 bestond;

„Overwegende, dat die staat ter inzage van de belanghebbenden heeft gelegen en daartegen ook van genoemde adressanten geene bezwaarschriften zijn ingekomen;

„Overwegende, dat evenmin bezwaarschriften zijn ingediend ten opzichte der twee overige wegen, op den staat voorkomende, zijnde de Lekskes veerdam en den Breeden weg;

„Gelet op dezerzijds besluiten van 26 Junij 1867, n°. 35, en het daarop betrekkelijk Koninklijk besluit van 26 April 1868, n°. 28;

„Mede gelet op het reglement der wegen enz. (*Provinciaal blad* n°. 103 van 1857);

„Is goedgevonden:

„1°. voorschreven staat van wijziging vast te stellen en daarvan aanteekening te maken in den legger A der wegen binnen de gemeente Heteren, tot het gemeentelijke provinciale archief behoorende;

„2°. onder terugzending van den gewijzigden legger A, aan Burgemeester en Wethouders van Heteren te doen opmerken, dat van de terug-ontvangst van den legger, ingevolge art. 17 van het reglement, openbare kennisgeving moet geschieden.”

De adressen tegen de eerst ontworpen wijziging van den legger, in dit besluit opgenoemd, zijn bij de stukken.

De adressant heeft daarop den 7 April jl. aan den Koning een adres ingediend, luidende als volgt:

„Geven met verschuldigten eerbied te kennen Burgemeester en Wethouders der gemeente Hemmen:

„dat heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland hun hebben medegedeeld bij besluit van 8 Maart ll., n°. 55, dat, blijkens missive van Zijne Excellentie den heer Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 4 Maart jl., n°. 181, 3de Afdeling, hun adres aan Uwe Majesteit dd. 18 Januarij 1870 beschouwd wordt als vervallen, daar aan het bezwaar van het Gemeentebestuur van Hemmen zoude te gemoet gekomen zijn door een naderen staat van wijziging van den legger A der wegen in de gemeente Heteren, vastgesteld door heeren Gedeputeerde Staten:

„dat dit echter in geen en deele het geval is, want dat nu, ingevolge zoo even bedoelde wijziging van den legger, de Hemmensche zandweg in de gemeente Heteren onderhouden zal worden, zoo als dat onderhoud bestond vóór 1769;

„dat, daargelaten of dit eene omschrijving is van de verpligting tot onde rhou, zoo als het reglement op de wegen enz. in de provincie Gelderland dit vordert, door deze wijziging geenszins het onderhoud van dezen grind- of zandweg wordt verzekerd;

„dat toch vóór 1769 die weg niet schijnt begrind of bezand geweest te zijn, en derhalve die weg, welke sedert eene eeuw bezand is, thans terug zal keeren tot een staat van kleiweg;

„eindelijk en bovenal, dat, naar ons bescheiden oordeel, om redenen, breeder in ons vorig adres uiteengezet, het reglement op de wegen enz. in deze provincie, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 8 December 1857, n°. 60, geene wijziging toelaat, zoo als thans door heeren Gedeputeerde Staten is vastgesteld bij hun besluit van 22 Februarij ll., n°. 52;

„Redenen waarom adressanten zich nogmaals eerbiedig wenden tot Uwe Majesteit, met verzoek, dat het Haar behagen moge eene beschikking te nemen op ons voorgaand adres dd. 18 Januarij 1870, en voorts het besluit van heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland dd. 22 Februarij 1870, n°. 52, houdende vaststelling van eene wijziging in den legger A der wegen binnen de gemeente Heteren, te vernietigen, met toepassing van art. 166 der provinciale wet.“

De Minister van Binnenlandsche Zaken, dit adres beschouwende als een beroep van laatstgenoemd besluit van Gedeputeerde Staten, heeft, na bekomen magtiging des Konings, de overweging van dat beroep bij deze Afdeeling van den Raad van State aanhangig gemaakt.

Gedeputeerde Staten hebben ten aanzien van dit in hunne handen gesteld adres o. a. het volgende doen opmerken:

„Adressanten vragen nu vernietiging van ons besluit met toepassing van art. 166 der provinciale wet. Zij blijven echter in gebreke aan te wijzen, dat ons besluit met de wetten of het algemeen belang strijdig zou zijn; en strijd met het provinciaal reglement, zoo die moest geacht worden hier te bestaan, kan, gelijk wij in onze vorige missive reeds opmerkten, geen grond tot vernietiging volgens de wet opleveren.

„Uwe Excellentie beschouwt echter het thans ingediend adres van het Gemeentebestuur van Hemmen als een beroep van ons aangehaald besluit.

„Bij het Koninklijk besluit van 29 Augustus 1866, n°. 53, betreffende het Angerlosche voetpad onder Didam, is beslist, dat de daarbij bedoelde adressanten niet binnen den termijn, door het provinciaal reglement voorgeschreven, hadden gereclameerd, en volgens art. 14 van dat reglement beroep op den Koning alleen openstaat van beslissingen van Gedeputeerde Staten, op de door belanghebbenden ingediende bezwaren genomen.

„In gelijken zin is beslist bij het Koninklijk besluit van 6 Mei 1868, n°. 49, betreffende hetzelfde voetpad.

„Zoo als nu in ons aangevallen besluit is vermeld, zijn tegen de wijziging van den legger van Heteren geene bezwaarschriften ingediend, ook niet door Burgemeester en Wethouders van Hemmen; en zij zullen dus, wanneer hun adres als het komen in hooger beroep moet worden beschouwd, evenzeer niet-ontvankelijk moeten worden verklaard.

„De in ons besluit vermelde adressen van andere personen, waarop bij gelegenheid van de vaststelling der bedoelde wijzigingen is beschikt, betroffen bezwaren tegen eene vervallen wijziging van den legger.“

Bij den Raad van State zijn ingekomen:

missives van de polderbesturen van Lakemond en Indoornik, meldende, dat de geërfden-dagen in die polders van oordeel zijn, dat hun nimmer de onderhoudslast van den Hemmenschen zandweg, voor zoover die in hunne polders ligt, kan opgelegd worden, daar zij nooit iets met dien weg hebben te maken gehad; dat het Gemeente-

bestuur van Heteren de geërfden tot het in stand houden van dien weg niet kan verplichten, maar hem zelf behoort te onderhouden. Het Bestuur van Indoornik voegt er bij, dat geërfden van dien polder zich houden aan hun besluit van 23 Mei 1861, in afschrift overgelegd; en

een schrijven van het Bestuur van den Dorpspolder van Randwijk, mededeelende, dat het bij besluit van den Geërfdendag gemagtigd is zich met extract uit de notulen van die vergadering tot den Koning te wenden met verzoek om vernietiging van bovenvermeld besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 22 Februarij jl.

De Afdeeling is nu geroepen de beslissing op het beroep van Burgemeester en Wethouders van Hemmen aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

Door den gemagtigde van het Gemeentebestuur van Hemmen, den heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, Advokaat te 's Gravenhage, wordt hoofdzakelijk het volgende gepleit:

De Hemmense zandweg is reeds een oude client van den Raad van State; en de heeren zullen zich nog goed herinneren het Koninklijk besluit van 26 April 1868.

Bij dat besluit werd vernietigd een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 26 Junij 1867 en gelast, dat de door Gedeputeerde Staten vastgestelde legger A der wegen in de gemeente Heteren zóó moest worden gewijzigd, dat de Heer van Hemmen van de verplichting tot onderhoud en begrinding van den Hemmenschen zandweg onder de gemeente Heteren werd ontheven.

Nadat alzoo in het hoogste ressort was beslist, dat de last van onderhoud, dien men zoo gaarne den Heer van Hemmen had opgelegd, niet op dezen rustte, deed men eenvoudig aan den weg niets meer. En vermits nu de Hemmense weg, die, voor zoover hij loopt over het territoir van Hemmen, door den Heer van Hemmen en zuidelijker door de burgerlijke gemeente wordt onderhouden, een allernoodzakelijkste communicatie-weg is voor de omliggende gemeenten, — beklaagde zich het Gemeentebestuur van Hemmen bij dat van Heteren over den slechten toestand van den weg in deze laatste gemeente. Dat geschiedde den 24 October 1869. Toen dit niet hielp, rigtte men zich tot Gedeputeerde Staten, den slechten toestand van den weg accuserende, met verzoek, dat de Gedeputeerde Staten, krachtens art. 22 van het reglement op de wegen, den weg zouden doen opnemen en maatregelen zouden bevelen tot zijne in-stand-houding en bruikbaarheid. Dat adres is van 13 November 1869. Gedeputeerde Staten rigtten zich tot het Gemeentebestuur van Heteren om informatie, welk Bestuur de volgende kostbare informatie verstrekke: dat wie ook al in het algemeen na het gevallen Koninklijk besluit tot onderhoud mogt verplicht zijn, zeker niemand gehouden was dien weg als grindweg te onderhouden, en dat men niet *geloofde*, dat de weg erger was dan andere kleiwegen. Het Gemeentebestuur maakte zich dus van de zaak af, door te *gelooven*, dat de weg niet erger was dan andere wegen; men vond het zelfs te veel moeite om den weg op te nemen, en men was van oordeel, dat de onderhoudspligtigheid in de lucht hing. En Gedeputeerde Staten? Zij gaven, na deze ingewonnen informatie, aan de adressanten het volgende antwoord op hunne klagt:

„Gezien het ingewonnen berigt van Burgemeester en Wethouders van Heteren enz.;

„Overwegende, dat gemeld Koninklijk besluit geen onderhoudspligtige heeft aangewezen in de plaats van hem, die bij dat Koninklijk besluit tot dat onderhoud niet verplicht is verklaard

„Overwegende, dat de toenmalige begrinding des wegs derhalve als eene vrijwillige daad moet aangemerkt worden, zonder eenige gevolgtrekking daaruit voor 't vervolg te kunnen afleiden; dat dan ook geene openbare magt kan gedwongen worden het onderhoud door middel van begrinding voort te zetten en alleen, aangezien die weg een erkende openbare weg is, de zorg voor de instandhouding, bruikbaarheid, vrijheid en veiligheid aan Burgemeester en Wethouders van Heteren, *zoover van hen af hangt*, opgedragen is;

„Gelet op art. 179, litt. *h*, der gemeentewet, — is besloten Burgemeester en Wethouders van Heteren op het vorenstaande indachtig te maken.”

Die beschikking draagt den datum van 24 November 1869, en van haar vraagt het Gemeentebestuur van Hemmen bij zijn request van 18 Januarij 1870 de vernietiging door den Koning volgens art. 166 der provinciale wet, op de gronden, in dat request aangeduid en die aanstonds nader zullen worden toegelicht.

Het is intusschen niet van belang ontbloomt, voor de juiste waardering onzer klagte, na te gaan de administratieve phase, die de Hemmensche zandweg onder Heteren sedert het vermelde Koninklijk besluit heeft doorloopen. Doet het tot dusverre aangevoerde reeds onderstellen, dat heeren Gedeputeerde Staten over de vernietiging van het besluit door den Koning eene gevoeligheid verrieden, die men bij zulk een Collegie niet zou hebben verwacht, — door de verdere toedragt der zaak wordt dat vermoeden niet weggenomen.

Het schijnt, dat men van oordeel is geweest, dat na het Koninklijk besluit, dat de afvoering van den heer van Hemmen (als onderhoudspligtige) van den legger beval, die legger nog eene wijziging, verder strekkende dan het Koninklijk besluit, behoefde.

Het Gemeentebestuur van Hemmen heeft althans in het najaar van 1868 eene wijziging van den legger ter visie gelegd, die voor kolom 18, eurius genoeg, het volgende inhield: „Bij Koninklijk besluit van 26 April 1868, n°. 28, zijn de eigenaren der Heerlijkheid Hemmen ontheven van het onderhoud en de begrinding met riviergrind van dezen weg. Wie nu daartoe verpligt is, is bij het Gemeentebestuur onbekend.”

Tegen die vreemdsoortige aanduiding van onderhoudspligtigheid, waardoor het vervallen van den openbaren weg officieel werd gesanctionneerd, kwamen natuurlijk een tal van bezwaarschriften in. Zij werden met den afgesloten legger aan Gedeputeerde Staten ingezonden; en dit Collegie, hoewel overigens, blijkens hun antwoord op ons adres, het door het Gemeentebestuur gehuldigde stelsel niet bijzonder vijandig, zagen toch zeer juist in, dat eene dergelijke inrigting van den legger er niet door kon. Wat werd nu evenwel gedaan? In plaats van ten aanzien van den afgesloten legger, met inachtneming van de daartegen gerigte bezwaarschriften, eene beslissing te nemen en dien legger, òf zoo als hij was afgesloten, vast te stellen, òf hem uit kracht van art. 14 van het reglement ambtshalve te wijzigen, sloegen Gedeputeerde Staten een meer huisselijken weg in en zonden den afgesloten legger nog eens naar Heteren terug, met last om eene andere en betere wijziging te ontwerpen. Het Gemeentebestuur voldeed aan dien bij het reglement niet bekenden last, ontwierp eene nieuwe wijziging, legde die wederom ter visie, sloot den legger weêr af, en zond hem wederom naar Gedeputeerde Staten met berigt, dat thans geene bezwaarschriften waren ingekomen. De bewuste kolom bevatte nu het volgende: „De dorps-polderbesturen Lakemond, Indoornik en Randwijk zijn tot het gewone onderhoud verpligt, zoover dezelve vóór 1769 bestond.” Zóó ingerigt werd nu de legger door Gedeputeerde Staten definitief gearresteerd. Er waren geene bezwaarschriften ingekomen, zeide men, en ambtshalve wijziging vond men onnoodig. Het eerste nu, het niet aanwezig zijn van bezwaarschriften, is niet zoo vreemd. De geïnteresseerden hebben natuurlijk van die zonderlinge tweede ter-visie-legging van den legger

hoegenaamd niets begrepen en daarentegen steeds gewacht op de kennisgeving der op hunne vroeger reeds ingediende bezwaren gevallen beslissing, zoo als die volgens art. 14 van het reglement ook ingewacht kon worden. Wat echter wel vreemd is, is, dat Gedeputeerde Staten geene de minste aanleiding vonden om in *deze* wijziging ambtshalve verandering te brengen. Of hadden Gedeputeerde Staten zelfden bij hun besluit van 26 Junij 1867 niet gezegd, dat in der tijd «aan een gedeelte van den weg, loopende tusschen Hemmen en den Rijn-bandijk, eene geheel andere rigting is gegeven, zoodat, onder anderen, de zoogenaamde meer westwaarts op den dijk uitloopende Ooyhuizensche straat onder Lakemond is verlaten en op eenigen afstand van dezelve een nieuwe weg door hen (de eigenaren van Hemmen) is aangelegd en begrind, door het westelijk gedeelte van *Randwijk*, *zonder dat ooit de geërfden van Randwijk daarin zijn gemoeid geworden?*» En hoe rijmt met die beschouwing de verplichting, aan den polder *Randwijk* opgelegd, om den weg te onderhouden en de volkomen adhaesie aan Gedeputeerde Staten ten aanzien van dien last? Hoe dit zij, het resultaat, dat men alzoo, twee jaren na de in deze gevallen Koninklijke beslissing, langs een administratieven kronkelweg heeft verkregen, komt hierop neêr: dat in het onderhoud van een openbaren weg, hoog noodig voor het dagelijksch verkeer, een weg, die eene eeuw lang is geweest een grindweg, — derwijze is voorzien, dat die weg nu zal worden onderhouden «*op de wijze van vóór 1768*» en wel door drie polderbesturen, die met dien onderhoudspligt zijn overrompeld!

Wat is er nu van onze requesten? Er zijn er *twéé*.

Bij het eerste, dat van 18 *Januarij* 1870, bestreden wij bij den Koning het besluit van Gedeputeerde Staten van 24 November 1869, genomen op ons verzoek, om maatregelen te bevelen tot onderhoud van den weg, en wel omdat Gedeputeerde Staten op deze motieven: 1°. dat de weg niet meer als grindweg behoefde te worden onderhouden; 2°. dat niemand meer tot onderhoud verplicht was, — weigerden aan ons verzoek te voldoen. Ik zeg *weigeren*; want waar wij vragen het nemen van maatregelen om het onderhoud des wegs te verzekeren, dáár staat een bloot indachtig maken van Burgemeester en Wethouders aan art. 179, litt. *h*, der gemeentewet, ook in verband met de voorafgaande beschouwingen, van het besluit gelijk aan eene formele weigering van ons verzoek. Die weigering nu, welke niet is los te maken van de overwegingen, die haar voorafgaan, is juist om die overwegingen in strijd met de wet.

Gedeputeerde Staten zijn van oordeel, dat, nu het Koninklijk besluit bepaald heeft, dat de Heer van Hemmen niet tot het onderhoud van den weg verplicht is, de weg ook niet meer als *grindweg* behoeft onderhouden te worden. Zij gaan dus uit van de zonderlinge redenering, dat de wijze van onderhoud eens openbaren wegs afhangt niet van den aard van dien weg zelve, maar van den persoon, die tot het onderhoud geroepen is! Omdat de Heer van Hemmen niet tot onderhoud verplicht is, zeggen zij, moet de vroegere begrinding, NB. honderd jaren geleden, beschouwd worden als eene vrijwillige daad en behoeft niemand dat voort te zetten. Op deze wijze redeneerende, zou men van een tal van openbare wegen kunnen bewijzen, dat zij in het geheel niet behoeven onderhouden te worden! Immers het zal al ligtelijk aangetoond kunnen worden, dat zulk een weg in vroeger tijden is aangelegd door iemand, die tot den aanleg volstrekt ongehouden was. Maar de weg in quaestie *is* grindweg; en Gedeputeerde Staten, die, volgens art. 21 van het reglement, moeten zorgen, dat de onderhoudspligtigen den weg *in stand houden*, mogen dus niet toelaten, dat de weg als grindweg vervalt. Dat laten vervallen van een openbaren kunstweg is in strijd met het reglement. Maar Gedeputeerde Staten zijn ook in strijd met het meergemeld Koninklijk besluit. Immers als ik mij niet vergis, was bij den weg in quaestie op de legger, die door dat Koninklijk besluit werd gewijzigd, in kolom «wijze van onderhoud» aangeteekend «*door begrinding*»; en nu is in de *wijze* van onderhoud door

het Koninklijk besluit geene verandering gebragt, zoodat na dat besluit *onherroepelijk* bleef vastgesteld, dat de weg, door wien dan ook, als grindweg moest worden onderhouden. Elke verandering, daarin gebragt door Gedeputeerde Staten, elk besluit strijdig met die beslissing is dus *per se* onwettig.

In de tweede plaats meenen Gedeputeerde Staten, dat, vermits het Koninklijk besluit wel heeft gezegd, dat de heer van Hemmen niet is onderhoudspligtig, maar niet heeft aangewezen, wie wèl tot het onderhoud is geroepen, nu niemand met dat onderhoud is belast. Doch dat kan niet zijn. Elke openbare weg heeft volgens den geest van het reglement een onderhoudspligtige; en indien geen andere aangewezen is als zoodanig, dan is de gemeente, waartoe de weg territoriaal behoort, tot het onderhoud verplicht. Zulks volgt uit art. 231 der gemeente-wet en datzelfde is ook het denkbeeld, waarvan art. 6 van het reglement uitgaat, als het van het onderhoud alternatief spreekt als een gemeente-last, dan wel verpligtig van anderen. — *In casu* en bij dezen weg moet buitendien het onderhoud geacht worden van de parochiën, die er in vroeger tijd zorg voor droegen, te zijn overgegaan op de burgerlijke gemeente, die voor die parochiën is in de plaats getreden. Zoo wordt dan ook, gelijk boven is opgemerkt, het zuidelijke deel van den weg door de burgerlijke gemeente, waartoe het behoort, onderhouden. Maar in elk geval de door het Koninklijk besluit definitief en onherroepelijk vastgestelde legger wijst geen onderhoudspligtige aan, en ergo is de gemeente onderhoudspligtig en niemand anders.

Het besluit alzoo van Gedeputeerde Staten van 24 November 1869 — en dat is onze conclusie — dat *virtualiter* een openbaren weg beschouwt als zonder onderhoudspligtige en zulk een weg als kunstweg laat vervallen, is in strijd met het reglement op de wegen in Gelderland, met het Koninklijk besluit van 26 April 1868, met art. 152 der provinciale wet en met het algemeen belang.

Daarom vroegen wij van den Koning de vernietiging van dat besluit op grond van art. 166 der provinciale wet.

Dat verzoek nu is in aard en strekking geheel verkeerd opgevat in eene tot het dossier behorende circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

1°. De Minister meent, dat wij zijn *appellanten*, doch wij zijn *requestranten*.

Wij doen, wat ieder belanghebbende doen mag; wij verzoeken den Koning, dat hij het hem krachtens art. 166 der provinciale wet toekomende regt van vernietiging uitoefene. En nu zou het weinig hoofsich zijn, als wij hier gingen onderzoeken, in hoeverre wij hier voor de afdeeling contentieux, voor u, Mijne Heeren, op onze plaats zijn; wij zijn *hier* uitgenoodigd en grijpen gaarne de ons aangeboden gelegenheid aan om voor u ons verzoek toe te lichten. Maar zooveel is zeker, dit alles, noch de beschouwing des Ministers kan onze *démarche* van aard doen veranderen: het blijkt uit onze requesten duidelijk, dat wij niet zijn appellanten, maar dat wij vragen vernietiging krachtens meergemeld art. 166 der provinciale wet, welk artikel woordelijk in ons verzoekschrift wordt aangehaald.

2°. De Minister is van oordeel, dat ons bezwaar oorspronkelijk daarin zou hebben bestaan, dat op den legger van Heteren geen onderhoudspligtige van den Hemmensen zandweg was aangeteekend. Maar ook dat is eene dwaling. Het is ons zelfs volmaakt onverschillig, of er op dien legger al dan niet iemand als onderhoudspligtige staat beschreven; ons bezwaar is, dat Gedeputeerde Staten weigeren en op onwettige motieven weigeren maatregelen te nemen, dat die weg behoorlijk worde onderhouden. De *weg* is het, maar niet de legger, die ons interesseert. En juist daarom springt het dan ook in het oog, hoe geheel verkeerd de onderstelling is, dat onze bezwaren zouden opgeheven zijn door de bij bovengenoemd besluit van 22 Februarij 1870 vastgestelde wijziging van den legger, volgens welke de legger nu inhoudt, dat de weg „op de wijze van vóór 1769“ zal worden onderhouden door de

dorpspolderbesturen Lakemond, Indoornik en Randwijk. Immers dat fraaije besluit :

a. laat den grindweg in quaestie, die eene eeuw heeft bestaan, als zoodanig eenvoudig vervallen;

b. formuleert de wijze van onderhoud, door naar de oudheid te verwijzen. Iedereen zal het met ons eens zijn, dat eene dergelijke formulering van de wijze van onderhoud in strijd is met de bedoeling van art. 9, al. 1, van het reglement, en nauwelijks kan ondersteld worden voortgekomen te zijn van een Collegie, dat het met het onderhoud van dien weg ernstig meent.

c. Het geheele besluit, de geheele wijziging en vaststelling van den legger is van het begin tot het einde onwettig. Geen van de drie polderbesturen behoeft den weg zelfs „op de wijze van vóór 1768“ te onderhouden, want de verplichting daartoe is hun op onwettige wijze opgelegd. Nadat het meergenoemd Koninklijk besluit van April 1868 was gevallen, was de legger onherroepelijk vastgesteld, en geene wijziging hoegenaamd van den legger, buiten en behalve de door dat Koninklijk besluit bevolene, kwam na dat besluit meer te pas. Het volgt uit artt. 15 en 16 van het reglement en is ook in dien zin beslist in het Koninklijk besluit van 10 October 1869, n°. 13 (voorkomende in de verzameling van BELINFANTE, deel IX, bl. 284, en bij BOOGAARD, Vde vervolg, pag. 127), dat eene latere wijziging van den eens vastgestelden legger door Gedeputeerde Staten slechts is toegestaan ingeval van aanleg van nieuwe, verlegging of veranderde bestemming van bestaande wegen. Geen van die gevallen is *in casu* aanwezig, en alles wat dus met den legger *meer* is geschied dan was bevolen bij het Koninklijk besluit van 10 April 1868, is onwettig.

En omdat dat alles zoo is, daarom hebben wij bij ons tweede request, de dato 7 April 1870, wederom krachtens art. 166 der provinciale wet, ook de vernietiging gevraagd van het besluit van Gedeputeerde Staten van 22 Februarij 1870, hetwelk eene verboden wijziging in een vastgestelden legger invoerde. Dat verzoek kan men niet ecarteren met eene exceptie van niet-ontvankelijkheid, ontleend aan het feit, dat wij niet op de wijze, bij het reglement voorzien, vroeger bij het Gemeentebestuur en bij Gedeputeerde Staten onze bezwaren hebben ingediend tegen den geprojecteerden legger. Al hebben toch Gedeputeerde Staten goedgevonden, bij gelegenheid van eene bij het reglement totaal onbekende en verboden wijziging van den legger, de vormen van ter-visie-legging etc. (daargelaten de zonderlinge terugzending van den afgesloten legger aan het Gemeentebestuur met last om het werk over te maken) na te bootsen, die bij het reglement zijn voorgeschreven voor geoorloofde wijzigingen, — dan zijn wij nog niet gehouden om evenzeer de vormen van dat reglement te imiteren. Maar al ware zulks ook anders, dan zoude men ons de niet-ontvankelijkheid nog alleen dan kunnen tegenwerpen, als wij appellanten waren, doch wij herhalen het, wij zijn geen appellanten, maar requestanten; wij vragen vernietiging zoowel van het besluit van 24 November 1869 als van 22 Februarij 1870, op grond van art. 166 der provinciale wet.

En deze vernietiging is hoogst noodzakelijk. Beide besluiten vertoonen, zoo als boven reeds is opgemerkt, de niet onduidelijke sporen van eene kleingeestige reactie tegen eene Koninklijke beslissing. Op zich zelf zou dat vrij onschadelijk zijn; maar zoodra het publiek van zulke handeling de dupe wordt, zoo als hier, waar een voor het dagelijksch verkeer eener beduidende landstreek onmisbare communicatie-weg zoo doende allengs in verval raakt, onbruikbaar en gevaarlijk wordt, — dáár doet zich niet alleen het nut gevoelen eener bepaling als die van art. 166 der provinciale wet, maar dáár dient ook het wapen, aan die hoogste administratieve autoriteit gegeven, met kracht te worden gehanteerd.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

V. *het beroep van den Raad der gemeente Winterswijk van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij de goedkeuring is geweigerd aan het raadsbesluit tot het aangaan eener geldleening.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: *Mijne Heeren!* De Gemeenteraad van Winterswijk, provincie Gelderland, besloot op 21 Maart jl. tot het aangaan eener overeenkomst met de Maatschappij voor gemeente-crediet, waarbij die maatschappij zich zou verbinden om aan de gemeente te leenen eene som van *f* 30,000, onder voorwaarde, dat gedurende een tijdvak van 68 jaren aan de maatschappij eene rente zou worden betaald van 5 ten honderd 's jaars, waardoor na verloop van dien tijd de schuld geheel zou gedelgd zijn. Dit besluit werd ter goedkeuring opgezonden aan Gedeputeerde Staten. Die Staten hebben, blijkens hun besluit van 5 April daaraanvolgende, de verlangde goedkeuring niet verleend, op grond, dat aan het sluiten eener geldleening van *f* 30,000, zelfs tegen eene jaarlijksche rente van 5 ten honderd en met eene jaarlijksche aflossing van minstens *f* 500, de voorkeur moet worden gegeven boven het plan van geldleening, hiervoor vermeld, bij de Maatschappij van gemeente-crediet, omdat de termijn van 68 jaren, gedurende welken de gemeente met aflossing zou bezwaard blijven, veel te lang is; dat toch bij het aangaan eener geldleening op de gewone wijze en bij het voorbehoud van aflossing van meer dan *f* 500 per jaar, waardoor, naar mate het jaarlijksch bedrag der rente afneemt, dat der jaarlijksche aflossing kan toenemen, — de gemeente meer bevoordeeld is dan door het aangaan der bedoelde leening bij de maatschappij, die geen gelegenheid openstelt tot bespoedigde schulddelging.

Gedeputeerde Staten gaven daarom den Raad in overweging om eene geldleening aan te gaan tegen hoogstens 5 pct. in het jaar en onder bepaling, dat de jaarlijksche aflossing in de eerste tien jaren *f* 500 en na verloop van dien termijn *f* 1000 zou bedragen; en om, wanneer die geldleening mogt mislukken bij de Maatschappij voor gemeente-crediet, onderzoek te doen naar het bedrag der jaarlijks te betalen som, waardoor na verloop van dertig of veertig jaren de geheele schuld zoude zijn afgelost; en dat zij Gedeputeerde Staten in dat geval eene duidelijke omschrijving van den uitslag van gezegd onderzoek zouden inwachten.

Op den 19 April jl. deelde de Burgemeester van Winterswijk den Gemeenteraad aldaar mede, dat hij van de Directie der Maatschappij voor gemeente-crediet had vernomen, dat die maatschappij geen geld kon leenen met verbindtenis om binnen 68 jaren de schuld te delgen, dan tegen verpligting van de gemeente om gedurende dien tijd 5 pct. 's jaars te betalen van het geleende geld en voor 5 pct. van het geheele kapitaal aandeel te nemen in de maatschappij.

De Raad heeft toen besloten, op grond: 1°. dat die leening voor de gemeente voordeelijker zou zijn dan die, door Gedeputeerde Staten voorgesteld; 2°. dat het tijdvak van 68 jaren, met het oog op het doel, waarvoor men het geld leent, niet te lang is, aangezien van de hogere burgerschool het toekomstig geslacht het volle genot zal hebben, hetgeen met het thans levend geslacht het geval niet is, en het onbillijk zoude zijn dit laatste geheel de kosten der oprigting van eene hogere burgerschool te doen dragen; 3°. dat de gemeente nog met eene schuld van ongeveer *f* 13,000, onder verpligting van aflossing, bezwaard is, en aan die aflossing in de eerste plaats de beschikbare gelden moeten worden gewijd, — bij de maatschappij eene geldleening te sluiten op de hiervoor vermelde voorwaarden ten bedrage van *f* 31,500, waarvan *f* 30,000 zullen strekken tot dekking der kosten van de hogere burgerschool, het veranderen van eenige en het vernieuwen van één schoolgebouw

voor het lager onderwijs, alsmede voor het verbeteren der gemeente-dorpstraat, en de resterende *f* 1500 zullen worden besteed om deel te nemen in de Maatschappij voor gemeente-crediet.

Gedeputeerde Staten hebben, bij dispositie van 26 April jl., aan den Raad hunne bedenkingen tegen dat besluit medegedeeld, te kennen gevende, dat, indien enkel de kosten van opbouw en inrigting van een lokaal voor de hoogere burgerschool ten laste kwamen van de gemeente Winterswijk, maar die van onderhoud, herstelling en vernieuwing ten laste van het Rijk, er grond kon zijn om eene geldleening tot het daarvoor vereischte bedrag bij de maatschappij goed te keuren, omdat de gemeente daardoor op die wijze zou komen in het bezit eener zaak van duurzamen aard, voor welke voortdurend bestaan geene meerdere opoffering van de gemeente zou worden gevorderd, en tegenover de jaarlijksche uitkeering of betaling der rente altijd het genot der zaak zou overstaan; dat dit echter het geval niet is, voor zooveel betreft het kapitaal, benooidigd voor het veranderen en het vernieuwen van schoolgebouwen voor het lager onderwijs en het verbeteren der gemeente-dorpstraat, daar het toch niet denkbaar is, dat die werken 68 jaren zouden kunnen blijven bestaan zonder geheele of gedeeltelijke vernieuwing of belangrijke herstelling, zoodat het toekomstig geslacht niet enkel belast zou worden met de kosten van eersten aanleg, maar ook met die van belangrijke vernieuwing.

Gedeputeerde Staten verklaarden zich niet onbereid om, ingeval het Rijk op zich nam de kosten voor het onderhoud, vernieuwing en herstelling, bijaldien later noodig, van de lokalen voor de hoogere burgerschool, alsdan goedkeuring te verleen tot het aangaan bij de maatschappij eener geldleening tot het benooidigde bedrag voor de oprigting van het schoollokaal; en dat zij ook bereid zouden zijn eene geldleening tot het benooidigde bedrag voor de overige werken goed te keuren, mits die goedkeuring werd aangegaan op de gewone wijze en afgelost in hoogstens dertig jaren.

De Raad der gemeente Winterswijk heeft op den 5 Mei jl. besloten om, op de gronden, vermeld in zijn besluit van 19 April jl., van de beschikking van Gedeputeerde Staten bij den Koning te komen in beroep, met het verzoek, dat hun besluit, houdende het plan van geldleening bij de maatschappij, alsnog door den Koning zal worden goedgekeurd.

Gedeputeerde Staten, in wier handen dit adres is gesteld ten fine van consideratiën en advies, hebben, blijkens hun ambtsberigt van 24 Mei jl., de gronden voor hunne beschikkingen op nieuw duidelijk uiteengezet en verklaard daarbij te volharden.

Deze zijn de daadzaken in dit geschil van bestuur, hetwelk, krachtens magtiging des Konings, den 9 Junij ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt en waaromtrent thans een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit zal dienen te worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Negentiende vergadering.

Vergadering van Woensdag, 10 Augustus 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Regenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. K. A. Meeussen,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 25 Julij ll., n°. 7, houdende beschikking op *het beroep van A. Traxel c. s., ingezetenen van Kerkwijk en Bruchem, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland tot wijziging van den legger B der wegen enz. in de gemeente Kerkwijk* (zie het verslag over deze zaak op blz. 109—111).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van A. Traxel c. s., ingezetenen van Kerkwijk en Bruchem, daarbij in beroep komende van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 3 Augustus 1869, n°. 25, tot wijziging van den legger B der wegen enz. in de gemeente Kerkwijk;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 22 Junij 1870, n°. 7;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 Julij 1870, n°. 232, 3de Afdeeling;

Overwegende, dat op den legger B der wegen enz. in de gemeente Kerkwijk, zoo als die is opgemaakt door Burgemeester en Wethouders den 3 October 1859 en vastgesteld door Gedeputeerde Staten den 15 Mei 1860, als tot openbare dienst bestemd voorkomt een voetpad, loopende van Kerkwijk tot aan de Delwijnensche kade, met de aantekening, dat in het onderhoud van dit pad wordt voorzien door den polder; dat in het jaar 1868 eenige ingezetenen van Kerkwijk zich hebben gewend

tot den Gemeenteraad, te kennen gevende, dat het gedeelte van dat voetpad, loopende van den noordoostelijken hoek van het erf, kadastraal bekend sectie C, n°. 175, tot aan den Walderweg, aan de openbare dienst zou kunnen worden onttrokken, daar de Achtersteeg door de zorg van het Polderbestuur was begrind en in goeden staat gebragt; dat de Gemeenteraad over dit adres heeft beraadslaagd in eene vergadering, waar op dat oogenblik niet tegenwoordig waren de twee raadsleden, die konden gerekend worden persoonlijk een regtstreeksch belang te hebben bij de opheffing van het voetpad, en met algemeene stemmen heeft besloten, dat het gedeelte van dat voetpad, van den noordoostelijken hoek van sectie C, n°. 175, tot aan de westzijde van sectie C, n°. 163, langs de zuidzijde van sectie C, n°. 159, en de Achtersteeg tot aan den Walderweg, van den legger kon vervallen; dat hiervan, krachtens art. 16 van het reglement op de wegen, berigt is gezonden aan Gedeputeerde Staten, die bij hun bovenvermeld besluit de wijziging hebben goedgekeurd en vastgesteld, nadat de legger, ter voldoening aan de bestaande bepalingen, ter visie had gelegen; dat de adressanten van Ons de vernietiging van dit besluit van Gedeputeerde Staten hebben verzocht, bewerende: 1°. dat het voetpad buiten beschikking van den Raad is en in de magt van den polder, die het sedert 1834 heeft onderhouden en het in eigendom bezit; 2°. dat het eene groote verkorting daarstelt; 3°. dat het altijd zonder gevaar te gebruiken is, hoog gelegen en daardoor zelfs in natte tijden droog en goed onderhouden; 4°. dat het de geschiktste weg voor de kerk- en schoolgangers is, en daarvoor sedert onheugelijke tijden wordt gebruikt; 5°. dat de weg, in de plaats van het voetpad aangewezen, zeer ongeschikt is, zeer gevaarlijk bij het ontmoeten van voertuigen, zeer onzindelijk, niet altijd watervrij en slecht onderhouden bij nat weder; 6°. dat er geene reden is om dit veelvuldig gebruikt voetpad op te heffen, dan alleen om de eigenaren, wier landen daarmede bezwaard zijn, van dien last te ontheffen; dat dit geschil alleen loopt over de vraag, of een gedeelte van een voetpad teregt aan de openbare dienst onttrokken is, en dat daarop geen invloed kan uitoefenen de vraag, wie eigenaar is van het pad of wie het pad moet onderhouden; dat daarenboven de geërfden in den polder met 28 van de 31 uitgebragte stemmen hebben uitgemaakt, dat het behoud van het gedeelte voetpad in quaestie in het belang van den polder niet noodig is; dat de omstandigheid, dat de Gemeenteraad, die geacht moet worden met de localiteit en de behoeften der ingezetenen bekend te zijn, eenparig van oordeel is geweest, dat het behoud van het gedeelte voetpad voor de openbare dienst niet noodig is, reeds op zich zelve bewijst, dat de beweringen van adressanten omtrent het onmisbare daarvan ongegrond zijn; dat ook het ingesteld onderzoek voldoende bewijzen heeft opgeleverd, dat het oordeel van den Gemeenteraad juist is; dat toch gebleken is, dat het bewuste gedeelte van het voetpad niet noemenswaardig korter is dan de Achtersteeg tusschen dezelfde punten; dat die Achtersteeg, die op een afstand van weinige meters evenwijdig met het bedoelde gedeelte voetpad loopt, thans is een goed onderhouden grindweg van genoegzame breedte, die ten allen tijde een betere, zindelijker en veiliger weg zal zijn dan het bezand voetpad, dat loopt over bouwlanden en door boomgaarden, waar het vee geweid wordt; dat dus Gedeputeerde Staten wel en teregt hebben beslist, dat de legger in den voorgestelden zin kon worden gewijzigd;

Gezien het reglement op de wegen, voetpaden, straten en stegen in de provincie Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 8 December 1857, n°. 60 (*Provinciaal blad* n°. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van het bovengenoemd besluit van Gedeputeerde Staten, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van de

besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 25 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 26 Julij ll., n°. 12, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Alphen en Aarlanderveen over het domicilie van onderstand van Martinus Visier* (zie het verslag over deze zaak op blz. 183—186).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken, betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Alphen en Aarlanderveen over het domicilie van onderstand van Martinus Visier;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 13 Julij 1870, n°. 26;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 22 Julij 1870, n°. 257, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat de behoeftige, zoowel vroeger als thans, steeds heeft opgegeven geboren te zijn te Aarlanderveen, waar zijn vader als ketellapper was gevestigd, en dat hij meent wel te weten, dat op de plaats, waar de woning zijns vaders te Aarlanderveen heeft gestaan, thans een apotheker is gevestigd;

dat, volgens aantekening van het doopboek der Roomsche-Katholieke kerk te Aarlanderveen, de behoeftige den 19 April 1794 in de kerk aldaar is gedoopt;

dat hij dus geacht moet worden dáár geboren te zijn, indien het tegendeel niet blijkt;

dat het Gemeentebestuur van Aarlanderveen als bewijs voor het tegendeel aanvoert, dat in het doopboek der Roomsche-Katholieke kerk te Aarlanderveen, onder welke destijds ook de dorpen Alphen en Oudshoorn behoorden, boven die aantekening van den doop des behoeftigen geschreven staat: Alphen, als aanwijzing, dat de ouders van het gedoopte kind in dat dorp woonachtig waren;

dat, aangenomen dat werkelijk dit de bedoeling van den bijgevoegden naam Alphen is, daarbij niet mag worden uit het oog verloren, dat de buurt aan de zogenaaemde Lage zijde van den Rijn, over Alphen, tusschen de Aarbrug en de Goudsche Sluis, hoezeer tot het gebied van Aarlanderveen behoorende, niet alleen thans, maar bepaaldelijk ook in de vorige eeuw gewoonlijk onder den naam van Alphen werd begrepen; dat die buurt in 1791, toen Alphen kerkelijk van Aarlanderveen werd gescheiden en eene eigen Roomsche-Katholieke kerk kreeg, kerkelijk bij Alphen werd gevoegd en daartoe is blijven behoreen;

dat dus onder den naam Alphen, door den Pastoor bij de vermelding van den doop gevoegd, ook de voormelde buurt bedoeld kan zijn;

dat dit bij dit geschil vooral in aanmerking komt, omdat, volgens de door Aarlanderveen niet weersproken verklaring van het Gemeentebestuur van Alphen, in laatstgenoemde gemeente nooit een apotheker is geweest; maar juist in de bovengemelde buurt, tusschen de Aarbrug en de Goudsche sluis gelegen, die burgerlijk onder Aarlanderveen behoort, sedert onheugelijke jaren eene apotheek bestaat, zoodat de woning van den vader des behoeftigen, volgens zijne aanduiding, in die buurt zou moeten zijn geweest;

dat het Gemeentebestuur van Aarlanderveen in 1838, toen omtrent de juiste plaats van de geboorte des behoeftigen nog door verklaringen van tijdgenooten inlichtingen en welligt zekerheid konden worden verkreuen, het feit, dat hij te Aarlanderveen is geboren, heeft aangenomen en op dien grond zijne armlastigheid aldaar heeft erkend, zoo als het sedert dien tijd steeds in de kosten van zijne verpleging heeft voorzien;

dat, onder deze omstandigheden, de bloote vermelding van den naam Alpheu, boven de aantekening van den doop des behoeftigen, in het doopboek der Roomsch-Katholijke kerk te Aarlanderveen, ook in 1838 reeds bekend, niet kan gelden als overtuigend bewijs, dat de behoeftige geboren is in de burgerlijke gemeente Alphen;

dat dus het tegenbewijs, in het 7de lid van art. 28 der wet op het armbestuur bedoeld, niet is geleverd;

Gezien de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te beslissen, dat Aarlanderveen is het domicilie van onderstand van Martinus Visier.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 26 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

3°. van den 30 Julij ll., n°. 24, houdende beschikking op het beroep van *W. F. van Boudwijk Bastiaanse*, genees-, heel- en verloskundige te Montfoort, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht, houdende bevestiging van een raadsbesluit der gemeente Montfoort, waarbij is beslist, dat hij door het aannemen der betrekking van geneeskundige, belast met de doodschouw in die gemeente, heeft opgehouden lid van den Raad te dier plaatse te zijn (zie het verslag over deze zaak op blz. 205—210).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het verzoek van W. F. van Bouwdijk Bastiaanse, genees-, heel- en verloskundige te Montfoort, bij Ons in beroep komende van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Utrecht, houdende bevestiging van het besluit van den Gemeenteraad te Montfoort, waarbij beslist is, dat de adressant door het aannemen der betrekking van geneeskundige, belast met de doodschouw in die gemeente, heeft opgehouden lid van dien Raad te zijn;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 16 Julij 1870, n°. 43;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 27 Julij 1870, l. A., 2de Afdeeling;

Overwegende, in de eerste plaats, wat betreft het beweren, als zoude de adressant niet-ontvankelijk zijn in zijn beroep, omdat de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Utrecht zoude zijn van den 14 April, terwijl het beroep gedagteekend is 30 April en op den 2 Mei bij Ons Kabinet is ingekomen, zoodat het niet zoude zijn ingesteld binnen den termijn van veertien dagen, bij art. 36 der gemeentewet bepaald, — dat inderdaad het afschrift van bovengemelde uitspraak, aan den Raad der gemeente Montfoort toegezonden, de dagteekening draagt van 14 April jl.; dat echter dezelfde uitspraak in het exemplaar, aan den adressant uitgereikt, hoewel op den kant daarvan verwezen wordt naar de notulen van 14 April, gedagteekend is: Utrecht den 19 April 1870; terwijl aan Onzen Raad van State een ander exemplaar van die uitspraak is toegezonden, hetwelk, zonder gelijke verwijzing, de dagteekening van 19 April draagt en ook in het begeleidend schrijven van Gedeputeerde Staten die uitspraak genoemd wordt: een besluit van hun Collegie van 19 April jl., n°. 27; dat dus bepaaldelijk tegenover dezen adressant geen andere dag als de aanvang van den door de wet bepaalden termijn van veertien dagen kan worden aangenomen dan die, welke op het aan hem uitgereikte afschrift der uitspraak als hare dagteekening voorkomt, dat is 19 April, en dat alzoo het beroep door hem tijdig is ingesteld;

Voorts wat de feiten betreft: dat de adressant op 13 Augustus 1869 in handen van den Burgemeester den eed heeft afgelegd als geneeskundige, tot het verrigten der doodschouw, door Burgemeester en Wethouders van Montfoort aangewezen; dat hij destijds was lid van den Raad dier gemeente, maar, volgens den rooster, op den eersten Dingsdag van September van genoemd jaar moest afreden; dat hij intusschen bij de gewone verkiezing van Julij op nieuw tot lid van den Raad was verkozen; dat de Gemeenteraad op 17 Augustus, na onderzoek zijner geloofsbrieven, tot zijne toelating heeft besloten en hij, op 7 September jl., als nieuwbenoemd raadslid de gevorderde eeden heeft afgelegd en zitting heeft genomen; dat daarop eerst in Maart van dit jaar, nadat de adressant zijn ontslag voor de in het vervolg voorkomende lijkschouwingen had genomen, Burgemeester en Wethouders hem hebben gewaarschuwd, dat hij, naar hun oordeel, door het aannemen van de opdracht der doodschouw, had opgehouden lid van den Raad te zijn en zij mitsdien eene nieuwe keuze zouden bevelen; dat eindelijk zijne bezwaren hertegen, zoowel door den Gemeenteraad als door Gedeputeerde Staten, zijn afgewezen;

dat, daargelaten de vraag, of de adressant, door de bovenbedoelde aanwijzing op 13 Augustus jl. aan te nemen, ophield lid van den Raad te zijn, hij in allen gevalle na die aanneming op nieuw als lid van den Raad is toegelaten;

dat de vraag, of de tot het verrigten der doodschouw aangewezenen gelijktijdig lid van den Raad kan zijn, bij het onderzoek en de beslissing omtrent zijne geloofs-

briefven, die na 13 Augustus jl. hebben plaats gehad, in overweging had moeten zijn genomen, maar dat, nu dit niet is geschied, daarop niet kan worden teruggekomen;

dat art. 25 der gemeentewet uitsluitend geldt voor het geval, dat iemand, reeds lid van den Raad zijnde, dus na zijne toelating, een der in art. 19 vermelde vereischten verliest of eene der in art. 23 uitgeslotene betrekkingen aanneemt, in welk laatste geval hij door het feit der aanneming onmiddellijk ophoudt raadslid te zijn; maar dat dit artikel niet toepasselijk is voor het geval, dat na de toelating van een raadslid blijken mogt, dat hij reeds vóór zijne toelating een der vereischten om toegelaten te kunnen worden miste, of eene met het lidmaatschap van den Raad onverenigbare betrekking had aangenomen, zoodat de toelating ten onregte zou zijn geschied;

dat dus hier, waar de aanneming der taak, die beweerd wordt met het lidmaatschap van den Raad onverenigbaar te zijn, vóór de toelating van den adressant als raadslid heeft plaats gehad, het geval, bedoeld bij art. 25 der gemeentewet, niet aanwezig is, en mitsdien dat artikel verkeerd is toegepast;

Gezien artt. 25 en 36 der wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van de uitspraak van Gedeputeerde Staten, hierboven vermeld, en van het besluit van den Gemeenteraad van Montfoort van 29 Maart jl., te beslissen, dat de adressant om de beweerde reden niet heeft opgehouden lid van den Gemeenteraad te zijn, en dat er dus daarom geene termen zijn eene nieuwe keuze te bevelen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 30 Julij 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

DE WEERT, L. D.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van T. Verbaas, molenaar te Puttershoek, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij vergunning is verleend tot het stichten van een gemeenschappelijk stoomgemaal in die gemeente ten dienste van het waterschap Mijnsheerenland van Moerkerken.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! De Ingelanden van het waterschap Mijnsheerenland van Moerkerken, van den St. Anthonypolder, het Monnikenland, het Oude land van Puttershoek en Maasdam, Nieuw-Bonaventura, het Nieuwe land van Puttershoek en van den Mijlpolder hebben besloten een stoomgemaal op te rigten achter de twee sluizen van den polder Nieuw-Bonaventura te Puttershoek, op de perceelen kadaster sectie B, n°. 324 en 232. Zij hebben daartoe de vergunning gevraagd van Gedeputeerde Staten van Zuidholland.

Bij het verhoor *de commodo et incommodo* zijn daartegen door den adressant ingebracht de volgende bezwaren: dat hij, als eigenaar van den steenen windkorenmolen en het erf, staande en liggende te Puttershoek, aan den dijk van Nieuw-Bonaventura, benevens van huis, schuur, erf en tuin, sectie B, n°s 233, 234, 235, 544 en 546, daarvoor sedert onheugelijke jaren heeft betaald windgeld of cijns aan de heerlijkheid van Puttershoek, ter somma van f 18, benevens recognitie aan den dijk, ad f 3; dat alzoo het bouwen in zijne nabijheid hem belemmert in de uitoefening van zijn bedrijf, in strijd is met zijne regten en met die van den eigenaar der heerlijkheid; dat dit te meer bevestigd wordt, doordien zijn molen, gelegen bij het dorp, bestaat in een grondmolen; dat de te bouwen stoomwatermolen, uit den aard der zaak, aan en op den dijk moet gebouwd worden en verre boven de kruin verheven zal zijn met een grooten hoogen schoorsteen, benevens vrij aanzienlijke gebouwen, tot woning en magazijn; dat de geringe afstand tusschen het stoomgemaal en zijn' molen ten gevolge moet hebben, dat de wind wordt opgevangen of verminderd, in strijd met zijne regten, waarvoor hij en zijne voorgangers, volgens oude bescheiden, cijns of windgeld betaalde; dat het algemeen bekend is, dat een stoomgemaal roet in den omtrek verspreidt, vooral bij het afblazen van den schoorsteen, iets dat voor een korenmolen verderfelijk te noemen is; dat er geen grond bestaat en nog veel minder regt om den bestaanden toestand te verergeren, en hij, als eigenaar van den molen, zich ten sterkste moet verzetten tegen het plaatsen van een gebouw, dat de hoogte van zijn molen kan bereiken; dat dit te meer geldt, nu het eene geheel nieuwe en gecombineerde zaak van verschillende polders betreft en het stoomgemaal, volgens ingewonnen informatiën, ook in de naburige gemeente 's Gravendeel kan geplaatst worden, waar de waterstand der buitenrivier zelfs lager en voor de uitloozing geschikter is; dat men, zonder krenking van regten en zonder bedekte onteigening van eens anders bedrijf, op eene andere plaats het gebouw kan plaatsnemen, als wanneer eigene belangen niet ten koste van anderen benadeeld worden; dat alzoo het gemeenschappelijk stoomgemaal te 's Gravendeel kan geplaatst worden en, zoo daartoe niet besloten mogt worden, men verplicht is de regten van den bestaanden korenmolen te eerbiedigen, hem den wind niet te ontnemen of hem, door onteigening, den wind zoodanig te vergoeden, dat de bestaande molen in eenen tot de noodige hoogte opgetrokken molen kunne worden veranderd; dat hij zich alzoo verzet tegen het gevraagde verlot tot bouwning, op grond zijner regten en als in strijd met de wet op de onteigening. Waartegen door de verzoekers der vergunning is aangevoerd: a. dat de gebouwen binnens'dijks, op een afstand van ongeveer 16 meters uit de binnenkruinlijn des dijks, komen te staan; b. dat de 't naast bij den molen komende zijmuur van het gebouw nog ongeveer 70 meters van den molen verwijderd blijft; c. dat de muren van het gebouw niet hooger dan 3.80 à 4.00 meters boven de dijkkruin komen en de nok van het hoogste gebouw slechts 8.50 meters boven de genoemde kruinlijn komt; d. dat de plaats, waar men dit gebouw wenscht te stichten, onmiddellijk grenst aan reeds bestaande gebouwen, welker hoogte veel aanzienlijker is en alzoo hooger boven de dijkskruin is verheven; e. dat het verspreiden van roet uit den schoorsteen, die tot zulk eene hoogte wordt opgetrokken, alleen denkbeeldig is, aangezien de ondervinding bewezen heeft, dat zulks zeer gering te achten is. Op boven aangegeven gronden meenen de adressanten, dat de bezwaren ongegrond zijn en dat de stichting van het gevraagde gebouw in het minste niet den wind zal opvangen, maar dat de nu reeds bestaande dat veel eer doen.

Burgemeester en Wethouders gaven als hun advies te kennen, dat de bezwaren van den comparant gebaseerd zijn op de valsche veronderstelling, dat het stoomgemaal aan en op den dijk zoude daargesteld worden, komende die bezwaren, daar dit het geval niet is, daardoor van zelve te vervallen.

Adressant heeft nader zijne bezwaren ook aan Gedeputeerde Staten doen kennen.

Deze hebben het advies ingewonnen van den Hoofd-Ingenieur. In diens berigt wordt, met overlegging van eene situatietekening, medegedeeld, dat de afstand tusschen het machinegebouw en den molen zal bedragen ongeveer 70 meters; dat een ander nabijstaand gebouw ongeveer dezelfde hoogte heeft, die aan het machinegebouw zal worden gegeven. Hij acht het beweren van de zijde van Ingelanden, dat laatstgenoemd gebouw in het minst niet den wind zal opvangen, maar de reeds bestaande dit veeleer doen, niet volkomen juist, omdat het machinegebouw digter bij den molen komt; maar hij is van oordeel, dat de benadeeling, die de molenaar zal kunnen ondervinden, uiterst gering zal zijn, hoogst moeilijk onder cijfers te brengen, en geen voldoende grond oplevert om de gevraagde vergunning te weigeren.

Gedeputeerde Staten hebben daarop, 29 Maart jl., die vergunning verleend, en aan den adressant te kennen gegeven, dat zij in de door hem geopperde bezwaren geene termen hebben gevonden om de vergunning te weigeren, doch dat het hem vrij blijft die bezwaren in regten te doen gelden.

Eene nadere poging van adressant om door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten eenige tegemoetkoming te verkrijgen, ten einde in staat gesteld te worden zijn molen te doen optrekken tot boven de gebouwen, voor het stoomgemaal benodigd, bleef vruchteloos.

Thans heeft adressant zich tot Zijne Majesteit gerigt. Na den Koning met zijne bezwaren bekend gemaakt te hebben, verzoekt hij in deze teregtgeholpen te worden of in staat gesteld om zich schadeloos te stellen, er bijvoegende: „ware ik zelf bij magte de kosten tot optrekking te dragen, ik zou genoodzaakt zijn uit eigen middelen daartoe over te gaan; maar nu moet ik de toekomst, indien het noodlot zulks wil, bij weder-afwijzing met angst te gemoet zien.”

Berigtende op dit in hunne handen gesteld adres, doen Gedeputeerde Staten opmerken: de adressant is steeds uitgegaan van de meening, dat hij, door het betalen van een regt van f 18 aan den Heer van Puttershoek, regt heeft verkregen op een' onbelemmerden windvang. Op dien grond heeft hij zelfs gevergd, dat het stoomgemaal niet te Puttershoek, maar te 's Gravendeel zou worden geplaatst, aangezien, zoo daartoe niet mogt worden overgegaan, „men verplicht is de regten van den bestaanden korenmolen te eerbiedigen, hem den wind niet te ontnemen of hem, door onteigening, den wind zoodanig te vergoeden, dat de bestaande molen in eenen tot de noodige hoogte opgetrokken molen kunne worden veranderd.”

Volgens zijne latere adressen schijnt adressant hiermede bedoeld te hebben, of dat de geheele molen zou worden onteigend, of wel dat hij eene geldelijke schadeloosstelling zou ontvangen, waardoor hij den molen zou kunnen optrekken ter zoodanige hoogte, dat hij werd gevrijwaard tegen de nadeelige gevolgen, die hij van dat stoomgemaal verwacht. Wij meenen, dat hier het geval aanwezig is, voorzien bij art. 10 van het Koninklijk besluit van 1824, namelijk, dat door onze vergunning niet wordt gepraëjudicieerd ten aanzien van de geregtelijke actiën van particulieren onderling, die zij wegens vermeend bijzonder regt op overeenkomsten, bezit of dergelijken grond tegen elkander mogten willen ondernemen, blijvende de uitspraak des regters deswege vrij en onverlet.

Van nadeel of gevaar, dat, ten gevolge van het op te rigten stoomgemaal, voor de belendende eigendommen en perceelen zou kunnen ontstaan, is ons niet gebleken; en wij vereenigen ons geheel met het gevoelen van den Hoofd-Ingenieur, dat, zoo al van eenige hinder sprake kan zijn, deze te gering is om alléén daarom de oprigting tegen te houden van een stoomgemaal, waarvan het nut door den adressant zelf wordt erkend, en dat, blijkens het berigt van Burgemeester en Wethouders van Puttershoek, door het belang van ongeveer 4000 hectaren land dringend wordt gevorderd.

Bij den Raad van State zijn brieven ingekomen:

1°. van den adressant, nader aandringende op het grootte belang, dat hij bij deze zaak heeft;

2°. van W. Beljers, te kennen gevende, dat, naar zijn inzien, de bedoelde koren-molen bij sommige winden wel eenigen hinder van het machinegebouw kan hebben;

3°. van J. Visser Hz., hetzelfde oordeel uitsprekende.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. De belanghebbende is tegenwoordig. Heeft de belanghebbende ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De appellant refereert zich aan den inhoud der door hem aangeboden schriftuur.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van den Raad der gemeente Leeuwarden van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij de goedkeuring is onthouden aan eene door den Raad vastgestelde wijziging der gemeentebegroting voor 1870.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! In de gemeente Leeuwarden bestond en bestaat nog volgens den adressant gedurende ongeveer twee eeuwen eene openbare verzamelplaats van mest, straatvuilnis enz., de Aschplaats genoemd. Tegen het bestaan dier inrigting zijn sinds jaren klagten gerezen, op grond, dat die inrigting zou zijn schadelijk voor de openbare gezondheid en in hooge mate hinderlijk voor de bewoners van de talrijke huizen, die in de nabijheid van de Aschplaats staan. Sinds 1863 heeft tusschen het Gemeentebestuur van Leeuwarden en Gedeputeerde Staten der provincie Friesland eene gedachtenwisseling plaats gehad over de vraag, of die Aschplaats niet naar elders kon worden overgebracht, meer buiten het bebouwde gedeelte der gemeente.

Op den 10 Januarij 1867 heeft de Gemeenteraad eene Commissie benoemd, belast met het onderzoek naar middelen tot verbetering van de opzameling, afvoer en behandeling van meststoffen en straatvuilnis. Die Commissie heeft haar rapport uitgebragt op den 11 Maart 1869. In dat uitvoerig stuk, met de bijlagen ongeveer 80 pagina's druks bevattende, wordt ten aanzien van de Aschplaats hoofdzakelijk gezegd: dat een naauwkeurig onderzoek is ingesteld over de vraag, of de Aschplaats naar elders kon worden overgebracht; dat daarvoor in aanmerking konden komen zes terreinen, in het rapport breder omschreven, doch dat tegen allen groote bezwaren bestonden, en dat het tegenwoordig in gebruik zijnde land, zoowel tot aanvoer van vuilnis enz. als tot afvoer, derhalve voor lossen en laden, veel beter geschikt is dan de bedoelde zes perceelen, en daarom boven hen de voorkeur verdient; dat echter de Aschplaats merklijk zou moeten worden verbeterd, namelijk dat zij met staketsels en beschoeiingen of muren moet worden omgeven; de mest-verzamelplaats en de gierbak moeten zijn overdekt; eene loods moet worden opgerigt tot berging van wagens, karren, troggen, kruiwagens en gereedschappen, en het terrein, dat dan nog overblijft, moet worden bevoerd. De kosten van dit alles worden begroot op ongeveer f 34,000, waarvan echter in de eerste jaren slechts ongeveer f 20,000 zouden behoeven besteed te worden.

De Commissie had zich doen voorlichten door den Directeur van de reiniging te Groningen, E. Buttinger, en stemde met diens praeadvies in. Ook is gehoord de Adjunct-Inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezicht in de provinciën Friesland en

Groningen. Volgens zijn ambtsberigt van den 10 Maart 1869, opgemaakt in overleg met den Inspecteur van gemeld toezigt in gezegde provinciën, keurde hij af de ligging en inrigting van het tegenwoordig aschland en verklaarde de bestendiging van die verzamelplaats te moeten ontraden, wanneer die ligging en toestand bestendig moest worden, zoo als die thans is; doch vermits hem bekend was, dat het Gemeentebestuur vruchteloos had gepoogd om een geschikt terrein te verkrijgen, meer buiten de kom der gemeente gelegen en verder van woningen verwijderd, en hij zelf daarvoor evenmin eene meer doelmatige plaats wist aan te wijzen, hoezeer met de omstreken der gemeente goed bekend zijnde, — was hij van meening, dat de tegenwoordige verzamelplaats kon blijven, mits ingerigt naar eisch van wetenschap en ervaring, waaronder hij verstond, hoofdzakelijk: 1°. dat belet moest worden het doordringen van de gier enz. in den grond van het terrein, of het vloeijen daarvan in het water nevens het aschland, zoodat eene doelmatige verzameling van al de gier des terreins noodzakelijk is; 2°. getemperd worde de invloed van warmte, zon, regen en wind, en voorkomen moet worden de te sterke gisting en rotting, opdat schadelijke gassoorten zich in de minst mogelijke hoeveelheid ontwikkelen en verspreiden; 3°. bevorderd dient te worden de welstand. Om tot dat alles te geraken gaf hij onderscheidene middelen op, omschreven in de bladz. 4 en 5 van zijn gedrukt rapport.

Op den 15 Junij 1869 besloot de Gemeenteraad van Leeuwarden tot eigen exploitatie van fecale stoffen, en dat daartoe de tegenwoordige aschplaats, bij volkomen gemis van ander terrein, zou worden besteed, alsdan in te rigten, zoo als in het rapport van de Raadscommissie is aangewezen.

Daarvan werd kennis gegeven aan Gedeputeerde Staten, die, bij resolutie van 12 Julij daaraanvolgende, aan den Raad te kennen gaven, dat zij uit een gezondheids-oogpunt bezwaar moesten blijven maken tegen de bestendiging van de tegenwoordige verzamelplaats, en aanbevelen daarvoor een ander terrein te zoeken.

In die uitvoerige resolutie geven Gedeputeerde Staten te kennen, dat, naar hunne meening, de Aschplaats nooit zoodanig zal kunnen worden ingerigt en verbeterd, dat het welstandsoog daarop met eenige bevrediging zal kunnen rusten; dat de Adjunct-Inspecteur eigenlijk ook de verzamelplaats afkeurt en enkel in de bestendiging, mits met stipte opvolging van de door hem opgegeven verbeteringen, berust, omdat, naar zijne overtuiging, geen ander geschikt terrein te vinden is; dat, wanneer men de verzamelplaats verbetert, dat niet zou zijn eene proefneming, maar eene zaak van blijvenden aard, waarop niet gemakkelijk terug te komen zou zijn; dat finantiële bezwaren van de verplaatsing der verzamelplaats niet moeten terughouden. Gedeputeerde Staten gaven daarom in overweging nog naar een ander terrein om te zien; en merkten op, dat men tegen het terrein bij de Galgefennestreek en de beide stukken land achter de Hoven alleen heeft aangevoerd de meer verwijderde ligging en de daardoor te veroorzaken meerdere kosten voor de exploitatie, doch dat die vermeerdering geen hoofdbezwaar mogt zijn bij eene aangelegenheid als deze, waarbij de algemeene gezondheid eener aanzienlijke gemeente betrokken is.

Op den 31 Maart jl. heeft de Gemeenteraad van Leeuwarden de gemeentebegroting gewijzigd voor het dienstjaar 1870, door daarop een post te brengen van f 20,000 ter bestrijding van een gedeelte der kosten der verbeterde inrigting van het aschland.

Gedeputeerde Staten hebben bij hun besluit van den 8 April 1870 hunne goedkeuring aan dat raadsbesluit onthouden, omdat zij de bestendiging van de Aschplaats niet konden goedkeuren, op de gronden, vermeld in hunne resolutie van den 12 Julij 1869.

Onder de stukken is voorhanden een ambtsberigt van den Inspecteur van het Geneeskundig Toezigt, gedagteekend 27 April 1870, gerigt aan Burgemeester en Wethouders van Leeuwarden. Daarin zegt hij de Aschplaats te hebben opgenomen en te blijven volharden bij de meening, dat, indien de verbeteringen worden aangebragt;

omschreven in het advies van den Adjunct-Inspecteur in dato 10 Maart 1869, uit het hygiënisch oogpunt tegen de bestending van die plaats geene overwegende bezwaren bestaan. Hij erkent wel, dat door die verbeteringen geene volstreckte vrijwaring van overlast zal worden verkregen; maar hij beweert, dat door eene verplaatsing van de Aschplaats slechts verplaatsing van de bezwaren zou geschieden. Hij zegt daarin verder, dat, als het raadsbesluit niet kan worden uitgevoerd, men zich welligt zal moeten blijven behelpen met de Aschplaats, zoo als die thans is ingerigt, hetgeen volgens hem zeer zou zijn te betreuren. Ten slotte zegt hij, dat bij de voorgenomen inrigting alle gevaar en hinder tot een minimum zal worden teruggebracht, omdat dan ook het stelsel van mestbereiding zal worden gevolgd, hetwelk te Groningen uitnemend werkt, en de aschplaats, die aldaar in eene sterk bevolkte buurt gelegen is, ook niet nadeelig op de openbare gezondheid werkt.

De Gemeenteraad van Leeuwarden is op den 4 Mei jl. van de afwijzende beschikking van Gedeputeerde Staten gekomen in beroep bij den Koning. In zijn adres wordt gerefereerd aan den inhoud van het gedrukt verslag der Raadse commissie, en voorts beweerd, dat Gedeputeerde Staten beter hadden gedaan, indien zij de vernietiging hadden gevraagd van het raadsbesluit van den 15 Junij 1869, in plaats van, zoo als nu, zijdelings het doel, door hen beoogd, te willen bereiken door niet-goedkeuring van de wijziging der begrooting.

Gedeputeerde Staten merken omtrent deze laatste bewering op, dat vernietiging van gemeld besluit eenvoudig de zaak *in statu quo* zou hebben doen blijven. Verder zeggen zij, dat de Gemeenteraad in zijn adres van 4 Mei nagelaten heeft te vragen 's Konings goedkeuring op het raadsbesluit, houdende wijziging der begrooting; doch zij voegen er bij, desniettemin te wenschen, dat de zaak door den Koning *au fond* zal wordeu beslist.

Aan deze Afdeeling is nog ingezonden een adres van P. J. Jaarsma en nog 24 andere ingezetenen van Huizum, gemeente Leeuwarderadeel. Daarin wordt gezegd, dat de Aschplaats schadelijk is voor de gezondheid, een ondragelijken reuk verspreidt, een onoogelijk voorkomen heeft en niet te huis behoort op die plaats, gelegen in de kom der gemeente, in de nabijheid van eene rijke buurt, ook deel uitmakende van Leeuwarderadeel, en niet ver verwijderd van het stationsgebouw, een druk vaarwater en den schoonen straatweg naar Zwolle. Zij dringen aan op verplaatsing van de Aschplaats en verzoeken de bevestiging van het besluit van Gedeputeerde Staten. Ook is nog ingekomen een adres van den Gemeenteraad van Leeuwarderadeel in dato 24 Julij jl. tot ondersteuning van eerstgemeld adres, en eindelijk nog een adres van F. Beekhuis en drie andere geneeskundigen te Leeuwarderadeel, die zich mede over den toestand van het aschland beklagen en vermeenen, dat de verbeterde inrigting geen doel zal treffen en geheele verplaatsing wenschelijk is.

De Gemeenteraad van Leeuwarden heeft nog ingezonden een afdruk van de beraadslagingen, die over de Aschplaats in den boezem van den Gemeenteraad zijn gevoerd.

De Afdeeling is thans geroepen een ontwerp van besluit aan den Koning voor te dragen omtrent dit bestuursgeschil, hetwelk krachtens Zijner Majesteits magtiging den 13 Junij ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 24 Augustus 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot,

Mr. K. A. Meeussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling is ingekomen een Koninklijk besluit van den 6 dezer, n°. 18, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Schoonhoven van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij de rekening dier gemeente is vastgesteld* (zie het verslag over deze zaak op blz. 212, 213).

Het besluit is van den folgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het door den Gemeenteraad van Schoonhoven bij Ons ingesteld beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 1 Maart 1870, n°. 46, waarbij de rekening dier gemeente over 1868 is vastgesteld;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 27 Julij 1870, n°. 34;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 3 Augustus 1870, n°. 211, 2de Afdeeling;

Overwegende: dat de Raad der gemeente Schoonhoven bij zijn besluit van 5 October 1869 heeft geweigerd over te gaan tot de voorloopige vaststelling van het bedrag der ontvangsten en uitgaven op de gemeentebegroting voor het dienstjaar 1868;

dat die begroting, door Burgemeester en Wethouders aan Gedeputeerde Staten van Zuidholland toegezonden, door dezen bij hun besluit van 1 Maart 1870, n°. 46, is vastgesteld;

dat de voornoemde Gemeenteraad, bij een adres, gedagteekend 19 April 1870, tegen dit besluit van Gedeputeerde Staten bij Ons in beroep is gekomen

dat, volgens art. 227, in verband met art. 200, der gemeentewet, tegen de beslissing van Gedeputeerde Staten omtrent de rekening bij Ons door den Gemeenteraad voorziening kan worden gevraagd binnen dertig dagen, te rekenen van de dagteekening van bedoelde beslissing;

dat alzoo de termijn, bij de wet tot het vragen van voorziening voorgeschreven, reeds bij de vaststelling van 's Raads adres was verstreken;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n.n. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Gemeenteraad van Schoonhoven te verklaren niet-ontvankelijk in zijn beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 6 Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het geschil tusschen de gemeenten Weert en Veldhoven over het domicilie van onderstand van Jan Smits.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Te Maastricht is op den 10 Augustus 1866 in onderstand opgenomen de behoeftige Jan Smits. Deze behoeftige is geboren op den 12 Junij 1824 in de gemeente Veldhoven. In de geboorte-acte komt voor, dat aan den ambtenaar van den burgerlijken stand aangifte van die geboorte deed Pieter Smits, van beroep schaarslijper, die zich opgaf als te Weert woonachtig en voorts opgaf, dat de behoeftige geboren was van hem comparant en van Joanna Smits, oud 25 jaren, mede wonende te Weert.

De gemeente Veldhoven, aangesproken zijnde als de geboorteplaats van den behoeftige, heeft beweerd, dat, volgens de vermelding in de geboorte-acte, de ouders van den behoeftige tijdens zijn geboorte woonachtig waren te Weert.

De gemeente Weert, op hare beurt aangesproken zijnde, ontkent, dat de vader van den behoeftige op gedacht tijdstip en eigenlijk ooit te Weert heeft gewoond.

De behoeftige is ondervraagd, of hij omtrent de inwoning zijner ouders tijdens zijne geboorte eenige inlichtingen kon geven. Hij heeft daarop verklaard ten aanzien zijner ouders niets anders te weten, dan dat zijn vader is overleden te Waalre, bij Eindhoven, in 1830 of 1831, en zijn moeder te Venlo in 1839; dat inlichtingen zouden kunnen verkregen worden bij zekeren Louis Norens of Noors, gepensionneerd Oost-Indisch soldaat, en de weduwe Syding, zonder beroep, beiden woonachtig te Weert; dat zijne ouders geen vast verblijf hadden, en zich dan eens te Weert, dan weder elders ophielden, uit hoofde zijn vader het beroep van ambulans schaarslijper uitoefende.

Op den 6 September 1868 zijn eenige getuigen gehoord onder eede door den Kantonregter te Weert. De eerste getuige, Hendrik Everards, oud 51 jaar, wever, wonende te Weert, verklaarde: dat zijne moeder Johanna Houben driemaal is gehuwd geweest: de eerste maal met Nijens, de tweede maal met Hendrik Smits en de derde maal met zijn vader Lambertus Everards; dat uit het eerste huwelijk is geboren Johanna Nijens, die, nog minderjarig zijnde, van huis is weggeloopt met een schaarslijper uit Budel of Maashees; dat zij zamen hebben geleefd, zonder getrouwd te zijn geweest; dat uit die zamenleving in onecht zijn geboren twee kinderen, met name Johanna en Jan; dat Johanna naderhand is gehuwd te Venlo met Willem Wernotte, en dat de beide onwettige kinderen aldaar zijn opgevoed. — De tweede getuige, Peter Jan Everards, metselaar, oud 40 jaar, te Weert, broeder van den eersten getuige, verklaarde in zijne familie meermalen te hebben gehoord hetzelfde wat door den eersten getuige was medegedeeld. — De derde getuige, Anna Catharina Ditrien, weduwe van Theodorus Syben, oud 67 jaar, zonder beroep, wonende te Weert, verklaarde de moeder van den behoeftige goed te hebben gekend; dat zij Johanna heette; dat zij van haar oudershuis is weggeloopt met een schaarslijper uit Budel, met wien zij ongehuwd heeft geleefd; dat uit die zamenleving twee kinderen zijn geboren, Johanna en Johannes en dat de moeder later is getrouwd te Venlo met zekeren Waal Wernotte.

Blijkens bericht van het Gemeentebestuur van Venlo dd. 25 September 1868, verklaarde zekere Jacobus Knapen, woonachtig aldaar en geboren te Weert, dat Johanna Nijens twee kinderen buiten echt heeft verwekt, met namen Johannes en Johanna; dat de eerste was geboren te Veldhoven en de laatste te Maasheeze; dat hij met de laatste was getrouwd.

Door dat Bestuur is overgelegd de acte van huwelijks-voltrekking, te Venlo op den 8 Maart 1834 plaats gehad hebbende tusschen Johanna Nijens en Willem Wernotte, en de acte van overlijden van genoemde Johanna, houdende, dat zij op den 10 Mei 1840 te Venlo is overleden. Nog is onder de stukken voorhanden een extract uit de registers van den burgerlijken stand der gemeente Weert, waaruit blijkt, dat aldaar op den 1 Mei 1849 in het huwelijk is getreden Jacobus Knapen met Johanna Nijens, overleden te Venlo den 10 Mei 1840, en dat de bruid was geboren op den 14 October 1829 te Maashees.

Onder de stukken is mede nog voorhanden een extract uit het doopregister van de gemeente Budel, waaruit blijkt, dat aldaar op den 2 Maart 1773 uit een wettig huwelijk is geboren Petrus Smits. Uit een ander extract der acten van overlijden blijkt, dat Pieter Smits, schaarslijper, oud 61 jaar, geboortig van Budel, te Waalre is overleden op den 24 Maart 1833.

De behoeftige, aan wien dit alles is medegedeeld, is daarover ondervraagd. Blijkens missive van het Gemeentebestuur van Maastricht in dato 11 November 1868, heeft hij verklaard, dat de opgaven der te Weert gehoorde getuigen enz. overeenkomen met hetgeen hij heeft hooren zeggen; en dat uit een door hem overgelegd paspoort blijkt, dat zijne moeder ook wel genaamd werd Johanna Smits.

Het Gemeentebestuur van Veldhoven, met dit alles bekend gemaakt, heeft beweerd, dat de behoeftige eigenlijk armlastig was te Budel, omdat zijn vader aldaar lang was bedeed en aldaar woonachtig was, toen de behoeftige werd geboren.

Het Gemeentebestuur van Bude heeft die bewering volkomen tegengesproken.

Dien ten gevolge zijn op den 22 Julij 1869 door den Kantonregter te Asten onder eede gehoord: 1°. Johanna van den Heuvel, oud 82 jaar, herbergierster; 2°. Eymbertus Lenders, oud 75 jaar, zonder beroep; 3°. Peter Peels, oud 68 jaar; 4°. Elisabeth Bartels, weduwe van Jan Evert Smits, oud 84 jaar, — allen wonende te Budel. Ten aanzien der inwoning te Budel van den vader des behoeftigen verklaarde de eerste getuige, dat hij uit die gemeente is vertrokken in het laatst van de vorige eeuw; dat hij naderhand nog tweemaal in de gemeente is teruggekomen; dat zij het

juiste tijdstip daarvan niet kan bepalen; dat hij den eersten keer toen dáár gebleven kan zijn veertien dagen, de tweede maal eene maand. — De tweede getuige verklaard hem te hebben weten wonen aan den Kuilenhoek, onder Budel; dat dit niet lang heeft geduurd, zeker geen twee jaren; dat hij het tijdstip dier inwoning niet kan bepalen. — De derde getuige zeide, dat hij den vader des behoeftigen 40 à 42 jaren geleden heeft weten wonen aan den Kuilenhoek, als scharenslijper. — De vierde getuige zeide, dat de vader des behoeftigen vroeg Budel heeft verlaten, en dat hij dáár nog eens voor korten tijd teruggekomen is, maar zij geeft den tijd niet op, wanneer dit is geschied.

De eerste getuige heeft nog opgegeven, dat hij, de vader, toen hij voor de tweede maal terugkwam, twee vrouwspersonen bij zich had en een kindje, naar zij meent van de tweede vrouw, die eene Weertsche was. De tweede getuige zeide ook te hebben gehoord, dat hij twee vrouwen bij zich had, waarvan de eene, die zij wel had gezien, een oud wijfje, een mensch op jaren was. De derde getuige heeft ook van twee vrouwen hooren spreken, waarvan er eene te Veldhoven zou bevallen zijn. De vierde getuige zeide, dat eene der beide vrouwen eene bejaarde vrouw was, uit de provincie Zeeland afkomstig, Dina genaamd, uit wie echter de behoeftige niet moet geboren zijn, maar wel uit eene andere vrouw, die bij den vader was en Johanna heette, geboortig uit Weert.

Het Gemeentebestuur van Weert heeft erkend, dat tijdens de geboorte van den behoeftige de ouders van Johanna Nijens, zijne moeder, woonachtig waren te Weert.

Gedeputeerde Staten van Limburg zijn van meening, dat uit alles volkomen blijkt dat Johanna Nijens is dezelfde persoon als Johanna Smits, voorkomende in de geboorte-acte van den behoeftige als zijne moeder; dat zijn vader hem bij die acte heeft erkend; dat hij toen nergens eene bepaalde woonplaats had, en dat dus de gemeente Veldhoven is het domicilie van onderstand van den behoeftige.

Het Gemeentebestuur van Veldhoven merkt op, dat de geboorte-acte leugenachtig is, want dat de moeder heette Johanna Nijens, geboren den 26 October 1803, te Weert, en niet Johanna Smits, zoo als de vader van den behoeftige opgaf, en dus ook de verklaring, dat hij de vader was, wel leugenachtig kan zijn, daar uit alles blijkt, dat hij een slecht levensgedrag leidde.

Deze zijn de daadzaken in dit geschil van bestuur, hetwelk krachtens magtiging des Konings den 13 Julij ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt en waarover thans de Afdeeling geroepen is een ontwerp van besluit aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het geschil tusschen de gemeenten Deventer en Hoogeveen over het domicilie van onderstand van Hendrikje Smit.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Krachtens 'sKonings magtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 22 Junij 1870, no. 227, 7de Afdeeling bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) aanhangig gemaakt de overweging van een geschil tusschen de gemeenten Deventer en Hoogeveen over het onderstands-domicilie van Hendrikje Smit.

Deze behoeftige, dochter van Albert Jan Smit en Klaasje Jansen, is geboren te

Deventer op 1 Maart 1816, en is aldaar op 28 December 1868 in onderstand opgenomen.

Het Gemeentebestuur van Deventer ontkent de armlastigheid, op grond, dat in hare geboorte-acte voorkomt, dat haar vader was schipper, liggende met zijn schip te Deventer aan wal, doch woonde te Hoogeveen.

Daartegen wordt door het Gemeentebestuur van Hoogeveen, op grond van bekomen inlichtingen, aangevoerd, dat de ouders der verpleegde tijdens hare geboorte geene woning aan wal hadden, maar aan boord van hun vaartuig woonden.

Volgens de overgelegde acten van den burgerlijken stand zijn de ouders der behoeftige beiden te Hoogeveen geboren in 1785, en zijn zij den 11 Junij 1814 aldaar gehuwd, terwijl zij in de huwelijks-acte voorkomen als te Hoogeveen woonachtig. Ook in de acten van zijn tweede en van zijn derde huwelijk, aangegaan in 1821 en 1824, komt de vader der behoeftige als aldaar woonachtig voor. Hij is aldaar te zijnen huize op 17 December 1837 overleden.

Ook de behoeftige zelve heeft opgegeven, dat hare ouders eene eigen woning hebben gehad op het Krakeel te Hoogeveen, en dat zij vóór dien tijd gewoond hebben in een door haar aangewezen huisje in die gemeente, toebehoorende aan zekeren Pieter Kers; voorts dat zij ten huize van hare grootouders te Hoogeveen is opgevoed.

Onder eede is gehoord Roelof Jan Smit, broeder van den vader der behoeftige. Volgens dezen had Albert Jan Smit bij het aangaan van zijn eerste huwelijk wel een eigen schip, maar destijds geene woning aan wal, en woonde hij derhalve aan boord. In welk jaar zijn broeder voor het eerst te Hoogeveen aan wal is komen wonen was declarant onbekend; doch hij hield zich stellig overtuigd, dat zulks eerst gedurende zijn tweede of derde huwelijk moet geschied zijn, en dat hij gedurende zijn eerste huwelijk niet anders dan op het schip heeft gewoond. Declarant heeft zelf de behoeftige na den dood harer moeder, die in 1819 in de gemeente Smilde overleden is, van dáár afgehaald en bij hare grootouders te Hoogeveen gebracht.

Deze inlichtingen zijn door eenige bejaarde ingezetenen van Hoogeveen bevestigd, die allen onder eede verklaard hebben zich wel te herinneren, dat Albert Jan Smit in zijn tweede en derde huwelijk in een huis te Hoogeveen heeft gewoond, maar van een aan wal wonen van dezen persoon staande zijn eerste huwelijk nimmer te hebben gehoord, weshalve zij van oordeel zijn, dat hij toenmaals niet anders dan aan boord heeft gewoond.

Op grond van die verklaringen blijft het Gemeentebestuur van Hoogeveen betwisten, dat de behoeftige tijdens hare opneming in onderstand in die gemeente armlastig zou zijn geweest.

Burgemeester en Wethouders van Deventer zijn echter, blijkens hun adres aan den Koning, bij Hoogstdeszelfs Kabinet ingekomen 20 Julij 1869, nader bevestigd bij hun schrijven van 30 Mei jl., niet tot de erkenning van het domicilie van onderstand gekomen, maar hebben te kennen gegeven, dat zij 's Konings beslissing zullen afwachten.

Gedeputeerde Staten van Drenthe, aangaande dit adres gehoord, geven, blijkens hun ambtsberigt van 25 Augustus 1869, n°. 19, in overweging Deventer als het domicilie van onderstand aan te wijzen.

Ook Gedeputeerde Staten van Overijssel zijn, volgens hun schrijven van 2 Junij jl., van oordeel, dat de verklaring in de geboorte-acte van Hendrikje Smit, dat hare ouders tijdens hare geboorte te Hoogeveen woonden, niet door feiten en omstandigheden van elders is bevestigd; en dat dus de gemeente Deventer als onderstands-domicilie moet worden beschouwd.

De Afdeeling is thans geroepen een ontwerp van besluit in deze zaak aan Zijne Majesteit voor te dragen.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. En zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. *het geschil tusschen de gemeenten Rosendaal (Noordbrabant), Rotterdam en Groningen over het domicilie van onderstand van Lion Israël.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boor. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOR: Mijne Heeren! Lion Israël is op 19 November 1868 wegens bedelarij veroordeeld door de Arondissementen-Regtbank te Zwolle tot veertien dagen gevangenzetting, om daarna in een bedelaarsgesticht te worden gebragt. Er moest dus worden onderzocht, op welke gemeente de kosten zijner huisvesting te Ommerschans moeten rusten.

Volgens de geboorte-acte is hij geboren op 30 Augustus 1821 te Rosendaal in Noordbrabant uit Flora Simons, huisvrouw van Jonas Israël, die door den aangever, ten wiens huize de bevalling had plaats gehad, werd opgegeven te zijn koopman, wonende te Rotterdam. Te Rotterdam wordt zijne armlastigheid ontkend, daar van dien vader en diens wonen aldaar niets bekend was.

Volgens opgave van den behoeftige zelve zoude zijn vader altijd, en ook tijdens zijne geboorte in 1821, als horologiemaker hebben gewoond te Groningen, waar die vader ook gehuwd is met Flora Symons, in 1809 (wat door eene later ingekomen huwelijks-acte is bevestigd). Te Groningen zouden ook de ouders, broeder en twee zusters van den behoeftige zijn geboren; dáár ook is de vader overleden. Ook dateen en ander blijkt uit acten van den burgerlijken stand.

Lion Abrahams de Vries, die met eene zuster van Lion Israël is getrouwd geweest en nog te Winschoten woont, heeft onder eede bij den Kantonregter verklaard: dat de vader, Jonas Jacob Israël, te Groningen is geboren en altijd gewoond heeft; dat hij er in 1808 of 1809 getrouwd is met Flora Symons; dat deze, toen zij in 1821 zwanger was, naar Rosendaal is vertrokken, en dáár Lion heeft ter wereld gebragt; dat haar man echter vóór, tijdens en na die bevalling zijner vrouw altijd te Groningen gewoond heeft; dat en de jongste dochter (zijns getuige's gewezen vrouw) en de jongste zoon, Lion, later bij zekeren Glazer te Winschoten zijn in de kost besteed.

Gedeputeerde Staten van Groningen waren dan ook, na die stellige verklaringen, van oordeel, dat, niettegenstaande het Gemeentebestuur van Groningen de armlastigheid bleef ontkennen, er allezins voldoende termen waren om die gemeente als domicilie van onderstand aan te wijzen.

Op verlangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken is de getuige de Vries nog nader gehoord op de vraag, of de vader Jonas Israël in of omstreeks 1821 ook een tijd te Rotterdam kan gewoond hebben; doch hij zegt, dat hij daar nooit iets van gehoord, noch van zijne vrouw ooit vernomen had. — De verklaring van zekeren Hartog Hart bevestigt alleen de opvoeding der twee jongste kinderen bij Glazer te Winschoten.

Gedeputeerde Staten van Noordbrabant zijn van hetzelfde gevoelen als hunne ambtgenooten van Groningen.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Een-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 31 Augustus 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot,
Mr. K. A. Meeussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als :

1°. van den 19 dezer, n°. 6, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Lexmond en Wijngaarden over het domicilie van onderstand van den minderjarige Aart Verschoor* (zie het verslag over deze zaak op blz. 203—205).

Het besluit is van den volgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het door Gedeputeerde Staten van Zuidholland aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Lexmond en Wijngaarden over het onderstands-domicilie van den minderjarige A. Verschoor ;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 2 Augustus 1870, n°. 41 ;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 15 Augustus 1870, n°. 279, 7de Afdeeling ;

Overwegende, dat deze behoeftige is het minderjarige kind van wijlen Aart Verschoor en van Jannigje Bouwman, gedomicilieerd te Wijngaarden, welke laatste thans is hertrouwd met Jan den Besten, geboren te Leksmond :

dat het Gemeentebestuur van Wijngaarden beweert, dat deze behoeftige onderstands-domicilie heeft te Lexmond, doch dat het Bestuur van deze gemeente dit betwist, op grond, dat, volgens art. 32 der armenwet, minderjarigen wel het onderstands-domicilie van hunnen vader, doch niet dat van hunnen stiefvader volgen; dat evenwel, volgens het 1ste lid van art. 31 der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100), het onderstands-domicilie van eene getrouwde vrouw was dat van den man; dat

dus het minderjarig kind Aart Verschoor wel het onderstands-domicilie zijner moeder volgde, maar dat dit door haar huwelijk met Jan den Besten gevestigd was in de gemeente Lexmond;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 van de Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de gemeente Lexmond tijdens de opneming en boedeeling was het onderstands-domicilie van den minderjarige Aart Verschoor.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 19 Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 21 dezer, n°. 5, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Jan Dackus of Lemmens* (zie het verslag over deze zaak op blz. 210—212).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken, betreffende het door Gedeputeerde Staten van Limburg aan Onze beslissing onderworpen geschil over het onderstands-domicilie van den behoeftige, te St. Pieter bekend als Jan Dackus, aldaar woonachtig en in onderstand opgenomen den 9 Mei 1867;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 2 Augustus 1870, no. 36;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 Augustus 1870, n°. 187, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat de behoeftige als het jaar zijner geboorte heeft opgegeven het jaar 1799, en als zijne ouders Jan Dackus en Elisabeth Lemmens, en dat hij ook in de registers van de ligting voor de nationale militie voorkomt als de zoon van genoemde ouders, geboren 30 Augustus 1799; dat uit de doopregisters der gemeente Bunde is gebleken, dat Elisabeth Lemmens, dochter van Jean Lemmens, wonende aldaar, en wel blijkens de huwelijksregisters aldaar, in 1802 is gehuwd met Jean Dakus op den 13 Fructidor jaar VII (dat is 30 Augustus 1799), en te Bunde is bevallen van een kind, buiten huwelijk geboren, genoemd Jean Lemmens; dat echter het Gemeentebestuur van Bunde betwist, dat de behoeftige, die den naam voert van Jan Dackus, dezelfde persoon zou zijn als het kind, waarvan Elisabeth Lemmens op

genoemden dag te Bunde is bevallen; dat daaromtrent door den behoeftige is verklaard: dat hij gedurende de drie eerste jaren van zijn leven den naam van Lemmens heeft gedragen, maar na het huwelijk zijner moeder met Dackus dezen naam heeft gevoerd; dat hij onder laatstgenoemden naam zijne eerste communie heeft gedaan; dat hij bij zijne moeder en haren echtgenoot is opgevoed tot aan zijn drie-en-twintigste jaar, en steeds door beiden als hun kind en door hunne overige kinderen als hun broeder is behandeld; dat drie broeders en ééne zuster van den behoeftige verklaard hebben wel te weten, dat zij een halven broeder hebben, die sedert lang te St. Pieter woont en aldaar bekend is onder den naam van Joannes Dackus, terwijl hij genaamd is Joannes Lemmens, omdat hij is een onwettige zoon van hunne moeder Elisabeth Lemmens, geboren vóór haar huwelijk met Joannes Dackus; dat deze verklaringen bevestigd zijn door die van verscheidene bejaarde personen, allen wonende te Borg-haren, waar ook genoemde echtelieden gewoond hebben, en wier opgaven hierop nederkomen, dat zij het gezin van deze echtelieden langen tijd gekend hebben en dáár meermalen gehoord hebben, dat de persoon, die nu sedert vele jaren in de gemeente St. Pieter woont onder den naam van Joannes Dackus, de onwettige zoon is van Elisabeth Lemmens, geboren te Bunde vóór haar huwelijk met Joannes Dackus; dat door al het bovenvermelde de eenzelveheid van den te St. Pieter in onderstand opgenomen persoon, aldaar bekend als Jan Dackus, met Jan Lemmens, het kind, dat door Elisabeth Lemmens, wonende te Bunde, aldaar op 30 Augustus 1799 ter wereld is gebracht, ontwijfelbaar is bewezen;

Gezien de wet op het arbbestuur en art. 132 van de Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat het domicilie van onderstand van Jan Lemmens, zich noemende Jan Dackus, toen deze te St. Pieter in onderstand werd opgenomen, was de gemeente Bunde.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 21 Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van A. Nanne, te Bergen, in Noordholland, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland in zake de loting voor de nationale militie.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De adressant Arie Nanne, landman, wonende te Bergen, provincie Noordholland, heeft als loteling voor de nationale militie getrokken n°. 1, en is door den Militieraad te Alkmaar op den 25 April ll. tot de dienst aangewezen.

Hij is de vierde zoon eener familie van vijf zonen, waarvan de oudste een plaatsvervanger heeft gesteld, de tweede van de dienst is vrijgesteld, de derde insgelijks een plaatsvervanger heeft gesteld, die nog in dienst is, en de vijfde te jong is om militiepligtig te zijn.

De adressant verzocht vrijstelling van de dienst, op grond van de dienst zijner twee oudere broeders, door plaatsvervangings vervuld; maar de Militieraad verwierp dat verzoek, omdat uit het extract uit het stamboek van het 1ste regiment infanterie bleek, dat de plaatsvervanger Hendrik Oudbier, die de dienst vervulde voor den oudsten broeder van den adressant, op den 9 Mei 1864 ingelijfd, op den 10 April 1869 als deserteur was afgevoerd, wegens het niet-voldoen aan de te zijnen aanzien gedane oproeping onder de wapenen, en hij aldus geen volle vijf jaren had gediend.

Van dit besluit is de adressant in beroep gekomen bij Gedeputeerde Staten. In zijn adres zeide hij: aanvankelijk er niets van te hebben geweten, wat er met den plaatsvervanger Oudbier voorgevallen was; dat het door een onderzoek van den Burgemeester van Bergen is gebleken, dat die plaatsvervanger, met onbepaald verlof zijnde en verlof verkregen hebbende om een huwelijk aan te gaan met de vrouw, die hij had gehuwd, woonachtig was te Apeldoorn; dat hij is opgeroepen als verlofganger, maar dat hij daarvan onkundig is gebleven, doch zich later, toen hij er kennis van kreeg, heeft aangemeld; dat hij toen is vervolgd als deserteur; dat in het extract uit het stamboek verkeerdelijk voorkomt, dat hij op 10 April 1869 als deserteur is afgevoerd, want dat hij op 4 Maart 1870 zich vrijwillig heeft aangegeven en op dat tijdstip nog te recht moest staan wegens beweerde desertie, waaruit volgt, dat hij toen nog in dienst was, althans niet van den militiepligtig was ontslagen.

De adressant heeft overgelegd eene missive van den 21 April 1870, door den Burgemeester van Bergen gerigt aan den Kommandant van het depôt van het 1ste regiment infanterie, te Groningen, waarbij hij verzocht een nieuw extract uit het stamboek te mogen ontvangen, in de veronderstelling, dat dit stamboek zou zijn gewijzigd door de uitspraak van den Krijgsraad in de beschuldiging van desertie, en om daarvan gebruik te maken bij den Militieraad, die over het verzoek tot vrijstelling op den 25 April uitspraak zou moeten doen.

De Korps-Kommandant heeft daarop den 23 April geantwoord, dat van den plaatsvervanger bij het korps niets anders bekend is, dan dat hij zich voor den Krijgsraad bevindt, en dat in het extract-stamboek derhalve niets kan gewijzigd worden.

Gedeputeerde Staten hebben, bij besluit van 8 Junij jl., het beroep van den adressant ongegrond verklaard, uit hoofde de plaatsvervanger van den oudsten broeder, na een diensttijd van vier jaren, elf maanden en een dag te hebben vervuld, als deserteur is afgevoerd en nog als zoodanig bekend staat, en alzoo niet heeft vervuld den vijfjarigen diensttijd, bij de wet geëischt om den broeder van den geremplaceerde vrij te stellen.

Dit besluit is ter kennis gebracht van den adressant den 14 Junij. Hij is daarvan in beroep gekomen op den 20 Junij daaraanvolgende. In zijn adres aan den Koning en in eene memorie, aan deze Afdeeling ingediend, heeft de adressant, na de hiervoor vermelde daadzaken, hoofdzakelijk gezegd: dat, volgens art. 145 der wet op de nationale militie, de verlofganger, die niet voldoet aan de oproeping tot de werkelijke dienst, als deserteur wordt behandeld, doch dat die bepaling iets anders beduidt dan hem eenvoudig af te voeren als deserteur, vóórdat over het feit van desertie door den Krijgsraad uitspraak is gedaan; dat de Kommandant van het korps hem vóór de uitspraak wel kon vermelden als beschuldigd van desertie, maar geenszins als deserteur; dat het vonnis van den Krijgsraad, die over de zaak geoordeeld heeft, is gewezen in 1870, en dus nadat de diensttijd van den plaatsvervanger was geëindigd, waaruit alzoo blijkt, dat hij op den 9 Mei 1869 nog geacht moest worden in active dienst te zijn.

Aan deze Afdeeling is nog ingezonden een tweede extract uit het stamboek van het 1ste regiment, afgegeven den 30 Julij jl., waarin voorkomt, dat de plaatsvervanger door den Krijgsraad op den 26 Maart 1870 is veroordeeld tot gemis der kokarde gedurende zes maanden en tot detentie gedurende vier dagen, ter zake van desertie in tijd van vrede, met vrijwillige aangifte, hoewel niet binnen de vier weken, onder zeer verschoonende omstandigheden; dat hij bij Koninklijk besluit van den 16 Julij 1870 volledige kwijtschelding van straf heeft verkregen en dat hij op den 28 Julij 1870 weder in de sterkte is gebragt.

In het adres aan den Koning en in de evengemelde memorie heeft de adressant doen uitkomen, dat de plaatsvervanger in dwaling is gebragt en niet opzettelijk zich aan de oproeping onder de wapenen heeft onttrokken; en heeft hij verder het harde aangetoond, dat er in deze omstandigheden zou gelegen zijn, indien de dienst van den plaatsvervanger hier geene aanleiding zou geven tot vrijstelling wegens broederdienst.

De Afdeeling heeft het noodig geoordeeld een extract aan te vragen uit het vonnis van den Krijgsraad, hiervoor bedoeld, zitting houdende te Leeuwarden. Uit dat extract blijkt, grootendeels in overeenstemming met de bewering van den adressant: dat de plaatsvervanger op den 22 April 1868 met groot verlof naar huis is gegaan; dat hij verzuimd heeft zich binnen de dertig dagen bij het Gemeentebestuur zijner woonplaats Apeldoorn als verlofganger aan te melden, en dien ten gevolge is opgeroepen om vóór den 10 December 1868 op te komen en den 10 April 1869 als deserteur is afgevoerd; dat hij op den 4 Maart 1870 zich te Zwolle vrijwillig heeft aangegeven; dat hij tot zijne verschooning heeft aangevoerd, dat hij bij het ontvangen van berigt om onder de wapenen te komen een request aan den Koning heeft ingediend om daarvan vrijstelling te verkrijgen, en daaromtrent de tusschenkomst heeft ingeroepen van den heer van Hardenbroek, woonachtig te Apeldoorn, en dat hij, op dien heer vertrouwende, in de meening heeft verkeerd, dat hem zijn verzoek was toegestaan, en hij geheel ter goeder trouw is achtergebleven; dat die bewering, volgens verkregen inlichtingen van den Burgemeester te Apeldoorn, geheel aannemelijk is; dat op het request geene dispositie is genomen, naardien dit als ongezegeld aan het Ministerie van Oorlog schijnt verbleven te zijn; dat de beklagde dus heeft gehandeld onder zeer verschoonende omstandigheden, doch niettemin schuldig is aan desertie, waarvoor hem dan ook bij het vonnis van den Krijgsraad de straf is opgelegd, hiervoor vermeld.

Deze zijn de daadzaken in dit geschil van bestuur, hetwelk den 22 Julij ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, en waaromtrent thans een ontwerp van besluit aan den Koning zal moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

A. WULFF, als gemagtigde van den appellant, zegt niets naders te behoeven mede te deelen. Hij legt nog alleen over het paspoort, dat aan den plaatsvervanger is uitgereikt, en waaruit alzoo voldoende blijkt, dat hij behoorlijk is ontslagen.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het beroep van B. J. Gouverneur c. s., te Oudenbosch, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij aan H. J. Beysens, te Rosendaal, vergunning is verleend om onder de gemeente Hoeven eene steenbakkerij op te rigten.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Henricus Josephus Beysens, broodbakker te Hoeven, wendde zich in Januarij 11. tot Gedeputeerde Staten van Noordbrabant om vergunning tot het oprigten eener steenbakkerij op zeker, hem toebehoorend, perceel, gelegen onder de gemeente Hoeven, kadastraal bekend sectie G, no. 18, groot 1 hectare, 16 aren.

Vóór en bij het deswege, door Burgemeester en Wethouders der gemeente Hoeven gehouden, onderzoek *de commodo et incommodo*, zijn tegen dat verzoek bezwaren ingebracht door B. J. Gouverneur, te Oudenbosch, M. Mommers, te Hoeven, en het Algemeen Armbestuur aldaar, eigenaren of beheerders van gronden, in de nabuurschap van het bovenvermeld perceel van Beysens gelegen.

Hunne bezwaren kwamen hoofdzakelijk hierop neder:

Ten eerste, dat het gemelde perceel van Beysens is gelegen in eene vruchtbare streek, te midden van bouwland, goede schaarbosschen en hakhout, welke, bij lage winden, door den damp en rook van zoodanige fabriek zeer zouden worden benadeeld. De uitwerksels van de vuurmonden en rook-uitgangen der steenbakkerij, alsmede de hoogst nadeelig werkende salpeterdampen, voortkomende uit de tot steen bereide grondstof, doen toch, volgens reclamanten, vooral in het zomer-saizoen, en bij lage winden, op grooten afstand de houtteelt uitsterven of minstens den groei beletten, en verhinderen niet zelden, vooral als de stoking plaats heeft in den bloesentijd der granen en veldvruchten, de graanzetting, zoodat het bouwland, nabij steenbakkerijen gelegen, niets dan wat slap stroo oplevert, hetgeen onder Hoeven, Rucphen en in sommige grensgemeenten onder België de ondervinding volgens de ingediende reclames maar al te veel heeft bewezen en bij velen zeer goed is te zien.

Ten tweede komen de ingebragte bezwaren daarop neêr: dat het bosch van den adressant op circa 250 meters afstand van den openbaren weg is gelegen, en dat niet anders is te bereiken dan door een zeer naauw wegje, genaamd *het armen-sstraatje*, langs hetwelk ook vele andere perceelen, zoo van de algemeene armen als van den adressant Mommers, en andere eigenaren, uitweg hebben. Het bedoeld straatje heeft maar juist de breedte, dat er eene gewone boerenkar kan doorrijden, zoodat tegenkomende voertuigen, paarden of koeijen elkan- der nergens kunnen ontwijken, hetgeen, na oprigting der steenbakkerij, zoowel door aanvoer van leem en brandstoffen, als door het aanvoeren der gebakken steenen, menigvuldig zoude plaats hebben.

Als derde bezwaar werd, meer bepaaldelijk door het Algemeen Armbestuur, aangevoerd, dat reeds een der huurders van gronden van de algemeene armen, om de opgegeven redenen, heeft verzocht van de verdere huur des loopenden termijns te worden ontslagen, of wel dat hem vermindering van den huurprijs worde verleend.

Het Armbestuur en verdere reclamanten meenen alzoo te hebben aangetoond, dat het gedacht perceel van Beysens ongeschikt is om daarop eene steenbakkerij op te rigten, dewijl het toch de geest der wetgeving in deze niet kan zijn, dat vergunningen worden verleend tot daarstelling van fabrieken, waardoor de belendende panden in waarde verminderen of de eigenaren derzelve noodwendig schade moeten lijden.

De reclamanten verzochten, op grond van een en ander, dat de gevraagde vergunning mogt worden geweigerd, of althans dat daaraan de noodige voorwaarden mogten worden gehecht, met name dat de steenbakkerij worde opgerigt met een besloten oven, en dat zij worde voorzien van een, uit goeden, harden steen, sterk gemetselden schoorsteenpijp, minstens 30 meters hoog, en eindelijk dat aan den oprigter zou worden opgelegd de verpligting tot vergoeding der eventueel door de oprigting der steenbakkerij aan reclamanten te veroorzaken schade.

Burgemeester en Wethouders der gemeente Hoeven deelden in de bezwaren, hiervoren vermeld, en ontraadden aan Gedeputeerde Staten op grond daarvan het toestaan der vergunning.

De Hoofd-Ingenieur van 's Rijks Waterstaat heeft, onder dagteekening van 15 April ll., aan Gedeputeerde Staten omtrent deze zaak rapport uitgebragt. Hij legt daarbij over eene situatie-teekening en doet verder opmerken: dat de bouwplaats door zeer groei-zaam eiken hakhout en vruchtbare bouwgronden, met eiken hakhout omzet, is omgeven en, zoo als uit de teekening is op te maken, hoogstens 50 meters van de op te rigten steenbakkerij verwijderd zoude zijn. Deze afstand is zoo gering, zegt de Hoofd-Ingenieur, dat er werkelijk schade door de werking der steenbakkerij te verwachten is, zoodat de tegen het verzoek ingebragte bezwaren hem geenszins ongegrond voorkomen. Bij den tegenstand, dien de zaak ondervindt, en het opperen der bezwaren, die ook door het Gemeentebestuur worden gedeeld, acht hij het raadzaam de vergunning niet te verleenen, even als dit aan andere, in soortgelijk geval verkeerende steenbakkerijen was geweigerd. Hierdoor behoeft z. i. het in de tweede plaats opgegeven bezwaar, van belemmering der passage in het nauwe Armenstraatje, niet te worden behandeld.

Daarop is gevolgd het besluit van Gedeputeerde Staten van 18 Mei ll., genomen met inachtneming der aangevoerde bezwaren en der ingewonnen ambtsberigten, alsmede nadat in zijne belangen gehoord was de verzoeker H. J. Beysens, die zich bij Gedeputeerde Staten beklaagd had, dat hem van wege het Gemeentebestuur van Hoeven geene volledige mededeeling, immers geen afschrift, der ingediende bezwaarschriften was verstrekt, tot welk laatste intusschen Burgemeester en Wethouders zich ongehouden, ja onbevoegd, rekenden.

Gedeputeerde Staten overwogen in hun voormeld besluit, dat de aangevoerde bezwaren niet van dien aard zijn bevonden om op grond daarvan de door Beysens gevraagde vergunning te weigeren; weshalve zij besloten des adressants verzoek in te willigen onder de volgende bepalingen:

1°. dat deze steenbakkerij in werking zal moeten zijn gebragt binnen zes maanden na dagteekening van dit besluit, met bepaling, dat, bij niet-inachtneming van dien termijn, de vergunning als vervallen zal worden beschouwd;

2°. dat, wanneer door de ondervinding mogt worden bewezen, dat, ter voorkoming van gevaar of andere nadeelige gevolgen, in het algemeen belang, eenige voorzieningen mogten worden vereischt, deze aan den concessionaris of zijne regtverkrijgenden ten allen tijde zullen kunnen worden opgelegd, onder verpligting zich daarnaar te gedragen, en

3°. dat deze vergunning slechts van kracht zal zijn tot 1 Januarij 1873.

Het is tegen dit besluit van 18 Mei ll. van Gedeputeerde Staten, dat bij Zijne Majesteit in hooger beroep gekomen zijn de hiervoren reeds genoemde reclamanten, en zulks op de gronden, hierboven ontwikkeld. Zij voegen er bij: dat Gedeputeerde Staten zelve nog kortelings geleden het afdoende van die bezwaren hebben erkend, en op grond daarvan bij hunne besluiten van den 15 October 1869, G, n°. 137, en 22 Maart 1870, G, n°. 9, de verzoeken van J. J. van Tilborg en W. Bekers, tot het oprigten van steenbakkerijen op landen, die slechts op weinige minuten afstands van het perceel G, n°. 18, zijn gelegen, hebben gewezen van de hand; dat het requestanten dus onverklaarbaar voorkomt, hoe Gedeputeerde Staten er toe zijn gekomen, het door Beysens gedaan verzoek in te willigen; dat dit, naar hunne meening, had moeten zijn gewezen van de hand, ook dan, als het hier betrof eene onderneming van nijverheid, maar nog te meer, nu de steenbakkerij, blijkens het request van Beysens aan Gedeputeerde Staten van 5 Januarij 1870, alleen moet strekken om zijn land, dat hij voornemens is van hakhout in bouw- of weiland te veranderen, van het overtollige leem op de gemakkelijke wijze te ontdoen. Redenen waarom zij zich tot Zijne Majesteit wenden met verzoek,

dat het Hoogstdezelve behage te vernietigen het besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 20 Mei 1870, G, n°. 36; en, op nieuw beschikkende op het verzoek van H. J. Beysens tot het oprigten van eene steenbakkerij op het perceel, kadastraal bekend in sectie G, n°. 18, dat verzoek te wijzen van de hand, of althans aan de onverhoopte inwilliging van hetzelfde zoodanige voorwaarden te verbinden, dat geene regtstreeksche nadeelen voor de aangrenzende eigenaren te vreezen zijn.

Gedeputeerde Staten in hun ambtsberigt van 22 Junij ll. aan den Minister van Binnenlandsche Zaken geven te kennen, dat zij geene termen hebben gevonden om de gevraagde vergunning te weigeren, omdat *in casu* geen publiek belang daarbij betrokken was, het in werking brengen van den oven niet het minste brandgevaar kan doen ontstaan en het perceel, waarop de oven gebouwd zal worden, van alle openbare wegen zoo ver verwijderd ligt, dat de uitoefening der steenbakkerij voor het verkeer ook met paarden langs die wegen niet hinderlijk of gevaarlijk kan wezen. — Ten aanzien van het door adressanten aangevoerde bezwaar, als zou de werking van den steenoven nadeel berokkenen aan hunne in de nabijheid van de plaats der oprigting gelegen eigendommen, — doen Gedeputeerde Staten opmerken, dat, daargelaten de vraag, of dergelijk bezwaar, ware het gegrond, genoegzaam overwegend zou mogen heeten, om alleen daarom de vergunning te weigeren, — de ondervinding heeft geleerd, dat, waar de werking van steenovens aan de eigenaren van omliggende gronden nadeel berokkende, de nadeelige invloed zich meer bijzonder kenmerkte aan dennenhout, terwijl *in casu*, bij een van wege het Bestuur van den Waterstaat ingesteld onderzoek, is gebleken, dat al de in de omgeving van het bewuste perceel n°. 18 gelegen gronden bestaan uit bouwland of wel bezet zijn met eiken hakhout. — Op grond van vorenstaande beschouwingen hebben Gedeputeerde Staten gemeend bij het bestreden besluit te moeten volharden.

Door den gemagtigde van appellanten zijn, onder dagteekening van 5 Augustus ll., aan deze Afdeeling overgelegd: twee processen-verbaal van onderzoek *de commodo et incommodo* in zake van Tilborg en Bekers, gedagteekend respectvelijk Hoeven 24 Julij 1869, en 5 Februarij 1870, en twee besluiten van Gedeputeerde Staten, het een van 15 October 1869, het ander van 23 Maart 1870.

Bij opgemelde besluiten hebben Gedeputeerde Staten de door Tilborg en Bekers gevraagde vergunning tot oprigting van steenbakkerijen geweigerd.

In het proces-verbaal *de commodo et incommodo* van 24 Julij 1869, dat aan het besluit van 15 October voorafging, komen, behalve de bezwaren, thans in zake H. J. Beysens ingebracht en hiervoren ontwikkeld, ook nog deze bezwaren voor, namelijk: vrees voor brandgevaar wegens de nabijheid van gebouwde eigendommen; het aanwezig van naburige mastbosschen, welke daarbij beweerd worden bijzonder gevoelig voor den damp en rook van steenbakkerijen te zijn; en eindelijk de smalheid en daardoor ongeschiktheid van het perceel, waarop de steenbakkerij zou worden opgerigt.

Burgemeester en Wethouders van Hoeven gaven in het proces-verbaal van 24 Julij 1869 te kennen: „dat ook zij wel vernomen hebben, dat granen en ook hout-„gewassen door de werking eener steenbakkerij, op de wijze als door adressanten om-„schreven, kunnen worden benadeeld; dat zij echter de juistheid en de kracht van dit „bezwaar niet voldoende kunnen beoordeelen; dat voor een gegrond onderzoek in dit „opzigt binnen deze gemeente ook niet de gelegenheid bestaat, en zij het daarom aan „Gedeputeerde Staten moeten overlaten bevoegde deskundigen met zoodanig onderzoek, „des noodig, te belasten.“

In hun besluit van 15 October 1869 overwogen Gedeputeerde Staten, dat het daarin bedoelde perceel, waarop men de steenbakkerij zou wenschen op te rigten, gelegen is te midden van bouwgronden en met hakhout beplante perceelen; — en besloten zij aan de adressanten te kennen te geven, dat tegen de oprigting eener steenbakkerij op het door hen bedoeld perceel der gemeente Hoeven overwegende

bezwaren zijn gerezen, en derhalve aan hun verzoek niet kan worden voldaan.

In het proces-verbaal van 5 Februarij 1870 gelden de bezwaren met name het gevreesd bederf van naburige *mastbosschen*.

Burgemeester en Wethouders, die in Julij 1869 geheel onbekend verklaarden te zijn met de eventuele werking van op te rigten steenbakkerijen, laten zich onder dagteekening van 5 Februarij ll. aldus uit: „dat die bezwaren, naar het oordeel van dit „Collegie, volkomen gegrond zijn, en het niet te betwijfelen is, dat door de oprigting „van de steenbakkerij ter aangeduide plaatse onderscheidene bosschen, inzonderheid die „van adressanten, en ook veldgewassen beduidend zouden worden benadeeld; dat het „dit Collegie, na ingesteld onderzoek, overtuigend is gebleken, dat in den omtrek „eener vroeger in deze gemeente opgerigte steenbakkerij de mastbosschen op eenen „afstand van circa 100 ellen geheel wegwijnen of sterven; dat het masthout op hon- „derde ellen afstands geen groei meer doet opmerken en zulks ten gevolge van den „damp of rook van die steenbakkerij; dat, naar de berekening van dit Collegie, op „grond van ondervinding, de veldgewassen in den omtrek van 1000 ellen van de „steenbakkerij niet voor bederf wegens den rook gevrijwaard zijn.“

Gedeputeerde Staten eindelijk, bij hun besluit van 23 Maart ll., overwogen, dat het daarin bedoelde perceel, waarop men de steenbakkerij zou wenschen op te rigten, in de onmiddellijke nabijheid omgeven is door bouw- en boschgronden, ten aanzien waarvan door reclamanten, ten gevolge der werking van den steenoven, niet ten onregte nadeel gevreesd wordt; — en besloten aan de adressanten te kennen te geven, dat tegen de oprigting eener steenbakkerij op dat perceel overwegende bezwaren zijn gerezen en derhalve aan hun verzoek niet kan worden voldaan.

Nog is bij 's Raads Afdeling voor geschillen van bestuur ingekomen een schrijven dd. 17 Augustus ll. van den Burgemeester van Hoeven, waarbij, onder overlegging van een daartoe betrekkelijk proces-verbaal, wordt kennis gegeven, dat H. J. Beysens, hangende het bij Zijne Majesteit ingesteld hooger beroep, de voorgenomene steenbakkerij reeds heeft opgericht, en dat die in werking is.

Verdere memoriën zijn niet ingediend; en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn gemagtigden tegenwoordig. Hebben de gemagtigden ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. H. M. VAN ANDEL, Advokaat te 's Gravenhage, meent als gemagtigde van de appellanten tot toelichting van dit beroep te kunnen volstaan met te verwijzen tot hetgeen in de stukken voorkomt, gelijk die door den Staatsraad-Rapporteur zijn medegedeeld. Bij deze mondelinge toelichting wil hij nog alleen stilstaan bij het hoofdbezwaar: de benadeeling, die de omliggende veldgewassen ondervinden zullen door den nadeeligen invloed van den steenoven, niet zoozeer wegens den rook der brandstoffen, waarmede de steen gebakken wordt, als wel meer bepaald door de fijne stofdeelen, die uit den brandenden steen voorkomt en zich uit een schoorsteen ontlast, en waardoor het groen geheel verdort en bederft. Dat bederf doet zich vooral gevoelen aan het dennenbosch en eikenhout. Door dien nadeeligen invloed kan ook het groen zich niet zetten; de fijne leemdeelen beletten den groei der vrucht. Dat heeft de ondervinding bewezen; en gemagtigde staaft dit nader door verschillende voorbeelden. De veldgewassen kunnen alzoo door zulk een toestand niet tieren of zich ontwikkelen, zoo als dat ook vroeger het oordeel was van hetzelfde Collegie van Gedeputeerde Staten; en die invloed doet zich reeds gevoelen op een afstand van duizend ellen in den omtrek. De toestanden nu van toen en nu zijn volkomen dezelfde. Hij vraagt dan ook, waarom nu in Mei toegestaan, wat in April was geweigerd. Hij ziet daarin eene onverklaarbare inconsequentie

van Gedeputeerde Staten. Om die inconsequentie te verdedigen, zeggen zij, dat ten deze geen sprake is van een publiek belang. Maar hij vraagt, als in den omtrek van 1000 el benadeeling plaats heeft, of dáár niet, door zoodanig verzoek toe te staan, het publiek belang wordt benadeeld. En als hierbij geen publiek belang betrokken was, waarom was het dat dan wel bij de vroegere verzoeken? Hij doet voorts uitkomen, dat dezerzijds nooit beweerd is, gelijk men het heeft voorgesteld, dat er om het onderwerpelijk terrein masthout ligt, hetgeen was aangevoerd in verband met deze overweging: "daargelaten of de belangen van naburen hierbij zouden benadeeld worden." Maar wat door appellanten wordt beweerd, is, dat er veldgewassen om heen liggen, die zeer stellig zullen komen te lijden. Daarenboven, de Hoofd-Ingenieur zelf maakt niet die onderscheiding als welke door Gedeputeerde Staten is gemaakt. Het is bovendien *a priori* niet uit te maken, dat het zooveel grovere dennenhout zou lijden, en niet het zooveel teerdere graan. Maar het is reeds gebleken uit eene ondervinding van drie gevallen, dat niet alleen dennenhout, maar ook eikenhout en veldvruchten zeer benadeeld zijn door de uitdampingen van dergelijke steenovens. Die onderscheiding van Gedeputeerde Staten wordt echter ten allen overvloed wedersproken door hun eigen vroeger besluit, waarbij eene dergelijke vergunning is geweigerd, terwijl dáár alleen van hakhout en veldgewassen sprake was. Gemagtigde herinnert verder, dat nog subsidiair door appellanten verlangd is, dat aan den aanvrager de verpligting zou worden opgelegd een gesloten oven te stichten en voorts een steenen schoorsteen op te trekken van dertig el hoogte, en bovendien eene vergoeding voor eventuele schade. Zoodanige schoorsteen zal slechts eenige hulp geven aan de onmiddellijk gelegen graanvelden, maar toch niet geheel het bezwaar wegnemen. Daarom is het wenschelijk aan Beysens de verpligting op te leggen om, bij eventuele schade, deze te vergoeden. Het is hoofdzakelijk met het oog op het nadeel, dat desniettemin zou kunnen worden toegebracht aan het eikenhout en de veldgewassen. Blijkt er don nader geen schade, welnu, dan kan ook die clause geen bezwaar opleveren. Naar spreker is verzekerd, wordt door eene zoodanige steenfabriek in den regel aan de omliggende gronden eene waarde-vermindering toegebracht van ƒ700 per bunder. En wat nu die verklaring aangaat van aangrenzende eigenaren, dat zij geen bezwaar zouden ondervinden door de fabriek, gemagtigde heeft nader onderzocht, wat dat zoo al voor personen waren; en hij heeft tot dat einde de namen aan den Burgemeester opgegeven, om te vernemen, wie zij waren. Het is hem toen gebleken, dat het zijn personen, deels in dienst van Beysens, deels personen, die niet schrijven kunnen, en voorts zeer arme menschen, die in kleine hutjesen op zeer verwijderden afstand wonen. Onder anderen verklaart er één, dat hij geen last heeft van de fabriek, terwijl hij behoort tot degenen, die zich vroeger zeer hard geopponneerd hebben.

De heer Mr. W. THORBECKE, Advokaat te 's Gravenhage, zegt als gemagtigde van J. Beysens, dat hij vooraf eene opmerking wenschte in het midden te brengen. Hij leest in art. 4 van het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19): "De vergunningen, in artt. 1, 2 en 3 vermeld, zullen niet worden toegestaan dan ten gevolge van beleide informatiën *de commodo et incommodo*, in welke de bewoners der huizen, naast aan de op te rigten trafiek of fabriek gelegen, in hunne belangen zullen worden gehoord. Ingeval deze zich tegen het gedane verzoek mogten verzetten, zal er van hunne aangegevene redenen van bezwaar in het proces-verbaal van informatiën uitdrukkelijke melding worden gemaakt." Derhalve het moeten zijn bewoners van huizen of perceelen, alwaar de inrigting gevestigd is. Intusschen, blijkens de stukken, kwalificeren zich de belanghebbenden, die gehoord zijn, eigenaren van huizen. Zijn deze nu te brengen onder die cathogorie van reclamanten, op wier bezwaren acht moet worden geslagen? Nu is het niet om op de voortreffelijkheid dezer

bepaling te wijzen, dat gemagtigde hiervan spreekt; en het kan eene fout zijn, dat zij zoo geredigeerd is; maar het was voor hem geene reden om de bepaling, zoo als zij ligt, over het hoofd te zien. — Wat nu de bezwaren zelve in deze zaak betreft, hoofdzakelijk beweegt zich de vraag op algemeen feitelijk terrein: *wordt* er schade toegebracht? In de eerste plaats, om eene weigering tot oprigting eener fabriek te wettigen, moet er buitengewoon bezwaar zijn; een bezwaar van specifieke aard, dat van de fabriek onafhankelijk is, dat geheel in den aard der inrigting zelve ligt. De eigendom moet zeer zeker beschermd worden, maar de nijverheid ook. In ieder geval, als er vergunning tot oprigting gevraagd wordt, moet de weigering gewettigd worden uit het oogpunt van het algemeen belang; daarmee moet men altijd te rade gaan. Zijn nu de bezwaren, die hier worden aangevoerd, werkelijk gegrond? hoeveel vertrouwen gemagtigde ook moge stellen in de voorstelling van zijn geachten confrère, hij kan haar toch niet geheel deelen. Immers het betreft hier eene quaestie, die alleen door deskundigen kan worden uitgemaakt; en die kan hij noch zijn confrère beoordeelen. Het zijn alle deskundige opmerkingen, die gemaakt zijn. Wat zijn confrère heeft aangevoerd, kan hij niet tegenspreken; hij kan het niet beoordeelen. Maar hij zegt alleen: Gedeputeerde Staten hebben eene andere meening. Men kan nu nog zoovele voorbeelden bijbrengen van eene tegenovergestelde meening met betrekking o. a. tot Ruephen, — hij weet het niet, hij kan het niet beoordeelen noch tegenspreken. Gemagtigde zal voorts het rapport van Burgemeester en Wethouders niet in détails nagaan; maar naar zijn gevoelen argumenteert het niet, het bewijst niet. Wat staat in de verklaring van den Hoofd-Ingenieur? Het is niet anders dan het resultaat van topographische opneming. Maar hij was niet gezonden om de vraag te beslissen, of eene andere steenfabriek nadeelig is voor eikenhout of veldgewassen. Gemagtigde ziet er overigens niets anders in, dan dat de afstand zeer gering is, en dat er verder geen bakhout is. — Men wilde betoogen, dat Gedeputeerde Staten door hunne inconsequentie eigenlijk willekeurig gehandeld zouden hebben. Hoe dat te zeggen? Zij motiveren toch hunne resolutie. Maar bovendien, zij kunnen wel door ervaring wijzer zijn geworden. Daarenboven waren er in het vorig geval bezwaren van brandgevaar voor de naburige huizen en ten andere de aanwezigheid van dennenhout. De bezwaren waren alzoo van gansch anderen aard dan de nu aangevoerde. Men kan dus niet van inconsequentie spreken. Wat nu de meening van Gedeputeerde Staten aangaat, dat hier geen publiek belang geschonden is bij de oprigting, daarmee bedoelen zij de openbare veiligheid. — Gemagtigde komt vervolgens op hetgeen vermeld is betrekkelijk het steegje enz. nabij de fabriek, in welk steegje de vrije passage is benomen. Als men eene fabriek oprigt, is er altijd een meerder verkeer in de nabijheid; maar dat levert daarom geene reden op om bezwaar te maken. Anders is nooit eenige fabriek mogelijk. En indien nu misschien hier dat steegje al eenige stremming mogt veroorzaken, dan is het Gemeentebestuur verplicht, in het belang zoowel der nijverheid als van het onbelemmerd verkeer, nieuwe middelen van communicatie te openen. Het geldt hier daarenboven een zeer klein fabriekje. De grond, die er nu slecht is, zal er goed worden. Het geldt daarbij dus eene onteigening in het algemeen belang, terwijl men in de tweede plaats nu de materialen in Noordbrabant zal krijgen, die men er vroeger niet had. De subsidiaire vordering om aan den aanvrager eene verplichting op te leggen tot het geven van schadevergoeding, begrijpt gemagtigde niet. Gesteld, dat de Koning die vergunning gaf, hoe zou de Koning dat wel kunnen? Het zou alleen krachtens een regterlijk vonnis, niet bij Koninklijk besluit kunnen worden bevolen. En tot wat tal van recriminatiën zouden dan, ook uit dat oogpunt, dergelijke vergunningen al geene aanleiding geven.

Mr. VAN ANDEL komt nog kortelijk terug op hetgeen door hem was aangevoerd, en wordt nader door Mr. THORBECKE beantwoord.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

IV. *het beroep van den Raad der gemeente Gramsbergen van een besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel, houdende bevel tot vermeerdering van het getal openbare lagere scholen met één in de buurtschap de Krim.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Door eenige bewoners van de buurt *de Krim*, in de gemeente Gramsbergen, is aan het Gemeentebestuur het verzoek gerigt tot oprigting eener lagere school aan de Lutterhoofdwijk in de zoogenaamde Krim; doch het Bestuur was van oordeel, dat de school der buurt Holthone voldoende voorzag in de behoefte aan onderwijs ook voor de kinderen dier buurtschap, en wees dus het verzoek af. De belanghebbenden wendden zich daarop tot Gedeputeerde Staten bij een adres van 20 September 1869, om hun verzoek nader aan te dringen. Zij wezen er op, dat in die buurt aan de Lutterhoofdwijk het getal bewoners sterk toeneemt; dat er behoefte bestaat om dáár eene school te vestigen, en verklaarden bereid te zijn gelden bijeen te brengen ter tegemoetkoming in de kosten, mits dan het schoollokaal op zon- en feestdagen beschikbaar zij tot het houden van godsdienstoefeningen en het geven van onderwijs in de godsdienst.

Gedeputeerde Staten, na den Provincialen Inspecteur van het Lager Onderwijs te hebben gehoord, hebben daarop, bij resolutie van 7 Januarij 1870, bevolen de vermeerdering van het getal openbare scholen voor gewoon lager onderwijs met ééne, te vestigen in de buurtschap «de Krim,» met te-kennen-geving aan het Gemeentebestuur van Gramsbergen, dat zij bereid zouden zijn een eventueel verzoek van den Raad om rijks- en provinciale subsidiën in de kosten van oprigting dier school te ondersteunen. Dat besluit steunt op de overweging, dat, blijkens de jongste volkstelling, in de gezegde buurtschap in December jl. 70 kinderen zijn van 5—12 jaren; dat de bevolking dier buurt, ofschoon het gevolg van de exploitatie der veenen, toch niet van tijdelijken aard aldaar is te beschouwen, daar de verveening, op groote schaal aangelegd, eene reeks van jaren kan duren, en ook, na afloop daarvan, het te verwachten is, dat een groot deel der bevolking aldaar gevestigd zal blijven; en dat de meest nabijliggende school, te Holthone, met de Krim verbonden is door een weg, over veengronden van bijzondere personen loopende, telkens verlegd wordende, voor kleine kinderen onbegaanbaar, en een afstand van ongeveer anderhalf uur doorlopend.

Daartegen is nu de Gemeenteraad van Gramsbergen in hooger beroep gekomen bij een adres aan den Koning. In zijne zitting van 19 Mei jl. nam die Raad een gemotiveerd besluit tot dat appel, waarin hij de vernietiging vraagt van de resolutie van Gedeputeerde Staten van Overijssel van 7 Januarij jl., als zijnde door de behoefte niet gewettigd.

De motieven van den Gemeenteraad zijn de volgende: dat vroeger eene school bestond in de buurtschap Holthone, doch dat, met het oog op de meerdere bevolking in de aangrenzende buurtschap Anerveen, waaronder ook de Krim gerekend was, die school nabij Anerveen is overgebracht waar in 1868 een nieuw schoollokaal is gebouwd van voldoende ruimte om alle kinderen van de buurtschappen Holthone, Anerveen en de Krim te kunnen bevatten;

dat tot die school de plaats is gekozen, het geschiktst gelegen voor de drie genoemde buurtschappen, waarvan de kinderen van ouders, in de Krim wonende, gemiddeld 4740 meter en dus geen 1½ uur verwijderd zijn;

dat de voetpaden uit de Krim naar die school, wel is waar, over veengrond loopen, doch dat dit, gelijk in alle nieuwe aangelegde verveeningen het geval zal zijn, ook jaarlijks verbeterd, waartoe de gemeente bereid is zooveel mogelijk mede te werken, en dit voor een gedeelte van den goeden wil der verveeners, die belang bij de zaak hebben, afhankelijk is;

dat het bevel van heeren Gedeputeerde Staten tot het bouwen van eene school in de Krim, nu in 1868 *mede voor die bevolking* eene doelmatige school nabij Anerveen gebouwd is, geacht wordt te drukkende te zijn voor eene arme, met aanzienlijke schulden belaste gemeente en door de noodzakelijkheid niet wordt geboden;

dat er zoowel in deze als in andere provinciën meerdere gemeenten zullen gevonden worden, waar kinderen uit buurtschappen en in het veld verspreide woningen den afstand van 4740 meter naar de naastbijzijnde school moeten afleggen, en het toch niet kan geveerd worden op elk punt van de gemeente scholen te bouwen;

dat de Lutherhoofdwijk is gegraven door en in het privaat belang der provincie Overijssel tot vermeerdering der opbrengst van de Dedemsvaart;

dat de aangrenzende veenen alle het eigendom zijn van verveeners, in de gemeente Avereest woonachtig, die de arbeiders uit verschillende oorden des Rijks te zamen brengen, om die veenen in hun privaat belang te exploiteren, waardoor ter genoemde plaatse thans eene zwervende arbeidersbevolking aanwezig is;

dat deze bevolking, gehuisvest in armoedige woningen, den verveeners toebehorende, slechts blijft, zoolang het den eigenaren der veenen uitkomt een dagloon te geven, dat in andere streken des Rijks niet of niet beduidend overtroffen wordt;

dat die vereeniging van armen en behoeftigen tot de kosten van de huishouding der gemeente niets bijdraagt, en met het ander deel der gemeente, dat is met de gevestigde bevolking, niets anders gemeen heeft, dan dat zij hunne lasten verzwart;

dat zij getoond hebben, in de behoefte aan onderwijs ook voor die bevolking te willen voorzien, door eensdeels de school van Holthone nabij Anerveen te verplaatsen en, anderdeels, dat lokaal ruim genoeg te bouwen om almede de arbeiderskinderen daarin op te nemen;

dat het na die verplaatsing onbillijk is te achten de gemeente te bezwaren met de kosten van het geven van onderwijs uitsluitend aan kinderen van eene haar tijdelijk toegeschovene bevolking, die zij niet heeft begeerd, waarvan zij niets trekt, wier productief vermogen buiten hare grenzen verteerd wordt, en welker kinderen volkomen in staat zijn den afstand naar de bestaande school af te leggen, die vóór nog geen twee jaren ook voor hen is opgericht;

dat, indien de eigenaren der veenen, en zenders der bevolking, van wie primitief de aanvragen om eene school ter bewuster plaatse zijn uitgegaan, en ook de provincie Overijssel als eigenaresse der Dedemsvaart en hare wijken in hun privaat belang die school noodzakelijk achten, het immers aan elk hunner vrijstaat, hetzij alleen, hetzij gemeenschappelijk, eene dergelijke inrigting daar te stellen;

dat het met de eischen der billijkheid en met de gedachte aan hetgeen recht is, volkomen strookt, dat zij, die de lusten van meergemelde bevolking hebben, die van hunne arbeidende krachten gebruik maken en de voordeelen daarvan trekken, ook de lasten moeten dragen van eene inrigting, die zij in hun speciaal belang wenschelijk beschouwen.

Gedeputeerde Staten van Overijssel, op dat adres gehoord, geven te kennen, dat de Gemeenteraad van Gramsbergen zich op een verkeerd standpunt geplaatst heeft in deze zaak, waar de éénige vraag moet wezen, „of in de behoefte aan onderwijs voldoende is voorzien.“ Dit is het éénige punt, waarop het aankomt. Als men dus alle gronden voorbijgaat, die slaan op het drukkende voor de gemeente-finantiën, om nog eene school op te rigten, dan blijft enkel dit beweren over, als ter zake dienende „dat de school te Holthone voldoende in de behoeften aan onderwijs voor de jeugd

in de Krim voorziet." Tot wederlegging dier bewering verwijzen Gedeputeerde Staten naar het berigt van den Provinciaalen Inspecteur van het Lager Onderwijs. In dit berigt nu wordt gezegd, dat de opgegeven afstand van 4740 meters zal zijn gemeten over eene rechte lijn van de school te Holthone tot het naaste punt van de Lutterhoofdwijk, maar dat van dat punt tot de woningen der Krimbewoners voor velen de afstand nog belangrijk is, te meer, omdat er geen openbare weg of pad is, en dat de eigenaar van elk stuk grond, waarover men loopen moet, den overgang kan beletten; dat het waar moge zijn, dat niet voor alle kinderen in verspreide woningen scholen kunnen worden gemaakt, doch dat dit wel het geval moet zijn, waar, als in de Krim, een groot aantal kinderen op ééne plaats vereenigd is; dat de verveening aldaar nog wel tusschen de dertig en vijftig jaren kan duren, en het zich laat aanzien, dat een groot deel der bevolking ook daarna in deze buurt zal gevestigd blijven, en dat het niet te denken is, dat òf die bevolking zelve òf wel de provincie als eigenaresse der Dedemsvaart eene bijzondere school dáár zullen willen oprigten, waartoe zij niet kunnen gedwongen worden. De Inspecteur adviseert op deze gronden tot handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van 7 Januarij jl., met aanbeveling, dat ten opzichte der gemeente Gramsbergen, welke in de opvolging der schoolwet altijd goeden wil betoond heeft en door deze nieuwe oprigting eener school finantieel gedrukt wordt, — een mild gebruik worde gemaakt van art. 33 der wet op het lager onderwijs.

Nadere memoriën zijn er niet ingekomen; en ik geloof alzoo met dit verslag te kunnen volstaan

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Twee-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 14 September 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. G. de Vries,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. I. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling is ingekomen een Koninklijk besluit van den 27 Augustus ll., n°. 3, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Born van een besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg dd. 4 Februarij ll., waarbij de goedkeuring is geweigerd aan het besluit van genoemden Raad, dat de gemeente in regten zal procederen tot vernietiging der door haar verleende vrijwaring van den voormaligen Burgemeester L. Savelkoul in zeker tusschen dezen en de Kerkfabriek van Buchten aanhangig rechtsgeding* (zie het verslag over deze zaak op bl. 223—227).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het door den Gemeenteraad van Born aan Ons ingediend adres van den 18 Februarij jl., daarbij verzoekende, dat door Ons, met vernietiging van een besluit der Gedeputeerde Staten van Limburg in dato 4 Februarij bevorens, zal worden goedgekeurd een besluit van den Gemeenteraad van den 4 Januarij jl., waarbij besloten is tot het instellen van de daarin in het breede omschreven rechtsvordering;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 10 Augustus 1870, n°. 25;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Augustus 1870, n°. 143, 2de Afdeeling;

Overwegende, dat sedert geruimen tijd geschillen zijn ontstaan tusschen den Ge-

meentetaad van Born en de Kerkfabriek van Buchten over den eigendom van een schoollokaal, waarin openbaar lager onderwijs wordt gegeven, staande in die gemeente onder afdeeling Buchten; dat, toen de Onderwijzer, die laatstelijk aan het hoofd dier school was gesteld, cervol was ontslagen, de Kerkfabriek zich feitelijk in het bezit van gemeld lokaal heeft gesteld; doch dat kort daarna de toenmalige Burgemeester van Born, bijgestaan door de beide Wethouders, op zijne beurt, insgelijks geheel feitelijk van het lokaal bezit genomen heeft; dat de Kerkfabriek, die handeling onregtmatig achtende, hem in privé heeft gedagvaard voor de Arrondissements-Regtbank te Maastricht, om zich deswege tot schadeloosstelling te hooren veroordeelen en het eigendomsregt der Kerkfabriek te zien erkennen; dat de Burgemeester, bewerende in die hoedanigheid voor en ten behoeve der gemeente te hebben gehandeld, de gemeente heeft gedagvaard om hem volkomen te vrijwaren tegen al de gevolgen van het tegen hem ingesteld regtsgeding; dat door het Gemeentebestuur aan Gedeputeerde Staten van Limburg is aangeboden een vormelijk authentiek afschrift van een besluit, dat door den Gemeenteraad op den 28 Februarij 1868 zou zijn genomen, waarbij de Raad zou hebben besloten den Burgemeester volkomen te vrijwaren en magtiging aan Gedeputeerde Staten te verzoeken om tot dat einde in het voor de Arrondissements-Regtbank te Maastricht aanhangig geding tusschen te komen; dat aan die Staten op den 1 Maart 1868 is ingezonden een protest door het Bestuur der Kerkfabriek, waarin werd gewezen op onregelmatigheden, die in de raadsvergadering van 28 Februarij en ter gelegenheid daarvan zouden hebben plaats gehad, hierop neêrkomende, dat drie leden van den Raad eerst daags te voren en mondeling tot de vergadering zouden zijn opgeroepen en zonder mededeeling van hetgeen daarin zou worden behandeld; dat twee hunner hebben te kennen gegeven te blijven volharden bij hunne meening, dat het regt was aan de zijde der Kerkfabriek, en dat de derde bepaald heeft tegengestemd; de Gedeputeerde Staten op den 6 Maart jl. de verlangde goedkeuring hebben verleend, ten gevolge waarvan de Gemeenteraad in het geding tusschengetreden is; dat echter, toen de Burgemeester niet was herbenoemd en de verkiezingen verandering in het personeel der raadsleden hadden gebracht, de Raad op den 18 October 1869 een voorstel tot schikking over het schoollokaal heeft aangenomen, door de Kerkfabriek gedaan, en voorts op den 4 Januarij jl. heeft besloten de verpligting tot vrijwaring te ontkennen en het bestaan en de wettigheid van het raadsbesluit van den 28 Februarij, waarbij de verpligting tot vrijwaring was aangenomen, te betwisten, op grond, dat zoodanig besluit niet zou zijn genomen, dan ook niet voorkwam in het notulenboek en dus was valsch of vervalscht en in ieder geval was onwettig, omdat, wanneer men de stem aftrekt van den oud-Burgemeester, die als belanghebbende zich van stemming had moeten onthouden, geene meerderheid voor het besluit zou zijn verkregen; dat den 19 Januarij daaraanvolgende de Wethouder Lendfers en een der raadsleden aan Gedeputeerde Staten hebben ingezonden eene verklaring, houdende, dat gemeld besluit van 28 Februarij werkelijk in hunne tegenwoordigheid is genomen en dat zij het origineel, dat zij uit vrees voor vervreemding hadden medegenomen, nog onder zich hadden en bereid waren om het aan hoogere autoriteiten te vertoonen en af te geven; dat de Gedeputeerde Staten het besluit van den 4 Januarij bevorens geweigerd hebben goed te keuren, op grond, dat de bewering over valschheid en onwettigheid van het besluit van 28 Februarij niet was bewezen, en dat uit de evenvermelde verklaring veeleer bleek, dat bewust besluit op dien dag door den Raad bij meerderheid van stemmen is vastgesteld; dat de adressant van deze afwijzende beschikking bij Ons is gekomen in beroep; dat, al mogen er werkelijk onregelmatigheden hebben plaats gehad ter gelegenheid van de raadsvergadering van 28 Februarij, het er toch voor mag worden gehouden, dat het bewuste raadsbesluit toch is genomen; dat toch uit de overgelegde stukken blijkt, dat zoowel vroeger als destijds de Gemeenteraad de overtuiging had, dat het schoollokaal aan de gemeente toebehoorde, en dat van die

overtuiging het nemen van gemeld besluit een natuurlijk uitvloeisel is; dat in het protest van de Kerkfabriek, opgemaakt slechts twee dagen daarna en blijkbaar volgens de opgaven van de raadsleden, die de belangen van de Kerkfabriek toegedaan waren, wel wordt geklaagd over grove onregelmatigheden, maar geenszins wordt beweerd, dat het besluit niet genomen zou zijn; dat het beweerde feit, dat het niet voorkomt in het notulenboek, niet bepaald afdoende is, omdat die nalatigheid niet medebrengt, dat het niet is genomen; dat in gezegd protest wel wordt vooropgesteld, dat twee raadsleden, daarin met name genoemd, in de vergadering hebben verklaard te volharden bij hun gevoelen ten gunste van de Kerkfabriek, maar geenszins dat zij werkelijk aan de stemming hebben deelgenomen; dat alzoo niet blijkt, dat, zij, in strijd met de vermelding, aan het slot van het raadsbesluit gesteld, werkelijk hebben medegestemd en derhalve, ook buiten de stem van den Burgemeester, de meerderheid, namelijk drie van de vier geldige stemmen, voor het raadsbesluit is verkregen; dat bovendien de gemeente was gedagvaard om den Burgemeester te vrijwaren; dat bij de houding, door den Raad vóór en na dien tijd aangenomen, het niet onaannemelijk is, dat de Burgemeester met de Wethouders, die hem bijstonden, als Gemeentebestuur hebben gehandeld; dat althans door den adressant geene gronden worden aangevoerd, waaruit zou zijn af te leiden, dat hij de inbezitneming van het schoollokaal in privé zou hebben gedaan; en dat alzoo het belang der gemeente niet medebrengt een regtsgeding te voeren om zich aan de verplichting tot vrijwaring te onttrekken;

Gezien de wet van den 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Limburg van den 4 Februarij jl., den adressant te verklaren ongegrond in zijne daartegen bij Ons ingebragte bezwaren.

's Gravenhage, den 27 Augustus 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings;

DE WEERT, *L. D.*

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het geschil over het domicilie van onderstand van Casper Schoenberger.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! In Januarij 1870 werd door Armvoogden van Heerenveen onderstand verleend aan de huisvrouw van Casper Schoenberger, en zulks ten laste van Nijhaske, alwaar voormelde Casper Schoenberger geboren is den 12 October 1840.

Burgemeester en Wethouders van Haskerland hebben echter geweigerd het onderstands-domicilie te erkennen, op grond, dat, tijdens de geboorte van genoemden persoon, diens vader zich slechts tijdelijk ophield te Nijhaske en buiten 's lands te huis behoorde, getuige de geboorte-acte, houdende, dat den 15 October 1840 voor

den ambtenaar van den burgerlijken stand der grietenij Haskerland, provincie Friesland, gecompareerd is Joseph Schoenberger, oud 38 jaren, koopman in aardewerk, wonende te Nieterhar, Hertogdom Nassau, zich toen ter zake van zijnen handel ophoudende te Nijehaske, die verklaarde, dat op den 12 dier maand te Nijehaske uit hem declarant en zijne echtgenoot Margreta Immel, zonder bedrijf aldaar, is geboren een kind van het mannelijk geslacht, waaraan hij den voornaam van Casper gaf.

Burgemeester en Wethouders van Schoterland hebben zich vervolgens tot den Minister van Binnenlandsche Zaken gewend met verzoek om, krachtens de bepaling van art. 33 der armenwet, den onderstand van dezen armlastige te nemen voor rekening van het Rijk.

Uit een ingesteld onderzoek en uit een verhoor van de moeder van Casper Schoenberger en van dezen zelve is hoofdzakelijk gebleken: dat de ouders van Casper omstreeks 1830 te Kirchenroth, nabij Nieterhar, zijn gehuwd, — dat van hunne acht kinderen vier zijn geboren te Nieterhar, van welken twee vóór en twee na de geboorte van Casper, de anderen binnen Nederland, — dat de ouders tot uitoefening van hun bedrijf zich op gezette tijden in Nederland ophielden, — dat de man in 1853 te Nieterhar is overleden, — dat diens zoon Casper van zijne kindscheid af voortdurend in Nederland is verbleven, en als polderwerker den kost heeft verdiend.

Gedeputeerde Staten van Friesland zijn van oordeel, dat, aangezien tijdens de geboorte van Casper diens vader *elders*, en wel *buiten 's lands*, woonplaats had, art. 33 der wet ten deze toepasselijk is.

Memoriën zijn er niet ingediend, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Drie-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Maandag, 26 September 1870.

(Geopend ten 1 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 6 dezer, n°. 24, houdende beschikking op *het beroep van Gebr. van Beekum, te Rotterdam, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij de aan de adressanten bij besluit van 21 Augustus 1861, n°. 27, verleende vergunning tot oprigting van een stoomwerktuig in hunne grutterij is aangevuld met de voorwaarde, dat met dat stoomwerktuig des nachts tusschen twaalf en vijf ure niet mag worden gewerkt* (zie het verslag over deze zaak op blz. 164—171).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het door Gebroeders van Beekum, te Rotterdam, bij Ons ingesteld hooger beroep tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 28 December 1869, waarbij eene nieuwe voorwaarde verbonden is aan de op 21 Augustus 1861 aan de weduwe H. van Beekum, hunne voorgangster, verleende vergunning tot oprigting van een stoomwerktuig van zes paardenkrachten in de door haar gedreven wordende grutterij;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 24^e Augustus 1870, n°. 29;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 1 September 1870, n°. 243, 12de Afdeeling:

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten van Zuidholland, bij besluit van 21 Augustus 1861, aan de weduwe H. van Beekum vergunning hebben verleend om in hare grutterij aan de Kipstraat te Rotterdam, kadastraal sectie L, n°. 871, een stoomketel met schoorsteen te plaatsen tot het drijven van een stoomwerktuig van middelbare drukking van zes paardenkrachten, onder anderen op voorwaarde, dat de concessionarisse of hare regtverkrijgenden zich aan zoodanige verplichtingen zullen onderwerpen, als later blijken mogten in het belang eener goede politie noodig te zijn; dat, ofschoon door het Gemeentebestuur van Rotterdam destijds verzocht was, dat als voorwaarde daarbij gesteld zoude worden het verbod om des nachts te werken, deze bepaling toenmaals door Gedeputeerde Staten in de vergunning niet is opgenomen, omdat zij beschouwd werd te zijn een onderwerp van uitsluitende bemoeijing voor de plaatselijke politie; doch dat Gedeputeerde Staten, op naderen aandrang, bij hun besluit van 28 December 1869, dat verbod als nieuwe voorwaarde aan de vergunning van 1861 hebben toegevoegd; dat hunne bevoegdheid daartoe vaststaat, vermits, volgens art. 4 van het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19), dezelfde magt, die de vergunning verleent, voorwaarden daaraan verbinden kan, waardoor gevreesd nadeel, gevaar of hinder eener fabriek geacht wordt te kunnen geweerd worden, en in de oorspronkelijke vergunning daarenboven de voorwaarde was opgenomen tot opvolging van bepalingen, welke later uit een oogpunt van politie mogten worden noodig bevonden; dat de bedoelde bepaling voorts, met het oog op den hinder, door de bewoners der belendende perceelen ondervonden, billijk is, zoolang niet door de fabrikanten uitvoering zal gegeven zijn aan hun te kennen gegeven voornemen om het zifttoestel door een huil te doen vervangen, en daarna, ten gevolge daarvan of van eenigen anderen maatregel, het geraas zoodanig zal zijn verminderd, dat er geen bezwaar meer zal zijn om het hen bezwarend verbod, om des nachts tusschen twaalf en vijf ure door te werken, op te heffen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bekrachtiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 28 December 1869, de adressanten in hun daartegen ingesteld hooger beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Hertogenbosch, den 6 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HECKEREN VAN KELL.

2°. van den 8 dezer, n°. 16, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Winterswijk van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij de goedkeuring is geweigerd aan het raadsbesluit tot het aangaan eener geldteening* (zie het verslag over deze zaak op blz. 238, 239).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van den Gemeenteraad van Winterswijk, daarbij Onze voorziening inroepende tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 26 April 1870, n°. 127, waarbij bezwaren zijn gemaakt tegen een besluit van den Gemeenteraad tot het sluiten eener geldleening;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 24 Augustus 1870, n°. 42;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 3 September 1870, n°. 189, 2de Afdeeling;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Winterswijk heeft besloten tot het aangaan eener overeenkomst met de Maatschappij voor gemeente-crediet, waarbij die maatschappij zich zou verbinden om aan de gemeente te leenen eene som van f 30,000, onder voorwaarde, dat gedurende een tijdvak van acht-en-zestig jaren aan de maatschappij eene rente zou worden betaald van 5 ten honderd 's jaars, waardoor, na verloop van dien tijd, de schuld geheel zou gedelgd zijn; dat de aldus verkregen gelden zouden strekken om te bekostigen: 1°. het bouwen en onderhouden eener hogere burger-school; 2. het veranderen en vernieuwen van schoolgebouwen voor het lager onderwijs; 3°. het verbeteren der gemeente-dorpstraten; dat Gedeputeerde Staten, aan wie dit besluit was toegezonden, eerst aan den Raad in overweging hebben gegeven om te trachten eene geldleening aan te gaan onder zoodanige voorwaarden, dat de schuld binnen dertig of veertig jaren geheel zou zijn afgelost, en, toen daarop de Gemeenteraad bij zijn voornemen is blijven volharden, bij hunne bovenvermelde beschikking van 26 April hebben verklaard, dat er wel eenige termen schijnen te bestaan om, met het oog op den finantiëlen toestand der gemeente Winterswijk, het aangaan eener geldleening goed te keuren, waarvan de aflossing niet binnen de dertig of veertig jaren kan afloopen, zoo die leening moet strekken voor het daarstellen van een schoolgebouw, waardoor de gemeente kan geacht worden in het bezit te komen eener zaak van duurzamen aard, maar dat de gelden, benoodigd voor het onderhoud van het gebouw en voor de overige genoemde werken, op andere wijze moesten gevonden worden;

dat de Gemeenteraad, krachtens art. 200 der gemeentewet, bij Ons voorziening tegen dit besluit van Gedeputeerde Staten heeft gevraagd;

dat, volgens de duidelijke letter van art. 136, 2de lid, der gemeentewet, elk besluit van een Gemeenteraad tot het doen eener geldleening de middelen moet aanwijzen, waaruit de renten en aflossing der leening zullen worden gevonden;

dat de Gemeenteraad tot nog toe in gebreke is gebleven die middelen aan te wijzen, zoodat er nog geen vormelijk besluit tot het aangaan eener geldleening bestaat;

dat Gedeputeerde Staten dan ook alleen hun gevoelen over het punt in geschil aan den Gemeenteraad hebben medegedeeld, maar het met redenen omkleed besluit, dat, volgens art. 198 der gemeentewet, voor de weigering van goedkeuring gevorderd wordt, nog niet hebben genomen;

dat dus het ingesteld beroep is praematuur;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Gemeenteraad van Winterswijk niet-ontvankelijk te verklaren in zijn beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit be-

besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Hertogenbosch, 8 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

3o. van den 13 dezer, n°. 15, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Leeuwarden van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij de goedkeuring is onthouden aan eene door den Raad vastgestelde wijziging der gemeentebegroting* (zie het verslag over deze zaak op blz. 248—250).

Het besluit is van den volgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons den 4 Mei jl. door den Gemeenteraad van Leeuwarden ingediend adres, daarbij verzoekende, dat door Ons zal worden vernietigd het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Friesland van den 8 April bevorens, waarbij hunne goedkeuring is onthouden aan het besluit van den Gemeenteraad dd. 31 Maart van dit jaar, houdende wijziging in de loopende begroting der gemeente Leeuwarden;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 31 Augustus 1870, n°. 46;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 September 1870, n°. 164, 2de Afdeeling;

Overwegende, dat, ten gevolge van ingebragte bezwaren tegen de asch- of verzamelplaats van straat-, mest- en fecale stoffen te Leeuwarden, waarin werd beweerd, dat die plaats, wegens de onreinheid en verpestende uitwasemingen, aldaar heerschende, nadeelig was voor de openbare gezondheid en in hooge mate hinderlijk voor de bewoners van de daarbij gelegen aanzienlijke buurt, — de Raad van Leeuwarden, nadat tusschen hem en Gedeputeerde Staten van Friesland over dat onderwerp eene uitvoerige gedachtenwisseling had plaats gegrepen, op den 10 Januarij 1867 eene Commissie heeft benoemd uit leden van den Raad, belast met het onderzoek naar de middelen tot verbetering van de opzamelings-, afvoer en behandeling van meststoffen en straatvuilnis; dat die Commissie op den 11 Maart 1869 een uitvoerig verslag heeft uitgebragt, waarin ten aanzien van de Aschplaats hoofdzakelijk wordt gezegd, dat een nauwkeurig onderzoek is ingesteld over de vraag, of de Aschplaats naar elders buiten de bebouwde kom der gemeente kon worden overgebracht; dat dit onderzoek had doen uitkomen, dat daarvoor enkel in aanmerking konden komen zes terreinen, in het rapport breeder omschreven, doch dat tegen alle groote bezwaren bestonden wegens den aanmerkelijken afstand, waarop zij van de kom der gemeente liggen, en den moeijelijken toegang naar die terreinen; dat het tegenwoordig in gebruik zijnde aschland zoowel tot aanvoer als tot afvoer van meststoffen veel beter

geschikt is; dat echter die plaats aanmerkelijk zou moeten worden verbeterd, door haar te omringen met staketsels, beschoeijingen of muren, de mestverzamelplaats en de gierputten te overdekken, het plaatsen eener loods tot berging van wagens en gereedschappen en het beveloen van het terrein, om doorzijpeling van vochtige meststoffen te beletten; dat de Gemeenteraad, zich vereenigende met de conclusie van dit rapport, door de Commissie opgemaakt in overeenstemming met de ingewonnen adviezen van den Adjunct-Inspecteur van het Geneeskundig Toezigt in de provinciën Groningen en Friesland, en van den Directeur van de reiniging te Groningen, — op den 15 Junij 1869 heeft besloten om de tegenwoordige Aschplaats, bij volkomen gemis van een ander doelmatig terrein, te behouden, doch die te verbeteren en in te rigten volgens het voorstel der Commissie; dat de inhoud van dat besluit ter kennis is gebracht van Gedeputeerde Staten; dat die Staten, bij resolutie van 12 Julij jl., hebben te kennen gegeven, dat zij uit een gezondheids-oogpunt bezwaar moesten blijven maken tegen het behoud van de tegenwoordige Aschplaats, en aanbevelen daarvoor een ander terrein buiten de bebouwde kom der gemeente te zoeken, op grond, dat die plaats niet behoorlijk zou kunnen worden ingerigt en verbeterd; dat op de te nemen proef, zoo die tegenviel, moeilijk zou zijn terug te komen wegens de geldelijke offers, daaraan besteed, en dat het dus beter was zich nu eene grootere uitgave te getroosten, door de verzamelplaats buiten de bebouwde kom der gemeente over te brengen; dat daarvoor wel terrein zou te vinden zijn, onder anderen bij de Galgefennestreek of op de heide stukken land achter de Hoven; dat de Gemeenteraad, volhardende bij zijne meening, daartegen heeft aangevoerd, dat het perceel achter de Hoven wegens de ligging hetzelfde ongerief zal opleveren, en dat de andere terreinen te ver verwijderd lagen en geschikten toegang misten, en op den 31 Maart jl. heeft besloten de gemeentebegroting over het dienstjaar 1870 te wijzigen, door daarop o. a. een post te brengen van f 13,000, ter bestrijding van een gedeelte der kosten, vereischt voor de verbetering der Aschplaats; dat Gedeputeerde Staten bij hun besluit van 8 April jl. aan die wijziging hunne goedkeuring hebben onthouden; dat de Gemeenteraad, gebruik makende van de bevoegdheid, hem bij artt. 200 en 209 der gemeentewet toegekend, op den 4 Mei jl. aan Ons heeft verzocht gemeld besluit van Gedeputeerde Staten te willen vernietigen; dat die Raad alvorens op den 27 April jl. nog heeft ingewonnen het advies van den betrokken Inspecteur van het Geneeskundig Toezigt, die, blijkens zijn berigt, van oordeel is, dat bij de voorgenomene verbetering, uit een hygiënisch oogpunt, geene overwegende bezwaren bestaan tegen het behoud der Aschplaats, en dat de tegenwoordige overlast en hinder daardoor aanmerkelijk zullen worden verminderd, zoo niet bijna geheel weggenomen; dat het geheel in de strekking ligt van het adres, door den Gemeenteraad ingediend, en bovendien door de aanhaling van de artt. 200 en 209 van de gemeentewet duidelijk is, dat de Raad bij de inwilliging van zijn verzoek ook verlangt, dat door Ons bovendien de gewijzigde begroting zal worden goedgekeurd; dat onmiskenbaar de Aschplaats in haren tegenwoordigen toestand hoogst gebrekkig is en tot hinder en overlast aanleiding geeft, zoodat verplaatsing buiten de kom der gemeente, gelijk Gedeputeerde Staten dit verlangen, wenschelijk zijn zou; dat echter de overgelegde stukken voldoende bewijzen, dat daarvoor schier geene geschikte terreinen aanwezig zijn, althans dat die niet of enkel onder zeer bezwarende voorwaarden zouden zijn te verkrijgen; dat bij het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19), rakende de oprigting van sommige trafieken en fabrieken, wel in het algemeen vergunning wordt vereischt tot het oprigten eener verzamelplaats van meststoffen, doch dat bij dit besluit evenmin als bij eenige andere wettelijke verordening aan hoogere autoriteit bevoegdheid is gegeven om aan een Gemeenteraad te bevelen eene zoodanig wettig bestaande inrigting in het belang der reinheid of openbare gezondheid te sluiten en op te heffen; dat de Raad het voornemen heeft te kennen gegeven niet

tot de verplaatsing te zullen overgaan, al mogt de gewijzigde begrooting niet worden goedgekeurd; dat alzoo in dat geval, althans denkelijk gedurende de eerste jaren, de Aschplaats in den tegenwoordigen hoogst gebrekkigen toestand zou blijven verkeerem; dat de verbetering, die de Raad wil aanbrengen, ook volgens het gevoelen van de gehoorde bevoegde deskundigen, de bestaande hinder en overlast en de nadeelen voor de openbare gezondheid grootendeels, zoo niet geheel, zal wegnemen; en dat in deze omstandigheden geen voldoende gronden bestaan om de wijziging der begrooting niet goed te keuren;

Gezien de wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen het voormeld besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Friesland in dato 8 April jl., en Onze goedkeuring te verleenem aan het besluit, door den Gemeenteraad van Leeuwarden op den 31 Maart jl. genomen, houdende wijziging van de begrooting voor die gemeente over het dienstjaar 1870.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Oosterhout, den 13 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

4°. van den 13 dezer, n°. 17, houdende beschikking op *het beroep van T. Verbaas, molenaar te Puttershoek, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij vergunning is verleend tot het stichten van een gemeenschappelijk stoomgemaal in die gemeente, ten dienste van de waterschappen Mijnsheerenland van Moerkerken enz.* (zie het verslag over deze zaak op bl. 245—248).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ. ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend adres van Tennis Verbaas, korenmolenaar te Puttershoek, in beroep komende van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 29 Maart jl., n°. 36, waarbij vergunning is verleend voor de stichting van een stoomgemaal, ten dienste van de waterschappen Mijnsheerenland van Moerkerken enz.;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 31 Augustus 1870, n°. 48;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 September 1870, n°. 226, 12de Afdeling;

Overwegende, dat de adressant zich beklaagt, dat het gebouw, voor het te stichten stoomgemaal op te rigten, uiterst hinderlijk zal zijn voor den windvang van zijn molen, zoodat hij noodzaak zal worden dien molen tot boven dat gebouw op te

trekken, waarvan hij echter niet bij magte is de kosten uit eigen middelen te bestrijden; dat voorts dat bouwen in de nabijheid van zijn molen in strijd is met zijne regten en met die van den eigenaar der heerlijkheid van Puttershoek, aan wien sedert onheugelijke jaren een jaarlijksch windgeld of cijns is betaald; dat het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19) voor de oprigting van sommige fabrieken, trafieken en andere inrigtingen, uit hoofde van het gevaar, de schade of den hinder, die zij kunnen veroorzaken, eene voorafgaande vergunning vordert; dat mitsdien, bij de beoordeeling van elke aanvraag om zoodanige vergunning, op het gevaar, de schade of den hinder, uit de bedoelde inrigting te duchten, behoort te worden gelet; maar dat daarbij niet in aanmerking kunnen komen bezwaren, die niet uit de bedoelde inrigting zelve ontstaan, maar enkel het gevolg zullen zijn van het oprigten van een gebouw op eene bepaalde plaats, onverschillig waartoe zoodanig gebouw wordt ingerigt; dat alzoo het beweren van den adressant, dat door het machinegebouw de windvang van zijnen molen zal worden gehinderd, al moge het gegrond zijn, niet als bezwaar kan gelden tegen het verleenen der vergunning, voor de stichting van een stoomgemaal gevraagd; dat eindelijk de vraag, of adressant uit de betaling van eene recognitie aan de heerlijkheid van Puttershoek voor het regt van den wind het regt kan ontleenen om te beletten, dat op de perceelen, die zijnen molen omringen, gebouwd worde, alleen door den regter kan worden beslist;

Gezien het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 29 Maart jl., n°. 36, het daartegen door den adressant ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Oosterhout, den 13 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

5°. van den 13 dezer, n°. 18, houdende beschikking op *het beroep van Wolff Jacob Wolff, te Zwolle, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel van 3 Maart ll., waarbij is afgewezen zijn beroep van eene weigerende beschikking van Burgemeester en Wethouders van Zwolle op zijn verzoek om te mogen oprigten een magazijn van schors, bereid leder, drooge koehuiden en drooge kalfsvellen in zeker perceel sectie F, n°. 281 en 282, te Zwolle (zie het verslag over deze zaak op blz. 228, 229).*

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het Ons door Wolff Jacob Wolff, te Zwolle, ingediend adres, daarbij verzoekende, dat, met vernietiging van het besluit van Burgemeester en Wethouders van Zwolle van 6 November 1869, n°. 1490, door Ons aan hem vergunning zal worden verleend om de perceelen aldaar, kadastraal bekend sectie F, n°. 280 en

281. te bezigen tot het bergen van schors, bereid leder, drooge koelhuiden en drooge kalfsvellen, des noodig onder zoodanige voorwaarden, wat het toezigt over en de inrigting van die bergplaats betreft, als Wij zullen vermeenen noodig en nuttig te zijn;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 31 Augustus 1870, n°. 44;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 September 1870, n°. 227, 12de Afdeling;

Overwegende, dat de adressant aan het Gemeentebestuur van Zwolle vergunning heeft verzocht om twee pakhuizen op den Dijk aldaar tot het boven omschreven doeleinde te mogen bezigen; dat door B. H. Jansen en nog zeven andere bewoners van huizen in de onmiddellijke nabijheid dier pakhuizen tegen de inwilliging van het verzoek onder anderen als bezwaren zijn aangevoerd: „het groote brandgevaar, hetwelk uit de hoop van snel ontvlambare sehors zal ontstaan, de ondragelijke en voor de gezondheid schadelijke stank, die door eene aanmerkelijke hoeveelheid bereid leder, koe- en kalfshuiden zal worden veroorzaakt, en de nadeelige gevolgen, inzonderheid in tijden van cholera of andere epidemische ziekten, te vreezen van de uitwasemingen der aan de vellen klevende en tot ontbinding overgaande vleeschdeelen;” dat het Gemeentebestuur, in overeenstemming met het eenparig advies der Commissie van stads-geneesheeren, zich met die bezwaren heeft vereenigd, en bij besluit van 6 November 1869 het gedaan verzoek heeft gewezen van de hand; en dat Gedeputeerde Staten van Overijssel, nadat een onderzoek *in loco* door den Inspeetor van het Geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Overijssel en Drenthe had plaats gegrepen, bij hunne resolutie van 3 Maart jl. verklaard hebben geene termen te hebben gevonden om te voldoen aan zijn verzoek om het Gemeentebestuur van Zwolle tot eene gunstige beschikking op zijne aanvraag te bewegen; dat art. 3 van het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19) de toestemming der plaatselijke besturen vereischt voor de daarstelling of verandering van magazijnen van *huiden, leder* enz.; dat de adressant de tegen zijn verzoek ingebrachte bezwaren als ongegrond doet voorkomen, omdat hij slechts *drooge* huiden in die perceelen wil bergen; doch dat Burgemeester en Wethouders van Zwolle verklaard hebben, dat eene contrôle, of onder de dáár op te laden huiden ook niet natte of half drooge huiden aanwezig zijn, niet wel te houden is, daar de adressant ook in natte huiden handelt; dat, vooral met het oog op het uitbreken van besmettelijke ziekten, het in het algemeen wenschelijk en noodzakelijk moet worden geacht, dat groote omzigtigheid worde in acht genomen, waar het geldt vergunningen tot het hebben van bergplaatsen van deze soort binnen de bebouwde kom der gemeenten;

Gezien het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van het besluit van Burgemeester en Wethouders van Zwolle van 6 November 1869, het verzoek van den adressant af te wijzen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Oosterhout, den 13 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

6°. van den 16 dezer, n°. 14, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Weert en Veldhoven over het domicilie van onderstand van Jan Smits* (zie het verslag over deze zaak op blz. 252—254).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken, betreffende het door Gedeputeerde Staten van Limburg aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Veldhoven c. a. en Weert over het onderstands-domicilie van Jan Smits;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 31 Augustus 1870, n°. 45;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 September 1870, n°. 204, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat de genoemde behoeftige den 10 Augustus 1866 in onderstand is opgenomen te Maastricht, voor rekening van de gemeente Veldhoven, waar hij had opgegeven geboren te zijn; dat het Gemeentebestuur van Veldhoven de armlastigheid heeft ontkend, op grond, dat de geboorte aldaar als geheel toevallig was te beschouwen, en dat de vader, tijdens de geboorte van zijnen zoon, vaste woonplaats had gehad te Weert, ten bewijze daarvan overleggende eene geboorte-acte, waarin vermeld staat, dat Pieter Smits, wonende te Weert, den 12 Junij 1824 bij den burgerlijken stand der gemeente Veldhoven c. a. aangifte heeft gedaan van de geboorte van een kind van het mannelijk geslacht, van hem comparant en van Johanna Smits, zijne huisvrouw; dat het ingesteld onderzoek de bewijzen heeft opgeleverd, dat de genoemde Pieter Smits was een rondreizende schaarslijper, die in 1824 ongehuwd was, maar leefde met eene vrouw, genaamd Johanna Nijens; dat echter, zoowel uit de mededeelingen van den behoeftige, als uit de onder eede afgelegde verklaringen van de getuigen Hendrik Everards en Anna Catherina Ditriën, ten stelligste is gebleken, dat deze Johanna Nijens dezelfde persoon was, die in de geboorte-acte voorkomt onder den naam van Johanna Smits, en dat die acte op dezen behoeftige betrekking heeft; dat Jan Smits dus moet aangemerkt worden als in onecht geboren, maar, volgens de regelen van het in 1824 vigerende regt, door den vader erkend, zoodat, naar de bepalingen der armenwet van 1854, de gemeente, waar de vader woonplaats had, zou moeten aangewezen worden als het domicilie van onderstand; dat geene enkele omstandigheid is aan het licht gekomen, die zou kunnen strekken tot bevestiging van de vermelding in de geboorte-acte, dat de vader destijds woonde te Weert, en dat ook niet is gebleken, dat hij in eenige andere gemeente woonplaats heeft gehad; dat daarom, volgens het 6de lid van art. 28 der genoemde wet, de plaats, waar de geboorte voorviel, voor de geboorteplaats is te houden;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de gemeente Veldhoven c. s. was het domicilie van onderstand van Jan Smits, toen hij in Augustus 1866 te Maastricht in onderstand werd opgenomen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit,

waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 16 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

7°. van den 16 dezer, n°. 15, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Deventer en Hoogeveen over het domicilie van onderstand van Hendrikje Smit* (zie het verslag over deze zaak op blz. 254—256).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III. BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ. ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beschikking onderworpen geschil tusschen de gemeenten Deventer en Hoogeveen over het domicilie van onderstand van Hendrikje Smit, op 28 December 1868 te Deventer in onderstand opgenomen;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, aadvies van den 31 Augustus 1870, n°. 47;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 13 September 1870, n°. 205, 7de Afdeling;

Overwegende, dat deze behoefte, dochter van Albert Jan Smit en Klaasje Jansen, is geboren te Deventer op 1 Maart 1816;

dat hare armlastigheid aldaar wordt ontkend, op grond, dat in de geboorte-acte voorkomt, dat de vader der behoefte was schipper, liggende met zijn schip te Deventer aan wal, en woonachtig was te Hoogeveen;

dat door het Bestuur van laatstgenoemde gemeente daarentegen wordt beweerd, dat de ouders der behoefte, tijdens hare geboorte, geene vaste woonplaats aan wal hadden, maar aan boord van hun vaartuig woonden;

dat uit de overgelegde stukken blijkt, dat de ouders der behoefte in de registers van den burgerlijken stand voorkomen als geboren te Hoogeveen en aldaar op 11 Junij 1814 gehuwd; dat deze gemeente in de acte van dat huwelijk, en ook in de acten van het tweede en van het derde huwelijk van den vader der behoefte, in 1821 en 1824 aangegaan, als zijne woonplaats wordt opgegeven, en dat hij aldaar op 17 December 1837 is overleden;

dat de behoefte zelve heeft opgegeven, dat haar vader eerst in een door haar aangeduid en aan Pieter Kers toebehoorend huisje in de gemeente Hoogeveen heeft gewoond, en later eene eigene woning heeft gehad op het Krakeel in dezelfde gemeente; dat zij ook is opgevoed ten huize van hare grootouders aldaar; doch dat aangaande het tijdstip, waarop haar vader die beide woningen achtereenvolgens heeft betrokken, uit hare opgaven niets is gebleken;

dat daarentegen door Roelof Jan Smit, broeder van den vader der behoefte, is verklaard, dat de vader der behoefte, bij het aangaan van zijn eerste huwelijk, wel een eigen schip, maar geene woning aan wal had, en gedurende dat eerste huwelijk

ook nimmer aan wal, doch voortdurend aan boord van dat schip heeft gewoond; en zoowel door dezen getuige als door onderscheidene bejaarde ingezetenen van Hoogeveen de verklaring is afgelegd, dat haar vader eerst gedurende zijn tweede of derde huwelijk, en zeker niet gedurende zijn eerste huwelijk, het huis in de gemeente Hoogeveen, toebehoorende aan Pieter Kers, heeft betrokken, en de woning op het Krakeel aldaar niet vóór zijn derde huwelijk in eigendom heeft verkregen, terwijl door eerstgenoemden getuige nog is opgegeven, dat de behoeftige eerst na den dood harer moeder, in 1819 in de gemeente de Smilde voorgevallen, bij hare grootouders te Hoogeveen aan huis is gekomen;

dat alzoo door die verklaringen de opgave in de geboorte-acte der behoeftige omtrent de woonplaats van haren vader te Hoogeveen tijdens hare geboorte in geen deele gestaafd, maar veeleer wederlegd wordt;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat het domicilie van onderstand van deze behoeftige, tijdens zij in bedeeing werd opgenomen, was de gemeente Deventer.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 16 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HERCKEREN VAN KELL.

8°. van den 19 dezer, n°. 28, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Rosendaal (Noordbrabant), Rotterdam en Groningen over het domicilie van onderstand van Lion Israels* (zie het verslag over deze zaak op blz. 256).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het door Gedeputeerde Staten van Noordbrabant aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Rosendaal (Noordbrabant), Rotterdam en Groningen over het onderstands-domicilie van Lion Israels;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 31 Augustus 1870, n°. 49;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 15 September 1870, n°. 165, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat de genoemde behoeftige in November 1868 door de Arrondissements-Regtbank te Zwolle wegens bedelarij is veroordeeld, en dien ten gevolge in de bedelaarsgestichten te Ommerschans is opgenomen; dat toen geschil is ontstaan over de vraag, op welke gemeente de kosten zijner huisvesting te Ommerschans

moeten rusten; dat de behoeftige is geboren den 30 Augustus 1821 te Rosendaal (provincie Noordbrabant); dat door het Gemeentebestuur aldaar is beweerd, dat de geboorte moet geacht worden toevallig in die gemeente te hebben plaats gehad; dat in de geboorte-acte van den behoeftige vermeld staat, dat diens vader woonachtig was te Rotterdam; dat het ingesteld onderzoek echter geen enkel bewijs heeft opgeleverd tot staving van de juistheid dezer vermelding, en dat veeleer gebleken is, dat de vader nooit in die gemeente vaste woonplaats heeft gehad; dat de behoeftige voor den Directeur der gestichten te Ommersehans en Veenhuizen heeft verklaard, niet beter te weten dan dat zijn vader steeds te Groningen heeft gewoond; dat uit overgelegde acten van den burgerlijken stand gebleken is, dat de ouders van den behoeftige te Groningen zijn gehuwd; dat in die gemeente een oudere broeder en twee zusters van den behoeftige zijn geboren, en dat de vader ook dáár is begraven; dat eindelijk door Lion Abrahams de Vries, die met eene zuster van Lion Israels is gehuwd geweest, onder eede voor den Kantonregter te Winschoten is verklaard, dat zijn schoonvader te Groningen is geboren en dáár altijd gewoond heeft; dat hij dáár in 1808 of 1809 gehuwd is met Flora Sijmcs; dat deze in 1821 naar Rosendaal is vertrokken en dáár Lion ter wereld heeft gebracht, doch dat haar man, vóór, tijdens en nà de bevalling zijner vrouw, altijd te Groningen gewoond heeft; dat het dus als voldoende bewezen kan beschouwd worden, dat de vader van den behoeftige, tijdens diens geboorte te Rosendaal voorviel, woonplaats had te Groningen;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat Groningen was het domicilie van onderstand van Lion Israels, toen deze in 1868 in de bedelaarsgestichten werd opgenomen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 19 September 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van het Bestuur van het vierde Onderdeel van het waterschap Reiderland van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Groningen in een geschil tusschen het Hoofdbestuur van het waterschap Reiderland en het genoemde Onderdeelsbestuur nopens de uitvoering van werken, bij het reglement van het waterschap voorgeschreven.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! In het *Provinciaal Blad* van Groningen is den 27 Januarij 1865, onder n°. 5, afgekondigd een *Reglement voor het waterschap Reiderland*.

Volgens art. 3 van het reglement is dat waterschap verdeeld in zeven *Onderdeelen*.

Art. 4 van het reglement bepaalt: „De voorwerpen en werken, die op algemeene kosten worden aangekocht, aangelegd of verbeterd, zijn de volgende:

„litt. c. overname van den watermolen n°. 5, tegen eene afkoopsom aan het vierde onderdeel van f 10,000, en onder afstand aan het waterschap der bestaande dijken en bermen van het Buiskooldiep, en

„litt. e. het overplaatsen van den watermolen, hierboven sub c bedoeld, tot onmiddellijk achter eene der binnensluizen.“

Art. 102 bepaalt aan het slot, dat de uitvoering dezer werken geschiedt binnen vier jaren na de invoering van dit reglement.

Art. 104 bepaalt, dat het reglement in werking treedt veertien dagen na de afkondiging.

En eindelijk leest men in art. 1, *eerste lid*, van de *Overgangsbepalingen*:

„Het vierde onderdeel behoudt op den tegenwoordigen voet het gebruik van den watermolen n°. 5, heen ter tijd de werken van het Buiskooldiep zijn ten uitvoer gelegd, verblijvende alsdan nog aan hetzelfde het regt om dien molen binnen het onderdeel door een anderen te vervangen.“

Het is met het oog op deze bepalingen van voorzeggd reglement, dat het Bestuur van het vierde onderdeel van het waterschap zich wendde tot het Hoofdbestuur van het waterschap, met verzoek, dat de molen n°. 5, tegen voldoening eener som van f 7000 en onder voortdurend gebruik ten behoeve van het vierde onderdeel, door het waterschap mogt worden overgenomen.

Toen het Hoofdbestuur weigerde aan dat verzoek te voldoen, wendde zich het Bestuur van het vierde onderdeel op 10 Januarij 1870 met hetzelfde verzoek tot Gedeputeerde Staten van Groningen, en zulks op grond van art. 100 van het reglement, luidende: „Alle geschillen tusschen het Hoofdbestuur en de Onderdeelsbesturen, tusschen deze onderling, of tusschen de besturen en de ingelanden, of tusschen de ingelanden onderling, rakende de uitlegging of toepassing van dit reglement, worden, ingevolge art. 38 van het grond-reglement, beslist door Gedeputeerde Staten, behoudens in ieder geval der partijen regt van beroep op den Koning, gedurende veertien dagen, nadat de beslissing ter harer kennis is gebracht. De partij, die van dit regt gebruik maakt, zal hiervan binnen denzelfden termijn schriftelijk kennis moeten geven aan Gedeputeerde Staten en aan de wederpartij.“

Daarop namen Gedeputeerde Staten, na het Hoofdbestuur te hebben geraadpleegd, onder dagteekening van 23 Februarij 1870, n°. 12, een besluit, waarbij zij overwogen en beslisten als volgt:

„Overwegende, dat bij art. 4, lett. c, is bepaald, dat de watermolen, n°. 5, tegen eene afkoopsom aan het vierde onderdeel, groot f 10,000, en onder afstand aan het waterschap der bestaande dijken en bermen van het Buiskooldiep, door het waterschap Reiderland zal moeten worden overgenomen;

Overwegende, dat het Buiskooldiep, en later bij overeenkomst de dijken en bermen in mindering der hoofdsom, voor f 3000 door het Hoofdbestuur van gemeld waterschap zijn overgenomen, maar dat genoemd Hoofdbestuur thans ongenegen is om reeds nu den molen voor de resterende f 7000 tot zich te nemen;

„Overwegende, dat, blijkens de laatste alinea van art. 102, de uitvoering der werken, genoemd in art. 4, en dus ook het verdiepen en verbreedten der hoofdkanalen, waaronder het Buiskooldiep behoort, moet geschieden binnen vier jaren na de invoering van het reglement;

„Overwegende, dat bij art. 1 der Overgangsbepalingen van het waterschaps-reglement is bepaald: „Het vierde onderdeel behoudt op den tegenwoordigen voet het gebruik van den watermolen, heen ter tijd de werken aan het Buiskooldiep zijn ten uitvoer gelegd“ enz.;

„Overwegende, dat de vertraagde graving van genoemd diep, of liever, dat ten aanzien van dat diep niet is toegepast art. 102 van het waterschaps-reglement, is te wijzen aan de omstandigheid, dat de tot die verdieping benoedigde gronden niet bij minnelijke schikking konden worden verkregen, maar deswege eene onteigenings-procedure is aanhangig gemaakt, waarvan de tijd van afdoening niet kan worden bepaald, en dat uit die van het Hoofdbestuur onafhankelijke omstandigheid niet kan worden afgeleid, dat tot het toewijzen eener vordering, die alleen een der partijen zou bevoordeelen, terwijl zij de andere in gelijke mate zou benadeelen, bij gelijkheid van regten en verplichtingen, termen kunnen bestaan;

„Overwegende, dat de genoemde verschillende reglementaire bepalingen niet als op zich zelve staande moeten worden beschouwd, maar in haar onderling verband en betrekking; dat, wil men de uitvoering van art. 4, lett. *c*, men ook moet uitvoeren art. 4, lett. *e*, en dit wordt verboden bij art. 1 der overgangsbepalingen, waarbij het vierde onderdeel zich het gebruik van den watermolen op den *tegenwoordigen voet*, dus als *zijn eigendom* en in zijn *onderhoud*, heeft voorbehouden;

„Is goedgevonden:

„aan het Bestuur van het vierde onderdeel van voornoemd waterschap, bij afschrift dezes, te kennen te geven, dat deze vergadering geene termen heeft gevonden om aan zijn verzoek te voldoen.“

Het is van deze uitspraak dd. 23 Februarij ll. van Gedeputeerde Staten, welke volgens verkregene inlichtingen den 25 Februarij ll. aan het Bestuur van het vierde onderdeel werd verzonden, en derhalve den 26 daaraanvolgende gerekend mag worden in zijne handen te zijn gekomen, — dat genoemd Bestuur, onder dagtekening van 10 Maart ll., krachtens art. 100 voormeld is gekomen in hooger beroep bij Zijne Majesteit.

Appellant stelt daarbij op den voorgrond, dat, nu de bij art. 102 van het reglement bepaalde *vierjarige* termijn in Februarij 1869 verstreken is, behoort voldaan te worden aan zijne vordering tot overneming door het Hoofdbestuur van den molen n°. 5, met behoud van het *gebruik* voor het vierde onderdeel van dien molen op den tegenwoordigen voet, tot tijd en wijle de werken van het Buiskooldiep zullen zijn ten uitvoer gelegd.

Hij merkt wijders op, dat het niet de schuld van appellant, maar wel van het Hoofdbestuur en geenszins eene van dat Hoofdbestuur onafhankelijke daad is, dat binnen den gestelden termijn de werken niet zijn afgeloopen; dat appellant telken male er op aangedrongen heeft, dat tot de vereischte onteigeningen mogt worden overgegaan, daar het te voorzien was, dat bij minnelijke schikking de benoedigde gronden niet zouden te verkrijgen zijn; dat intusschen eerst maatregelen tot onteigening door het Hoofdbestuur genomen zijn, toen de vierjarige termijn reeds verstreken was, ja zelfs toen de werken, bij reglement voorgeschreven ten behoeve van de zes andere onderdeelen, allen waren uitgevoerd; dat die vertraagde uitvoering allernadeeligst werkt voor den waterafvoer van het onderdeel, even als dat hetzelfde ieder jaar p. m. 24 pct. van den omslag des waterschaps betaalt, zonder nog eenige noemenswaardige verbetering te hebben mogen ontvangen; maar hoe dit ook zij (zegt appellant), voor het oogenblik kan om de noodzakelijkheid eener onteigenings-wet het werk, bedoeld bij art. 4, lett. *f*) de bedijking namelijk van het Buiskooldiep), waarbij alleen het vierde onderdeel belang heeft, — niet worden uitgevoerd. Geheel anders is dit — volgens appellant — met de overname van den molen en de uitbetaling der gelden, bij art. 4, lett. *c*, en art. 5, lett. *i*, bedoeld, waarvan geen derde magt de uitvoering belemmert. Dat dit geschiedt, is dan ook volgens appellant billijk en in den geest van het reglement; alle werken van het waterschap worden door het Hoofdbestuur onderhouden; alleen deze molen niet, ofschoon dit bij art. 5, lett. *i*, duidelijk bepaald is. Deze molen, welke ja grootendeels werkt voor het vierde

onderdeel, maar toch ook gebruikt wordt door het waterschap, om het noodige water voor de sluis te brengen, ten einde daarmede te kunnen spuien en ploegen, waardoor alleen mogelijk is de mude open en op de diepte te houden. Op hetgeen Gedeputeerde Staten in hunne uitspraak van 23 Februarij opmerken: dat, wil men de uitvoering van art. 4, lett. *e*, men ook moet uitvoeren art. 4, lett. *e*, hetgeen echter verboden wordt bij art. 1 der overgangsbepalingen, waarbij het vierde onderdeel zich het gebruik van den watermolen op den tegenwoordigen voet, dus als zijn eigendom, en in zijn onderhoud, heeft voorbehouden, — antwoordt appellant, dat de ontwerpers van het reglement dáár *meer* bedoeld hebben, het *gebruik* blijft aan het onderdeel, *minder* den eigendom, alsmede dat het vierde onderdeel, des gevraagd, van dat voorregt afstand zal doen, waardoor het Hoofdbestuur in de gelegenheid gesteld wordt ook uitvoering te geven aan het bepaalde bij art. 4, lett. *e*, mits de prijs van den molen worde uitbetaald, en de graving van het Buiskooldiep worde voortgezet, zulks slechts voor dat kleine gedeelte, als waarvan de grond aan het waterschap behoort, en dus geene onteigening noodig is. Indien de beschouwing van het Hoofdbestuur en Gedeputeerde Staten de juiste is — aldus vervolgt appellant — dat het geheele reglement als het ware beheerscht wordt door art. 1 der overgangsbepalingen, dan zou het kunnen geschieden, dat het vierde onderdeel nog lange jaren in zijnen ongelukkigen toestand moest voortsukkelen, daar dit juist in het belang zoude zijn der zes andere onderdeelen; en ieder der zeven onderdeelen van het waterschap, hoe ongelijk ook in grootte, voor een even groot aandeel in het Hoofdbestuur vertegenwoordigd is. Het is op deze gronden, dat appellant verzoekt, dat het Zijner Majesteit behage den appellant in zijne regten tegenover het Hoofdbestuur te handhaven en te bevelen: dat de meergenoemde molen, tegen voldoening der verschuldigde *f* 7000, door het Hoofdbestuur worde overgenomen, onder bepaling, dat het gebruik van denzelven verblijft aan het vierde onderdeel, heen ter tijd de graving van het Buiskooldiep op het bepaalde profiel is ten uitvoer gebragt, zulks voor zoover de daartoe benoedigde grond aan het waterschap behoort.

Gedeputeerde Staten, over dit aan den Koning gerigt adres gehoord, hebben daarover onder dagteekening van 10 Junij ll. hun ambtsberigt uitgebragt.

Voorreest merken zij op, dat de strekking van het verzoek eenigzins afwijkt van dat, voorkomende in het adres, bij hun Collegie ingediend, wijl daarbij verzocht werd overname van den molen met het onderhoud, tegen voldoening der koopsom ad *f* 7000 en onder voortdurend gebruik op den bestaanden voet, terwijl thans in hooger beroep bij den Koning wordt verzocht de overname van meergemelden molen tegen voldoening der verschuldigde *f* 7000 door het Hoofdbestuur, onder bepaling, dat het gebruik van denzelven verblijft aan het vierde onderdeel, heen ter tijd de graving van het Buiskooldiep op het bepaalde profiel is ten uitvoer gebragt, zulks voor zoover de daartoe benoedigde grond aan het waterschap behoort, hetwelk eene afwijking zoude zijn van de bepaling van art. 1 der overgangsbepalingen van meergenoemd reglement, waarin uitdrukkelijk is bepaald, dat het vierde onderdeel op den tegenwoordigen voet behoudt het gebruik van den watermolen no. 5, heen ter tijd de werken van het Buiskooldiep zijn ten uitvoer gelegd. Volgens art. 102, 3de al., moest de uitvoering der werken geschieden binnen de vier jaren na de invoering van het reglement. Evenwel is de vertraging daarvan in deze te wijten aan omstandigheden, onafhankelijk van het Hoofdbestuur, aangezien er moet worden onteigend. Ook de tardieve voorbereiding tot die onteigening — zeggen Gedeputeerde Staten — is niet aan het Hoofdbestuur toe te schrijven, zoo als blijkt uit het berigt en de inlichtingen, door gemeld Hoofdbestuur aan hun Collegie gezonden, terwijl de stukken der te onteigenen perceelen reeds sedert 11 Mei ll. ter inzage voor de daarbij belanghebbenden in het gemeentehuis te Beerta voorliggen en alzoo met de onteigening als het ware reeds een aanvang is gemaakt. Op deze gronden

volharden Gedeputeerde Staten bij hunne uitspraak en adviseren zij, dat Zijne Majesteit afwijzend op dit adres beschikke.

Memoriën zijn er niet ingediend, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het beroep van het Burgerlijk Armbestuur van Garijp van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, houdende aanwijzing van Garijp als domicilie van onderstand van Joukje Klazes Krol.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Krachtens besluit van den Burgemeester van Tietjerksteradeel van 31 Julij 1868 is te Bergum in onderstand opgenomen Joukje Klazes Krol, geboren te Garijp.

De ontkenning narer armlastigheid door het Algemeen Burgerlijk Armbestuur van laatstgenoemd dorp heeft ten gevolge gehad eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Friesland dd. 14 Januarij 1870, waarbij Garijp als domicilie van onderstand van de behoeftige is aangewezen. Deze beslissing steunt op de volgende overwegingen:

dat, volgens de onder de stukken voorhanden zijnde geboorte-acte, Joukje Klazes Krol is geboren te Garijp, den 15 Mei 1836, uit Sjoukje Sjoerds, die woonachtig was te Garijp; en dat, bij het op den 17 September 1842 in de grietenij Utingeradeel tusschen Klaas Jans Krol en Sjoukje Sjoerds Dijkstra voltrokken huwelijk, zij als hunne dochter is erkend;

dat de Armvoogden van Garijp ontkennen, dat aldaar het domicilie van onderstand van Joukje Klazes Krol gevestigd is;

dat deze ontkenning zich grondt op de bewering, dat de vader, tijdens de geboorte van de arme in geschil, verkeerde te Raard, alwaar hij, alsmede te Suameer en Bergum, veelal bij familie werkzaam was, en voorts dat de ouders van Joukje Klazes Krol geene vier aaneenvolgende jaren te Garijp hebben gewoond;

dat, volgens de verklaring der moeder van de arme, zij reeds vóór het huwelijk met haren nu wijlen man, Klaas Jans Krol, den 12 Mei 1835 eene kamer heeft gehuurd en betrokken te Garijp, alwaar zij hebben geleefd als man en vrouw; dat zij te Garijp hebben gewoond tot 12 Mei 1837, als wanneer zij zijn vertrokken naar Suameer; en dat genoemde Krol, meest iederen Zaterdag, en ook wel in de week, bij haar te huis kwam, om zich te verschoonen en zijn verdiend geld in de huishouding in te brengen;

dat, bij gebrek aan bewijs voor het tegendeel, uit die verklaring met genoegzame zekerheid kan worden afgeleid, dat Klaas Jans Krol Garijp, tijdens de geboorte zijner later erkende dochter Joukje, als zijne woonplaats beschouwde niet alleen, maar dat Garijp ook werkelijk zijne woonplaats was;

dat de bewering van de Armvoogden van Garijp, als zoude Klaas Jans Krol, tijdens de geboorte van zijne meergenoemde dochter, aldaar niet hebben gewoond omdat hij er geen vier aaneenvolgende jaren woonachtig was geweest, is ongegrond, omdat in deze niet in aanmerking kon komen de plaats, waar hij, onder de werking der wet van 28 November 1818 (*Staatsblad* n°. 40), door vierjarige inwoning voor den onderstand was gedomicilieerd, maar de plaats, alwaar hij werkelijk woonde.

De verklaring der moeder, waarop deze beslissing zich beroept, thans bij de stukken overgelegd, luidt als volgt:

„Op heden den derden Junij 1870 verklaar ik Sjoukje Sjoerds Dijkstra, dat ik in den herfst van 1834 met mijne twee kinderen, uit een vorig huwelijk, te Garijp ben gaan wonen bij zekere Taapke. Toen kwam ik in dien tijd in aanraking met nu wijlen mijn' man Klaas Jans Krol, die als knecht diende te Suameer bij Bjetje, de moeder van Klaas Sjoukes Elzinga, en zich aldaar had verhuurd tot 12 Mei 1835. Den 12 Mei 1835 hebben wij te zamen eene kamer gehuurd en betrokken te Garijp. Eenige weken na Mei zijn wij te zamen ongeveer eene maand naar Stiens geweest om in 't vlas te werken, daarna weder te zamen in ons huis of kamer te Garijp teruggekomen en geleefd als man en vrouw. Mijn man ging dagelijks uit te werken, meest bij de familie te Bergum en Suameer, en kwam meest iederen avond bij mij te huis en bragt steeds zijn verdiend loon in onze huishouding. Den 15 April 1836 beviel ik te Garijp van een meisje, genaamd Joukje, terwijl mijn man tijdelijk in 't werk was bij zijn broeder Berend Jans Krol te Raard (gemeente Westdongeradeel), doch kwam meest iederen Zaterdag, en ook wel in de week bij mij te huis, om zich te verschoonen en zijn verdiend geld in de huishouding in te brengen. Den 12 Mei 1836 zijn wij verhuisd naar het zoogenaamd Breedstuk te Garijp, en dáár te zamen gewoond tot 12 Mei 1837. Wij zijn toen komen wonen te Suameer en hebben dáár drie aaneenvolgende jaren gewoond. Zijn vervolgens naar Oldeboorn vertrokken, alwaar wij den 17 September 1842 een wettig huwelijk zijn aangegaan en de in onecht verwekte kinderen voor echt zijn erkend.

„Bergum, den 3 Junij 1870.

(get.) S. S. Dijkstra.”

Van de uitspraak van Gedeputeerde Staten is het Armbestuur van Garijp in beroep gekomen bij den Koning. Het beweert in zijn adres, dat de vader der behoeftige niet alleen tijdens hare geboorte niet te Garijp heeft gewoond, maar nooit aldaar is gevestigd geweest. Tot staving van zijn beweren deelt adressant drie verklaringen mede, te weten:

a. eene nadere verklaring van de moeder, luidende:

„Ik S. S. Dijkstra verklaar, dat, vóór mijn huwelijk met K. J. Krol, deze veelmalen bij mij kwam en mij bezocht, daar hij in dien tijd, toen ik in Garijp verkeerde, van 1834 in den herfst, begonnen tot 12 Mei 1837, woonde bij Klaas S. Elzinga te Suameer, later te Suameer en Bergum verkeerde, en dat hij tijdens de geboorte van mijne dochter Joukje, later bij een met hem aangegaan huwelijk, als echt en van hem te zijn, door hem erkend verkeerde te Raard bij Dokkum, bij zijn broeder Been Jans Krol;

„dat hij in der tijd domicilie had te Bergum, en later ook van Bergum onderstand heeft ontvangen;

„dat hij tijdens al mijn inwonen in het dorp Garijp met mij in een weg van verkeerung heeft verkeerd;

„dat ik als alleen wonende vrouw hem heb bewasschen en zijne kleederen, als daar wonende naaivrouw, heb onderhouden;”

b. eene verklaring van Pieter Bouwes Bouma, dat hij zijne moeder, zuster van de moeder der behoeftige, dikwijls heeft hooren zeggen, dat deze hare zuster als alleen wonend vrouwspersoon te Garijp heeft gewoond; dat zij in dien tijd verkeerung had met Klaas Jans Krol, welke in dien tijd een zwervend leven leidde; dat deze nimmer te Garijp heeft gewoond, maar van elders gedurig hare zuster bezocht in een weg van verkeerung, welke tot resultaat heeft gehad een gewenscht huwelijk, later voltrokken te Oldeboorn;

c. eene verklaring van twee inwoners van Garijp, dat het hun bekend is, dat Klaas Jans Krol nimmer te Garijp heeft gewoond.

Gedeputeerde Staten, op het adres van den appelland gehoord, schrijven, dat, naar

het hun voorkomt, de beide eerste dezer drie verklaringen inderdaad strekken tot versterking van het in hun aangevallen besluit vooropgezet beginsel, maar dat, al nam men aan, dat Klaas Jans Krol nimmer te Garijp heeft gewoond, dan nog die plaats als domicilie van onderstand van Joukje zou moeten worden aangewezen, omdat hij, ofschoon te Bergum gedomicilieerd, op den 15 Mei 1836, volgens de bewering van den appellant, als zwerveling geen vaste woonplaats had.

Ten aanzien van het beweerd verblijf of verkeer van den vader der behoeftige te Suameer en te Raard zijn verklaringen ingewonnen van zijne beide broeders, luidende als volgt:

„Ondergeteekende Berend Jans Krol, thans zonder beroep, woonachtig te Ee, gemeente Oostdongeradeel, verklaar bij deze: dat mijn broeder Klaas Jans Krol, wel één à twee malen in den hooitijd, misschien telkens een paar weken bij mij is geweest om mij wat in die drukte te helpen, toen ik te Raard woonde en veehouder was; maar dat hij in April ooit bij mij in het werk is geweest, dit geloof ik niet, en dat toen juist Joukje Klazes Krol geboren werd in der tijd, dat Klaas Jans Krol bij mij was, geloof ik geheel niet, omdat ik niets daarvan weet.

„Gegeven te Ee, den 30 Mei 1870.

(get.) B. J. Krol.

„Op heden den derden Junij 1800 zeventig verklaarde ik ondergeteekende Hendrik Jans Krol, van beroep bakker en landbouwer, wonende te Suameer, dat „nu wijlen mijn broeder Klaas Jans Krol, in de jaren van 1835—1836 en later, dikwijls bij mij in het werk is geweest, en des avonds weder naar zijne vrouw (toen nog niet gehuwd) terugkeerde, zoodat hij nimmer eenige huisvesting of inwoning bij mij heeft gehad. Waarvan ik deze verklaring heb afgegeven, om te kunnen strekken naar behooren.

„Gedaan te Suameer, den 3 Junij 1870.

(get.) H. Jans Krol.

De Afdeeling is thans geroepen omtrent deze zaak een ontwerp van besluit aan den Koning voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

(Gedrukt bij de Drukkerij van den Appellanten, op het adres van den Appellanten, te Garijp, dat het heden bekend is dat Klaas Jans Krol nimmer te Garijp heeft gewoond.)

Vier-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 12 October 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge

Mr. G. de Vries,

Mr. C. H. B. Boot,

Mr. K. A. Meeussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Aan de orde is:

I. *het beroep van K. C. Dekker Cz. c. s., te Rhoon, Ingelanden van den polder het Binnenland van Rhoon, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, houdende goedkeuring eener overeenkomst tusschen Ingelanden van eenige polders in de nabijheid van Rhoon tot het stichten van een stoomgemaal op de gecombineerde uitwatering de Koedood.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! In eene algemeene vergadering van Ingelanden van de polders Kiesheid, Robbenoord, Binnen- en Buitenland van Rhoon Nieuw-Pendrecht, met de Steê van Pendrecht, en Binnenland van Barendrecht, gehouden op 5 Maart dezes jaars, is besloten voor gemeenschappelijke rekening een stoomgemaal te stichten op de Koedood, bij de Heydsche Sluis. De voorwaarden der daaromtrent aangegane overeenkomst komen hierop neder: dat in de kosten, zoowel van de stichting als van het verder onderhoud, voor een vierde zal worden gedragen door den polder het Binnenland van Barendrecht, terwijl de overige drie vierden door de andere polders bunder-bunders-gelijk zullen worden betaald; dat de noodige gelden voor de stichting zullen worden geleend, en elke polder zijn aandeel in de interestbetaling, aflossingen, kosten van onderhoud zal storten in de kas van den algemeenen Penningmeester van de uitwatering de Koedood. Als werken, die met het stoomgemaal voor gemeenschappelijke rekening zullen worden onderhouden, zijn in de overeenkomst genoemd: de Heydsche Sluis, de Noord-Koedood, de Zuid-Koedood, de Robbenoordsche Vliet, de sluis van den polder het Binnenland van

Barendrecht aan het sluisje onder Charlois, de buitenhavens voor de Heydsche sluis en de sluis van het Binnenland van Barendrecht aan het genoemde sluisje onder Charlois.

De bedoelde overeenkomst is, niettegenstaande de bezwaren, door K. C. Dekker Cz. e. s., Ingelanden van het Binnenland van Rhoon, daartegen ingediend, door Gedeputeerde Staten van Zuidholland goedgekeurd bij resolutie van 10/17 Mei 1870.

Van deze resolutie vragen reclamanten nu van Zijne Majesteit de vernietiging. Hunne bezwaren zijn deze:

1°. dat door het besluit van 5 Maart jl. *implicite* een nieuw waterschap wordt opgericht, namelijk de uitwatering Koedood, bij welks Penningmeester door de genoemde polders hunne bijdragen moeten worden gestort, wiens Voorzitter en Secretaris reeds als Dijkgraaf en Secretaris de oproepingsbrieven tot de vergadering van 5 Mei hebben geteekend, terwijl in de bij die brieven gevoegde memorie met zooveel woorden van het waterschap de Koedood melding wordt gemaakt, hetwelk nimmer bestaan heeft; dat de oprigting van nieuwe waterschappen intusschen, volgens art. 192 der Grondwet, tot de bevoegdheid der Provinciale Staten behoort en dus niet bij besluit van Ingelanden kan geschieden;

2°. dat het Binnenland van Barendrecht, hoezeer 748 hectaren bevattende, terwijl de overige polders te zamen slechts 1540 hectaren tellen, niet meer dan een vierde in de kosten zal dragen, niettegenstaande het in gelijke verhouding als de andere polders door het stoomgemaal gebaat zal zijn;

en 3°. dat voor gemeenschappelijke rekening is genomen het onderhoud van de sluis van genoemden polder aan het sluisje onder Charlois, welke uitsluitend ten bate van dien polder gestrekt heeft en zal blijven strekken, terwijl het in voldoende staat brengen van die slecht onderhouden sluis aanzienlijke kosten na zich zal slepen.

Adressanten schrijven het tot stand komen der overeenkomst, niettegenstaande deze bezwaren, toe aan de omstandigheid, dat vele Ingelanden van het Binnenland van Rhoon ook Ingelanden zijn in de andere polders, wier werken thans voor gezamenlijke rekening genomen worden, en dus persoonlijk voordeel hebben bij de lasten, welke de polder het Binnenland van Rhoon op zich heeft genomen.

Gedeputeerde Staten, in wier handen dit adres is gesteld geweest, hebben daarop berigt: dat reeds in de vorige eeuw door eenige polders, uitwaterende op de rivier Koedood als op een gemeenschappelijken boezem, een contract is aangegaan tot regeling van sommige belangen, daartoe betrekkelijk; dat die vereeniging van polders bekend onder den naam van de uitwatering de Koedood, beheerd wordt door eene Commissie uit de besturen der polders; dat er een omslag gegeven wordt tot onderhoud van den boezem en daarvan rekenschap gedaan wordt, even als in een waterschap pleegt te geschieden, maar dat de vereeniging nooit eenige stappen heeft gedaan om als waterschap te worden erkend en ook geen reglement heeft.

Ten aanzien van het bezwaar van adressanten merken Gedeputeerde Staten echter op, dat door hen niet is goedgekeurd het besluit van de vereenigde Ingelanden der verschillende genoemde polders, hetwelk op 5 Maart jl. is genomen, maar eene overeenkomst, ten gevolge van dat besluit, door de besturen der polders met elkander bij notariële acte aangegaan, dd. 12 April 1870, en overeenkomstig art. 92 van het algemeen reglement voor de waterschappen in Zuidholland aan hunne goedkeuring onderworpen, zoodat van een nieuw opgericht waterschap de Koedood in hun besluit geen spraak is.

Ten aanzien van het tweede bezwaar merken Gedeputeerde Staten op, dat de maatstaf van verdeling der kosten door de meerderheid is goedgekeurd en dus billijk geacht; dat reeds daarom mag worden aangenomen, dat daarvoor goede redenen zijn, gelijk ook het geval is; dat het Binnenland van Barendrecht hooger ligt dan al de voorliggende polders, die bunder-bunders-gelijk bijdragen, en dus

natuurlijk zijn overtollig water loost langs de lager voorliggende polders, die aan dezen toestand gewoon zijn geraakt en door de plaatselijke gesteldheid als het ware aangewezen zijn nu dien last te dragen, terwijl eene waterloozing b. v. op de naburige Waal oogenschijnlijk met weinig moeite zou daar te stellen zijn; dat daarenboven de polder het Binnenland van Barendrecht ook langs anderen weg, naar het schijnt, zich van het overtollig water zou kunnen ontdoen; dat hij dus niet van de andere polders afhankelijk is en zich van de gemeenschap zou kunnen onttrekken, ten einde op eigen kosten eene afzonderlijke waterlossing daar te stellen.

Op de laatste aanmerking van adressanten antwoorden Gedeputeerde Staten, dat uit het door hen bij het Bestuur van den polder het Buitenland onder Rhoon ingewonnen berigt blijkt, dat het beweren van adressanten, alsof vele Ingelanden van Rhoon ook Ingelanden zijn in de andere polders, dus ook in den polder het Binnenland van Barendrecht, en derhalve, wat de in dezen polder gelegen bundertalen aangaat, door den maatstaf persoonlijk worden gebaat, min juist is.

Aan den Raad van State is door alle de zes genoemde besturen met de Commissie van beheer der uitwatering de Koedood eene memorie ingediend, waarbij zijn overgelegd: een authentiek afschrift van de notariële overeenkomst, aan welke Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring bij hun aangevallen besluit hebben verleend, benevens authentieke extracten uit de notulen der stemgeregtigde Ingelanden van elk dier polders, ten bewijze, dat elk van deze in den zijne zijn Bestuur op wettige wijze tot het aangaan dier overeenkomst heeft gemagtigd.

In de memorie wordt uiteengezet: hoe de Koedood vóór 1580 een open rivierarm geweest is, doch in dat jaar tot een gesloten boezem is gemaakt, in het belang vooral van de vijf eerstgenoemde polders, terwijl het Binnenland van Barendrecht daardoor weinig werd gebaat; dat het beheer en onderhoud van dien boezem is geregeld bij overeenkomsten van 1580, 1583, 1598 en 1621, alle bij de stukken overgelegd, uit kracht van welke 1°. het beheer wordt uitgeoefend door eene Commissie van gedelegeerden uit de zes genoemde polderbesturen, en 2°. de polder het Binnenland van Barendrecht met geen ander of meerder onderhoud is belast dan dat van eene der beide op de Nieuwe Maas uitwaterende sluisen, namelijk het kleine sluisje te Charlois, voor het geheel, en van de daarop aanlopende Robbenoordsche Vliet en van de Zuid-Koedood voor een derde, en de overige polders alle de verdere onkosten hebben te dragen.

De memorie toont aan: dat, wel verre dat hier spraak zou zijn van de oprigting van een nieuw waterschap, de gemeene uitwatering sinds eeuwen bestaat en volgens geslotene overeenkomsten gemeenschappelijk wordt beheerd; dat artt. 69^e en 92^e van het algemeen reglement voor de waterschappen in Zuidholland het sluiten van overeenkomsten tusschen verschillende polders, betreffende gemeenschappelijke belangen, toelaat en daarvoor vordert een besluit der stemgeregtigde Ingelanden van elken polder en de goedkeuring van Gedeputeerde Staten op de overeenkomst, welke beide hier aanwezig zijn; dat wel, volgens art. 192 der Grondwet, de Provinciale Staten door een reglement in de regeling van de gemeenschappelijke belangen der bedoelde polders zouden kunnen voorzien; doch dat, zoolang zij zich die regeling niet hebben aangetrokken, de belanghebbende polders bevoegd zijn bij overeenkomst daarin te voorzien.

Verder wordt aangetoond, dat in de vergadering van Stemgeregtigden van het Binnenland van Rhoon 254 stemmen zijn uitgebragt, waarvan 204 zijn uitgebragt voor het aangaan der overeenkomst; dat uit eene vergelijking van het proces-verbaal dier vergadering met dat van de vergadering der Stemgeregtigden van het Binnenland van Barendrecht blijkt, dat aan de stemming in eerstgenoemden polder (Binnenland van Rhoon) slechts is deelgenomen door of voor vier Ingelanden, tevens in Barendrecht geregtigd, te zamen uitbrengende 58 stemmen, zoodat, al hadden deze

met de appellanten tegengestemd, het Bestuur toch door eene groote meerderheid tot het aangaan der overeenkomst zou zijn gemagtigd geweest.

Voorts wordt door eene berekening der tot dusverre jaarlijks gemaakte kosten aangetoond, dat het Binnenland van Barendrecht, door, in plaats van, zoo als tot nu toe, hare eigene kosten te dragen (voor het onderhoud van het sluisje te Charlois en een derde in het onderhoud der Robbenoordsche Vliet en van de Zuid-Koedood), voortaan een vierde te dragen in alle oude kosten, niet wordt bevoorreed, en dat het sluisje te Charlois, blijkens zijne ligging, ten bate van de gansche uitwatering strekt, terwijl door een overgelegd rapport van deskundigen wordt wederlegd, wat ten aanzien van den toestand van dat sluisje is beweerd.

Wat de nieuwe kosten van het stoomgemaal betreft, moet volgens de memorie in het oog gehouden worden, dat het Binnenland van Barendrecht, als hooger dan de overige polders gelegen, daarbij minder belang heeft; dat ook het laag houden van het boezemwater in de Koedood hoofdzakelijk strekt om de andere vijf polders te vrijwaren tegen den last, dat het in den boezem opgeworpen water weder als kwelwater uit den boezem bij hen binnendringe.

Daarenboven had Barendrecht zich bij de vroegere overeenkomsten de bevoegdheid voorbehouden om zich ten allen tijde aan de gemeenschap der uitwatering „Koedood” en het daaraan verbonden onderhoud te onttrekken en eene uitwatering elders te zoeken, en heeft het zich tot niets anders verbonden dan tot het onderhoud van het sluisje te Charlois en een derde in dat van de Robbenoordsche Vliet en van de Zuid-Koedood; zoodat bij weigering van dien polder om tot de stichting van het stoomgemaal mede te werken, de kosten geheel ten laste der vijf andere polders zouden komen, terwijl het door verbetering van zijn eigen gemaal den boezem hooger kan opzetten, als zijnde volgens de van ouds bestaande overeenkomsten aan geene peilsbepaling onderworpen. De bereidwilligheid van Barendrecht om zich, met herroeping en te-niet-doening van alle thans bestaande regelingen, voor goed aan de gemeenschap te verbinden en zich met een vierde van alle de kosten, die de overige polders voortaan te dragen zullen hebben, oude en nieuwe te belasten, brengt dus, zoo wordt in de memorie gezegd, aan de overige polders eene bate, boven welke de billijkheid verbiedt iets te vorderen. Alle Ingelanden in de betrokken polders zijn, blijkens de overgelegde processen-verbaal, van die meening, met uitzondering alleen van de appellanten.

In deze zaak zal thans een ontwerp-besluit aan den Koning moeten worden voorgedragen.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer **Mr. D. VAN WEEL**, Advokaat te Rotterdam, zegt als gemagtigde van de appellanten het volgende:

Hoog Edel Gestrenge Heeren! In eene vergadering van Ingelanden van den polder „het Binnenland van Rhoon” dd. 5 Maart 1870, is met meerderheid van stemmen besloten om, voor gezamenlijke rekening met de polders „de Kiesheid, Robbenoord en Plompert, het Buitenland van Rhoon, Nieuw-Pendrecht, de Steê van Pendrecht en het Binnenland van Barendrecht, een boven-stoomgemaal op de gecombineerde uitwatering de Koedood aan de Heydsche sluis te stichten, en zoowel het onderhoud en de exploitatie hiervan, alsmede het onderhoud van de Heydsche sluis, de Noord-Koedood, de Robbenoordsche vliet, de sluis van den polder het Binnenland van Barendrecht aan het sluisje onder Charlois, van de buitenhavens der Heydsche sluis voor gezamenlijke rekening te nemen, — in één woord de gemeene uitwatering dezer

polders te regelen, daarvoor een nieuw waterschap met waterkeerende werken en een eigen Bestuur te creëren, gelijk dan ook in het daartoe strekkende besluit gewaagd wordt van „de kas van den Algemeenen Penningmeester van de uitwatering de Koedood” en dit Bestuur nader geregeld is in latere vergaderingen van de betrokken polders, en waarvan door de respectieve polderbesturen afschriften geproduceerd zijn, en wel in eene vergadering van den polder „het Binnenland van Rhoon” dd. 8 April 1870.

Tevens werd besloten, dat in de kosten, vereischt voor het stichten, de exploitatie en het onderhoud van het stoomgemaal, en de verdere kosten der gemeene uitwatering, door den polder het Binnenland van Barendrecht voor een vierde, en door de overige polders bunders-bunders-gelijk gedragen zal worden.

Met die besluiten achtten appellanten zich bezwaard, en wendden zich tot Gedeputeerde Staten van Zuidholland met het verzoek om, daar het genomen besluit eensdeels in strijd was met art. 192 der Grondwet, anderdeels de belangen der adresantanten benaedeelde, ze, op grond van art. 91 van het algemeen reglement voor de polders in de provincie Zuidholland (goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 24 Augustus 1856, n°. 63, en 22 Augustus 1857, n°. 62), te vernietigen, althans op grond van art. 92 van gezegd reglement daaraan hunne goedkeuring te onthouden.

De Gedeputeerde Staten van Zuidholland onthielden zich van een onderzoek *au fond*, en gaven eene afwijzende beschikking, op grond, dat het besluit in eene wettig opgeroepen vergadering genomen is, en daarbij niet gebleken is van eenige informaliteit!!!

„La forme emporte le fond” is dus de leer van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, en wel in dien zin, dat elke behoorlijk geconstitueerde vergadering alle mogelijke besluiten kan nemen, ook over zaken buiten de sfeer van haar regtsgebied, mits daarbij geen uitwendige vorm geschonden worde.

Van deze beschikking hebben adressantanten *tempore utili* beroep bij den Koning ingesteld.

Appellanten toch achten het oprigten van een nieuw waterschap, gelijk *in casu virtualiter* geschiedt bij een besluit van de vergaderingen van Ingelanden der diverse hierboven genoemde polders, in strijd met art. 192 der Grondwet, volgens welk artikel de inrigting der waterschappen tot de bevoegdheid der Provinciale Staten, onder goedkeuring des Konings, behoort; en vermeenden derhalve, dat het besluit der vergadering van Ingelanden van 5 Maart 1870, overeenkomstig art. 91 van het algemeen polderreglement, door Gedeputeerde Staten van Zuidholland had moeten vernietigd worden.

Dat *alleen* de Provinciale Staten, onder goedkeuring des Konings, nieuwe waterschappen kunnen instellen, en daarvoor nieuwe reglementen kunnen vaststellen, behoeft geen betoog. Alzoo ook verstaan bij een arrest van den Hoogen Raad van 30 December 1859 (*Weekblad van het Regt* n°. 2133), cf. VAN EMDEN ad art. 192 Grondwet, n°. 4, en bij een arrest van het Hof van Friesland van 13 April 1870 (*Weekblad van het Regt* n°. 3226).

Het genomen besluit valt niet onder de overeenkomsten, in artt. 64^l en 92^e van het algemeen polderreglement bedoeld, het reikt veel verder.

De gansche waterkeering en waterloozing van den polder „het Binnenland van Rhoon” wordt een deel van de gemeenschappelijke waterkeering en waterloozing van diverse polders, en het bestuur en beheer daarover gegeven aan een afzonderlijk Bestuur. Feitelijk wordt het Binnenland van Rhoon van een zelfstandigen polder, gelijk het tot nu toe geweest is, een onderdeel, een ambacht van de gemeene uitwatering de Koedood.

Zulk eene regeling kan volgens de grondregelen van ons waterstaatsregt geen voorwerp zijn van privaatregtelijke overeenkomst.

Cf. THORBECKE, *Brief aan een lid der Staten van Gelderland*, p. 42: „Het bestel

„over den waterstaat is uit den aard niet privaatrechtelijk. Het is in 't wezen een „deel der Landsregering,“ dat ook de provincie-overheid zich al zeer tijdig aantrok,“ p. 58, „dat de Graadlijkheid, van hare eerste opkomst als Staatsmagt af, verre was, „den waterstaat aan privaatrechtelijke beschikking te laten“ p. 63. „Het waren en „zijn verleeningen van politie, instellingen, wier bestaan de openbare orde aangaat, „en wier werking, met opzigt tot de algemeene huishouding, van landswege wordt „bewaakt en, des noodig, geleid.“

Ibid. p. 30. „Zij (de Grondwet) erkent geene autonomie der collegiën. Hadden „sommige die volgens hunne laatst goedgekeurde reglementen, zij kan niet meer „werken. Het artikel erkent slechts eene bevoegdheid der collegiën om veranderingen „aan de Staten voor te stellen. De Grondwet weet dus van burgerrechtelijke overeen- „komst, als beginsel dier vereenigingen, niets. Zij doet veranderingen dier instel- „lingen, die zij als publieke of provinciale instellingen beschouwt, geheel van hogere „regeermagt afhangen.“

THORBECKE, *Aanteekening op de Grondwet* (2de uitg.), ad art. 220, p. 286: „Doch „eigenmagtig mogen dijk- of watergenootschappen hunne inrigtingen niet veranderen, „al waren zij er uit hunne laatst goedgekeurde reglementen toe bevoegd. De Grond- „wet ontzegt hun autonomie in dezen zin, d. i. in dien van constitutieve of organi- „serende zelfregeling.“

Ook de Provinciale Staten van Zuidholland hebben meermalen, als bij wijze van eene *interpretatio authentica*, verstaan, dat geheel analoge regelingen, als die van de gemeene uitwatering „de Koedood“, verder gaan dan de overeenkomsten, bij art. 64^e en 92^e van het algemeen polderreglement beoogd, en daarvoor afzonderlijke inrigtingen of reglementen vastgesteld met 's Konings goedkeuring, geheel overeenkomstig het voorschrift van art. 192 der Grondwet, b. v. het reglement tot regeling der belangen van het gemeenschappelijk onderhoud der havendammen van Cromstrijen, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 5 December 1857, n°. 76 (*Bijvoegsel van het Staatsblad* 1857, p. 736, *Buitengewoon Provinciaal blad* n°. 4), reglement nopens het onderhoud van de uitwatering der polders Nieuw-, Klein- en Groot-Cromstrijen en Numanspolder, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 5 December 1857, n°. 77 (*Bijvoegsel Staatsblad* 1857, p. 738, *Buitengewoon Provinciaal blad*, n°. 4), reglement nopens de gemeenschappelijke uitwatering der polders Nieuw-, Klein- en Groot-Cromstrijen, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 5 December 1857, n°. 78 (*Bijvoegsel Staatsblad* 1857, p. 740, *Buitengewoon Provinciaal blad*, n°. 4), reglement tot regeling der belangen van de gemeenschappelijke uitwatering der polders Nieuw-Bonaventura, Oudeland van Strijen enz., enz., goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 24 November 1858, n°. 56 (*Bijvoegsel Staatsblad* 1858, p. 714, *Buitengewoon Provinciaal blad*, n°. 8), reglement tot regeling der gemeenschappelijke belangen van de polders, te zamen uitmakende het land der Zes molens, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 9 December 1859, n°. 70 (*Bijvoegsel Staatsblad* 1859, p. 862, *Buitengewoon Provinciaal blad*, n°. 14), reglement tot regeling der gemeenschappelijke belangen van de polders, te zamen uitmakende het Groot-Gemeeneland van Arkel, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 9 December 1859, n°. 71 (*Bijvoegsel Staatsblad* 1859, p. 865, *Buitengewoon Provinciaal blad*, n°. 14), reglement voor de gemeene uitwatering van Dirksland, waartoe behooren de polders: Dirksland, Nieuw Kraaijer enz., enz., goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 12 Januarij 1868, n°. 6 (*Bijvoegsel Staatsblad* 1868, p. 59, *Buitengewoon Provinciaal blad* n°. 46), reglement voor de gemeenschappelijke belangen der bovenbemalingen van de polders den Hoek en Schuwagt en Zuidbroek, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 17 Maart 1869, n°. 9), *Buitengewoon Provinciaal blad*, n°. 51).

Treffend is de analogie van belangen, regelingen en bepalingen, in al deze reglementen voorkomende met die, welke het voorwerp van overeenkomst tusschen de bij

de uitwatering „de Koedood“ en het daarop te stichten stoomgemaal betrokken polders uitgemaakt hebben; en nu zou bij ééne en dezelfde wetgeving, waardoor zoowel gene als deze polders beheerscht worden, identieke zaken een voorwerp zijn van private willekeur bij den eenen, en een voorwerp van provinciale wetgeving bij den anderen polder!!!

Schromelijker verwarring van publiek en privaat regt is er niet denkbaar, dan hetgeen de polderbesturen van het Binnenland van Rhooon enz., enz., in de volgende woorden aanvoeren tot betoog, dat de onderwerpelijke regeling bij overeenkomst kon geschieden: „Een onderscheid in wording tusschen de regeling bij provinciale verordening, en die bij overeenkomst, door de polders zelve aangegaan, is, dat voor „de eerste de toestemming van al de betrokken waterschappen *niet* wordt vereischt, „en voor de laatste wel. Daar die toestemming hier werd verkregen, kon de regeling „bij overeenkomst geschieden, en had dit plaats.“

Het *juri publico privatorum pactis non derogatur* van art. 14 der wet, houdende algemeene bepalingen van wetgeving, schijnt voor die polderbesturen niet geschreven.

Het is bovendien geene onverschillige zaak, hoe zulk eene regeling tot stand komt en hoe het Bestuur geconstitueerd wordt; want blijkens art. 2 is de wet van 9 October 1841 betrekkelijk de magt der hooge en andere heemraadschappen, dijk- en polderbesturen enz. alleen geschreven voor de waterschappen, dijk- en polderbesturen, die reeds op openbaar gezag bestaan of als zoodanig in het vervolg mogten ingesteld worden.

Het Bestuur van de gemeene uitwatering „de Koedood“, met eene oppervlakte van 2288 hectaren, met groote waterkeerende en waterloozende werken, heeft dan ook niet het minste gezag. De onderdeelen zullen dus openbaar gezag hebben, maar niet het geheel; de onderdeelen zullen zich kunnen doen gelden, maar niet het geheel!

Zelfs bij den burgerlijken regter zal het Bestuur van dit nieuwe waterschap niet in regten kunnen optreden, geene naleving kunnen vorderen van de overeenkomsten, die het heeft gesloten. Het mist toch *persona in judicio standi*. Cf. LÉON, ad art. 1690 van het Burgerlijk Wetboek, no. 6.

Niet weinig loopen dus de belangen van appellanten gevaar voor benadeeling, gelijk ze zeer stellig benadeeld worden door de bepaling, dat de polder het Binnenland van Barendrecht slechts voor een vierde in de kosten der gemeene uitwatering „de Koedood“ zal bijdragen, daar deze polder niet alleen ontheven wordt van lasten, welke vroeger alleen op denzelfven drukten, als de sluis van dien polder aan het sluisje onder Charlois, maar evenzeer en in gelijke verhouding als de andere polders door het stoomgemaal gebaat zal worden.

Uit de bij den oproepingsbrief gevoegde en door adressanten overgelegde „memorie betrekkelijk het stichten van een boezemstoomgemaal voor het *waterschap* de Koedood“, door bevoegde deskundigen opgemaakt, blijkt toch, dat, bij eene gezamenlijke oppervlakte van 2288 hectaren van al de polders, en bij eene gezamenlijke oplevering van al de polders van 284 cubieke meters water per minuut, de polder „het Binnenland van Barendrecht“ met eene oppervlakte van 748 hectaren 98 cubieke meters water per minuut oplevert.

Op al de hierboven ontwikkelde gronden vermeen ik met alle bescheidenheid, dat de beslissing van Gedeputeerde Staten van Zuidholland behoort te worden vernietigd.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

II. *het geschil over het domicilie van onderstand van Doris Doris Gorter.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Op 25 September 1869 werd door het Algemeen Armbestuur van Hallum in onderstand opgenomen de zich noemende Doris Doris Gorter, die volgens zijne opgave in 1792 is geboren te St. Anna Parochie, doch alwaar ontkend wordt, dat zijn domicilie van onderstand er gevestigd is, op grond, dat in de doopboeken van dit dorp geene aanteekening van de geboorte gevonden wordt. Eene op den 5 April 1813 door den Vrederegter van het kanton Hallum, op verklaring van zeven personen opgemaakte acte van bekendheid brengt mede, dat Doris Doris Gorter is geboren te St. Anna Parochie den 20 Februarij 1792. Die acte heeft gediend bij de voltrekking van zijn huwelijk op den 29 Mei 1823 in de gemeente Ferwerderadeel, en de personen, op wier getuigenis die is opgemaakt, zijn allen overleden, zoodat de indertijd afgelegde verklaringen niet onder eede kunnen worden bevestigd. De vermelding in de huwelijks-acte (die in tegenwoordigheid der moeder van den arme is opgemaakt), dat hij te St. Anna Parochie geboren is, zoowel als de omstandigheid, dat ook St. Anna Parochie als zijne geboorteplaats is vermeld in het inschrijvings-register voor de militie des jaars 1811 van de gemeente het Bildt, waartoe dat dorp behoort, gaven Zijner Majesteits Commissaris in de provincie aanleiding om er de aandacht van Burgemeester en Wethouders van het Bildt op te vestigen, in de veronderstelling, dat de kennisneming daarvan aanleiding zou kunnen geven tot de erkenning, dat het domicilie van onderstand van Doris Doris Gorter te St. Anna Parochie gevestigd is. Burgemeester en Wethouders bleven nochtans de armlastigheid ontkennen.

Uit hoofde het aan Gedeputeerde Staten voorkwam, dat een nader onderzoek niet zou leiden tot eene minnelijke schikking, deden zij, onder dagteekening van 17 Februarij 11, de tot de zaak betreffelijke stukken aan den Minister van Binnenlandsche Zaken toekomen, met verzoek de zaak aan de beslissing van Zijne Majesteit te onderwerpe n

Op last van den Minister had daarop een nader onderzoek plaats.

De armlastige werd gehoord door Armvoogden van Hallum, en verklaarde hoofdzakelijk, met bevestiging van hetgeen in de acte van bekendheid voorkomt: dat hij in zijne jeugd van zijne moeder vernomen had, dat hij in 1792 te Sint Anna Parochie geboren en dat hij als kind niet gedoopt is; dat zijne moeder hem ook meer dan eens heeft gezegd, dat zijne geboorte heeft plaats gehad in eene kamer, op het Zuid-eind van Sint Anna Parochie, eigen aan de Armvoogden aldaar; dat zijne moeder, genaamd Berber Roelofs Zuidema, met wijlen Doris Doris Gorter niet is gehuwd geweest; dat zij in genoemd dorp in het armhuis is overleden omstreeks 1826, terwijl zijn natuurlijke vader reeds in 1792 moet zijn overleden en wel, naar hij meent, mede te Sint Anna Parochie. Hij heeft twee broeders en eene zuster gehad, waarvan hij de namen opgeeft; in zijne vroegste jeugd heeft hij, volgens zijne opgave, met zijne moeder te Sint Anna Parochie gewoond, en is hij aldaar in 1798, 1799 en 1800 ter school gegaan; op achtjarigen leeftijd is hij in dienst gekomen bij eenen Hijke Visser, op Walburg-zathe onder Sint Anna Parochie; gevende hij verder te kennen, dat de in de acte van bekendheid voorkomende getuige Jan W. Gorter was een halfbroeder van wijlen zijn natuurlijke vader Doris Doris Gorter; dat een der andere getuigen, Cornelis R. Zuidema, was een volle broeder van zijne moeder; dat de overige getuigen, geene familie-leden, genoegzaam met zijne geboorte bekend waren, als hebbende zij hem van jongs af gekend Overigens deelde hij nog mede, dat hij in 1812 te Hallum voor de toenmalige gemeente t Bildt of wel Sint Anna Parochie voor de militie heeft geloot, en dat hij in 1833 te Hallum, na te zijn gedoopt, als lidmaat der Hervormde gemeente is aangenomen.

Onder dagteekening van 2 Julij 11. hebben Armvoogden van Sint Anna Parochie te kennen gegeven, dat hun, na gedaan onderzoek, niet is gebleken, dat de ouders of de moeder van Gorter in eene armvoogdijkamer op het Zuideind te Sint Anna Parochie hebben gewoond, noch dat zijne ouders aldaar overleden zijn, waarom zij blijven ontkennen, dat zijn domicilie van onderstand aldaar gevestigd is.

De armlastige, hieromtrent nader gehoord, gaf te kennen dit voorstel niet te kunnen oplossen, onder volharding echter bij hetgeen hij vroeger had getuigd.

Geëdeputeerde Staten zijn van oordeel, dat het dorp Sint Anna Parochie als de geboorteplaats en als het onderstands-domicilie moet worden aangemerkt.

Memoriën zijn er niet ingediend, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde:

III. *het geschil over het domicilie van onderstand van Jantje Pieters de Jong, weduwe Riemer Hofstra.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad BOOT. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOT: Mijne Heeren! Te Workum is in 1867 onderstand verstrekt aan de behoeftige Jantje Pieters de Jong, weduwe van Riemer Hofstra.

Zij gaf op te zijn geboren te Terhorne (gemeente Utingeradeel), hetgeen bevestigd wordt door eene acte van bekendheid, op 18 Mei 1824 ter vervanging eener doopacte, bij gelegenheid van het aangaan van haar huwelijk met Riemer Hofstra, opge maakt voor den Vrederegter te Sneek, en waarbij zeven personen verklaren te weten, dat Jantje Pieters de Jong op 12 October 1795 geboren is te Terhorne, waar hare ouders, van beroep schuitenvoerders, woonden, en dat zij, als behoorende tot de Doopsgezinde gemeente, niet als kind gedoopt is.

Het Bestuur van Utingeradeel hecht geene waarde aan die verklaringen, omdat van de zeven getuigen, die daarin voorkomen, drie woonden te IJlst, drie te Oosthem en een te Idzega, dus geen hunner te Terhorne. Later is echter gebleken, dat één dier getuigen nog in leven is, te weten Hendriksma, die gehuwd was met eene andere zuster van Jantje Pieters de Jong.

Eene zuster dier behoeftige heeft aan het Bestuur van Workum verklaard: dat zij en de behoeftige beiden te Terhorne geboren zijn; dat zij, na den dood harer ouders, onderstand hebben genoten van de Doopsgezinde gemeente aldaar door de Diakenen Wiebe Frankes en Klaas Smid; dat, toen hare zuster Jantje geboren werd, hare ouders woonden in een huisje aan de Zandsloot, dat zij lang vóór en na dat tijdstip in huur bezaten à f 26 's jaars, en dat de behoeftige op veertienjarigen leeftijd Terhorne heeft verlaten. — Bij hare beëdigde verklaring van 22 Februarij 1870 voor den Kantonregter te Sneek heeft die zuster hetzelfde volgehouden, doch de omstandigheid er bijgevoegd, dat hare moeder te Terhorne overleden is ongeveer negen maanden vóór het afsterven van haren vader, die in de Zuiderzee verdronken is; — terwijl de behoeftige zelve, bij den Kantonregter te Hindeloopen nader gehoord, zegt, dat haar vader op zee is omgekomen ongeveer vier jaren na het overlijden van hare moeder.

Burgemeester en Wethouders van Utingeradeel wijzen op die tegenstrijdige opgaven, tot staving hunner meening, dat er weinig waarde aan zulke verklaringen te hechten is. De Kantonregter te Hindeloopen heeft voorts aangeteekend, dat de behoeftige zwak van geheugen schijnt te zijn.

Een ingesteld onderzoek bij drie personen te Terhorne, van tusschen den zeventig- en tachtigjarigen ouderdom heeft niets opgeleverd omtrent het geboren worden van Jantje Pieters de Jong in die plaats; terwijl ook uit de bedeeingregisters der onderscheidene godsdienstige gezindten te Terhorne niets anders gebleken is, dan dat in

1809 en 1810 eenige kleedingstukken en 60 cents aan haar zijn verstrekt, denkelijk als eene gift bij haar vertrek uit de gemeente.

Hendriksma (zoo als reeds gezegd is, de éénige nog in leven zijnde van de getuigen, die in de acte van bekendheid voorkomen), thans wonende te Zuidlaren, zwager dier behoeftige (zijnde zijne eerste vrouw eene zuster van deze geweest), heeft bij den Burgemeester verklaard, dat hij uit goede bekendheid door die familiebetrekking in 1824 met allen grond getuigd heeft en heeft kunnen getuigen, dat zij te Terhorne was geboren. En later op verlangen van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken nog nader ondervraagd over zijne reden van wetenschap, heeft hij gezegd, dat hij dit feit wist door mededeeling van zijne vrouw, die vijf jaren ouder was dan hare zuster, de behoeftige, en voorts door Anke Johannes, mede één der getuigen bij de acte van bekendheid in 1824, die tijdens de geboorte van Jantje Pieters de Jong broodbakker was geweest te Terhorne, en het gezin goed gekend had.— Ten aanzien van dit laatste punt heeft het Burgerlijk Armbestuur van Terhorne de drie oudste bewoners dier plaats, waarvan reeds melding is gemaakt, nader gehoord; doch zij kunnen zich niet herinneren, dat er dáár ooit een broodbakker, genaamd Anke Johannes, is geweest.

Gedeputeerde Staten van Friesland zijn van oordeel, dat de geboorte der behoeftige te Terhorne, en het wonen harer ouders aldaar, te dier tijde niet voldoende bewezen is, en willen daarom art. 33 der armenwet van 1854 toegepast zien.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. het beroep van het Gemeentebestuur van Oude Pekela van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, waarbij deze zich onbevoegd hebben verklaard om tusschen beiden te treden in het geschil tusschen Oude en Nieuwe Pekela omtrent de al of niet-opheffing harer gemeenschappelijke school bij het Middelste Vallaat te Oude Pekela.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad BOOT. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOT: Mijne Heeren! De gemeentebesturen van de Oude en de Nieuwe Pekela zijn bij acte van 17 Maart 1843 overeengekomen tot het in koop overnemen en verbeteren van eene school, met onderwijzers-woning en erven, staande in het Middelste Vallaat te Oude Pekela, en tot dien tijd bediend geweest door den Schoolmeester Borgesius, om die school in te rigten tot gemeenschappelijk gebruik voor de jeugd uit de beide gemeenten. Zij zouden daarvoor eene negotiatie doen, en voor rentebetaling en aflossing zorgen naar den maatstaf van twee derde gedeelte voor Oude Pekela en een derde voor Nieuwe Pekela.

In het begin van *dit* jaar is er verschil van meening ontstaan tusschen de beide gemeenten; het Bestuur van Oude Pekela wilde de gemeenschap opgeheven zien, dat van Nieuwe Pekela was daartegen. Bij missive van 14 Februarij 1870 gaven Burgemeester en Wethouders van Nieuwe Pekela aan hunne ambgenooten te Oude Pekela te kennen, dat de Gemeenteraad niet genegen was om tot het voorstel tot opheffing dier gemeenschappelijke school toe te treden. Te Oude Pekela wilde men, in hare plaats, liever een nieuw en grooter schoollokaal oprigten in het midden der gemeente. Men was bereid het onderwijzend personeel te behouden, en de oude school kon dan worden verkocht. Daar men het niet ééns konde worden, adresseerden Burgemeester en Wethouders van Oude Pekela zich tot Gedeputeerde Staten van Groningen, met

verzoek om, krachtens art. 147 der provinciale wet, aan den Koning de zaak ter beslissing voor te dragen.

Gedeputeerde Staten hebben daarop bij hun besluit van 28 Mei 1870 overwogen: „dat een bestuursgeschil niet is elk geschil tusschen besturen, maar bepaaldelijk in het publiek regt zijnen grond moet hebben, om tot de cognitie van het administratief gezag te behooren; dat de beide gemeentebesturen door het aangaan der overeenkomst zich geplaatst hebben op het standpunt van private personen; dat hunne onderlinge regtsbetrekking, uit voorzeide overeenkomst voortvloeiende, zich regelt naar de voorschriften van het burgerlijk regt, en dat, bij verschil omtrent den aard, den duur en de regtsgevolgen dier overeenkomst, de beslissing tot de attributen van den burgerlijken regter behoort; dat zij, Gedeputeerde Staten, alzoo onbevoegd zijn om dit geschil aan den Koning ter beslissing voor te dragen, maar dat intusschen door hen bij de betrokken gemeentebesturen pogingen tot eene minnelijke schikking moeten worden aangewend. Zij besloten derhalve aan het Bestuur van de Oude Pekela te kennen te geven, dat zij zich *onbevoegd* achten om aan het geuit verlangen gevolg te geven.

Tegen dat besluit nu is het Bestuur van Oude Pekela in voorziening gekomen bij den Koning, bij adres van 21 Junij jl. In eene bij dat adres gevoegde memorie van den Gemeenteraad wordt het gevoelen ontwikkeld, dat het hier wel degelijk geldt een *bestuursgeschil*.

„Wel is (zoo wordt dáár gezegd) bij de overeenkomst van 17 Maart 1843 eene bijzondere school verheven tot openbare school op eene wijze en onder bepalingen, volgens de toen bestaande wetten volkomen geldig, doch is reeds later, en wel bij Koninklijk besluit dd. 21 Mei 1864, n°. 38, die overeenkomst gewijzigd en aangevuld, zoodat ook de toenmalige Regering, welke die zaak administratief besliste, geene aanleiding vond om de geschilhebbende gemeentebesturen naar den burgerlijken regter te verwijzen, en, onzes inziens, teregt; immers tot de bemoeijingen van den burgerlijken regter behooren, volgens art. 148 der Grondwet, alle twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende regten; en hier geldt het thans alléén de vraag: of eene inrigting van openbaar lager onderwijs bij voortdoring al dan niet op dien voet zal blijven bestaan?

Die inrigting, de openbare school, is als zoodanig een onderwerp van publiek, en niet van privaatrecht, en de wederzijdsche betrekking van de partijen in deze is evenzeer van publiekrechtelijken aard; het zijn gemeentebesturen, die als zoodanig door de wet belast worden met de zorg voor de inrigtingen van openbaar lager onderwijs in hunne gemeenten, volgens de artt. 16 en 31 der wet op het lager onderwijs.

In beide opzichten dus, zoo wat het onderwerp als wat de regtsbetrekking van partijen betreft, is het geschil, hetwelk partijen verdeeld houdt, een geschil van publiek regt.

Daarom kunnen wij ons niet vereenigen met de redenering van heeren Gedeputeerde Staten, dat de beide gemeentebesturen bij het contract van 1843 zich zouden hebben gesteld op het standpunt van private personen, en dat dienvolgens ook alle gevolgen hunner handeling uit een privaat burgerlijk oogpunt zouden moeten worden beschouwd.

Wat deden de besturen? Zij riepen eene inrigting van openbaar lager onderwijs in het leven in hunne gemeenten, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten; zij deden dit *qua* gemeentebesturen, en waren als zoodanig daartoe bevoegd. — Private personen hadden zulks niet kunnen doen, wat ten aanzien van het voortdurend bestaan dier inrigting regtens zoude zijn, zou de wetgeving op het lager onderwijs moeten decideren, — daargelaten de finantiële regeling, door de besturen gemaakt om te gelden, zoolang de op openbaar gezag bestaande inrigting als zoodanig bleef bestaan.

Kortom, even als de zaak zelve, de school, behoort, ook onzes inziens, de vraag

omtrent haar voortdurend bestaan of de wijziging harer tegenwoordige inrigting geheel tot het publiek regt, en betreft het hier derhalve wel degelijk een geschil van bestuur in den zin van art. 147 der provinciale wet, confr. artt. 121 en 122 der gemeentewet.

Bij opheffing van de openbare school in quaestie, zouden de gebouwen enz. weêr een voorwerp van privaats-burgerlijk regt kunnen worden, en de gesloten overeenkomst zou dan weêr der partijen regten op dat voorwerp kunnen aanwijzen; — maar de tegenwoordige publiekrechtelijke aangelegenheid kan niet door den burgerlijken regter tot eene privaatrechtelijke worden gemaakt; het administratief gezag is hier alleen bevoegd.

Het is volkomen waar, 't geen Gedeputeerde Staten zeggen, dat niet alle geschillen tusschen twee besturen „bestuursgeschillen“ zijn in den zin van art. 147 der provinciale wet, wanneer b. v. beide gemeenten geschil krijgen over een stuk grond, waarvan beide *qua* zedelijk ligchaam beweerden eigenaresse te zijn, dan zou de burgerlijke regter alleen kunnen decideren; — maar wanneer Gedeputeerde Staten uitgaan van de stelling, dat een geschil tusschen twee besturen een bestuursgeschil is, „wanneer het zijn grond heeft in publiek regt,“ dan hadden zij, onzes inziens, zeer zeker de onderwerpelijke zaak aan 's Konings beslissing moeten onderwerpen; daar, wij herhalen het, de vraag, of, met het oog op veranderde toestanden, andere wetgeving en latere Koninklijke beslissingen, eene verandering zal worden gebragt in eene bestaande inrigting van openbaar lager onderwijs, — enkel uit publiekrechtelijk oogpunt kan worden beoordeeld en beantwoord.“

Gedeputeerde Staten, door den Minister op dat adres gehoord, hebben op den 12 Augustus jl. berigt: „Aangenomen al eens (zoo schrijven zij), „dat hier een bestuursgeschil aanwezig is, ten onrechte wordt hier art. 147 der provinciale wet ingeroepen, omdat het onderwerpelijk geschil, *salva reverentia*, niet staat ter beslissing van Zijne Majesteit den Koning.

„De vraag: welke autoriteit over de opheffing van bestaande gemeenschappelijke inrigtingen van twee of meer gemeenten beslist, wordt niet beantwoord door art. 147 provinciale wet, maar door art. 121 der gemeentewet. Het woord „regelen“ in genoemd art. 121 omvat niet alleen het *oprigten*, maar ook het *opheffen* van gemeenschappelijke inrigtingen. Zie Koninklijk besluit van 10 April 1856 (*Staatsblad* n°. 15) en Koninklijk besluit van 26 November 1862 (*Staatsblad* n°. 195).

„Het Gemeentebestuur van Oude Pekela, 't welk tot *opheffing* wilde overgaan, had derhalve vooraf, op grond van art. 121 gemeentewet, van deze vergadering dienen te vragen de *magtiging* tot gemeenschappelijke handeling. Die voorafgaande magtiging is echter niet gevraagd; men heeft zich reeds dadelijk, en derhalve praematuur, uitgelaten over het *verschil* ten aanzien van de zaak zelve; daardoor liep men vooruit op de *regeling*, dat is, al of niet opheffing zelve, eene regeling, die eerst een gevolg kon en mogt zijn van de voorafgaande magtiging.

„Ten onrechte ageert men al verder uit art. 147 der provinciale wet in plaats van uit art. 121 der gemeentewet, aangenomen dat de voorafgaande magtiging ware verkregen. Art. 147 der provinciale wet is uitdrukkelijk alleen toepasselijk verklaard op de geschillen, voortvloeiende uit de toepassing van art. 122 der gemeentewet; de geschillen, waartoe art. 121 dier wet aanleiding geeft, worden niet beheerscht door art. 147 der provinciale wet. Wat zou dan ook het gevolg worden, indien door Zijne Majesteit den Koning eene gunstige beslissing op de ingestelde voorziening werd genomen? Dat het Collegie van Gedeputeerde Staten het geschil ter beslissing aan Zijne Majesteit den Koning had voor te dragen, door welke Koninklijke beslissing echter, het zij met eerbied gezegd, art. 121 der gemeentewet zou worden voorbijgezien.

„Uit het betoogde volgt alzoo, dat het Gemeentebestuur van Oude Pekela, zoowel ontijdig als ten onrechte, art. 147 der provinciale wet heeft ingeroepen; dat dien ten gevolge

ook de voorziening, gegrond op art. 147 dier wet, het gevraagde gevolg niet kan hebben en het Bestuur mitsdien, onzes inziens, moet worden verklaard niet-ontvankelijk.

„Wij komen nu tot de hoofdvraag: bestaat hier een *bestuursgeschil*? Onze resolutie van den 28 Mei ll., n°. 73, 1ste afdeling, geeft hierop een *ontkennend* antwoord. De ingezondene memorie betwist wel de juistheid van dit ontkennend antwoord, doch de daarvoor aangevoerde motieven hebben ons niet van dwaling overtuigd.

„Wij stemmen het Gemeentebestuur gereedelijk toe, dat de openbare school is een voorwerp van publiek, niet van privaatrecht; dat de inrigting van het openbaar lager onderwijs behoort tot de zorg der gemeentebesturen als publiekrechtelijk ligchaam; dat de vraag omtrent het al of niet voortdurend bestaan der bestaande inrigting door het publiek recht moet worden opgelost.

„Had dus het Gemeentebestuur van Oude Pekela zich tot ons gewend op grond van art. 121 der gemeentewet, eene beschikking op de aangevraagde magtiging of goedkeuring ware dezerzijds gevolgd; de zaak ware dan van zuiver administratieven aard.

„Maar van weërszijden worden door partijen de aard, de duur en de rechtsgevolgen der overeenkomst van den 17 Maart 1843 besproken; Oude Pekela wenscht de gemeenschap, uit die overeenkomst voortgevloeid, ontbonden te zien, mede op grond van art. 1700 van het Burgerlijk Wetboek. Nieuwe Pekela verzet zich daartegen op grond van art. 1374, 2°, van het Burgerlijk Wetboek.

„Er is dus twist over wederzijdsche rechtsbetrekkingen van *privaatregtelijken* aard; een privaatrechtelijke band, uit overeenkomst ontstaande, kan toch evenzeer *juridieke personen* verbinden. Ook het *object* zelf, dat het onderwerp der overeenkomst uitmaakt, is geheel *privaatregtelijk*; het betreft inrigtingen, die *naar het burgerlijk recht* eigendommen van twee gemeenten zijn (art. 229 der gemeentewet).

„Het beroep op het Koninklijk besluit van 21 Mei 1864, n°. 38, kan in deze weinig afdoen; bij dat besluit gold het eene geheel andere vraag, en wel de vraag: welk aandeel de gemeenten Oude en Nieuwe Pekela hadden te betalen in het bedrag der jaarwedde van den Onderwijzer der gemeenschappelijke school; de dien ten gevolge genomen beslissing steunt terecht op art. 122 der gemeentewet, volgens hetwelk geschillen over de aldaar bedoelde kosten langs administratieven weg worden beslist.

„Op grond van dit een en ander zijn wij van oordeel, dat het geschil, zoo als het ons ter kennisneming werd voorgedragen, eene uitspraak van onbevoegdverklaring dezerzijds moest ten gevolge hebben.”

Door de beide gemeentebesturen zijn aan deze Afdeling nog memoriën ingezonden; doch daarin zijn geene nieuwe argumenten aangevoerd.

Bij brief van 30 Augustus jl. heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, op 's Konings magtiging, de zaak bij deze Afdeling aanhangig gemaakt.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

V. *het beroep van J. Vedder, te Havelte, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 22 Junij 1870, n°. 57, houdende vaststelling van den legger der waterleidingen van het waterschap Uffelte.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! In Julij 1865 besloten de Staten der provincie

Drenthe tot oprigting van een waterschap over de gronden in de marke van Uffelte gemeente Havelte, en stelden zij voor dat waterschap een reglement vast, hetwelk na bij Koninklijk besluit van 28 Augustus 1865, n°. 61, te zijn goedgekeurd, onder n°. 25 in het *Provinciaal Blad* van dat jaar werd afgekondigd.

Door het Bestuur van voormeld waterschap werd in November 1869 voorloopig vastgesteld de legger der waterleidingen en daartoe betrekkelijke voorwerpen, die, volgens het provinciaal reglement op dat onderwerp van 11 Julij 1868 (*Provinciaal Blad* n°. 30), onderworpen zijn aan het toezigt van het Waterschapsbestuur.

Op den legger werd als onderhoudspligtige gebragt de appellant in deze Jan Vedder, te Havelte, ter zake van zekere brug over de Oostergrep tusschen n°. 705 en 223.

Op den legger komt die brug voor als breed: 4.75 meter.

Volgens de opgaven van appellant had hij sedert jaren, en reeds vóór de oprigting van het waterschap, en vóórdat de Oostergrep eene waterleiding was, over die grep een bruggetje van 1.75 meter, dat hij onderhield in zoodanigen staat, dat het voor zijn eigen gebruik voldoende was. Ten gevolge van de oprigting van het waterschap is de Oostergrep geworden eene waterleiding; en om als zoodanig aan haar doel te kunnen beantwoorden, moet zij worden gebragt op de thans op den legger omschrevene breedte van 4.75.

De kosten van die verbreding der brug werden, bij besluit van het Waterschapsbestuur van 28 Maart jl., op verzoek van J. Vedder, uit overwegingen van billijkheid ten laste van het waterschap genomen, omdat een meerder doorstroombingsvermogen vereisch wordt, ingevolge art. 21 van het waterschapsreglement, waar het aan het Bestuur de zorg opdraagt, dat de waterleidingen, tot het waterschap behoorende, vrij blijven van beletselen, die de doorstrooming van het water kunnen verhinderen, — en de verbreding der brug derhalve een gevolg is van de oprigting van het waterschap.

Een ander verzoek van J. Vedder, om namelijk slechts voor ¹²/₁₉ belast te worden met het onderhoud van de nieuwe brug (welke verhouding, naar zijn beweren, overeenkwam met de door hem tot dusver gedragene kosten van onderhoud der oude brug), werd door het Waterschapsbestuur gewezen van de hand.

Daarop wendde Vedder zich op 22 April ll. tot Gedeputeerde Staten, daarbij te kennen gevende: „dat hij van oordeel is, dat de last van het onderhoud van de bedoelde brug niet aan hem kan worden opgelegd, omdat hij zich tot dat onderhoud „jegens het waterschap nimmer heeft verbonden, en er ook geene wetsbepaling bestaat, „die hem daartoe verplicht; dat art. 20 van het reglement voor het waterschap Uffelte „dat waterschap belast met het onderhoud, zoowel als met den aanleg van al de „werken, die gevorderd worden om de bereiking van het doel der vereeniging te ver- „zekeren, en het vervangen van het tegenwoordige bruggetje van adressant door eene „brug van meerderen omvang, zoo als ook door het Bestuur wordt erkend, geschiedt „enkel in het belang van het waterschap; dat het Bestuur dan ook heeft geoordeeld, „dat de kosten van aanleg daarvan moesten komen ten laste van het waterschap, en „dat er geene enkele reden bestaat voor de, door het Bestuur gemaakte, onderscheiding, „tusschen deze kosten en die van onderhoud, welke art. 20 van het reglement „eveneens ten laste van het waterschap brengt; dat de adressant bij eene nieuwe brug „niet het minste belang heeft, en het daarom ook zoude strijden tegen alle „regelen van billijkheid, hem met het onderhoud daarvan te belasten. — Om deze „redenen verzocht hij — onder voorbehoud van alle zijne regten, en zonder dat hij „geacht wil worden de bevoegdheid van het Bestuur om tegen zijnen wil tot het „vernieuwen der brug over te gaan, door dezen te erkennen, — dat het Gedeputeerde „Staten moge behagen, bij de vaststelling van den legger der waterlossingen in het „waterschap Uffelte, het onderhoud van de bovenbedoelde brug over de Oostergrep „te brengen ten laste van het waterschap, althans niet ten laste van den adressant.“

Het Waterschapsbestuur, deswege gehoord, gaf, onder dagteekening van 2 Mei ll. als zijn gevoelen te kennen: dat de brug niet is aangelegd ten voordeele of ten behoeve van het waterschap, maar door den adressant, lang vóór de oprigting van het waterschap, is daargesteld tot een overweg over de Oostergrep, *geheel ten zijnen voordeele*; dat voormelde brug dien ten gevolge in geene de minste betrekking staat tot het waterschap en, met het oog op het waterschap, zeer goed kan worden weggeruimd, waarom zij, naar de meening van het Bestuur, niet kan worden gerekend te behooren tot de werken, die naar art. 20 van het reglement „gevorderd worden om de bereiking van het doel der vereeniging te verzekeren,“ en gevolgelijk in dat artikel ook niet is vermeld; dat adressant, blijkens zijn adres dd. 30 Maart ll., ook schijnt te hebben geoordeeld, dat het onderhoud der brug niet geheel ten laste van het waterschap kan worden gebragt, daar hij destijds aan het Bestuur verzocht, dat het waterschap het onderhoud van 3 ellen op zich mogt nemen, of dat het 12/19 gedeelte van de kosten van het onderhoud ten laste van het waterschap mogt komen. Na overweging van het aangevoerde vermeent het Bestuur, dat het onderhoud van voormelde brug — nadat die door het Bestuur in den vereischten staat zal zijn gebragt — even als te voren, zal moeten komen ten laste van adressant, als zijn bijzonder eigendom, en strekkende alléén tot zijn gebruik.

Daarop is gevolgd eene beschikking van Gedeputeerde Staten van 22 Junij ll., n°. 57, waarbij zij — gezien den door het Bestuur van het waterschap Uffelte bij besluit van 7 November ll. voorloopig vastgestelde en bij missive van 31 Mei 1870 ter vaststelling aangeboden legger, in dubbel, van de waterleidingen en daartoe betrekkelijke voorwerpen, die volgens het provinciaal reglement op dat onderwerp van 11 Julij 1868 onderworpen zijn aan het toezigt van het Bestuur van genoemd waterschap; in aanmerking genomen, dat ten deze de bij voormeld reglement voorgeschreven formaliteiten zijn vervuld; gelet op art. 5 van meergenoemd reglement; gezien een aan dit Collegie ingediend adres van Jan Vedder, landbouwer te Havelte, houdende bezwaar tegen het in den legger ten zijnen laste brengen van het onderhoud van de daarin vermelde brug over de Oostergrep, en het daarop ingewonnen berigt van het Waterschapsbestuur dd. 2 Mei ll.; overwegende, dat het bruggetje, hetwelk de adressant over de waterleiding de Oostergrep, geheel ten zijnen behoeve alléén, heeft, geen voldoende doorstromingsvermogen bezit; dat de bedoelde brug niet behoort tot de werken, die, naar het reglement voor het waterschap Uffelte, gevorderd worden om de bereiking van het doel der vereeniging te verzekeren; dat de brug van voldoende doorstromingsvermogen dient te zijn, indien zij zal behouden blijven, hetgeen is uitsluitend in het belang van den reclamant, die de brug ook heeft gelegd; — weshalve Gedeputeerde Staten besloten den hierboven omschreven legger vast te stellen, zonder wijziging, en mitsdien het bezwaarschrift van Jan Vedder bovengenoemd te wijzen van de hand.

Het is van die beslissing van Gedeputeerde Staten van 22 Junij ll., dat Jan Vedder in hooger beroep is gekomen bij Zijne Majesteit onder dagteekening van 9 Julij daaraanvolgende. Hij geeft in zijn adres aan Zijne Majesteit te kennen: dat Gedeputeerde Staten blijkbaar uitgaan van de stelling, dat adressant verplicht zoude zijn het tegenwoordige bruggetje, wil hij het behouden, in zoodanigen staat te brengen en te onderhouden, dat het een voldoende doorstromingsvermogen heeft, en dat, indien hij dit niet doet, het Bestuur van het waterschap de bevoegdheid zoude hebben dat bruggetje weg te ruimen; dat die stelling echter is onjuist, vermits adressant, zoo als wordt erkend, is eigenaar van het bruggetje, dat hij dáár heeft gelegd lang vóór de oprigting van het waterschap, en hij van zijn eigendom niet kan worden ontzet dan tegen schadeloosstelling, op de wijze, bij de wet bepaald; dat art. 14 van het reglement op de waterleidingen in de provincie Drenthe wel bepaalt, dat voorwerpen, tot de waterleiding betrekkelijk, in zoodanigen staat zullen worden

gebragt en onderhouden, dat zij een voldoende vermogen voor den water-afvoer hebben, doch dat dit uit den aard der zaak alléén kan worden gevorderd van de *onderhoudpligtigen*, hetgeen adressant niet is, vermits er geene verbindtenis en evenmin eene wetsbepaling bestaat, die hem tot het onderhoud van het bedoelde bruggetje verplicht; dat adressant zich evenmin kan vereenigen met de stelling, dat de nieuwe brug niet zou behooren tot de werken, die worden vereischt om het doel van het waterschap te bereiken, omdat het tegenwoordige bruggetje, dat reeds lang vóór de oprigting van het waterschap bestond, in elk opzigt voldoende was, en de verbreding van de Oostergrep en de verwijding van het bedoelde bruggetje enkel wordt vereischt om genoemde Oostergrep te maken tot een afvoer-kanaal, dat tot bereiking van het doel van het waterschap wordt gevorderd; dat immers de verbreding van de waterlossing en de wegruiming van het thans bestaande bruggetje den aanleg van eene nieuwe brug tot herstelling der verbroken gemeenschap volstrekt noodzakelijk maakt, en die brug dus, zoowel als de tot afvoerkanal dienende waterlossing, behoort tot werken, die gevorderd worden om de bereiking van het doel van het waterschap te verzekeren; dat dit ook wordt erkend door het Bestuur van het waterschap, blijkens zijn besluit van den 28 Maart 1870, waarbij wordt besloten de brug ten koste van het waterschap in den vereischten staat te doen brengen; dat er geen grond bestaat om hier, zoo als het Bestuur doet, onderscheid te maken tusschen kosten van aanleg en onderhoud, vermits het reglement voor het waterschap Uffelte de laatste zoowel als de eerste brengt ten laste van het waterschap; dat adressant heeft aangeboden om tot het onderhoud der nieuwe brug zooveel bij te dragen als de kosten van het onderhoud van het thans bestaande bruggetje bedragen, en hij vermeent, dat in billijkheid niet meer van hem kan worden gevorderd. Redenen waarom hij, onder voorbehoud van alle zijne regten, en zonder dat hij geacht wil worden te erkennen, dat het Bestuur van het waterschap bevoegd zoude zijn om zonder zijne toestemming den bestaanden toestand te veranderen, — verzoekt, dat het Zijner Majesteit behage, met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten, den daarin bedoelden legger der waterleidingen van het waterschap Uffelte in dier voege te wijzigen, dat het onderhoud der nieuwe brug over de Oostergrep worde gebragt ten laste van het waterschap, althans niet ten laste van den adressant.

Gedeputeerde Staten, nader over deze zaak gehoord, hebben onder dagteekening van 16 Augustus ll., deswege hun amtsberigt uitgebragt, waarbij hoofdzakelijk wordt opgemerkt, dat het waterschap geen belang heeft bij de bewuste brug; dat die dan ook niet is opgenomen onder de werken, die volgens art. 20 van het reglement op het waterschap Uffelte gevorderd worden, om de bereiking van het doel der vereeniging te verzekeren en met wier aanleg en onderhoud het waterschap is belast. Nu bepaalt art. 14 van het reglement op de waterleidingen in Drenthe, welk reglement, naar Gedeputeerde Staten meenen, in deze van toepassing is, dat *de voorwerpen, tot de waterleiding betrekkelijk, in zoodanigen staat zullen worden gebragt en onderhouden, dat zij een voldoende vermogen voor den water-afvoer hebben en dien niet belemmeren.* Uit deze bepaling volgt — meenen zij — dat de adressant, stelde hij er prijs op, de brug voor zijn gebruik te behouden, verplicht was dezelve te verbreed en te onderhouden. Het Bestuur, dat, om aan het bezwaar van den adressant te gemoet te komen, de kosten der verbreding van de brug voor rekening van het waterschap heeft genomen, deed dus meer dan waartoe het, volgens reglement, was verplicht; en Gedeputeerde Staten zien niet in, hoe de adressant zich over het onderhoud van de brug, waarmede hij steeds is belast geweest, met grond kan beklagen.

Er zijn bij de Afdeeling memoriën ingekomen zoowel van den appellant als van het Waterschapsbestuur.

In die van den appellant wordt nader betoogd, dat niet art. 14 van het reglement

op de waterleidingen, maar art. 20 van het waterschapsreglement van Uffelte ten deze toepasselijk is, en komt verder hoofdzakelijk voor hetgeen in het request aan Zijne Majesteit reeds is ontwikkeld. Ik zal daarop dus niet nader terugkomen.

Het Waterschapsbestuur voert in zijne memorie aan: 1°. dat genoemde brug hoege-naamd in geene betrekking staat tot het waterschap, maar door Jan Vedder is gelegd *alleen ten zijnen behoeve*; 2°. dat de brug de doorstroming van het vloeewater belemmert en dien ten gevolge voor het belang der Ingelanden, ook voor de bevoeiing der gronden van den Ingeland Jan Vedder, — en, ingevolge art. 21 van het reglement op het waterschap, moet verbreed worden; en 3°. dat, blijkens acte van scheiding van 1832, de Directie der bevoeiing het regt heeft om de Oostergrep te verwijderen en te verdiepen, en niemand het vloeewater, op welke wijze ook, zal mogen stremmen.

Verdere stukken zijn niet ingekomen; en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

VI. het beroep van S. Bison, Hoofd-Onderwijzer te Cillaarshoek, gemeente Maasdam, van de besluiten van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 21 Junij en 19 Julij 1870, n°. 30 en 45, waarbij hem vergunning is geweigerd om de betrekking van doodgraver voor die afdeeling met die van Onderwijzer vereenigd waar te nemen.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Gedeputeerde Staten van Zuidholland hebben, bij besluit van 21 Junij ll., n°. 30, geweigerd hunne, ingevolge art. 24 der wet op het lager onderwijs, gevraagde goedkeuring te verleenen aan de gelijktijdige waarneming door Sander Bison, Hoofd-Onderwijzer te Maasdam (afdeeling Cillaarshoek) van het ambt of de bediening van doodgraver aldaar, welke hem door het Gemeentebestuur was opgedragen.

Hunne weigering berust op de overwegingen, dat de artt. 2, 3 en 4 der instructie voor de doodgravers te Maasdam, welke artikelen den werkkring der doodgravers omschrijven, eene gelijktijdige waarneming van beide betrekkingen in den weg staan, deels, omdat de nalevingdaarvan den Hoofd-Onderwijzer zou beletten, op den bepaalden tijd ter school tegenwoordig te zijn; deels ook, omdat de uitoefening der aldaar omschreven verplichtingen aandruischt tegen de waardigheid van het onderwijzers-ambt, dat, volgens het door hunne vergadering aangenomen beginsel, wel wordt toegestaan de betrekking van Opzichter over de burgerlijke begraafplaats, maar niet om die van doodgraver gelijktijdig met het Hoofd-Onderwijzerschap waar te nemen; — weshalve Gedeputeerde Staten besloten de gevraagde vergunning te weigeren.

Bij eene nadere beschikking, onder dagteekening van 19 Julij ll., n°. 45, ook op een, in het belang van S. Bison, aan hen ingediend adres van inwoners van Cillaarshoek, genomen, — hebben Gedeputeerde Staten bij hunne weigering volhard.

Burgemeester en Wethouders hadden in hun ambtsbericht dd. 21 Mei te voren aan Gedeputeerde Staten berigt, dat, ten gevolge van het vertrek van den gewezen Onderwijzer C. de Groot, tevens doodgraver te Cillaarshoek, de Raad in zijne vergadering van den 5 Mei jl. Sander Bison als zoodanig had benoemd; dat deze benoeming vooral was geschied ten gevolge van een door de voornaamste ingezetenen van Cillaarshoek ingezonden adres, verzoekende, dat de Onderwijzer Bison daarmede mogt worden begunstigd; dat vroeger nooit klagten waren ingekomen wegens schoolverzuim als anderzins; — weshalve Burgemeester en Wethouders aan Gedeputeerde

Staten voorstelden de gevraagde vergunning te verleenen, onder voorbehoud van intrekking der verleende magtiging zoo het mogt blijken, dat het onderwijs daaronder leed.

De Schoolopziener meldde dienaangaande bij ambtsberigt van 28 Mei ll., dat, ofschoon hij in beginsel is tegen het toevoegen van kerkelijke betrekkingen en den post van doodgraver aan dien van openbaar Onderwijzer, hij, van nabij bekend met het sober bestaan van S. Bison, zich wel verplicht acht mede te werken om zijn inkomen wat te verbeteren. Veel wenschelijker evenwel zou het wezen, zoo hem als Onderwijzer eene zoodanige jaarwedde werd toegekend, dat hij niet noodig had den post van doodgraver aan te nemen. Het is dus éénig en alleen om het inkomen van Bison eenigermate te verhoogen, dat de Schoolopziener het verzoek van het Dageelijksch Bestuur der gemeente Maasdam ondersteunde.

Overigens blijkt nog uit de stukken, dat de uren van begraven in de afdeeling Cillaarsbroek zijn van des middags twaalf tot één ure, terwijl het gemiddeld getal lijken, die per jaar begraven worden, elf bedraagt; dat de schooluren in de school van den adressant zijn van des morgens negen tot twaalf ure, alsmede van twee tot vier ure in den namiddag.

Sander Bison heeft zich ingevolge art. 13 der wet op het lager onderwijs bij Zijne Majesteit in beroep voorzien bij een adres, waarin hij te kennen geeft, dat hij in 1863 is benoemd tot Hoofd-Onderwijzer op f 450 met belofte van later te zullen bekomen ook de nevenbetrekkingen, die zijn voor ganger bekleedde, met name die van doodgraver; dat hij later f 25 tractemensverhooging bekwam, en thans tot doodgraver is aange-steld, omdat hij met vrouw en drie kinderen van zijn tractement niet leven kan; — dat een door hem bezoldigd arbeider de functiën van doodgraver zal verrigten; — dat aan de betrekking van Opzigtter der begrafeniszen geen tractement verbonden is, en hij daarmede derhalve niet gebaat zou zijn; dat echter de post van doodgraver, zoo als die nu door hem is ingerigt, noch het onderwijs benadeelen, noch voor hem als Onderwijzer vernederend zijn zal; — weshalve adressant verzoekt, dat het Zijner Majesteit moge behagen hem te vergunnen deze benoeming aan te nemen, daar toch deze benoeming in geenen deele strijdig is met de wet op het onderwijs, noch verderfelijk voor onderwijs of Onderwijzer, maar integendeel dienen kan om een gering onderwijzersinkomen te verbeteren en den wensch van en Gemeenteraad en gemeente te voldoen.

Daarop is onder dagteekening van 16 Augustus ll. uitgebragt een nader rapport door Gedeputeerde Staten, waarbij zij volharden bij hunne weigering.

Door den appelland is bij deze Afdeeling eene memorie ingediend, die echter niets naders bevat.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Vijf-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 26 October 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot,
Mr. K. A. Meeussen.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als :

1°. van den 27 September ll. (*Staatsblad* n°. 166), houdende niet-ontvankelijkverklaring van Burgemeester et Wethouders der gemeente Heteren in hun beroep, strekkende tot vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 22 Februarij 1870, n°. 52, waarbij een staat van wijziging van den legger A der wegen binnen de gemeente Heteren is vastgesteld (zie het verslag over deze zaak op blz. 229—237).

Het rapport van den Minister van Binnenlandsche Zaken is van den volgenden inhoud:

N°. 174.
3de Afdeeling.
Waterstaat.

Aan den Koning.

's Gravenhage, den 23 September 1870.

Het behaagde Uwer Majesteit aan den ondergeteekende, om consideratiën en advies, te doen toekomen het rapport van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, betreffende de door Burgemeester en Wethouders der gemeente Hemmen ingediende reclames tegen besluiten van Gedeputeerde Staten van Gelderland nopens de voorziening in het onderhoud van den Hemmenschen zandweg in de gemeente Heteren bij den legger A der wegen en voetpaden in laatstgenoemde gemeente.

Het zij mij veroorloofd in de eerste plaats de geschiedenis dezer zaak te herinneren, sedert bij Uwer Majesteits besluit van 26 April 1868, n°. 28, werd beslist dat de genoemde legger der wegen in de gemeente Heteren in dier voege zou worde,

gewijzigd, dat de heer F. G. Baron van Lijnden van Hemmen van de verplichting tot onderhoud en begrinding van den Hemmenschen zandweg in de gemeente Heteren werd ontheven.

Dien ten gevolge werd door Burgemeester en Wethouders van Heteren in Januarij 1869 aan Gedeputeerde Staten van Gelderland eene voordragt gedaan tot wijziging van den genoemden legger, waarbij echter, in strijd met het reglement op de wegen, voetpaden, straten en stegen in de provincie Gelderland, niet bepaald werd aangeduid, wie tot het onderhoud van dien zandweg verplicht was.

Toen nu de voordragt, om die reden, door Gedeputeerde Staten aan Burgemeester en Wethouders van Heteren was teruggezonden, werd, op 13 November jl., door Burgemeester en Wethouders van Hemmen eene klacht over den slechten toestand van den weg bij Gedeputeerde Staten ingediend, met dringend verzoek, dat dit Collegie maatregelen mogt nemen tot de instandhouding en bruikbaarheid van den weg. Gedeputeerde Staten, oordeelende, dat, na Uwer Majesteits aangehaalde beslissing, geen openbaar Bestuur gedwongen kan worden het onderhoud van den weg door middel van begrinding voort te zetten, maar dat, vermits de weg een erkende openbare weg is, de zorg voor de instandhouding, bruikbaarheid, vrijheid en veiligheid bij art. 179, lit. *h*, der gemeentewet aan Burgemeester en Wethouders van Heteren, voor zoover van hen afhangt, is opgedragen, — vestigden hierop de aandacht van laatstgenoemd Collegie bij hun besluit van 24 November 1869, n°. 28, en deelden dat besluit in afschrift mede aan Burgemeester en Wethouders van Hemmen, als beschikking op hun adres.

Deze gevoelden zich door dat besluit bezwaard en wendden zich te dier zake bij adres van 18 Januarij jl. tot Uwe Majesteit. In dat adres wordt hoofdzakelijk bevestigd: dat door Uwer Majesteits meergemeld besluit de eenmaal vastgestelde legger slechts in zoover is gewijzigd, dat de heer van Hemmen daarop niet meer als onderhoudsplichtige mag voorkomen; dat er geen openbare weg kan zijn zonder onderhoudsplichtige, doch dat dáár, waar de legger geen anderen onderhoudsplichtige aanwijst, dat onderhoud door art. 6 van het provinciaal reglement op de wegen enz. wordt beschouwd als een gemeentelast; dat het besluit van Gedeputeerde Staten derhalve van in strijd met dat artikel van het reglement, en met het algemeen belang, dewijl het een openbaren weg zonder onderhoud liet, en mitsdien krachtens art. 166 der provinciale wet behoorde te worden vernietigd.

Dit adres werd van wege Uwe Majesteit aan den ondergeteekende gerenvoeyd en door hem om berigt en raad in handen gesteld van Gedeputeerde Staten van Gelderland. Uit het daarop ontvangen ambtsberigt van 22 Februarij jl., n°. 53/9, bleek, dat door Gedeputeerde Staten, bij besluit van dezelfde dagteekening, n°. 52, een staat van wijziging van den legger A der wegen in de gemeente Heteren was vastgesteld, waarbij als onderhoudsplichtigen van den Hemmenschen zandweg in die gemeente werden aangewezen de dorpspolderbesturen van Randwijk, Lakemond en Indoornik, onder bijvoeging, „dat zij tot het gewone onderhoud verplicht zijn, zoo als de weg vóór 1769 bestond“. Het bezwaar van Burgemeester en Wethouders van Hemmen over het gemis van een onderhoudsplichtige van den Hemmenschen zandweg in de gemeente Heteren was hierdoor opgeheven, zoodat het adres van dat Collegie van 18 Januarij jl. als vervallen was te beschouwen.

Sedert zijn Burgemeester en Wethouders van Hemmen bij een nader aan Uwe Majesteit gerigt adres van 7 April jl., met herinnering aan hun vroeger adres van 18 Januarij jl., nogmaals op de voorziening in het onderhoud van den Hemmenschen zandweg in de gemeente Heteren teruggekomen.

Uit dit nader adres bleek, dat het Gemeentebestuur zich nog bezwaard achtte, dat de Hemmensche zandweg in de gemeente Heteren, thans een grindweg. in den toestand van vóór 1769, dat is slechts als kleiweg, behoefde te worden onderhouden.

En vermits nu regeling van het onderhoud in genoemden zin had plaats gehad bij besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 22 Februarij 1870, n°. 52, houdende vaststelling van een staat van wijziging van den legger A der wegen in de gemeente Heteren, zoo was het nader adres van Burgemeester en Wethouders van Hemmen van 7 April jl. te beschouwen als een beroep van dat besluit van Gedeputeerde Staten en moest als zoodanig aan de overweging van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, onderworpen worden.

In verband hiermede werd ik bij Uwer Majesteits kabinetsbrief van 19 Mei jl., n°. 6, gemagtigd, de overweging van dat beroep bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig te maken.

's Raads Afdeeling verklaart in haar rapport aan Uwe Majesteit, aanvankelijk geen bezwaar te hebben gemaakt zich met de bovengemelde opvatting van de bedoeling van Burgemeester en Wethouders van Hemmen te vereenigen; zij nam derhalve de zaak op de gewone wijze in behandeling.

Doch ter openbare vergadering van 's Raads Afdeeling heeft de namens het Gemeentebestuur van Hemmen verschenen gemagtigde opzettelijk bestreden de qualificatie van appellanten, aan zijn constituent gegeven. Hij heeft aldaar de verklaring afgelegd, dat het niet in de bedoeling van dat Bestuur gelegen heeft, in beroep te komen van een besluit van Gedeputeerde Staten tot vaststelling van den legger der wegen in de gemeente Heteren, maar dat het verzoek van zijn lastgever veeleer daartoe moet geacht worden te strekken, dat de besluiten van Gedeputeerde Staten door Uwe Majesteit mogen worden vernietigd krachtens art. 166 der provinciale wet, op grond van strijd met de wet en met het algemeen belang.

Deze verklaring, in verband met de aanhaling van art. 166 der provinciale wet in de adressen van Burgemeester en Wethouders van Hemmen, heeft daarna 's Raads Afdeeling doen oordeelen, dat hier niet is ingesteld hooger beroep van een besluit van Gedeputeerde Staten, en dat de zaak door eene verkeerde opvatting van de bedoeling der adressen ten onregte van wege Uwe Majesteit bij 's Raads Afdeeling voor de geschillen van bestuur is aangebracht.

De Afdeeling meende zich derhalve van een onderzoek en beoordeeling der zaak *au fond* te moeten onthouden, vermits hier, naar haar oordeel, niet art. 23, maar art. 22 der wet van 21 December 1861 (*Staatsblad* n°. 129) toepassing had moeten vinden, volgens welk laatstgenoemd artikel, omtrent vernietiging van besluiten van Gedeputeerde Staten, krachtens het aangehaalde artikel der provinciale wet, niet op advies der Afdeeling voor de geschillen van bestuur kan worden beschikt, maar wél nadat de geheele Raad van State is gehoord.

In verband hiermede stelt de Raad van State Uwer Majesteit voor het volgende besluit te nemen :

« WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
« LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
« LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

„Gezien de adressen, aan Ons ingediend door Burgemeester en Wethouders van
„Hemmen, met verzoek om vernietiging: 1°. van het besluit van Gedeputeerde Staten
„van Gelderland van 24 November 1869, n°. 28, betreffende het onderhoud van den
„Hemmenschen zandweg, en 2°. van het besluit van hetzelfde Collegie van 22 Febru-
„arij 1870, n°. 52, houdende vaststelling van eene wijziging in den legger A der
„wegen binnen de gemeente Heteren;

„Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies
„van den 24 Augustus 1870, n°. 35;

„Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den

„Overwegende:

„dat de overweging van die adressen met Onze magtiging is aanhangig gemaakt bij
„de Afdeeling van den Raad van State voor de geschillen van bestuur, als bedoelden
„zij een beroep van een besluit van Gedeputeerde Staten tot vaststelling van den
„legger der wegen in de gemeente Heteren;

„dat echter bij de behandeling der zaak in de openbare zitting van gemelde Afdeeling
„namens adressanten is verklaard, dat zoodanig beroep door hen niet is bedoeld,
„maar dat hun verzoek daartoe strekt, dat genoemde besluiten van Gedeputeerde
„Staten van Gelderland door Ons, krachtens art. 166 der provinciale wet, mogen
„worden vernietigd op grond van strijd zoo met de wet als met het algemeen belang;
„dat inderdaad op genoemd art. 166 in hunne adressen wordt gewezen;

„dat intusschen over vernietiging van besluiten van Gedeputeerde Staten krachtens
„dat artikel de geheele Raad van State moet worden gehoord, en dus op deze adres-
„sen niet op voordragt der Afdeeling voor de geschillen van bestuur kan worden
„bescht;

„Gezien art. 22 der wet van 21 December 1861 (*Staatsblad* n°. 129);

„Hebben goedgevonden en verstaan:

„Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te magtigen, de adressen, in den hoofde
„dezes bedoeld, van de Afdeeling van den Raad van State voor de geschillen van be-
„stuur terug te nemen.”

Dit ontwerp van besluit heeft bij mij onderscheidene bedenkingen doen rijzen, welke mij niet veroorloven Uwe Majesteit tot bekrachtiging daarvan te adviseren.

In de eerste plaats wordt het adres van Burgemeester en Wethouders van Hemmen van 18 Januarij jl., houdende verzoek om vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 24 November 1869, n°. 28, bij het ontwerp van besluit ten onregte alsnog in behandeling gebragt.

Daargelaten toch, in hoever het besluit van 24 November 1869, n°. 21, dat, na eenige overwegingen, niets meer bevatte dan een wenk aan Burgemeester en Wethouders van Heteren of eene herinnering aan hunne verplichtingen ingevolge art. 179, lit. *h*, der gemeentewet, vatbaar zou zijn voor vernietiging, — zoo eischt in elk geval geenerlei belang zoodanige vernietiging, en heeft het besluit zelf van Gedeputeerde Staten zijne waarde verloren door het nader besluit van dat Collegie van 22 Februarij 1870, n°. 52, houdende vaststelling van eene wijziging van den legger A der wegen in de gemeente Heteren tot regeling van het verder onderhoud van den Hemmenschen zandweg in de gemeente. Al wat de voorbereiding dier regeling betrof, zoo als het besluit van Gedeputeerde Staten van 24 November 1869, n°. 28, is uit den aard der zaak opgelost in de vastgestelde regeling zelve.

Om die reden is dan ook, van wege Uwe Majesteit, aan Burgemeester en Wethouders van Hemmen, in antwoord op hun adres van 18 Januarij jl., te kennen gegeven, dat het verzoek, in dat adres vervat, om vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van 24 November 1869, als vervallen werd beschouwd, in verband met het nader besluit van Gedeputeerde Staten van 22 Februarij jl., n°. 52, waarbij de quaestie nopens het verder onderhoud van den Hemmenschen zandweg in de gemeente Heteren tot eene beslissing was gebragt.

Derhalve is alleen het adres van Burgemeester en Wethouders van Hemmen van 7 April jl., strekkende, dat het laatstgenoemde besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 22 Februarij jl., n°. 52, worde vernietigd, thans te behandelen; en het is ook alleen de overweging van dat adres, welke door mij, krachtens Uwer Majesteits magtiging, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt.

Alvorens mijne bedenkingen tegen het door 's Raads Afdeeling overgelegde ontwerp van besluit te vermelden, wensch ik de aandacht van Uwe Majesteit op het feit te vestigen, dat 's Raads Afdeeling voor de geschillen van bestuur zich daarbij onttrekt aan het onderzoek van — en aan het voordragen eener uitspraak omtrent eene zaak, waarvan de overweging, krachtens Uwer Majesteits magtiging, door het hoofd van een ministerieel departement bij haar is aanhangig gemaakt.

Naar het oordeel van den ondergeteekende, kan dit niet in de bedoeling van den wetgever hebben gelegen. Immers volgens art. 23 der wet van 21 December 1861 (*Staatsblad* n°. 129), houdende regeling der zamenstelling en beroegdheid van den Raad van State, is de Afdeeling, wier zamenstelling geregeld is in het tweede lid van art. 13 der wet, belast met het onderzoek der geschillen van bestuur of andere, aan Uwer Majesteits beslissing onderworpen, en draagt zij Uwer Majesteit bij een schriftelijk advies de uitspraak voor. Verder bepaalt art. 28 der wet, dat in *alle* gevallen, waarin de Raad *of de vermelde Afdeeling* wordt gehoord, de overweging door de hoofden der ministeriële departementen wordt aanhangig gemaakt, krachtens telkens door Uwe Majesteit te verlenen magtiging.

De strekking dezer bepalingen, in onderling verband beschouwd, kan, naar de meening van den ondergeteekende, geene andere zijn, dan dat, wanneer de overweging volgens art. 28 der wet bij 's Raads Afdeeling is aanhangig gemaakt, dié Afdeeling volgens art. 23 der wet moet onderzoeken en eene uitspraak moet voordragen.

Tot staving van deze meening kan onder anderen verwezen worden naar de stukken, gewisseld over het ontwerp van het besluit van 4 September 1862 (*Staatsblad* n°. 174), houdende voorschriften ter uitvoering van de wet van 21 Decemder 1861 (*Staatsblad* n°. 129), regelende de zamenstelling en de bevoegdheid van den Raad van State.

Het eerste lid van art. 44 van dat ontwerp bepaalde, dat, zoodra de Afdeeling voor de geschillen van bestuur met het onderzoek van zoodanig geschil was belast, de belanghebbenden door den Voorzitter der Afdeeling zouden worden opgeroepen om, binnen een door hem bepaalden termijn, hunne memoriën en bewijsstukken in te dienen.

De Raad van State, over dat ontwerp gehoord, verklaarde, in zijn advies aan Uwe Majesteit van 6 Augustus 1862, n°. 4, zich bezwaarlijk te kunnen vereenigen met eene uitsluitende opdracht aan den Vice-President van alles, wat de oproeping der belanghebbenden betreft.

De Raad oordeelde kennisneming van den aanvang af en medewerking der Afdeeling tot de voorbereidende instructie wenschelijk, raadzaam, ja noodig; onder anderen, omdat eventueel op te rijzen quaestiën van competentie, naar het oordeel van den Raad, dadelijke kennisneming der Afdeeling onvermijdelijk maakten. „De zaak kan,“ zoo wordt in het advies van den Raad van State gelezen, „ten onregte en verkeerdelijk bij de Afdeeling zijn aanhangig gemaakt; zij kan betreffen een onderwerp, „dat noch is een geschil van bestuur, noch zoodanig ander, dat ter bevoegde beoordeeling der Afdeeling staat, maar integendeel of ter beslissing van de regterlijke „magt of ter beoordeeling van den vollen Raad behoort gebragt te worden. Het „oordeel en de beslissing daarover kan aan de Afdeeling niet onthouden worden. Zij „moet dat oordeel van onbevoegdheid, des geraden, ambtshalve kunnen uitspreken „oordeel en beslissing moeten iedere instructie kunnen voorafgaan, en moeten niet „dan slechts kunnen aanvangen, als oproeping van belanghebbenden, bepaling en verlenging van termijnen en inlevering van memoriën en bewijsstukken reeds voorafgaande „hebben plaats gehad.

„Het zou eene allerzonderlingste houding geven, indien, na die oproeping en inlevering, de Afdeeling een oordeel van bevoegdheid ambtshalve of hoe dan ook uitsprak; en toch zou die houding en dat verschijnsel het noodzakelijk gevolg zijn van „het stelsel, dat door het ontwerp-besluit schijnt te zijn gehuldigd en dat door eene „minderheid van den Raad is voorgestaan.“

In eene nevens het advies van den Raad overgelegde afzonderlijke nota van den Vice-President werd met klem tegen deze stellingen van den Raad opgekomen. De Vice-President achtte het denkbeeld, om aan 's Raads Afdeling voor de geschillen van bestuur de bevoegdheid te verleen, zich tot onderzoek incompetent te verklaren, en haar de beoordeeling over te laten, *of er al dan niet een geschil van bestuur aanwezig is*, geheel onaannemelijk en in strijd met de wet, welke wil, dat de Afdeling voor de geschillen van bestuur Uwe Majesteit advisere op onderwerpen, die bij haar van wege Uwe Majesteit volgens art. 28 der wet worden aanhangig gemaakt; „dat de Afdeling,“ in één woord, „voldoe aan het renvooi van wege Uwe Majesteit.“

Uit de omstandigheid, dat de Minister magtiging vraagt om de overweging bij de Afdeling voor de geschillen van bestuur aanhangig te maken, werd voorts door den Vice-President afgeleid, dat niet de Afdeling, maar de Minister verantwoordelijk is voor de beoordeeling der zaak, of zij al dan niet een geschil van bestuur is; „de zaak wordt door den Minister met Uwer Majesteits magtiging aanhangig gemaakt, en „dit aanhangig maken is voor rekening van den Minister, NIET van de Afdeling.“

Met dit gevoelen van den Vice-President van den Raad van State hebben de toenmalige Ministers van Justitie en van Binnenlandsche Zaken zich vereenigd, blijkens hun nader rapport aan Uwe Majesteit van 26 Augustus 1862, n°. 84.

De ondergeteekende veroorlooft zich het volgende uit dat rapport over te nemen.

„Er is echter nog een grond, waarop de Raad meent, dat de Afdeling van het oogenblik, dat het geschil aanhangig gemaakt is, van de zaak behoort gesaisisseerd te zijn.

„Het is, dewijl de Afdeling zich incompetent zou kunnen verklaren, uit hoofde zij het geschil geen geschil van bestuur en dus ten onrechte bij haar aangebragt acht.

„Dit intusschen is eene geheel verkeerde beschouwing van de roeping der Afdeling, tegen welke met grond de Vice-President zich verzet.

„Verklaring van incompetentie kan hier nimmer te pas komen.

„De Afdeling is geen zelfstandig regter, zij velt geen definitief oordeel, zij geeft alleen een advies aan den Koning. Incompetent-verklaring zou eene weigering zijn om hare taak, het geven van advies, te vervullen. Zij is ondenkbaar.

„De Koning beslist, niet de Afdeling, en voor die beslissing stelt de Minister zich door zijne mede-ondertekening aansprakelijk.“

Intusschen doet het geval, in 1862 ondenkbaar geacht, zich thans werkelijk voor. 's Raads Afdeling heeft zich bij zijn bovenbedoeld advies ten deze incompetent verklaard. Mijne bedenkingen daartegen zijn de volgende.

Het verzoek van Burgemeester en Wethouders van Hemmen om vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 22 Februarij jl., n°. 52, moet, naar de meening van den ondergeteekende, beschouwd worden als een beroep van dat besluit; het behaagde Uwer Majesteit om, zich met die meening vereenigende, den ondergeteekende te magtigen, de overweging van dat beroep bij den Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig te maken; de zaak werd daarop aangebragt bij 's Raads Afdeling, welke de zaak op de gewone wijze in behandeling nam.

Naar de eigen verklaring van den Raad van State in zijn advies van 6 Augustus 1862, n°. 4, moest dus bij 's Raads Afdeling de overtuiging bestaan, dat het hier gold een geschil van bestuur.

Niettemin, op eene enkele verklaring van den namens het Gemeentebestuur van Hemmen verschenen gemagtigde, nam 's Raads Afdeling de houding aan, door den Raad van State zelven in zijn aangehaald advies *allerzonderlingst* genoemd, en wenscht, zelve hare incompetent-verklaring, nadat de instructie der zaak, als geschil van bestuur, bereids bij haar was aangevangen.

Wel voert 's Raads Afdeling nog aan, dat de bedoelde verklaring, houdende in

hoofdzaak, dat Burgemeester en Wethouders van Hemmen niet in beroep hadden willen komen van een besluit van Gedeputeerde Staten, maar *veeleer* eene vernietiging krachtens art. 166 der provinciale wet beoogden, gestaafd werd door de aanhaling van laatstgenoemd wets-artikel in het adres van het Gemeentebestuur. Doch juist deze omstandigheid had 's Raads Afdeeling er op moeten bedacht maken, dat, alvorens de zaak, als een geschil van bestuur, in behandeling werd genomen, het aan 's Raads Afdeeling uit het adres van Burgemeester en Wethouders van Hemmen bekend had kunnen zijn, dat deze het oog op art. 166 der provinciale wet hadden gehad.

Doch, ook afgescheiden van al het bovenstaande, gaat het aan, dat 's Raads Afdeeling, wanneer zij, in strijd met de bovenvermelde van haar geëmaneerde stukken, meent zich te moeten onttrekken, dit doet op de wijze, thans door haar voorgesteld?

De taak en de werkring van 's Raads Afdeeling zijn in art. 23 der wet van 21 December 1861 (*Staatsblad* n°. 129) omschreven en bij de artt. 36 en volgende dier wet nader geregeld; de Afdeeling heeft de geschillen van bestuur of andere, aan Uwer Majesteits beslissing onderworpen, te onderzoeken en de uitspraak bij advies voor te dragen. *In casu* heeft de Afdeeling zich van dat onderzoek onthouden, althans het niet voleindigd; en reeds daaruit volgt, hetgeen trouwens uit het stuk zelf genoegzaam blijkt, dat het door haar overgelegde ontwerp van besluit volstrekt niet is eene uitspraak, als in de aangehaalde wets-artikelen wordt bedoeld. Wel voert s' Raads Afdeeling in haar aan Uwe Majesteit gericht rapport aan, dat de aanhangige zaak in hare openbare vergadering is behandeld en bepleit; dat belanghebbende partijen eene uitspraak van Uwe Majesteit wachten, en dat zij, de Afdeeling, volgens art. 39 der wet van 21 December 1861 (*Staatsblad* n°. 129), verplicht is het ontwerp van die uitspraak aan Uwe Majesteit voor te dragen, welk ontwerp dan, naar de meening der Afdeeling, geene andere strekking kan hebben, dan dat de zaak, als ten onrechte bij de Afdeeling aangebragt, van haar worde teruggenomen; doch eene enkele lezing van het door 's Raads Afdeeling overgelegde ontwerp van besluit zal, naar ik vertrouw, Uwe Majesteit voldoende overtuigen, dat dit besluit in het minst niet bevat eenige, door belanghebbende partijen gewachte uitspraak, als welke Afdeeling volgens de aangehaalde wets-artikelen behoort voor te dragen.

En vermits mij geene andere bepaling bekend is, welke aan 's Raads Afdeeling, met uitbreiding van haren boven omschreven werkring, de bevoegdheid geeft tot het doen eener voordragt als de thans door haar overgelegde, zoo kan ik op de zoo even gestelde vraag niet anders dan ontkennend antwoorden.

Het zij mij thans nog vergund nader te ontwikkelen, *waarom* hier, naar mijne meening, een geschil van bestuur bestaat, en eene behandeling der zaak naar aanleiding van art. 166 der provinciale wet, gelijk 's Raads Afdeeling wil, niet te pas komt.

Het geldt een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland tot vaststelling van een staat van wijziging van den legger A der wegen en voetpaden in de gemeente Heteren. Dat besluit is genomen krachtens een, door de Provinciale Staten vastgesteld en door Uwe Majesteit goedgekeurd, reglement op de wegen enz. in Gelderland. Het Gemeentebestuur van Hemmen is met de vastgestelde wijziging van den legger bezwaard en wenscht vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten, waarbij die wijziging is vastgesteld.

Nu bepaalt hetzelfde reglement, krachtens hetwelk de wijziging van den legger heeft plaats gehad, langs welken weg bezwaren tegen dergelijke wijziging kunnen ingebragt worden. Volgens art. 11, in verband met het laatste lid van art. 16, van het reglement, kan men zijne bezwaren schriftelijk indienen aan het Gemeentebestuur

dat deze bewaarschriften, vergezeld van zijne opmerkingen, aan Gedeputeerde Staten opzettend. Naar aanleiding van de opmerkingen der gemeentebesturen kunnen volgens art. 13 nadere bezwaren bij Gedeputeerde Staten worden ingediend; Gedeputeerde Staten deelen hunne beslissing mede aan belanghebbenden, die daarvan volgens art. 14 in beroep kunnen komen bij Uwe Majesteit. Tot een en ander zijn, volgens art. 11 van het reglement, bevoegd ieder bestuur, zedelijk ligchaam, vereeniging of bijzonder persoon, al of niet in de betrokken gemeente gevestigd of er eigendommen bezittende.

Waar nu het reglement, dat het geheele onderwerp van de leggers van wegen en voetpaden in Gelderland beheerscht, duidelijk aanwijst, hoe men zijne bezwaren tegen die leggers kan doen gelden en hoe men tot eene vernietiging van de betrekkelijke besluiten van Gedeputeerde Staten kan geraken, dáár moet men, wil men die bezwaren in overweging zien genomen en eene zoodanige vernietiging uitgesproken zien, ook dat reglement volgen, op straffe dat men anders in zijne bezwaren of in zijn verzoek om vernietiging niet-ontvankelijk wordt verklaard.

Ik herinner hierbij aan de beslissing, welke Uwe Majesteit, bij besluit van 29 Augustus 1866, n°. 53 (1), heeft gelieven te nemen in hooger beroep op bezwaren betreffende de boeking van het Angerlosche voetpad op de leggers der wegen en voetpaden in de gemeenten Angerlo en Didam. Bij die beslissing is aangenomen, dat, volgens de artt. 14 en 16, 4de lid, van het reglement op de wegen enz. in Gelderland, niet in het algemeen tegen besluiten van Gedeputeerde Staten tot vaststelling of wijziging van een legger bij Uwe Majesteit in beroep kan worden gekomen, maar dat beroep alleen openstaat tegen beslissingen van Gedeputeerde Staten op bezwaren van belanghebbenden, tegen de oorspronkelijke of de gewijzigde leggers ingediend binnen den bij het reglement voorgeschreven termijn. Eene gelijke beslissing is nog genomen bij Uwer Majesteits besluit van 6 Mei 1868, n°. 49 (2), houdende schikking op bezwaren tegen wijzigingen der leggers A en B van de wegen te Didam. Van de twintig onderteekenaars van dat bewaarschrift hadden elf zich niet vroeger tot Gedeputeerde Staten gewend om opheffing hunder bezwaren te verkrijgen. Uwe Majesteit besliste, dat, ingevolge de bepalingen van het reglement op de wegen enz. in Gelderland, voor dezen geen weg tot beroep openstond.

Er viel dan ook ten aanzien van het thans aanhangig adres van Burgemeester en Wethouders van Hemmen, naar het oordeel van den ondergeteekende, in de eerste plaats te onderzoeken, of Burgemeester en Wethouders hunne bezwaren tegen de wijziging van den legger A der wegen in de gemeente Heteren hebben doen gelden op de wijze, bij het betrekkelijk provinciaal reglement voorgeschreven; bij bevestigende beantwoording moesten de bezwaren van Burgemeester en Wethouders onderzocht en omtrent de gegrondheid dier bezwaren eene beslissing genomen worden.

In dit laatste geval, zou de tegenwoordige handelwijze van 's Raads Afdeeling den ondergeteekende nopen, een onderzoek omtrent de regtmaticgheid van het verzoek van Burgemeester en Wethouders en de gegrondheid hunner bezwaren bij zijn Departement te doen instellen, ten einde vervolgens Uwer Majesteit eene beslissing daaromtrent te kunnen voordragen. Dan zouden Burgemeester en Wethouders intusschen, door het verkeerde standpunt, waarop 's Raads Afdeeling zich heeft geplaatst, en door de onjuiste opvatting der taak, welke haar bij de wet is opgedragen, voor een groot deel verstoken zijn van de voorregten, welke de wetgever hun heeft willen toekennen, door bij de artt. 36 en volgende der wet van 21 December 1861 de gelegenheid te geven tot staving of nadere toelichting hunner bezwaren, zoo schriftelijk als mondeling.

(1) Zie *Zesde Deel*, blz. 326.

(2) Zie *Achtste Deel*, blz. 188.

Burgemeester en Wethouders van Hemmen zijn intusschen — en uit dien hoofde behoeft aan laatstgenoemd bezwaar hier geen gewigt te worden gehecht — naar het oordeel van den ondergeteekende, niet-ontvankelijk in hun beroep.

Zij toch hebben zich, zonder bij het Gemeentebestuur van Heteren en nader bij Gedeputeerde Staten van Gelderland bezwaren in te dienen tegen de ontworpen wijziging van den legger A der wegen in de gemeente Heteren, tot Uwe Majesteit gewend met hunne bezwaren tegen die wijziging en met hun verzoek om vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten, waarbij die wijziging is vastgesteld, terwijl die bezwaren, volgens het hiervoor vermelde, eerst bij het Gemeentebestuur en daarna *casu quo* bij Gedeputeerde Staten hadden behooren te zijn aanhangig gemaakt.

Ik heb derhalve de eer Uwer Majesteit hiernevens ter bekrachtiging aan te bieden een ontwerp van besluit, strekkende tot niet-ontvankelijk-verklaring van Burgemeester en Wethouders van Hemmen in hun verzoek.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Fock.

Het daarop gevolgd Koninklijk besluit luidt aldus.

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van Burgemeester en Wethouders der gemeente Hemmen dd. 7 April 1870, strekkende, dat, met toepassing van art. 166 der provinciale wet, door Ons worde vernietigd een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 22 Februarij 1870, n°. 52, waarbij een staat van wijziging van den legger A der wegen binnen de gemeente Heteren is vastgesteld;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 24 Augustus 1870, n°. 35;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 September 1870, n°. 174, 3de Afdeeling;

Overwegende:

dat al wat betreft de vaststelling en de wijziging van leggers der wegen en voetpaden in de provincie Gelderland is geregeld bij het reglement op de wegen, voetpaden, straten en stegen in die provincie, goedgekeurd bij Onze besluiten van 8 December 1857, n°. 60, en 24 Augustus 1870, n°. 3;

dat bepaaldelijk in de artt. 11 en volgende van dat reglement de weg is aangewezen, langs welken ieder bestuur, zedelijk ligchaam, vereeniging of bijzonder persoon, al of niet in de gemeente gevestigd of er eigendommen bezittende, bezwaren tegen de leggers kan indienen;

dat die bezwaren, volgens art. 11, schriftelijk moeten worden ingediend aan het Gemeentebestuur, hetwelk de bezwaarschriften, volgens art. 12, aan Gedeputeerde Staten inzendt, onder bijvoeging van zijne opmerkingen ten aanzien van elk bezwaarschrift in het bijzonder; terwijl verder, volgens art. 13, een ieder bevoegd is nadere bezwaren bij Gedeputeerde Staten in te dienen naar aanleiding van de opmerkingen van het Gemeentebestuur, een en ander binnen de termijnen, bij de aangehaalde artikelen van het reglement gesteld;

dat, volgens art. 14, van de beslissing van Gedeputeerde Staten beroep op Ons is opengesteld;

dat eindelijk, volgens het laatste lid van art. 16, de regels, voor de eerste opmaking der leggers gesteld, bij iedere wijziging toepasselijk zijn;

dat Burgemeester en Wethouders van Hemmen, zich door de wijziging van den legger A der wegen binnen de gemeente Heteren bezwaard achtende, in plaats van zich te beroepen op art. 166 der provinciale wet, hunne bezwaren hadden behooren in te dienen op de wijze, bij het reglement, dat het onderwerp regelt, aangegeven; dat zij zich echter, zonder voorafgaande reclame bij het Gemeentebestuur van Heteren en bij Gedeputeerde Staten, met het boven omschreven verzoek tot Ons hebben gewend;

Gezien het aangehaalde reglement op de wegen, voetpaden, straten en stegen in de provincie Gelderland;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Burgemeester en Wethouders van Hemmen niet-ontvankelijk te verklaren in hun beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* en, te gelijk met het rapport van Onzen genoemden Minister, in de *Staats-courant* zal worden geplaatst.

's Gravenhage, 27 September 1870.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
FOCK.

Uitgegeven den *dertigsten* September 1870.

De Minister van Justitie,
VAN LILAAR.

2°. van den 9 dezer, n°. 19, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Casper Schöenberger* (zie het verslag over deze zaak op bladz. 273, 274).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende een door Gedeputeerde Staten van Friesland aan Onze beslissing onderworpen geschil tusschen de gemeenten Schoterland en Haskerland over de vraag, waar Casper Schöenberger armlastig was in Januarij 1870;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 26 September 1870, n°. 54;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 4 October 1870, n°. 196, 7de Afdeeling;

Overwegende: dat genoemde beoefte, wiens vrouw op gemeld tijdstip in onderstand is opgenomen door Armvoogden van Heerenveen, gemeente Schoterland, den 12 October 1840 geboren is te Nijehaske, gemeente Haskerland; doch dat, blijkens vermelding in de geboorte-acte, zijn vader, Joseph Schöenberger, was koopman in aarde-werk, wonende te Nieterhar (Hertogdom Nassau), zich thans ter zake van zijnen handel ophoudende te Nijehaske;

dat uit een ingesteld onderzoek en met name uit de verklaringen van de moeder des beoefte en van hem zelve voldoende is gebleken, dat de ouders omstreeks het jaar 1830 zijn gehuwd te Kirchenroth, nabij Nieterhar; dat uit dit huwelijk zijn

geboren acht kinderen, waarvan vier te Nieterhar en wel twee vóór en twee na de geboorte van Casper, en vier in Nederland; dat de ouders, tot uitoefening van hun bedrijf, op gezette tijden zich in Nederland ophielden, en dat de vader in 1853 te Nieterhar is overleden; dat Casper van zijne kindschheid af voortdurend in Nederland is verbleven en in 1865 in de gemeente Schoterland met eene Nederlandsche vrouw is gehuwd;

dat de behoeftige, in Nederland geboren, hoewel uit aldaar niet gevestigde ouders, derhalve geacht moet worden, als zelf zijne woonplaats in het Rijk gevestigd hebbende, Nederlander te zijn volgens de bepaling van art. 5, 3°., van het Burgerlijk Wetboek;

dat de opgave in de geboorte-acte, dat de vader van den behoeftige, tijdens diens geboorte, woonplaats had te Nieterhar, door de gebleken omstandigheden genoegzaam is bevestigd, en dus als bewezen moet worden aangenomen; dat, aangezien alzoo de gemeente, waar de vader woonplaats had, bekend is, het 6de lid van art. 28 der armenwet van 1854 ten deze niet van toepassing is; dat echter die plaats, buiten het Rijk gelegen zijnde, niet als domicilie van onderstand kan worden aangewezen, en derhalve de behoeftige moet worden gerangschikt onder die, wier domicilie van onderstand niet is te vinden;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen, dat de kosten van verpleging der vrouw van Casper Schöenberger van s Rijkswege zullen worden voldaan uit de fondsen, voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Het Loo, den 9 October 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KEEL.

3°. van den 11 dezer, n°. 13, houdende beschikking op *het beroep van den Raad der gemeente Gramsbergen van een besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel, houdende bevel tot vermeerdering van het getal openbare lagere scholen met ééne in de buurtschap de Krim* (zie het verslag over deze zaak op blz. 268—270).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het aan Ons ingediend verzoekschrift van den Raad der gemeente Gramsbergen, bij Ons voorziening vragende tegen een besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Overijssel van 7 Januarij 1870, 3de Afdeeling, ⁴⁹⁰¹/₄₀, waarbij wordt bepaald, dat het getal openbare scholen in genoemde gemeente met ééne zal worden vermeerderd;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 26 September 1870, n°. 50;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 6 October 1870, no. 210, 5de Afdeling;

Overwegende: dat door eenige bewoners van de buurtschap de Krim en de gemeente Gramsbergen aan het Bestuur dier gemeente het verzoek is gericht tot oprigting eener openbare lagere school aan de Lutterhoofdwijk in genoemde buurtschap; dat, nadat dit verzoek door het Gemeentebestuur was afgewezen, de belanghebbenden zich bij adres, gedagteekend 20 September 1869, hebben gewend tot Gedeputeerde Staten van Overijssel, zich bereid verklarende in de kosten tot oprigting der school bij te dragen; dat Gedeputeerde Staten, bij hun besluit van 7 Januarij 1870, hebben bevolen de vermeerdering van het getal openbare lagere scholen in genoemde gemeente met ééne te vestigen in de buurtschap de Krim, met te-kennen-geving, dat zij geneigd zoude worden bevonden een eventueel verzoek van den Raad om rijks- en provinciale subsidiën in de kosten van oprigting dier school te ondersteunen; dat tegen dat besluit de Gemeenteraad van Gramsbergen, bij adres, gedagteekend 19 Mei jl., bij Ons is gekomen in hooger beroep;

dat door den voornoemden Gemeenteraad, met voorbijgang van de vraag, of, ook zonder de oprigting der bedoelde school, in de behoefte aan openbaar lager onderwijs op voldoende wijze is voorzien, hoofdzakelijk is acht geslagen op het meer of minder drukkende, dat uit die oprigting voor de gemeente-finantiën zoude kunnen voortspruiten; dat het bestaan dier behoefte wordt bewezen door de omstandigheid, dat terwijl, blijkens de jongste volkstelling, 70 kinderen tusschen de vijf en twaalf jaren in de gezegde buurtschap aanwezig zijn, en de bevolking aldaar in sterke mate blijft toenemen, geene school, ook zelfs geene bijzondere, voor lager onderwijs in die buurtschap bestaat; dat voorts de weg van de meest nabij gelegen school in de buurt Holthone naar de buurt de Krim voor kleine kinderen ongeveer 1 ½ uur lang en onbegaanbaar is doch dat de afstand tusschen een aantal woningen in laatstgenoemde buurt en het naaste punt van de Lutterhoofdwijk nog aanzienlijker is; te meer, wijl aldaar geen openbare weg of voetpad bestaat, en de overgang door de eigenaren van ieder tusschen gelegen stuk grond kan worden afgesloten; dat de behoefte aan het oprigten eener nieuwe school ook niet van tijdelijken aard kan geacht worden te zijn, daar de verveening nabij de buurtschap de Krim nog wel tusschen de dertig en vijftig jaren kan duren, en het zich laat aanzien, dat een groot deel der bevolking ook daarna in die buurt zal gevestigd blijven; dat voorts de vraag, of de bedoelde verveening al dan niet eene particuliere onderneming is, aan de verplichting der gemeente tot het zorg dragen voor voldoende lager onderwijs niets afdoet;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* no. 103);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van bovengenoemd besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel van 7 Januarij 1870, het door den Raad der gemeente Gramsbergen daartegen ingesteld beroep te verkijaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 11 October 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het geschil tusschen de gemeenten Amsterdam en Norg over het domicilie van onderstand van Maria Marianna Bergh.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! Op den 21 Mei 1869 is te Amsterdam in onderstand opgenomen een vondeling, zijnde een meisje. Later is gebleken, dat dit kind op den 10 April bevorens in de registers van geboorte te Amsterdam was ingeschreven onder de namen Maria Marianna Bergh en als op den 8 April geboren in onecht uit Maria Marianna Bergh, van beroep dienstbode; alsmede dat die moeder op den 28 September 1869 genoemd kind Maria Marianna Bergh heeft erkend als hare onechte dochter.

Toen die moeder van de vondeling zich als zoodanig had aangemeld en bekend gemaakt. heeft het Gemeentebestuur te Amsterdam opgespoord de plaats, waar die moeder armlastig was. Het bleek toen, dat zij op den 15 Julij 1832 was geboren te Norg, alwaar hare ouders destijds woonplaats hadden. Dat Gemeentebestuur heeft vervolgens op den 22 November jl. van een en ander kennis gegeven aan het Gemeentebestuur van Norg. Dat Bestuur erkende, dat de moeder dáár armlastig was, en dus evenzeer het kind, dat, als minderjarig zijnde, het domicilie van onderstand der moeder volgt; maar het beweerde, dat dit onderstands-domicilie eerst op den 28 September, toen de moeder het kind erkende, te Norg kon zijn gevestigd. Als grond voor deze bewering wordt aangevoerd, dat, zoolang de erkenning niet plaats had, het kind was een vondeling, die, volgens art. 28, 8ste alinea, der armenwet, moest worden verpleegd door de gemeente Amsterdam, alwaar zij aan de openbare liefdadigheid was overgelaten; dat eerst door de erkenning de hoedanigheid van vondeling verloren ging en dus eerst van dat tijdstip de overige bepalingen der wet betreffende het onderstands-domicilie op het minderjarig kind toepasselijk waren.

Het Gemeentebestuur van Amsterdam voert daartegen aan: dat de bepaling van gemeld 8ste lid van art. 28 is gegrond op de veronderstelling, dat de gemeente, waar een vondeling aan de openbare liefdadigheid is overgelaten, de plaats is zijner geboorte, zoolang het tegendeel niet blijkt; dat die fictie der wet dus wijken moet, wanneer later de waarheid blijkt; dat door de erkenning, die op den 28 September plaats had, aan het licht is gekomen, dat het kind van zijne geboorte af en dus ook op den 21 Mei 1869, toen het in onderstand werd opgenomen, domicilie van onderstand had te Norg; dat de ontdekking van dat domicilie derhalve niet enkel werkt voor het vervolg, maar ook voor het verledene, omdat het onderstands-domicilie eigenlijk altijd gevestigd is geweest te Norg, en Amsterdam slechts bedeelde, omdat dit toen nog niet bekend was en behoudens verhaal, zoodra de gemeente bekend zou zijn, waar het onderstands-domicilie was gevestigd en die tot het onderhoud dus van den aanvang af verplicht was.

Gedeputeerde Staten van Noordholland vereenigen zich met deze bewering.

Gedeputeerde Staten van Drenthe erkennen, dat het domicilie van onderstand van het minderjarig kind is de gemeente Norg.

In deze zaak, welke krachtens magtiging des Konings den 3 September ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, zal alsnu een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

III. *het geschil over het domicilie van onderstand van Anna Wasser, weduwe Pilage.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Door den Burgemeester van Ambt-Hardenberg is, op 19 October 1869, in onderstand opgenomen Anna Wasser, weduwe Pilage, geboren 3 April 1828 te Wolvega, in Friesland, uit Hendrikus Wasser en Magdalena Hartman, destijds, naar luid der geboorte-acte, wonende te Kalker, provincie Gelderland. Op grond van deze vermelding in de geboorte-acte, en omdat Kalker niet in Gelderland, maar in Pruissen ligt, meende de Burgemeester, dat op dit geval art. 33 der armenwet van toepassing is.

Blijkens de overgelegde uittreksels uit de registers van den burgerlijken stand is de behoeftige in November 1848 gehuwd met Johan Hermann Pilage, arbeider, geboren te Neuenkirchen, Koninkrijk Hannover, destijds wonende te Dedemsvaart, welke op 24 Mei 1869 te Slagharen, gemeente Ambt-Hardenberg, is overleden. Van de kinderen, uit dit huwelijk gesproten, zijn er zes geboren te Dedemsvaart in dezelfde gemeente en wel in de jaren 1849, 1852, 1855, 1860, 1862 en 1865, en de beide overige te Slagharen in 1857 en 1867.

De behoeftige heeft opgegeven, dat hare ouders vreemdelingen zijn, in 1820 te Kalker in Pruissen gehuwd, alwaar ook twee hunner kinderen zijn geboren.

Deze ouders, zelve gehoord, hebben met bevestiging dezer opgave verklaard, dat zij in Mei of Junij 1823 Kalker hebben verlaten om in Holland werk te gaan zoeken; dat zij te Kalker geene woning in eigendom hadden, of bij hun vertrek in huur hebben gehouden, en er na dien tijd nooit weêr hebben gewoond; dat zij het eerst getrokken zijn naar Asten in Noordbrabant, waar zij hebben gewerkt aan de Zuid-Willemsvaart tot in Julij, zich toen hebben begeven naar Blokzijl, en na ongeveer twee maanden dáár gewerkt te hebben, naar Ferwerd, aldaar ongeveer één jaar arbeidende aan het kanaal; dat zij zich vervolgens hebben begeven naar Noordholland, waar zij omstreeks een half jaar gewerkt hebben aan de zeedijken te Edam; van dáár zijn vertrokken naar Arnhem, waar zij ongeveer een half jaar werkten aan den straatweg naar Amsterdam; verder naar Workum, waar zij gewerkt hebben aan den Koudummerdijk, ongeveer drie maanden; toen naar Heerenveen, aldaar ongeveer vijf maanden werkende aan de Heerenveensche vaart, en eindelijk in den herfst van 1827 zijn gekomen te Wolvega, waar zij eerst hebben gewoond in eene kamer in de nabijheid van Doctor Prins en vervolgens in eene turfmakerswoning; dat zij in den herfst van 1828 van Wolvega zijn vertrokken naar de Dedemsvaart, thans gemeente Avereest.

Bij een nader verhoor hebben beiden bij deze opgaven volhard en nader bevestigd, dat zij van den herfst van 1827 tot in het laatst van 1828 hun verblijf hebben gehouden te Wolvega. De vader voegde er bij, dat hij tijdens de geboorte zijner dochter Anna evenmin als vroeger het voornemen had naar Kalker terug te keeren, maar dat men hem bij de aangifte van dat kind voor den burgerlijken stand had gevraagd, waar hij van daan was, en dat op die wijze waarschijnlijk Kalker in het geboorte-register is gekomen;

Gedeputeerde Staten van Overijssel zijn van oordeel, dat uit de opgaven, door de ouders gedaan, blijkt, dat zij tijdens de geboorte van hunne dochter Anna noch hier

te lande, noch in Pruisen eene vaste woonplaats hadden; dat zij van 1823 tot in den herfst van 1828 steeds zwerfende zijn geweest, terwijl uit geen enkel feit blijkt, dat zij het voornemen hadden naar Kalker in Pruisen terug te keeren, of dáár burgerlijke regten of betrekkingen te onderhouden; dat alzoo, met toepassing van het 6de lid van art. 28 der armenwet, Wolvega behoort te worden aangewezen als het domicilie van onderstand der behoeftige.

Het Gemeentebestuur van Wetstellingwerf, waaronder Wolvega behoort, blijft bij zijne meening, dat de ouders der behoeftige nimmer hunne woonplaats te Wolvega hebben gehad, maar blijkens hunne eigene opgaven zich dáár slechts tijdelijk hebben opgehouden; dat zij tijdens de geboorte van Anna wel het voornemen hadden vroeger of later naar Kalker terug te keeren, omdat zulks bepaaldelijk in de geboorte-acte vermeld staat, en dat die vermelding door eene ruim veertigjarig later gedane verklaring niet kan te niet gedaan worden. Het meent op dien grond, dat in deze art. 33 der armenwet behoort te worden toegepast.

De Afdeeling zal thans omtrent deze zaak een ontwerp van besluit aan den Koning moeten voordragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Zes-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 2 November 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. I. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Aan de orde is:

I. *het beroep van W. Ramerman, te Stad-Hardenberg, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Overijssel in zake de nationale militie.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Berend Jan Ramerman, loteling der ligting van 1870, uit de gemeente Stad-Hardenberg, is op de bij de wet voorgeschrevene wijze opgeroepen geworden om op Woensdag 22 Junij 1870, des voormiddags ten half elf ure, tegenwoordig te zijn te Zwolle aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur, ten einde bij de nationale militie te worden ingelijfd.

Hij is echter op dien dag ter aangewezen plaatse niet tegenwoordig geweest, maar aldaar eerst den volgenden dag verschenen.

Te dier zake voor Gedeputeerde Staten gebracht, heeft hij als reden van verschooning opgegeven, dat hij, te Amsterdam zijnde op 21 Junij, des morgens ten half elf ure met de stoomboot van dáár naar Zwolle wilde vertrekken, maar te laat aan de boot is gekomen. Gedeputeerde Staten hebben echter de ingebragte reden van verschooning niet als geldig aangenomen, uit hoofde er met den spoorweg van Amsterdam over Utrecht naar Zwolle op 21 Junij 1870 meer dan ééne gelegenheid bestond om nog op dien dag te Zwolle te kunnen zijn.

Van deze beslissing van Gedeputeerde Staten is de vader van den loteling in beroep gekomen bij Zijne Majesteit. Behalve het door zijn zoon reeds bij Gedeputeerde Staten aangevoerde, geeft de vader in zijn adres nog op, dat de loteling, toen hij

aan de boot te laat gekomen was, zich onmiddellijk heeft begeven naar den Militie-Commissaris te Amsterdam, om van het gebeurde kennis te geven; dat deze hem geraden heeft per spoor trein te vertrekken, doch dat hem daarvoor het noodige geld had ontbroken.

De Commissaris des Konings in Overijssel, op dit adres gehoord, heeft doen opmerken, dat het is ingediend, nadat de termijn van beroep, gesteld bij art. 103 der wet, is verstreken.

Op verzoek der Afdeeling is aan haar ingezonden eene verklaring, door den loteling den 10 Julij 1870 onderteekend, waarbij hij erkent op dien dag de bovenbedoelde beschikking van Gedeputeerde Staten van Overijssel, gedagteekend 28 Junij 1870, ontvangen te hebben. Het adres van den vader aan den Koning is gedagteekend 5 Augustus 1870, en na dien dag bij het Kabinet des Konings ingekomen.

Door den appellant zijn nog aan den Raad ingezonden twee schriftelijke verklaringen, eene van den broodbakker Freriks, te Amsterdam, bevestigende, dat de loteling, die bij hem gediend heeft, den 21 Junij 's morgens omstreeks half elf van hem vertrokken is, met het doel om met de Zwolsche boot te gaan, om den volgenden dag in dienst te treden, en dat hij bij afrekening *f* 1.50 ontvangen had; — de andere van den Hoofd-Agent der Zwolsche stoomboot-maatschappij, dat op 21 Junij de koffer van den loteling als passagiersgoed op de boot is gebragt en door haar medegenomen, maar dat de eigenaar niet vóór het vertrek aan boord is gekomen; dat op zijne latere verklaring, dat hij door oponthoud te laat was gekomen, om de reis mede te maken, zijn koffer als passagiersgoed is vrijgelaten, terwijl er anders vracht van had moeten zijn betaald.

In deze zaak is de Afdeeling thans geroepen een ontwerp-besluit aan Zijne Majesteit voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

II. *het beroep van den Raad der gemeente Gorinchem van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland dd. 2 Augustus 1870, n°. 31, waarbij de goedkeuring is onthouden aan twee raadsbesluiten van 22 Julij 1870 tot het beleenen of op prolongatie uitzetten van in de gemeentekas aanwezige gelden, en tot het in verband daarmede wijzigen der gemeentebegroting, dienst 1870.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Door den Raad der gemeente Gorinchem werd den 22 Julij 1870, gelet op art. 194 *c* der gemeentewet, besloten tot het beleenen of op prolongatie uitzetten van in de gemeentekas aanwezige gelden tot een maximum van *f* 50,000, en tot het in verband daarmede wijzigen, in den zin der artt. 204, 205, 207 en 213 der gemeentewet, van de gemeentebegroting, dienst 1870, in ontvang en in uitgaaf.

Dat besluit van den Raad was gegrond op de overweging, dat eene betrekkelijk belangrijke som, hoofdzakelijk voortgesproten uit de geldleening tot verbetering van het oostelijk gedeelte der gemeente, tijdelijk in de gemeentekas buiten gebruik lag, omdat omtrent de wijze van uitvoering van een gedeelte dier werken nog geene beslissing kon worden genomen.

Voormeld raadsbesluit droeg sub 2°. de uitvoering er van op aan Burgemeester en Wethouders, onder gehoudenheid om van iedere beleening of prolongatie, alsmede

van iedere aflossing, in de eerstvolgende raadsvergadering mededeeling te doen, met opgaaf van het bedrag en van de rente, en voorts onder verpligting, dat geene gelden zullen worden afgegeven dan tegen dadelijk depôt van eene voldoende waarde in effecten, die in de daarvoor aangewezen bewaarplaats in het raadhuys der gemeente zal worden gedeponoord.

Gedeputeerde Staten van Zuidholland hebben, bij besluit van den 2 Augustus 11., n°. 31, lettende op artt. 194 en 196 der gemeentewet en op Zijner Majesteits besluit van 15 December 1866, n°. 51 (1), aan beide besluiten van den Gemeenteraad hunne goedkeuring onthouden; en het is tegen deze beslissing, dat de Raad in beroep is gekomen bij Zijne Majesteit onder dagteekening van 26 Augustus 11.

Naar het gevoelen van appellant is de door hem genomen maatregel, om van eene tijdelijke ruime kas ten voordeele der gemeente gebruik te maken, niet in strijd met de wet, nu de Raad bij het des betreffend besluit voldoende waarborgen heeft genomen tot zekerheid voor het gestorte kapitaal; dat dan ook deze geldbelegging, gelijk de Minister van Binnenlandsche Zaken in de zitting van de Eerste Kamer der Staten-Generaal van den 2 Maart 1870 zelf erkende, gelijkstaat met alle volgens de wet uitdrukkelijk geoorloofde leeningen; — om welke redenen de Raad Zijne Majesteit verzocht om, met vernietiging der beschikking van Gedeputeerde Staten van 2 Augustus, gemelde raadsbesluiten van 22 Julij bevorens alsnog goed te keuren.

Gedeputeerde Staten, nader door den Minister van Binnenlandsche Zaken gehoord, hebben, onder dagteekening van 13 September 11., hun ambtsberigt uitgebragt, daarbij te kennen gevende, dat hier de rede is van een gelijk beroep als door den Gemeenteraad van 's Gravenhage in het jaar 1866 werd ingesteld, waarop is gevolgd het op voordragt van den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) door den Koning genomen besluit van 15 December 1866, n°. 51, waarbij dat beroep werd ongegrond verklaard.

Reeds destijds werd door Gedeputeerde Staten gewezen op het gevaarlijke van zulke operatiën; en dat motief weegt te meer, merken Gedeputeerde Staten op, in een tijd als deze, nu in enkele weken wederom alle effecten aanzienlijk zijn gedaald.

Memoriën zijn er niet ingediend, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. En zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

(1) Zie *Zevende Deel*, blz. 4.

Zeven-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 26 November 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 1 dezer, n°. 4, houdende beschikking op *het beroep van S. Bison, Hoofd-Onderwijzer te Maasdam, afdeeling Cillaarshoek, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij hem de vergunning geweigerd is om de betrekking van doodgraver van die afdeeling met die van Onderwijzer vereenigd waar te nemen* (zie het verslag over deze zaak op blz. 88, 89).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een aan Ons ingediend adres van S. Bison, Hoofd-Onderwijzer te Maasdam (afdeeling Cillaarshoek), daarbij Onze voorziening inroepende tegen twee besluiten van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 21 Junij 1870, n°. 30, en 19 Julij daaraanvolgende, n°. 45, waarbij hem de vergunning is geweigerd om de betrekking van doodgraver met die van Onderwijzer vereenigd waar te nemen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 18 October 1870, n°. 59;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 26 October 1870, n°. 178, 5de Afdeeling;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Maasdam in zijne vergadering van 5 Mei 1870 den Onderwijzer S. Bison heeft benoemd tot doodgraver te Cillaarshoek ter vervanging van den gewezen Onderwijzer C. de Groot, die de betrekking van doodgra-

ver tot dusverre had waargenomen; dat de adressant, ter voldoening aan art. 24 der wet op het lager onderwijs, de vergunning van Gedeputeerde Staten heeft gevraagd om deze benoening aan te nemen, doch dat Gedeputeerde Staten bij hun eerstgenoemd besluit van 21 Junij bezwaar hebben gemaakt dit verzoek toe te staan, op grond, dat de artikelen der instructie voor de doodgravers te Maasdam, die den werkring des doodgravers omschrijven, eene gelijktijdige waarneming van beide betrekkingen in den weg zouden staan, deels omdat de naleving daarvan den Hoofd-Onderwijzer zou beletten op den bepaalden tijd ter school tegenwoordig te zijn, deels ook omdat de uitoefening der aldaar omschreven verplichtingen zou aandruischen tegen de waardigheid van het onderwijzers-ambt; dat de adressant zich daarop andermaal tot Gedeputeerde Staten heeft gewend, daarbij overleggende een adres van 36 ingezetenen der afdeeling Cillaarshoek tot ondersteuning van zijn verzoek; dat Gedeputeerde Staten bij hun besluit van 19 Julij hebben te kennen gegeven, dat het verzoek alléén zou kunnen worden toegestaan, wanneer de adressant werd benoemd tot Opzigter der begraafplaats; dat adressant zich door die beschikking bezwaard acht, onder opmerking, dat aan de betrekking van Opzigter der begraafplaats geene jaarwedde is verbonden; dat een sedert ingesteld onderzoek nader heeft aangetoond, dat het gemiddeld aantal lijken, die jaarlijks in de afdeeling Cillaarshoek worden ter aarde besteld, slechts bedraagt elf, en dat het uur van begraven is vastgesteld des middags van 12—1, terwijl de schooluren in de school van adressant zijn bepaald van 9—12 des morgens en van 2—4 ure des namiddags;

dat voorts, met toestemming van den Burgemeester, de dienst zoodanig zal worden geregeld, dat de doodgraver hoofdzakelijk het toezigt zal houden, terwijl diens werkzaamheden meer bepaaldelijk door een door hem bezoldigd arbeider zullen worden verricht: dat, onder die omstandigheden, niet kan gezegd worden, dat het waarnemen der betrekking, waartoe de adressant is benoemd, nadeelig kan zijn voor het onderwijs of in strijd met de waardigheid van den Onderwijzer; dat de Schoolopziener in het 4de district van de provincie Zuidholland zich niet tegen de inwilliging van het verzoek heeft verzet, maar integendeel heeft verklaard, dat hij, in dit bijzonder geval, het verzoek ondersteunde;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* n°. 103) tot regeling van het lager onderwijs;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der bovengenoemde besluiten van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, aan S. Bison alsnog vergunning te verleenen om de betrekking van doodgraver der afdeeling Cillaarshoek met die van Hoofd-Onderwijzer vereenigd waar te nemen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 1 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken.

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 2 dezer, n°. 12, houdende beschikking op *het beroep van het Burgerlijk Armbestuur te Garijp van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, houdende aanwijzing van Garijp als domicilie van onderstand van Joukje Klazes Krol* (zie het verslag over deze zaak op blz. 290—292).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, door het Algemeen Burgerlijk Armbestuur van Garijp, gemeente Tietjerksteradeel, bij Ons ingesteld tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 14 Januarij 1870, n°. 3, waarbij Garijp is aangewezen als het onderstands-domicilie van Joukje Klazes Krol;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 18 October 1870, n°. 56;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 28 October 1870, n°. 216, 7de Afdeling;

Overwegende, dat, volgens de geboorte-acte, Joukje Klazes Krol is geboren te Garijp den 15 Mei 1836 uit Sjoukje Sjoerds, die woonachtig was te Garijp; en dat bij het op den 17 September 1842 in de grietenij Utingeradeel tusschen Klaas Jans Krol en Sjouke Sjoerds Dijkstra voltrokken huwelijk zij als hunne dochter is erkend;

dat Gedeputeerde Staten op de verklaring der moeder, dat zij reeds vóór haar huwelijk met Klaas Jans Krol den 12 Mei 1835 met dezen eene kamer heeft gehuurd en betrokken te Garijp, alwaar zij hebben geleefd als man en vrouw; dat zij te Garijp hebben gewoond tot 12 Mei 1837, als wanneer zij zijn vertrokken naar Suameer, en dat genoemde Krol meest iederen Zaterdag en ook wel in de week bij haar te huis kwam om zich te verschoonen en zijn verdiend geld in de huishouding in te brengen, — als bewezen hebben aangenomen, dat Klaas Jans Krol, tijdens de geboorte zijner later erkende dochter Joukje, te Garijp zijne werkelijke woonplaats heeft gehad; dat de appellant tegen hunne beslissing is in beroep gekomen, bewerende, dat de vader der behoeftige niet alleen tijdens hare geboorte niet te Garijp heeft gewoond, maar nooit aldaar is gevestigd geweest; dat hij in dien tijd te Raard verkeerde bij zijn broeder Beer Jans Krol of wel een zwervend leven leidde;

dat echter door genoemden broeder is opgegeven: dat de vader der behoeftige wel één à tweemaal in den hooitijd, misschien telkens een paar weken, bij hem te Raard is geweest om hem wat in de drukte te helpen, maar dat zulks, zoover hij weet, nooit is gebeurd in April, noch tijdens de geboorte van de behoeftige het geval was; dat voorts een andere broeder, genaamd Hendrik Jans Krol; wonende te Suameer, heeft opgegeven, dat de vader der behoeftige in de jaren 1835, 1836 en later dikwijls bij hem in het werk is geweest, en des avonds weder naar zijne vrouw (met wie hij echter toen nog niet gehuwd was) terugkeerde, zoodat hij nooit eenige huisvesting of inwoning bij hem declarant heeft gehad; dat deze verklaringen niet wederleggen, maar veeleer bevestigen het feit, dat de vader der behoeftige, tijdens hare geboorte, met hare moeder woonde te Garijp; maar dat, indien wordt aangenomen, dat zulks niet voldoende is bewezen, zeker niet is bewezen, dat hij destijds elders eene vaste woonplaats heeft gehad, en dus ook in dat geval, bij het niet bekend zijn zijner toenmalige woonplaats, Garijp als de plaats, waar de geboorte der behoeftige voorviel, als haar onderstands-domicilie moet worden aangewezen;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 van de Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van de bovengemelde beslissing van Gedeputeerde Staten van Friesland, de daartegen door den appcllant ingebragte bezwaren te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 2 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

3°. van den 2 dezer, n°. 13, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Doris Doris Gorter* (zie het verslag over deze zaak op blz. 300, 301).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het door Gedeputeerde Staten van Friesland aan Onze beslissing onderworpen geschil over de vraag, waar, volgens de wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100), het onderstands-domicilie was gevestigd van den zich noemende Doris Doris Gorter;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 8 October 1870, n°. 57;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 28 October 1870, n°. 217, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat deze behoeftige op den 25 September 1869 door het Algemeen Armbestuur van Hallum, gemeente Ferwerderadeel, in onderstand is opgenomen, ten laste van St. Anna Parochie (gemeente het Bildt), alwaar hij in 1792 zoude geboren zijn; dat door Armvoogden van St. Anna Parochie (gemeente het Bildt) de armlastigheid wordt ontkend, op grond, dat in de doopboeken aldaar geene aantekening wordt gevonden van den doop des behoeftigen; dat uit de verklaringen des behoeftigen blijkt, dat hij is de natuurlijke zoon van wijlen Berber Roelofs Zuidema; dat hij geboren is te St. Anna Parochie, alwaar hij in zijne jeugd met zijne moeder heeft gewoond en ter schole is gegaan; dat hij eerst in 1833 te Hallum is gedoopt; dat deze verklaringen worden bevestigd zoowel door de omstandigheid, dat de armlastige voorkomt in het register van inschrijving voor de krijgsdienst over het jaar 1811 van de gemeente het Bildt als door eene op 5 April 1813 door den Vrederegter van het kanton Hallum opgemaakte acte van bekendheid, volgens welke de behoeftige is geboren te St. Anna Parochie op den 20 Februarij 1792; dat deze acte is opgemaakt op de

verklaring van zeven, alle te St. Anna Parochie wonende personen, thans alle overleden, onder welken een halfbroeder van des behoeftigen natuurlijke vader, genaamd D. D. Gorter, en een volle broeder zijner moeder, terwijl ook de overige getuigen, als hebbende den behoeftige van jongs af gekend, geacht kunnen worden met zijne, geboorteplaats te zijn bekend geweest; dat voorts de bedoelde acte van bekendheid vermeld wordt in de acte van des behoeftigen huwelijk, op 29 Mei 1823 in de gemeente Ferwerderadeel gesloten, bij de opmaking van welke laatste acte de moeder des behoeftigen tegenwoordig was; dat mitsdien de verklaring des behoeftigen aangaande zijne geboorteplaats genoegzaam is bevestigd;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat het dorp St. Anna Parochie, gemeente het Bildt, tijdens de opening in bedeeeling was het onderstands-domicilie van den zich noemende Doris Doris Gorter.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

's Gravenhage, den 2 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

4o. van den 3 dezer, n°. 16, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Jantje Pieters de Jong, weduwe Riemer Hofstra* (zie het verslag over deze zaak op blz. 301, 302).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het door Gedeputeerde Staten van Friesland aan Onze beslissing onderworpen geschil over de vraag, wáár Jantje Pieters de Jong, weduwe Riemer Hofstra, domicilie van onderstand had, toen zij in 1867 te Workum in bedeeeling werd opgenomen;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 18 October 1870, n°. 58;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 29 October 1870, n°. 164, 7de Afdeling;

Overwegende: dat de genoemde behoeftige onder eede voor den Kantonregter te Hindeloopen heeft verklaard, geboren te zijn den 3 Julij 1793, te Terhorne, gemeente Utingeradeel; en dat in eene acte van bekendheid, opgemaakt voor den Vrederegter van het kanton Sneek, bij gelegenheid van haar huwelijk in Mei 1824, op de verklaring van zeven getuigen, is vermeld, dat Jantje Pieters de Jong is geboren te Terhorne den 12 October des jaars 1795; dat echter aan deze opgaven geen groot gewigt kan

worden gehecht, daar het gebleken is, dat de meer dan zeventigjarige behoeftige zeer zwak van geestvermogens is, en dat de getuigen, die tot het opmaken der acte van bekendheid hebben medegewerkt, niet te Terhorne, maar elders woonachtig waren; dat zich onder hen geen bloedverwant van de behoeftige heeft bevonden, en dat zij als éénige reden van wetenschap hebben opgegeven, dat zij de ouders wel gekend hadden; dat daarenboven de datum van de geboorte in beide opgaven verschillend is; dat de vermelding in de acte van bekendheid, aangaande de geboorte van Jantje Pieters de Jong, wel eenigermate is bevestigd door haren zwager H. P. Hendriksma en door hare zuster Huitje Pieters de Jong, weduwe W. K. Walstra; maar dat ook die getuigenissen geen volledig geloof verdienen, omdat de eerstgenoemde getuige omstreeks denzelfden tijd als de behoeftige is geboren en de tweede eerst eenige jaren later, en omdat beide getuigen hebben verklaard, dat zij slechts mededeelden, wat zij van anderen hadden vernomen; dat een onderzoek, ingesteld te Terhorne naar de geboorte van Jantje Pieters de Jong, niets heeft opgeleverd;

dat, onder die omstandigheden, men het hoogstens voor waarschijnlijk kan houden, dat de geboorte te Terhorne heeft plaats gehad; maar dat er zeker geen voldoende bewijs dienaangaande is geleverd, om art. 27 der armenwet van 1854 op dat dorp te kunnen toepassen;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan;

te verklaren, dat de kosten der verpleging, aan de behoeftige Jantje Pieters de Jong, weduwe Riemer Hofstra, verleend tot aan het in werking treden der wet van 1 Junij 1870 (*Staatsblad* n°. 85), van Rijkswegen zullen worden voldaan uit de fondsen, voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) en aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

s Gravenhage, den 3 November 1870.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

(get.) WILLEM.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van Burgemeester en Wethouders van Eysden van eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Limburg, waarbij aan G. Rocour, civiel Ingenieur te Luik, vergunning is verleend om in gemelde gemeente eene fabriek van zinkwit naar het Amerikaansche stelsel op te rigten.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De heer G. Rocour, civiel Ingenieur te Luik, Koninkrijk België, verzocht op den 4 Januarij 1870 aan Gedeputeerde Staten

van de provincie Limburg vergunning tot oprigting, op het perceel boomgaard, kadastraal bekend sectie D, n°. 1424, gelegen te Castert, gemeente Eysden, eener fabriek van zinkwit, naar het Amerikaansch stelsel, benevens van een stoomwerktuig van hooge drukking en 2 paardenkrachten, en van een schoorsteen van 6 meters, uit den beganen grond gemeten.

Over dit verzoek heeft te Eysden, voor het Gemeentebestuur, op den 10 Februarij jl., plaats gehad een onderzoek *de commodo et incommodo*. De heer Schreinemacher, Doctor te Maastricht, benevens nog zeven anderen, allen òf ingezetenen òf grondeigenaren te Eysden, hebben zich ook namens hunne lastgevers tegen de inwilliging van het verzoek schriftelijk verzet. Dit deden ook mondeling Jan Kurvers, landman te Eysden, benevens nog 72 andere personen, deels wonende te Eysden, deels elders wonende, maar grondbezit hebbende aldaar.

Hunne bezwaren kwamen hoofdzakelijk hierop neder: dat de oprigting der fabriek nadeelig zou werken op de voortbrenging en den groei van het ooft, dat een voor naam bestanddeel uitmaakt van den handel in de gemeente Eysden, alsmede op de graangewassen, en inzonderheid op den gezondheidstoestand der ingezetenen van de gemeente, eene bevolking van ongeveer 2100 zielen tellende.

Gedeputeerde Staten hebben over het gedaan verzoek het advies ingewonnen van den Adjunct-Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in de provinciën Noordbrabant en Limburg. Die ambtenaar heeft op den 31 Maart ll. zijn schriftelijk advies ingezonden. Daarin zegt hij hoofdzakelijk, dat hij, na een onderzoek te hebben ingesteld *in loco*, — na de plannen te hebben onderzocht van den adressant en na gedachtenwisseling met zijn Hoofd-Inspecteur, van meening is, dat er geene voldoende gronden bestaan om het verzoek van den adressant af te wijzen; dat toch de bereiding van het zinkwit plaats heeft geheel en al in eene besloten ruimte; dat het zink-erts gegloeid wordt met cokes, in eenen uit vuurvasten steen gemetselden oven, waarvan de ijzeren, over elkander sluitende deurhelften, nadat zij gesloten zijn, met kleiarte worden dichtgevoegd; dat het zinkwit door gemetselde buizen, met den oven in verband staande, in condensatie-kamers wordt opgevangen; dat het dáár wordt verzameld in vaten, die aan de binnenzijde met papier zijn bekleed, voorts zamengeperst en gepakt ter verzending; dat uit den oven zich verheft eene gemetselde buis, die bij de bereiding van het zinkwit door kleppen wordt gesloten, die geopend worden, wanneer het vuur in den oven ontstoken wordt; — dat alzoo de ontleding der zinkerts plaats heeft werkelijk in eene geheel afgesloten ruimte.

Die ambtenaar echter was van meening, — daar het mogelijk kan zijn, dat de vlokjes zinkwit, die in de buis zijn blijven hangen, bij het openen der bovengenoemde kleppen tot het aansteken van het vuur, in de vrije lucht zouden worden gevoerd, — dat het raadzaam zou zijn die kleppen te doen vervallen en de boven-opening der buis luchtdigt toe te metselen; hetgeen mogelijk is volgens den adressant, doordien de luchtstroom, noodzakelijk om het vuur aan te steken, kan plaats hebben langs eene der condensatie-kamers;

dat ook de condensatie-kamers uit metselwerk en niet uit planken, zoo als het plan was, moeten vervaardigd worden, om het doorlaten van zinkwitdeelen te beletten; en dat de deuren dezer kamers wegens hetzelfde doel zeer goed sluitende moeten gemaakt worden; — dat, om benadeeling van vruchtboomen of ooft tegen te gaan, de rook, door het stoomwerktuig voortgebragt, door eene doelmatige inrigting van dat werktuig moet worden verteerd.

Verder was de Adjunct-Inspecteur van oordeel, dat, ter voorkoming van alle nadeel op het drinkwater en den plantengroei, zou moeten worden bepaald, dat de aangevoerde zink-erts in eene loods met waterdigten vloer worde opgeslagen; — dat de afval van den oven en van de stoommachine in besloten vaten worde weggevoerd, of wel, dat die worde bewaard op een waterdigten bodem, zoodanig ingerigt, dat het

water, van den afval afkomstig, worde gevoerd langs een waterdigten afloop in een put, dieper dan het peil van den middelbaren waterstand der rivier de Maas.

Deze voorwaarden stemmen in het algemeen overeen met die, door het Gemeentebestuur van Eysden bij missive van 12 Februarij jl. gesteld, subsidiair, voor het geval Gedeputeerde Staten, niettegenstaande de gerezen bezwaren, vergunning tot de oprigting van de fabriek mogten verleen.

Het Gemeentebestuur van Eysden had, blijkens zijne missive van 12 Februarij jl., beweerd, dat, blijkens een door dat Bestuur ingesteld onderzoek in de gemeenten Ougrée, Chaynay en Angleur, provincie Luik, de aldaar bestaande zinkwitfabrieken zeer nadeelig werken op den groei van alle fruitgewassen. Gedeputeerde Staten hebben omtrent die bewering inlichtingen ingewonnen bij den Gouverneur van genoemde provincie, die op den 15 April berigtte, dat er drie dergelijke fabrieken waren, als eene te Amay, eene te Ougrée en eene te Huy, en dat niet was gebleken, dat die fabrieken de beweerde nadeelen veroorzaakten of aanleiding tot veelvuldige klagen hadden gegeven.

Op een daartoe strekkend verzoek berigtte de Nederlandsche Gezant te Brussel aan den Commissaris des Konings in Limburg, dat, volgens Koninklijk besluit van 29 Januarij 1863, zinkwitfabrieken worden onderworpen aan de bepalingen van dat besluit, wegens mogelijke nadeelen, aan den plantengroei toe te brengen, daar de rook en het stof van het zinkwit in de lucht verspreid worden, en dat zij niet beschouwd worden als nadeelig voor de gezondheid van menschen.

Door den heer Rocour is aan Gedeputeerde Staten overgelegd een schrijven van den heer Gillon, Professor in de metaalkunde aan de hoogeschool te Luik, aan hem gerigt op 7 Februarij 1870, waarin hij zegt, dat er geene bezwaren bestaan, omdat de condensatie-kamers gesloten zijnde, in de lucht niets anders ontsnapt dan eenig stof van de verbrande kolen, maar niet van het zinkwit.

Burgemeester en Schepenen van de gemeente Ougrée hebben op den 26 April jl. schriftelijk verklaard, dat tegen de oprigting eener zinkwitfabriek in hunne gemeente geene bezwaren zijn ingebracht.

Na dit onderzoek hebben Gedeputeerde Staten op den 3 Junij jl. het verzoek van den adressant toegestaan, op grond, dat uit het gehouden onderzoek gebleken is, dat de bereiding van het zinkwit volgens het Amerikaansche stelsel geheel en al in eene besloten ruimte plaats heeft en vrij is van de nadeelen; verbonden aan het maken van zinkwit, volgens de vroeger in zwang zijnde methode. Zij hebben aan den adressant opgelegd de voorwaarden, door den Adjunct-Inspecteur gesteld en hiervoor omschreven, benevens nog enkele gebruikelijke.

Tegen deze vergunning is het Gemeentebestuur van Eysden, door den Gemeenteraad daartoe gemachtigd, den 17 Junij jl. gekomen in beroep bij den Koning. De gronden van bezwaar zijn die, welke door belanghebbenden bij gelegenheid van het onderzoek *de commodo et incommodo* zijn ingebracht; en voorts, dat uit de voorwaarden, aan de vergunning gehecht, al dadelijk duidelijk blijkt, dat er gegronde vrees bestaat voor nadeelen, uit de fabriek op te rijzen; en dat het in eene plattelands-gemeente als Eysden al zeer moeilijk is, een afdoend toezigt te houden op de naauwkeurige inachtneming door den concessionaris van de aan hem opgelegde verpligtingen.

Bij deze Afdeeling zijn ingekomen vijf memoriën en bewijsstukken, aan haar door het Gemeentebestuur van Eysden toegezonden, als: 1°. eene memorie van den heer J. A. Nijst, Doctor in de genees-, heel- en vroedkunde, te Maastricht, waarin wordt beweerd, dat de fabriek nadeelig moet werken, inzonderheid op den groei der planten, omdat de kolen, die verbrand worden, stof en zwavelzuur afwerpen; dat door het eerste de luchtgaten der planten verstopt worden en de planten door het zwavelzuur worden vergiftigd; voorts, dat bij de fabricatie van zinkwit groote hoeveelheden zinkwitdeeltjes worden uitgeworpen op grooten afstand, en dat door dit zink-oxyde

zowel de planten als het bronwater worden vergiftigd; — 2°. en 3°. eene verklaring van het Hoofdbestuur der Maatschappij van Landbouw in Limburg en nog eene verklaring der Landelijke Vereeniging van Tuin- en Landbouw te Heer, beiden van gelijke strekking als de memorie van doctor Nijst; — 4°. een brief van den heer J. F. Coclet, Provinciaal Arts te Luik, gerigt aan het Gemeentebestuur te Eysden, waarin hij beweert, dat de uitwerpselen van eene zinkwitfabriek nadeelig werken, inzonderheid op den plantengroei; — 5°. extract uit eene notariële acte, op den 3 Mei jl. te Luik verleden, waaruit blijkt, dat eene schadeloosstelling is gegeven aan grondeigenaren te Ampleur door de eigenaren van eene zinkwitfabriek, wegens de nadeelen, door die fabriek aan hunne eigendommen toegebracht.

Ook is nog aan de Afdeeling toegezonden een bezwaarschrift door den heer Dinckgreve, te Eysden, waarin hij, de bekende grieven herhalende, verder te kennen geeft, dat door de oprigting der fabriek de waarde der grond-eigendommen aldaar zal dalen, zoodat de grondbelasting zou moeten worden verminderd, hetgeen zijn zou de opoffering van een algemeen Nederlandsch belang ten behoeve van een bijzonder belang, van een vreemdeling.

Door den heer Rocour zijn overgelegd twee memoriën, ter bestrijding van die, door den heer Nijst en door den heer Coclet ingezonden. Daarin wordt breedvoerig betoogd, na mededeeling, dat hij geene kolen zal gebruiken, die aanmerkelijken rook afwerpen, dat, al ware dit zoo niet, de rook zou worden opgevangen door de linnen zakken, die, wollig en dicht geweven, slechts den rook laten doortrekken, na die te hebben gezuiverd van alle stofdeelen; dat het zwavelzuur in de cokes nog geen 2 pct. bedraagt; dat dit zuur verbrand wordt, voor het grootste gedeelte, door het vuur; dat een ander gedeelte blijft in de asch; dat de ondervinding leert, bij alle bestaande fabrieken, dat het weinige zuur, dat zich in de atmosfeer verspreidt, te onbeduidend is om aan de planten nadeel toe te brengen; dat, wat het zink-oxyde betreft, dit hoegenaamd niet vergiftigend werkt, maar enkel eenig nadeel kan doen, doordien de fijne deeltjes van het zink de poriën der planten kunnen verstoppen; dat die werking dezelfde is als van het stof der wegen op de planten, in de nabijheid daarvan groeiende; dat echter die stofdeelen, evenzeer als de rook-stofdeelen, door de bedoelde linnen zakken, die al de toestellen sluiten, zullen belet worden zich in het luchtruim te verspreiden.

Tot staving van deze beweringen en gronden heeft de heer Rocour nog overgelegd een uitvoerig extract uit zekeren dictionnaire over de gezondheid, door den heer Tardieu geschreven.

Omtrent deze zaak, welke krachtens magtiging des Konings den 3 Augustus ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, zal alsnu een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn gemagtigden tegenwoordig. Hebben de gemagtigden ook eenige inlichtingen te geven of te vragen? Zoo ja, dan geef ik in de eerste plaats het woord aan den gemagtigde van het Gemeentebestuur te Eysden.

De heer Mr. A. P. TH. EYSSELL, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van de appellanten optredende, zegt ongeveer het volgende:

Hoog Edel Gestrenge Heeren! Het is bekend, dat in het naburig België, en wel in den omtrek van Luik, een erts (*calamine*) wordt gevonden, waaruit sedert het einde der vorige eeuw het zink, en sedert het begin dezer eeuw het zinkwit wordt getrokken, en dat deze laatste zelfstandigheid niets anders is dan zink-oxyde of de verbinding van zink met zuurstof: trouwens in den dictionnaire d'hygiène publique van Dr. Tardieu, de groote autoriteit van den heer Rocour, die bij de stukken het artikel zink uit dat werk in afschrift deed voegen, wordt dat met zooveel woorden ge-

constateerd. Dat zinkwit verdringt overal het loodwit, even als het zink overal het lood verdringt. Als zinkwit nu niet anders is dan zink-oxyde, dan ligt het voor de hand, dat het gereede middel van productie bestaat in het provoceren der verbinding van zuurstof uit de dampkringslucht met het zink; en om dat te verkrijgen, heeft men slechts het zink sterk te verhitten. Nu bestonden eenige fabrieken van dat product in de stad Luik sedert 1813 en in de naburige gemeenten Moresnet, Angleur, Chenay, Ougrée enz.; maar die fabricatie is al meer en meer gebleken schadelijk te zijn voor de gezondheid, meer nog voor dieren dan voor menschen, en hoofdzakelijk voor het plantenrijk; want die fabrieken werpen, behalve eene groote hoeveelheid rook, eene massa zeer fijn, impalpabel stof van zinkwit uit, daar dat stof, zelfs vloksgewijs opgehoopt, zóó ligt is, dat menigmaal uren verloopen, eer het op den bodem nederslaat. Tardieu berekent in de overgelegde extracten het stof, dat uit elken oven (en ééne fabriek bevat een aantal zulke ovens) wordt uitgeworpen, op 32 kilo per etmaal. Eene latere verbetering, die men hierin heeft trachten te brengen, heeft bestaan in condensatie-toestellen, bestemd om het zinkwit-stof op te vangen; maar ook dan nog werpt, volgens het eigen oordeel van Tardieu, iedere oven per etmaal 16 kilo uit.

Tardieu meent, dat dit zinkwit voor menschen niet schadelijk is. Intusschen heeft zich zelfs op dat punt verschil van gevoelen geopenbaard.

Te dezer plaatse beroept spreker zich op gedrukte stukken, welke hij aan den Raad overlegt, en waaruit blijkt, dat te Luik sedert 1813 eene dergelijke fabriek heeft bestaan, tegen welke schadelijke werking de opvolgende bewoners van het omliggend stads-kwartier steeds hebben geprotesteerd; dat de administratieve en medische autoriteiten hunne reclames herhaaldelijk als gegrond hebben erkend, en de fabriek eindelijk gesloten is moeten worden; terwijl wegens de nabijheid dier fabriek plannen tot stichting eener cellulaire gevangenis en van een botanischen tuin in dat kwartier zijn opgegeven.

Wat betreft de klagen, dat de zinkwitfabrieken nadeelig zijn voor vee en huisdieren, heeft Tardieu ongetwijfeld regt, wanneer hij die klagen zeer overdreven noemt en er op wijst, dat van 40 runderen, te Moresnet geslagt en onderzocht, slechts twee sporen van zoodanige schadelijke werking inhielden; doch wanneer Tardieu integendeel gewaagt van de „innocuité complète du blanc de zinc,“ dan vervalt hij tot een tegenovergesteld uiterste, en omdat hij zelf ziektegevallen — zij het slechts die twee — vermeldt, en omdat consteert, dat te Luik geene honden in de nabijheid der fabriek te houden waren, terwijl toch in eene plattelands-gemeente als Eysden hof-honden onmisbaar zijn. Gemagtigde verwijst verder naar een dezerzijds overgelegd certificaat van den heer Coclet, te Luik, die in de contra-memorie van den heer Rocour minachtend moge genoemd worden „artiste vétérinaire chargé de l'inspection des abattoir de Liège,“ maar aan die beweerde qualiteit juist gezag op dit punt ontleent.

Niets echter staat meer vast, dan de nadeelige werking van het zinkwitstof op planten. Tardieu moge, uit ergernis over z. i. overdreven eischen van Belgische grondeigenaars aan de fabrikanten, die werking in twijfel trekken: zijn eigen dictionnaire levert de bewijzen voor hetgeen dezerzijds beweerde wordt. Die voorvechter der fabrikanten ontkent de vergiftigende werking, maar moet zelf het nadeel toegeven, dat het zinkwitstof de poriën der planten verstopt (en obstruant les orifices exhalants et absorbants des jeunes plantes. Tot troost der grondeigenaren verklaart hij wel: „ce n'est qu'une action toute mécanique qui flétrit et fait périr le végétal;“ maar wanneer die werking de gewassen doet kwijnen en eindelijk omkomen, is het belanghebbenden vrij onverschillig, of dat verlies hun langs chemischen of mechanischen weg wordt toegebracht: of zij, gelijk een bekend spreekwoord zegt, door de kat dan wel door den kater worden gebeten. Bovendien moet Tardieu zelf eene chemische werking erkennen van het zinkwitpoeder, „dont les propriétés styptiques et irritantes

doivent puissamment contribuer à hâter la mort du végétal, ou tout au moins ne lui permettre qu'une vie languissante." Gemagtigde vraagt, of eene zelfstandigheid, welke zamentrekkende en prikkelende eigenschappen den dood of minstens de voortdurende kwijning ten gevolge hebben van het organisme, waarin zij wordt opgenomen, geene *vergiftigende* zelfstandigheid is, en of zoodanige zelfstandigheid niet valt in de omschrijving van art. 301 van den Code Pénal? Indien alzoo Tardieu zelf zulk eene chemische werking moet erkennen, wat constateert hij anders dan Dr. Nijst in het dezerzijds overgelegd certificaat, waarvan intusschen het in de contra-memorie, heet, "que M. Nijst ne réussit qu'à couvrir son ignorance d'un vernis scientifique?" Denkt de heer Rocour door dergelijken hoogen toon den Staatsraad te imponeren voorzeker hij vergist zich.

Het staat dus vast, dat, terwijl de zinkwit-fabricatie niet zonder bedenkelijkheid is voor de gezondheid van menschen en dieren, zeer zeker een aantal planten in de nabijheid sterven of hoogtens kwijnend hun leven rekken. *Welke* planten tot deze categorie behooren, wordt almede door de eigen autoriteit van partij, Tardieu, opgegeven in de volgende woorden: "L'observation a démontré (en dus wij hebben niet te doen met onbestemde opvattingen, maar met *wel geconstateerde feiten*) que les feuilles les plus jeunes et les plus velues périssaient plutôt que les feuilles adultes et que celles dont la surface est lisse, polie: que de cette manière le poirier résistait très bien aux émanations, tandis que le pêcher, le pommier, le césisier se ressentaient les premiers de l'influence des exhalaisons." Dewijl Eysden eene landbouwende en vooral eene *oofsteelende* gemeente is: dewijl dáár alleen aan *kersen* jaarlijks voor f 15,000 naar de omliggende groote markten wordt uitgevoerd (gelijk de overgelegde verklaringen der Limburgsche landbouwmaatschappijen constateren), heeft de beduchtigheid der bevolking tegen het plan van den heer Rocour een alles behalve hersenschimmigen grondslag.

Om die oppositie af te wenden heeft echter die heer opgeworpen eene exceptie van niet-ontvankelijkheid, welke in de stukken het karakter aanneemt van *cheval de bataille*.

Mijn procédé is anders, zegt men; het is een geheim; gij kunt dat niet beoordeelen, en gij zijt dus niet-ontvankelijk in uwen tegenstand. Bij mij is alles potdigt. Spreker wenscht die exceptie eenigzins nader te onderzoeken.

Het staat vast, dat het oude systeem zeer veel zinkwitstof verspreidt.

Tardieu spreekt van 32 kilo daags per *oven*, en de Luiksche documenten constateren nog grooter heeveelheden. Bewust van het bezwaar, heeft men steeds gezonnen op middelen om dit te boven te komen, maar nog *nimmer* is dit gelukt. Gemagtigde verwijst op de verklaring, in 1852 door de Directie der fabriek te Angleur dienaangaande afgelegd. Eindelijk bedenkt men *condensatie-toestellen*, en met welk succes? *Slechts een half*. Te Luik constateerde men, dat, bij adoptie der toestellen van Angleur nog groote hoeveelheden zinkwit "échappaient à l'appel des tuyaux de condensation; en Tardieu geeft op, dat, bij toepassing van het condensatie-systeem, daags nog 16 kilo per oven in den dampkring worden uitgeworpen.

Moet men nu op goed geloof aannemen, dat het vijftig jaren lang onoplosbaar probleem is opgelost door het procédé van den heer Rocour! In die termen is voorzeker twijfel zeer geoorloofd, te meer, omdat men zelf alle beroep afsnijdt op de ondervinding. Alleen te Ougrée is zulk eene Amerikaansche fabriek, maar de heer Recour drukt er op: *a.* dat die fabriek werkt in het diepste geheim; *b.* dat aldaar het groot aantal verschillende fabrieken alle gevolgtrekking onmogelijk maakt ten opzichte van den invloed, door deze of gene fabriek *in specie* op den omringenden plantengroei geoeffend. Dat het probleem *is* opgelost, moet men dus aannemen *op bloote verzekering*; en op dergelijke ligtvaardige wijs mogen s. r. de belangen eener geheele gemeente niet in de waagschaal worden gesteld. Komt in de practijk alles

uit wat *in de theorie* van het Amerikaansche systeem wordt voorgespiegeld, ja dan vervallen de bezwaren; doch tot heden bedroog op dit gebied de theorie de practijk, en *twijfel*, of ook niet ditmaal zulks het geval zal wezen, is geoorloofd, om de volgende voor de hand liggende en voor een leek als spreker zeer bevattelijke reden. De oxydatie van het zink, waardoor het zink-oxyde of zinkwit geboren wordt, moet geschieden door het oxygenium der dampkringslucht: zeer ruime en dus zeer sterke toevoer dier lucht is alzoo hoofdvoorwaarde der fabricatie. Doch naar mate de dampkringslucht in sterker stroomen wordt toegevoerd, naar diezelfde mate zal ook de van zuurstof beroofde lucht in sterke stroomen moeten worden *afgevoerd*; en hoe sterker die *uitstrooming*, hoe sterker het zinkwitpoeder uit den oven wordt medegeslept. Wel zegt men nu, dat in de condensatie-kamers van het Amerikaansche stelsel al dat nota bene *impalpabel* poeder zal worden opgevangen door de aldaar gestelde linnen zakken of schermen; doch de noodwendig zeer sterke luchtstroom mag die bloote verzekering doen betwijfelen. En indien de lucht-afvoer eene noodwendigheid is, waar blijft dan de hooggeroemde volkomen digtheid dier condensatie-kamers? De heer Rocour drukt op de tot in het minutieuse afdalende voorzigtigheid, waarmede op advies van het Geneeskundig Staatstoezigt hem is voorgeschreven de condensatie-kamers te voorzien van muren, opdat eene eventuele scheur in *houten* wanden niet aanleiding zou geven tot verspreiding van zinkwitstof. Doch onverschillig van welke materie de condensatie-kamer wordt opgetrokken, eene opening tot afvoer der van zuurstof beroofde lucht, *drager van het zinkwitpoeder*, zal altijd noodig zijn; en de volkomen digtheid dier kamers (door welke heen volgens de beschrijving tevens de dampkringslucht tot voeding der ovens zal moeten worden aangevoerd!) wordt daarmede eene illusie.

Gemagtigde meent met het voorgaande het regt tot *ernstigen twijfel* aan het slagen der Amerikaansche methode te hebben gestaafd; doch onomstootelijk is, dat de uitkomst, of alle zinkwitstof binnen de fabriek zal blijven, *volkomen onzeker* is. Wanneer nu *al de bestaansmiddelen* eener gemeente met den onbekenden uitslag gemoed zijn, dan acht hij het op den weg van de wijsheid der Regering gelegen, de concessie tot zoodanige proefneming niet toe te staan, maar den concessionaris te verwijzen naar streken met schamelen plantengroei, naar heiden, vennen en duinen; dan acht hij zoodanige concessie volkomen gewettigd in de vlakte van Waalsdorp, maar roekeloos te midden der Westlandsche druivenmuren.

Gemagtigde zou zijne taak slechts ten halve vervullen, indien hij niet sommige stukken van het dossier, tot nog toe niet besproken, ter toetse bragt. Daartoe rekent hij eene verklaring, uitgelokt bij onzen Gezant te Brussel, dat de zitwitfabrieken in België slechts tot de *tweede* klasse der *«établissements insalubres»* worden gebragt.

Zoo heel mooi is dat evenwel niet; want al rekent men die fabrieken niet onder de *allerschadelijkste*, zij zijn dan toch gerangschikt onder de *schadelijke*. En als de bedenkelijke zijde dezer industrie noemt de Belgische Conseil supérieur d'hygiène publique: *«fumée et poussière; blanc de zinc répandu dans l'air, nuisible à la végétation.»* Dus volkomen hetzelfde als Dr. Nyst, die domoor met geleerde airs, volgens den heer Rocour.

Wat rook! antwoordt men ons: *ik* maak geen rook. Niet? dat is merkwaardig, te meer, omdat, volgens opgaaft van het Geneeskundig Staatstoezigt, uwe ovens zullen gestookt worden met *coaks*, even als de locomotiven, die nog al een enkel rookwolkje uitwerpen. Ten deze is dus alleen heil te verwachten van den aan uwe fabriek aan te brengen rookverslinder; doch wat leert ten opzichte dier toestellen het voorbeeld van Londen, waar sedert een vijftiental jaren (16 en 17 Vict. c. 128) ongeveer alle fabrieken en stoomschepen van rookverslinders moeten voorzien zijn? Dat die rookverslinders grootendeels illusoir werken, want te Londen is tegenwoordig de rook slechts weinig minder dan vroeger.

Ook hier dus, bij de verzekering, dat van deze fabriek geen rook te wachten is, tracht men door een hoogen apodictischen toon de bezwaren weg te cijferen; maar het middel zal, naar gemagtigde vertrouwt, den Raad niet imponeren.

Hij vertrouwt zulks te vaster, omdat de jurisprudentie van deze Afdeeling van den Raad van State steeds er op uit was, om de ingezetenen zooveel mogelijk tegen hinder en benadeeling door industriële ondernemingen te beschermen, getuige de vele Koninklijke besluiten, die op haar advies in dien zin genomen zijn. Verscheidene aanvragen zijn dan ook afgewezen, o. a. die van G. H. van Hengel, te Doesborgh (1), en van G. Hoetjer, te Veendam (2). Maar er is nog een ander door deze Afdeeling geprovoceerd Koninklijk besluit, dat als voor deze quaestie schijnt te zijn geschreven, en wel van den 21 Julij 1865 in zake gebroeders Hoos (3). Dat besluit is zeer belangrijk. Er was door gebroeders Hoos opgegeven, dat zij de kalkbranderij, welke zij in de gemeente 's Gravenhage wenschten te vestigen, zouden oprigten naar een nieuw stelsel, netwelk, volgens hunne verzekering, de bezwaren voor de nabuurschap, aan vroegere methoden verbonden, geheel vermeed. Toch is op advies van den Raad die verzekering voorbijgegaan en de concessie geweigerd. Ook toen beweerden verzoekers, dat aan het bezwaar van den rook zou worden te gemoet gekomen door toestellen, die den rook geheel zouden verslinden; doch hunne bewering vond geen ingang.

En de meest marquante trek der afwijzing is deze, dat zij voornamelijk gemotiveerd is door *zorg voor de toekomst*. De toenmalige toestand van het kwartier, waarin de aanvragers hunne fabriek wilden vestigen, was niet van dien aard, dat onmiddellijk bezwaar te duchten was; doch met het oog op den te verwachten aanbouw in die wijk werd overwogen, dat, zoo werkelijk dat nieuwe systeem eens tegenviel, groote belangen in de waagschaal zouden worden gesteld. Welnu, indien de zinkwit-fabricatie naar Amerikaansche methode eens tegenvalt, dan zijn de hoofdmiddelen van bestaan eener gansche gemeente er mede gemoeid; en terwijl alle vroegere methoden zijn tegengevallen, bestaat gegronde twijfel, en in elk geval *totale onzekerheid*, of thans zal gelukken, wat vijftig jaren lang te vergeefs is beproefd. In *die* termen is van 's Raads wijsheid slechts een advies tot afwijzende beschikking te verwachten.

De heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van den heer Rocour, begint met in het algemeen er op te wijzen, hoe overdreven en in zekeren zin kunstmatig opgewekt de vrees is, te Eysden gaande gemaakt van de op te rigten fabriek. Hij staat vervolgens stil bij de behandeling der zaak van Gedeputeerde Staten, aantoonende, hoe dáár de zaak met de meeste naauwkeurigheid is onderzocht, als gevolg waarvan aan den concessionaris een tal van sanitaire conditiën zijn opgelegd, geheel in overeenstemming met het wetenschappelijk onderzoek van den Adjunct-Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezigt, aan wien de concessionaris, even als aan Gedeputeerde Staten zelve, zijn gansche procédé had blootgelegd. Hij merkt voorts op, dat men van de beslissing van Gedeputeerde Staten niet is gekomen in appel, doch zich bepaald heeft tot het op nieuw uiten zijner oude vrees, zonder tegen de concessie, *zoo als zij daar ligt*, iets afdoende in het midden te brengen, zoodat de zaak in deze instantie hoegenaamd niets nieuws oplevert, daar alle stukken van wetenschappelijken of onwetenschappelijken aard, die men heeft ingeleverd, bloot spreken van den schadelijken aard eener zinkwit-fabriek, in het algemeen, doch in geen enkel opzigt het feit, dat door de wijze, waarop *in deze* de fabriek zal werken, met een *»appareil complètement fermé,»* gepaard met alle sanitaire bepalingen

(1) Zie *Negende Deel*, blz. 69.

(2) *Idem*, blz. 1.

(3) Zie *Vijfde Deel*, blz. 306.

door Gedeputeerde Staten opgelegd, het gevaar, dat in het algemeen mogt kunnen bestaan, — *kan worden voorkomen*. Dit toch was, volgens hem, het feit, waarop het aankomt: het besluit van 1824 weert niet fabrieken, die in het algemeen schadelijk zouden kunnen zijn; het weigert alleen dan de concessie, als door sanitaire bepalingen in het te vreezen gevaar niet kan worden te gemoet gekomen. — Overigens geeft gemagtigde te kennen, dat de concessionaris, in de zitting tegenwoordig, volkomen bereid is aan de leden der Afdeeling, liefst in gesloten vergadering, als ook aan beëdigde experts, zoo men dat wenschen mogt, zijn geheel procédé te verklaren, even als hij dat heeft gedaan aan den heer Adjunct-Inspecteur en aan Gedeputeerde Staten.

Door de gemagtigden wordt nog kortelijk gerepliceerd en gedupliceerd.

De VOORZITTER zegt, dat de Afdeeling in besloten vergadering zal beraadslagen, op welke wijze de heer Rocour zal worden toegelaten tot het toelichten van zijn procédé; — en wordt daarop de vergadering voor eenige oogenblikken gesloten.

De vergadering heropend zijnde, geeft de VOORZITTER te kennen, dat de Afdeeling bezwaar heeft gemaakt om den heer Rocour in besloten vergadering te hooren, maar zijne toelichting gaarne zou ontvangen, als hij die in openbare zitting wilde geven.

De heer ROCOUR, aan dat verlangen voldoende, treedt in eene uitvoerige ontwikkeling van zijn procédé en licht daarbij het geheele plan zijner fabriek toe, met aanduiding der verschillende punten op de tot het dossier behoorende en op de tafel voorhanden kaart. Hij geeft voorts alle verdere inlichtingen, hem over zijn procédé gevraagd.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het geschil tusschen de armbesturen van Appelscha en Elsloo over het domicilie van onderstand van L. L. Kleiker.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Burgemeester en Wethouders van Ooststellingwerf verzochten, onder dagteekening van 30 Junij ll., de beslissing van Gedeputeerde Staten van Friesland in een geschil tusschen de burgerlijke armbesturen van Appelscha en Elsloo over het domicilie van onderstand van Luite Lammerts Kleiker. Burgemeester en Wethouders gaven daarbij te kennen, dat zij herhaaldelijk beproefd hadden het geschil bij te leggen, evenwel zonder gevolg.

Uit de over dat geschil gevoerde briefwisseling blijkt, dat, ofschoon, volgens de geboortecte, de vader van den arme, tijdens diens geboorte, op 11 Mei 1822, was woonachtig te Appelscha, het Burgerlijk Armbestuur aldaar ontkent, dat Luite Lammerts Kleiker te Appelscha geboren is, als behoorende het huis, waarin de geboorte heeft plaats gehad, niet tot Appelscha, maar tot Elsloo.

Het Armbestuur ter laatstgenoemde plaatse ontkent, dat het domicilie van onderstand van Luite Lammerts Kleiker aldaar gevestigd is. Het beroept er zich op, dat Appelscha zowel in de registers van den burgerlijken stand, geboorte- en huwelijksregister als in het lotingsregister voor de nationale militia, als geboorteplaats wordt genoemd.

In dezen stand der zaak hebben Gedeputeerde Staten den Kantonregter te Oldeberkoop uitgenoodigd twee personen onder eede te hooren met betrekking tot de geboorteplaats van den armlastige, in verband met eene van Burgemeester en Wethouders van Ooststellingwerf bekomene situatie-teekening, waarop het huis, waarin hij geboren is, is aangeduid als te behooren tot Elsloo. Aan die uitnoodiging is voldaan; en, volgens de daarvan opgemaakte processen-verbaal, hebben de bedoelde personen verklaard, dat Luite Lammerts Kleiker geboren is in zeker opzigters-huisje, gelegen onder Elsloo.

Onder overlegging van de tot de zaak betrekkelijke stukken, verzoeken Gedeputeerde Staten den Minister van Binnenlandsche Zaken het onderwerpelijk geschil, als geschil van bestuur, aan Zijner Majesteits beslissing te onderwerpen. Als hun advies meenen zij daarbij te moeten voegen, dat, volgens de bepalingen der wet van den 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100), het domicilie van onderstand in deze is gevestigd te Elsloo.

Memoriën zijn er niet ingediend; en ik meen dus met dit verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. het beroep van den Gemeenteraad van Schoterland van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij vermeerdering van het getal openbare lagere scholen is bevolen.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOT: Mijne Heeren! De Raad der gemeente Schoterland had in 1860, bij de regeling van het schoolwezen, het getal openbare lagere scholen bepaald op 13, waarbij daarna nog ééne werd gevoegd. In 1867 erkende het Schooltoezigt aldaar de noodzakelijkheid der oprigting van nog eene school, en wel in het Oranjewoud. Dienvolgens bragt de Raad in September 1867 eene som van f 5000 op de begrooting van het dorp Oudeschoot voor de stichting eener school met onderwijzerswoning aldaar, en op de gemeentebegrooting van Schoterland eene som van f 1250 als bijdrage tot die kosten. Gedeputeerde Staten keurden die begrootingen goed.

Bij besluit van 16 Januarij 1868 evenwel heeft de Gemeenteraad, die inmiddels tot ander inzicht gekomen was, die begrootingen gewijzigd en de beide vermelde posten geroyeerd. Aan die gewijzigde begrootingen werd de goedkeuring door Gedeputeerde Staten onthouden. Deze Afdeeling van den Raad van State zal zich herinneren, dat die resolutie van Gedeputeerde Staten, op hare voordragt, door een besluit des Konings van 18 September 1868 is vernietigd. Men vindt dat besluit in de Verzameling van BELINFANTE, VIII, 317. Daarbij is o. a. overwogen: dat, bij het bestaand verschil van meening over het al of niet noodige eener vermeerdering van het aantal scholen, de oplossing eigenaardig moet worden gevonden in de toepassing van art. 17 der wet op het lager onderwijs, hetwelk aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid geeft om, behoudens beroep op den Koning, vermeerdering van het getal scholen te bevelen, indien daartoe gronden zijn, maar dat, om tot die vermeerdering te geraken, niet behoort te worden aangewend, als zijdelingsch dwangmiddel, onthouding van goedkeuring op de in de begrooting gebragte wijzigingen.

Gedeputeerde Staten hebben alsnu, lettende op verschillende vertoogen en adressen, waarin op de oprigting eener school in het Oranjewoud is aangedrongen, bij hunne resolutie van 9 December 1869 bevolen, dat het in de gemeente Schoterland aanwezig getal scholen met eene moet worden vermeerderd. Zij motiveerden die resolutie aldus: dat het Oranjewoud is gelegen onder het dorp Oudeschoot;

dat aan het Oranjewoud evenwel onmiddellijk grenzen uitbuurten of verspreide woningen, behoorende tot Heerenveen en Mildam, terwijl Brongerga mede in hare nabijheid is gelegen;

dat de kinderen van Oranjewoud, voor zoover behoorende tot Oudeschoot, in dit dorp ter school gaan, die, welke bij het Oranjewoud onder Heerenveen wonen, dáár ter plaatse, die onder Brongerga en Mildam in dit laatste dorp;

dat de afstand van het Oranjewoud naar de gemelde scholen bedraagt één tweede à drie vierde uur gaans;

dat voor kinderen van vijf tot twaalf jaren deze afstanden te groot zijn, om de school van het dorp, waaronder zij wonen, naar behooren te kunnen bezoeken;

dat de Gemeenteraad van Schoterland niet zoozeer bestrijdt de geschiktheid van Oranjewoud, als plaats van vestiging eener school, maar beweert, dat het getal kinderen, hetwelk dáár ter school kan gaan, niet meer zal beloopten dan 15; dat bij de oprigting van bedoelde school alleen moet worden gelet op de kinderen, onder Oudeschoot (Oranjewoud) wonende, niet op die, welke nabij het Oranjewoud wonen en behooren tot de vorengemelde andere dorpen van Schoterland, zulks naar aanleiding van de in die gemeente bestaande verbandregeling der gemeente- en dorps-huishoudingen, en de gemeentelijke verordening op het lager onderwijs van 27 December 1860;

dat, blijkens den staat, opgemaakt door Burgemeester en Wethouders van Schoterland en gevoegd bij hunnen brief aan den heer Commissaris des Konings dezer provincie van 12 Junij 1868, n°. 100/1318, zich toen te Oranjewoud onder Oudeschoot bevonden 49 kinderen van den leeftijd van vijf tot twaalf jaren;

dat, moge het al zeker zijn, wat de Gemeenteraad beweert, dat hiervan 20 de school voor Christelijk nationaal onderwijs te Heerenveen bezoeken en daarvan voortdurend gebruik zullen maken, er in dat geval echter nog 29 kinderen overblijven, welke te Oranjewoud ter school zullen kunnen gaan;

dat de Districts-Schoolopziener, bij brief van 6 Mei 1868, heeft te kennen gegeven, dat er slechts twee ouders in gemeld Christelijk nationaal onderwijs belang zouden blijven stellen, doch dat alle anderen hem hebben doen weten, genoodzaakt te zijn hunne kinderen naar die school te zenden, ten gevolge van den verren afstand van de dorpschool;

dat, wat hiervan ook zijn moge, de Gemeenteraad niet in berekening heeft genomen de kinderen, welke onder Mildam nabij het Oranjewoud wonen, ten getale van 25 op den evengemelden staat voorkomende;

dat het getal kinderen, hetwelk van eene school in het Oranjewoud gebruik zoude kunnen maken, door de adressanten Jan S. Brandsma c. s. wordt gesteld omstreeks 100 te zullen beloopten;

dat bij art. 16 der wet op het lager onderwijs is bepaald, dat in alle gemeenten lager onderwijs wordt gegeven in een voor de bevolking en behoefte voldoende getal scholen;

dat, bij de beoordeeling daarover, niet mag of kan gelden eene verbandregeling van de gemeente- en dorps-huishoudingen, naar aanleiding van art. 217 der gemeentewet vastgesteld, als uitsluitend van finantiëlen aard zijnde, maar dat alleen in aanmerking moet worden genomen, of in eene gemeente een voor de bevolking en behoefte voldoende getal scholen bestaat, hetzij de bevolking onder ééne of meer afdeelingen eener gemeente wone;

dat het getal scholen voor openbaar lager onderwijs in Schoterland onvoldoende moet worden geacht.

Uit eenige bij de stukken aanwezige adressen blijkt: 1°. dat eene menigte bewoners van het dorp Mildam en bijbehoorend gehucht Brongerga de oprigting dier nieuwe school onnoodig achten en ongaarne daarvoor meer in den hoofdelijken omslag

zouden betalen; 2°. dat ongeveer 50 inwoners van het dorp Oudeschoot eveneens er tegen zijn; 3°. dat een zestal bewoners van het Oranjewoud verklaren, dat, al komt dáár eene school, zij toch hunne kinderen zullen blijven zenden naar de Christelijk-nationale school te Heerenveen. — Daartegen staat over een adres van J. Brandsma en 27 andere bewoners van het Oranjewoud, die er op aandringen, dat aldaar eene openbare school gevestigd zal worden. Voorts blijkt uit extracten uit de jaarverslagen van 1860, 1861 en 1862 van den Districts-Schoolopziener van Beyma thoe Kingma, en van de Plaatselijke Schoolcommissie van Schoterland van 1868, 1869 en 1870, dat deze autoriteiten de oprigting dier school zeer wenschelijk achten. — De Schoolopziener schat het getal kinderen, dat er gebruik van zal maken, op ruim 100. Hij verzekert, dat slechts één der zes adressanten volhardt in zijn voornemen om, als er eene openbare school aldaar komt, toch zijne kinderen te doen gaan op de Christelijk-nationale school te Heerenveen. Hij wijst er op, dat Burgemeester en Wethouders en de Raad zelf van Schoterland eerst de noodzakelijkheid dier school hebben erkend, en toen hebben beweerd, dat een 70tal kinderen er genot van zouden hebben, doch enkel om finantiële redenen van gedachten veranderd zijn. — Ook de Inspecteur van het Lager Onderwijs in Friesland adviseerde tot toepassing van art. 17 der wet op het lager onderwijs.

Tegen gezegd besluit van Gedeputeerde Staten van 9 December 1869 is alsnu gerigt het adres aan den Koning van den Gemeenteraad van Schoterland van 24 Maart 1870, hetwelk, op 's Konings magtiging, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op 6 October jl. aan deze Afdeeling is toegezonden.

In dat adres protesteert de Raad van zijne zucht tot bevordering van het onderwijs, als bewijs daarvoor aanvoerende, dat de kosten voor dat onderwijs in Schoterland, vóór 1857 jaarlijks *f* 3660 bedragende, nu tot bijna *f* 9000 zijn geklommen. Hij zegt voorts: dat in eene wijd uitgestrekte plattelands-gemeente niet voor ieder gehucht eene school kan worden opgerigt; dat in Schoterland, beslaande eene oppervlakte van 15,349 bunders, en eene bevolking van 11,830 zielen bevattende, 14 openbare en 2 bijzondere scholen bestaan, d. i. in verhouding meer dan in Oosten West-Stellingwerf, die ook tot het 6de schooldistrict behooren; dat wel in 1867 door hem besloten is tot oprigting eener school in het Oranjewoud, doch dat later werd ingezien, dat men destijds had gedwaald; dat er in het Oranjewoud slechts 49 kinderen, in de schooljaren vallende, zijn, waarvan men 18 kan aftrekken, die de Christelijk-nationale school bezoeken, en 14, die reeds boven de 10 jaren oud zijn en ten platten lande 's zomers niet plegen naar de school te gaan, zoodat er 17 overblijven. De Raad wijst voorts op eene in zijne gemeente gemaakte verbandregeling tusschen de verschillende dorpen, en op het harde, dat een dorp, hetwelk er geene behoefte aan heeft, zoude moeten bijdragen tot de kosten eener school, waaraan slechts weinigen behoefte hebben. Op alle die gronden vraagt de Raad, dat door Zijne Majesteit het besluit van Gedeputeerde Staten van 9 December 1869 zal worden vernietigd.

Op dat adres zijn gehoord èn de Inspecteur van het Lager Onderwijs in de provincie Friesland, èn, door diens tusschenkomst, ook de Districts-Schoolopziener. Deze laatstgenoemde zegt, dat de gewenschte nieuwe school zal kunnen dienen voor de schooljeugd van het Oranjewoud tot halverwege de scholen van Oudeschoot, Mildam en Katlijk, en herhaalt, dat de Raad zelf in 1867 er voor was en later er tegen gekant is, enkel om finantiële redenen. De Inspecteur stemt met dat gevoelen in. Gedeputeerde Staten, die berigten inzendende, berigten, bij brief van 15 September jl., dat in ieder geval de nieuwe school zeker door minstens 50 à 55 kinderen zoude worden bezocht, en, als men die van tien tot twaalf jaren niet buiten rekening laat, wel door 60 à 70. Ten aanzien van de verbandregeling, waarvan de Gemeenteraad gewag maakt in zijn adres aan den Koning, melden Gedeputeerde Staten, dat, hoewel deze toeliet

om uit de algemeene gemeentekas belangrijke subsidiën aan de dorpen te verstrekken, men in Schoterland evenwel bleef vasthouden aan eene bijna algeheele dorpsgewijze bekostiging; dat daarin echter nu laatstelijk eene groote wijziging gebragt is; dat toch die vroegere verbandregeling bij hun besluit van 7 April jl., op 13 Julij jl. door den Koning goedgekeurd, ingetrokken en door nieuwe bepalingen vervangen is, welke op 1 Januarij 1871 in werking zullen treden, en volgens welke de gemeentebesturen wel jaarlijks de kosten van het openbaar lager onderwijs op de dorpsbegrootingen kunnen brengen, doch met dien verstande, dat de dorpen jaarlijks uit de gemeentekas ontvangen 50 pct. van het bedrag van den hoofdelijken omslag; waardoor dus een goed deel van het bezwaar voor Oudeschoot is opgeheven, terwijl ook een deel der noodige kosten gebragt kan worden ten laste van Mildam. „Maar” (z66 eindigen Gedeputeerde Staten hun berigt) „al ware het finantieel bezwaar al zoo groot, als de Gemeenteraad beweert, dan nog mag, waar de behoefte aan voldoende lager onderwijs zoo luide spreekt als hier, eenig finantieel bezwaar de toepassing der wet niet in den weg staan of verhinderen.”

Er zijn ook nog stukken ingezonden aan deze Afdeeling van den Raad van State: 1°. door Brandsma, die daarbij inzendt eene lijst, door 26 bewoners van het Oranjewoud onderteekend, te zamen hebbende 56 kinderen, die van de school gebruik zullen maken; 2°. van H. A. Keyzer, van het Oranjewoud, die de school onnoodig acht en zegt, dat er slechts 18 kinderen gebruik van zouden maken, en 3°. van den Gemeenteraad van Schoterland, die, omdat Gedeputeerde Staten zich herhaaldelijk beroepen op het vroegere gevoelen van de Schoolcommissie, een rapport der Commissie van 19 October 1870 inzenden, waarin zij schrijft: „dat zij vroeger heeft geadviseerd voor de oprigting eener school in het Oranjewoud; dat zij tot dit gevoelen is gekomen ten gevolge van een aan haar overgelegden staat, volgens welken in het Oranjewoud en het onmiddellijk daaraangrenzend gedeelte van het dorp Mildam, bekend onder den naam van Brongerga, 82 kinderen van vijf tot twaalf jaren werden gevonden; dat haar bij een nader ingesteld onderzoek is gebleken, dat die staat op onjuiste gegevens en berekeningen was gebaseerd; en thans inderdaad, na aftrek van de kinderen, die te Mildam en te Heerenveen in de bijzondere Christelijke nationale school onderwijs ontvangen, er te Oranjewoud niet meer dan 20 kinderen van vijf tot twaalf jaren worden gevonden; dat ook bij nader onderzoek de school te Oudeschoot gebleken is voldoende ruimte te bevatten voor alle ter school gaande kinderen van dat dorp; zoo zelfs, dat daarin, op voordragt van de Plaatselijke Schoolcommissie, nog een tiental kinderen uit andere dorpen zijn toegelaten; dat ook de school te Mildam overvloedige ruimte bezit, om alle kinderen van dat dorp te kunnen opnemen; dat, wel is waar, de buurten het Oranjewoud en Brongerga ongeveer een half uur van de scholen te Oudeschoot en Mildam zijn gelegen, maar dat de communicatie aldaar langs met houtgewas beplante zandwegen zeer goed is, zoodat die afstand voor het ter school gaan der kinderen geen bezwaar kan opleveren; dat, op grond van dit een en ander, de Plaatselijke Schoolcommissie zich verplicht acht op haar bij bovengemelde missive uitgedrukt gevoelen terug te komen; dat zij dus nu verklaart, daargelaten de wenschelijkheid in het algemeen om het getal scholen zooveel mogelijk te vergrooten, dat er in de gegevene omstandigheden voor het tegenwoordige geene noodzakelijkheid bestaat voor het stichten van eene nieuwe school te Oranjewoud onder Oudeschoot.”

Verdere stukken zijn er niet ingekomen; en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Acht-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 30 November 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

*Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.*

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1o. van den 10 dezer, n°. 12, houdende beslissing op *het beroep van het Bestuur van het vierde Onderdeel van het waterschap Reiderland van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Groningen in het geschil tusschen het Hoofdbestuur van het waterschap Reiderland en het genoemde vierde Onderdeel nopens de uitvoering van werken, bij het reglement van het waterschap voorgeschreven* (zie het verslag over deze zaak op blz. 286—290).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het bij Ons door het Bestuur van het vierde Onderdeel van het waterschap Reiderland ingesteld beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van 23 Februarij 1870, n°. 12, aangaande een geschil, tusschen dat Onderdeelsbestuur en het Hoofdbestuur van genoemd waterschap gerezen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 12 October 1870, n°. 53;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 November 1870, no. 131, 3de Afdeeling;

Overwegende, dat het Bestuur van het vierde Onderdeel van het waterschap Reiderland zich heeft gewend tot het Hoofdbestuur van dat waterschap, met verzoek, dat de watermolen no. 5 van wege het waterschap möge worden overgenomen tegen voldoening eener som van f 7000, onder voortdurend gebruik van den molen op den bestaanden voet door het Onderdeel, totdat de werken van het Buiskooldiep zouden zijn ten uitvoer gelegd;

dat, toen door het Hoofdbestuur dat verzoek was afgewezen, het Onderdeelsbestuur zich, krachtens art. 100 van het reglement voor het waterschap, afgekondigd in het *Provinciaal Blad* van Groningen onder dagteekening van 27 Januarij 1865, n°. 5, met hetzelfde verzoek heeft gewend tot Gedeputeerde Staten van Groningen, die bij hun besluit van 23 Februarij 1870, n°. 12, de afwijzing van het Hoofdbestuur hebben bekrachtigd;

dat tegen dit besluit van Gedeputeerde Staten het Bestuur van het vierde Onderdeel bij Ons is gekomen in hooger beroep, daarbij zijn vroeger gedaan verzoek herhalende, met wijziging alleen in zooverre, dat het gebruik van bedoelden molen aan het Onderdeel verblijven möge, heen ter tijd de graving van het Buiskooldiep op het bepaalde profiel zij ten uitvoer gebragt, zulks voor zoover de daartoe benooidigde grond aan het waterschap behoort;

dat deze vordering van het vierde Onderdeel niet is overeen te brengen noch met de verschillende artikelen van het reglement, in onderling verband beschouwd, noch bepaaldelijk met art. 1 der overgangsbepalingen;

dat toch, volgens dit artikel, het gebruik van den molen, zoolang de werken van het Buiskooldiep nog niet zijn ten uitvoer gelegd, aan het vierde Onderdeel *op den tegenwoordigen voet*, dat is *als zijn eigendom* en in *zijn onderhand* is voorbehouden, terwijl de volgens art. 4, litt. e, van het reglement beoogde overplaatsing van den molen achter eene der binnensluizen almede afhankelijk is van het tijdstip der bedijking van het Buiskooldiep voormeld;

dat de niet volledige uitvoering der vergraving aan het Buiskooldiep binnen den vierjarigen termijn, waardoor ten opzigte van dat diep niet is voldaan aan het voorschrift, vervat in art. 102, derde lid, van het reglement, en waarop appelland zich tot staving zijner vordering beroept, mag worden toegeschreven aan het aanhangig zijn eener onteigenings-procedure, en er ook bovendien uit het verstrijken, op zich zelf beschouwd, van den bedoelden termijn voor het Hoofdbestuur geene verplichting tot overname van den molen kan geacht worden te zijn ontstaan; dat de bij het reglement voor het waterschap Reiderland bevolen overname van den watermolen n°. 5, tegen eene daarbij bepaalde afkoopsom, ten behoeve van het vierde Onderdeel, te beschouwen is als eene schadeloosstelling voor hetgeen dat Onderdeel door de uitvoering der werken van het Buiskooldiep in zijne waterlossing zoude verliezen, op welke schadeloosstelling intusschen, vóór en aleer aan de voorwaarde tot wegruiming van den molen, na volledige uitvoering der werken, zij voldaan, het Onderdeel geene aanspraak kan maken; terwijl ook, vóór dat tijdstip, de overname van den molen voor het Hoofdbestuur van geen belang zoude zijn;

Gezien het reglement voor het waterschap Reiderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 14 Januarij 1865, n°. 50 (*Provinciaal Blad* van Groningen, n°. 5);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van 23 Februarij 1870, n°. 12, den appelland in zijn daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit

besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 10 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

2°. van den 13 dezer, n°. 33, houdende beschikking op *het beroep van W. Ramerman, te Stad-Hardenberg, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Overijssel in zake nationale militie* (zie het verslag over deze zaak op blz. 326, 327).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het door W. Ramerman, te Stad-Hardenberg, bij Ons ingesteld beroep van een besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel van 28 Junij 1870, n°. 2364/1668, 4de Afdeeling, waarbij is verklaard, dat zijn zoon Berend Jan, loteling der ligting van 1870, niet door omstandigheden, van zijnen wil onafhankelijk, is belet om aan de oproeping ter inlijving bij de militie te voldoen;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 2 November 1870, n°. 65;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 8 November 1870, n°. 163, 4de Afdeeling;

Overwegende, dat de uitspraak van Gedeputeerde Staten van 28 Junij, blijkens een door den loteling onderteekend ontvangbewijs, den 10 Julij daaraanvolgende ter kennis van den belanghebbende is gebracht; en dat het adres, waarbij tegen die uitspraak beroep is ingesteld, is gedagteekend 5 Augustus; dat derhalve door den adressant niet is in acht genomen de termijn van tien dagen, door art. 103 der wet op de nationale militie tot het in hooger beroep komen van uitspraken van Gedeputeerde Staten gesteld;

Gezien art. 103 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant niet-ontvankelijk te verklaren in het bij Ons ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 13 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
VAN HEECKEREN VAN KELL.

3°. van den 15 dezer, n°. 18, houdende beslissing van *het geschil tusschen de gemeenten Amsterdam en Norg over het domicilie van onderstand van Maria Marianna Bergh* (zie het verslag over deze zaak op blz. 323).

Het besluit is van den volgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken, betreffende het door Gedeputeerde Staten van Noordholland aan Onze beslissing onderworpen geschil over de vraag, wáár de minderjarige Maria Marianna Bergh armlastig was van 21 Mei 1869 tot 28 September daaraanvolgende;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 2 November 1870, n°. 62;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 10 November 1870, n°. 144, 7de Afdeeling;

Overwegende, dat de genoemde behoeftige den 21 Mei 1869 is gevonden te Amsterdam, en krachtens besluit van den Burgemeester is opgenomen in de inrigting voor stads-bestedelingen, voor rekening van het nader aan te wijzen onderstands-domicilie; dat een ingesteld onderzoek de bewijzen heeft opgeleverd, dat de behoeftige den 8 April 1869 te Amsterdam geboren is uit zekere Wilhelmina Frederika Bergh, zich ook noemende Maria Marianna Bergh, ongehuwd, en dat zij den 28 September daaraanvolgende door de moeder is erkend;

dat Burgemeester en Wethouders van Amsterdam toen, binnen den bij art. 42 der armenwet van 1854 gestelden termijn, het besluit van bedeeing hebben medegedeeld aan de gemeente Norg;

dat Norg heeft erkend te zijn het onderstands-domicilie der moeder, en dus ook van haar minderjarig onecht kind, maar heeft beweerd, dat de behoeftige vóór 28 September 1869, het tijdstip der erkenning, was te beschouwen als een vondeling, die krachtens het bepaalde bij het 8ste lid van art. 28 der armenwet van 1854, armlastig was te Amsterdam, waar zij aan de openbare liefdadigheid werd overgelaten;

dat dit beweren is ongegrond, daar, volgens de duidelijke bewoordingen, waarin het genoemd 8ste lid is vervat, de fictie der wet alleen dan van kracht kan zijn, wanneer de waarheid niet is gebleken, en in dit geval uit de overgelegde acten van den burgerlijken stand boven allen twijfel is gebleken, dat de vondeling domicilie van onderstand had te Norg;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan :

te verklaren, dat de minderjarige Maria Marianna Bergh ook van 21 Mei 1869 tot 28 September daaraanvolgende armlastig was te Norg.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 15 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KEIJL.

4o. van den 15 dezer, no. 19, houdende beslissing van *het geschil over het domicilie van onderstand van Anna Wasser, weduwe Pilage* (zie het verslag over deze zaak op blz. 324, 325).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de stukken betreffende het aan Onze beslissing onderworpen geschil over het domicilie van onderstand van Anna Wasser, weduwe J. H. Pilage;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 2 November 1870, no. 64;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 10 November 1870, n°. 145, 7de Afdeling;

Overwegende, dat deze behoeftige, den 19 October 1869 in onderstand opgenomen in de gemeente Ambt-Hardenberg, is geboren den 3 April 1828 te Wolvega, gemeente Weststellingwerf, provincie Friesland, uit Hendrikus Wasser en Margaretha Hartman, destijds, naar luid der geboorte-acte, wonende te Kalker, provincie Gelderland; dat het Gemeentebestuur van Weststellingwerf, op grond van deze vermelding in de geboorte-acte, de armlastigheid ontkent, bewerende, dat, krachtens art. 33 der armenwet, de kosten van verpleging moeten worden gedragen door het Rijk, omdat Kalker niet in Gelderland, maar in Pruissen ligt; dat verder het Gemeentebestuur aanvoert, dat niet alleen niet blijkt, dat de ouders der behoeftige ooit hunne woonplaats te Wolvega hebben gehad, maar dat, ook blijkens hunne eigene opgaven, zij zich dáár slechts tijdelijk hebben opgehouden, terwijl nog bovendien uit de vermelding van Kalker in de geboorte-acte volgt, dat zij tijdens de geboorte der behoeftige wel degelijk het voornemen hadden vroeger of later daarheen terug te keeren; dat echter uit de verklaringen van de behoeftige zelve en van hare ouders blijkt, dat laatstgenoemden in 1820 te Kalker in Pruissen zijn gehuwd, alwaar ook twee hunner kinderen zijn geboren; dat zij in Mei of Junij 1823 naar Nederland zijn overgekomen, en na dien tijd nooit weder te Kalker hebben gewoond; dat zij van dat jaar tot in den herfst van 1827 in verschillende gemeenten van Nederland werk hebben gezocht, en op laatstgenoemd tijdstip zich hebben nedergezet te Wolvega, alwaar zij één jaar, achtereenvolgens in twee door hen aangewezen huizen, hebben gewoond, en alwaar de geboorte van hunne dochter Anna op 3 April 1828 is voorgevallen; dat zij in den herfst van dat jaar van Wolvega zijn vertrokken naar de Dedemsvaart, thans gemeente Avereest; dat bovendien nog door den vader der behoeftige is verklaard, dat hij tijdens de geboorte der behoeftige evenmin als vroeger het voornemen had naar Kalker terug te keeren; doch dat de vermelding van die plaats in het geboorteregister daaraan moet worden toegeschreven, dat men hem bij de aangifte voor den burgerlijken stand had gevraagd, waar hij van daan was;

dat, onder deze omstandigheden, het als genoegzaam bewezen mag worden aangenomen, dat de ouders der behoeftige tijdens hare geboorte noch hier te lande, noch in Pruissen, eene vaste woonplaats hadden, maar van 1823 af tot in den herfst van 1828 een zwervend leven hebben geleid, terwijl uit geen enkel feit blijkt, dat zij het voornemen hadden naar Kalker terug te keeren, of dáár burgerlijke regten of betrekkingen zijn blijven onderhouden; dat alzoo de enkele vermelding in de geboorte-acte, dat de ouders der behoeftige woonachtig waren te Kalker, niet voldoende is te achten, om art. 33 der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100) ten deze

toe te passen, maar dat het dorp Wolvega, gemeente Weststellingwerf, overeenkomstig het 6de lid van art. 28 dier wet, als de geboorteplaats der behoeftige moet worden aangemerkt;

Gezien de wet op het armbestuur en art. 132 der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat het domicilie van onderstand van Anna Wasser, weduwe J. H. Pilage, tijdens zij in bedeeling werd opgenomen, was het dorp Wolvega, gemeente Weststellingwerf.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 15 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van F. W. van Outersterp, te Amsterdam, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland, waarbij aan A. en L. Nering Bögel vergunning is verleend tot plaatsing van een derden stoomketel in hunne stoom-meelfabriek te Amsterdam.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad Boot. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad Boot: Mijne Heeren! Ruim een jaar geleden verzochten de heeren A. en L. Nering Bögel aan Gedeputeerde Staten van Noordholland vergunning tot plaatsing van een derden stoomketel in hunne stoom-meelfabriek op de Prinsengracht bij den Amstel, te Amsterdam.

Burgemeester en Wethouders, aan wie dat adres gezonden was om berigt, gaven in hunnen brief van 10 November 1869 te kennen, dat de plaats, voor dien nieuwen ketel bestemd, omgeven is door perceelen, bij de adressanten zelven in gebruik of hun toebehoorende, weshalve een onderzoek *de commodo et incommodo* in dit geval onnoodig werd geacht. Bij besluit van 11 November 1869 hebben Gedeputeerde Staten dan ook de gevraagde vergunning verleend, onder anderen op de beide door Burgemeester en Wethouders aan de hand gegevene voorwaarden: "dat de ketel op voldoende eigen fundering en minstens 0.20 meters afstand van alle vaste deelen van het gebouw zoude geplaatst worden, en dat de vuurhaard zóó worde ingerigt, dat de rook, vóórdat hij den schoorsteen verlaat, zooveel mogelijk verteerd zij."

Op den 9 Augustus 1870 is de heer van Outersterp opgekomen met een adres aan den Koning, waarbij hij de vernietiging vraagt van gemeld besluit van Gedeputeerde Staten, op grond, dat er, in strijd met art. 4 van het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824, geen onderzoek *de commodo et incommodo* had plaats gehad. Hij zegt daarin, dat de opgegeven reden, waarom dat *in casu* was nagelaten, niet opgaat,

dewijl eerst door zulk een voorafgaand onderzoek kan blijken, of er al of niet be langhebbende belendenden zijn; — dat de fabriek der heeren Nering Bögel aan drie zijden omgeven is door perceelen, die hun niet toebehooren; dat een dier perceelen in eigendom toebehoort aan hem, van Outersterp; dat men het voorafgaand onderzoek evenzeer nu had moeten doen, als het had plaats gehad in 1858 bij eene andere wijziging in de inrigting der stoomketels in die fabriek.

Dit adres is door den Minister van Binnenlandsche Zaken gesteld in handen van Gedeputeerde Staten om berigt, en deze wonnen weder het berigt in van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam. Door deze laatstgenoemden werd te kennen gegeven, dat zij gelooven, dat des adressants stelling berust op eene onjuiste opvatting van het besluit van 31 Januarij 1824. De op te rigten stoomketel zal geplaatst worden onder een te maken afdak tusschen de perceelen, op een overgelegd kaartje aangeduid onder la. S tusschen de kadastrale nummers W 719 en W 719a, W 720 en W 718, allen behoorende tot de fabriek zelve; dat zijn de *naaste* perceelen, waarvan art. 4 van het Koninklijk besluit van 1824 spreekt. Men heeft hier niet te doen met de oprigting der fabriek zelve, waartoe reeds vroeger vergunning verleend is, maar slechts met de bijvoeging van een nieuwen stoomketel *in* de bestaande fabriek; daartoe is dus niet noodig te hooren de belendende eigenaren van het fabrieksterrein, maar van de gebouwen, die de plaats begrenzen, waar men dat werktuig plaatsen wil, en dat zijn de heeren Nering Bögel alleen.

Gedeputeerde Staten geven te kennen, dat zij, ofschoon *in het algemeen* de uitlegging, door Burgemeester en Wethouders van Amsterdam aan art. 4 van het besluit van 1824 gegeven, wel wat bekrompen achtende, toch meenen, dat in dit concreet geval tegen de woorden en de bedoeling daarvan niet is gezondigd, en er alzoo geene voldoende gronden zijn om hunne verleende vergunning te vernietigen.

Nadere memoriën zijn er bij deze Afdeeling niet ingekomen; en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn een gemagtigde en belanghebbenden tegenwoordig. Heeft in de eerste plaats de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van den appellant optredende, betoogt in de eerste plaats de ontvankelijkheid van het ingesteld beroep. De beslissing van Gedeputeerde Staten is van 11 November 1869, terwijl het appel eerst is ingesteld den 9 Augustus 1870. Intusschen doet gemagtigde opmerken, dat bij het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 geen termijn is bepaald, binnen welken men in appel moet komen. Echter is op advies van den Raad van State bij Koninklijk besluit wel nu en dan een beroep niet-ontvankelijk verklaard, doch wanneer er quaestie was van berusting, en daarvan is hier geen sprake. Dan zou men b. v. hier een tijdlang de onderwerpelijke stoommachine moeten hebben zien werken en er mede genoeg genomen. Maar toen de stoomketel in werking was, moest nog de toestemming worden gevraagd van den Minister van Binnenlandsche Zaken. Adressant nu is in eersten aanleg geen partij geweest; maar het gemelde besluit vordert het ook niet. Spreker wijst dienaangaande op den inhoud van art. 11. Maar bovendien, dat adressant in deze zaak geene partij is geweest, lag voornamelijk daarin, dat er geen onderzoek *de commodo et incommodo* heeft plaats gehad. Maar hij heeft summier bij het onderzoek aangeduid, dat hij eigenaar is van het aangrenzende perceel van de fabriek, zelfs van een gedeelte van den grond, waarop de fabriek staat, blijkens nadere informatiën, hem door den adressant gegeven, en de door hem overgelegde kadastrale kaart. — Wat voorts de zaak zelve aangaat, zegt gemagtigde, dat het ten deze de vraag is, of er teregt of ten

onregte geprocedeerd is in eersten aanleg. Het komt hem voor, dat Burgemeester en Wethouders van Amsterdam eene tamelijk bekrompen opvatting hebben van het besluit van 1824. Het verzoek van de heeren Nering Bögel was uit den aard der zaak gerigt aan Gedeputeerde Staten, die natuurlijk aan Burgemeester en Wethouders hebben opgedragen een onderzoek *de commodo et incommodo* in te stellen. Burgemeester en Wethouders hebben dat onderzoek onnoodig geacht. Dit nu is naar het inzien van gemagtigde eene overschrijding van magt, een *excès de pouvoir*; want Burgemeester en Wethouders waren eigenlijk gedelegeerden, voor wie het onderzoek moest plaats hebben, maar niet de magt om te beslissen, of het moet worden ingesteld. Die beslissing behoort eigenaardig uit te gaan van de magt, die de vergunning moet geven, en dat zijn Gedeputeerde Staten. Waarom nu is het onderzoek door Burgemeester en Wethouders onnoodig geacht? Omdat — zeggen zij — de plaats, waar de stoomketel zal komen, eigenlijk omgeven is door gebouwen van de fabriek zelve; en als het Koninklijk besluit van 1824 spreekt van bewoners der *naaste* huizen, en dat zijn juist de aanvragers zelve, dan behoeft geen onderzoek *de commodo et incommodo* plaats te hebben, want de aanvragers zelve zullen toch wel geen bezwaar inbrengen. En nu heeft men precies uitgerekend het plaatsje, waar de stoomketel uitkomt, en men heeft gezien, en men heeft gezien, dat het aan twee kanten omsloten is door huizen, die behooren aan de eigenaars der fabriek zelve; en men heeft zich beroepen op de woorden *„naaste perceelen“*, om te komen tot de meening, dat er nu ook van geene andere sprake kan zijn. Gemagtigde gelooft echter, even als dat reeds door den Commissaris des Konings in de provincie Noordholland is te kennen gegeven, dat zoo doende eene zeer bekrompen opvatting van het Koninklijk besluit van 1824 plaats heeft; en het verwondert hem zeer, dat dezelfde autoriteit, die die bedenking maakte, toch in één adem zegt, dat de behandeling van Burgemeester en Wethouders in het gegeven geval beantwoordt aan de woorden en de bedoeling van het Koninklijk besluit. Gemagtigde gelooft niet, dat dit juist is. Wel bepaalt art. 4 van het Koninklijk besluit, dat de vergunningen, in artt. 1, 2 en 3 vermeld, niet zullen worden toegestaan dan ten gevolge van beleide informatiën *de commodo et incommodo*, in welke de bewoners der huizen, *naast* de op te rigten fabriek of trafiek gelegen, in hunne belangen zullen worden gehoord; maar waaruit blijkt, dat dat woord juist beduidt *het dichtste bij*? En dat b. v. alleen zou moeten worden gehoord de bewoner van het eerste perceel, en niet van het tweede en derde? Gemagtigde gelooft, dat de zin van het meergemeld besluit door langdurige practijk als het ware is geïnterpreteerd; en meent hij, dat die practijk medebrengt, dat die bepaling van het hooren *de commodo et incommodo* zeer ruim moet worden opgevat. Het doel is, meent hij, de belanghebbenden in ieder geval te hooren, *sauß* om hunne opgaven nader te appreciëren. En dan moeten worden gehoord niet alleen bewoners van huizen, maar ook huurders, eigenaars van huizen, zoowel als van landerijen. De practijk heeft de zaak zelfs zoo ver uitgebreid, dat men laatstelijk gezien heeft in het beroep ter zake van de fabriek van den heer Rocour, in de vorige vergadering bij deze Afdeling behandeld, de Gemeenteraad opkwam als belanghebbende voor de gemeente, en de gemeente is toch geene bewoonster van een huis. Maar ook in hunne bekrompen opvatting meent gemagtigde, dat Burgemeester en Wethouders van Amsterdam hebben gedwaald, met het oog op de plaatselijke gesteldheid der fabriek, want dan zijn de naaste huizen de zoodanige, welke men het eerst aantreft, als men de fabriek uit is; en de huizen, door Burgemeester en Wethouders bedoeld, zijn wel de naaste perceelen, maar niet de naaste huizen. Men moet de fabriek nemen, zoo als zij daar is, in haar geheel, en als belending beschouwen hetgeen men heeft buiten zijn territor. — Gemagtigde gaat verder over tot de bestrijding van sommige punten van beschouwing van Burgemeester en Wethouders in het bijzonder. Onder anderen voor wat den hinder betreft, door rook veroorzaakt, waaromtrent de

meening van Burgemeester en Wethouders is, dat die hinder in den regel overdreven wordt voorgesteld, en dat daartegen, vooral in den winter, wel geene voorbehoedmiddelen zijn voorgeschreven, en dat ieder ingezeten zich wel instinctmatig daartegen zooveel mogelijk zal weten te hoeden. Gemagtigde vraagt, of dat nu eene reden moet zijn om alles dienaangaande onbelemmerd toe te laten. Dan zou men ook een hollend paard in de Kalverstraat maar moeten toelaten, omdat een ieder wel instinctmatig zal uit den weg gaan. Burgemeester en Wethouders meenen, dat hier geen sprake is van eene stoomfabriek, waartoe volgens het Koninklijk besluit van 1824 de vergunning van Gedeputeerde Staten wordt vereischt. Dat is eene vergissing. Het verzoek strekt toch wel degelijk om in de fabriek te plaatsen een derden stoomketel, die er tot dusverre niet was. Het geldt dus eene *verandering* in de *inrigting* der fabriek; en voor dergelijke verandering is een nader onderzoek *de commodo et incommodo* noodig. De redactie van art. 4 van het besluit moge alles behalve voortreffelijk zijn; maar als men op den considerans let, dan is art. 4 zonder twijfel in beide gevallen toepasselijk: bij inrigting en bij verandering. De meerdere last, de meerdere stoom, die niet gebruikt wordt, de meerdere stof, die eene fabriek kan verspreiden, dat alles kan aanleiding geven tot een nieuw onderzoek. Hij komt dus tot deze conclusie, dat alsnog *de rigueur* is om op te volgen art. 4 van het Koninklijk besluit van 1824, dat eveneens van toepassing is bij oprigting als bij verandering van fabrieken.

Een der belanghebbenden bij de fabriek bepaalt zich tot de opmerking, dat er geen quaestie is van eenige uitbreiding der fabriek, maar dat alleen wegens den slechten toestand der twee bestaande stoomketels er een derde wordt bijgevoegd, die van dien aard is, dat, zoolang hij werkt, de twee andere stilstaan.

Ook de heer van Outersterp geeft, des gevraagd, eenige bijzonderheden op nopens de plaatselijke gesteldheid.

De VOORZITTER: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het geschil over de vraag, waar Pierre Louis Houlman armlastig was tijdens zijne opname in de bedelaarsgestichten in December 1868.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad MEEUSSEN. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN: Mijne Heeren! De behoeftige Pierre Louis Houbman is in de maand December 1869 in de bedelaarsgestichten opgenomen ten laste van de gemeente Meerssen. Hij is geboren op den 19 Maart 1826 te Philippeville, België, destijds Koningrijk der Nederlanden, uit het huwelijk van Barthelemy Nicolaas Houbman, soldaat bij het 1ste bataillon van het regiment Zwitsers n°. 31, in garnizoen te Philippeville, zijn domicilie hebbende te Bichelzee, kanton Thürgau, Zwitserland, en van Maria Catharina Hanen. Na het overlijden van zijn vader is hij, slechts zeven maanden oud zijnde, met zijne moeder vertrokken naar Meerssen, alwaar hij onafgebroken heeft gewoond tot het jaar 1864 en ook nog na dien tijd, alzoo mee, dan zes achtereenvolgende jaren, zonder elders gedurende zes jaren te hebben gewoond.

Het Gemeentebestuur van Meerssen ontkent de armlastigheid, op grond, dat de behoeftige zou zijn Nederlander, omdat hij lang vóór het jaar 1839 reeds met der woon gevestigd was in het tegenwoordig Koningrijk der Nederlanden; zoodat hij, volgens de 1ste zinsnede van art. 1 der wet van 28 Julij 1850, regelende, wie Nederlanders zijn, in verband met n°. 1 van art. 3 dier wet, als Nederlander moet worden

beschouwd; dat de vader reeds den 12 Junij 1819 ingezeten was te Meerssen, blijkens de acte van huwelijk, op dien dag aldaar aangegaan met Maria Catharina Hanen.

Het Gemeentebestuur van Meerssen meent, dat alzoo art. 33 der armenwet op den behoeftige van toepassing is, dewijl zijn domicilie van onderstand hier te lande niet is te vinden.

Door de Regering is die bewering weersproken, op grond, dat de vader van den behoeftige op den 19 Maart 1826, toen deze geboren werd, de nationaliteit van Zwitser niet had verloren; dat de behoeftige dus ook Zwitser was; dat hij, volgens art. 9 van den toen in werking zijnde Code Civil, als geboren in de toenmalige Nederlanden, na zijne meerderjarigheid wel de hoedanigheid van Nederlander kon verkrijgen door het afleggen der verklaring, bij dat artikel bedoeld; dat echter die verklaring niet is afgelegd; dat de wet van 1850 hier niet van toepassing is, omdat die wet enkel geldt voor hen, op wier staat van Nederlander de scheiding met België invloed zou kunnen uitoefenen, maar niet werken kan voor den behoeftige, die geen Nederlander was; dat ook de artikelen van het tegenwoordig Burgerlijk Wetboek hier buiten aanmerking moeten blijven, omdat de behoeftige niet geboren is op den bodem van het tegenwoordig Koninkrijk der Nederlanden; dat hij dus armlastig is te Meerssen, waar hij meer dan zes jaren onafgebroken heeft gewoond.

Gedeputeerde Staten van Limburg zijn ook van meening, dat de behoeftige een vreemdeling is; maar zij vermeenen echter, dat hij niet armlastig kan zijn te Meerssen, omdat hij een vreemdeling is, die in de termen verkeert om over de grenzen te worden uitgeleid. Zij beroepen zich tot staving van die bewering op een Koninklijk besluit van 5 Julij 1863, n°. 11, betreffende het domicilie van onderstand van Dyonisius van Dijk.

De Regering is van meening, dat bij de wet van 13 Augustus 1849, over de uitzetting van vreemdelingen, niet kan zijn bedoeld, dat men zou moeten uitzetten personen, die, gelijk de behoeftige, bijna hun geheele leven in Nederland hebben doorgebracht, en die enkel als vreemdelingen moeten worden beschouwd, omdat zij de formaliteiten hebben verzuimd te vervullen, vereischt tot het verkrijgen van het Nederlandschap.

Deze zijn de hoofdfeiten in dit geschil van bestuur, hetwelk krachtens magtiging des Konings den 5 October ll. bij deze Afdeeling is ahangig gemaakt en waaromtrent alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning zal moeten worden voorgedragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. *het geschil over de vraag, waar Jurjen Johannes de Vries armlastig was, toen hij in December 1867 te Nieuweschan in onderstand werd opgenomen.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! De armlastige in deze is, volgens het overgelegd extract uit het register der gedoopten van de Hervormde gemeente te Ureterp en Siegerswoude, met zijne oudere zuster Grijtje, den 5 November 1797 gedoopt en den 27 September van dat jaar geboren in de Mieuwmeer te Bakkeveen onder Duurswoude.

Te Duurswoude wordt beweerd, dat de ouders van den arme, tijdens zijne geboorte, vaste woonplaats hadden te Ureterp, doch zich gewoonlijk, gedurende het veensai-
zonen, naar Bakkeveen begaven, om in de veenderijen aldaar werkzaam te zijn, en,

na afloop der werkzaamheden, naar hunne woonplaats terugkeerden, zoodat de geboorte van Jurjen Johannes de Vries te Bakkeveen als toevallig moet worden beschouwd.

Te Ureterp wordt niet erkend, dat de ouders van Jurjen Johannes de Vries aldaar, tijdens zijne geboorte, woonachtig waren, en derhalve ook niet, dat zijn domicilie van onderstand dáár ter plaatse gevestigd is.

Uit de onderscheidene, op dit geschil betrekking hebbende stukken blijkt: dat Johannes Andries, van Ureterp, en Folke Jurjens, van Zuiderdragten, in de Hervormde gemeente te Ureterp en Siegerswoude zijn getrouwd den 25 October 1789; dat twee hunner kinderen, Janke en Anders, respectievelijk den 6 Mei 1792 en 22 September 1793 in de Hervormde gemeente van Wijnjeterp en Duurswoude zijn gedoopt; dat Grijtje, geboren den 25 Junij 1795, te Bakkeveen onder Duurswoude en Jurjen (de arme, waarover het geschil) geboren aldaar den 27 September 1797, zijn gedoopt bij de Hervormde gemeente van Ureterp en Siegerswoude; voorts dat, volgens verklaring van den arme, zijne ouders van af hun huwelijk omstreeks 1790 tot 1801 in de Nieuwmeer onder Duurswoude hebben gewoond en van dáár zijn vertrokken naar Siegerswoude, van waar zij na één jaar zijn verhuisd naar Wilp, gemeente Marum, alwaar zij tot hunnen dood zijn verbleven; dat door Joeke van der Mei, cud 89 jaren, en Fokje Jans Boelens, oud 83 jaren, beide te Bakkeveen woonachtig, is verklaard, dat vroeger in de Mieuwmeer, onder het behoor van Bakkeveen, woonachtig zijn geweest Johannes Andries, welke destijds genaamd werd Johannes Lijckeles en Folke Jurjens, die twee kinderen hadden, een zoon Jurjen en eene dochter, Janke genaamd; dat Wietske Jans Venema, oud 79 jaren, wonende in de Wilp onder Marum, heeft verklaard, dat Johannes Lijkles en Folke Jurjens hebben gewoond in een huis ten westen van de Molenbergerwijk in de Mieuwmeer onder het behoor van Bakkeveen, en dat dáár ook hunne kinderen zijn geboren, zoo als: Jurjen, Jacob en Grietje, en eindelijk, dat, hoezeer in de verklaringen van Jouke van der Mei, Foekje Jans Boelens en Wietske Jans Venema gesproken wordt van Johannes Andries, ook genaamd Johannes Lijckeles en Johannes Lijkles, en Folke Jurjens, daarmede bepaald worden bedoeld Johannes Andries de Vries.

Van wege Duurswoude wordt hoofdzakelijk hiertegen in het midden gebracht: dat aan verklaringen, afgelegd door hoogbejaarde menschen, gelijk de armlastige en de verdere getuigen zijn, niet veel waarde kan worden gehecht; dat met name de 73jarige arme geene redenen van wetenschap hebben kan voor zijne opgaven, wanneer hij verklaart, waar hij geboren is, en hoe hij op driejarigen leeftijd die plaats verliet; — dat de getuigen het dan ook zelfs omtrent de namen der ouders niet eens zijn, en uit dien hoofde alleen dus reeds zich zeer ligtelijk kunnen vergist hebben; — dat zij werkelijk dwalen, waar zij beweren, dat de ouders twee kinderen hadden, met name Janke en Jurjen, aangezien de twee oudste kinderen heetten Andries en Jauke, waarop volgden Jurjen, de armlastige, Grijtje en Jacob.

Onder dagteekening van 2 Februarij 1870 voegt het Armbestuur van Duurswoude «er nog dit bij: «Bakkeveen ressorteert kerkelijk onder Duurswoude, en dáár zijn «ook volgens de doopregisters uit dien tijd Andries en Jauke gedoopt. Van Bakkeveen vertrokken genoemde ouders naar de Wilp, kerkelijk behorende onder Ureterp, «en dáár zijn ook de volgende twee kinderen Jurjen en Grietje gedoopt. Toen zij zich «nog later met er woon in de Wilp onder Marum vestigden, werd hun Jacob geboren «en alzoo ook te Marum gedoopt.»

Gedeputeerde Staten van Friesland, bij hun ambtsberigt van 22 September ll., merken op, dat, ter beoordeeling van het geschil, het aankomt op de vraag: of is uit te vinden de plaats, alwaar de ouders van Jurjen Johannes de Vries op den 27 September 1797 woonachtig waren, en of die plaats door hen meer bepaald als de hoofdzetel van hun verblijf werd beschouwd; met andere woorden: of de geboorte van den arme, onder Bakkeveen, in den zin der wet, al dan niet, als toevallig zij te beschouwen?

Van de zijde van Bakkeveen wordt wel beweerd, aldus gaan Gedeputeerde Staten voort, dat Johannes Andries en Folke Jurjens gewoon waren zich jaarlijks tot het verrigten van werkzaamheden in de veenderijen naar Bakkeveen te begeven, om na afloop daarvan steeds naar Ureterp terug te keeren; het bewijs daarvan evenwel is volgens Gedeputeerde Staten niet geleverd. Doch aangenomen zelfs, dat de ouders, toen Jurjen Johannes de Vries den 5 November 1797 bij de Hervormde gemeente van Ureterp en Siegerswoude gedoopt werd, woonachtig waren te Ureterp, deze omstandigheid zou nog niet bewijzen, dat zij tijdens zijne *geboorte* op den 27 September 1797 *niet* woonden te Bakkeveen onder Duurswoude. Zoolang het bewijs van het tegendeel niet is geleverd, kan volgens Gedeputeerde Staten deze laatste plaats gehouden worden voor hunne woonplaats toen ter tijde, en aan eene toevallige geboorte, in den zin der wet, *in casu* niet worden gedacht. Zij zijn alzoo van gevoelen, dat, volgens de bepalingen der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100), het domicilie van orderstand van Jurjen Johannes de Vries was gevestigd te Duurswoude.

Memoriën zijn er niet ingekomen, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

V. het beroep van A. A. Pas en A. C. W. Scheffer, te Nieuwe Pekela, van een besluit van Burgemeester en Wethouders te Nieuwe Pekela, waarbij aan den eerste voorwaardelijk vergunning is verleend tot oprigting eener grofsmederij.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijnne Heeren! Albertus Antonius Pas, smid, wonende te Nieuwe Pekela, heeft van Burgemeester en Wethouders vergunning verzocht om aldaar eene grofsmederij op te rigten op het perceel sectie A, n°. 354. Bij het verhoor *de commodo et incommodo* zijn tegen die oprigting bezwaren ingebragt door A. C. W. Scheffer, Hoofd-Onderwijzer, die vreest, dat het hameren op het aambeeld en ander werk hem moeilijk zal maken de kinderen te verstaan, of deze beletten zal hem te hooren, zoodat het onderwijs zal worden gestoord, te meer, wijl aan de noordoostzijde van de school, aan welke zijde de smederij zou geplaatst worden, vele ramen worden gevonden. Hij vreest tevens hinder van de steenkolendamp, die door deuren en ramen der school zal binnendringen.

De Plaatselijke Schoolcommissie en de Schoolopziener in het VIIde district der provincie Groningen hebben, na opneming der plaatselijke gesteldheid, de bezwaren van den Hoofd-Onderwijzer gegrond bevonden en geadviseerd, dat de vergunning niet dan onder zekere voorwaarden zou worden verleend. Dien-overeenkomstig is door Burgemeester en Wethouders beslist en de vergunning alzoo verleend onder voorwaarde: *a.* dat tusschen de smederij en de school, waar thans de heg is, een muur moet worden opgetrokken, hoog 1.75 meter, lang, van den voorhoek der smederij af tot 5 meter daarachter; *b.* dat de schoorsteen uit de vorst van het dak moet worden opgetrokken ter hoogte van 1½ meter.

Hiertegen zijn zoowel de Hoofd-Onderwijzer als de smid in beroep gekomen bij Zijne Majesteit.

Eerstgenoemde verzoekt, dat, indien de oprigting niet geheel kan belet worden, dan de voorwaarden ten minste mogen worden gewijzigd in dier voege, dat de te plaatsen muur hooger worde gemaakt en van eene bepaalde dikte; dat die gebouwd

worde, niet waar thans de heg staat, maar daarachter, opdat het geluid ook nog door de heg kunne worden tegengehouden; en dat eene meerdere hoogte voor den schoorsteen worde voorgeschreven.

De smid verzoekt geheele ontheffing of althans vermindering van de hem opgelegde voorwaarden. Hij voert aan: dat de bedoelde bijzondere school ter plaatse, waar zij staat, is opgerigt, toen, zoo als eene bij zijn adres gevoegde schetsteekening aanduidt, aan de westzijde dier school zich eene grofsmederij bevond, waarin dat bedrijf werd uitgeoefend zonder eenigen hinder voor de school; dat de opening zijner smederij is naar de westzijde, zoodat het geraas wordt afgeleid naar den weg en dus van de school af; dat de bedoeling van het besluit van 31 Januarij 1824 alleen kan zijn te zorgen, dat het publiek geen gevaar, schade of hinder ondervinde; dat hiervan *in casu* geen spraak kan zijn, en dat, mogt in de bijzondere school eenige hinder worden ondervonden, het op den weg van het Bestuur dier school ligt, door het oprigten van een muur dat bezwaar weg te nemen; dat toch, indien het beginsel van het Gemeentebestuur werd gehuldigd, door de oprigting eener school op de aangrenzende gebouwen een servituut zou worden gelegd in strijd met het regt van eigendom, bij de Grondwet en het Burgerlijk Wetboek gewaarborgd.

Op deze adressen nader gehoord, hebben Burgemeester en Wethouders geantwoord, dat, hoezeer een hogere en dikkere muur en hogere schoorsteen beter aan het doel zouden beantwoorden, zij echter van oordeel blijven, dat door den muur en den schoorsteen, zoo als die voorgeschreven zijn, de klank uit de smederij, en evenzeer de steenkolendamp, voldoende van de school zullen worden afgeleid.

Ten aanzien van het adres van den smid merken Burgemeester en Wethouders op, dat de daarbij overgelegde schetsteekening onjuist is, omdat de vroegere smederij daarop te veel achterwaarts is aangeduid, waarom zij eene met de noodige zorg opgemaakte schetsteekening overleggen. Wat betreft die vroegere smederij, waarvan de school geen hinder zoude hebben gehad, wijzen zij op het verschil in ligging. Die smederij bevond zich voor aan den weg en aan die zijde der school, aan welke geene lichtramen zijn. Zij merken tevens op, dat het besluit van 24 Januarij 1824 juist wil, dat de bureu in hun belang zullen worden gehoord, en op hunne belangen zal worden gelet, zoo als bij de verleende vergunning is gedaan; voorts dat de deur der nieuwe smederij wel aan den weg uitkomt, maar dat er tevens in haren westelijken zijmuur drie lichtramen zijn, schuins tegenover de lichtramen der school, en op slechts 9.42 meter van deze verwijderd.

Gedeputeerde Staten van Groningen, de berigten van het Gemeentebestuur inzende, verklaren zich met de beschouwingen van dat Bestuur te vereenigen en zijn van oordeel, dat bij het stellen der bedoelde voorwaarden de belangen van beide adressanten gelijkelijk zijn in het oog gehouden.

De Afdeeling is thans geroepen omtrent deze zaak een ontwerp-besluit aan Zijne Majesteit voor te dragen.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Negen-en-twintigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 14 December 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat, Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden :

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als :

1°. van den 23 November ll., n°. 27, houdende beschikking op *het beroep van K. C. Dekker Cz. c. s., te Rhoon, Ingelanden in den polder het Binnenland van Rhoon, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, houdende goedkeuring eener overeenkomst tusschen Ingelanden van eenige polders in de nabijheid van Rhoon tot het stichten van een stoomgemaal op de gecombineerde uitwatering de Koedood* (zie het verslag over deze zaak op blz. 293—299).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een door K. C. Dekker Czn. en drie andere Ingelanden van den polder het Binnenland van Rhoon onder dagteekening van 27 Mei 1870 bij Ons ingesteld beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 10/17 Mei 1870, n°. 54, waarbij is goedgekeurd eene overeenkomst tusschen de in de nabijheid van Rhoon gelegen polders: Kiesheid, Robbenoord, Binnen- en Buitenland van Rhoon, Nieuw-Pendrecht met de Steê van Pendrecht en Binnenland van Baren-

drecht tot het stichten voor gemeenschappelijke rekening van een stoomgemaal op de gecombineerde uitwatering de Koedood nabij de Heidsche Sluis;

Den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 26 October 1870, n°. 55;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 18 November 1870, n°. 161, 3de Afdeling;

Overwegende: dat, in eene vereenigde vergadering van Ingelanden van de polders Kiesheid, Robbenoord, Binnen- en Buitenland van Rhoon, Nieuw-Pendrecht met de Steê van Pendrecht en Binnenland van Barendrecht, gehouden den 5 Maart jl., onderling is goedgevonden op de gemeene uitwatering de Koedood aan de Heidsche Sluis een bovenstoomgemaal te stichten, en dat daarbij de verdeeling der kosten zoowel van stichting als van verder onderhoud der daarbij genoemde werken in dier voege is geregeld, dat één vierde daarvan zal worden gedragen door den polder het Binnenland van Barendrecht, terwijl de overige drie vierden door de andere polders hectare hectares-gelijk zullen worden betaald;

dat de adressanten tegen dat besluit bij Gedeputeerde Staten van Zuidholland zijn opgekomen, verzoekende, dat deze dat besluit mogten vernietigen en hunne goedkeuring aan het gemaakte plan mogten onthouden, welk verzoek echter door Gedeputeerde Staten is afgewezen bij hun in den hoofde dezes vermeld besluit, waarbij tevens de overeenkomst, betreffende het stichten van dat stoomgemaal aangegaan, is goedgekeurd;

dat de gronden, welke door adressanten tot staving van hun beroep worden aangevoerd, in hoofdzaak hierop nederkomen:

1°. dat Gedeputeerde Staten van Zuidholland, door bij hun besluit van 10/17 Mei jl., n°. 54, hunne goedkeuring te verleenen aan het op 5 Maart jl. in eene vergadering van Ingelanden van meerdere polders genomen besluit, hierboven vermeld, *implicite* een nieuw waterschap «de uitwatering de Koedood» hebben in het leven geroepen, in strijd met art. 192 der Grondwet, volgens hetwelk alleen de Provinciale Staten, onder Onze goedkeuring, tot het oprigten van nieuwe waterschappen zijn bevoegd; en

2°. dat de polder het Binnenland van Barendrecht niet, zoo als behoorde, hectare hectares-gelijk zal dragen in de kosten van stichting en onderhoud van het stoomgemaal en wat daartoe behoort, maar zal volstaan met een vierde in die kosten, hetgeen te meer onbillijk is, omdat ook het onderhoud van een sluisje, dat thans ten laste van dien polder is, voor gemeene rekening der gezamenlijke polders is genomen; dat, wat het eerste punt betreft, het niet juist is, dat Gedeputeerde Staten zouden hebben goedgekeurd het besluit der Algemeene Vergadering van Ingelanden van 5 Maart jl., maar dat hunne goedkeuring is verleend aan de overeenkomst, door de zes polders met elkander aangegaan en bij notariële acte, verleden op den 12 April daaraanvolgende, nadat tot het aangaan dier overeenkomst in elken polder door de vergadering van stemgerechtigden op wettige wijze was besloten en de Voorzitter van het Bestuur tot het verlijden der acte was gemachtigd; dat mitsdien hier is gehandeld in overeenstemming met de artt. 64^l en 92^e van het algemeen reglement voor de polders in de provincie Zuidholland, goedgekeurd bij Onze besluiten van 24 Augustus 1856 en 22 Augustus 1857, n°. 63 en 62, welk laatste artikel overeenkomsten tusschen waterschappen betreffende gemeenschappelijke werken en belangen uitdrukkelijk toelaat;

dat wel, zoo als adressanten aanvoeren, volgens art. 192 der Grondwet, alléén de Provinciale Staten een waterschap kunnen oprigten, doch dat daar niet uit volgt, dat bestaande waterschappen zich niet tot behartiging van gemeenschappelijke belangen of tot regeling van het onderhoud en beheer van gemeenschappelijke werken zouden mogen vereenigen, maar alleen dat die vereeniging zelve niet als een nieuw waterschap kan worden erkend, zoolang zij niet bij besluit der Staten daartoe is verheven;

dat ook volstrekt niet blijkt in de bedoeling van Gedeputeerde Staten gelegen te hebben, door hun besluit de vereeniging van genoemde polders als een eigen waterschap met publiekrechtelijke bevoegdheden en verplichtingen te erkennen;

dat, wat het tweede bezwaar van adressanten aangaat, bij de beoordeeling daarvan moet worden in het oog gehouden, dat de ligging van den polder het Binnenland van Barendrecht, met betrekking tot de uitwatering de Koedood, niet gelijk is aan die der andere polders; dat daarom dan ook sinds meer dan twee eeuwen de genoemde polder niet met de andere polders gelijkelijk de onkosten dier uitwatering heeft gedragen, maar met geene andere kosten is belast geweest dan het onderhoud van het genoemde sluisje voor het geheel, en van de daarop aanloopende Robbenoordsche Vliet en de Zuid-Koedood voor één derde; dat bovendien het Binnenland van Barendrecht zich steeds bij alle vroegere overeenkomsten, betreffende de gemeenschappelijke uitwatering aangegaan, het regt heeft voorbehouden zich aan de gemeenschap te onttrekken, van welk regt het thans bij de overeenkomst van 12 April 1870 afstand heeft gedaan;

dat in deze omstandigheden genoegzame grond gelegen was om bij die overeenkomst het Binnenland van Barendrecht niet geheel onder gelijke verplichtingen te brengen als de andere polders; en dat er dus, nu de regeling der voorwaarden, waarop de genoemde polder tot de overeenkomst is toegetreden, in elk der overige polders door de vergadering der Ingelanden, hetzij eenstemmig, hetzij met overgrootte meerderheid van stemmen, is aangenomen, voor Gedeputeerde Staten geene termen konden bestaan om aan die overeenkomst hunne goedkeuring te onthouden;

Gezien het algemeen provinciaal reglement voor de polders in de provincie Zuidholland, goedgekeurd bij Onze besluiten van 24 Augustus 1856 en 22 Augustus 1857, n°. 63 en 62;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met bevestiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 10/17 Mei 1870, n°. 54, waarbij de meergenoemde overeenkomst is goedgekeurd, het daartegen door de adressanten ingestelde beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 23 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KEIL.

2^e. van den 29 November ll., n°. 13, houdende beschikking op *het beroep van Jan Vedder, te Havelle, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe, houdende vaststelling van den legger der waterleidingen van het waterschap Uffelle* (zie het verslag over deze zaak op blz. 305—309).

Het besluit is van den volgenden inhoud :

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een door Jan Vedder, landbouwer, wonende te Havelte, onder dagteekening van 9 Julij ll. bij Ons inegesteld beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 22 Junij te voren, n°. 57, waarbij een door hem ingediend bezwaarschrift tegen den door het Bestuur van het waterschap Uffelte, bij besluit van 7 November 1869, voorloopig vastgestelden legger der waterleidingen van genoemd waterschap afgewezen en tevens voormelde legger definitief vastgesteld is;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 26 October 1870, n°. 61;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 24 November 1870, n°. 172, 3de Afdeeling;

Overwegende: dat op den legger der waterleidingen en daartoe betrekkelijke voorwerpen voor het waterschap Uffelte is gebragt zekere brug over de Oostergrep tusschen n°. 705 en 223 ter breedte van 4.75 meter, en de appellant in deze, Jan Vedder, daarbij met het onderhoud van die brug is belast;

dat voormelde brug strekt ter vervanging van zeker bruggetje, breed 1.75 meter, hetwelk door appellant in der tijd geheel uit persoonlijk belang en op eigen kosten aangelegd en tot dusverre onderhouden is, doch thans door de, ter bevordering van het doorstromingsvermogen van de Oostergrep noodzakelijk geworden, verbredening dier waterleiding komt te vervallen;

dat appellant beweert ten onrechte op den legger met het onderhoud der nieuwe brug belast te zijn, verzoekende, dat de legger alsnog in dier voege worde gewijzigd, dat het onderhoud dier brug worde gebragt ten laste van het waterschap, althans niet ten laste van den verzoeker;

dat, volgens art. 20 van het reglement voor het waterschap Uffelte, door de Provinciale Staten van Drenthe, onder dagteekening van 12 Julij 1865, n°. 8, vastgesteld en bij Ons besluit van 28 Augustus daaraanvolgende, n°. 61 (*Provinciaal blad* n°. 25), goedgekeurd, het waterschap belast is met den aanleg en het onderhoud van al de werken, die gevorderd worden om de bereiking van hét doel der vereeniging te verzekeren;

dat tot het doel der vereeniging in den zin van voormeld art. 20, in verband met art. 1 van het reglement voor de waterschappen in de provincie Drenthe van den jare 1862 (*Provinciaal blad* n°. 51), niet kan gebragt worden, hetzij de aanleg, hetzij het onderhoud van appellants brug, als welke noch tot gemeenschappelijke waterkeering of waterlossing, noch tot bevoeiing strekt der tot het waterschap behoorende gronden; en dat bedoelde brug derhalve, om in onderhoud ten laste van het waterschap te kunnen worden gebragt, zoo als appellant verzoekt, met name in art. 20 voormeld zou moeten zijn aangewezen, gelijk aldaar onder letter *d* met de brug naar Ruinen geschied is;

dat, volgens het slot van art. 21 van het reglement voor het waterschap Uffelte, het Bestuur zorgt, dat de waterleidingen, tot het waterschap behoorende, vrij blijven van beletselen, die de doorstroming van het water kunnen verhinderen, en het Bestuur derhalve, bij gebleken noodzakelijkheid, verplicht en geregtigd is, gelijk volgens zekere acte van scheiding van het jaar 1832 de toenmalige directie der bevoeiingen zulks was, om de Oostergrep op zoodanige wijze te verwijden en te verdiepen, dat de

doorstrooming van het water daarin niet worde belemmerd; dat, wanneer, als gevolg van die verwijding der Oostergrep, appellants brug niet op den bestaanden voet kan blijven, maar tot 4.75 meter verbreed moet worden, hieruit in appellants verhouding tot die brug, bij welker aanwezen het waterschap geen belang hoegenaamd heeft, geene verandering kan geboren worden, maar integendeel appellant, die tot dusverre als eigenaar de brug onderhield, haar, volgens art. 14, in verband met art. 11, van het reglement op de waterleidingen, moet blijven onderhouden;

dat hiertegen niets afdoet de omstandigheid, dat de verbreding van appellants brug tot 4.75 meter ten koste van het waterschap geschiedt, aangezien deze geheel onverpligte, ofschoon billijke tegemoetkoming van de zijde van het Waterschapsbestuur tot geene gevolgtrekking leiden kan met opzigt tot de onderhoudsplichtigheid;

dat evenmin iets afdoet de omstandigheid, dat appellant de brug heeft gelegd vóór de oprigting van het waterschap, vermits hij zich blijkbaar ook vóór die oprigting met het onderhoud belastte, en uit geene enkele bepaling van de aangehaalde reglementen kan worden afgeleid, dat, bij verbreding der brug, de kosten van onderhoud zouden overgaan van den eigenaar op het waterschap;

dat het bestaan der brug voor de oprigting van het waterschap evenmin grond tot onteigening kan opleveren, gelijk door appellant is beweerd, daar integendeel art. 24 van het reglement op de waterleidingen in het hier aanwezige geval voorziet, bepalende, dat bestaande bruggen en andere werken op last van Gedeputeerde Staten zoodanig worden veranderd, dat zij geen hinder aan den water-afvoer toebrenge, terwijl, bij weigerachtigheid om te voldoen aan de in het belang van het waterschap door het Bestuur gegeven bevelen, volgens art. 13 van het reglement voor het waterschap Uffelte, de uitvoering van een bevolen werk ten koste van den nalatige door de zorg van het Bestuur wordt verrigt;

dat mitsdien appellant wel bevoegd is om de bewuste brug des verkiezende op te ruimen, gelijk door het Waterschapsbestuur en Gedeputeerde Staten dan ook erkend wordt, maar, zoolang de brug bestaat, tot haar onderhoud verplicht is;

Gezien het reglement voor de waterschappen in de provincie Drenthe, het reglement voor het waterschap Uffelte en het reglement op de waterleidingen in de provincie Drenthe, goedgekeurd bij Onze besluiten van 18 October 1862, n°. 56, 28 Augustus 1865, n°. 61, en 5 Augustus 1868, n°. 55;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 22 Junij 1870, n°. 57, het daartegen door J. Vedder ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 29 November 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *het beroep van den Raad der gemeente 't Zandt van de besluiten van Gedeputeerde Staten van Groningen, van 10 Mei 1867 en 10 Januarij 1868, betreffende de opheffing van het zoogenaamd Zandtster voetpad tusschen het Zandt en Godlinze.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! Bij schrijven van 15 Mei 1866 wendden Burgemeester en Wethouders der gemeente 't Zandt (provincie Groningen) zich tot Gedeputeerde Staten van die provincie met de klagt over den overlast en het ongerief, dat de ingezetenen van 't Zandt sedert veertien dagen ondervonden door de opbreking door het Gemeentebestuur van Bierum van dat deel van zeker gemeenschappelijk voetpad, hetwelk, onder het gebied van Bierum gelegen, van het dorp Godlinze (gemeente Bierum) zich aansluit aan en in onmiddellijk verband staat met datzelfde voetpad, voor zooverre dit ligt onder het gebied van 't Zandt.

Na gevoerde briefwisseling en ingesteld, ook lokaal, onderzoek namen Gedeputeerde Staten in deze zaak drie achtereenvolgende resolutiën, als van 27 Julij 1866, n°. 5, 10 Mei 1867, n°. 51, en 10 Januarij 1868, n°. 60, waarbij de klagten van het Gemeentebestuur van 't Zandt en van E. E. van der Laan c. s., landbouwers, wonende onder 't Zandt, als ongegrond, bij herhaling, werden afgewezen.

Het meest breedvoerig gemotiveerd is de resolutie van 1867. Ik zal de eer hebben een gedeelte daarvan voor te lezen:

„Gedeputeerde Staten enz.,

„Gelet op den inhoud van het in deze provincie vigerend reglement op het toezigt der wegen;

„Overwegende, dat blijkt, dat nabij de grenzen tusschen de gemeenten 't Zandt en Bierum, van af het punt, waar twee voetpaden aanéensluiten, een voetpad van nagenoeg dezelfde lengte als het op te heffen voetpad langs den ouden dijk naar Godlinze loopt, dat nog in dit jaar van wege het Bestuur der gemeente Bierum zal worden geëgaliseerd en met steen belegd en dus eene goede communicatie tusschen de dorpen 't Zandt en Godlinze zal daarstellen;

„Overwegende, dat bovendien op zeer korten afstand van het betwiste voetpad, in dezelfde zuidwaartsche rigting onder de gemeente 't Zandt, een, onder schouw staand, voetpad, van af den ouden dijk naar den grindweg tusschen Godlinze en Zeerijp loopt, dat volkomen aan de behoefte aan communicatie in die rigting voldoet;

„Overwegende, dat daardoor voldoende in de communicatie zoowel voor 't algemeen als voor de bewoners op de grenzen tusschen de gemeenten 't Zandt en Bierum in verschillende rigtingen wordt voorzien en alzoo het meergemelde voetpad, zonder het minste ongerief, kan worden opgeheven;

„Overwegende, dat de door adressanten tegen de opheffing van genoemd voetpad ingebrachte bezwaren ongegrond zijn;

„Overwegende wijders, dat de door het reglement op het toezigt der wegen in dit gewest voorgeschrevene formaliteiten zijn in acht genomen;

„Is goedgevonden:

„1°. bij afschrift dezes, door tusschenkomst van Burgemeester en Wethouders van de gemeente 't Zandt, aan de adressanten E. E. van der Laan c. s., ter dispositie op hun verzoek te kennen te geven, dat, bij een naauwkeurig ingesteld onderzoek, hunne bezwaren tegen de opheffing van het in hun adres vermeld voetpad ongegrond zijn

bevonden, en er mitsdien goene termen zijn gevonden om aan hun verzoek het verlangde gevolg te geven;

„2°. het besluit van den Raad der gemeente Bierum dd. 11 Augustus 1866, waarbij wordt verklaard, dat het Zandster voetpad, op den legger dier gemeente voorkomende onder no. 25, niet meer voor algemeene dienst bestemd is, goed te keuren, gelijk geschiedt bij deze.“

Uit den aanhef dezer resolutie blijkt overigens, dat het zoo even vermeld besluit van den Gemeenteraad van Bierum dd. 11 Augustus 1866 eerst onder dagteekening van 10 December van dat jaar, in duplo, ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten was ingezonden.

Het is tegen die resolutiën, dat de Raad der gemeente 't Zandt bij Zijne Majesteit in beroep is gekomen bij request, gedagteekend 19 Augustus 1869.

De grieven van den appelland zijn hoofdzakelijk vier in getal, als: 1°. dat het voetpad in geschil is een gemeenschappelijk eigendom van de gemeenten Bierum en 't Zandt, waarbij beide gemeenten belang hebben; 2°. dat in April 1866 door het Gemeentebestuur van Bierum is overtreden art. 20 van het provinciaal reglement op het onderhoud en toezigt der wegen en voetpaden in Groningen, welk artikel aldus luidt: „Bij elke verandering in de bestaande wegen worden de bovenvermelde voorschriften in acht genomen. Geene verandering mag worden gemaakt, noch de schouwing der daaraan onderworpen voorwerpen opgeheven, dan *nadat* het daartoe genomen besluit door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd;“ — 3°. dat door hetzelfde Gemeentebestuur, zeer ten nadeele van 't Zandt, de naleving is verwaarloosd van art. 121 der gemeentewet; 4°. dat de besluiten van Gedeputeerde Staten van 10 Mei 1867, n°. 51, en van 10 Januarij 1868, n°. 60, 1ste afdeling, berusten op onjuiste argumentatie, op omstandigheden, die niet bestaan, en voorwaarden, die niet zijn ten uitvoer gebracht, meerendeels het natuurlijk gevolg van, zoo als ten deze plaats had, cenzijdige beschouwingen en miskening van een wettig regt, wyl het Gemeentebestuur van 't Zandt, ondanks zijn herhaald verzoek, noch in zijne belangen gehoord, noch aan haar de gelegenheid is gegeven tot aanwijzing *in loco*, of tot wederlegging van de motieven, door Bierum bijgebracht.

In eene, bij het verzoekschrift aan Zijne Majesteit gevoegde, memorie worden die vier punten van bezwaar in het breede uiteengezet.

Appelland herinnert daarbij, dat sedert onheugelijke jaren bedoeld voetpad bestaat, blijkens een ter Secretarie der gemeente berustend register, het „*Zeeboek van 1775*“ genaamd, waarvan een uittreksel wordt overgelegd.

Overeenkomstig art. 9 van het reglement op het toezigt der wegen in de provincie Groningen is dan ook dat voetpad op den legger gebracht zoowel door de gemeente van Bierum als door die van 't Zandt, ieder voor haar gedeelte, en zulks onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, zoodat die legger, voor zoover alzo goedgekeurd, ingevolge art. 19 van dat reglement, strekte tot grondslag en uitwijzing over het regt en de verpligting tot uitoefening van de schouwing der wegen, daarop voorkomende.

Toen in April 1866 van de zijde van Bierum tot de wegruiming van het pad, voor zooverre het gebied dier gemeente strekt, werd overgegaan, was dit, volgens appellants voormelde memorie, eene niet slechts willekeurige, maar ook onwettige handeling, als strijdig met art. 121 der gemeentewet, en almede daarom, dewijl de vonder, die tusschen de twee aangrenzende gemeenten het voetpad vereenigde, door Bierum is opgeruimd in zijn geheel, ofschoon voor de helft die vonder onder schouw staat bij de gemeente 't Zandt, die aldus in de verpligting is gebracht om den onderhoudpligtige van dien vonder, E. E. van der Laan, bij elke schouwvoering, te bekeuren wegens gemis van den gedeeltelijken vonder.

Het besluit tot opheffing is wijders volgens appelland ook onwettig, dewijl het is postérieur aan die, reeds in April 1866 bewerkstelligde, opheffing: dit blijkt uit de

dagteekeningen, in de resolutie van 1867 vermeld. Overigens — zegt appellant — bleef bij het onderzoek *in loco*, waarbij Burgemeester en Wethouders van Bierum tegenwoordig waren, het Gemeentebestuur van 't Zandt van de aanwijzing *in loco* uitgesloten, en werd het in zijne belangen niet gehoord.

Appellant merkt wijders in zijne memorie op, dat, wel is waar, in de resolutie van Gedeputeerde Staten van 1867 wordt te kennen gegeven: „dat nabij de grenzen tusschen 't Zandt en Bierum een voetpad langs den ouden dijk naar Godlinze loopt, dat „nog in 1867 van wege het Gemeentebestuur van Bierum zou worden geëgaliseerd en „met steen belegd.“ Echter tot heden — zegt appellant — werd aan dat voornemen geene uitvoering gegeven. De tweede overweging van Gedeputeerde Staten bij datzelfde besluit en waarop de afwijzing berust, is volgens appellant bepaald onjuist. Daarbij wordt gezegd: „dat op zeer korten afstand van het betwiste voetpad in dezelfde „zuidwaartsche rigting, onder de gemeente 't Zandt, een, onder schouw staand, voetpad, van af den ouden dijk naar den grindweg tusschen Godlinze en Zeerijp loopt, „dat volkomen aan de behoefte in die rigting voldoet.“ Intusschen geeft appellant hieromtrent de stellige verzekering, dat zoodanig voetpad bepaald niet bestaat. Er loopt wel een pad van den ouden dijk tot het land van den landbouwer G. Burema; maar over diens land (het veel langere gedeelte) tot den grindweg loopt geen publiek voetpad, veel minder een pad, dat onder schouw staat. Soms heeft die landbouwer, enkel en alleen voor eigen gerief, in die rigting eene plank over de sloot liggen, om langs den kortsten weg van zijne plaats naar 't Zandt te kunnen komen; doch een publiek voetpad bestaat dáár niet en heeft, zoover bekend, dáár nimmer bestaan, zoodat het ten allen tijde van het goedvinden van Burema af hing, de passage van zijn land al of niet toe te laten. Toen in April 1866 het betwiste voetpad onder Godlinze was weggenomen, heeft Burema aanvankelijk de passage over zijn land gedoogd, om onwetende voetgangers voor een schromelijken omweg te vrijwaren en in de onderstelling, dat het betwiste voetpad weldra door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten in vorigen toestand zou worden teruggebracht. Na de genomen beslissing door Gedeputeerde Staten heeft hij echter gemeend de passage te moeten stuiten, waartoe eenvoudig noodig was de plank over zijn sloot weg te nemen. En daar de oude dijk, hoogstens gedurende drie maanden 's jaars bij dag, — bij nacht en ontijden nimmer, — passabel is, is gevolgelijk de communicatie tusschen 't Zandt en Godlinze, niet alleen langs den van ouds bestaan hebbende kortsten weg, maar geheel, afgesneden. Om de onjuistheid van de argumentatie van Gedeputeerde Staten te doen uitkomen, — aldus gaat appellant voort, — wordt ook hierop met nadruk de aandacht gevestigd, terwijl ter meerdere verduidelijking door hem wordt overgelegd eene situatiekaart, waarop het betwiste voetpad met roode stippen is aangeduid, en tevens alle de bij de memorie genoemde punten zijn aangewezen. Adressant durft vertrouwen, dat hieruit duidelijk genoeg in het oog zal springen, dat de opheffing van het betwiste voetpad onder Bierum geenszins aan 't Zandt kan worden vergoed door verlegging langs den ouden dijk, hetwelk volgens Gedeputeerde Staten reeds in 1867 zou voltooid worden, doch waaraan tot heden nog geen begin is gemaakt; en dat, al werd ook de oude dijk onder Bierum alsnog passabel gemaakt, hetwelk niet in de plannen van Bierum schijnt te liggen, en trouwens ook niet door 't Zandt verlangd wordt, — dan nog geenszins in de behoefte zou zijn voorzien, al mogt ook de gemeente 't Zandt het bestaande pad opheffen, verleggen en bestraten, van de boerderij van E. van der Laan naar den ouden dijk. Daarlatende de wijze, waarop de onderwerpelijke aan gelegenheid tot dusverre werd behandeld, is de medewerking van 't Zandt, om in het gevolg het pad over den ouden dijk te leiden, ook daarom niet mogelijk, omdat hierdoor slechts eenigzins zou worden te gemoet gekomen aan de bewoners van de dorpen Godlinze en 't Zandt, maar geenszins zou worden wedergegeven, wat ontnomen is, dewijl de communicatie tusschen de boerderijen, staande

aan den grindweg tusschen Godlinze naar Schatsborg en Zeerijp, met de boerderijen in evenwijdige rigting oostwaarts van 't Zandt en tevens die, langs den Korendijk staande, afgesneden zou blijven. De gemeenschap tusschen de bewoners dier boerderijen, welke verreweg de meest belanghebbende zijn, zou dan voortdurend niet anders kunnen plaats hebben dan langs den zeer langen omweg over een der dorpen 't Zandt of Godlinze. Ten slotte meent adressant niet onvermeld te mogen laten, dat, naar zijne overtuiging, de opheffing van het betwiste voetpad enkel en alleen is gelegen in eenig geldelijk voordeel voor de gemeente Bierum. In 1854 werd van wege de provincie de kunstweg gelegd van Godlinze naar Zeerijp enz. Ter bestrijding der kosten daarvan gaven de belanghebbende gemeenten subsidie, welk subsidie gedeeltelijk door inschrijving van belanghebbende eigenaren werd bijeengebragt. In de gemeente Bierum werd onder anderen daartoe ingeschreven eene som van p. m. f'150 door T. van der Ploeg, wonende op de eerste boerderij westwaarts Godlinze; aan welke inschrijving hij echter de voorwaarde verbond: dan alleen tot betaling gehouden te willen zijn, wanneer het voetpad, over zijn land naar 't Zandt loopende, werd opgeheven. De vele jaren, die sedert verliepen, alvorens die voorwaarde werd uitgevoerd, doet veronderstellen, dat het Gemeentebestuur van Bierum in der tijd teregt van oordeel is geweest, aan die voorwaarde geene uitvoering te kunnen geven, terwijl de geheimzinnige wijze, waarop in 1866 de uitvoering geschiedde, gepaard met de langdurige aarzeling daartoe, adressant onwillekeurig tot de gevolgtrekking leidt, dat de gemeente Bierum wel in eene schromelijke geldverlegenheid moet hebben verkeerd, daar het anders onverklaarbaar schijnt, dat men de wettelijke voorschriften en alle regt en billijkheid kon verkrachten. Dat Gedeputeerde Staten van deze geldelijke tusschenzaak onkundig zijn gebleven, blijkt volgens appelland uit den considerans van hunne beslissingen.

Het is op grond van al deze beschouwingen, dat appelland ten slotte in zijn request aan Zijne Majesteit daartoe concludeert, dat het Hoogstdezelve behagen moge de resolutiën van Gedeputeerde Staten meergemeld te vernietigen en het Gemeentebestuur van Bierum te gelasten het van ouds bestaan hebbend communicatie-pad tusschen 't Zandt en Godlinze te doen herstellen en in bruikbaren staat terug te brengen.

Over deze zaak zijn gehoord Gedeputeerde Staten, die, onder dagteekening van 7 October 11., hun ambtsberigt hebben uitgebragt. In de eerste plaats wordt door hen als hun gevoelen te kennen gegeven; dat de appelland niet-ontvankelijk is in zijn hooger beroep. Wel is waar, bepaalt art. 65 van het reglement, hetwelk hooger beroep op Zijne Majesteit toelaat, geen termijn van appel; maar na zoo langen tijd te hebben laten verlopen, vóór hij in beroep kwam, moet hij geacht worden in de resolutiën van 1867 en 1868 te hebben *berust*. De zaak heeft haar beslag gekregen. Daarop terug te komen ten gevolge van zulke tardive klagten, gaat niet aan.

Wat de zaak *à fond* aangaat, geven Gedeputeerde Staten te kennen, dat het voetpad feitelijk had opgehouden te bestaan, zonder dat de opheffing er van was bepaald bij een besluit van den Gemeenteraad. Reeds in 1855, bij het opmaken van den legger der wegen in de gemeente Bierum, werd ten aanzien van dat pad op den legger aangeteekend: „Dit pad kan zonder ongerief gemist worden wegens daarstelling des kunstwegs.“ Bierum besloot tot de opheffing van het voetpad, voor zoover het lag in zijne gemeente. Waartoe — vragen Gedeputeerde Staten — ook eene gemeenschappelijke handeling over iets, dat werkelijk niet meer gemeenschappelijk bestond? Gedeputeerde Staten keurden dat besluit dd. 11 Augustus 1866, na een, door eene Commissie uit hun midden ingesteld, lokaal onderzoek den 10 Mei 1867, goed, en deden zulks eensdeels, omdat zij de daarvoor pleitende redenen konden aannemen, en de motieven van de zijde van 't Zandt voor het behoud van het pad onvoldoende beschouwden; maar voornamelijk, omdat zij overtuigd waren, dat, met de opheffing van het niet meer te passeren voetpad, de communicatie tusschen 't Zandt en Godlinze

geenszins was verbroken, hetgeen uit de inzage van de door 't Zandt overgelegde situatiekaart, nu die is gewijzigd, volgens Gedeputeerde Staten duidelijk blijkt. Die wijziging was noodig, zeggen Gedeputeerde Staten, omdat men te 't Zandt had vergeten op die kaart het voetpad aan te geven, dat er nu met eene blaauwe kleur (ten oosten van het voetpad in geschil) op aangeduid is. Dat voetpad is beter gelegen, en zijne lengte is maar 36 meter grooter dan dat, over welks opheffing men thans klaagt. Het is ook met het oog op dat voetpad, dat Gedeputeerde Staten het onnoodige van het bestaan van het opgeheven pad hebben aangenomen, en geenszins op dat (van Burema, ten westen van het voetpad in geschil), hetwelk op de situatiekaart met letter *b* is geteekend, en welk pad, zoo als op de kaart is vermeld, werkelijk bestaat, hoewel de Gemeenteraad van 't Zandt het bestaan van dat pad, althans het wettig bestaan daarvan, ontkent. Het is hier alleen de vraag — zeggen Gedeputeerde Staten: is het voetpad, welks herstelling men verlangt, voor de communicatie van 't Zandt en Godlinze noodig. ja dan neen? en dan antwoorden zij: neen! Er is eene voldoende communicatie; en of ze nu al loopt over den weg *a* of den weg *b*, het is gelijk, wanneer de weg dezelfde lengte heeft. Dit is *in casu* het geval. De rigting is gelijk, en het verschil in de lengte is, zoo als reeds werd gezegd, 36 meter. Toen het opgeheven voetpad in naam bestond, is er nimmer bij ons, zeggen Gedeputeerde Staten, eene klagte ingekomen over den onvoldoenden toestand van dat voetpad. Maar sedert het is opgeheven, wenscht men het terug, niet omdat het pad nog in het algemeen belang noodig is, maar omdat het is gesupprimeerd. Het eenzijdige der klagte over de opheffing van het voetpad blijkt nog duidelijker — zeggen Gedeputeerde Staten — wanneer men let op de omstandigheid, dat zij alleen komt van de zijde van 't Zand. Heeft 't Zandt zooveel belang bij de communicatie met Godlinze, juist over het opgeheven pad, als van die zijde wordt aangevoerd, dan zal er toch evenveel belang bestaan aan de zijde van Bierum, wat de directe gemeenschap van Godlinze met 't Zandt aangaat; en van dáár zijn geene bezwaren ingebracht. Men heeft er berust in de handelwijze van den Raad der gemeente, die een pad ophief, waarbij zij geen of althans geen overwegend belang had. Overigens verklaren Gedeputeerde Staten zich gaarne bereid om de belangen der gemeente 't Zandt betreffende de verbinding met Godlinze te bevorderen; en zullen zij een onderzoek instellen ten aanzien der uitvoering, die door de gemeente Bierum is gegeven aan de gedane toezegging tot het in schouwbaren staat brengen van het nog bestaande voetpad, dat de genoemde gemeenten verbindt, en de noodige maatregelen nemen, opdat, zoo zulks nog niet mogt zijn geschied, aan die toezegging worde voldaan.

Memoriën zijn er bij de Afdeeling niet ingekomen. Alleen hebben Burgemeester en Wethouders van Bierum onder dagteekening van 3 November ll. nog aan de Afdeeling medegedeeld, dat het thans in geschil zijnde voetpad, ofschoon onder n°. 25 op den legger van 1855 gestaan hebbende, evenwel nimmer op de kohieren der schouwbare objecten is geplaatst geweest.

Ik meen hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er is een gemagtigde tegenwoordig. Heeft de gemagtigde ook eenige inlichtingen te geven of te vragen?

De heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van den appellant optredende, geeft te kennen, dat de appellant wel wat langzaam schijnt te werk te gaan; want hoewel vóór zeven weken er op voorbereid, dat deze zaak zou dienen, is hij eerst gisteren-avond na tien ure, dus wel ter elfder ure, bij hem gemagtigde komen aankloppen. Hij is dus niet in de gelegenheid geweest de stukken behoorlijk in te zien, en eerst door het thans uitgebragt rapport is hij eeniger-

mate op de hoogte der zaak gekomen. Hij neemt dus de vrijheid cenig uitstel te verzoeken tot toelichting van dit beroep.

De **VOORZITTER** : De Afdeeling maakt geen bezwaar dat uitstel te verleen en tot de eerstvolgende vergadering. Aan de orde is thans :

III. *het geschil over de vraag, waar Jacob Hendriks Postma armlastig was tijdens zijne opname in de bedelaarsgestichten in November 1868.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad **MEEUSSEN**. Ik verzoek dien heer het verlag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad MEEUSSEN : Mijne Heeren ! De behoeftige is in de maand November 1868 opgenomen in het bedelaarsgesticht te Veenhuizen.

Er is geschil over zijn domicilie van onderstand tusschen het dorp Oudehaske, gemeente Haskerland, en de dorpen Siegerswoude en Ureterp, gemeente Opsterland.

Blijkens een uittreksel uit het register van gedoopten der Hervormde gemeenten van Haskerhorne en Oudehaske, is de behoeftige, zoon van Hendrik Piers en Geertje Jans, echtelieden, te Oudehaske op den 11 November 1804 gedoopt te Oudehaske; doch hij komt in dat uittreksel voor als op den 7 December 1801 geboren te Siegerswoude. Te gelijkertijd met hem werden gedoopt zijn oudere broeder Jan Hendriks, geboren volgens de doops-acte den 12 Augustus 1797 in de Dragtster Compagnie, en zijn jongere broeder Meinard Hendriks, die volgens de doop-acte is geboren te Oudehaske, op den 23 October 1804.

Onder de stukken komt voor eene schriftelijke verklaring door genoemden Meinard Hendriks Postma, gedagteekend 16 Junij 1870, houdende in hoofdzaak, dat zijn broeder Jan, volgens verklaringen zijner ouders, aan hem dikwerf gedaan, is geboren in de Dragtster Compagnie en de behoeftige onder Siegerswoude, te Dalen in een vaarttuig, liggende destijds voor het huis van Jan Haaijes; dat hij van de inwoning zijner ouders zich niets weet te herinneren, dan alleen dat zij hem hebben medege-deeld, dat zij van dáár zijn vertrokken naar Leiden, toen hij nog geen drie jaren oud was.

Voorts is nog overgelegd, namens het dorp Siegerswoude, eene schriftelijke verklaring van Hendrik Jans Fiezema, gedagteekend Siegerswoude, 21 Julij 1870, houdende, dat het huis, vroeger bewoond door Jan Haaijes, thans door A. N. Annema, staat aan de Ureterper vaart, ten westen van het zoogenaamde Dalen en alzoo onder Ureterp.

Blijkens missive, gedagteekend Siegerswoude 18 September 1869, heeft zekere Fabe Visser, oud 87 jaren, aan Armvoogden aldaar hoofdzakelijk verklaard, dat negen jaren na de geboorte van den behoeftige bij hem hebben gewoond in de Friesche Wilp de ouders van den behoeftige; dat die ouders vijf jaren vóór de geboorte van den behoeftige hebben gewoond in de Dragtster Compagnie; dat de behoeftige niet is geboren te of onder Siegerswoude.

Dit laatste is bevestigd door Boele Mettens Jagersma, oud 81 jaren, wonende te Dragten.

Eindelijk komt onder de stukken voor een extract uit het lotingsregister van de gemeente Opsterland, van het jaar 1820, waarin gezegd wordt, dat de behoeftige is geboren te Ureterp, op den 6 December 1801, uit het huwelijk van Hendrik en Geertje Jans de Vries, wonende te Siegerswoude.

Te Oudehaske beweert men, dat de ouders van den behoeftige aldaar niet woonden, toen hij geboren werd; dat hij wel gedoopt is te Oudehaske, maar dat uit de doopacte zelve blijkt, dat hij aldaar niet geboren is, maar wel te Siegerswoude.

Te Siegerswoude en te Ureterp wordt beweerd, dat de ouders van den behoeftige, schippers van beroep, eigenlijk domicilie hadden te Oudehaske, hozeer zij aldaar wegens hun beroep niet altijd verbleven. Tot staving van die bewering wordt hoofdzakelijk gewezen op de omstandigheid, dat hunne drie hierboven genoemde zonen aldaar te gelijkertijd zijn gedoopt.

Te Siegerswoude wordt voorts beweerd, dat in ieder geval, blijkens de verklaring van Meinard, broeder van den behoeftige, en het extract uit het lotingsregister, de behoeftige eigenlijk niet is geboren onder Siegerswoude, maar wel op de grenzen doch onder Ureterp; en dat de vader van den behoeftige, met de juiste grenzen tusschen Siegerswoude en Ureterp onbekend, verkeerdelijk Siegerswoude in plaats van Ureterp, bij het toedienen van den doop, als geboorteplaats zal hebben opgegeven dat de ouders nooit hebben gewoond te Siegerswoude.

Te Ureterp wordt omtrent het laatste punt hetzelfde gezegd en bovendien ontkend, dat de behoeftige geboren is onder Ureterp.

Het Gemeentebestuur van Opsterland is van meening, dat uit den doop, aan drie kinderen te gelijk toegediend, moet worden afgeleid, dat Oudehaske de plaats was, waar de ouders telkens, na met hun schip hun beroep hier en daar te hebben uitgeoefend, terugkeerden, en dus was hunne woonplaats. toen de behoeftige geboren werd.

Gedeputeerde Staten van Friesland deelen die meening niet, maar zijn van oordeel, dat uit de verklaringen van den broeder Meinard en die van Fiezema, alsmede van Fabe Visser en Jagersma, in verband met het extract uit het lotingsregister, mag worden aangenomen, dat de behoeftige geboren is onder Ureterp.

Dit zijn de feiten in dit geschil van bestuur, hetwelk krachtens magtiging des Konings den 26 October ll. bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt en waaromtrent alsnu een ontwerp van besluit aan den Koning zal moeten worden voorgedragen.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. het geschil over de vraag, waar Heike Ferwerda, vrouw van Joan Henricus Frison, armlastig was, toen zij in Januarij 1870 te Amsterdam in onderstand werd opgenomen.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE VRIES. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE VRIES: Mijne Heeren! Aan Zijner Majesteits beslissing is onderworpen het geschil tusschen de gemeenten Groningen en Franeker over het domicilie van onderstand van Heike Ferwerda, huisvrouw van Joannes Henricus Frison.

Genoemde Frison heeft erkend domicilie van onderstand in zijne geboorteplaats Groningen. Doch zijne huisvrouw is krachtens art. 36 der armenwet te Franeker armlastig geweest.

Zij is den 15 April 1868 uit de bedelaarsgestichten ontslagen, en heeft sedert dien tijd tot op 12 Januarij 1870, toen zij te Amsterdam in onderstand is opgenomen, geene ondersteuning genoten. Op dien grond beweert Franeker, dat zij op 12 Januarij jl. niet meer viel in de termen van art. 36, maar het domicilie van onderstand van haren man volgde. Van de zijde van Groningen wordt dit beweren tegengesproken, omdat de man sedert het ontslag zijner vrouw uit de bedelaarsgestichten niet onbedeeld is geweest, en de ondersteuning, aan den man uitgereikt, geacht moet worden mede aan de vrouw te zijn verstrekt.

Aan Frison is in het tijdvak van 15 April 1868 tot 4 Februarij 1870, dag van

zijn overlijden, onderstand verleend in geneesmiddelen, brood en geld. In September 1869 is hij door het Parochiaal Armbestuur der Roomsch-Katholijke gemeente te Groningen in het arnhuis geplaatst.

Door Burgemeester en Wethouders van Franeker ondervraagd, heeft de behoeftige zelve verklaard: dat zij, na haar ontslag uit de bedelaarsgestichten, met haren man heeft zamengewoond te Groningen tot 15 Junij 1868, en haar man gedurende dien tijd geen onderstand heeft genoten; voorts dat zij van laatstgenoemden dag af tot 12 Januarij 1870 te Amsterdam heeft gewoond en aldaar den kost met werken heeft verdiend, zonder dat aan haar eenige ondersteuning is verstrekt.

De beide gemeenten zijn bij hare beweringen blijven volharden.

Gedeputeerde Staten van Groningen zijn van oordeel, dat, vermits de behoeftige geen medegenot gehad heeft van de ondersteuning van 15 April 1868, te Groningen aan haren man verstrekt, zij op 12 Januarij 1870 verkeerde in de termen van art. 38 der armenwet en alzoo, overeenkomstig al. 2 van art. 31, te Groningen, alwaar haar man is geboren, domicilie van onderstand had.

In deze zaak is de Afdeeling thans geroepen een ontwerp van besluit aan Zijne Majesteit voor te dragen.

De **VOORZITTER**: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

Dertigste vergadering.

Vergadering van Woensdag, 28 December 1870.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, de Minister van Staat Mr. Æ. Baron MACKAY VAN
OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN.

Tegenwoordig de leden:

Jhr. Mr. W. A. C. de Jonge,
Mr. K. A. Meeussen,
Mr. G. de Vries,
Mr. C. H. B. Boot.

Referendaris, Mr. L. P. Op den Hooff.

De VOORZITTER: Ik open deze vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

I. Bij deze Afdeeling zijn ingekomen de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van den 12 dezer, n°. 25, houdende beschikking op *het beroep van P. J. Gouverneur c. s. van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij aan H. J. Beysens, te Rosendaal, vergunning is verleend om onder de gemeente Hoeven eene steenbakkerij op te rigten* (zie het verslag over deze zaak op blz. 261—267).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDER-
LANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN
LUXEBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door B. J. Geuverneur c. s., te Oudenbosch, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant dd. 20 Mei 1870, G., n°. 36, waarbij aan H. J. Beysens, te Rosendaal, vergunning is verleend om op het perceel, kadastraal bekend sectie G, n°. 18, onder de gemeente Hoeven, eene leemsteenbakkerij op te rigten;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 30 November 1870, n°. 52;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 7 December 1870, n°. 199, 12de Afdeeling;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten bij hun bestreden besluit aan H. J. Beysens hebben vergund op het bovenvermeld perceel eene steenbakkerij op te rigten onder de volgende bepalingen: 1°. dat de steenbakkerij in werking zal moeten gebragt zijn

binnen zes maanden na dagteekening van het besluit; 2°. dat de concessionaris zich zou moeten onderwerpen aan alle voorwaarden, die later, ter voorkoming van gevaar of andere nadeelige gevolgen, in het algemeen belang mogten worden vereischt; 3°. dat de vergunning slechts van kracht zou zijn tot 1°. Januarij 1873;

dat de appellanten, eigenaren en beheerders van naburige perceelen, die reeds bij de informatiën *de commodo et incommodo* zich tegen de inwilliging van het verzoek hadden verklaard, van Ons de vernietiging van dit besluit hebben verzocht op grond van de groote nadeelen, die, van de uitwerpsels der vuurmonden en rook-uitgangen der steenbakkerij en van de salpeterdampen voortkomende uit de tot steen bereide grondstof, voor hunne landerijen te vreezen zijn;

dat ook het Gemeentebestuur van Hoeven zich tegen het verleenen der vergunning heeft verklaard en de gegrondheid der ingebragte bezwaren heeft erkend;

dat het perceel, waarop de steenbakkerij zou worden in werking gebragt, slechts groot is 1 hectare, 16 aren, zoodat de omliggende gronden, waaronder verschillende perceelen, toebehoorende aan de algemeene armen, onmiddellijk zoude blootgesteld zijn aan den rook en de uitwasemingen, daaruit voortkomende;

dat een ingesteld onderzoek de bewijzen heeft opgeleverd, dat van dergelijke leemsteenbakkerijen, elders in de provincie Noordbrabant bestaande, werkelijk nadeelige gevolgen voor het hout en granen worden ondervonden;

dat het hier niet geldt eene groote nijverheids-onderneming, die veel welvaart in de gemeente zou kunnen verspreiden, maar dat de steenbakkerij alleen moet strekken om het land van Beysens van het overtollige leem te ontdoen;

dat het niet wel mogelijk is, vooral bij eene inrigting van zóó tijdelijken aard, door het nemen van voorzorgen, aan het gevreesde nadeel te gemoet te komen;

dat het, onder die omstandigheden, niet raadzaam is de leemsteenbakkerij, te midden van bouw- en boschgronden van aanzienlijke waarde, toe te laten;

Gelet op het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19), rakende de vergunning tot oprigting van sommige fabrieken en trafieken;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het hooger beroep van B. J. Gouverneur e. s. gegrond te verklaren, en, met vernietiging van het boven aangehaald besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 20 Mei 1870, G., n°. 36, de door H. J. Beysens gevraagde vergunning alsnog te wijzen van de hand.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 12 December 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

20. van den 12 dezer, n°. 26, houdende beschikking op *het beroep van het Gemeentebestuur van Eysden van eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Limburg, waarbij aan G. Rocour, civiel Ingenieur te Luik, vergunning is verleend in gemelde gemeente eene fabriek van zinkwit naar het Amerikaansche stelsel op te rigten* (zie het verslag over deze zaak op blz. 334—342).

Het besluit is van den volgende inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op de bij Ons door het Gemeentebestuur van Eysden, hertogdom Limburg, W. Schreinemacher, J. R. Dinckgreve en consorten, allen ingezetenen of grondbezitters te Eysden, ingebragte bezwaren tegen het besluit van Gedeputeerde Staten dier provincie in dato 3 Junij jl., waarbij aan G. Rocour, civiel Ingenieur te Luik, vergunning is verleend tot het oprigten eener fabriek van zinkwit, naar het Amerikaansche stelsel, benevens van een stoomwerktuig van hooge drukking en van twee paardenkrachten te Castert, gemeente Eysden;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van den 30 November 1870, n°. 63;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 7 December 1870, n°. 200, 12de Afdeeling;

Overwegende, dat G. Rocour op den 4 Januarij 1870 aan Gedeputeerde Staten van Limburg vergunning heeft verzocht tot oprigting eener zinkwitfabriek naar het Amerikaansche stelsel, met een daartoe behoorend stoomwerktuig van 2 paardenkrachten op het perceel sectie D, n°. 1424, onder Eysden;

dat op den 10 Februarij daaraanvolgende, ten overstaan van het Gemeentebestuur aldaar, een onderzoek *de commodo et incommodo* heeft plaats gehad, bij welke gelegenheid W. Schreinemacher en nog 81 andere ingezetenen of grondeigenaren te Eysden tegen de inwilliging van het gedaan verzoek bezwaren hebben ingebracht, voornamelijk op grond, dat de fabriek nadeelig zou werken op de planten en vruchtboomen, wier voortbrengselen een voornaam bestanddeel van den handel in de gemeente Eysden uitmaken, alsmede op den gezondheidstoestand der ingezetenen;

dat Gedeputeerde Staten op het gedaan verzoek het advies hebben ingewonnen van den Adjunct-Inspecteur van het Geneeskundig Toezicht in de provinciën Noordbrabant en Limburg;

dat die ambtenaar, na de plannen, door G. Rocour overgelegd, te hebben onderzocht, na een plaatselijk onderzoek te hebben ingesteld in overleg met den Inspecteur van bedoeld toezicht op den 21 Maart jl. schriftelijk zijn advies heeft medegedeeld, hoofdzakelijk hierop nederkomende:

dat er geene voldoende gronden bestaan om het verzoek af te wijzen, omdat de bereiding van het zinkwit geheel zal plaats hebben in eene besloten ruimte, zoodat geen zink-oxyde in het luchtruim kan ontsnappen; dat het, zoo tot bereiking van dit laatste doel als om allen mogelijkheden hinder te voorkomen, echter noodig zijn zou aan G. Rocour als voorwaarden op te leggen:

1°. dat de kleppen aan de buis, boven den oven aangebragt, verdwijnen, en dat die buis onbewegelijk met vuurvaste steenen luchtdigt worde toegemetseld; 2°. dat de twee condensatiekamers (hangards) worden daargesteld uit gemetselden steen en voorzien zijn van goed sluitende deuren; 3°. dat de stoommachine rookverterend (fumirore), in de volle beteekenis van het woord, worde gemaakt; 4°. dat hoegenaamd geene werkzaamheden worden verrigt buiten het fabrieksgebouw; 5°. dat de afval van den oven en van de

stoommachine worde bewaard op een waterdigten bodem, zoodanig ingerigt, dat het water, van dien afval afkomstig, worde gevoerd langs een waterdigten afloop in een put, dieper dan het peil van den middelbaren waterstand der rivier de Maas; dat de aangevoerde erts worde opgeslagen in eene loods, welke met een waterdigten vloer voorzien is;

dat Gedeputeerde Staten onder anderen nog inlichtingen hebben ingewonnen over de werking van zinkwitfabrieken in de provincie Luik, waaruit van geen wezenlijk nadeel of hinder bleek, en voorts nog den heer Rocour in zijne mondelinge toelichtingen hebben gehoord, alsmede hebben kennis genomen van een schriftelijk advies van den heer Gillon, Professor in de metaalkunde te Luik, houdende, dat eene zinkwitfabriek, werkende naar het Amerikaansche stelsel, niet de schadelijke gevolgen kan opleveren, door adressanten aangeduid;

dat zij eindelijk bij hun besluit van 3 Junij de verzochte vergunning hebben verleend, onder oplegging der hiervoor vermelde voorwaarden en van nog eenige andere, in het besluit breeder omschreven;

dat wel mag worden aangenomen, dat zinkwitfabrieken, op de gewone wijze werkende, nadeelig kunnen zijn voor planten en vruchtboomen;

dat hier echter sprake is van eene nieuwe wijze van zinkwit-bereiding volgens het Amerikaansche stelsel;

dat door den concessionaris wordt vooropgesteld, dat daarbij de zinkwitfabricage plaats heeft in eene geheel gesloten ruimte, en de uitwasemingen en uitwerpselen er van worden opgevangen in zakken van digtgeweven en wollig linnen, in dier voege, dat wel de gezuiverde lucht doorgelaten wordt, doch zink-oxyde en andere stoffige deelen worden teruggehouden;

dat bovendien de talrijke voorwaarden, aan hem bij de concessie opgelegd, voldoende waarborgen tegen de gevolgen van nalatigheid en tegen hinder opleveren; dat het oordeel van den Adjunct-Inspecteur, dat van den heer Gillon en andere deskundigen geheel daarmede overeenstemt;

dat de adressanten zich dan ook meer hebben bepaald tot de bewering, dat zinkwitfabrieken nadeelig werken op de planten, maar niet hebben aangetoond, dat dit ook het geval is met fabrieken, volgens het nieuwe stelsel werkende;

dat er in deze omstandigheden geene gronden aanwezig zijn om de gevraagde vergunning te weigeren; doch dat het raadzaam is den concessionaris, ook naar aanleiding van het door hem vooropgestelde, de bepaalde verplichting op te leggen, te zorgen en in te staan, dat geen zink-oxyde ontsnappe en zich op de omringende boomen of planten vestige;

dat Gedeputeerde Staten de concessie hebben verleend tot wederopzeggens toe;

dat intrekking eener concessie wel afhankelijk mag worden gesteld van de niet-ervulling van opgelegde voorwaarden, maar geenszins van eene bloote, geheel willekeurige opzegging;

Gezien het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824 (*Staatsblad* n°. 19);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te wijzigen het besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg in dato 3 Junij 11., in dier voege, dat daaruit wegvalt de bepaling, dat de vergunning is verleend tot wederopzeggens toe; — voorts aan de concessie toe te voegen de nieuwe voorwaarde, hiervoor vermeld, en alzoo de verleende concessie te bevestigen onder de navolgende voorwaarden:

1°. dat de fabriek worde ingerigt overeenkomstig het nader ingediende plan met beschrijving in duplo, hetwelk bij deze wordt vastgesteld;

2°. dat derhalve geene kleppen aan de buis boven den oven mogen worden aangebragt, maar dat die buis, overeenkomstig dat plan, onbewegelijk met vuurvaste steenen luchtdigt toegemetseld moet worden en blijven;

3°. dat de twee condensatiekamers (hangards) moeten worden daargesteld uit gemetselden steen en voorzien moet zijn van goed sluitende deuren;

4°. dat de stoommachine rookverterend (fumirore) in de volle beteekenis van het woord worde gemaakt;

5°. dat hoegenaamd geene werkzaamheden worden verrigt buiten het fabrieksgebouw;

6°. dat de afval van den oven en van de stoommachine worde bewaard op een waterdigten bodem, zoodanig ingerigt, dat het water, van dien afval afkomstig, worde gevoerd langs een waterdigten afloop in een put, dieper dan het peil van den middelbaren waterstand der rivier de Maas;

7°. dat de aangevoerde erts worde opgeslagen in eene loods, welke van eenen waterdigten vloer voorzien is;

8°. dat noch in de fabriek-inrigting, zoo als zij overeenkomstig het sub 1°. hierboven vastgestelde plan en de voorwaarden dezer concessie is vastgesteld, noch in de wijze van fabricage de minste verandering of wijziging zonder nadere vergunning van Gedeputeerde Staten mag worden aangebragt;

9°. dat alle houtwerk in de fabriek op den afstand van minstens één meter van elken schoorsteen of elke buis, benevens van den oven verwijderd blijve, en dat overigens de plaatselijke verordening ter voorkoming van blussching van brand in de gemeente Eysden stipt worde in acht genomen;

10°. dat de concessionaris moet instaan en zorg dragen, dat geen zink-oxyde ontsnappe en zich op de omringende planten of boomen vestige;

11°. dat de concessionaris gehouden is zich aan zoodanige verplichtingen te onderwerpen, als later blijken mogten in het belang eener goede politie noodig te zijn;

verder te bepalen: 1°. dat binnen zes maanden na heden van de concessie moet zijn gebruik gemaakt; 2°. dat de opheffing er van wordt voorbehouden, wanneer *a.* de concessionaris weigerachtig of nalatig mogt worden bevonden aan eene der ten deze gestelde voorwaarden te voldoen; *b.* naderhand eventueel gegronde klagten wegens naadeelige werking der fabriek op den openbaren gezondheidstoestand mogten rijzen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 12 December 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

3°. van den 18 dezer, n°. 5, houdende beschikking op *het beroep van den Gemeenteraad van Schoterland van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij vermeerdering aldaar is bevolen van het getal openbare lagere scholen* (zie het verslag over deze zaak op blz. 343—346).

Het besluit is van den volgenden inhoud:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, door den Gemeenteraad van Schoterland ingesteld van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 9 December 1869, n°. 36, waarbij is bevolen de vermeerdering van het getal scholen in die gemeente;

Den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) gehoord, advies van 6 December 1870, n°. 71;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 December 1870, n°. 156, 5de Afdeeling;

Overwegende: dat Gedeputeerde Staten, bij hun bovenvermeld besluit, de oprichting hebben bevolen eener nieuwe school voor openbaar lager onderwijs te Oranjewoud, op grond, dat de afstand voor de kinderen, wonende in en om het Oranjewoud en te Brongerga, naar de school van het dorp, waaronder zij behooren, te groot is, om die school naar behooren te kunnen bezoeken;

dat die afstand door Gedeputeerde Staten is berekend op een half à driekwart uur gaans;

dat die dus niet te boven gaat den afstand, welke in zeer vele plattelands-gemeenten de over de uitgestrektheid daarvan verspreid liggende huizen van het schoollokaal scheidt;

dat daarenboven de wegen, die tot de bestaande scholen te Oudeschoot en te Mildam toegang verleen, in goeden toestand zijn;

dat die scholen, blijkens eene verklaring van de Plaatselijke Schoolcommissie, overvloedige ruimte bezitten om alle kinderen, die dáár ter school moeten gaan, op te nemen;

dat, onder die omstandigheden, de oprichting eener nieuwe school in de gemeente Schoterland, die, op eene bevolking van nog geen 12,000 zielen, 14 openbare en 2 bijzondere scholen voor lager onderwijs heeft, voor alsnog niet dringend noodig is;

Gezien de wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* n°. 103) tot regeling van het lager onderwijs;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 9 December 1869, n°. 36, te verklaren, dat er geene voldoende gronden zijn om de vermeerdering van het getal scholen in de gemeente Schoterland te bevelen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur).

Het Loo, den 18 December 1870.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) FOCK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

VAN HEECKEREN VAN KELL.

De VOORZITTER: Thans is aan de orde:

II. *de voortzetting der behandeling van het beroep van den Raad der gemeente 't Zandt, provincie Groningen, van besluiten van Gedeputeerde Staten dier provincie van 10 Mei 1867 en 10 Januarij 1868 betreffende de opheffing van het zoogenaamd Zandtster voetpad tusschen 't Zandt en Godlinze* (zie het verslag over deze zaak op blz. 365—370).

Ik geef thans het woord aan den gemagtigde.

De heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, Advokaat te 's Gravenhage, als gemagtigde van den appellant het woord opvattende, zegt, dat hij, alvorens het ingesteld beroep toe te lichten, zich van de hoogst aangename taak moet kwijten om zijn dank te betuigen voor het hem in deze zaak toegestaan uitstel, en tevens de verzekering te geven, dat eene dergelijke welwillendheid, hier aan den pleiter betoond, door hem zeer op prijs wordt gesteld.

Gemagtigde gaat alsnu in de eerste plaats over tot behandeling van de feitelijke toedragt dezer zaak.

Het voetpad, waarvan hier de rede is, zegt hij, vormt een korten communicatie-weg tusschen 't Zandt en Godlinze. Anders moet men zich begeven over den Molenweg en den oudendijk, een weg, die een groot deel van het jaar niet te passeren en ook een groote omweg is, of wel langs den Zcerijper grindweg, nog verder om.

Het bewuste voetpad vormt eveneens eene gemakkelijke communicatie voor de bewoners der boerderijen aan den grindweg en die, aan den Molenweg en Korendijk gelegen, die, als dat voetpad vervalt, een grooten omweg moeten maken over Schatsborg of over Godlinze.

Er is nog sprake in dit geding van twee andere paden, waarover gemagtigde thans reeds een woord wenscht te spreken.

Het eerste is één op Zandsch territoir, parallel aan het Zandtster pad, uitkomende aan den grindweg bij Burema. Dit is slechts voor een zeer klein deel publiek. De geheele lengte, loopende over het terrein van Burema, is privaats, en het verkeer daarover precair. Hij stond het eenigen tijd toe om de gefrustreerde voetgangers te helpen; maar sedert de beslissing van Gedeputeerde Staten weigert hij dat. Er bestaat alzoo van die zijde geene communicatie meer.

Het tweede is een voetpad, loopende van Godlinze loodregt op den ouden dijk en van dáár langs den ouden dijk naar de hofstede van van der Laan en zóó naar 't Zandt. Omtrent dat voor het grootste gedeelte denkbeeldig voetpad merkt gemagtigde op, dat van van der Laan naar de grens des ouden dijks, dus over territoir van 't Zandt, een voetpad loopt; dat de oude dijk zelf geen voetpad heeft en acht maanden van het jaar onbegaanbaar is, evenzeer als de vier overige maanden, als het wat veel regent, en dat van Godlinze naar den ouden dijk slechts een *particulier* pad loopt, dat bij de hofstede van den Wethouder Doornbos doodloopt. — Het is deze communicatie, die Gedeputeerde Staten op het oog hadden, om te subintreren voor het opgeheven voetpad. Die communicatie zou door Bierum in 1867 in orde gemaakt worden en met steen worden belegd, waarvan evenwel tot nog toe noch het een noch het ander is geschied. Overigens is het duidelijk, dat deze communicatie, al ware zij ook behoorlijk in orde, voor de gemeenschap der hofsteden aan den Korendijk en die, aan den grindweg gelegen, bij lange na niet zoo gemakkelijk zou zijn als de gesupprimeerde.

Het pad nu, waarover het hangende geschil loopt en waartoe pleiter thans terugkeert, loopt over terrein van 't Zandt tot aan de scheid-watering. Het heeft dáár een vlonder, en loopt vervolgens over het terrein van Bierum en wel over een stuk land van van der Ploeg.

Die van der Ploeg scheen dat pad op zijn land lastig te vinden; en toen hij in 1854 voor f 150 als vrijwillige bijdrage teekende in het subsidie voor den Zeerijper grindweg, stelde hij voor de betaling de voorwaarde, dat het voetpad zou worden gesupprimeerd. Omtrent een en ander verwijst gemagtigde naar de memorie van toelichting op het request, niet wedersproken in het rapport van Gedeputeerde Staten van Groningen.

Het pad werd evenwel niet gesupprimeerd. Alleen teekende men op den legger aan: „Dit pad kan zonder ongerief gemist worden wegens daarstelling des kunstwegs.“ Maar het bleef op den legger, met zijn onderhoudspligtige en zijn kunstwerk.

Als dus Gedeputeerde Staten in hun rapport zeggen: „het voetpad had feitelijk opgehouden te bestaan, zonder dat die opheffing was bepaald bij een besluit van de raden,“ en daarop laat volgen: „reeds in 1855 bij het opmaken van den legger in Bierum wordt gezegd: dit pad kan zonder ongerief gemist worden wegens daarstelling des kunstwegs,“ dan is dat eene onjuiste groepering van feiten; want de aantekening op den legger was niet een gevolg van het feitelijk ophouden van het pad. Integendeel; jaren lang na die aantekening bleef het en feitelijk en regtens bestaan, totdat het eerst in April 1866 *feitelijk*, zonder eenigen vorm van proces, door Bierum werd weggeruimd. Ook dit laatste wordt in het rapport der Staten vergeten, als het na het zoo even gemelde zegt: „Bierum besloot tot die opheffing;“ want Bierum had het reeds weggeruimd, vóórdat het „besloot,“ zoo als wij dadelijk zien zullen.

Immers deze geheele zaak heeft vreemd genoeg geloopt.

In April 1866 had de wegruiming door Bierum plaats geheel buiten art. 20 van het reglement op de wegen en voetpaden in Groningen om.

Hierop volgen klagten bij het Gemeentebestuur van 't Zandt. Den 3 Mei schrijft dit laatste naar Bierum om opheldering, doch heeft op 15 Mei nog geen antwoord. Dien dag wendde zich 't Zandt met beklag tot Gedeputeerde Staten. Intusschen was van Bierum den 19 Mei een schrijven ingekomen, houdende, dat bij den aanleg in 1854 van een kunstweg besloten was het pad op te heffen, daarbij wijzende op de welwillendheid des bezitters van het land enz., die nu verlangt handhaving van het toen genomen besluit.

Den 27 Julij 1866 antwoordden Gedeputeerde Staten: „dat bij onderzoek is gebleken, dat voor 's hands door dit Collegie niet aan het verzoek kan worden voldaan.“ NB. voor 's hands.

Intusschen komt bij den Raad van 't Zandt een adres in van van der Laan c. s. (zijnde 17 adressanten) over die suppressie.

Op 8 December 1866 vraagt men wederom bij Gedeputeerde Staten herstel van grieven, en tevens om te worden bekend gemaakt met de argumenten van Bierum. Geen antwoord. Op 12 Maart 1867 nog eens.

Eindelijk op 10 Mei 1867 komt er eene beschikking van Gedeputeerde Staten. waaruit men deze vreemde zaak leerde: dat de Raad van Bierum den 12 Augustus had besloten het voetpad als voor algemeene dienst bestemd op te heffen; en dat Gedeputeerde Staten dat besluit goedkeurden, na met Bierum over die zaak gecorrespondeerd en eene plaats-opname gehouden te hebben. — Alles geheel buiten 't Zandt om.

Tevens bleek uit dat stuk, dat Gedeputeerde Staten tot hun goedkeurend besluit waren geleid door de twee volgende consideratiën.

De eerste is deze: Bierum zou een voetpad langs den ouden dijk egaliseren en met steen beglooijen. Zulks zou eene goede communicatie opleveren tusschen 't Zandt en Godlinze.

Wij hebben — zegt gemagtigde — over dat voetpad zoo even reeds gesproken en merken hier alleen op, dat die geheele communicatie in de lucht hing, dat te dien opzichte niets bestond dan eene eenvoudige toezegging van Bierum, waaraan, blijkens

het eigen rapport van Gedeputeerde Staten, thans zelfs nog in geen enkel opzigt is gevolg gegeven.

De tweede consideratie is: er was in 't Zandt een paralel-voetpad, dat onder schouw stond, heel dicht bij het opgehevene (zie over deze vergissing hierboven). In het rapport van Gedeputeerde Staten wordt vreemd genoeg ontkend, dat het bestaan van dat pad een motief was tot goedkeuring!!!

Eindelijk op 26 Augustus 1869 wendden de Raad van 't Zandt en van der Laan met 39 anderen zich tot Gedeputeerde Staten. De geheele quaestie wordt daarbij duidelijk uiteengezet; men wijst Gedeputeerde Staten op de onjuiste resultaten van hun eenzijdig onderzoek en vraagt intrekking van het besluit tot goedkeuring, vernietiging van dat tot opheffing en herstel van den weg.

Desniettemin wordt, bij besluit van Gedeputeerde Staten van 10 Januarij 1868, na „rijpe overwëging,“ aan de adressanten nul op hun request gegeven.

Dat is de *historia facti*. Vatten wij haar te zamen — zegt gemagtigde — dan vertoont zij de volgende eigenaardigheden:

Het Gemeentebestuur van Bierum schreef in Mei, dat de opruiming (in April) het gevolg was van een besluit daartoe, dat eerst in Augustus ter wereld kwam.

Gedeputeerde Staten gaven in Julij aan de adressanten te kennen, dat men *voor 's hands* niet kon te gemoet komen aan hunne bezwaren over het *opruimen* van een communicatie-voetpad, dat in April plaats had, maar waartoe eerst in Augustus een speciaal besluit werd genomen.

In eene zaak, waarin onze gemeente (wij zullen zoo aanstonds behandelen de quaestie uit het oogpunt van het regt) groot belang had om gehoord en geconsulteerd te worden — aldus gaat ongeveer de gemagtigde voort — corresponderen Gedeputeerde Staten met de tegenpartij, houden ons onkundig van hare beweringen, komen de localiteiten opnemen, zonder er ons bij te roepen, en laten zich dan door anderen dan ons voorlichten over onze middelen van communicatie en van wegen, die over ons terrein zouden loopen

Gedeputeerde Staten keuren op die wijze goed de opheffing van een voor de gemeente 't Zandt allernoodzakelijkst communicatie-voetpad, op overwëging: 1°. dat er eene betere communicatie *komen zal*, die door het betrokken Bestuur louter is *toegezegd*, zonder dat het er toe kon gedwongen worden en die het dan ook niet zal maken; 2°. dat er eene andere, even goede communicatie bestaat — wat evenwel blijkt eene vergissing te zijn.

Voorts zien wij, dat Gedeputeerde Staten, nadat hun dat alles en nog veel meer is onder het oog gebracht — „na rijpe overwëging“ te kennen geven, dat er geene reden bestaat om op de zaak terug te komen en dat eindelijk datzelfde Collegie in zijn rapport den Minister het welgemeende advies geeft het daarheen te leiden, dat de appellanten ook bij den Koning nul op hun request krijgen, met vriendelijken raad om toch te vertrouwen op de goede zorgen van Gedeputeerde Staten, die wel een nieuw voetpad zullen laten maken!!

Wat nu Gedeputeerde Staten van den Minister meenen te mogen verwachten, laten wij voor hunne rekening — wij weten, dat wij van u, Mijne Heeren, een dergelijken raad niet behoeven te vreezen. Al konden wij niet meer doen dan wij tot dusverre gedaan hebben, d. i. ons beklagen over ons veronachtzaamd belang, reeds dan zouden wij bij u een gunstig onthaal vinden. Gij zoudt het met ons eens zijn, dat het niet aangaat eene voor ons noodzakelijke communicatie op te heffen, zonder dat te gelijk *gezorgd* zij, dat eene andere, zoo mogelijk even goede, daarvoor dadelijk bij de opheffing in de plaats gesteld zij; en wij houden ons overtuigd, dat door u reeds op die gronden de vernietiging van de geappelleerde besluiten zou worden voorgedragen.

Hoe veel te meer, nu wij niet alleen op veronachtzaming van ons belang, maar op schending van ons regt kunnen wijzen.

Gedeputeerde Staten zeggen: „Het is hier alleen de vraag, of het voetpad, welks herstelling men verlangt, voor de communicatie van 't Zandt en Godlinze noodig is, ja dan neen — en dan antwoorden wij *neen!*” En op die overweging sanctionneren Gedeputeerde Staten de opheffing door de gemeente Bierum van een gedeelte van een communicatie-voetpad tusschen die gemeente en eene naburige gemeente.

Maar Gedeputeerde Staten dwalen ten eenemale in de rol, die zij in eene zaak als deze te vervullen hebben.

Het voetpad in quaestie heeft ontegenzeggelijk het karakter van een communicatie-weg in het gemeenschappelijk publiek belang van beide gemeenten.

Het pad, door Bierum opgeruimd, is niet eene eenvoudige communicatie tusschen twee punten binnen dezelfde gemeente; het is niet een pad, loopende van Godlinze naar de grens van 't Zandt. Neen, het is een deel van een communicatie-weg tusschen *twee* gemeenten, een communicatie-weg, die geheel zijn doel mist, zoodra een deel er van wordt opgeheven. Het pad is van oudsher af altijd één geweest, hetgeen blijkt uit het overgelegde extract uit het oude Zeentboek, waar ook aangeteekend staat, dat de vonder, loopende over de scheidings-watering, ten laste was van twee onderhoudsplichtigen, waarvan er in elke gemeente aan weërszijden van de watering een woont. En hetzelfde karakter heeft het voetpad altijd behouden, hetgeen blijkt uit den overgelegden legger, waarin het pad nog altijd heet het Zandtster-voetpad en omtrent het onderhoud van de over die scheidslot liggende vonder nog hetzelfde is bepaald als oudtijds.

Nu zal wel niemand beweren, dat, waar een communicatieweg of vaart loopt over het territoir van verscheidene gemeenten, ééne van die gemeenten bevoegd is om het over haar territoir loopende gedeelte van den weg of vaart als zoodanig op te heffen en daardoor natuurlijk de geheele inrigting te supprimeren. Maar als dat zoo is, dan mogt ook *in casu* Bierum niet opheffen het over haar territoir loopend gedeelte van het voetpad; want die opheffing strekte in hare noodzakelijke gevolgen verder dan de gemeente en tastte regtstreeks de belangen eener andere gemeente aan, juist omdat het een gemeenschappelijk belang betrof.

Gedeputeerde Staten gevoelen dat ook wel en begrijpen waarschijnlijk ook wel, dat zij in deze den geheel illegalen weg ingeslagen hebben. Hoewel zij het punt zelf in hun rapport in het geheel niet behandelen, is de natuur toch ook hier sterker geweest dan de leer en hebben zij er niet geheel van kunnen zwijgen. „Waartoe ook eene gemeenschappelijke handeling over iets, dat werkelijk niet meer gemeenschappelijk bestond?” is de defensie, waarmede Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring der eenzijdige opheffing door Bierum in het voorbijgaan willen goedmaken. Maar wat moet men verstaan met: „bestond hier werkelijk niet meer gemeenschappelijk?” In welk woord zit de kracht van den volzin? in „bestond?” Welligt, immers even te voren lezen wij: „Het voetpad had feitelijk opgehouden te bestaan, vóórdat de opheffing door een besluit der raden was bepaald (let wel — der raden). Maar wij hebben reeds gezien, dat dat feitelijk niet meer bestaan eerst dateert van April 1866 en dat juist daarover de eerste klacht van ons is gekomen; eene klacht, die de *quasi* wettelijke opheffing ten gevolge had. Had Bierum misschien reeds vroeger het pad een weinig laten vervallen? Men weet dat niet, en het doet er ook niet toe. Feitelijk en regtens *bestond* het nog juist in Augustus 1866, toen Bierum het zijn publiek karakter ontnomen had en het van den legger afvoerde, en daardoor eenzijdig eene handeling pleegde, die zij slechts gemeenschappelijk met ons had mogen regelen.

Of zit de kracht van het argument in het woord „gemeenschappelijk?” Maar er is in geen der stukken schijn of schaduw van bewijs te vinden, dat in 1866 het voetpad niet meer hetzelfde karakter had als het altijd gedragen had.

Het argument is dus feitelijk onjuist en bewijst daarom in dit geval regelregt tegen dengeen, die er zich van bedient om zijne handeling te regtvaardigen.

De weg, dien men had moeten inslaan, was duidelijk. Bierum had, als het van oordeel was, dat het pad kon vervallen, volgens art. 121 der gemeentewet magtiging moeten vragen om daarover met 't Zandt in overleg te treden. Het gold hier niet een huishoudelijk belang der gemeente, maar een werk, eene inrigting en belang, aan twee gemeenten gemeen. „Het is duidelijk,“ zegt Mr. DE JONGE in *Adm. Bijdr.*, V, p. 55, „dat de wetgever al datgene, wat in het gezamenlijk belang der gemeenten gemeene regeling behoeft, door de in art. 121 gebezigde woorden heeft willen omvatten.“

En onder *regelen* in dat artikel behoort ook de *opheffing* van een bestaanden toestand; reden waarom dan ook constant wordt vernietigd elk besluit eener gemeente, waarbij eenzijdig een beurtveer of een marktveer wordt opgeheven. Zie VAN EMDEN ad art. 121 gemeentewet. Zie ook DE JONGE, pag. 69: „Met regeling der gemeenschappelijke zaak wordt bedoeld het vaststellen van maatregelen om tot de daarstelling, oprigting, wijziging of afschaffing van eene zaak, eene inrigting, een werk en wat dies meer zij te geraken, mits meer dan ééne gemeente *qua talis* daarbij belang hebbe.“

Het kan dan ook geen twijfel lijden, of de regel geldt evenzeer voor toestanden, die vóór de gemeentewet in het leven zijn getreden, als voor die, welke krachtens art. 121 zijn gecreëerd. De *ratio* is volkomen dezelfde; en als vaststaat, dat *regelen* ook *opheffen* bedoelt, maakt ook de letter der wet geen onderscheid tusschen het eene en het andere geval: bestaande gemeenschap van belang is de éénige conditie.

Er had dus tusschen de twee gemeentebesturen gedachten-wisseling moeten plaats hebben; men zou het dan welligt over eene andere goede en *gevaarborgde* communicatie eens zijn geworden. In dat geval zou men daarop de goedkeuring der Staten hebben gevraagd, en bij weigering bij den Koning in appel zijn gekomen. — En kon men het niet eens worden, dan was de taak van Gedeputeerde Staten in artt. 147 en 161 der provinciale wet omschreven. Zij hadden dan moeten trachten het geschil tusschen beide besturen in der minne te vereffenen en daartoe, natuurlijk geheel anders dan zij nu gedaan hebben, beide partijen in hare belangen moeten hooren.

Gelukte die bijlegging niet, dan was de taak van Gedeputeerde Staten in het slot van art. 147 der provinciale wet omschreven; want het geldt hier een geschil van bestuur.

Het „dan antwoorden wij *neen*“ is hier dus volkomen misplaatst. Als Gedeputeerde Staten ergens *neen* op behoorden te zeggen, dan was het op het eenzijdige opheffingsbesluit van Bierum. Maar op het geschil tusschen Bierum en 't Zandt hebben zij noch *neen* noch *ja* te antwoorden. De *beslissing* van dat geschil staat niet aan dat Collegie, maar aan den *Koning*. Deze is de wettelijke autoriteit, die, bij mislukking der minnelijke schikking, de zaak dan in het eerste en laatste ressort zal beslissen en regelen.

Van het begin tot het einde is de zaak dus onwettig behandeld. Vernietiging van de geappelleerde besluiten van Gedeputeerde Staten en daardoor van het opheffingsbesluit van den Raad van Bierum met bevel tot herstelling van den weg, sauf het regt van Bierum om daarna de zaak langs den legalen weg van art. 121 der gemeentewet te entameren, — is datgene wat de wet uitdrukkelijk eischt en wat appellanten verwachten, dat ook door u zal worden geadviseerd aan den Koning.

Ten slotte nog eene enkele opmerking over onze ontvankelijkheid in appel. Twee vragen doen zich daarbij op:

1°. Hebben wij regt van appel? 2°. Zoo ja, hadden wij dat regt ook dan nog, toen wij ons appel instelden?

Ad I^{um}. Ons regt wordt door de Gedeputeerde Staten in het algemeen niet ontkend. Doch ook al hadden wij het niet, dan twijfel ik niet, of de Koning zou, eenmaal van de zaak gesaisseerd, art. 166 der provinciale wet toepassen, om eene bepaald onwettige handeling te casseren.

Maar ons regt valt moeilijk te betwijfelen. Art. 65 van het Groninger reglement geeft dat regt in de meest algemeene bewoordingen, zonder het te binden aan bepaalde personen. Wil men het desniettemin beperken tot belanghebbenden, welnu, dat zijn wij zeer zeker. Wil men verder gaan en het beperken tot partijen, welnu wij zijn partij in de zaak. Onze belangen zijn als zoodanig wel miskend; maar wettelijk zijn wij partij, en wij hebben ons zooveel in ons vermogen was als zoodanig gedragen. Wij konden alleen de Gedeputeerde Staten niet dwingen ons als partij te hooren.

Ad II^{um}. Gedeputeerde Staten pleiten onze niet-ontvankelijkheid op grond van berusting. Die verwerping wordt voornamelijk, zoo niet alleen, gestaafd door een beroep op de lengte van den tijd, verloopen tusschen de geappelleerde besluiten en het instellen van het appel.

Tegen die leer moet ik uitdrukkelijk opkomen. De exceptie van berusting in het algemeen als grond van niet-ontvankelijkheid in appel, ook in het administratief regt, wil ik in het geheel niet wraken. Maar berusting, waar zij niet *uitdrukkelijk* heeft plaats gehad door eene expresse wilsverklaring van hem, wien men haar tegenwerpt, en waar zij dus slechts bij gevolgtrekking als bestaande kan worden aangenomen, — eischt juist daarom een solied kenteeken, waaraan de berustende wil kan vastgeknoot worden.

En als zoodanig mag nooit het verloop van tijd op zich zelf in aanmerking komen. Het is even ongerijmd om dáár, waar voor het appel *geen* termijn is voorgeschreven, zoo als *in casu*, berusting aan te nemen alleen omdat het appel pas na een of twee jaren is ingesteld — als het onzinnig zou zijn om dáár, waar wèl een termijn is gesteld, berusting aan te nemen, op grond, dat het appel eerst den laatsten dag is ingesteld. Het zal niemand in de gedachte komen bij appel tegen een niet beteekend vonnis berusting aan te nemen, alleen omdat het zeer laat is ingesteld.

De tegenovergestelde leer van de Gedeputeerde Staten schept *re vera* eene verjaring buiten de wet om, en nog wel verjaring met een geheel arbitrairen termijn.

Maar eerst dan kan men bij een zeer tardief appel berusting aannemen, als de appellant aangezien en getolereerd heeft, dat, krachtens de beschikking in zijn nadeel, een feit is volbragt of er een toestand is in het leven geroepen, dien hij, door tijdig zich te verzetten, had kunnen verhinderen, zoo als in het civiele eene *geheel* volbragte executie. Van zoo iets is bij ons evenwel geene de minste quaestie. Wel zeggen Gedeputeerde Staten, dat „de Raad, door anderhalf jaar stilzitten, als het ware stilzwijgend heeft toegelaten, dat de besluiten hun volledig beslag hebben gekregen.“ Doch dat is volkomen onjuist.

Ik wil niet capteren op het woord „stilzitten.“ Gedeputeerde Staten, die het hun toegezonden request ruim een jaar onder zich hielden, vóór zij hun advies aan den Minister zonden, hebben anders, dunkt mij, bewezen, dat men lang met iets kan wachten, zonder dat men nog *stilzii*. Men zou bovendien, als het er iets toe deed, ook nog geneigd zijn te vragen, waarom aan Gedeputeerde Staten, die hun groot advies-jaar slechts als „*eenig tijdsverloop*“ beschouwen, de tijd, verloopen tusschen hunne besluiten en ons appel, zoo lang voorkomt?

Maar ik spreek bepaald tegen, dat door ons tardief appel eenig besluit een volledig beslag heeft gekregen, dat wij, door vroeger te appelleren, zouden hebben kunnen verhinderen.

„Een stilzwijgend toelaten, dat de besluiten hun beslag kregen,“ is *in casu* ondenkbaar.

Indien nog in den tusschentijd door Bierum gevolg ware gegeven aan de toezegging eener *nieuwe communicatie*, indien m. a. w. het voetpad van Godlinze naar den ouden dijk was in orde gemaakt en met steenen belegd ten dienste van het publiek, en indien evenzeer langs den ouden dijk een dergelijk voetpad ware gemaakt, dan zou men nog kunnen zeggen: de geheele zaak is uitgevoerd, heeft haar beslag gekregen. Maar thans, nu van dat alles niets is geschied, wat heeft thans zijn beslag gekregen door ons stilzitten?

De doorhaling van den weg op den legger? Doch dat zou zijn beslag hebben gekregen, ook al hadden wij binnen acht dagen geappelleerd. Geen appel ter wereld kan die doorhaling beletten; maar zij is dan ook slechts eene formaliteit, die elk oogenblik kan te niet gedaan worden.

Of heeft de opruiming van den weg soms door ons tardief appel haar beslag gekregen? Immers neen. De weg is al opgeruimd in 1866, vóórdat het daartoe strekkende besluit was genomen; een groot jaar, vóórdat het besluit van Gedeputeerde Staten, waartegen wij konden appelleren, in de wereld kwam. Het argument komt dus daarop neer: dat hier berusting is, omdat er niet is geappelleerd, minstens een jaar, vóórdat er een appellabel besluit was!!!

De **VOORZITTER**: Indien de heeren geene verdere inlichtingen verlangen, gaan wij over tot de volgende zaak. Aan de orde is:

III. *het geschil tusschen de burgerlijke armbesturen van Oudehaske en Haskerdijken over het domicilie van onderstand van de te Nijehaske in verpleging opgenomen Annigje Berends Moedt, weduwe Thijs de Vries.*

In die zaak is rapporteur de Staatsraad DE JONGE. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad DE JONGE: Mijne Heeren! De daadzaken en omstandigheden, dit geschil betreffende, komen, blijkens de tamelijk breedvoerige bescheiden, hoofdzakelijk hierop neder.

Annigje Berends Moedt is te Oudehaske uit aldaar gevestigde ouders geboren den 19 Maart 1822. Zij is den 23 April 1848 te Aengwirden gehuwd met Thijs Roelofs de Vries, te Haskerdijken, die, uit aldaar gevestigde ouders geboren den 8 November 1819, aldaar, bij het in werking treden der wet van 28 Junij 1854, erkend domicilie van onderstand had en het er behield krachtens art. 36 dier wet, totdat hij den 24 Junij 1864 te Nijehaske kwam te overlijden. Dat is uitdrukkelijk door het Burgerlijk Armbestuur te Haskerdijken erkend, o. a. bij zijne brieven van 16 en 22 Augustus 1864, en 20/25 November 1865. De reden, waarom het Armbestuur te Haskerdijken het gezin van Thijs Roelofs de Vries, ofschoon dit woonde onder het dorp Nijehaske en alzoo onder het ressort van het dáár gevestigd Armbestuur, steeds regtstreeks ondersteunde, was, omdat het gedeelte van het gehucht de Nieuwe brug, waartoe de woning van den arme behoorde, onmiddellijk grenst aan het dorp Haskerdijken, en zelfs nader ligt aan den zetel van het dáár gevestigd Armbestuur dan aan dien van dat te Nijehaske.

Deze ondersteuning nu hield, zoo als gezegd is, met den dood van Thijs Roelofs de Vries in 1864 op, onder voorwendsel, dat, aangezien de weduwe de Vries niet was gevaccineerd, het Armbestuur door bestaande provinciale verordeningen op de koepok-inenting, in verband met art. 24 der wet op het armbestuur, verhinderd werd haar te bedeele.

Het Burgerlijk Armbestuur te Oudehaske beweert intusschen, dat door de betaling van grondbelasting wegens het aan de arme en haar gezin behoorend woonhuis, over 1864 en welligt ook over 1865, aan die arme ondersteuning is verstrekt; maar uit een door Burgemeester en Wethouders van Haskerland ingesteld onderzoek van de

rekeningen der burgerlijke armbesturen te Nijehaske en Haskerdijken is het tegen-deel gebleken.

De ondersteuning, afgebroken op 24 Junij 1864, ving weder aan op den 6 der volgende maand, toen het Burgerlijk Armbestuur te Oudehaske Annigje Berends Moedt in onderstand opnam. Deze ondersteuning heeft opgehouden den 24 Augustus 1864, waarna de arme door eene Commissie van liefdadigheid, te Haskerdijken gevestigd, werd verzorgd, die haar, door tusschenkomst van L. R. Moedt (geen lid van eenig Armbestuur of van den Gemeenteraad), wekelijks f 1.70 uitkeerde, benevens brandstof, kleding, geneeskundige hulp, medicijnen enz.

De arme schijnt deze ondersteuning niet beschouwd te hebben als uitloeisel van bijzondere liefdadigheid, maar blijkbaar als ten doel hebbende om de bepaling van art. 36 der wet tot regeling van het armbestuur ten bate van het dorp Haskerdijken te exploiteren en haar domicilie van onderstand te doen verkrijgen in hare ge-boorteplaats.

Ook het Burgerlijk Armbestuur te Haskerdijken kende aan die ondersteuning geene andere strekking toe, daar het, blijkens zijne missive van 20 November 1865, daarvoor „zijnen dank betuigde,“ veronderstellende, dat de Liefdadigheids-Commissie, die hare administratie circa vijftien maanden van het arme gezin had ontheven, eerlang hare taak als voleindigd zoude beschouwen.

De arme echter, hangende dien termijn van vijftien maanden, volgens Haskerland loopende sedert 24 Augustus 1864 en zullende eindigen met 24 November 1865, — hield zich, op hare reis naar Joure, waar zij hare oudste dochter eene plaats als dienstmeisje wenschte te bezorgen, den 17 November 1865, eenige oogenblikken bij een te Oudehaske gevestigd lid harer familie op, en heeft toen aldaar, en alzoo acht dagen vóór het verstrijken van den beweerden termijn van vijftien maanden, van wege het Burgerlijk Armbestuur te Oudehaske f 1 onderstand ontvangen, zoodat geneeskundige hulp ter waarde van f 2.46. Tot deze verstrekking is intusschen niet medegewerkt door den Burgemeester der gemeente Haskerland door het nemen van een besluit, naar aanleiding van art. 29, in verband met art. 41 en volg. der wet van 28 Junij 1854, zoo als anders gebruikelijk schijnt, wanneer door eene of andere afdeeling armen worden ondersteund, die in eene andere zelfstandige afdeeling der gemeente domicilie van onderstand hebben.

De verstrekking van 17 November werd aan Haskerdijken dan ook alleen medegedeeld door het, bij apostillaire beschikking dd. 21 November van den Burgemeester van Haskerland, toezenden van het betreffelijk schrijven van Oudehaske dd. 18 November 1863 aan den Burgemeester van Haskerland.

Burgemeester en Wethouders van Haskerland, in hun amtsberigt van 10/12 Augustus 11. aan Gedeputeerde Staten, zijn van oordeel, dat de aldus te Oudehaske op 17 November 1865 verstrekte onderstand niet op de wet op het armbestuur geground is, en derhalve als onwettig moet ter zijde worden gesteld. Zowel Burgemeester en Wethouders voormeld als het Armbestuur van Haskerdijken vermeenen, dat Oudehaske de verpleging had behooren over te laten hetzij aan dat Armbestuur, hetzij aan de Commissie van liefdadigheid, die de weduwe reeds sedert Augustus 1864 ondersteunde; dat de bewering van Oudehaske, als zoude de ondersteuning even onvermijdelijk als voor uitstel onvatbaar geweest zijn, — van grond ontbloomt is, dat toch de verklaring van wijlen den geneesheer Lenke dd. 2 December 1865 van eene ernstige ongesteldheid op 17 November 1865 geene blijken draagt.

Intusschen keerde de arme alras van Oudehaske naar hare woonplaats Nijehaske terug, en, verstoken alsnu van de ondersteuning, die sedert 24 Augustus 1864 haar verstrekt was door meergemelde Commissie van liefdadigheid te Haskerdijken, werd zij op 14 December 1865 te Nijehaske in bedeeling opgenomen, en zulks ten laste van hare geboorteplaats Oudehaske.

Het Armbestuur aldaar bleef echter volhouden, dat de arme alsnog armlastig was te Haskerdijken ingevolge art. 36 der wet, terwijl te Haskerdijken beweerd wordt, dat voormeld artikel heeft opgehouden ten aanzien der voornoemde weduwe van toepassing te zijn.

Burgemeester en Wethouders van Haskerland, in hun breedvoerig berigt van 10/12 Augustus, komen tot de slotsom, dat van de zijde van Haskerdijken na 24 Junij 1864 geen onderstand is verstrekt; dat de Commissie van liefdadigheid aldaar, die te rekenen van 24 Augustus 1864 de armlastige gedurende meer dan vijftien maanden verpleegde, was eene bijzondere instelling; dat derhalve, en niettegenstaande de te Oudehaske op 17 November 1865 verstrekte ondersteuning, art. 36 der wet van 1854 zijne werking verloren, en Oudehaske, als de geboorteplaats, is het domicilie van onderstand van de weduwe de Vries.

Gedeputeerde Staten zijn van hetzelfde gevoelen.

Memoriën zijn er niet ingediend, en ik meen dus hiermede voor verslag te kunnen volstaan.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn in deze zaak geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven. Aan de orde is:

IV. het geschil over de vraag, waar Hendrik Hoogeveen armlastig was, toen hij in Junij 1868 in onderstand werd opgenomen.

In die zaak is rapporteur de Staatsraad BOOT. Ik verzoek dien heer het verslag daarover wel te willen uitbrengen.

Staatsraad BOOT: Mijne Heeren! In Junij 1868 werd te Kampen geneeskundige hulp verstrekt aan een kind van H. Hoogeveen. Men bragt dien onderstand aldaar ten laste van Doesborgh, omdat Hoogeveen aldaar was geboren. Doesborgh ontkende echter die gehoudenheid, omdat uit de geboorte-acte blijkt, dat, toen de vader de aangifte deed der geboorte van zijnen zoon op 20 Mei 1840, hij heeft opgegeven te zijn schipper, wonende binnen de gemeente Smilde, in Drenthe, thans met zijn schip te Doesborgh aan wal liggende, zoodat de geboorte in deze laatstgemelde gemeente als *toevallig* te beschouwen was.

Uit eene verklaring van de weduwe Hoogeveen, geboren Grit, moeder van den behoeftige, onder eede afgelegd voor den Kantonregter te Arnhem, is gebleken: dat zij in 1828 te Smilde getrouwd is; dat zij sedert haar huwelijk altijd varende is geweest, en dat haar zoon Hendrik te Doesborgh aan boord van hun schip is geboren; dat zij, tijdens die geboorte, vermeent te Zutphen of wel te Smilde te hebben te huis behoord; dat zij en haar man nimmer aan wal ergens zijn gehuisvest geweest; dat zij hunne ladingen op onderscheidene plaatsen innamen, en, na lossing, naar geene vaste plaats terugkeerden, ook geene vaste plaats kozen om te overwinteren, doch op eene plaats bleven, waar het goedkoop leven was; dat zij gewoon waren altijd hun patent- en lastgeld te betalen te Zutphen, waar dan ook hunne zonen geloot hebben voor de nationale militie, en waar zij de meeste betrekkingen onderhielden; dat zij, behalve Hendrik, nog acht kinderen gehad hebben, allen aan boord van hun vaartuig geboren; dat die kinderen school gingen ter plaatse, waar zij overwinterden, als: te Groningen, Zwolle, Hasselt, Zutphen en Doesborgh.

Die verklaring is bevestigd door de beëdigde opgave van Abraham Hoogeveen, een ouderen broeder des behoeftigen Hendrik Hoogeveen. Hij vermeent, dat, tijdens die geboorte, Zutphen was te beschouwen als hun domicilie, omdat zij allen later

dáár geloot hebben voor de nationale militie, en omdat dáár altijd patent betaald werd.

Het verdient vermelding, dat bij de aangifte der geboorte van vier kinderen, allen te Zutphen, de vader verklaard heeft, in 1833 en 1835, dat hij was schipper, wonende te Zutphen, in 1839 en in 1844 schipper, wonende te Smilde, doch tijdelijk te Zutphen verblijvende.

Gedeputeerde Staten van Gelderland zijn, evenzeer als hunne ambtgenooten van Drenthe, van gevoelen, dat hier art. 28, al. 6, der armenwet van 1854 toepasselijk is, en Doesborgh, waar de geboorte van Hendrik Hoogeveen voorviel, dus moet worden aangewezen als de plaats, waar hij in Junij 1868 armlastig was.

De VOORZITTER: Ik dank den heer rapporteur voor het door hem uitgebragt verslag. Er zijn geene belanghebbenden opgekomen. Er kunnen dus geene inlichtingen worden gevraagd of gegeven.

En vermits er verder voor heden geene zaken aan de orde zijn, sluit ik de vergadering.

JAN 20 1910

LIBRARY OF CONGRESS

0 022 021 281 6